

211

Onderzoek en Beleid

Criminaliteit en rechtshandhaving 2001

Ontwikkelingen en samenhangen

Eindredactie:

W. van der Heide

A.Th.J. Eggen

Bju | Boom Juridische uitgevers

 Centraal Bureau voor de Statistiek

**Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum**

Onderzoek en beleid

De reeks Onderzoek en beleid omvat de rapporten van door het WODC van het ministerie van Justitie verricht onderzoek.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de minister van Justitie weergeeft.

Exemplaren van dit rapport kunnen worden besteld bij het distributiecentrum van Boom Juridische uitgevers:

Boom distributiecentrum te Meppel

Tel. 0522-23 75 55

Fax 0522-25 38 64

E-mail bdc@bdc.boom.nl

Voor ambtenaren van het ministerie van Justitie is een beperkt aantal gratis exemplaren beschikbaar.

Deze kunnen worden besteld bij:

Bibliotheek WODC, kamer KO 14

Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

Deze gratis levering geldt echter slechts zolang de voorraad strekt.

De integrale tekst van de WODC-rapporten is gratis te downloaden van www.wodc.nl.

Op www.wodc.nl is ook nadere informatie te vinden over andere WODC-publicaties.

© 2003 WODC

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jo. het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van een gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 90-5454-396-5

Voorwoord

Het kabinet heeft in februari 2003 de eerste 'belevingsmonitor' laten uitvoeren. Hieruit blijkt dat de Nederlandse bevolking een uitgesproken mening heeft over criminaliteit en de wijze waarop deze aangepakt dient te worden. Een grote meerderheid vindt dat de aanpak strenger (81%), de vervolging sneller (88%), de straffen hoger (88%) en de aanpak van veelplegers intensiever (81%) moet worden.

Ook in de pers, de politiek en de wetenschap mag het onderwerp criminaliteit zich verheugen in een warme belangstelling. Een voortdurende stroom aan beschouwingen, standpunten en theorieën gaat gepaard met een grote diversiteit aan onderbouwende informatie, zoals interviews met slachtoffers, resultaten van experimentele projecten, de stem van de straat, wetenschappelijk onderzoek in binnen- en buitenland, statistieken, etc. Helaas spreken deze informatiebronnen elkaar nogal eens tegen.

Met als doel de eenduidigheid in de statistieken over criminaliteit en rechtshandhaving te bevorderen, hebben het WODC en het CBS in 1998 besloten gezamenlijk over dit onderwerp te gaan publiceren. Deze samenwerking heeft inmiddels geresulteerd in de publicatie van twee statistische naslagwerken: 'Criminaliteit en rechtshandhaving 1999' en 'Criminaliteit en rechtshandhaving 2000'. De voorliggende publicatie is de derde in deze reeks en is voorlopig de laatste in boekvorm. De reeks wordt vanaf heden voortgezet op het internet. De reden voor deze gewijzigde presentatievorm is dat nieuwe informatie op internet heel snel kan worden gepubliceerd en de informatievoorziening daardoor aanzienlijk actueler kan zijn. Zo zal bij het uitkomen van dit boek over veel van de in dit boek behandelde onderwerpen al informatie van het jaar 2002 beschikbaar zijn (te vinden op de internetsite van het WODC: www.wodc.nl). Overigens is de informatie van het CBS ook beschikbaar op www.cbs.nl. We hopen op deze manier een actuele informatiebron te zijn die onderzoek, discussie en beleidsontwikkeling op het gebied van criminaliteit en rechtshandhaving mede voedt.

Dit rapport kon niet tot stand komen zonder de medewerking van velen, direct dan wel indirect. De eindredactie wil enkele personen speciaal bedanken. In de eerste plaats zeggen wij de eindredactie van de vorige edities dank. Met name Mike Schreuders, Frits Huls en Frank van Tulder worden hier genoemd. Veel van hun werk is in deze editie opnieuw gebruikt of heeft als uitgangspunt voor nieuwe teksten kunnen dienen. Tevens gaat onze dank uit naar de leden van de klankbordgroep (zie bijlage 1) en de leden van de leescommissie (Edward Kleemans, Debora Moolenaar en Sjef Siero) voor hun opbouwende commentaar.

Directeur WODC
prof. dr. F.L. Leeuw

Directeur-generaal CBS
ir. drs. R.B.J.C. van Noort

Inhoud

1	Inleiding	9
	<i>W. van der Heide</i>	
1.1	Wijze van presentatie	10
1.2	Kanttekeningen	12
2	Het Nederlandse strafrechtstelsel	15
	<i>W.M. Garnier</i>	
2.1	Actoren in de strafrechtpleging	16
2.2	De fasen in het strafproces	31
2.3	Sancties in het strafrecht	36
3	Slachtoffers van criminaliteit	45
	<i>A.Th.J. Eggen</i>	
3.1	Burgers als slachtoffer, 1973-2001	46
3.2	Bedrijven en instellingen als slachtoffer	57
3.3	Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit	63
3.4	Onveiligheidsgevoelens	67
3.5	Slachtofferhulp	70
3.6	Delicten: slachtofferenquêtes, 1980-2001	71
3.7	Verhouding tussen de slachtofferenquête en de politiestatistiek, 1995-2001	76
4	Criminaliteit en opsporing	81
	<i>A.Th.J. Eggen, M. Kruissink en P. van Panhuis</i>	
4.1	Geregistreerde criminaliteit, 1960-2001	82
4.2	Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën	83
4.3	Criminaliteit: politieregio's en stedelijkheid	94
4.4	Kenmerken van verdachten van misdrijven in 2001	98
4.5	Jeugdcriminaliteit en opsporing	103
5	Vervolg en berechting	109
	<i>C.S. Wang, H.G. Aten, M. Kruissink, M. Brouwers en M. Blom</i>	
5.1	Vervolg en berechting algemeen	110
5.2	Vervolg en berechting van minderjarigen	132
6	Tenuitvoerlegging van sancties	147
	<i>W. van der Heide en M. Kruissink</i>	
6.1	Sancties voor meerderjarigen	148
6.2	Tenuitvoerlegging van sancties aan minderjarigen	165
6.3	Overige straffen en maatregelen	171
7	Nederland in internationaal perspectief	177
	<i>P.R. Smit</i>	
7.1	Voorbehoud bij het maken van internationale vergelijkingen	178
7.2	Ontwikkelingen	179

8	De strafrechtsketen in samenhang	195
	<i>W. van der Heide</i>	
8.1	De strafrechtsketen en de vergelijkbaarheid van haar schakels	196
8.2	De strafrechtsketen, 1960-2001	198
8.3	De strafrechtsketen in detail, 1995-2001	205
8.4	De keten nader belicht voor enkele delicttypen in 2001	211
8.5	Minderjarigen in de strafrechtsketen, 2001	214
	Literatuur	217
	Bijlagen	
1	Samenstelling van de klankbordgroep	225
2	Informatiebronnen	227
3	Begrippenlijst	253
4	Tabellen	265
	Tabellen bij hoofdstuk 3	271
	Tabellen bij hoofdstuk 4	286
	Tabellen bij hoofdstuk 5	314
	Tabellen bij hoofdstuk 6	349
	Tabellen bij hoofdstuk 7	369
5	Standaardclassificatie misdrijven CBS	379
6	Afkortingen	381
7	Trefwoordenregister	385

1 Inleiding

W. van der Heide

‘Stijgt of daalt de criminaliteit?’ Het is een veelgestelde vraag waarvan de beantwoording erg lastig is en tot verschillende uitkomsten kan leiden. Wat wordt onder criminaliteit verstaan en wat zeggen de uit enquêtes of politieregistraties verkregen criminaliteitscijfers over de omvang van de werkelijk gepleegde criminaliteit?

Criminaliteit is een containerbegrip voor alle gedragingen die bij wet zijn verboden, van eenvoudige diefstal tot moord. Deze diversiteit in de criminaliteit maakt het totaal aantal delicten tot een weinig informatief gegeven. Een uitsplitsing naar delicttype blijkt echter op vele manieren te kunnen worden gemaakt en is al gauw een bron van verwarring. De vraag of diefstal met geweld moet worden geteld als diefstal of als geweld is slechts een van de vele keuzen die moeten worden gemaakt.

Criminaliteit kan worden gemeten door aan burgers of bedrijven te vragen hoe vaak men in een bepaald jaar slachtoffer is geweest van een delict, maar ook door het aantal aangiftes van een misdrijf bij de politie te tellen. Voor de beschrijving van de criminaliteitsontwikkeling kan dat tot verschillende uitkomsten leiden. De stijging van bijvoorbeeld geweldscriminaliteit is volgens de politiestatistieken aanzienlijk groter dan volgens de slachtofferenquêtes. In een onlangs gepubliceerde studie wordt op basis van dossieronderzoek geconcludeerd dat een deel van de toename van geweld in de politiestatistieken te verklaren zou zijn uit het feit dat mensen steeds gemakkelijker aangifte doen bij de politie (Egelkamp, 2002). De Politiemonitor Bevolking (PMB) laat echter zien dat de aangiftebereidheid op het gebied van geweld sinds 1991 stabiel is. Uiteindelijk spits de discussie zich toe op de vraag of op dit moment wel hetzelfde onder geweld wordt verstaan als vijftien jaar geleden. De vraag ‘stijgt of daalt de criminaliteit’ wordt er al met al niet eenvoudiger op.

Hoewel de interpretatie van criminaliteitscijfers lastig is, bestaat er grote behoefte aan deze cijfers. Beleidsmakers, politici, wetenschappers en pers staven hun beleid, stellingnames en berichtgeving graag met ‘harde’ cijfers. In de nota ‘Naar een veiliger samenleving’ wordt de doelstelling geformuleerd: “De huidige trend in criminaliteit en overlast moet worden omgebogen, en dan met name voor die categorieën misdrijven en overlast die de burger rechtstreeks raken. (...) Een vermindering van criminaliteit en overlast in de publieke ruimte met – indicatief – circa 20% tot 25% vanaf 2006 moet aldus in het vizier komen.” (TK 2002-2003, 28 684). Het belang van betrouwbare en eenduidige cijfers is hierbij evident. De toenemende behoefte aan eenduidige cijfers over criminaliteit en rechtshandhaving heeft ertoe geleid dat het ministerie van Justitie en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in 1998 een samenwerkingsverband zijn aangegaan. Het doel hiervan is het periodiek, systematisch en op eenduidige wijze in kaart brengen van ontwikkelingen en samenhangen in de criminaliteit en de rechtshandhaving. Deze samenwerking heeft inmiddels geresulteerd in de publicaties ‘Criminaliteit en rechtshandhaving 1999’ (Schreuders e.a., 1999) en ‘Criminaliteit en Rechtshandhaving 2000’ (Huls e.a., 2001). De thans voorliggende publicatie

is de derde in deze reeks en heeft wederom het karakter van een statistisch naslagwerk. Dat betekent dat ontwikkelingen wel worden gesignaleerd, maar niet of hooguit gedeeltelijk worden verklaard. Deze publicatie zal eind 2003 worden omgebouwd tot een onderdeel van de WODC internetsite (www.wodc.nl). Op deze plek zullen het CBS en het WODC de informatie voortdurend actualiseren. Veel informatie in dit rapport heeft de database Statline van het CBS als bron. Deze database is te raadplegen op www.cbs.nl onder de rubriek 'Statline'.

De publicatie richt zich op iedereen die beroepsmatig geïnteresseerd is in kwantitatieve informatie over criminaliteit en rechtshandhaving: beleidsmakers, politiek, media, en binnen- en buitenlandse onderzoeksinstituten. Het rapport geeft een kwantitatief beeld van de criminaliteit en rechtshandhaving, signaleert trends en ontwikkelingen en poogt deze te duiden. Gezien de aan het begin van dit hoofdstuk gesignaleerde vraag over de betekenis van de cijfers wordt het cijfermateriaal uitvoerig voorzien van toelichtingen.

1.1 Wijze van presentatie

De ontwikkeling van de criminaliteit en de rechtshandhaving komt in deze publicatie op twee manieren aan de orde. Een lange-termijnbeschrijving (over de jaren 1960-2001) plaatst de ontwikkeling van de criminaliteit in historisch perspectief. De beschrijving over een kortere periode (1990-2001) gaat dieper in op de verschillende door de politie geregistreerde misdrijfcategorieën en de uiteenlopende vormen van strafrechtelijke afdoening. Tabellen in de hoofdtekst presenteren in de regel de jaren 1990, 1995 en 1999-2001. In de figuren worden zo mogelijk ook de tussenliggende jaren in beeld gebracht. De tabellen in de bijlagen beschrijven veelal een langere periode. In sommige tabellen in de bijlagen worden ook al gegevens van 2002 gepresenteerd. Ook op een enkele plek in de hoofdtekst worden gegevens van 2002 gepresenteerd. Dit overigens alleen wanneer wel gegevens over 2002 en niet over 2001 beschikbaar waren.

Afhankelijk van de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van de informatie kan de beschreven periode per onderdeel overigens variëren, hetgeen betekent dat niet overal in het rapport tijdreeksen over dezelfde periode kunnen worden gepresenteerd. Dit geldt onder andere voor paragrafen waarin gebruik wordt gemaakt van bronnen die slechts een periode van één of enkele jaren bestrijken, zoals bijvoorbeeld enquêtes.

De belangrijkste en meest ingrijpende wijziging ten opzichte van de publicatie *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2000* is het vervallen van het hoofdstuk 'Jeugd'. Ter bevordering van de overzichtelijkheid is de informatie over jeugd ondergebracht in de hoofdstukken 4, 5 en 6. De hoofdstukken 4 en 5 bevatten een paragraaf die het totaalbeeld (minder- en meerderjarigen tezamen) beschrijft en een paragraaf waarin de minderjarigen apart in beeld worden gebracht. Hoofdstuk 6 bevat een paragraaf over meerderjarigen en een paragraaf

over minderjarigen, dit omdat instellingen die belast zijn met de tenuitvoerlegging van sancties zich vaak ofwel richten op meerderjarigen ofwel op minderjarigen.

De publicatie is als volgt opgebouwd.

Hoofdstuk 2 (Het Nederlandse strafrechtstelsel) geeft een beschrijving van het Nederlandse strafrechtstelsel, en laat zien welke instanties en actoren in dit stelsel een rol spelen en wat de voornaamste ontwikkelingen daarin zijn in de laatste jaren. Het hoofdstuk kan dienen als referentiekader voor de overige hoofdstukken. Anders dan alle andere hoofdstukken, die ontwikkelingen tot en met 2001 beschrijven, beschrijft dit hoofdstuk de stand van zaken tot augustus 2003.

Hoofdstuk 3 (Slachtoffers van criminaliteit) laat zien hoe vaak burgers, instellingen en bedrijven slachtoffer worden van verschillende soorten criminaliteit, met inbegrip van enkele lichtere delicten. Verder wordt aandacht besteed aan de materiële en immateriële gevolgen van slachtofferschap, aan onveiligheidsgevoelens en aan preventiemaatregelen ter voorkoming van of als gevolg van criminaliteit.

Hoofdstuk 4 (Criminaliteit en opsporing) beschrijft eerst, op basis van de CBS politiestatistiek, de aard en de omvang van de door de politie geregistreerde criminaliteit: hoeveel processen-verbaal zijn door de politie opgemaakt, om wat voor misdrijven gaat het, hoeveel zaken zijn opgehelderd, welke verdachten zijn gehoord? De door de politie geregistreerde criminaliteit is slechts een deel van de totale criminaliteit, onder andere doordat slachtoffers van een delict daarvan niet altijd aangifte doen. Slachtofferenquêtes vormen, naast de geregistreerde gegevens, een andere belangrijke en onafhankelijke bron over aard en omvang van (veel voorkomende) criminaliteit. Deze enquêtes geven dus op een andere manier een beeld van de criminaliteit. Ten slotte worden, met behulp van HKS-gegevens, de in 2001 bekend geworden verdachten nader belicht: er worden verschillende soorten daders en criminele carrières getypeerd.

Hoofdstuk 5 (Vervolg en berechting) gaat een stap verder in de strafrechtssketen en geeft een beschrijving van de instroom en afdoening van strafzaken in eerste aanleg bij het Openbaar Ministerie (OM) en de rechtbanken. Daarnaast komen de aard van de delicten waarvoor men wordt vervolgd, de wijze van afdoening en de opgelegde sancties aan bod.

Hoofdstuk 6 (Tenuitvoerlegging van sancties) beschrijft de uitvoering en organisatie van verschillende soorten van strafrechtelijke sancties (straffen en maatregelen) tegen meerderjarigen en minderjarigen in Nederland. Het gevangeniswezen, de justitiële jeugdinrichtingen, tbs-klinieken, taakstraffen, Halt en de rol van het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) bij onder meer de incasso van strafrechtelijke boetes worden hier belicht.

In *hoofdstuk 7* (Nederland in internationaal perspectief) wordt waar mogelijk recht gedaan aan de internationale dimensie: hoe is de omvang en ontwikkeling van de criminaliteit en de strafrechtelijke reactie daarop in Nederland, in vergelijking met Europa en enkele landen daarbuiten?

Hoofdstuk 8 (De strafrechtssketen in samenhang) vergelijkt de stromen in

verschillende onderdelen van de strafrechtsketen met elkaar en gaat in op de samenhang daartussen.

De hoofdstukken zijn ter verheldering cijfermatig geïllustreerd met staten en grafieken. Voor de hoofdstukken 3 tot en met 7 is meer gedetailleerd cijfermateriaal opgenomen in de vorm van tabellen, die in een aparte bijlage (bijlage 4) bijeengezet zijn. Voorts is de publicatie op sommige plaatsen verrijkt met een beschrijving van een onderwerp dat enigszins losstaat van de hoofdtekst, in de vorm van een zogenoemde box.

1.2 Kanttekeningen

Het beeld van de criminaliteit in dit boek is niet volledig; het is afhankelijk van de beperkingen van de bronnen. Hierover, tot slot van dit hoofdstuk, enkele opmerkingen.

Het accent in deze publicatie ligt op misdrijven in de sfeer van het 'commune' strafrecht.¹ Er wordt geen afzonderlijke aandacht geschonken aan (vormen van) georganiseerde criminaliteit, organisatiecriminaliteit, werknemerscriminaliteit, cybercrime, enzovoort. Kortom, van de 'commune' criminaliteit komen niet alle vormen in beeld. Overtredingen vallen eveneens buiten het bereik van dit boek. Waar in dit boek wordt gesproken over 'strafzaken' worden zaken bedoeld betreffende misdrijven die door het Openbaar Ministerie of de rechter worden afgedaan. Tenzij anders vermeld, zijn het afdoeningen *in eerste aanleg*.

Voor deze publicatie zijn diverse bronnen gebruikt. Elke bron kent zijn beperkingen. Zo zijn de uitkomsten van self-report studies en slachtofferenquêtes (zie voor beschrijving bijlage 2) in enige mate onbetrouwbaar, omdat de uitkomsten gebaseerd zijn op steekproeven. Dit klemmt vooral als het gaat om minder vaak voorkomende delicttypen, waarbij de aantallen in de enquêtes zeer klein zijn. Bovendien zijn de uitkomsten van deze enquêtes gebaseerd op de beleving en definiëring van misdrijven door individuele personen. Deze kan afwijken van die van politie en justitie. Omdat van ernstige delicten waarschijnlijk vaker aangifte wordt gedaan dan van minder ernstige delicten, zullen de minder ernstige delicten over het algemeen beter door slachtofferenquêtes in beeld worden gebracht dan door de statistieken van de politie. 'Slachtofferloze' delicten, zoals drugs-handel of rijden onder invloed, worden via slachtofferenquêtes in het geheel niet waargenomen.

Cijfers die afkomstig zijn uit de registratie van politie en justitie, kennen weer andere beperkingen. Ten eerste hebben ze alleen betrekking op de feiten of zaken die de betreffende instantie waarneemt. Zo zal de politie vernielingen of

¹ Er is een aantal gebieden dat behoort tot het bijzondere strafrecht: het militaire strafrecht, het oorlogsstrafrecht en het economische en belastingstrafrecht. Gedetailleerde behandeling van misdrijven in de sfeer van dit bijzondere strafrecht valt buiten het bestek van deze publicatie.

diefstallen die niet worden aangegeven, niet registreren. Hetzelfde geldt voor 'slachtofferloze' delicten, zolang de politie deze delicten niet op het spoor komt. Dit laatste geeft al aan dat ook het beleid en de technische mogelijkheden van de betrokken instanties invloed op de cijfers kunnen hebben. Als de politie meer aandacht besteedt aan alcoholgebruik van automobilisten of op dit gebied nieuwe opsporingsmethoden gaat hanteren (gerichte alcoholcontroles, ander blaaspijpe, bloedproef), zal dit mogelijk invloed hebben op het aantal geregistreerde misdrijven. Soortgelijke opmerkingen gelden ook verderop in de strafrechtelijke keten, bijvoorbeeld bij gegevens over vervolging en berechting. Cijfers op dit gebied dienen dus te worden geïnterpreteerd tegen de achtergrond van mogelijke veranderingen in gedrag rond aangifte en in beleid op het gebied van registratie en vervolging.

Ten slotte kunnen er verschillen in definities optreden tussen verschillende bronnen, waardoor uitkomsten niet altijd exact vergelijkbaar zijn.² Voor een volledig beeld van de voornaamste kenmerken en beperkingen van de in deze publicatie gehanteerde bronnen wordt verwezen naar bijlage 2.

2 In deze publicatie wordt voor het onderdeel vervolging en berechting gebruikgemaakt van de CBS-statistiek van strafrechtspleging en -toepassing, waarbij het primaire bronsysteem COMPAS wordt bevraagd. Het Parket-Generaal (PaG) hanteert een beleidsinformatiesysteem dat eveneens COMPAS als primair bronsysteem heeft. Definitieverschillen, meetmomenten en bevragswijze kunnen verschillen in de cijfers tot gevolg hebben.

2 Het Nederlandse strafrechtstelsel

W.M. Garnier

‘Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling’, zo luidt artikel 1 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht. Deze bepaling is samen met artikel 1 van het Wetboek van Strafvordering de hoeksteen van ons strafrecht. Wil een feit strafbaar zijn, dan moet het vallen onder een wettelijke strafbepaling. Strafbaar is ook alleen die gedraging die reeds strafbaar gesteld was op het moment dat de gedraging plaatsvond. De wetgever kan niet met terugwerkende kracht gedragingen strafbaar stellen. Artikel 1 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt dat strafvordering plaatsvindt op de wijze bij de wet voorzien; dat betekent dat de strafrechtelijke procedure in de wet is beschreven.

Een strafbaar feit is een feit waartegen straf is bedreigd, dat tot strafvervolgging aanleiding kan geven.

Het materiële strafrecht beschrijft welke gedragingen onder welke omstandigheden strafbaar zijn, wie daders zijn en welke straffen kunnen worden opgelegd. Het formele strafrecht, ook wel strafprocesrecht genoemd, bepaalt hoe en door wie wordt onderzocht of een strafbaar feit is begaan en door wie naar welke maatstaven over de daaraan te verbinden strafrechtelijke sancties wordt beslist. Het Wetboek van Strafrecht (Sr) bevat materieel strafrecht,¹ het formele strafrecht is te vinden in het Wetboek van Strafvordering (Sv). Het Wetboek van Strafrecht dateert van 1886, het Wetboek van Strafvordering is in 1926 ingevoerd. Beide wetboeken zijn in de loop van de jaren aan de ontwikkelingen van de tijd aangepast.² Het materiële strafrecht krijgt concrete betekenis in een individuele strafzaak.

De belangrijkste indeling van strafbare feiten is die in: *misdriften* (de ernstige strafbare feiten) en *overtredingen* (de minder ernstig strafbare feiten). In de afzonderlijke wettelijke voorschriften wordt steeds per gedraging aangegeven of er sprake is van een misdrijf of van een overtreding. Deze publicatie richt zich verder uitsluitend op de *misdriften*. Waar in het volgende sprake is van ‘criminaliteit’, worden misdriften bedoeld.

Het Nederlandse strafrecht maakt onderscheid tussen het gewone of commune strafrecht en het bijzondere strafrecht. Het gewone strafrecht is vervat in het Wetboek van Strafrecht³. Het eerste boek daarvan bevat de algemene bepalingen, die bedoeld zijn om het gehele strafrecht te beheersen.⁴ Deze algemene

1 Het materiële strafrecht is – anders dan het formele strafrecht – slechts gedeeltelijk in het wetboek zelf te vinden. Er is namelijk zeer veel strafrecht in de zogenoemde bijzondere wetten opgenomen.

2 Bijvoorbeeld: wijziging c.q. uitbreiding Sv in verband met wettelijke basis voor de toepassing van bijzondere opsporingsmethoden; wijzigingen Sr op het terrein van zedelijkheidswetgeving, mensensmokkel en mensenhandel.

3 Het Wetboek van Strafrecht is ingedeeld in drie boeken: Algemene bepalingen, Misdriften en Overtredingen.

4 Artikel 19 Sr zondert titel IX van boek 1 van de algemene toepassing uit. Het betreft de zogenoemde betekenistitel. In bijzondere wetten kan dus een begrip anders worden gedefinieerd dan in het algemene deel van het wetboek is gebeurd.

leerstukken gelden ook voor alle bijzondere strafrechtsgebieden, tenzij bij wet daarvan wordt afgeweken.⁵

De overige strafrechtelijke regelingen behoren tot het bijzondere strafrecht. Dit strafrecht (bijvoorbeeld het militaire strafrecht, het oorlogsstrafrecht, het economische en belastingstrafrecht) voorziet een aantal speciale gebieden van een strafrechtelijke regeling. Daaronder valt tevens het strafrecht dat staat in tal van andere bijzondere wetten zoals de Wegenverkeerswet, de Wet op de economische delicten, de Opiumwet, en de Wet wapens en munitie.

In dit hoofdstuk worden eerst de actoren in de strafrechtspleging beschreven. In paragraaf 2.2 volgt een korte weergave van de fasen in het strafproces. In paragraaf 2.3 komen de strafrechtelijke sancties aan bod.

2.1 Actoren in de strafrechtspleging

In deze paragraaf worden de individuen en organen besproken die in de strafrechtspleging een rol spelen.

2.1.1 De wetgever

De wetgever stelt de wettelijke kaders vast waarbinnen de rechter zijn rechtsprekende bevoegdheden uitoefent en opsporing en vervolging plaatsvindt. Onder de term wetgever vallen: de wetgever in formele zin (regering en de Staten-Generaal gezamenlijk, artikel 81 Grondwet) en lagere wetgevers (bijvoorbeeld de provinciale en gemeentelijke wetgevers). Lagere wetgevers hebben op het strafrechtelijke terrein een beperkte rol. Anders dan de overige individuen en organen treedt de wetgever niet zelf tijdens het strafproces op. Dit geldt ook voor de minister van Justitie.

2.1.2 De minister van Justitie

De minister van Justitie is een politieke gezagsdrager, evenals de minister van Vreemdelingenzaken en Integratie. Deze heeft een deel van de portefeuille van de minister van Justitie overgenomen en draagt daarvoor een eigen politieke verantwoordelijkheid. De minister van Justitie heeft de taak te zorgen dat de strafrechtsbedeling kan functioneren. De minister is op verschillende wijzen betrokken bij de strafrechtspleging:

- hij vervult een belangrijke rol bij de wetgeving, de wetten worden onder verantwoordelijkheid van de minister voorbereid;
- hij benoemt bij koninklijk besluit rechters, leden van het Openbaar Ministerie (OM) en hoge politiefunctionarissen;

⁵ De lagere wetgevers mogen geen regels geven die in strijd zijn met de regels van boek 1, zij zijn gebonden aan het algemene deel.

- hij is politiek verantwoordelijk voor het OM;
- hij heeft een rol bij de executie van beslissingen van de strafrechter; de tenuitvoerlegging dient te geschieden overeenkomstig door de minister van Justitie te stellen richtlijnen.

2.1.3 *Het slachtoffer*

Het slachtoffer

Het slachtoffer kan aangever, klachtgerechtigde, klager en benadeelde partij zijn. Het slachtoffer is tevens vaak getuige (zie paragraaf 2.1.5).⁶ Kenmerkend voor de Nederlandse strafvordering is dat het slachtoffer geen vervolger is. Vervolging is in ons stelsel de exclusieve bevoegdheid van het OM (zie paragraaf 2.1.7).

Sinds het eind van de jaren zeventig is door politie en OM beleid vastgesteld en uitgevoerd om beter tegemoet te komen aan de belangen van het slachtoffer.⁷

- *Het slachtoffer als aangever.* Ieder die kennis draagt van een strafbaar feit is bevoegd daarvan aangifte of klachte te doen (artikel 161 Sv). Deze bevoegdheid is dus niet beperkt tot het slachtoffer. Ook een derde kan aangifte doen.
- *Het slachtoffer als klachtgerechtigde.* Een klacht is een aangifte met verzoek tot vervolging (artikel 164 Sv). Een aantal misdrijven is alleen op klacht vervolgbaar. Dat wil zeggen, dat indien het slachtoffer geen klacht indient, het OM geen vervolgingsrecht heeft.⁸ Overigens wordt het OM door klacht niet tot vervolging verplicht. Het zogeheten opportunitiebeginsel (zie ook paragraaf 2.1.7) geeft de officier van justitie (ovj) de ruimte om een aan hem voorgelegd strafbaar feit niet te vervolgen.
- *Het slachtoffer als klager ex artikel 12 Sv.* Een belanghebbende (in de praktijk is dat meestal het slachtoffer) die vervolging wenst en constateert dat het OM geen vervolging instelt, kan zich daarover bij het hof beklagen. Het hof kan vervolgens het OM de opdracht geven alsnog de (ex-)verdachte te vervolgen.
- *Het slachtoffer als benadeelde partij.* Met de invoering van de Wet-Terwee (april 1995) zijn de mogelijkheden van het slachtoffer van een misdrijf om de geleden schade tijdens het strafproces te verhalen op de dader verruimd.⁹ Het slachtoffer kan zich met zijn vordering tot schadevergoeding in het strafproces voegen en toewijzing van zijn civiele vordering eisen (artikel 36f lid 1 Sr). Andere instrumenten voor de rechter die de Wet-Terwee biedt om aan de belangen van slachtoffers in het strafproces te voldoen zijn: oplegging van schadevergoeding als bijzondere voorwaarde (artikel 14c lid 2 sub 1 Sr) en het

6 Niet elk delict levert een slachtoffer op. Een voorbeeld van een zogeheten slachtofferloos delict is het illegale bezit van een vuurwapen.

7 Tegelijk met het in werking treden van de Wet-Terwee is de Richtlijn slachtofferzorg ingevoerd (Stcrt. 1995, nr. 65). Op 1 augustus 1999 is de Aanwijzing slachtofferzorg in werking getreden (Stcrt. 1999, nr. 141), hiermee is de Richtlijn-Terwee komen te vervallen.

8 Een voorbeeld hiervan is artikel 245 Sr dat gemeenschap met een persoon beneden de 16 jaar strafbaar stelt.

9 De Wet-Terwee leidde tot een verbetering van de voegingsprocedure, een eerder tijdstip van indienen van de eis tot schadevergoeding en een uitgebreider sanctiepakket.

'storten van een som geld aan een instelling die de belangen van slachtoffers behartigt' als bijzondere voorwaarde (artikel 14c lid 4 Sr) (Meijers e.a., 1998). Bij ernstiger persoonlijk slachtofferschap ligt de schade vaak meer emotioneel dan materieel. Om daaraan tegemoet te komen ligt er een wetsvoorstel 'invoering van spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden' bij de Eerste Kamer.¹⁰ Hiermee krijgt het slachtoffer een wettelijke positie op de terechtzitting. Daarnaast is geëxperimenteerd met de 'slachtofferverklaring' (*victim impact statement*) een schriftelijke verklaring van het slachtoffer of de nabestaanden, die de ovj tijdens de zitting voorleest. Op deze manier wordt tegemoetgekomen aan de wens van het slachtoffer om zijn stem tijdens de zitting te laten horen. In 2003 zal besloten worden over de landelijke invoering van de slachtofferverklaring bij zeer zware delicten.

Slachtofferhulp Nederland

Eind jaren zeventig waren diverse groeperingen bezorgd om de positie van het slachtoffer in de strafrechtspleging. Deze groepen ontwikkelden initiatieven die uitmondde in de oprichting van een landelijk overleg van reeds bestaande Buro's Slachtofferhulp. In 1984 werd de vereniging Landelijke Organisatie Slachtofferhulp (LOS) opgericht. Met overheidssubsidie werd het Landelijk Buro LOS ingesteld dat twee taken kreeg:

- de coördinatie en sturing in de te verlenen slachtofferhulp;
- het zorgdragen voor goede afspraken en samenwerking met andere actoren in de strafrechtspleging zoals het OM, de politie en de reclassering.

De ondersteuning op praktisch gebied is vaak het invullen van (verzekerings)papieren, het bijstaan van slachtoffers in een rechtszaak en het doorverwijzen naar de juiste instanties.

Het doel van de vereniging is de schade (materieel en immaterieel) waarmee het slachtoffer wordt geconfronteerd in geval van delicten en verkeersongevallen, zo veel mogelijk te verhelpen of te beperken. Slachtofferhulp levert een bijdrage aan een goede verwerking van de meegemaakte schokkende gebeurtenis. Samen met de Stichting Reclassering Nederland startte de vereniging het project herstelbemiddeling, waarbij de slachtoffers en de daders na zorgvuldige afweging en voorbereiding rechtstreeks met elkaar in contact worden gebracht. Slachtofferhulp Nederland bestaat uit een landelijk bureau en 13 regiokantoren met 75 lokale bureaus slachtofferhulp. Bij de organisatie werken circa 1.500 vrijwillige en 250 beroepsmedewerkers. Deze vrijwilligers zijn goed getrainde mensen die de basis vormen voor het succes van slachtofferzorg. Slachtofferhulp Nederland is inmiddels goed bekend bij het publiek; ook zonder verwijzing door de politie weet men de organisatie te vinden.

¹⁰ Het voorstel van wet van de leden Dittrich en Schonewille tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering (invoering van spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden) (TK 2002-2003, 27 632).

2.1.4 De verdachte, zijn raadsman en de tolk en vertaler

De verdachte

Voordat de vervolging is aangevangen wordt als verdachte aangemerkt degene te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan enig strafbaar feit voortvloeit (artikel 27 lid 1 Sv). Daarna wordt als verdachte aangemerkt degene tegen wie de vervolging is gericht (artikel 27 lid 2 Sv). De vermoedelijke dader van een strafbaar feit blijft verdachte tot op het moment dat de rechter definitief uitspraak heeft gedaan.

De definitie van het eerste lid van artikel 27 bevat de volgende eisen: er moet sprake zijn van een strafbaar feit. Bovendien moet een redelijk vermoeden van schuld van de betrokkene aan dat strafbare feit bestaan. Het vermoeden moet op feiten en omstandigheden worden gebaseerd. Als dergelijke feiten of omstandigheden kunnen getuigenverklaringen, maar ook de ervaring van of feiten van algemene bekendheid worden aangemerkt. Een louter subjectief vermoeden van de opsporingsambtenaar is dus niet voldoende.

De formele verdenking betekent dat tegen de verdachte dwangmiddelen kunnen worden toegepast (zie paragraaf 2.2.1). De status van verdachte brengt niet alleen verplichtingen, maar ook rechten met zich mee. Een van de meest fundamentele rechten van een verdachte is dat hij niet hoeft mee te werken aan zijn veroordeling door middel van het afleggen van een verklaring. De verdachte heeft het recht om te zwijgen. Voor het verhoor moet de verdachte worden meegedeeld dat hij niet verplicht is tot antwoorden, de zogenoemde cautie (artikel 29 lid 2 Sv). Andere belangrijke rechten van elke verdachte zijn het recht op bijstand van een raadsman en het recht op kennisneming van de processtukken die in zijn zaak door de politie en anderen zijn opgemaakt.

De verdachte heeft ook recht op een spoedige behandeling van de strafzaak. Te lang wachten met de dagvaarding of te veel vertraging na aanvang van de zitting, met zeer grote overschrijding van bepaalde termijnen, kan leiden tot strafvermindering voor de verdachte, of zelfs tot verval van het recht tot vervolging. Een laatste hier genoemd recht van de verdachte is het principe dat hij (vrijwel) altijd de in eerste instantie genomen rechterlijke beslissingen via rechtsmiddelen kan aantasten (zie paragraaf 2.2.2, waarin het hoger beroep en het beroep in cassatie worden besproken).

De raadsman

De raadsman is degene die de verdachte bijstaat. Een advocaat die een strafzaak behandelt, wordt in het Wetboek van Strafvordering aangeduid als raadsman (of raadvrouw). Hij geeft juridische en morele bijstand en komt op voor de belangen van zijn cliënt. De raadsman is verplicht tot geheimhouding van al hetgeen hem als zodanig is toevertrouwd en mag daarover in rechte niet getuigen. De raadsman heeft recht op vrij verkeer met de verdachte en heeft evenals de verdachte recht op inzage in de processtukken en mag daarvan afschrift nemen. Het wetboek maakt een onderscheid tussen gekozen en toegevoegde raadslieden. De meerderjarige verdachte kan zelf een raadsman kiezen. Indien voor-

lopige hechtenis wordt bevolen, zal de rechter-commissaris (rc) aan de verdachte (zonder rekening te houden met de inkomenssituatie) ambtshalve een raadsman toevoegen. Tevens is toevoeging mogelijk op grond van de Wet op de rechtsbijstand. De Raad voor de Rechtsbijstand kan aan de verdachte op diens verzoek een raadsman toevoegen. Een minderjarige verdachte die gedagvaard is voor de kinderrechter, krijgt altijd een raadsman toegewezen.

De tolk en vertaler

De verdachte die geen Nederlands kent, moet kunnen begrijpen wat wordt gezegd, en moet kunnen begrijpen wat er aan bewijsmateriaal en overige processtukken op tafel ligt. Het recht op tolkenbijstand maakt deel uit van het recht op een eerlijk proces zoals neergelegd in artikel 6 EVRM. De verdachte die de taal die ter zitting wordt gesproken niet verstaat of niet spreekt en die dus niet kan volgen wat er in zijn proces gebeurt, heeft mogelijkwerwijs geen eerlijk proces. Lid 3 sub a van artikel 6 geeft een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld het recht onverwijld, in een taal die hij verstaat en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging. Het recht zich ter zitting kosteloos te doen bijstaan door een tolk is gespecificeerd in lid 3 sub e van hetzelfde artikel.

Uit het Kamasinski-arrest (EHRM 19 december 1989) blijkt voorts dat de verdachte ook gedurende het voorbereidend onderzoek voldoende op de hoogte moet worden gesteld van de feiten in zijn zaak.

Tijdens het gerechtelijk vooronderzoek is de rc bevoegd een tolk te benoemen (artikel 191 Sv). Tijdens de zitting wordt, indien een verdachte de Nederlandse taal niet of niet voldoende beheerst, het onderzoek niet voortgezet zonder de bijstand van de tolk (artikel 275 Sv). De 'Richtlijn tolkenbijstand in het opsporingsonderzoek in strafzaken' voorziet in de tolkenbijstand in het voorbereidend onderzoek (Stcrt. 1996, 168).

2.1.5 De getuige en de deskundige

De getuige

Een getuige is iemand die iets omtrent het strafbare feit kan verklaren. Onder een verklaring van een getuige wordt volgens het Wetboek van Strafvordering verstaan: bij het onderzoek op de terechtzitting gedane mededeling van feiten of omstandigheden, welke hij zelf waargenomen of ondervonden heeft.¹¹ De getuige kan worden gedagvaard door de ovj, verdachte of rechter-commissaris. Hij legt zijn verklaring onder ede af. Het afleggen van een valse verklaring (meineed) is strafbaar gesteld in artikel 207 Sr.

Twee bijzondere typen van getuigen zijn aan de orde.

— *De bedreigde getuige.* Een bedreigde getuige is een getuige waarvan de identiteit voor de verdachte en diens raadsman geheim wordt gehouden, omdat hij

11 Echter sinds het De auditu-arrest (HR 30 december 1962; NJ, 1972, nr. 85) is de verklaring 'van horen zeggen' in het strafproces een gebruikelijk bewijsmiddel.

zich door de verdachte bedreigd voelt. De wijze waarop de Nederlandse justitie gebruikmaakte van een anonieme getuige, is in de zaak Kostovski¹² gewraakt door het Europees Hof voor de rechten van de mens (EHRM). Naar aanleiding daarvan zijn in het Wetboek van Strafvordering de artikelen 226a-226f gevoegd. De rc dient te onderzoeken of er sprake is van een serieuze bedreiging. Indien dit het geval is, hoeft de getuige niet op de openbare terechtzitting te verschijnen en mag zijn onder ede afgelegde (anonieme) verklaring voor de rc door de strafkamer als volwaardig bewijs tegen de verdachte worden gebruikt. Het bewijs mag niet in doorslaggevende mate op de anonieme getuigenverklaring berusten.

- *De criminele getuige.* Deze term wordt vooral gebruikt voor een crimineel die in ruil voor strafvermindering bereid is als getuige op te treden tegen een andere verdachte, omdat zonder zijn verklaring het bewijs niet rond te krijgen is.¹³ Momenteel heeft deze figuur nog geen wettelijke basis. Op 1 augustus 2001 is de Tijdelijke aanwijzing toezeggingen aan getuigen in strafzaken in werking getreden (Stcr. 2001, 138). De tijdelijke aanwijzing heeft uitsluitend betrekking op toezeggingen van het OM aan verdachten van een strafbaar feit en veroordeelden strekkende tot strafvermindering, met als doel het verkrijgen van een getuigenverklaring in een strafzaak tegen een ander. De aanwijzing geldt tot de nieuwe wet Toezeggingen aan getuigen in strafzaken (TK 1998-1999, 26 294) in werking treedt.

De deskundige

De rechter kan behoefte hebben aan het oordeel van een deskundige, bijvoorbeeld een reclasseringswerker, een technicus, een ballistisch deskundige, een financieel deskundige, een psychiater of een psycholoog.

Zowel de zittingsrechter als de rc (artikel 227 Sv) is bevoegd deskundigen in te schakelen. In een aantal gevallen is de rechter verplicht een deskundige in te schakelen, bijvoorbeeld indien de rechter de maatregel terbeschikkingstelling (tbs) wil opleggen. Er is een aantal, onder justitie vallende instellingen die deskundigheid 'in huis' hebben: het Nederlands Forensisch Instituut (natuurwetenschappelijk en technisch onderzoek, en autopsie in gevallen van niet-natuurlijk overlijden), het Pieter Baan Centrum (klinische observatie van verdachten door forensische psychiateren en psychologen en andere deskundigen)¹⁴ en per arrondissement een zogenoemde forensisch psychiatrische dienst (ambulante rapportage over verdachten). Alle onderzoeken monden uit in schriftelijke of mondelinge deskundigenverklaringen. De deskundige treedt overigens ook vaak als getuige op (zie ook Hielkema, 1996).

De verdachte kan zelf ook deskundigen laten horen.

12 EHRM 20 november 1989; NJ, 1990, nr. 245.

13 In het proces tegen 'de Hakkelaar' werden zowel een mededader van de verdachte als een concurrente bendeleider door de Amsterdamse rechtbank als 'betrouwbare' getuigen geaccepteerd (zie ook Mols en Spong, 1997).

14 Zo'n observatie kan uitmonden in een advies iemand ter beschikking te stellen.

2.1.6 De politie

De taak en samenstelling van de politie zijn wettelijk geregeld in de Politiewet 1993. De strafrechtelijke bevoegdheden van de politie in de opsporingsfase zijn te vinden in het Wetboek van Strafvordering en in een aantal bijzondere wetten, zoals de Opiumwet en de Wet wapens en munitie.

De politie bestaat uit 25 regionale politiekorpsen en het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), sinds 1 januari 2000 een agentschap van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dit korps houdt onder andere toezicht op het verkeer op de rijkswegen, het scheepvaart- en het vliegverkeer. Ook zorgt het voor de bewaking van de leden van het Koninklijk Huis en levert het specialistische ondersteuning en materiaal. Voorts is bij de KLPD een aantal landelijke rechetaken ondergebracht en de spoorwegpolitie.

Artikel 3 van de Politiewet (PW) brengt het politiepersoneel samen onder het verzamelbegrip 'ambtenaar van de politie'. Onder dit begrip vallen niet alleen de reguliere executieve ambtenaren (zoals de agent, politiesurveillant), maar ook de administratieve ambtenaren. Ook vrijwillige ambtenaren (aangesteld voor de uitvoering van de politietaak waar sprake is van piekbelastingen voor de reguliere politie) en de bijzondere ambtenaren van de politie (o.a. de Rijksrecherche)¹⁵ worden als ambtenaren van de politie aangemerkt.

Bij de sterkte van de politie wordt onderscheid gemaakt tussen het executieve personeel en het administratieve en technische personeel. Het executieve personeel is in beginsel belast met de uitvoering van de politietaken; het administratief en technisch personeel verricht ondersteunende taken.

Artikel 2 PW noemt de volgende taken van de politie: zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven.

De handhaving van de rechtsorde valt in drie onderdelen uiteen.

- *De strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde.* Politietaken hierbij zijn: de daadwerkelijke voorkoming, opsporing en beëindiging van strafbare feiten. Ook de eerste opvang van slachtoffers van delicten wordt tot de strafrechtelijke ordehandhaving gerekend.¹⁶
- *De openbare-ordehandhaving.* Bijvoorbeeld de begeleiding van demonstraties.
- *De taken ten dienste van de justitie.* Bijvoorbeeld de betekening van gerechtelijke mededelingen in strafzaken en de dienst bij de gerechten.¹⁷

15 De Rijksrecherche onderzoekt vermeende strafbare schendingen van de integriteit van wetshandhavende organisaties. Ook als er mensen komen te overlijden in een cel of gewond raken na vuurwapengebruik door de politie, wordt de Rijksrecherche ingeschakeld. De Rijksrecherche vervult haar taak onder rechtstreeks gezag en beheer van het college van pg's.

16 Daarbij moet worden gedacht aan het opnemen van de aangifte, de ondervraging als getuige, het informeren over de mogelijkheden voor het slachtoffer in het strafproces de schade te verhalen en de verwijzing naar professionele hulpverleningsinstanties.

17 Voor een volledig overzicht van de taken ten dienste van de justitie zie artikel 1 lid 1 PW.

De politie moet involge artikel 2 PW haar taak uitoefenen 'in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels'. Het OM oefent gezag uit over de justitiële taken van de politie.¹⁸ De politie is gebonden aan de regels van het Wetboek van Strafvordering. Opsporingsmethoden die inbreuk maken op een grondrecht, moeten een expliciete wettelijke basis hebben.¹⁹ Naar aanleiding van de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (Commissie-Van Traa)²⁰ is in 2000 het Wetboek van Strafvordering uitgebreid om te voorzien in een wettelijke basis voor de toepassing van bijzondere opsporingsmethoden.²¹

De bijzondere opsporingsdiensten

Naast de algemene politie zijn er bijzondere opsporingsdiensten met een eigen specifieke opsporingstaak, te weten: de Algemene Inspectiedienst (AID), de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst (FIOD-ECD), de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD) en de VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

2.1.7 Het Openbaar Ministerie

Het OM maakt deel uit van de rechterlijke macht. De organisatie van de rechterlijke macht is hoofdzakelijk geregeld in de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO). Tot de rechterlijke macht worden de rechters en griffiers (zittende magistratuur) en het OM (staande magistratuur) gerekend. In tegenstelling tot de rechters worden leden van het OM niet voor het leven benoemd.²²

Op 1 juni 1999 is het wetsvoorstel Reorganisatie openbaar ministerie en instelling landelijk parket in werking getreden. Aanleiding voor de reorganisatie was het rapport van de Commissie Openbaar Ministerie (Commissie-Donner).²³ Onderdeel van de reorganisatie is een optimalisering van de taakuitoefening van het OM, onder meer via de instelling het landelijk parket.

- 18 Bij de vervulling van haar taken heeft de politie met twee gezagsdragers te maken. De burgemeester is gezagsdrager als de politie ter handhaving van de openbare orde en ter uitvoering van de hulpverleningstaak optreedt (artikel 12 PW). De officier van justitie is gezagsdrager als de politie optreedt ter strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, dan wel taken verricht ten dienste van de justitie (artikel 13 PW). Formeel is er een strikte scheiding, maar in de praktijk overlappen de handhaving van de openbare orde en de opsporing van strafbare feiten elkaar wel degelijk. Het is daarom van belang dat de gezagsdragers (de burgemeester en de ovj) en het hoofd van het regionale politiekorps (de korpsbeheerder) regelmatig over de taakuitvoering van de politie met elkaar overleggen. Dit wordt het Driehoeksoverleg genoemd (artikel 14 PW).
- 19 Opsporingshandelingen die geen inbreuk maken op een grondrecht, kunnen worden gebaseerd op artikel 2 PW (taken van de politie).
- 20 De enquêtecommissie concludeerde in 1996 dat er sprake was van een drieledige crisis in de opsporing: een normeringscrisis, een organisatiecrisis en een gezagscrisis. Belangrijke wijzigingen in de organisatie en werkwijze van de politie en het OM werden nodig geacht (zie Commissie-Van Traa, 1996).
- 21 Zeven bevoegdheden zijn wettelijk geregeld: observatie, infiltratie, pseudo-koop, het onder cover inwinnen van informatie, het betreden van een besloten plaats teneinde aldaar onderzoekshandelingen te verrichten, het opnemen van vertrouwelijke communicatie en het onderzoek van telecommunicatie (zie ook Tak, 1998).
- 22 De procureur-generaal bij de Hoge Raad wordt wel voor het leven benoemd.
- 23 De commissie, ingesteld door de minister van Justitie in 1994, had de taak het functioneren van het OM te onderzoeken. Uiteindelijk heeft zij diverse voorstellen gedaan ter verbetering en verandering met betrekking tot de plaats en de functie van het OM in de toekomst.

Het OM is georganiseerd in zogenoemde parketten: het parket-generaal, de arrondissementsparketten (voor elke rechtbank en de kantongerechten in een arrondissement tezamen is er één), de ressortsparketten (bij elk hof), en een landelijk parket. Ten slotte is er een parket verbonden aan de Hoge Raad.

- *Het parket-generaal.* Het college van procureurs-generaal (pg's) vormt samen met een staf het parket-generaal, het landelijke hoofdkantoor van het OM. Het college, dat uit ten minste drie en ten hoogste vijf leden bestaat, staat aan het hoofd van het OM. De pg's bepalen het landelijk opsporings- en vervolgingsbeleid. Het college kan aan de leden van het OM aanwijzingen geven betreffende de uitoefening en de taken en bevoegdheden van het OM. Deze aanwijzingen kunnen zowel algemeen van aard zijn als gericht zijn op een specifieke zaak. De ovj's zijn wettelijk gebonden aan deze instructies. De minister van Justitie is politiek verantwoordelijk voor het beleid van het OM. Daarom is de minister betrokken bij het opstellen van het beleid en vindt regelmatig overleg plaats tussen de minister en het college van pg's.²⁴
- *De arrondissementsparketten.* Elk arrondissementsparket staat onder leiding van een hoofdofficier van justitie. Deze is ervoor verantwoordelijk dat het beleid van het OM in het arrondissement goed wordt uitgevoerd. Op elk parket werkt een aantal ovj's. Zij vertegenwoordigen het OM bij de arrondissementsrechtbanken. De ovj's worden ondersteund door parketsecretarissen en administratief medewerkers. Tot de voornaamste werkzaamheden van het arrondissementsparket behoort niet alleen het vervolgen van strafbare feiten voor rechtbank of kantongerecht, maar ook het leidinggeven aan het opsporingsonderzoek dat door de opsporingsambtenaren wordt verricht. Nederland heeft 19 arrondissementsparketten.
- *De ressortsparketten.* Een ressortsparket staat onder leiding van een hoofdadvocaat-generaal. De taak van het OM bij de hoven is de vervolging in hoger beroep. De advocaten-generaal vertegenwoordigen het OM. Er zijn vijf ressortsparketten.
- *Het landelijk parket.* Naast de arrondissements- en ressortsparketten is er nog een twintigste parket: het landelijk parket, gevestigd in Rotterdam. Het landelijk parket is belast met de aansturing van het Landelijk Recherche-team (LRT) en de behandeling van strafzaken die uit de onderzoeken van het LRT voortkomen; daarbij valt te denken aan onderzoek naar het witwassen van crimineel geld.
- *Het parket bij de Hoge Raad.* Aan het hoofd van het parket bij de Hoge Raad (HR) staat een pg. De taak van het OM bij de HR is primair het uitbrengen van adviezen aan de HR omtrent de in de cassatie- of herzieningszaak te nemen beslissing. Het parket bij de HR valt niet onder het college van pg's, en is onafhankelijk van de minister van Justitie.

²⁴ Het college is verantwoordelijk voor de realisatie van het beleid zoals dit is afgesproken met de minister. De minister van Justitie kan instructies geven ten aanzien van de opsporing en de vervolging, maar dient eerst het college te raadplegen. Een instructie van de minister om niet op te sporen of te vervolgen moet naar het parlement worden gezonden samen met het standpunt van het college van pg's.

Het OM is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en met andere bij de wet vastgestelde taken²⁵ (artikel 124 Wet RO). Een van de taken van het OM is het behartigen van de belangen van mensen die slachtoffer zijn van een misdrijf. Bovendien heeft het OM een opsporingstaak. Mede op grond van de resultaten van dat opsporingsonderzoek besluit de ovj of een verdachte al dan niet zal worden vervolgd.

Het OM bezit een vervolgingsmonopolie, dat wil zeggen dat alleen het OM bevoegd is strafzaken bij de strafrechter aan te brengen. De ovj heeft niet de plicht tot vervolgen. Het *opportuniteitsbeginsel*²⁶ geeft de ovj de ruimte om een aan hem voorgelegd strafbaar feit niet te vervolgen (seponeren).²⁷ Het OM kan afzien van strafvervolgning als het algemeen belang daarmee is gediend.

Het OM heeft twee sepotmogelijkheden.

- *Technisch sepot*. Hiervan is sprake als het OM tot de conclusie is gekomen dat (verdere) vervolging geen zin heeft, omdat uit het opsporingsonderzoek of het gerechtelijk vooronderzoek (gvo) is gebleken dat vervolging niet tot een veroordeling zal leiden, de verdachte ten onrechte als verdachte staat vermeld, het wettig bewijs ontbreekt, het OM niet ontvankelijk is, de rechter niet bevoegd is of omdat het feit of de dader niet strafbaar is.
- *Beleidssepot*. Hiervan is sprake als de vervolging haalbaar is, maar de ovj om redenen van opportuniteit afziet van vervolging. De leeftijd van de verdachte kan een dergelijke reden zijn, of dat het een gering feit betreft. Ook kan 'het algemeen belang' een vervolging in de weg staan, bijvoorbeeld (mogelijke) strijd met het landsbelang. De ovj kan van deze beleidssepotbevoegdheid ook voorwaardelijk gebruikmaken (*voorwaardelijk sepot*). Hij bericht dan aan de verdachte dat hij hem niet zal vervolgen indien deze binnen een bepaald tijdsbestek voldoet aan de gestelde voorwaarde.

Ter voorkoming van strafvervolgning kan de ovj de verdachte een *transactie* aanbieden (schikking met de verdachte treffen). Zo'n schikking bestaat uit het voldoen aan een voorwaarde, zoals (in de meeste gevallen) betaling van een geldsom, het verrichten van een taakstraf of het afstand doen van voorwerpen, waartegenover de ovj van (verdere) vervolging afziet.²⁸ Zo'n transactie is mogelijk voor alle overtredingen en misdrijven waarop een maximale gevangenisstraf van zes jaar is gesteld.

Het OM is behalve met de opsporing en vervolging van verdachten van strafbare feiten ook belast met de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van strafrech-

25 De 'oude' Wet op de Rechterlijke Organisatie gaf de volgende taakomschrijving: het openbaar ministerie is bijzonderlijk belast met de handhaving der wetten, met de vervolging van alle strafbare feiten en het doen uitvoeren van alle strafvonnissen. Hetzelfde moet worden gehoord voor zover de wet zulks voorschrijft (artikel 4 Wet RO oud).

26 Dit principe staat tegenover het legaliteitsbeginsel zoals dat in een aantal andere landen, bijvoorbeeld Duitsland, geldt. Het OM heeft dan juist de plicht alle – substantiële – zaken te vervolgen.

27 Die ruimte van de ovj is niet onbeperkt: hij dient het gelijkheidsbeginsel in acht te nemen en ervoor te zorgen dat gelijke gevallen zo veel mogelijk gelijk worden behandeld.

28 Zie artikel 74 lid 2 Sv voor een volledig overzicht van de voorwaarden waaruit de transactie kan bestaan.

telijke beslissingen. Deze zogenoemde tenuitvoerlegging, vooral van vrijheidsstraffen, taakstraffen en geldboetes, wordt ook wel *executie* genoemd. Het OM heeft de feitelijke tenuitvoerlegging gedelegeerd aan verschillende justitiële of particuliere instellingen. Met de inning van geldboetes, bijvoorbeeld, is het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) belast.

2.1.8 De rechter

De organisatie van de zittende magistratuur wordt, zoals reeds eerder vermeld, in de Wet RO geregeld. Artikel 2 van deze wet wijst aan welke gerechten tot de rechterlijke macht behoren: de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad. Uitspraken van de rechtbanken worden vonnissen genoemd; uitspraken van het gerechtshof en de HR arresten.

- *De rechtbanken.* Twee sectoren houden zich bezig met strafzaken: de sector kanton en de sector straf. De kantonrechter in strafzaken is een alleensprekende rechter. Hij behandelt alleen overtredingen, maar geen economische overtredingen. De strafsector van de rechtbank behandelt in de regel alle misdrijven. De strafsector van de rechtbank kent een aantal alleensprekende rechters zoals de politierechter, de economische politierechter en de kinderrechter. In ingewikkelde gevallen spreekt de rechtbank recht met drie rechters, de meervoudige kamer. De ovj kan bepalen dat de zaak door de meervoudige kamer wordt behandeld. Er zijn 19 arrondissementsrechtbanken. Naast de hoofdvestiging van de rechtbank zijn er nog andere plaatsen waar zittingen worden gehouden: de nevenvestigingsplaatsen (op alle werkdagen is ten minste zes uur een griffie geopend) en nevenzittingsplaatsen (niet op alle werkdagen is een griffie geopend).
- *De hoven.* De gerechtshoven behandelen uitsluitend rechtbankzaken in hoger beroep. De hoven wijzen arrest met drie rechters, raadsheren genoemd (ook als een van die rechters een vrouw is). Er zijn 5 gerechtshoven.
- *De Hoge Raad.* De HR is het hoogste rechtscollege. De HR zetelt in Den Haag. Bij de HR is geen sprake van hoger beroep, maar van beroep in cassatie (vernietiging). De HR beoordeelt de zaak niet meer in volle omvang (er worden bijvoorbeeld geen getuigen meer gehoord) en stelt de feiten niet meer vast. De HR is geen feitelijke instantie. Dat wil zeggen dat de HR onderzoekt of de voorschriften uit de wet in acht zijn genomen en of het recht op de juiste manier is toegepast. Indien dit niet het geval is, kan een rechterlijke beslissing worden vernietigd.²⁹ De HR spreekt recht met vijf raadsheren. De voorzitter van de strafkamer kan bepalen dat een zaak beslist wordt door drie leden.

²⁹ In enkele zeer uitzonderlijke gevallen behandelt de HR feiten in eerste aanleg.

De strafrechtspraak geschiedt in Nederland door beroepsrechters en rechter-plaatsvervangers. Dit zijn functionarissen die naast het rechterschap een hoofd-betrekking uitoefenen.^{30, 31}

Nederland kent geen juryrechtspraak en slechts in enkele gevallen is een niet-jurist (deskundige) bij de rechtspraak betrokken.³²

De zittingen zijn zo veel mogelijk openbaar.³³ Zittingen bij de kinderrechter vinden in beginsel achter gesloten deuren plaats (artikel 289 Sv).

Er zijn twee eisen die aan de rechter worden gesteld.

- 1 *Onafhankelijkheid*. De onafhankelijkheid van de rechter is in het bijzonder gewaarborgd door de benoeming voor het leven en het wettelijk vaststellen van het salaris voor rechters.³⁴
- 2 *Onpartijdigheid*. Indien er ten aanzien van een rechter feiten of omstandigheden zijn waardoor de rechterlijke onpartijdigheid schade zou kunnen lijden, kan die rechter door de verdachte of het OM worden gewraakt (dat wil zeggen bezwaar maken tegen deelneming van de rechter in een zaak). De rechter die zelf meent dat daar sprake van is, kan zich verschonen (zich onttrekken aan de behandeling van de zaak).

Overigens staan de eisen ook in de mensenrechtenverdragen (artikel 6 lid 1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en artikel 14 lid 1 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten).

De griffier

De griffier verleent bijstand aan de rechter tijdens verhoren en zittingen, noteert wat op de rechtszitting voorvalt en stelt het proces-verbaal (pv) vast (artikelen 326 en 327 Sv). Niet alleen de zittingsrechter, maar ook de rechter-commissaris (rc) wordt door een griffier bijgestaan (artikelen 171 en 172 Sv).

30 Ongewenste belangenvermenging kan hiervan het gevolg zijn (zie Haak e.a., 1997; Veldt, 1998).

31 De instroom in de rechterlijke macht bestaat uit de zogenoemde buitenstaanders (personen met zes jaar werkervaring in bijvoorbeeld de advocatuur) en uit juristen die de zesjarige raio-opleiding (rechterlijke ambtenaren in opleiding) hebben gevolgd. Bij de bezetting van de verschillende functies binnen het gerecht gaat onze wet uit van een beginsel van rouleren. Een rechter neemt dus in zijn loopbaan aan uiteenlopende werkzaamheden deel; nu eens spreekt hij recht in civiele zaken, dan weer in strafzaken en bestuurszaken.

32 In twee gevallen wordt rechtgesproken (mede) door leken: (1) de meervoudige militaire strafkamer van de rechtbank en het hof te Arnhem (ter behandeling van militaire misdrijven en enkele overtredingen) bestaat uit een militair lid en twee leden van de rechterlijke macht, en (2) de penitentiaire kamer van het hof te Arnhem (ter behandeling van het beroep tegen negatieve beslissingen omtrent de vervroegde invrijheidsstelling) bestaat uit twee gedragsdeskundigen en drie leden van de rechterlijke macht.

33 Zie ook artikel 40 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM).

34 Onafhankelijkheid omvat ook het in onafhankelijkheid kunnen functioneren van de gerechten en de onafhankelijkheid van de rechterlijke organisatie als geheel ten opzichte van de andere staatsmachten. Deze onafhankelijkheid neemt niet weg dat de rechtspraak wordt bekostigd uit publieke middelen.

De Raad voor de rechtspraak

Bij de wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie op 1 januari 2002 is een Raad voor de rechtspraak in het leven geroepen. Deze heeft als centrale opdracht gekregen het functioneren van de rechtspraak te bevorderen. Deze algemene opdracht valt uiteen in een viertal specifieke taken.

- 1 De opstelling van de begroting voor de rechtspraak en de toekenning van de budgetten aan de gerechten.
- 2 De ondersteuning van de bedrijfsvoering van de gerechten, inclusief de zorg voor landelijke voorzieningen.
- 3 De bevordering van de kwaliteit van de rechtspraak.
- 4 De advisering aan regering en parlement over wetgeving en beleid met gevolgen voor de rechtspraak.

2.1.9 De reclassering en de Raad voor de kindbescherming

De reclassering

Sinds 1995 zijn alle reclasseringsactiviteiten voor meerderjarigen in Nederland verenigd in een landelijke organisatie, namelijk de Stichting Reclassering Nederland (SRN). Binnen deze stichting wordt samengewerkt door drie partners: Reclassering Nederland, de afdeling verslavingsreclassering³⁵ van de Geestelijke Gezondheidszorg Nederland en de afdeling Reclassering van het Leger des Heils. In geval van een vrijheidsstraf kan de reclassering een zogenoemd penitentiair reclasseringsaanbod verzorgen, dat bestaat uit individueel- en groepsgerichte programma's die betrekking hebben op sociale vaardigheden, huisvesting, arbeidstoeleiding, verslaving, voorbereiding op terugkeer in de maatschappij, enzovoort.

De werkzaamheden van de reclassering zijn wettelijk geregeld in de Reclasseringsregeling 1995. De reclassering heeft drie kerntaken: onderzoek en voorlichting, begeleiding en toezicht, en ontwikkeling, organisatie en uitvoering van taakstraffen en andere alternatieve sancties.

- *Onderzoek en voorlichting.* In de zogenoemde voorlichtingsrapporten wordt een beeld geschetst van de persoon van de verdachte, zijn motieven en omstandigheden; informatie die voor de ovj en/of de rechter van belang kan zijn voor het bepalen van welke (soort van) straf en de strafmaat.
- *Begeleiding en toezicht.* De reclassering geeft individuele begeleiding aan verdachte of veroordeelde cliënten. De ondersteuning vindt gedurende het gehele strafrechtelijke proces plaats. Begeleiding in de vorm van hulp en bijstand aan de verdachte vindt vooral plaats in de fase van de vroeghulp. De vroeghulp wordt geboden op het politiebureau nadat een verdachte in verzekering is gesteld.³⁶ Volgens de wet moet de reclassering over elke in verzekering gestelde verdachte bericht ontvangen. Een deel van de reclasseringsinzet

35 Voorheen de Vereniging van Instellingen voor Verslavingszorg (NeVIV).

36 De inverzekeringstelling wordt besproken in paragraaf 2.2.1.

heeft betrekking op gedetineerden die in aanmerking komen voor een resocialisatietraject binnen de penitentiaire inrichtingen (intramuraal). Daarnaast biedt de reclassering sociaal-psychiatrische ondersteuning aan cliënten met ernstige psychische problematiek (bijvoorbeeld aan tbs'ers), begeleidt de proefverloven van tbs-veroordeelden en draagt bij aan nazorg. Indien de rc of de rechtbank de schorsing van de voorlopige hechtenis heeft bevolen, kan daarbij als bijzondere voorwaarde worden gesteld dat de verdachte zich dient te houden aan de aanwijzingen van de reclassering. Tevens kan een veroordeelde die zijn gevangenisstraf heeft uitgezeten, bij zijn terugkeer naar de maatschappij door de rechter verplicht worden zich onder toezicht te stellen van de reclassering. Hiermee streeft de reclassering er tevens naar een bijdrage te leveren aan het omlaag brengen van de recidive.

— *Ontwikkeling, organisatie en uitvoering van taakstraffen en andere alternatieve sancties.* De reclassering zorgt voor de organisatie en de begeleiding bij de uitvoering van taakstraffen en elektronisch toezicht (zie paragraaf 2.3.1). Ten slotte is de reclassering verantwoordelijk voor de uitvoering van penitentiaire programma's.³⁷

De Raad voor de kindbescherming

Voor minderjarigen die in aanraking zijn gekomen met justitie en politie, bestaat er, anders dan bij meerderjarigen, geen algemene reclasseringsinstelling zoals de SRN.

Naast een aantal civiele taken³⁸ voert de Raad voor de kindbescherming de regie wat betreft de jeugdreclassering.³⁹ De Raad coördineert de taakstraffen voor jeugdigen. Verder zijn bij de jeugdreclassering de gezinsvoogdij-instellingen en de afdeling Jeugdreclassering van het Leger des Heils betrokken. De jeugdreclassering draagt zorg voor de vroeghulp op het politiebureau. Binnen deze vroeghulp kan de raadsmedewerker op basis van het gesprek met de minderjarige vrijwillige jeugdreclassering aanbieden. De jeugdige wordt tevens geïnformeerd over het verdere verloop van de strafrechtelijke procedure. Vervolgens begint het zogenaamde basisonderzoek. De Raad vergaart informatie betreffende de ontwikkeling en de achtergrond van de verdachte ten behoeve van voorlichting en advies aan de ovj. De raadsonderzoeker brengt advies uit aan de ovj over de gewenste afdoening van een zaak, te allen tijde vanuit een pedagogisch perspectief. Als de ontwikkeling van de minderjarige ernstig in het gedrang is, kan de Raad een vervolgonderzoek doen. Dit onderzoek is diepgaander dan het basisonderzoek. Het vervolgonderzoek kan worden afgesloten met een gerichte verwijzing naar een voorziening voor jeugdzorg, met een verzoek tot een maatregel van kindbescherming of met de inschakeling van de jeugdreclassering.

37 De penitentiaire programma's zijn 1 januari 1999 in de Penitentiaire Beginselenwet wettelijk geïntroduceerd. De eindverantwoordelijkheid voor deze programma's berust bij de directeur van de inrichting.

38 De raad heeft drie kerntaken: de beschermingstaak (gericht op het onderzoeken van zaken waarin opvoedingsproblematiek aan de orde is), de adviestaak (in zaken van scheiding en omgang), en de straftaak (onderzoek naar achtergrond van jeugdigen die met de politie in aanraking zijn gekomen).

39 Zie Bruins (1995) voor meer informatie over deze regiefunctie.

ring voor intensieve, niet-vrijblijvende begeleiding. Indien de ovg of de rechter een taakstraf oplegt, is het de taak van de Raad om de opgelegde taakstraf mogelijk te maken door voorbereiding en ondersteuning van de tenuitvoerlegging.

2.1.10 De Dienst Justitiële Inrichtingen

De uitvoering van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen is voorbehouden aan de overheid. Die taak wordt verricht door de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). DJI is een agentschap van het ministerie van Justitie. De tenuitvoerlegging van vrijheidstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen vindt plaats in drie sectoren met verschillende soorten justitiële inrichtingen:

- Sector gevangeniswezen: huizen van bewaring en gevangnissen. Dit is met 50 inrichtingen verreweg de grootste sector. Er wordt onderscheid gemaakt tussen inrichtingen voor mannen en voor vrouwen en van verschillend beveiligingsniveau.
- Sector Justitiële Jeugdinstellingen: opvang- en behandelinstellingen. In de opvanginstellingen verblijven jongeren die nog wachten op de uitspraak van de rechter en jeugdigen die veroordeeld zijn tot de straf 'jeugddetentie'. In de opvanginstellingen wordt vooral gewerkt aan de opvoeding van de jeugdigen. In behandelinstellingen worden jongeren behandeld voor zogenaamde ontwikkelingsstoornissen.
- Sector TBS: tbs-klinieken. In tbs-klinieken worden volwassenen opgenomen die een misdrijf hebben gepleegd en geheel of gedeeltelijk ontoerekeningsvatbaar zijn verklaard.

De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming

Een controlerende rol bij de tenuitvoerlegging van sancties heeft de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ).⁴⁰ Deze onafhankelijke instantie houdt toezicht op de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen, vooral op de terreinen van gevangeniswezen, tbs en reclassering. De Raad rapporteert aan de minister van Justitie. Tevens is de Raad een beroepsinstantie voor gedetineerden en tbs'ers.

2.1.11 Het Centraal Justitieel Incasso Bureau

De belangrijkste taak van het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) is het innen van verkeersboetes die door de justitiële instanties aan burgers en bedrijven worden opgelegd. Het CJIB verzorgt het gehele inningstraject, startend met het verzenden van de beschikking en eindigend met dwangmaatregelen als gijzeling. Daarnaast int het CJIB schadevergoedingsmaatregelen, ontnemingsmaatregelen, strafrechtboetes, politie- en OM-transacties. Rechtbanken, politie-

⁴⁰ Deze raad is een samenvoeging (1999) van de Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing en het College van Advies voor de Justitiële Kinderbescherming.

korpsen, de Koninklijke Marechaussee en het Openbaar Ministerie maken allemaal gebruik van de diensten van het CJIB. Het CJIB is een agentschap van het ministerie van Justitie.

2.2 De fasen in het strafproces

In deze paragraaf worden de verschillende fasen van het strafproces beschreven. De eerste fase is de strafvordering in eerste aanleg. De tweede de behandeling in hoger beroep en/of cassatie. De laatste fase behelst de tenuitvoerlegging van het rechterlijk vonnis.

De paragraaf eindigt met een korte weergave van grensoverschrijdend handelen van justitie-autoriteiten (de internationale rechtshulp).

2.2.1 *Strafvordering in eerste aanleg*

Het voorbereidende onderzoek bestaat uit het opsporingsonderzoek, en eventueel een gerechtelijk vooronderzoek (gvo) en/of een strafrechtelijk financieel onderzoek.

Het opsporingsonderzoek en het gvo kunnen elkaar overlappen. De ovj is verantwoordelijk voor het opsporingsonderzoek, de rc voor het gvo. Na inwerkingtreding van de Wet BOB⁴¹ is de officier van justitie de belangrijkste leider van het voorbereidend onderzoek; het gerechtelijk vooronderzoek is in omvang en betekenis afgenomen.

Het opsporingsonderzoek

Het opsporingsonderzoek begint als de politie kennis neemt van een vermoedelijk gepleegd strafbaar feit. Dit kan gebeuren door aangifte of door ontdekking op heterdaad of door zelf onderzoek te starten (bijvoorbeeld naar georganiseerde misdaad of organisatiecriminaliteit). Tijdens het opsporingsonderzoek zal de politie getuigen horen, sporen zoeken, deskundigenadvies inwinnen, enzovoort. De met de opsporing van strafbare feiten belaste ambtenaren van de politie heten opsporingsambtenaren.⁴² Zij houden het opsporingsonderzoek en leggen de resultaten daarvan vast in een *proces verbaal* (pv). Daarin staat om welke strafbare feiten het gaat, wanneer deze plaatsvonden, wie de verdachten zijn en wat deze verdachten hebben verklaard, enzovoort. Het pv is een van de belangrijkste strafprocessuele stukken, omdat het op de terechtzitting kan worden gebruikt als bewijsmiddel.

41 Wet van 27 mei 1999 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de regeling van enige bijzondere bevoegdheden tot opsporing en wijziging van enige andere bepalingen (bijzondere opsporingsbevoegdheden).

42 Artikel 141 Sv noemt de ovj's, ambtenaren van politie, bedoeld in artikel 3, eerste lid, onder a en c, en tweede lid van de Politiewet 1993 en de door Onze Minister met Onze minister van Defensie te bepalen gevallen.

De politie maakt niet altijd een pv op. Zij kan de zaak seponeren indien het een kleine overtreding betreft. Het pv blijft dan achterwege. Het *politiese pot* is niet wettelijk geregeld. De politie heeft ten aanzien van minderjarigen nog een (voorwaardelijke) sepotbevoegdheid, onder verantwoordelijkheid van het OM, de zogenoemde Halt-afdoening (zie paragraaf 2.3.2).

Tevens is het mogelijk dat de zaak zich leent voor een *politietransactie* (artikel 74c Sr). Door opsporingsambtenaren⁴³ kan transactie worden aangeboden aan iedereen voor overtredingen, aan volwassenen voor misdrijven. Als aan een voorwaarde (betaling van een geldsom) wordt voldaan, vindt geen vervolging plaats.

Tijdens het opsporingsonderzoek kunnen de politie en de ovj *dwangmiddelen* toepassen. Dit zijn strafprocesrechtelijke bevoegdheden waarmee inbreuken kunnen worden gemaakt op de rechten en vrijheden van personen, bijvoorbeeld staande houden, inbeslagneming van voorwerpen die als bewijsmateriaal kunnen dienen. De wet geeft precies aan wanneer welk dwangmiddel mag worden toegepast. De meest verstreckende dwangmiddelen bij de politie zijn aanhouding, ophouden voor verhoor, en inverzekeringstelling.

De verdachte kan na aanhouding worden meegenomen naar het politiebureau om te worden verhoord. Dit ophouden voor verhoor mag maximaal zes uur duren.⁴⁴

Indien het belang van het onderzoek⁴⁵ dat vereist, kan de verdachte in verzekering worden gesteld. Dit gebeurt op last van de hulp-ovj of de ovj zelf. Het bevel tot inverzekeringstelling wordt slechts verleend bij een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis⁴⁶ is toegelaten. De termijn voor inverzekeringstelling is ten hoogste drie dagen. Bij dringende noodzakelijkheid kan het bevel door de officier eenmaal voor ten hoogste drie dagen worden verlengd. Wel moet de verdachte uiterlijk drie dagen en vijftien uur na zijn aanhouding worden voorgeleid aan de rc die is belast met strafzaken. Bij minderjarigen treedt de kinderrechtter op als rc. Indien de ovj de verdachte langer vast wil houden, moet hij bij de rc de *inbewaringstelling* vorderen. Hierdoor kan de verdachte nog eens tien dagen worden vastgehouden. De politie gebruikt de periode van inbewaringstelling vooral voor nader onderzoek naar de feiten waarop de verdenking is gebaseerd. Binnen tien dagen kan de ovj de (raadkamer van de) rechtbank vragen *gevangenhouding* van de verdachte te bevelen. Indien het een minderjarige verdachte betreft, vraagt de ovj het bevel tot gevangenhouding aan de kinderrechtter. Indien de rc in zijn bevel inbewaringstelling reeds heeft aangegeven dat er volgens hem tegen de

43 De tot transactie gerechtigde opsporingsambtenaren worden aangewezen bij algemene maatregel van bestuur (AMvB). Hun transactiebevoegdheid is afgeleid van die van het OM.

44 De uren tussen 24.00 en 9.00 worden niet meegeteld (artikel 61 Sv).

45 Bij het belang van het onderzoek kan men denken aan het nader verhoren van de verdachte, de confrontatie van getuigen met de verdachte, het opsporen van de medeverdachte zonder dat de verdachte de gelegenheid heeft hem in te seinen, het achterhalen of verifiëren van de identiteit van de verdachte, enzovoort.

46 Voorlopige hechtenis is slechts toegestaan bij verdenking van zeer ernstige feiten (zie artikel 67 Sv) en dan ook alleen als er zwaarwegende gronden voor vrijheidsbeneming aanwezig zijn (zie artikel 67a Sv).

verdachte ernstige verdenkingen bestaan en dat tevens bij vrijlating een kans op herhaling bestaat, zal de raadkamer van de rechtbank doorgaans een bevel tot gevangenhouding afgeven. De duur van dit bevel is dertig dagen en kan tweemaal met dertig dagen worden verlengd.

De behandeling van de strafzaak op de terechtzitting tegen de voorlopig gehechte zal volgens de wet in ieder geval uiterlijk binnen 106 dagen⁴⁷ na de aanhouding van de verdachte moeten aanvangen.

Na afloop van het opsporingsonderzoek kan de ovj een van de vier mogelijke beslissingen nemen: seponeren, transigeren, een gvo vorderen of, indien de ovj van oordeel is dat er voldoende bewijs is om tot een veroordeling te komen, overgaan tot de dagvaarding van de verdachte.

Het gerechtelijk vooronderzoek (artikel 181 Sv)

Het gvo is wettelijk voorgeschreven als bepaalde dwangmiddelen worden toegepast. Het gvo geschiedt onder leiding van de rc.⁴⁸ De bevoegdheden van de rc gaan verder dan die van de politie en de ovj. De rc beslist over het afgeven van machtigingen voor de toepassing van dwangmiddelen (huiszoeking tegen de wil van de bewoner en telefoontaps). De rc is tevens belast met het horen van getuigen en de verdachte. Het gvo is zowel aanvullend op het opsporingsonderzoek als voorbereidend voor de terechtzitting.⁴⁹

Zodra de rc meent dat genoeg gegevens voorhanden zijn voor een beslissing over het vervolg van de strafzaak, kan hij het gvo sluiten. Dat zal hij ook doen als hij meent dat het onderzoek niet voldoende informatie oplevert om verdere vervolging te rechtvaardigen.

Na afloop van het gvo moet de ovj beslissen of hij van verdere vervolging afziet (seponeert, voorwaardelijk seponeert), de verdachte een transactie aanbiedt dan wel hem gaat dagvaarden. De ovj neemt uiteindelijk zelf de beslissing over de vervolging van de zaak. De rechter krijgt dus geen zaken ter berechting voorgelegd tenzij de officier daartoe besluit.

Het strafrechtelijk financieel onderzoek

Op 1 maart 1993 is een wet van kracht geworden die de mogelijkheden heeft verruimd om wederrechtelijk verkregen voordeel (wvv) langs strafrechtelijke weg af te romen. Het strafrechtelijk financieel onderzoek wordt door de ovj ingesteld. Hij heeft evenwel een machtiging nodig van de rc. Het onderzoek is gericht op de bepaling van het door de verdachte wvv, met het oog op de ontneming daarvan op grond van artikel 36e Sr⁵⁰ (artikel 126 Sv). Het onderzoek kan worden

47 Maximaal 2 x 3 dagen in verzekeringstelling, maximaal 10 dagen in bewaringstelling, maximaal 3 x 30 dagen gevangenhouding.

48 Rechter die in strafzaken vooronderzoek verricht.

49 De ontwikkeling naar een terechtzitting waarvoor (vrijwel) het hele voorwerk voor de waarheidsvinding zich in het gerechtelijk vooronderzoek afspeelt, wordt niet overal als gunstig gezien. Onder invloed van de Europese rechtspraak heeft het onmiddellijkheidsbeginsel (de eis dat het bewijs ter terechtzitting dient te worden geproduceerd) meer gewicht gekregen (Del Sol-arrest).

50 Artikel 36e Sr: op vordering van het OM kan bij een afzonderlijke rechterlijke beslissing aan degene die is veroordeeld wegens een strafbaar feit de verplichting worden opgelegd tot betaling van een geldbedrag aan de staat ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel.

ingesteld in geval van verdenking van een strafbaar feit, waarvoor een geldboete van de vijfde categorie (€ 45.000) kan worden opgelegd, en waardoor op geld waardeerbaar voordeel van enig belang kan zijn verkregen.⁵¹

Een belangrijke rol bij de uitvoering van de ontnemingswetgeving is weggelegd voor het Bureau Ontnemingswetgeving van het Openbaar Ministerie (BOOM).⁵²

Het eindonderzoek

Onder het eindonderzoek wordt de gehele behandeling ter terechtzitting verstaan, vanaf het uitbrengen van de dagvaarding tot en met de uitspraak. Er wordt hetzij direct uitspraak gedaan,⁵³ hetzij door de voorzitter meegedeeld wanneer de uitspraak door de rechtbank zal plaatsvinden. De rechtbank beraadt zich daarna over het vonnis aan de hand van een aantal in het Wetboek van Strafvordering genoemde vragen (zie ook Koopmans, 1996). De vragen kunnen worden onderscheiden in *processuele vragen* en vragen omtrent *inhoudelijke aspecten*.

Indien de rechter heeft vastgesteld dat de dagvaarding geldig is, hij bevoegd is, het OM ontvankelijk is en er geen redenen zijn tot schorsing van de vervolging, gaat hij over tot de inhoudelijke vragen van artikel 350 Sv. De rechter beoordeelt eerst of wettig en overtuigend is bewezen dat de verdachte het ten laste gelegde heeft begaan (zie ook Crombag e.a., 1997). Vervolgens stelt de rechter vast of dit bewezen verklaarde een strafbaar feit oplevert (de zogenoemde kwalificatie) en zo ja welk, en ten slotte beoordeelt hij of de dader strafbaar is.⁵⁴ Daarna komt de rechter toe aan de laatste vraag: welke straf of maatregel moet worden opgelegd? Uiteindelijk doet de rechter uitspraak. Hierbij moet hij alles wat hij van de verdachte weet, meewegen.

2.2.2 Behandeling in hoger beroep en/of cassatie

De uitkomst van een strafzaak kan voor zowel de veroordeelde als het OM onbevredigend zijn. Beide partijen kunnen eenmaal in *hoger beroep* gaan bij een hogere rechter (zie ook hoofdstuk 5, box 5.2). Van vonnissen van de rechtbank is hoger beroep mogelijk bij het gerechtshof. Het beroep moet in het algemeen binnen veertien dagen na de uitspraak worden ingesteld. Van de in hoger beroep gewezen uitspraken kunnen de meerderjarige verdachte en het OM weer binnen veertien dagen na de uitspraak in *cassatie* gaan bij de HR. Cassatie onderscheidt zich van het hoger beroep doordat het niet strekt tot een (geheel) nieuwe behandeling van de zaak. Het dient ertoe vast te stellen of de aangevallen beslissing

51 Zie Nelen en Sabee (1998) voor meer informatie over de ontnemingswetgeving.

52 Deze instantie ondersteunt in complexe ontnemingszaken het OM – en in mindere mate de opsporingsinstaties en de zittende magistratuur – bij de uitvoering van de beslag-, beheer- en executietaken (Nelen en Sabee, 1998, p. 58; Nelen 2000; Vrugink, 2001).

53 Alleenzittende rechters zoals de kantonrechter, de politierechter en de kinderrechter behoeven zich niet terug te trekken.

54 Het feit kan de dader niet worden toegerekend wegens een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis of om andere redenen zoals overmacht, noodweer en noodweerecces.

wel overeenkomstig het recht is en de in acht te nemen vormen zijn gerespecteerd (zie ook Van Dorst, 1998).

2.2.3 De tenuitvoerlegging

Als voor de verdachte geen hoger beroep of cassatie meer openstaat, is de veroordeling onherroepelijk (definitief) en kan het vonnis ten uitvoer worden gelegd. Alleen gratie kan in een aantal gevallen nog uitkomst bieden. In artikel 2 van de Gratielwet staan de gronden waarvoor gratie kan worden verleend. De straffen en maatregelen waarvoor gratie kan worden verzocht, staan in artikel 558 Sv. De veroordeelde heeft overigens geen *recht* op gratie; gratie is een gunstbetoon, verleend bij koninklijk besluit.

De verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van het strafvonnis ligt bij het OM. Het OM draagt niet zelf zorg voor de feitelijke tenuitvoerlegging van sancties, maar delegeert dit aan verschillende justitiële of particuliere instellingen. Deze instanties onderscheiden zich niet alleen van elkaar naar aard van de te executeren sanctie, maar vaak ook naar leeftijd van de veroordeelde (minder- of meerderjarig). Zo is de verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van taakstraffen voor minderjarigen gedelegeerd aan de Raad voor de kindbescherming, terwijl de verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van taakstraffen voor meerderjarigen is gedelegeerd aan de reclassering.

De tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen gebeurt in drie soorten van justitiële inrichtingen: penitentiaire inrichtingen (gevangenis en huizen van bewaring), justitiële jeuginrichtingen en tbs-inrichtingen. Het gevangeniswezen kent een groot aantal verschillende regimes; de mate van beveiliging varieert van extra beveiligde tot open inrichting.

Wanneer een verdachte die tot een gevangenisstraf wordt veroordeeld, voorafgaand aan het vonnis niet preventief was gehecht, zal deze na het onherroepelijk worden van het vonnis (zie hoofdstuk 5) worden opgeroepen zich op een bepaalde datum bij een bepaalde zelfmeldinrichting te melden. Tot die datum is sprake van een lopend vonnis. Het parket stuurt het vonnis naar het Landelijk Coördinatiepunt Arrestatiebevelen (LCA) waar wordt onderzocht of de gestrafte oproepbaar is. Wanneer dit niet het geval blijkt te zijn (bijvoorbeeld verblijfplaats onbekend), zal de persoon in kwestie ter arrestatie worden geregistreerd in het opsporingsregister (OPS). Wanneer de gestrafte wél oproepbaar is, krijgt de gestrafte een oproep thuisgestuurd waarin staat vermeld op welke vastgestelde datum hij zich bij een bepaalde inrichting moet melden.

2.2.4 Internationale rechtshulp in strafzaken

De term internationale rechtshulp is de benaming voor een veelheid van handelingen die justitie-autoriteiten grensoverschrijdend uitvoeren. Het is de aanduiding voor de diverse vormen van de interstatelijke samenwerking op het gebied

van criminaliteitsbestrijding. De uitlevering⁵⁵ van (vaak voortvluchtige) verdachten spreekt doorgaans het meest tot de verbeelding en eist al jaren in literatuur en jurisprudentie een prominente plaats op.⁵⁶ Andere vormen zijn de overdracht c.q. overname van strafvervolgingen respectievelijk de overdracht (en overname) van de tenuitvoerlegging van (buitenlandse) strafvonnissen.⁵⁷ Voorts is er de kleine rechtshulp (zie ook Knaapen, 1996), waarbij Nederlandse justitiële en politieke autoriteiten op verzoek van buitenlandse autoriteiten processuele bijstand verlenen ten behoeve van een in hun staat aanhangige strafzaak. Meestal gaat het om vergaren en overdragen van bewijsmateriaal. Maar kleine rechtshulp kan bijvoorbeeld ook bestaan uit het in Nederland betekenen van buitenlandse dagvaardingen of het aan de autoriteiten in een ander land toezenden van uittreksels uit het algemeen documentatieregister.

2.3 Sancties in het strafrecht

De sancties in het Wetboek van Strafrecht⁵⁸ worden onderverdeeld in straffen en maatregelen.⁵⁹ De hoofdstraffen zijn gericht op vergelding of afschrikking, de maatregelen op bescherming van de belangen van de maatschappij of de dader. Bij een maatregel hoeft, in tegenstelling tot de straf, geen rechtstreeks verband te bestaan tussen de ernst van de gepleegde feiten en de zwaarte van de strafrechtelijke reactie daarop. In de wetsartikelen staat de maximumstraf die de rechter voor het desbetreffende delict kan opleggen.⁶⁰

De rechter heeft ook de mogelijkheid geen straf of maatregel op te leggen. Hij kan de verdachte schuldig verklaren zonder oplegging van straf (rechterlijk pardon).⁶¹

55 Uitlevering is het verzoek van de ene staat aan de andere om een persoon die zich bevindt op het grondgebied van de ene staat, op grond van de verdenking van een strafbaar feit, te laten overbrengen naar de andere staat. Uitlevering is in de regel gebaseerd op een verdrag. In de meeste verdragen is overigens geregeld dat staten niet dan bij hoge uitzondering hun eigen onderdanen uitleveren.

56 Naar aanleiding van de Dover-zaak van juni 2000 is op het terrein van de internationale uitlevering door de minister van Justitie een aantal extra maatregelen genomen (onder andere betere informatie-uitwisseling tussen justitiële diensten en snellere behandeling van uitleveringsverzoeken).

57 De Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS) maakt het mogelijk dat een strafvonnis in een andere staat dan de staat van veroordeling ten uitvoer wordt gelegd. De gedachte achter deze wet is dat zowel uit een oogpunt van resocialisatie als op humanitaire gronden het de voorkeur verdient om gedetineerden een vrijheidssanctie in hun eigen land te laten ondergaan.

58 Ook buiten het Wetboek van Strafrecht zijn sancties bepaald. Ze zijn vooral in de bijzondere regelgeving te vinden, bijvoorbeeld de ontzegging van de rijbevoegdheid tot het besturen van motorvoertuigen in de Wegenverkeerswet.

59 Overigens maakt de wet nog onderscheid in hoofdstraffen en bijkomende straffen, maar sinds 1983 is dat onderscheid niet meer relevant, omdat de rechter nu ook een bijkomende straf zelfstandig, dus niet in combinatie met een hoofdstraf, kan opleggen.

60 In juli 2002 is een wetsvoorstel ingediend in verband met de herijking (verhoging) van een aantal wettelijke strafmaxima (TK 2001-2002 28 484, nrs. 1-2).

61 Dit vindt slechts plaats als de rechter, bijvoorbeeld gelet op de geringe ernst van het feit en de persoonlijkheid van de dader, van mening is dat er geen straf aan de dader hoeft worden opgelegd (artikel 9a Sr).

Modernisering Sanctietoepassing

Het Veiligheidsprogramma 'Naar een veiliger samenleving' geeft een overzicht van maatregelen die de komende jaren worden genomen om een verhoogde inspanning te leveren bij de aanpak van criminaliteit en overlast (TK 2002-2003, 28 600 VII en VI, nr. 6). Een onderdeel van het Veiligheidsprogramma vormt Modernisering Sanctietoepassing, dat het volgende pakket aan maatregelen omvat:

- Maatregelen gericht op een consequentere bewaring en sanctietoepassing, in het bijzonder door het creëren van meer capaciteit en voorts gericht op selectiever omgaan met de beschikbare capaciteit.
- Maatregelen ter vergroting van de doelgerichtheid van de bewaring en de sanctietoepassing door daders van strafbare feiten voor de meest effectieve sanctie in aanmerking te laten komen en door een doelgerichtere tenuitvoerlegging van deze sancties.
- Maatregelen die de randvoorwaarden vormen om tot een effectiever en efficiënter functionerende strafrechtstelsel te komen.⁶²

2.3.1 Meerderjarigen

Het Wetboek van Strafrecht noemt in artikel 9 de volgende hoofdstraffen: gevangenisstraf, hechtenis, taakstraf en de geldboete. De hoofdstraffen kunnen geheel of gedeeltelijk voorwaardelijk worden opgelegd. Een voorwaarde bij een voorwaardelijke straf is bijvoorbeeld het binnen een bepaalde termijn (meestal twee jaar) vergoeden van de schade aan het slachtoffer. Indien de veroordeelde de voorwaarde niet naleeft, loopt hij de kans dat de voorwaardelijke straf wordt omgezet in een onvoorwaardelijke.

Gevangenisstraf

De gevangenisstraf is de belangrijkste en tevens zwaarste straf van het Nederlandse sanctiebestel. Deze straf kan alleen voor misdrijven worden opgelegd. De duur van de gevangenisstraf kan levenslang of tijdelijk zijn. De levenslange gevangenisstraf wordt zeer zelden opgelegd. Slechts door middel van gratie kan de levenslange straf worden omgezet in een tijdelijke gevangenisstraf. De tijdelijke gevangenisstraf varieert van een dag tot ten hoogste twintig jaar.

De veroordeelde tot een tijdelijke gevangenisstraf van meer dan een half jaar komt in aanmerking voor *vervroegde invrijheidstelling* (vi). Voor de veroordeelde tot een straf van een half jaar tot een jaar gaat de vi in wanneer van de straf zes maanden plus eenderde deel van het meerdere is ondergaan. Voor de veroordeelde tot een straf van langer dan een jaar geldt dat twee derde van de straf moet zijn ondergaan. De wet noemt uitzonderingen wanneer de vi niet wordt verleend of wordt uitgesteld, bijvoorbeeld als de veroordeelde zich tijdens zijn gevangenschap ernstig heeft misdragen (artikel 15a Sr).

⁶² Zie voor een volledig overzicht TK 2002-2003, 28 600 VI, nr. 8.

Mannen en vrouwen ondergaan de straf gescheiden, maar kunnen wel in één inrichting worden ondergebracht.

De wetgeving die de rechten en plichten van gedetineerden regelt, is met ingang van 1999 herzien. De nieuwe penitentiaire beginselenwet vergroot de mogelijkheid om binnen één inrichting verschillende regimes te voeren, maakt het mogelijk mannen en vrouwen binnen één inrichting onder te brengen en introduceert de mogelijkheid voor gedetineerden om extramuraal (dat wil zeggen, buiten de muren van de penitentiaire inrichting) een *penitentiair programma* te volgen (zie artikel 4 lid 1 van de Penitentiaire Beginselenwet). Het penitentiaire programma houdt in dat gedetineerden in de laatste fase van hun vrijheidsstraf buiten een justitiële inrichting verplicht deelnemen aan bepaalde activiteiten, bijvoorbeeld arbeidsprojecten, vorming en onderwijs, elektronisch huisarrest. Het wetsvoorstel om deelname aan penitentiaire programma's (met elektronisch toezicht) reeds na 6 maanden detentie mogelijk te maken in plaats van de huidige 12 maanden zal naar verwachting op 1 januari 2004 in werking treden (Stb. 2003, 142). Het doel van het penitentiair programma is de gedetineerde beter voor te bereiden op zijn terugkeer naar de samenleving.

Hechtenis

De hechtenis kan voor minimaal één dag en maximaal één jaar en vier maanden worden opgelegd voor voornamelijk overtredingen.

Taakstraf

De taakstraf dankt zijn ontstaan aan twee ontwikkelingen, namelijk enerzijds de sterke stijging van de criminaliteit, die de druk op de celcapaciteit deed toenemen en anderzijds het streven naar verdergaande differentiatie en humanisering van het strafrecht. Tot 1 februari 2001 was de taakstraf voor volwassenen vooral een alternatief voor een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van maximaal 6 maanden. Sinds februari 2001 is de taakstraf als zelfstandige straf in het Wetboek van Strafrecht opgenomen. Hiermee heeft ook de leerstraf een wettelijke grondslag gekregen en is voorzien in een uitbreiding van de gevallen waarin een taakstraf kan worden opgelegd. De taakstraf kan worden opgelegd voor ieder misdrijf of iedere overtreding waar een vrijheidsstraf op staat. Tevens is het mogelijk een taakstraf te combineren met een vrijheidsstraf van maximaal zes maanden. De combinatie van taakstraf en geldboete is ook mogelijk.

De taakstraf bestaat uit een werkstraf, een leerstraf of een combinatie van beide. Taakstraffen kunnen door zowel de rechter als het OM worden toegepast. Strikt genomen zijn alleen die taakstraffen een straf, die zijn opgelegd door de rechter. Een taakstraf die wordt overeengekomen tussen de ovj en de verdachte is feitelijk een transactie.

Een werkstraf (max. 240 uur) is de meest toegepaste taakstraf en bestaat meestal uit het verlenen van diensten die enig maatschappelijk nut hebben, zoals het werken in ziekenhuizen en verpleeghuizen, het schoonmaken van openbare gebouwen of parken, het verrichten van werk voor ideëel gerichte instellingen.

Zij wordt in tegenstelling tot de vrijheidsstraf in de samenleving uitgevoerd. Bij een leerstraf (max. 480 uur) is de veroordeelde verplicht cursussen te volgen (bijvoorbeeld Slachtoffer in beeld of Training Sociale Vaardigheden) in het kader waarvan hij wordt geconfronteerd met de gevolgen van zijn daad voor het slachtoffer. Leerstraffen variëren van vijf avonden tot een intensief programma van 40 uur per week gedurende drie maanden of meer. De reclassering is verantwoordelijk voor de uitvoering van taakstraffen voor meerderjarigen. Indien de veroordeelde zijn taakstraf niet goed uitvoert, moet hij een vervangende vrijheidsstraf ondergaan. De rechter geeft bij het vonnis al aan hoe lang die vervangende vrijheidsstraf zal gaan duren.⁶³

Geldboete

De geldboete, die dateert van 1886, was bij de introductie vooral bedoeld om overtredingen te bestraffen. Sinds 1983 kan de geldboete voor alle strafbare feiten worden opgelegd, zelfs voor delicten waarvoor de rechter levenslang kan opleggen.

De geldboete bedraagt minimaal € 2. De wet onderscheidt zes boetecategorieën met maxima van € 225, € 2.250, € 4.500, € 11.250, € 45.000, € 450.000.

Bij niet-betaling van de geldboete of het ontbreken van verhaalsmogelijkheden wordt de boete vervangen door hechtenis, met als uitgangspunt: voor elke € 25 één dag vervangende hechtenis.

Met de inning van geldboeten en transacties is het Centraal Justitieel Incasso Bureau belast.

De *bijkomende straffen* die de rechter kan opleggen zijn (artikel 9 Sr):

- de ontzetting van bepaalde rechten (bijvoorbeeld ontzetting uit ambt);
- de verbeurdverklaring;
- de openbaarmaking van een strafrechtelijke uitspraak.

De rechter kan de volgende *maatregelen* opleggen.

- Onttrekking aan het verkeer (artikel 36b Sr). Deze maatregel heeft tot doel het uit de roulatie halen van gevaarlijke voorwerpen. De wet geeft aan welke voorwerpen vatbaar zijn voor onttrekking aan het verkeer, bijvoorbeeld de voorwerpen die gebruikt zijn bij het plegen van het strafbare feit.
- Ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel (artikel 36e Sr). Deze maatregel, ook wel Plukze-maatregel genoemd, is sinds 1993 in het Wetboek van Strafrecht opgenomen. De maatregel geeft de rechter de mogelijkheid de door criminelen gemaakte winst te ontnemen. De hoogte van het ontnemingsbedrag is onbepaald. Als de veroordeelde weigert het vastgestelde ontnemingsbedrag te betalen, kan hij in gijzeling (maximaal drie jaar) worden genomen totdat hij aan zijn verplichting voldoet. De vordering blijft ook na gijzeling bestaan.

⁶³ Een werkstraf van 240 uur staat ongeveer gelijk aan vier maanden vrijheidsstraf. Een taakstraf van 480 uur kan maximaal acht maanden vrijheidsstraf vervangen; (2 uur = 1 dag).

- Schadevergoedingsmaatregel (artikel 36f Sr). Deze maatregel is in 1995 geïntroduceerd om de positie van het slachtoffer te versterken. De rechter kan de veroordeelde verplichten tot betaling van een geldsom ten behoeve van het slachtoffer. De staat keert het ontvangen bedrag onverwijld uit aan het slachtoffer. Bij niet betaling van de schadevergoeding kan ten uitvoerlegging van de vervangende hechtenis volgen.
- Plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis (artikel 37 Sr). Deze mogelijkheid komt de rechter toe in geval van een ontoerekeningsvatbare dader. De strafrechter kan de dader laten plaatsen voor de termijn van een jaar. Eventuele verlenging gaat buiten de strafrechter om. Zij geschiedt volgens de regeling van de Wet Bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ). Plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis vindt slechts plaats indien de gestoorde persoon gevaarlijk is voor zichzelf, voor anderen, of voor de algemene veiligheid van personen of goederen. De rechter geeft de last tot plaatsing slechts nadat hij advies van ten minste twee gedragsdeskundigen heeft ingewonnen.
- Terbeschikkingstelling (artikel 37a e.v. Sr). Deze maatregel kan de rechter opleggen indien de verdachte tijdens het begaan van het feit ontoerekeningsvatbaar of verminderd toerekeningsvatbaar was. De tbs (tot 1988: tbr) wordt vaak opgelegd in combinatie met een straf. De maatregel terbeschikkingstelling van de regering (tbr) dateert van 1928. Bij de invoering was de maatregel vooral gericht op beveiliging van de maatschappij door opsluiting van de psychisch gestoorde, die gedurende die opsluiting dan ook behandeld werden.⁶⁴ Volgens de oude tot 1988 geldende regeling kon de tbr ook voorwaardelijk worden opgelegd. De rechter kan de tbs opleggen indien de verdachte een misdrijf heeft begaan waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld dan wel behoort tot een aantal misdrijven in de wet genoemd (zie artikel 37a lid 1 sub 1) en indien de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van die maatregel eist. De tbs kent twee varianten: de tbs met bevel tot verpleging volgens artikel 37b Sr, en (sinds 1998) de tbs met voorwaarden (artikel 38 Sr).⁶⁵
- Plaatsing in een inrichting voor de opvang van verslaafden (artikel 38m e.v.). Deze maatregel heeft sinds 2001 een formeel wettelijke basis. De maatregel beoogt een gedwongen opvangvoorziening in te voeren voor drugsverslaafde criminelen. De maatregel strekt er mede toe een bijdrage te leveren aan de oplossing van de verslavingsproblematiek van de verdachte ten behoeve van zijn terugkeer in de maatschappij en de beëindiging van zijn recidive (zie Baas, 1998; Het Nederlandse drugbeleid, 1994-1995). De rechter kan de

64 Tot 1925 kende ons strafrecht slechts twee categorieën delinquenten: mensen aan wie hun daden geheel, en mensen aan wie hun daden in het geheel niet werden toegerekend. De eersten werden gestraft, de tweede groep werd in een krankzinnigengesticht geplaatst.

65 Het bevel tot de intramurale verpleging blijft onder een voorwaarde (bijvoorbeeld dat de tbs'er zich in een door de rechter aangewezen inrichting laat opnemen) achterwege. Bij niet-voldoen aan de voorwaarde kan de rechter bevelen dat de tbs'er alsnog van overheidswege zal worden verpleegd.

maatregel voor maximaal twee jaar opleggen. In de Tweede Kamer ligt een wetsvoorstel die de maatregel uitbreidt tot stelselmatige daders. De voorgestelde wetgeving is in het bijzonder gericht op de aanpak van veelplegers. Om het draaideurkarakter van de huidige aanpak van veelplegers (heel vaak maar kort in detentie) te doorbreken moeten de zeer actieve meerderjarige veelplegers langduriger van hun vrijheid worden beroofd (TK 2002-2003, 28 980, nrs. 1-3).

Elektronisch huisarrest

De maatregel elektronisch huisarrest is nog niet in het Wetboek van Strafrecht opgenomen.

Elektronisch toezicht (ET) is een vorm van huisarrest, waarbij de gestrafte een enkelband om krijgt met een chip erin. Een centrale computer controleert steekproefsgewijs of de gestrafte zich op het woonadres bevindt. Uit een onderzoek van het WODC (Spaans en Verwers, 1997) blijkt dat elektronisch toezicht een bruikbaar alternatief is voor (een deel van) de gevangenisstraf, dat het als een echte straf wordt ervaren en dat er, ook in vergelijking met het buitenland, sprake is van een beperkt aantal mislukkingen.

Er zijn twee categorieën deelnemers:

- Verdachten die ET door de rechter opgelegd krijgen als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling naast een taakstraf. De rechter kan in bepaalde gevallen de verdachte veroordelen tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf om te zetten in een taakstraf en een voorwaardelijke gevangenisstraf met als bijzondere voorwaarde ET. ET vormt een zodanige verzwaaring van de taakstraf dat een onvoorwaardelijke gevangenisstraf achterwege kan blijven. Deze toepassing van ET is vastgelegd in 'de Aanwijzing Elektronisch Toezicht (ET)' voor het OM (Stcrt. 1999, 114 van de wijziging 2003, 122).
- Gedetineerden die de laatste fase van hun gevangenisstraf thuis onder ET kunnen doorbrengen. Vanaf 1 januari 1999 wordt elektronisch toezicht toegepast als onderdeel van een penitentiair programma. Afhankelijk van de totale duur van de gevangenisstraf kunnen gedetineerden de laatste fase (6 weken tot 1 jaar) van hun gevangenisstraf aan zo'n persoonlijk programma deelnemen.

2.3.2 Minderjarigen

Minderjarig zijn degenen die ten tijde van het begaan van een strafbaar feit ten minste twaalf jaar en nog geen achttien waren⁶⁶ (artikel 77a Sr). Voor hen is een

⁶⁶ Kinderen onder de 12 jaar kunnen niet strafrechtelijk worden vervolgd. Voor hen geldt dat er sprake is van een onweerlegbaar vermoeden van ontoerekeningsvatbaarheid. Hoewel deze minderjarige dus niet met toepassing van het strafrecht veroordeeld kan worden, valt hij niet geheel buiten de werking van het jeugdstrafprocesrecht. Artikel 487 Sr verklaart een aantal bepalingen van het Wetboek van Strafvordering van toepassing ingeval een minderjarige jonger dan 12 jaar (vermoedelijk) een strafbaar feit heeft begaan.

aantal bijzondere bepalingen in het Wetboek van Strafrecht opgenomen (artikelen 77d t/m 77gg Sr).

Echter, de rechter kan – indien hij daartoe grond vindt in de ernst van het begane feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan – indien de dader ten tijde van het begaan van een strafbaar feit 16 of 17 jaar is, het strafrecht voor meerderjarigen toepassen. Anderzijds heeft de rechter de mogelijkheid om, indien de dader ten tijde van het begaan van een strafbaar feit tussen de 18 en 21 is, de bijzondere bepalingen voor jeugdigen toe te passen (artikelen 77b en 77c Sr).

Het jeugdstrafrecht is in 1995 ingrijpend gewijzigd. De straffen ‘tuchtschool’ en ‘arrest’ zijn vervangen door ‘jeugddetentie’, en de strafrechtelijke maatregelen ‘plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling’ en ‘jeugd-tbr’ zijn vervangen door plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PII).

Met de wijziging van het jeugdstrafrecht in 1995 hebben zowel de Halt-afdoening als de taakstraffen een wettelijke grondslag gekregen (artikelen 77e en 77h Sr). De Halt-afdoening is een (voorwaardelijke) sepotbevoegdheid van de politie, onder verantwoordelijkheid van het OM. Hoewel deze afdoening dus niet door de rechter geschiedt, wordt zij voor de volledigheid toch besproken.

Halt

Halt (Het alternatief) heeft tot doel jeugdigen die voor het eerst met politie of justitie in aanraking komen (de *first offenders*), de mogelijkheid te bieden tot het verrichten van herstelwerkzaamheden voor de benadeelde of ten algemene nutte. Voorwaarden voor een verwijzing naar een Halt-bureau zijn: een bekende verdachte en toestemming van de minderjarige.

De feiten die door middel van Halt kunnen worden afgedaan, zijn omschreven in een AMvB (Stb. 1995, 62) en betreffen vernielingen, kleine vormen van brandstichting (met geringe schade), diefstal/verduistering zonder inbraak en aansluitend hierop heling tot een maximaal ontvreemd bedrag of waarde van het goed, het verwisselen van prijskaartjes, baldadigheid, en het afsteken van vuurwerk op niet-toegestane tijden en plaatsen.⁶⁷ In algemene termen zijn uitgesloten van deelname de jeugdigen bij wie sprake is van zeer ernstige achterliggende problematiek, jeugdigen die recidiveren binnen een jaar na de eerste Halt-afdoening en jeugdigen onder 12 jaar.⁶⁸

Halt-afdoeningen worden, onder de verantwoordelijkheid van het OM, door de gemeentelijke of regionale Halt-bureaus (landelijk georganiseerd in de Stichting Halt Nederland) uitgevoerd.

Een Halt-afdoening wordt niet voorafgegaan door een uitspraak van de (kinder)-rechter en is daarom formeel juridisch gezien geen sanctie: de jongere krijgt geen strafblad en wordt niet geregistreerd in het algemeen documentatie register.

67 Wordt binnenkort uitgebreid met zwaartrijden.

68 Voor twaalfminners die een ‘haltwaardig’ delict hebben gepleegd is per 1 augustus 2001 landelijk ‘Stop’ ingevoerd. De Stop-reactie is een leeractiviteit voor kinderen onder de twaalf jaar (twaalfminners) die voor de eerste keer wegens delictgedrag met de politie in aanraking komen.

De rechter kan de minderjarige drie hoofdstraffen opleggen: jeugddetentie, de taakstraf en de geldboete.

Jeugddetentie

De jeugddetentie kan alleen voor misdrijven worden opgelegd. Minderjarigen die veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf (ook de preventief gehechte minderjarigen) verblijven in een opvanginrichting. Opvanginrichtingen zijn gesloten inrichtingen. De straf kan aan 12- tot 16-jarigen voor maximaal één jaar worden opgelegd. Aan de 16- en 17-jarigen maximaal voor twee jaar.

Taakstraf

Taakstraffen worden sinds 1983 aan minderjarigen opgelegd en kunnen worden toegepast bij alle mogelijke delicten. In het jeugdstrafrecht wordt onder taakstraffen verstaan: (1) deelname aan een werkproject voor het verrichten van arbeid ten algemene nutte of het verrichten van arbeid tot herstel van de door het strafbare feit aangerichte schade, (2) het volgen van een leerproject, of (3) deelname aan een combinatieproject waarin beide elementen aanwezig zijn (Boendermaker, 1999).

De taakstraf kan aan de minderjarige worden opgelegd door de ovj (het officiersmodel) of door de rechter (het rechtersmodel). De werkstraf kan door de rechter voor jeugdigen voor maximaal 200 uur worden opgelegd. De ovj mag maximaal 40 uur werkstraf aanbieden. De taakstraf kan in de plaats komen van jeugddetentie of een geldboete. De vervangende hechtenis die kan worden opgelegd bedraagt ten hoogste 4 maanden. Het OM meldt de opgelegde taakstraf aan bij de Raad voor de Kinderbescherming, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de taakstraffen.

Geldboete

Het bedrag van de geldboete is ten minste € 2 en ten hoogste € 2.250.

De bijkomende straffen die de rechter de minderjarige kan opleggen, zijn de verbeurdverklaring en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen.

De belangrijkste strafrechtelijke *maatregel* die de rechter kan opleggen is plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (de PIJ-maatregel).

De jongeren die zijn veroordeeld tot deze strafrechtelijke maatregel verblijven in een behandelinrichting.⁶⁹ De maatregel is gericht op heropvoeding en behandeling. Er zijn open en gesloten behandelinrichtingen.

De maatregel is mogelijk voor delicten waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan. De maximale duur is zes jaar. Twee gedragsdeskundigen moeten vaststellen dat reeds tijdens het begaan van het feit sprake was van een gebrekkige

⁶⁹ Zie voor meer informatie over de populatie en werkwijze van Justitiële behandelinrichtingen voor jongeren: Boendermaker (1999).

ontwikkeling of ziekelijke stoornis. Voor andere, niet in hun ontwikkeling gestoorde jongeren, is de duur maximaal vier jaar. De PIJ kan eventueel – indien deze is opgelegd aan een meerderjarige verdachte – ten uitvoer worden gelegd in een tbs-kliniek.

Ontwikkelingen: elektronisch huisarrest en nachtdetentie voor jongeren

Aanleiding voor het zoeken naar een alternatief voor (schorsing van) preventieve hechtenis van verdachte minderjarigen vormden de signalen van het OM dat in de grote steden ongeveer de helft van de minderjarigen uit de voorlopige hechtenis werd geschorst, omdat verblijf in een justitiële opvanginrichting een breuk zou betekenen in hun binding met school (zie Perspectief, 1998a). Bij elektronisch huisarrest kan de jongere overdag naar school of werk en staat 's avonds en in het weekeinde thuis onder controle.

Nachtdetentie is de voorlopige hechtenis waarbij de jongere overdag – al dan niet begeleid – naar school of werk gaat en 's avonds, 's nachts en in het weekeinde in een gesloten jeugdinstelling in zijn eigen regio verblijft. In Amsterdam werkt het Jongeren Opvang Centrum er al sinds 1983 mee, zonder dat daaraan de titel nachtdetentie is verleend. In 1997 is een experiment gestart in Rotterdam⁷⁰ en in 1999 in Den Haag.⁷¹

Uit evaluatieonderzoek (Bos en Mehciz, 2001) komt naar voren dat onder meer kinderrechtvaarders, officieren van justitie, de Raad voor de kindbescherming, justitiële jeugdinstelling en scholen positief zijn over nachtdetentie. Zij geven aan dat de maatschappelijke kansen van de jongeren door een opleiding of behandeling worden vergroot. Voor elektronisch huisarrest komen weinig jongeren in aanmerking, omdat veel jongeren niet voldoen aan de strikte deelnamecriteria zoals een stabiele thuissituatie.⁷² Nachtdetentie voor jongeren tijdens de periode van voorlopige hechtenis wordt landelijk ingevoerd.

70 Jeugdinstelling De Hartelborgt (zie Perspectief, 1997).

71 Jeugdinstelling Teylingereind (zie Perspectief, 1998b).

72 Zie ook de evaluatie van het experiment met elektronisch huisarrest 'van vast naar mobiel': Terlouw en Kamphorst (2002).

3 Slachtoffers van criminaliteit

A.Th.J. Eggen

- Jaarlijks wordt een kwart van de burgers en meer dan de helft van de bedrijven en instellingen slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit.
- Slachtofferschap van delicten onder burgers is vooral eind jaren zeventig en begin jaren tachtig sterk gestegen.
- In de periode 1995-2001 is het percentage slachtoffers onder burgers weinig veranderd.
- Wel is de laatste jaren onder burgers het percentage dat slachtoffer werd van bedreiging en vernielingen gestegen, maar dat van vermogensdelicten is gedaald.
- Jongeren en stedelingen hebben een grotere kans slachtoffer te worden dan ouderen en plattelandsbewoners.
- De helft van de delicten vindt plaats in de eigen buurt of wijk van de slachtoffers.
- De schade die burgers ondervinden ten gevolge van criminaliteit, bedraagt jaarlijks ongeveer 1,3 miljard euro.
- Door het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Waarborgfonds Motorverkeer is in 2001 in totaal 28,8 miljoen euro aan schadevergoeding uitgekeerd.
- Vooral in de detailhandel (warenhuizen) en de horeca lopen bedrijven grote kans slachtoffer te worden.
- Instellingen in de sector openbaar bestuur en onderwijs worden het vaakst (75%) getroffen door criminaliteit.
- De schade die bedrijven en instellingen door criminaliteit ondervinden wordt geschat op 1,3 miljard euro.
- Het overgrote deel van burgers, bedrijven en instellingen neemt preventieve maatregelen tegen inbraak en diefstal.
- Vrouwen, jongeren en ouderen hebben meer last van onveiligheidsgevoelens dan mannen en personen tussen 35 en 65 jaar.
- Beroepsbeoefenaren in de (semi-)publieke sfeer worden regelmatig met geweld geconfronteerd.

In dit hoofdstuk komt het slachtoffer aan bod. Het gaat daarbij niet alleen om de aard en de omvang van slachtofferschap van personen en van bedrijven en instellingen, en de ontwikkeling daarin, maar ook om materiële en immateriële gevolgen voor slachtoffers. Verder wordt aandacht besteed aan onveiligheidsgevoelens en aan acties die de bevolking onderneemt ter voorkoming van of als gevolg van criminaliteit. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om preventiemaatregelen van bevolking en bedrijfsleven en om het beroep op slachtofferhulp. Hoe vaak burgers, bedrijven en instellingen slachtoffer worden van veelvoorkomende criminaliteit kan worden geschat via enquêtes.¹ Zulke enquêtes

¹ De door de Commissie-Roethof geïntroduceerde term 'kleine criminaliteit' is eind jaren tachtig vervangen door de term 'veelvoorkomende criminaliteit'. Hieronder worden veelal delicten zoals inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, zakkenrollerij, vernielingen/vandalisme, mishandeling en bedreiging begrepen (zie ook bijlage 2).

verschaffen tevens inzicht in de mate waarin hiervan al dan niet aangifte wordt gedaan. Lang niet alle criminaliteit komt immers ter kennis van de politie (zie hoofdstuk 4). Daarmee vormen (slachtoffer)enquêtes, naast de geregistreerde gegevens, een belangrijke en onafhankelijke bron over aard en omvang van de (veelvoorkomende) criminaliteit.

In Nederland worden drie afzonderlijke slachtofferenquêtes regelmatig uitgevoerd: de in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) opgenomen doorlopende slachtofferenquête van het CBS, primair gericht op landelijke cijfers en trends; de tweejaarlijkse Politiemonitor Bevolking (PMB), uitgevoerd in opdracht van de ministeries van BZK en Justitie, speciaal voor gegevens per politieregio; en de International Crime Victims Survey (ICVS), die éénmaal in de drie à vier jaar wordt gehouden, en die internationale vergelijking mogelijk maakt (zie bijlage 2 voor meer details).

Ook geven deze enquêtes inzicht in verschillen in de frequentie waarmee bevolkingsgroepen of bedrijfstakken slachtoffer worden, in materiële en immateriële gevolgen voor de slachtoffers en in preventiemaatregelen en onveiligheidsgevoelens. Doordat iemand slachtoffer kan worden van delicten van verschillende aard of meermalen slachtoffer van eenzelfde delict, is het aantal delicten over het algemeen groter dan het aantal slachtoffers (vergelijk hoofdstuk 4).

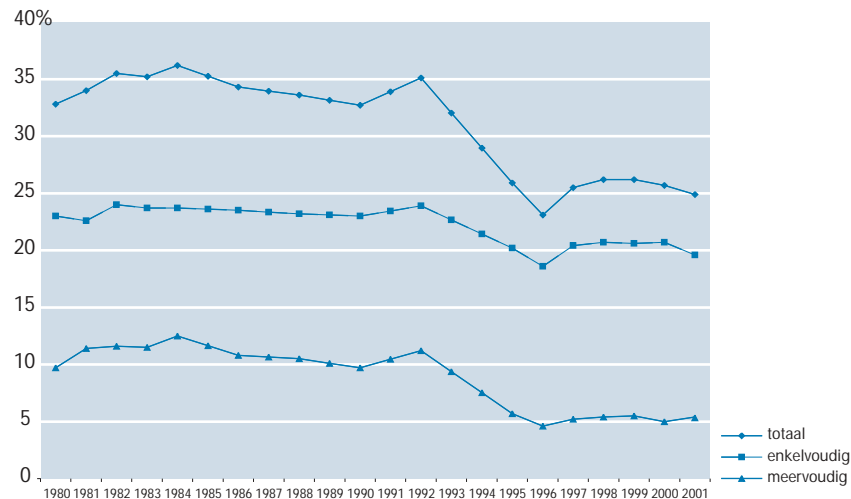
3.1 Burgers als slachtoffer, 1973-2001

Het startjaar voor de langere termijn is 1973, het jaar waarin voor het eerst systematisch periodieke slachtoffergegevens door middel van enquêtes zijn verzameld. De onderlinge vergelijkbaarheid van gegevens is om diverse redenen niet optimaal² (zie ook box 3.1). De hiernavolgende weergave moet daarom met enig voorbehoud worden bezien. In grote lijnen kan vooral iets worden gezegd over de ontwikkelingen over enkele decennia.

Uit de enquêtes blijkt dat slachtofferschap van delicten onder burgers vooral sterk is gestegen in de jaren zeventig en de eerste helft van de jaren tachtig (zie figuur 3.1 en bijlage 4, tabellen 3.1-3.3). Vooral het aandeel meervoudige slachtoffers (dat wil zeggen van meer dan één delictsoort) is in het begin van de jaren tachtig gestegen. In de tweede helft van de jaren tachtig zet een daling in, die begin jaren negentig weer omslaat in een stijging. Ook de internationale slachtofferenquête ICVS (Van Kesteren e.a., 2000; zie ook hoofdstuk 7 en bijlage 2) signaleert onder meer voor ons land tussen 1989 en 1992 een stijging. Volgens deze enquête is het slachtofferpercentage tussen 1996 en 2000 echter weer sterk

2 Afgezien van verschillen in aantal, aard en definitie van de onderzochte delicten zijn slachtofferpercentages van alle delicten samen alleen bekend uit de CBS-enquêtes over de jaren 1980-1992 en 1992-2001 (respectievelijk ESM en ERV/POLS); percentages voor combinaties van afzonderlijke delicten (gewelddelicten en vernielingen) zijn alleen vanaf 1992 beschikbaar.

Figuur 3.1 Slachtofferschap onder burgers van 15 jaar en ouder, 1980-2001*

* Enkelvoudig slachtofferschap: eenmaal of vaker slachtoffer van één delictsoort. Meervoudig slachtofferschap: eenmaal of vaker slachtoffer van meer delictsoorten. Door wijziging in onderzoekopzet zijn de jaren 1997-2001 niet zonder meer vergelijkbaar met 1996 en eerdere jaren (zie bijlage 2). Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 3.2 en 3.3 (bijlage 4).
Bron: CBS

gedaald. Vooral het percentage slachtoffers van vermogensdelicten is afgenomen.

Het percentage slachtoffers volgens de CBS-enquêtes is over de periode 1995-2001 niet wezenlijk veranderd, al ligt dit in 1996 lager dan in de overige jaren. Pieken en dalen van afzonderlijke delicten vallen echter niet altijd in dezelfde periode.

Slachtofferschap naar delicttype

Volgens de recente CBS-slachtofferenquêtes wordt jaarlijks een kwart van alle inwoners van 15 jaar en ouder slachtoffer van een of meer delicten (zie figuur 3.1) Dat komt overeen met meer dan drie miljoen slachtoffers (personen) per jaar. Zo'n 12% wordt slachtoffer van een of meer vormen van vermogensdelicten, 11% van vernielingen en 6% van een of meer geweldsdelicten.³ Van de afzonderlijke delicten veroorzaakt autovandalisme de meeste slachtoffers. Ook worden relatief veel inwoners slachtoffer van andere vernielingen dan aan de auto en van fietsdiefstal (zie figuur 3.2).

³ Daarnaast wordt rond 7% van de bevolking regelmatig lastiggevalen met vervelende telefoontjes; dit aspect wordt verder niet als delict behandeld.

Box 3.1 Voornaamste kenmerken slachtofferenquêtes*

<p>Er worden veel delicten gepleegd die niet in de officiële registraties worden opgenomen: het slachtoffer heeft besloten om geen aangifte te doen, de politie kan alleen maar een waarschuwing hebben gegeven of het incident komt nooit aan het licht. Om zicht te krijgen op (ontwikkelingen in) criminaliteit, slachtofferschap, onveiligheidsgevoelens en preventiegedrag onder burgers kan gebruik worden gemaakt van zogenaamde slachtofferenquêtes onder de bevolking. In de slachtofferenquêtes zijn de definities van een 'delict' niet gelijk aan de strafrechtelijke definities, zoals die in de politiestatistiek en de justitiële statistieken worden gehanteerd. De betrouwbaarheid van de bevindingen is afhankelijk van (onder andere) het aantal respondenten en het aantal aangetroffen delicten in de steekproef. Ook het geheugen</p>	<p>van de geënquêteerden kan de resultaten beïnvloeden, doordat respondenten zich bepaalde gebeurtenissen niet meer juist herinneren of verkeerd in de tijd plaatsen. Verder wordt alleen over delicten met aanwijsbare slachtoffers gerapporteerd. Gegevens over slachtofferloze delicten (zoals heiling en drugshandel) en gegevens over zeer zware vormen van geweld (zoals moord) komen evenmin voor. In deze box worden de voornaamste kenmerken gepresenteerd van drie belangrijke actuele gegevensbronnen, te weten de CBS-enquête Permanente Leefsituatie (POLS), de Politie-monitor Bevolking (PMB) en de International Crime Victims Survey (ICVS).</p>
<p>Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) informatiegebied:¹</p> <ul style="list-style-type: none"> – slachtofferschap van criminaliteit – ondervonden delicten (x 1.000; per 100 inwoners) – melding delicten bij politie (x 1.000; %) – onveiligheidsgevoelens – preventiemaatregelen tegen inbraak, fietsdiefstal, autodelicten <p>achtergrondkenmerken²</p> <ul style="list-style-type: none"> – geslacht – leeftijd – samenstelling huishouden – burgerlijke staat – opleiding – inkomen – eigen woning vs. huurwoning – aard woning – autobezit – fietsbezit 	<p>Politie-monitor Bevolking (PMB) informatiegebied¹</p> <ul style="list-style-type: none"> – slachtofferschap van criminaliteit – melding delicten bij politie (%) – onveiligheidsgevoelens – ervaren buurtproblemen – contacten tussen burgers en politie – oordeel over functioneren politie – preventiemaatregelen tegen inbraak <p>achtergrondkenmerken²</p> <ul style="list-style-type: none"> – geslacht – leeftijd – samenstelling huishouden – etniciteit – opleiding – werk – aard woning – afwezigheid van huis – autobezit – fietsbezit
	<p>International Crime Victims Survey (ICVS) informatiegebied¹</p> <ul style="list-style-type: none"> – slachtofferschap van criminaliteit – ondervonden delicten (per 100 inwoners) – melding delicten bij politie (%) – onveiligheidsgevoelens – oordeel over functioneren politie – mening over straffen (2000) – wapenbezit (2000) – preventiemaatregelen tegen inbraak <p>achtergrondkenmerken²</p> <ul style="list-style-type: none"> – geslacht – leeftijd – huishoudengrootte – burgerlijke staat – opleiding – werk – inkomen – uitgaansgedrag – aard woning – autobezit – bromfiets-, motorbezit – fietsbezit

Box 3.1 (vervolg)

<p>geografische kenmerken^{oo}</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nederland als geheel - stedelijkheid woongemeente <p>onderzoekskenmerken</p> <ul style="list-style-type: none"> - landelijke mondelinge enquête (steekproef) onder bevolking van 12 jaar en ouder^{ooo} - personensteekproef uit Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) - enquêteperiode: maandelijks - ca. 10.000 respondenten per jaar voor slachtofferschap, ca. 5.000 voor onveiligheidsgevoelens en preventiegedrag - wegging naar enquêtemaand, geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, stedelijkheid, provincies + vier grote steden, werkzaamheid, eigen vs. huurwoning - sinds 1997; daarvoor Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid (ERV; 1992-1996) en Enquête Slachtoffers Misdriven (ESM; 1980-1992)^{ooo} 	<p>geografische kenmerken^{oo}</p> <ul style="list-style-type: none"> - politieregio's - andere administratieve eenheden - Nederland als geheel - stedelijkheid woongemeente <p>onderzoekskenmerken</p> <ul style="list-style-type: none"> - landelijke telefonische enquête (steekproef) onder bevolking van 15 jaar en ouder - steekproef uit PTI-telefoonregister - enquêteperiode: januari-maart - ca. 75.000 respondenten totaal per onderzoek; minimaal 1.000 respondenten per politieregio/ administratieve eenheid - wegging achteraf per (politie)regio naar leeftijd en geslacht - sinds 1993; tweejaarlijks 	<p>geografische kenmerken^{oo}</p> <ul style="list-style-type: none"> - afzonderlijke landen en landengroepen (w.o. Nederland) - specifieke steden (vnl. in Oost-Europa, Afrika, Azië, Zuid-Amerika) - inwonertal stedelijke gebieden <p>onderzoekskenmerken</p> <ul style="list-style-type: none"> - telefonische enquête (steekproef)^{oooo} in 17 (voornamelijk geïndustrialiseerde) landen onder bevolking van 16 jaar en ouder - steekproef van regionaal gespreide huishoudens, op basis van via random digit dialing gegenereerde telefoonnummers; één aselekt gekozen persoon per huishouden - enquêteperiode: januari-maart - per onderzoek in Nederland ca. 2.000 respondenten (per land 1.000 à 4.000 respondenten) - wegging naar geslacht, leeftijd, huishouden-grootte en regio - sinds 1989, om de 3 à 4 jaar (1989, 1992, 1996, 2000)
---	--	--

* Bronnen: CBS, 1997 en 1999; Van Kesteren e.a., 2000; PMB, 1999; Schoen e.a., 2000.

o De POLS-vragenlijst kent een opbouw in modules. De basisvragenlijst omvat de belangrijkste achtergrondkenmerken en inhoudelijke kerngegevens. In de afzonderlijke modules wordt dieper ingegaan op de inhoudelijke thema's.

Vragen over slachtofferschap en ondervonden delicten worden gesteld in de modules REM ('Recht en Milieu') en REP ('Recht en Participatie'); onveiligheidsgevoelens en preventiegedrag komen in de module REP aan de orde. De onderzoeken kunnen onderling aanzienlijk verschillen in aard, aantal en/of vraagstelling van de onderzochte thema's. Zie bijlage 2 voor meer details.

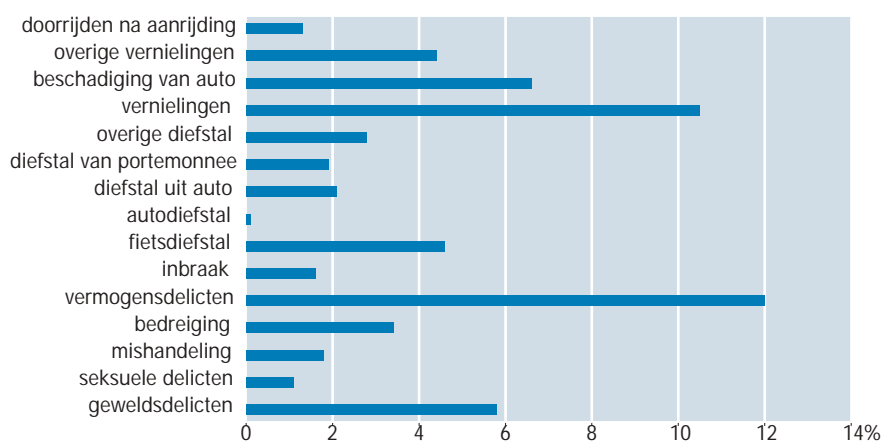
oo Kenmerken waarover gegevens worden verzameld: niet alle gegevens worden gepubliceerd.

ooo Voor de hier behandelde gegevens geldt de leeftijdsgrens van 15 jaar.

oooo De ERV-steekproef werd getrokken uit het afgiftepuntenbestand van de PTT. Per afgiftepunt ('adres') werden maximaal 2 personen van 15 jaar en ouder ondervraagd. De ERV komt inhoudelijk en onderzoekstechnisch verder in grote lijnen overeen met POLS (modules REM en REP). De ESM wijkt wezenlijk af van ERV en POLS (o.a. 16 anders omschreven delicten, dataverzameling in januari-maart).

**** Met uitzondering van enkele landen (Japan, Noord-Ierland, Polen).

Figuur 3.2 Slachtofferschap onder burgers van 15 jaar en ouder, naar delict, 2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.3 (bijlage 4).
Bron: CBS

Gewelddelicten

In de periode 1975-1980 nam het percentage slachtoffers onder de bevolking van 15 jaar en ouder van bedreiging/mishandeling⁴ en handtastelijkheden (buitenshuis) toe. Na een lichte daling bleef het tussen 1988 en 1992 vrijwel gelijk. Tussen 1995 en 2001 is het percentage slachtoffers van gewelddelicten als geheel volgens de CBS-enquêtes niet wezenlijk veranderd, al was dit in 1996, 1997 en 2000 lager dan in andere jaren. Wel is het slachtofferpercentage van bedreiging de laatste jaren gestegen.

Ook in de ICVS zijn de slachtofferpercentages van gewelddelicten vrijwel gelijk gebleven. Volgens de PMB is het percentage slachtoffers van bedreiging met geweld en van mishandeling in 1999 en 2001 hoger dan daarvoor. Het percentage gewelddadige portemonneediefstallen is volgens de PMB sinds 1995 ongeveer gelijk gebleven (zie tabel 3.5, bijlage 4).⁵

4 Het onderwerp 'bedreiging en mishandeling' is na 1980 gesplitst in 'bedreiging binnen' en 'bedreiging buiten'. Na 1992 werden het twee afzonderlijke delicten: 'bedreiging' en 'mishandeling'.

5 Verschillen tussen slachtofferenquêtes in hoogte en ontwikkeling van slachtofferpercentages vloeien vooral voort uit verschillen in vraagstelling, in steekproefkader en in verslagperiode. Ook de wijze van enquêteren kan een rol spelen. Zo zijn de delicten in de recente CBS-enquêtes in het algemeen strikter gedefinieerd dan in de PMB en de eerdere CBS- en WODC-enquêtes. Slachtofferschap heeft in de PMB en in de ICVS betrekking op twaalf maanden in het voorgaande kalenderjaar, in de CBS-enquêtes (POLS en ERV) is dit twaalf maanden voor de interviewdatum (dus 'gemiddeld' zes maanden in het huidige en zes maanden in het voorgaande kalenderjaar). De respondenten voor de CBS-enquêtes worden getrokken uit een personenregister, die voor de PMB en ICVS uit een telefoonregister. Beide laatste enquêtes worden ook telefonisch afgenomen, bij de CBS-enquêtes gaat het om persoonlijke interviews. Zie voor een methodische vergelijking van de PMB, POLS-ERV en de ICVS 'Methodologische evaluatie van de Politiemonitor Bevolking', 12 juli 2000, TNO, Den Haag.

Vermogensdelicten

Voor vermogensdelicten als geheel en voor de meeste vermogensdelicten afzonderlijk volgen na een 'piek' in 1995 enkele jaren met lagere slachtofferpercentages. Ook de ICVS signaleert na 1996 een daling van het aantal slachtoffers van vermogensdelicten. Na een vrijwel voortdurende stijging, vanaf het midden van de jaren zeventig tot in het midden van de jaren negentig, is het percentage slachtoffers van inbraak na 1995 volgens de CBS-enquêtes sterk gedaald. Dit laatste blijkt ook uit de PMB;⁶ de ICVS laat tussen 1992 en 1996 nog een stijging zien. Het percentage slachtoffers van fietsdiefstal is volgens POLS na 1996 niet wezenlijk veranderd; de PMB signaleert een daling na 1995. Ook de ICVS toont een daling na 1996, na een stijging tussen 1989 en 1992 en een vrijwel stabiel niveau tot 1996.

Het percentage slachtoffers van diefstal uit de auto ligt volgens de CBS-enquêtes al jaren tegen de 2%. De slachtofferenquêtes signaleren alle drie een piek in het begin van de jaren negentig;⁷ volgens de PMB en de ICVS is dit tegen het einde van het decennium duidelijk lager. Zakkenrollerij (diefstal van portemonnee, zonder geweld) laat na een daling in de tweede helft van de jaren tachtig opnieuw een stijging zien in het begin van de jaren negentig. Daarna ligt dit weer wat lager. In het percentage slachtoffers van autodiefstal kan over de gehele onderzochte periode geen duidelijke toe- of afname worden onderkend. Het gaat daarbij overigens steeds om kleine absolute aantallen.

Vernielingen

Slachtofferschap van beschadiging van eigendommen nam tussen 1975 en begin jaren tachtig duidelijk toe.⁸ De 'overige vernielingen' laten daarna tot 1990 een dalend slachtofferpercentage zien, waarna weer een stijging volgt tot 1993. Na een lichte daling tussen 1993 en 1996 neemt het percentage slachtoffers van vernielingen in de CBS-enquêtes weer toe, zowel voor vernielingen in totaal als voor autovandalisme. De ICVS signaleert geen duidelijke trend in het slachtofferpercentage voor autovandalisme. Volgens de PMB is er na 1995 een afname van autovandalisme, maar tot 1997 een toename van 'overige vernielingen'. In 1999 en in 2001 ligt ook dit percentage weer lager.

Overige delicten

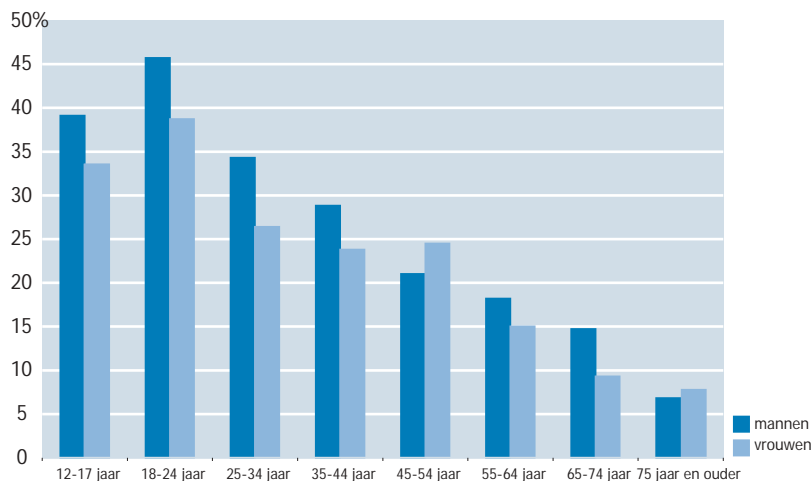
Het percentage slachtoffers van doorrijden na een ongeval vertoont incidentele fluctuaties, maar laat geen langjarige trend zien.

6 In de PMB worden de zogenaamde objectgebonden slachtofferschappen (fietsdiefstal, vernieling aan auto's, diefstal uit auto's, diefstal van auto's, poging tot inbraak in woning, inbraak in woning) uitgedrukt in het aantal voorvallen per 100 objecten. Dit is een belangrijk verschil met de CBS-enquêtes, waar deze slachtofferschappen worden uitgedrukt in % van de bevolking.

7 Voor de ICVS geldt dit voor diefstal uit de auto in combinatie met diefstal vanaf de auto.

8 In de periode daarna is dit onderwerp gesplitst in twee onderdelen: beschadiging van de auto en 'overige vernielingen'.

Figuur 3.3 Slachtofferschap, naar geslacht en leeftijd, 2001

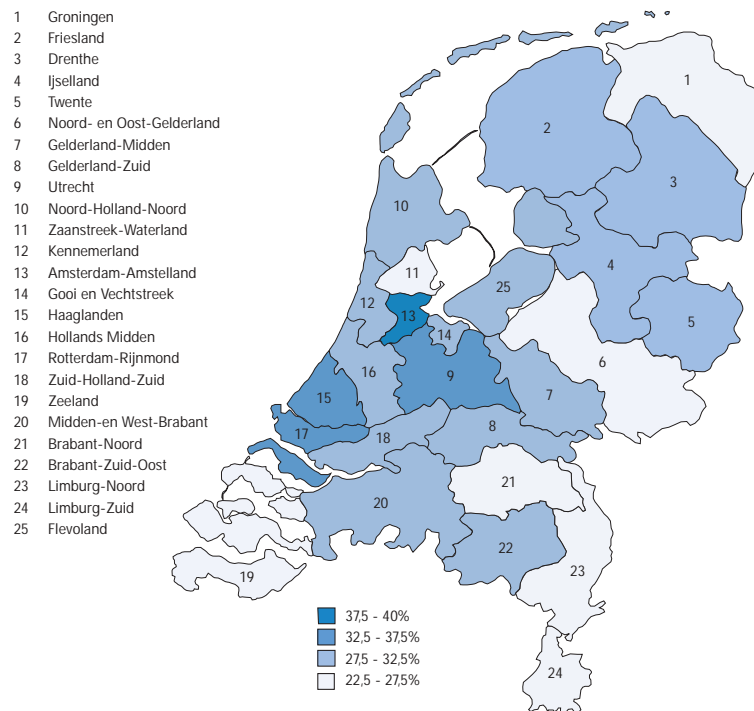
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.4 (bijlage 4).
Bron: CBS

Verschillen in slachtofferschap

Er zijn duidelijke verschillen in slachtofferschap tussen bevolkingsgroepen. Leeftijd speelt een belangrijke rol: veel meer jongeren dan ouderen worden slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit (zie figuur 3.3), vooral van geweldsdelicten.⁹ In het algemeen worden meer mannen dan vrouwen slachtoffer. Vooral veel personen uit eenoudergezinnen en alleenstaanden worden slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit, (echt)paren zonder kinderen relatief weinig. Onder personen met een hogere opleiding komen in het algemeen meer slachtoffers voor dan onder lager opgeleiden. Veelvoorkomende criminaliteit is meer een stedelijk dan een plattelandsprobleem: in zeer verstedelijkte gemeenten wordt meer dan een op de drie inwoners slachtoffer, tegenover een op de vijf inwoners van weinig of niet verstedelijkte gemeenten. Ook de PMB laat een relatie zien tussen de mate van stedelijkheid en slachtofferschap van geweldsdelicten. Uit deze enquête zijn ook gegevens over slachtofferschap per politieregio bekend (zie figuur 3.4). De regio Amsterdam-Amstelland vertoont in 2001 voor vrijwel alle delictsoorten een hoog, zo niet het hoogste slachtofferpercentage. Ook de regio's Utrecht, Noord-Holland-Noord, Haaglanden, Rotterdam-Rijnmond en Flevoland tellen relatief veel slachtoffers van persoonsgebonden en andere criminaliteit. De ontwikkeling van de veelvoorkomende criminaliteit varieert sterk per politieregio en per soort delict.

⁹ De hierna genoemde percentages en verhoudingen zijn gebaseerd op POLS-gegevens en hebben alleen betrekking op globale delictsgroepen (zie voor meer details Huys en Van der Wulp, 1999). In andere onderzoeken kunnen de vermelde percentages afwijken, maar de geconstateerde patronen keren doorgaans terug.

Figuur 3.4 Slachtofferschap van persoonsgebonden delicten, naar politieregio, 2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.6 (bijlage 4).
Bron: PMB

Veel vormen van criminaliteit spelen zich af in de directe omgeving van het slachtoffer: drie kwart van de voorvallen gebeurt binnen de eigen woongemeente, de helft zelfs binnen de eigen buurt of wijk (CBS, 2002). Flatbewoners en bewoners van huurwoningen zijn vaker slachtoffer, vooral van vermogensdelicten, dan bewoners van eengezinswoningen, maar dit heeft vooral te maken met de kenmerken van de bewoners en van de woonomgeving (Kempkens en Wittebrood, 2000).¹⁰

Ook uit andere studies blijken kenmerken als leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, samenstelling van het huishouden, opleidingsniveau, tijdsbesteding en mate van verstedelijking samen te hangen met slachtofferschap. Echter, jongeren zijn bijvoorbeeld ook relatief vaak student, ongehuwd en hoger opgeleid. Welke van

¹⁰ Ook in een criminologische studie naar verschillen in delinquentie naar buurtkenmerken in Rotterdam bleken de verschillen voor een groot deel terug te voeren op verschillen in bevolkingssamenstelling (Rovers, 1997). Buurtkenmerken blijken echter, naast individuele kenmerken, ook een rol van betekenis te spelen (Wittebrood, 2000).

de genoemde kenmerken is dan het meest van invloed op het slachtofferschap? Ook in de victimologie (slachtofferstudies) wordt deze vraag vaak gesteld. Uit multivariate analyses blijken vooral leeftijd en het inwonertal of de stedelijkheid van de woongemeente een duidelijke eigen invloed te hebben op de kans om slachtoffer te worden van een of meer delictsoorten. Daarnaast hangen ook kenmerken als burgerlijke staat, geslacht, sociale klasse of voornaamste tijdsbesteding samen met slachtofferschap (vergelijk Van Dijk en Steinmetz, 1979; CBS, 1991; Wittebrood, 1997; Van Kesteren e.a., 2000).¹¹ Een logistische regressie-analyse op basis van ERV-gegevens over 1992-1996¹² bevestigt deze resultaten in grote lijnen. Jongeren in de leeftijd van 15 tot 24 jaar, wonend in de grote stad, die nooit gehuwd zijn en studeren, hebben blijkens deze analyse de grootste kans op slachtofferschap. Gaat het alleen om slachtofferschap van geweldsdelicten, dan heeft de factor leeftijd een nog meer overheersende invloed. Jonge, gescheiden mannen hebben de grootste kans om slachtoffer te worden van mishandeling en bedreiging.¹³ Bij bedreiging komt daar nog bij: 'in de grote stad'. Vermogensdelicten vinden het meest plaats bij bewoners van de grote stad, alleenstaanden, studerende en vooral in de jongste leeftijdsgroep. Slachtoffers van inbraak vindt men vooral onder hoger opgeleiden in de grote stad. Fietsdiefstal is typisch een delict waarvan jongeren in de grote stad slachtoffer worden. Jongere vrouwen in de grote stad worden relatief vaak slachtoffer van zakkenrollerij.

Herhaald slachtofferschap

Uit literatuuronderzoek en nadere analyse van de Politie-monitor 1997 blijkt dat herhaald slachtofferschap vaker voorkomt dan statistisch verwacht mag worden (DPJR, 1996). Dit verschilt wel per type delict; bij geweldsdelicten (ook seksuele delicten) en inbraken komt dit bijvoorbeeld vaker voor dan bij autodelicten of bij beroving. Meervoudig slachtofferschap (slachtoffer van verschillende delicttypen) komt blijkens de Politie-monitor echter minder voor dan verwacht.¹⁴ Men is eerder (herhaald) slachtoffer van één delicttype dan van verschillende delict-

11 Bij multivariate analyses wordt de zuivere samenhang van elk individueel kenmerk met (de kans op) slachtofferschap nagegaan. De invloed van andere kenmerken wordt hierbij uitgeschakeld. Hierbij zijn verschillende technieken mogelijk. Van Dijk en Steinmetz (1979) bijvoorbeeld hebben zowel stapsgewijze lineaire regressie, log-lineaire analyse (ECTA) als niet-lineaire principale componenten-analyse (HOMALS) toegepast, met globaal vergelijkbare resultaten. De resultaten van Wittebrood (1997) zijn gebaseerd op logistische regressie-analyse.

12 Daarbij is de samenhang met verschillende vormen van slachtofferschap onderzocht van de volgende kenmerken: leeftijdsklasse, geslacht, burgerlijke staat, onderwijsniveau, huishoudinkomen, voornaamste tijdsbesteding en stedelijkheidsgraad van de woongemeente. De resultaten van deze analyse zijn op aanvraag beschikbaar bij het CBS-Heerlen.

13 Uit analyse van bij de politieregio's Rotterdam-Rijnmond en IJsselland geregistreerde geweldsincidenten die op straat plaatsvonden, blijkt dat een kwart van dergelijke voorvallen in het verkeer (waaronder openbaar vervoer) plaatsvond. Dit aandeel is – na de eigen woonwijk – hoger dan van delicten in de uitgaanssfeer, waar ongeveer een op de vijf incidenten plaatsvond (Terlouw e.a., 1999).

14 Overigens zijn slachtofferenquêtes, waaronder de Politie-monitor Bevolking, niet optimaal ingesteld om herhaald slachtofferschap te meten, omdat geen rekening wordt gehouden met het vaak procesmatige karakter van (vooral) gewelddadige vormen van herhaald slachtofferschap.

typen. Herhaald slachtofferschap hangt onder meer samen met buurt- en gemeentekennmerken zoals het percentage werklozen, laagopgeleiden en allochtonen in een wijk. Opmerkelijk is dat herhaald slachtofferschap vaker voorkomt in kleine dan in grote gemeenten. Slachtofferschap is vaak geconcentreerd in gebieden met veel criminaliteit. Binnen 'onveilige' wijken gaat het in werkelijkheid vaak om specifieke locaties die verantwoordelijk zijn voor hoge criminaliteitscijfers, bijvoorbeeld in en rond café's, parken, winkelcentra. Andere kenmerken die voor de verklaring van herhaald slachtofferschap belangrijk kunnen zijn, zoals lifestyle-kenmerken, worden niet of nauwelijks in de Politiemonitor gemeten.

Lichamelijke en materiële gevolgen

Lichamelijk letsel komt bij de meeste delicten zelden voor. Volgens de CBS-slachtofferenquêtes over 1997-2001 komt dit alleen regelmatig voor bij geweldsdelicten (mishandeling ruim de helft, seksuele delicten 6%) en doorrijden na een ongeval (een op de drie voorvallen). Voorzover er sprake is van letsel, gaat het meestal om licht letsel, waarvoor zelden medische behandeling nodig is. Slachtoffers van veel voorkomende criminaliteit hebben vooral te maken met materiële schade. Ongeveer zes van de tien slachtoffers zegt daadwerkelijk financiële schade te hebben ondervonden. Bij vermogensdelicten is dat aandeel hoger, vooral bij autodiefstal, diefstal uit de auto en zakkenrollerij. Slachtoffers van geweldsdelicten, behalve van mishandeling, melden relatief weinig financiële schade. Over het algemeen gaat het om relatief kleine bedragen per voorval met schade. Het gemiddelde schadebedrag varieert van minder dan 200 euro voor fietsdiefstal en zakkenrollerij tot meer dan 1500 euro voor inbraken en autodiefstallen. Een schatting leert dat de jaarlijkse totale financiële schade voor slachtoffers zo'n 1,3 miljard euro bedraagt.

Immateriële gevolgen

Veelvoorkomende criminaliteit kan voor de personen die ermee te maken krijgen, ook gevolgen in de emotionele sfeer hebben. Volgens de CBS-slachtofferenquêtes over 1997-2001 leidde ongeveer een op de twaalf delicten tot ernstige emotionele gevolgen voor de slachtoffers: deze slachtoffers moeten er ten tijde van het interview nog vaak aan denken (6%), piekeren er nog steeds over (2%) of hun hele doen en laten wordt erdoor beheerst (1%). Voor de meeste slachtoffers zijn de emotionele gevolgen minder ingrijpend: bijna twee van de drie slachtoffers denkt helemaal niet meer aan wat er gebeurd is; ruim een kwart denkt er nog wel eens aan. Ernstige emotionele gevolgen komen vaker voor bij geweldsdelicten (vooral mishandelingen), inbraken en zakkenrollerij. Fietsdiefstallen, vandalisme en gevallen van doorrijden na een ongeval leiden minder vaak tot emotionele problemen.

In de PMB gaf 24% van de slachtoffers van geweldsdelicten in 2001 aan emotionele schade te hebben ondervonden; dit percentage is vergelijkbaar met de metingen in voorgaande jaren. Van de slachtoffers van (poging tot) inbraak noemde 20% emotionele schade, hetgeen niet noemenswaardig verschilt met dat in 1999.

Schadevergoeding

Financiële schade wordt lang niet altijd vergoed. Dit komt vooral omdat slachtoffers hiertoe maar in een beperkt aantal gevallen een poging doen, bijvoorbeeld omdat het in de meeste gevallen om geringe bedragen gaat. Uit de CBS-enquêtes over 1997-2001 blijkt dat slachtoffers met schade in ruim een op de drie gevallen hebben geprobeerd om deze schade vergoed te krijgen. In een kwart van alle schadegevallen was er sprake van een gehele of gedeeltelijk vergoeding of was er nog een zaak in behandeling. Bij inbraken, diefstallen van of uit de auto, doorrijden na een ongeval en mishandelingen – waarbij de schade meestal relatief hoog is – wordt schade vaker vergoed; bij inbraken gebeurt dit zelfs zes van de tien keer.

Geweld tegen beroepsgroepen met een publieksfunctie

Een groot deel van de werknemers in beroepsgroepen met een (semi-)publieke functie wordt regelmatig met geweld geconfronteerd. Dit geldt niet alleen voor beroepsgroepen waarvoor confrontatie met geweld met de functie samenhangt, maar ook voor beroepsgroepen waarbij dit niet direct voor de hand ligt. Uit een begin 2000 uitgevoerd onderzoek (Middelhoven en Driessen, 2001) blijkt dat zeven op de tien werknemers met een (semi-)publieke functie in de afgelopen twaalf maanden zijn geconfronteerd met verbaal geweld, zoals schelden en seksuele en discriminerende opmerkingen. Drie op de tien werknemers had te maken met serieuze bedreigingen (waaronder lastigvallen, volgen, pogingen tot slaan of schoppen); een vrijwel even groot deel werd geconfronteerd met fysiek geweld als spugen, fysiek hinderen en slaan en dergelijke (zie tabel 3.7, bijlage 4). Vooral treinconducteurs en politieagenten hebben met serieuze bedreigingen en fysiek geweld te maken. Terwijl rond een op de drie inwoners zich volgens de PMB wel eens onveilig voelt, voelen twee van de drie werknemers in de (semi-)publieke sector zich onveilig op het werk. Slechts ruim een op de drie werknemers is van mening dat hun veiligheid, rekening houdend met de aard van het werk, voldoende wordt gewaarborgd door hun organisatie. Bijna een op de drie werknemers geeft wel eens toe aan bedreiging met geweld. Vooral treinconducteurs en huisartsen geven vaker toe dan gemiddeld.

Dit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Justitie, is een eerste meting op landelijk niveau naar geweld tegen beroepsgroepen met een publieksfunctie. Daarom kunnen (nog) geen uitspraken worden gedaan over een toe- of afname van geweld tegen de onderzochte beroepsgroepen.

Schadefonds Geweldsmisdrijven

Onder bepaalde voorwaarden kunnen slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven (of hun nabestaanden) in aanmerking komen voor een financiële tegemoetkoming uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Het kan daarbij zowel gaan om materiële als om immateriële schade. Uit het jaarverslag van 2001 blijkt dat het aantal nieuwe verzoeken in 2001 4.856 bedraagt. Dit is een forse stijging van 33% ten opzichte van 2000 (3.648). Hiermee is het aantal aanvragen sterker dan in de

voorgaande jaren gestegen. Een belangrijke oorzaak hiervan is de intensivering van de voorlichting aan diegenen die slachtoffers naar het schadefonds kunnen doorverwijzen.

In totaal is in 2001 € 5,9 miljoen uitgekeerd. Het grootste deel (€ 4,1 miljoen) werd uitgekeerd als immateriële schadevergoeding (smartegeld). Het andere deel was bestemd voor vergoeding van materiële schade (bijvoorbeeld schade aan kleding of inkomensschade). In 2000 werd in totaal € 4,7 miljoen aan schadevergoeding uitgekeerd.

Waarborgfonds Motorverkeer

Ook slachtoffers van schade in het verkeer kunnen in aanmerking komen voor schadevergoeding, door een beroep te doen op het Waarborgfonds Motorverkeer. Het gaat daarbij om schade die is veroorzaakt door onbekenden, niet verzekerde of gestolen motorrijtuigen, motorrijtuigen verzekerd bij een onvermogen van de verzekeraar of toebehorend aan personen aan wie een vrijstelling van verzekering wegens gemoedsbezwaren is afgegeven.

De afgelopen jaren heeft het Waarborgfonds steeds een groei van het aantal gemelde schadegevallen laten zien die opliep met de groei van het verzekerde Nederlandse wagenpark. In 2001 groeide het aantal verzekerde motorvoertuigen echter met 4,2% vergeleken met 2000 maar stagneerde het aantal ingevoerde claims op ruim 56.000. In 2001 is € 51,1 miljoen uitgekeerd, tegen € 51,9 miljoen in 2000.

De meeste ingediende claims betreffen parkeerschaden. In 2001 werden in verband hiermee bijna 34.000 claims ingediend. De totaal betaalde schadevergoeding bedroeg € 22,9 miljoen.

3.2 Bedrijven en instellingen als slachtoffer

Criminaliteit bij bedrijven, (semi-)overheidsinstanties en andere instellingen is een onderwerp dat steeds meer aandacht krijgt. Via enquêtes onder bedrijven en instellingen kan daarover informatie worden verzameld. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat een groot deel van de Nederlandse bedrijven en instellingen slachtoffer wordt van criminaliteit. Dergelijk onderzoek bleef voorheen vaak beperkt tot bepaalde branches of tot vaak voorkomende delicten zoals winkeldiefstal. Systematisch onderzoek naar slachtoffers bij bedrijven en instellingen kent meer en andere beperkingen dan vergelijkbaar onderzoek onder burgers. Deze onderzoeken zijn dan ook vaak moeilijk met elkaar te vergelijken (DPJS, 1998a). Alleen al de grote diversiteit van bedrijven in aard, grootte, exploitatie en eigendomsverhoudingen maakt zulke vergelijkingen lastig. Zelfs binnen eenzelfde branche, zoals de detailhandel, kunnen grote verschillen voorkomen. Hetzelfde geldt voor de – deels daarmee samenhangende – verscheidenheid van delictsoorten waarmee bedrijven en instellingen kunnen worden geconfronteerd. Ook is de huishouding van bedrijven vaak niet optimaal ingesteld op het verzamelen van zulke gegevens. Bepaalde vormen van criminaliteit zoals fraude

en diefstal door personeel liggen bij sommige bedrijven of instellingen uiteraard heel gevoelig. Voor de bedrijven zelf is de materiële en financiële schade vaak belangrijker dan de strafrechtelijke implicaties. Dat pas in 1989 voor het eerst een grootschalige enquête onder (commerciële) bedrijven werd uitgevoerd, is dan ook niet zo verwonderlijk.

Uit deze al wat oudere slachtofferenquête onder bedrijven (SEB; Directie Criminaliteitspreventie, 1990) bleek dat 42% van alle commerciële bedrijfsvestigingen¹⁵ in 1988 te maken had met een of meer vormen van externe (dat wil zeggen, niet door eigen werknemers gepleegde) criminaliteit. De meest voorkomende vorm was vernielingen: hiermee had 23% van de vestigingen te maken. Met inbraken werd 21% geconfronteerd. Daarnaast werd bij ruim 12% van de vestigingen eenmaal of vaker iets gestolen; ruim 8% had last van bedreiging van personeel. De auto(reparatie)branche, de detailhandel, de horeca en de zakelijke dienstverlening werden relatief vaak slachtoffer. De bouw (exclusief bouwlocaties), de groothandel, de transportsector en de industriële sector werden zelden slachtoffer. Anders dan bij slachtofferschap onder burgers zijn er weinig verschillen naar regio, of tussen de grote steden en de rest van het land. Het slachtofferpercentage neemt wel toe met de grootteklasse (aantal werknemers) van een vestiging.

In 1992 werd de Politie-monitor Bedrijven en Instellingen (PMBI) eenmalig landelijk uitgevoerd. Daaruit bleek dat per jaar ongeveer 38% van de Nederlandse bedrijven en instellingen slachtoffer werd van veelvoorkomende criminaliteit (Geerlof e.a., 1992). Ander onderzoek in de horecasector wijst uit dat in 1996 ruim 75% van de bedrijven ten minste eenmaal slachtoffer is geworden van criminaliteit (Geveke e.a., 1997). Dit kon variëren van wanbetaling door klanten tot inbraak(pogingen), vernielingen aan gebouwen of inboedel en bedreigingen van personeel.

Begin 2000 zijn in opdracht van de Stichting Trendmeter de ervaringen van middelgrote bedrijven met criminaliteit onderzocht, een herhaling van een soortgelijk onderzoek uit 1998 (Stichting Trendmeter, 2000).¹⁶ Negen van de tien middelgrote bedrijven gaven aan dat zij in de voorgaande drie jaar slachtoffer zijn geworden van externe criminaliteit. Twee jaar eerder was dat ruim 80%. Bedrijven werden vooral geconfronteerd met diefstal, inbraak en vandalisme. Opmerkelijk is dat meer dan de helft van de bedrijven zei slachtoffer te zijn geweest van malafide praktijken. Van de onderzochte bedrijven gaf 41% aan dat zij bij externe criminaliteit altijd aangifte doen bij de politie. Twee jaar eerder

15 Vestigingen zijn afzonderlijke ruimten, terreinen of complexen die door bedrijven worden benut voor de uitoefening van activiteiten. Een bedrijf kan één of meer vestigingen omvatten.

16 Een onderzoek onder ruim 400 algemene directeuren van middelgrote bedrijven (20-500 werknemers). Dit onderzoek heeft betrekking op externe criminaliteit (van buitenaf) en interne criminaliteit, waarbij eigen werknemers betrokken waren. Behalve dat het onderzoek betrekking heeft op een deel van het bedrijfsleven, wordt ook een afwijkende onderzoeksperiode gehanteerd: drie in plaats van één jaar. Daardoor is het moeilijk vergelijkbaar met de eerder genoemde onderzoeken.

Staat 3.1 Voorkomen criminaliteit per sector

	% bedrijven en instellingen getroffen door criminaliteit	% bedrijven en instellingen dat criminaliteit als probleem ervaart
landbouw	33	26
industrie	43	29
bouwnijverheid	47	23
detailhandel	67	53
groothandel	51	28
horeca	59	34
vervoer, opslag en communicatie	53	35
financiële en zakelijke dienstverlening	43	22
openbaar bestuur en onderwijs	75	49
gezondheid- en welzijnszorg	60	45
cultuur, recreatie en overige dienstverlening	47	29
totaal	51	34

Bron: NIPO 2002

was dat aandeel ruim driekwart. De – geringere – bereidheid om criminaliteit van eigen medewerkers altijd aan te geven, is naar verhouding even sterk gedaald: van 31% naar 17%. Voor alle middelgrote ondernemingen samen wordt de jaarlijkse schade van criminaliteit van buitenaf in dit onderzoek geschat op ruim een half miljard gulden.

Begin 2002 is in opdracht van de ministeries van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties door NIPO Consult in samenwerking met onderzoeks- en adviesbureau E&E een nulmeting verricht van de Monitor Bedrijven en Instellingen (MBI). In totaal zijn ruim 5000 bedrijven en instellingen uit 11 sectoren in het bedrijfsleven en de publieke sfeer telefonisch ondervraagd over de criminaliteits- en veiligheidssituatie gedurende de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek.

De helft (51%) van de bedrijven en instellingen is geconfronteerd geweest met criminaliteit. Naar schatting gaat het om 5 miljoen gepleegde delicten. Bijna een kwart van de bedrijven en instellingen is meervoudig slachtoffer en is dus getroffen door meer dan één soort criminaliteit. Desondanks wordt criminaliteit maar door 7% van de bedrijven en instellingen als een ernstig probleem gezien. Ruim een kwart beschouwt het enigszins als een probleem en voor tweederde van de bedrijven en instellingen speelt criminaliteit geen rol van betekenis (zie staat 3.1).

Bijna een op de vijf vestigingen wordt getroffen door diefstal en door vernieling. Ook inbraak komt relatief vaak voor (bij 15% van de bedrijven en instellingen). Door de hoge frequentie waarmee diefstal bij de getroffen vestigingen voorkomt,

Staat 3.2 Schatting van schade per delict voor alle bedrijven en instellingen in miljoen euro

	directe schade	schatting totale schade per delict voor alle bedrijven en instellingen
inbraak	340	400
diefstal	345	405
vernieling	140	160
fraude	140	178
computercriminaliteit	26	53
gewelddelicten	6	10
overige criminaliteit	47	82
totaal	1.044	1.288

Bron: NIPO, 2002

wordt het totaal aantal diefstaldelicten geschat op 2 miljoen (zie tabel 3.8 in bijlage 4).

Directe schade door inbraak en diefstal vormen de belangrijkste schadeposten voor bedrijven en instellingen. De totale schade op jaarbasis door criminaliteit wordt geschat op 1,3 miljard euro, waarvan inbraak en diefstal ongeveer tweederde voor hun rekening nemen (zie staat 3.2).

Het percentage bedrijven en instellingen dat aangifte doet op het politiebureau verschilt per delict. Inbraak (42%) en diefstal (31%) worden het vaakst aangegeven. Computercriminaliteit daarentegen nauwelijks (zie staat 3.3).

De belangrijkste reden om van aangifte af te zien is het gevoel dat er niets mee gedaan wordt. Vaak wordt geen aangifte gedaan omdat het probleem zelf is aangepakt of omdat de verzekering de schade dekt. Ook tijdgebrek of de geringe omvang van de schade zijn redenen om geen aangifte te doen.

De helft van de bedrijven en instellingen die criminaliteit melden bij de politie is (zeer) tevreden over de wijze van afhandeling door de politie. De andere helft is echter niet tevreden over de werkwijze van de politie. Met name de (schijnbaar) passieve houding van de politie en het uitblijven van zichtbaar resultaat neigt tot ontevredenheid.

Kerngegevens per sector

De bedrijven en instellingen in de sector *landbouw, jacht, bosbouw en visserij* worden het minst getroffen door criminaliteit. Eenderde (33%) van de bedrijven heeft te maken gehad met een of andere vorm van criminaliteit. Geschat wordt dat het gaat om bijna 150.000 delicten met een schadepost van 60 miljoen euro. Het meest komt vernieling voor, waarbij het in meer dan de helft van de gevallen om vernieling van transportmiddelen gaat.

In de sector *industrie* hebben twee op de vijf bedrijven (43%) te maken met

Staat 3.3 Aangifte en melding van criminaliteit

	% getroffen bedrijven en instellingen dat het delict meldt bij de politie	schatting aantal meldingen x 1.000	% delicten dat wordt gemeld	% getroffen bedrijven en instellingen dat aangifte doet op het politiebureau
inbraak	85	175	76	42
diefstal	57	300	14	31
vernietiging	43	151	28	20
fraude	20	46	14	10
computercriminaliteit	2			2
gewelddelicten	50	67	15	22
overige criminaliteit	38	41	6	14

Bron: NIPO, 2002

criminaliteit. Het gaat daarbij om 200.000 delicten met een geschatte schade van rond 100 miljoen euro. Fraude komt met 64.000 keer het meest voor.

In de sector *bouwnijverheid* is bijna de helft (47%) van de bedrijven slachtoffer van criminaliteit. De naar schatting 200.000 delicten vertegenwoordigen een schadebedrag van 130 miljoen euro. Hier is diefstal het meest voorkomende delict.

De criminaliteitsproblematiek in de sector *detailhandel en autoreparatie* is groot. Tweederde (67%) van de bedrijven is slachtoffer van criminaliteit. Naar schatting worden ruim 3 miljoen delicten gepleegd, met een totale schade van 420 miljoen euro. Ook hier komt diefstal het vaakst voor. Bijna de helft (44%) van de detailhandel heeft hiermee te maken. De geleden schade door diefstal bedraagt circa 200 miljoen euro.

De helft (51%) van de bedrijven in de sector *groothandel* heeft te maken met criminaliteit. Het totaal aantal delicten wordt geschat op ongeveer 300.000. De totale schade bedraagt ruwweg 125 miljoen euro. Fraude komt, vergeleken met andere sectoren, bij een aanzienlijk aantal bedrijven voor (15%). Daarentegen blijft de schade door fraude in deze sector beperkt tot enkele miljoenen euro's. Inbraken, die voorkomen bij bijna een vijfde (19%) van de bedrijven, vormen de grootste schadepost.

Ruim de helft (59%) van de bedrijven in de sector *horeca* wordt geconfronteerd met criminaliteit. Jaarlijks worden naar schatting 290.000 delicten gepleegd met een schadepost van 50 miljoen euro. Vernietiging is een veelvoorkomend delict in horecagelegenheden. Meer dan een kwart (28%) van de ondernemingen is hiervan slachtoffer. In twee op de vijf gevallen wordt een klant verdacht van de vernietiging. Bijna een op de vijf bedrijven (17%) heeft te maken met criminaliteit die tegen gasten of bezoekers is gericht. Het gaat dan voornamelijk om inbraak in auto's van gasten (18%), beroving (16%), diefstal van bezittingen (15%) en

mishandeling (14%). De vermoedelijk dader is meestal een ander gast of bezoeker.

Meer dan de helft (53%) van de bedrijven in de sector *vervoer, opslag en communicatie* is slachtoffer van criminaliteit. Het gaat om ruim 190.000 delicten met een schadebedrag van 60 miljoen euro. Bedrijven in deze sector hebben relatief vaak te maken met vernieling aan transportmiddelen (18%). Met name tram- en taxibedrijven zijn hiervan slachtoffer (32% van de bedrijven binnen deze branche).

Communicatiebedrijven worden relatief meer, en goederenwegvervoerbedrijven relatief minder getroffen door diefstal.

Twee op de vijf (43%) bedrijven in de sector *financiële en zakelijke dienstverlening* is slachtoffer van enige vorm van criminaliteit. Het gaat om ongeveer 500.000 delicten op jaarbasis, met een totaal geschat schadebedrag van 140 miljoen euro. Financiële en zakelijke dienstverleners zijn minder vaak slachtoffer van inbraak en diefstal. Maar computercriminaliteit komt in deze sector relatief vaak voor (21% van de bedrijven). De hiermee gemoeide schade bedraagt ongeveer 20 miljoen euro. Bijna een kwart van de met computercriminaliteit geconfronteerde bedrijven heeft te maken met inbraak in of misbruik van gegevensbestanden. Overigens maken maar weinig bedrijven die hiervan slachtoffer zijn melding bij de politie.

Instellingen in de sector *openbaar bestuur en onderwijs* worden het vaakst getroffen door criminaliteit. Driekwart (75%) van deze instellingen is slachtoffer van een delict. In totaal gaat het om 120.000 delicten met een schade van 60 miljoen euro. Vernielingen komen het meest frequent voor: bij 62% van de onderwijsinstellingen en bij 43% van de openbaar bestuursinstellingen. Ook geweldsdelicten komen relatief vaak voor. Bij ruim een kwart van de onderwijsinstellingen is de dader een leerling.

Instellingen in de sector *gezondheid- en welzijnszorg* hebben meer dan gemiddeld (60%) te maken met één of meerdere vormen van criminaliteit. In totaal worden 220.000 delicten gepleegd, die leiden tot een geschatte schade van ruim 60 miljoen euro. Net als bij openbaar bestuur- en onderwijsinstellingen komen met name vernielingen (28%) en geweldsdelicten (15%) relatief vaak voor. Meer dan de helft van de geweldsdelicten (53%) wordt veroorzaakt door patiënten en/of cliënten.

Bijna de helft (47%) van de organisaties in de sector *cultuur, recreatie en overige dienstverlening* heeft te maken gehad met criminaliteit tegen de vestiging. Op jaarbasis gaat het om 180.000 delicten. De daarbij aangebrachte schade bedraagt ongeveer 80 miljoen euro. Inbraak en diefstal nemen hiervan het grootste deel voor hun rekening.

Interne criminaliteit

Bedrijven kunnen ook te maken krijgen met 'interne criminaliteit', dat wil zeggen gepleegd door eigen personeel. Uit een indicatief onderzoek in de detailhandel, de distributiebranche en de ziekenhuissector (DPJS, 1998b) blijkt dat dit verschijnsel moeilijk exact valt af te bakenen in normoverschrijdend (laakbaar)

gedrag en crimineel gedrag (een 'grijs' en een 'zwart' gebied). Er is geen eenduidigheid van definities. Bovendien is het – voor zover dergelijke voorvallen al worden opgemerkt – niet altijd duidelijk of deze zijn gepleegd door het eigen personeel of door daders van buiten, en of schade met opzet is veroorzaakt. Ofwel: als ergens het *dark number* groot is, dan is het wel bij interne criminaliteit. Hoewel een exact beeld van de aard en de omvang dus moeilijk valt te geven, lijkt sprake van een groeiend probleem.

Een indicatie is het volgende: in de al genoemde SEB meldde 11% van alle vestigingen dat zij in 1988 te maken hadden met een of andere vorm van interne criminaliteit. In de horeca was dit aandeel bijna het dubbele. Ook in de detailhandel-food kwam dit verschijnsel relatief vaak voor (15%). Evenals bij externe criminaliteit neemt slachtofferschap van interne criminaliteit in het algemeen toe met de grootte van de vestiging, en is er geen duidelijke samenhang met regio en grote steden versus de rest van het land. Het merendeel van de interne criminaliteit had betrekking op het zich illegaal toe-eigenen van goederen (6%). Daarnaast had 3% last van vervreemding van geld of waardepapieren (inclusief fraude). Deze vorm komt relatief vaak voor bij zeer kleine en kleinere vestigingen. Vernieling/sabotage en bedrijfsspionage kwamen met telkens 1% van de vestigingen relatief weinig voor; de laatste vorm opnieuw vooral bij kleinere vestigingen.

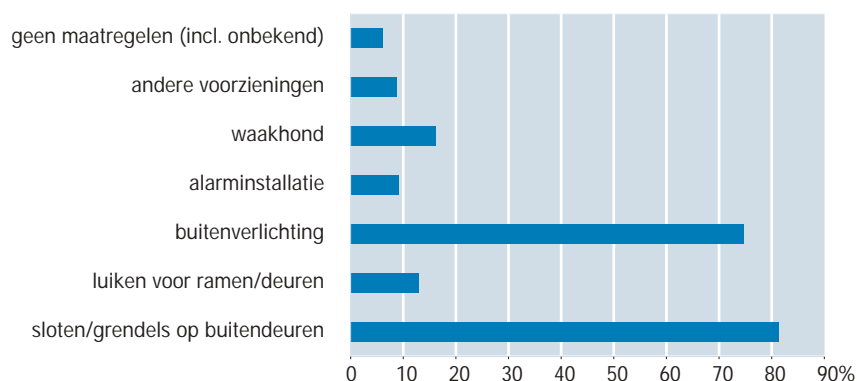
Uit de reeds genoemde onderzoeken van de Stichting TrendMeter (1998 en 2000) blijkt dat ruim de helft van alle middelgrote ondernemingen de laatste drie jaar te maken heeft gehad met criminaliteit gepleegd door eigen werknemers. Diefstal van goederen en geld komt het meest voor. Detailhandel en horeca worden ook volgens dit onderzoek vaak slachtoffer van criminaliteit van eigen medewerkers. Naar schatting levert deze interne criminaliteit voor alle middelgrote ondernemingen een jaarlijkse totale schadepost op van 200 à 250 miljoen gulden.

3.3 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit

Mensen, bedrijven en instellingen kunnen verschillende maatregelen treffen om te voorkomen dat zij slachtoffer worden van criminaliteit. In de CBS-slachtoffer-enquêtes wordt een aantal algemene vragen gesteld over maatregelen ter voorkoming van inbraak, maatregelen tegen fietsdiefstal, tegen diefstal van of uit de auto en over het eventueel aanpassen van het uitgaansgedrag. Ook in de PMB wordt gevraagd naar preventiemaatregelen in en rond de woning en naar 'vermijdingsgedrag'.

Of zulke maatregelen ook daadwerkelijk preventief werken, valt echter niet zonder meer af te leiden, al was het alleen maar omdat niet altijd bekend is of ze vóór of na een eventueel slachtofferschap zijn genomen. Preventiemaatregelen kunnen ook genomen worden door een slachtoffer op advies van de politie. In de PMB wordt daarover aan slachtoffers een vraag gesteld. In de slachtoffer-enquêtes onder bedrijven en in de Monitor Bedrijven en Instellingen zijn

Figuur 3.5 Maatregelen van burgers tegen inbraak, 2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.9 (bijlage 4).
Bron: CBS

eveneens vragen opgenomen over het treffen van beveiligingsmaatregelen en het gebruikmaken van advisering hierover.

3.3.1 Maatregelen van burgers

Maatregelen tegen inbraak

Volgens de CBS-enquêtes worden bij meer dan 90% van alle inwoners thuis maatregelen genomen om inbraak te voorkomen. Het betreft dan vooral hang- en sluitwerk (bij vier op de vijf inwoners) en buitenverlichting (driekwart van de inwoners; zie figuur 3.5). De meeste van deze maatregelen werden in 2001 ongeveer even vaak getroffen als in eerdere jaren. Wel hebben bijvoorbeeld steeds meer inwoners een alarminstallatie. Ook de PMB laat sinds 1993 een vrijwel voortdurende stijging zien van voorzieningen als extra hang- en sluitwerk of extra buitenverlichting (zie tabel 3.9 in bijlage 4).

Bij langere afwezigheid worden bij zeven van de acht inwoners extra maatregelen getroffen. De belangrijkste voorzorg bestaat uit 'sociale controle': bij acht van elke tien inwoners wordt aan bekenden gevraagd om een oogje in het zeil te houden. Bij vrijwel de helft van de burgers worden thuis waardevolle spullen opgeborgen en bij meer dan twee van de vijf blijft het licht branden. Het percentage burgers waar deze en andere maatregelen worden genomen, is in de periode 1995-2001 vrijwel gelijk gebleven. Bij ruim een op de acht burgers worden geen voorzieningen getroffen bij langere afwezigheid, bijvoorbeeld omdat er altijd iemand aanwezig is. Uit eerder PMB-onderzoek blijkt dat de kans op een inbraak of een poging daartoe zonder maatregelen liefst zestien keer zo groot is als bij vijf genomen maatregelen¹⁷ (De Waard, 2000).

¹⁷ Respondenten konden aangeven of zij bij afwezigheid het licht laten branden, een hond hebben, en of het huis is voorzien van extra hang- en sluitwerk, extra buitenverlichting of inbraakalarm.

Maatregelen tegen fietsdiefstal en autodelicten

Het overgrote deel van de fietsbezitters neemt volgens de CBS-enquêtes maatregelen om diefstal te voorkomen of de opsporing bij diefstal te bevorderen. Het belangrijkste is het gebruik van een slot: meer dan vier van de vijf fietsbezitters heeft een (deugdelijk) slot op de fiets. Dit aandeel is de laatste jaren iets toegenomen. Daarnaast heeft een op de drie fietsbezitters een postcode op de fiets laten graveren en heeft iets minder dan een kwart de belangrijkste gegevens vastgelegd door een fietsregistratiekaart. Het gebruik van een gegraveerde postcode en fietsregistratiekaart is de laatste jaren juist afgenomen.

Bijna één op de vijf autogebruikers heeft zelf een alarminstallatie laten monteren in de auto. Nadat dit aandeel in de jaren negentig duidelijk is toegenomen,¹⁸ lijkt er de laatste jaren sprake te zijn van een afname. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er steeds meer auto's op de markt zijn die al een alarminstallatie of startonderbreker hebben.

Preventieadviezen aan burgers

In de PMB wordt aan slachtoffers van een voorval waarbij een proces-verbaal bij de politie is ondertekend, gevraagd of de politie daarbij een preventieadvies gaf. In 2001 gebeurde dit bij 24% van alle ondertekende processen-verbaal (ongeacht het soort delict). Dit is beduidend minder dan in voorgaande jaren. In 1995 werd dit advies nog bij een op de drie processen-verbaal gegeven.

Preventie onder specifieke beroepsgroepen

Bij meer dan de helft van de organisaties met werknemers in (semi)publieke functies worden organisatorische en/of technische maatregelen genomen tegen criminaliteit (Middelhoven en Driessen, 2001). Twee van de drie werknemers heeft een training gehad in omgaan met agressie. Ongeveer een derde vindt de huidige preventie maatregelen voldoende; 38% is dan ook van mening dat hun veiligheid, rekening houdend met de aard van het werk, voldoende wordt gewaarborgd door hun organisatie.

3.3.2 Maatregelen door bedrijven en instellingen

In 1988 had 17% van alle bedrijfsvestigingen geen beveiligingsmaatregelen getroffen (Directie Criminaliteitspreventie, 1990). Daarentegen was 27% zeer professioneel beveiligd in de vorm van inbraaksignalering, aansluiting op een meldkamer, een elektronisch (tv-circuit) en/of personele bewaking. De groothandel was de hoogst beveiligde branche. Vrijwel alle middelgrote ondernemingen hebben maatregelen genomen tegen externe criminaliteit of tegen criminaliteit van eigen medewerkers (Stichting TrendMeter, 2000). Criminaliteit van

18 De in deze publicatie gebruikte definitie ('hoofdgebruiker van een auto') is toegespitst op dit onderzoek en hoeft niet overeen te komen met andere door het CBS gebruikte definities van autobezit of -gebruik. De gegevens over 1997 en later kunnen afwijken van die over eerdere jaren doordat in POLS slechts één persoon per huishouden wordt geënquêteerd, tegenover twee personen per huishouden in de ERV.

buitenaf wordt vooral tegengegaan door alarminstallaties, personeelsinstructies, (vooral extern) beveiligingspersoneel en nieuw hang- en sluitwerk. Tegen interne criminaliteit worden vooral organisatorische middelen ingezet zoals aangepaste procedures, interne controles, gedragscodes en meldpunten of vertrouwenspersonen.

In 1995 had 11% van alle detailhandelvestigingen geen organisatorische of technische maatregelen getroffen; in 1991 was dit aandeel nog 20% (DPJR, 1995). Ook uit onderzoek in de horecabranche blijkt dat daar bijna alle ondernemers maatregelen nemen tegen criminaliteit (Geveke e.a., 1997).¹⁹ De populairste zijn extra verlichting en hang- en sluitwerk (bijna 60%), alarmvoorzieningen (30-40%), kluisen (40%), training en opleiding van personeel en toepassing van huisregels (60%).

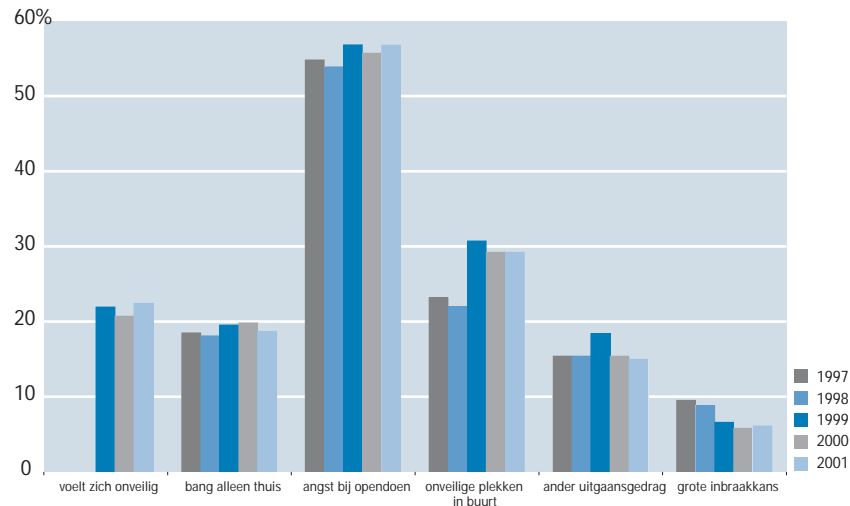
Bij musea bestaan de meest getroffen algemene preventiemaatregelen tegen criminaliteit uit het plaatsen van objecten in vitrines, het gescheiden houden van publieks- en dienstruimtes, speciaal hang- en sluitwerk, infrarood alarm en de aanwezigheid van suppoosten (Intomart, 2000). Musea met videoregistratie, hekwerken om kostbare objecten of suppoosten op zaal werden minder vaak met vermissingen of beschadigingen geconfronteerd.

De meest recente gegevens stammen uit 2001 en zijn afkomstig van de Monitor Bedrijven en Instellingen (MBI). Het blijkt dat driekwart (74%) van alle bedrijven en instellingen maatregelen in of nabij gebouwen treft ter voorkoming van criminaliteit. Er is een sterke samenhang tussen de vestigingsomvang en het preventiebeleid. Ruim de helft (59%) van de eenmanszaken treft preventiemaatregelen, terwijl vrijwel alle vestigingen met 20 of meer werknemers preventiemaatregelen nemen. Luid (45%) en stil (37%) alarm zijn de meest gebruikte maatregelen ter voorkoming van criminaliteit.

De toegepaste preventiemaatregelen verschillen per sector. Alarminstallaties worden relatief vaak aangebracht in de detailhandel, de groothandel en bij instellingen in het openbaar bestuur en het onderwijs. Daarentegen maken instellingen in de gezondheids- en welzijnszorg en in de sector cultuur, recreatie en overige dienstverlening vaker dan gemiddeld gebruik van extra sloten. Het gebruik van hekwerken wordt voornamelijk toegepast in de sectoren landbouw en bouwnijverheid en bij openbare bestuursinstellingen en onderwijsgebouwen. Het totaalbedrag dat alle bedrijven en instellingen aan preventiemaatregelen in of nabij gebouwen uitgeven wordt geschat op 620 miljoen euro.

Uit de MBI komt ook naar voren dat een op de vijf bedrijven en instellingen zich laat adviseren op het terrein van criminaliteitspreventie en veiligheid. Naarmate bedrijven criminaliteit meer als een probleem beschouwen, waarbij de mate van slachtofferschap uiteraard een belangrijke rol speelt, laat men zich meer adviseren. Ook de vestigingsomvang speelt een rol. Grotere bedrijven en instellingen zijn eerder geneigd advies in te winnen dan kleinere. Zo maakt bijna de helft van de bedrijven met 100 of meer medewerkers hiervan gebruik. Bij eenmanszaken

19 Een enquête onder ondernemers in de horeca. Meer dan drie kwart van de bedrijven die aan dit onderzoek hebben meegedaan, heeft minder dan twintig werknemers.

Figuur 3.6 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, 1997-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.11 (bijlage 4).
Bron: CBS

wordt dit maar in een op de zes gevallen gedaan.

De ingewonnen adviezen hebben overwegend te maken met elektronische beveiliging van de vestiging en het voorkomen van diefstal door derden. Eenderde van de bedrijven en instellingen laat zich adviseren door private beveiligingsbedrijven. Ruim een kwart wint advies in bij de politie.

3.4 Onveiligheidsgevoelens

Over onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit zijn uit de CBS-enquêtes gegevens beschikbaar over een reeks van jaren (zie figuur 3.6).²⁰ Ook in de PMB wordt hierover een aantal vragen gesteld.

Volgens de CBS-enquêtes voelde ruim een op de vijf inwoners van 15 jaar en ouder in 2001 zich in het algemeen wel eens onveilig. De gevoelens van onveiligheid zijn in het laatste kwartaal van 2001 toegenomen, na de aanslagen in de Verenigde Staten op 11 september. Ongeveer een op de vijf inwoners gaf aan wel eens bang alleen thuis te zijn. In het midden van de jaren tachtig was dit aandeel

²⁰ Sinds 1982 werden in de ESM drie vragen gesteld over dit onderwerp, vanaf 1992 werd in de ERV hieraan een vraag over uitgaansgedrag toegevoegd, terwijl dit onderwerp in POLS is uitgebreid (sinds 1997 met een vraag over inbraakrisico, vanaf 1999 met een vraag over zich onveilig voelen in het algemeen). Niet alle vragen zijn echter in alle enquêtes in dezelfde context gesteld. Dit geldt vooral voor de vraag naar 'enge plekken'. Deze vraag was in 1997 en 1998 in POLS opgenomen in de basisvragenlijst in de context van kenmerken van de woning en de woonomgeving en niet, zoals bij de ERV en in POLS vanaf 1999, bij overige vragen over onveiligheid en preventief gedrag.

het hoogst. Daarna is dit aandeel vrijwel voortdurend afgenomen, maar de laatste drie jaar is dit nauwelijks gewijzigd. Als er 's avonds laat onverwachts wordt aangebeld, zou 60% van de bevolking niet zomaar opendoen.

Een op de zeventien inwoners achtte in 2001 de kans groot dat er thuis wordt ingebroken. In 1997 was dat nog een op de elf. Tets minder dan drie van de tien inwoners vonden in 2001 dat er in hun wijk of buurt plekken zijn waar zij 's avonds liever niet alleen zouden komen. Tussen 1982 en 1993 is dit aandeel toegenomen van 28 tot 35%; daarna lijkt een lichte daling in te zetten.²¹

Het overgrote deel van de inwoners (85%) zag geen reden om het uitgaansgedrag aan te passen om te voorkomen dat men slachtoffer zou worden van een misdrijf. Voorzover men dat wel deed, was dit vooral door 's avonds niet meer alleen weg te gaan, door (ook) niet meer op bepaalde plaatsen te komen en door minder vaak of helemaal niet meer uit te gaan. Dit patroon is de laatste jaren nauwelijks gewijzigd.

Door de jaren heen voelt rond 30% van de bevolking zich volgens de PMB wel eens onveilig; 6% voelt zich zelfs vaak onveilig²² (zie tabel 3.12 in bijlage 4). Meer nog dan in de CBS-enquêtes wordt vermijdingsgedrag in de PMB beschouwd als een uiting van onveiligheidsgevoelens. Zo vermeed in de jaren 1993-2001 ruim 10% van de inwoners vaak bepaalde plekken in de woonplaats en reed of liep 10% vaak om. In 2001 deed 17% 's avonds de deur niet open voor onbekende bellers, hetgeen meer is dan in 1993, maar iets minder dan in 1997. Van de inwoners laat 16% in 2001 waardevolle spullen thuis ter voorkoming van diefstal, een afname sinds 1993. De meest voorkomende vorm van vermijdingsgedrag is dat ouders hun kinderen verbieden om bepaalde plaatsen te bezoeken. Ruim 26% van de ouders deed dat in 2001. Vanaf 1993 is dit aandeel steeds gestegen; toen was het nog ruim 20%. Worden alle onveiligheidsgevoelens samen uitgedrukt in één totaalscore, dan blijft deze in de periode 1993-2001 vrijwel gelijk.²³

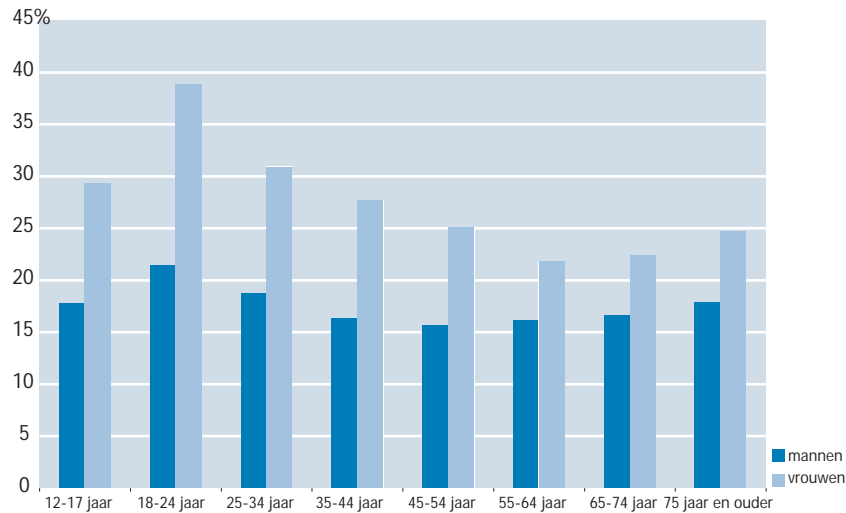
Evenals bij slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit, zijn er verschillen in onveiligheidsgevoelens tussen verschillende bevolkingsgroepen. Zo blijkt uit de CBS-enquêtes dat vrouwen zich in alle opzichten (veel) onveiliger voelen dan mannen; jongeren en ouderen hebben meer last van onveiligheidsgevoelens dan personen tussen de 35 en 65 jaar (zie figuur 3.7).

Het gevoel van onveiligheid neemt ook toe met de mate van verstedelijking. Ook de aard van de woning speelt een rol (Kempkens en Wittebrood, 2000).

21 Doordat de betreffende vraag in 1997 en 1998 in een andere context is gesteld, is dit aandeel in die jaren aanzienlijk lager dan en niet vergelijkbaar met de voorgaande en volgende jaren.

22 Deze vraag is in POLS en in de PMB identiek. Ook hier kan de hogere score in POLS worden toegeschreven aan de afwijkende, algemene context van vragen over de woning en woonomgeving.

23 De stijging in het percentage inwoners dat zich onveilig voelt volgens de CBS-enquêtes heeft zich vooral voorgedaan in het laatste kwartaal van 2001. De PMB is gehouden in het eerste kwartaal van 2001; dit is aldus een mogelijke verklaring voor het feit dat er volgens de PMB geen stijging is.

Figuur 3.7 Onveiligheidsgevoelens naar geslacht en leeftijd, 2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.13 (bijlage 4).
Bron: CBS

Gevoelens stoken echter niet altijd met de waargenomen slachtofferrisico's of met het feitelijke slachtofferschap. Zo voelen veel oudere vrouwen zich onveilig, maar lopen zij feitelijk relatief weinig risico om slachtoffer te worden. Men spreekt in dit verband wel van de 'paradox van de slachtofferangst' (zie ook Van Dijk, 1996; Geveke e.a., 1996). Maar deze paradox vereist nuancering; er moet onder meer rekening worden gehouden met soorten angst, soorten risico's, blootstelling aan risico's en maatregelen tegen criminaliteit (Vanderveen, 1999).

Onveiligheidsgevoelens onder specifieke beroepsgroepen

Van werknemers in (semi-)publieke functies voelt 67% zich wel eens onveilig op het werk. Dit is ruim twee keer zo hoog als onder de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder in het algemeen (volgens de PMB). Vooral treinconducteurs en politieagenten voelen zich vaker onveilig op het werk (Middelhoven en Driessen, 2001).

Bezorgdheid onder bedrijven

Dat bedrijven zich bezorgd tonen over de ontwikkeling van de criminaliteit, blijkt onder meer uit het reeds genoemde onderzoek van de Stichting TrendMeter (2000): drie kwart van de (directeuren van) middelgrote ondernemingen vindt dat Nederland de laatste jaren niet veiliger is geworden; twee van de drie vindt dat de overheid te weinig doet om ons land veiliger te maken.

3.5 Slachtofferhulp

Slachtoffers kunnen bij emotionele, lichamelijke of materiële gevolgen zo nodig een beroep doen op instanties om hulp te krijgen. Ook kan de politie bij aangifte de slachtoffers wijzen op de mogelijkheid van slachtofferhulp (de Wet- respectievelijk Richtlijn-Terwee). In het algemeen doen weinig slachtoffers een beroep op een hulpverlenende instantie. Als zij dit al doen betreft het vooral delicten waarbij vaker sprake is van lichamelijk letsel, van meer financiële schade of van ernstigere emotionele gevolgen. Slachtoffers van geweldsdelicten, inbraken en doorrijden na een ongeval doen dit vaker dan slachtoffers van andere delicten. Bij fietsdiefstal, diefstal uit de auto, overige diefstal en vandalisme wordt zelden een beroep gedaan op een hulpverlenende instantie.

Uit de PMB komt naar voren dat vooral slachtoffers van mishandeling en (vrouwelijke) slachtoffers met emotionele problemen relatief vaak een beroep doen op professionele hulpverlening zoals Riagg, therapeut of slachtofferhulp. Aan huisartsen of andere hulpverleners wordt minder vaak hulp gevraagd (vergelijk SCP, 2000).

Oudere slachtoffers met emotionele problemen doen minder vaak een beroep op professionele hulp. Het wijzen door de politie op de mogelijkheid van slachtofferhulp gebeurt de laatste jaren veel vaker: volgens de PMB werd in 1993 bij 11% van alle aangiften door de politie hierop gewezen, in 2001 was dit aandeel met 30,5% bijna verdrievoudigd.

Het al dan niet doorverwijzen hangt ook samen met de gevolgen voor en de behoefte aan hulp en opvang van de slachtoffers. Uit gegevens van de PMB blijkt dat dit bij geweld (vooral mishandeling), beroving, inbraak en autodiefstal relatief vaak gebeurt.

Uit gegevens van Slachtofferhulp Nederland blijkt dat er in 2001 door de Bureaus Slachtofferhulp in meer dan 82.000 zaken hulp is verleend aan slachtoffers van een misdrijf of een verkeersongeval (zie staat 3.4). In vergelijking met het jaar 2000 is het aantal licht gestegen. In dat jaar ging het om ruim 80.000 zaken. De stijging in 2001 wordt vooral veroorzaakt door de toename van het aantal geweldsdelicten: van ruim 25.000 zaken in 2000 naar ruim 27.000 zaken in 2001. Geweld levert daarmee het grootste aantal slachtoffers dat voor hulp aanklopt. Ruim 23.000 van de in 2001 afgesloten zaken had te maken met een vermogensmisdrijf. Dit zijn er ongeveer evenveel als in 2000. Ook het aantal wegens verkeersdelicten (ruim 20.000) en zedendelicten (ruim 4.000) geholpen slachtoffers is in 2001 ongeveer gelijk gebleven.

Sinds 1 mei 2001 worden 'stalking' en 'huiselijk geweld' apart geregistreerd. In de daarop volgende acht maanden in 2001 deden zich bij 'stalking' 1281 zaken voor en bij huiselijk geweld 1310.

Het aantal slachtoffers dat in 2001 door de Bureaus Slachtofferhulp is geholpen bedraagt 93.000.

Staat 3.4 Door vrijwilligers van Slachtofferhulp Nederland verleende hulp aan slachtoffers van een misdrijf of verkeersongeluk

	1999	2000	2001
totaal	81.777	80.662	82.423
w.v.			
geweld	24.948	25.220	27.309
zeden	5.256	4.768	4.664
verkeer	20.311	20.415	20.605
vermogen	25.134	23.932	23.613
anders/geen delict	6.128	6.329	6.232

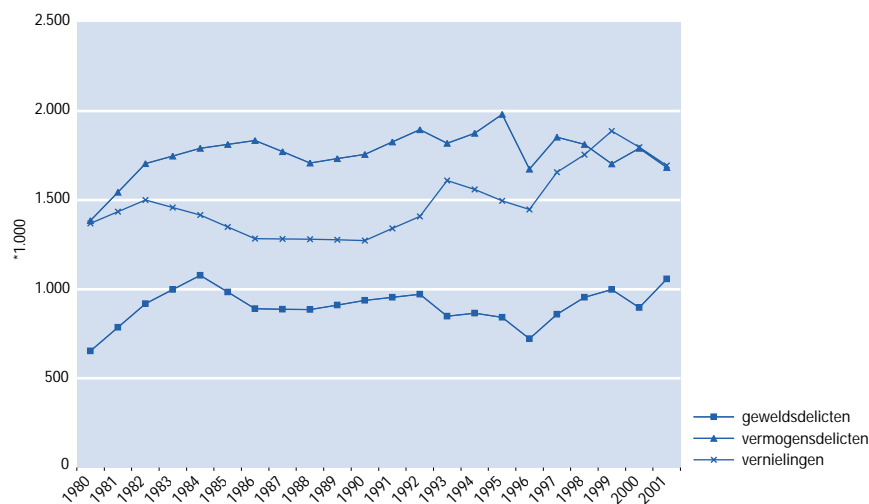
Bron: Slachtofferhulp Nederland

3.6 Delicten: slachtofferenquêtes, 1980-2001

Slachtofferenquêtes hebben onder meer tot doel meer inzicht te krijgen in de omvang en de ontwikkeling van de verborgen criminaliteit. Dit dark number omvat dat deel van de criminaliteit dat zich aan de waarneming van politie en justitie onttrekt, omdat er geen aangifte wordt gedaan of omdat de politie om wat voor reden dan ook geen proces-verbaal opmaakt.

In de CBS-slachtofferenquêtes wordt niet alleen gevraagd of men slachtoffer is geworden van bepaalde delicten, maar ook hoe vaak, of deze gebeurtenissen aan de politie zijn gemeld en of daarbij een document is ondertekend. Hiermee kan een beeld worden verkregen van de omvang van een deel van het dark number. In de CBS-slachtofferenquêtes wordt alleen aan personen van 15 jaar en ouder gevraagd of ze slachtoffer geweest zijn van een delict. Bedrijven en instellingen maken geen deel uit van de ondervraagden. Voor het meten van de gepleegde (en niet-geregistreerde) criminaliteit onder Bedrijven en Instellingen worden aparte enquêtes gehouden (zie paragraaf 3.2).

Op basis van de slachtofferenquêtes maakt het CBS landelijke schattingen. Opgemerkt zij dat in de enquête veelal naar gewelds- en vermogensmisdrijven en vernielingen wordt gevraagd. Alle eigen opsporingsactiviteiten van de politie zullen vrijwel niet in de enquête terug te vinden zijn. Hierna worden de resultaten van de CBS-slachtofferenquêtes globaal op drie niveaus besproken. Eerst worden schattingen gemaakt van de aantallen delicten (in totaal en op categorieniveau); vervolgens wordt nagegaan in hoeverre deze delicten door of namens de slachtoffers zijn gemeld bij de politie, en ten slotte bij hoeveel delicten daarbij een document is ondertekend. Hoewel getracht is de vraag in de enquête naar een bepaald misdrijf overeen te laten stemmen met de juridische kwalificatie van een misdrijf in de politiestatistiek, lukt dit niet altijd. Bij vergelijkingen tussen geschatte aantallen delicten uit de enquête en de aantallen uit de politiestatistiek gaat het niet zozeer om absolute aantallen als wel om de richting van de ontwikkelingen.

Figuur 3.8 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden)*, 1980-2001

* Schattingen op basis van de slachtofferenquêtes.
 Voor de corresponderende cijfers, zie tabellen 3.15 en 3.16 (bijlage 4).
 Bron: CBS

Geschat aantal delicten

De bevolking van 15 jaar en ouder in Nederland krijgt volgens de slachtofferenquêtes de laatste jaren te maken met naar schatting tussen de 4,5 en 4,8 miljoen delicten. In 2001 is het geschatte aantal 4,6 miljoen. De ontwikkeling van het aantal delicten laat sinds 1980 een wisselend verloop zien (zie figuur 3.8).

Tot 1984 nam het aantal delicten volgens de slachtofferenquête sterk toe tot meer dan 4,5 miljoen. Tussen 1984 en 1988 daalde het aantal geleidelijk, waarna tot 1992 opnieuw een stijging optrad tot een vergelijkbaar niveau als dat van 1984. Vanaf 1993 is het totale aantal delicten, met gemiddeld ruim 1% per jaar, licht gestegen tot bijna 4,8 miljoen in 1999. In 2000 en 2001 is het aantal delicten weer iets afgenomen.

Hoewel het totale aantal geschatte delicten in recente jaren vergelijkbaar is met of zelfs hoger ligt dan in 1984, is het aantal delicten per 100 inwoners van 15 jaar en ouder door de toename van de bevolking gedaald van 40 in 1984 tot rond 36 in de periode 1992-2001.

Het totale aantal geschatte geweldsdelicten tegen personen schommelt volgens de slachtofferenquêtes in de onderzochte periode tussen 0,7 (in 1980) en 1,1 miljoen (in 1984), het hoogste aantal in de onderzochte periode. Lag dit aantal in 2000 nog beneden 0,9 miljoen, in 2001 wordt het record van 1984 nagenoeg geëvenaard. De geschatte aantallen mishandeling en bedreiging bereiken in 2001 het hoogste niveau van de afgelopen tien jaren. In 1996 kwam met zes

gewelddelicten per 100 inwoners van 15 jaar en ouder, naar verhouding evenveel geweld tegen burgers voor als in 1980. Na 1996 zet zich weer een duidelijke stijging in tot 8 gewelddelicten per 100 inwoners in 2001.

Het grootste deel van alle delicten tegen burgers bestaat uit vermogensdelicten: ongeveer dertien delicten per 100 inwoners van 15 jaar en ouder. Fietsdiefstallen vormen hiervan het grootste deel. Tussen 1980 en 1995 is het totale aantal vermogensdelicten vrijwel doorlopend toegenomen. In 1995 waren er meer vermogensdelicten dan ooit (bijna 2 miljoen); na 1995 neemt het aantal af tot iets beneden 1,7 miljoen in 2001.

Het aantal vernielingen (vooral aan auto's) is tussen 1984 en 1990 vrijwel continu gedaald en bereikte in dat laatste jaar het laagste niveau in de onderzochte periode. Daarna nam het geschatte aantal vernielingen, met een onderbreking in het midden van de jaren negentig, sterk toe tot iets minder dan 1,7 miljoen in 2001.

Melding van delicten bij de politie

Het merendeel van de veelvoorkomende criminaliteit tegen burgers wordt niet bij de politie gemeld, en blijft daarmee dus 'verborgen' voor de opsporingsinstanties.²⁴ Delicten die niet bij de politie worden gemeld, zijn volgens slachtoffers in de Politiemonitor Bevolking doorgaans niet zo belangrijk. Ook wordt als reden voor het niet melden genoemd dat aangifte doen toch niets helpt of dat het om geringe schade gaat. Omgekeerd noemen slachtoffers als belangrijkste redenen voor het wel melden van delicten dat de dader moet worden gepakt, dat er een bewijs voor de verzekering nodig is of dat men aangifte doen een plicht vindt (Politiemonitor Bevolking 1999, landelijke rapportage, p. 60).

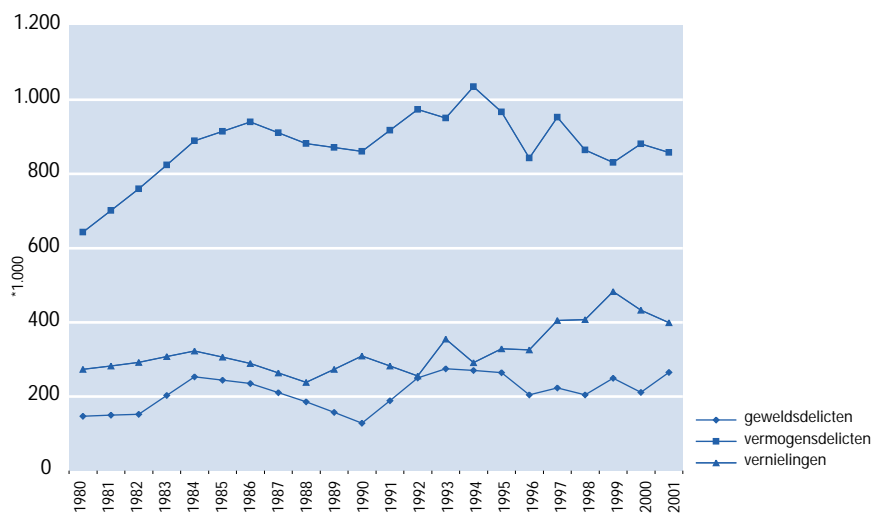
In 2001 werden volgens de CBS-slachtofferenquêtes naar schatting bijna 1,6 miljoen voorvallen door of namens de slachtoffers aan de politie gemeld. Dit is vrijwel evenveel als in de voorgaande jaren. In procenten van het totale aantal delicten tegen burgers is het aandeel van bij de politie gemelde delicten vanaf 1998 iets lager dan in de voorgaande jaren. Sinds 1980 is dit percentage licht en schoksgewijs toegenomen van circa 30% in het begin van de jaren tachtig tot rond 36% in het midden van de jaren negentig.

Figuur 3.9 geeft een overzicht van veelvoorkomende delicten die bij de politie zijn gemeld. Van alle gewelddelicten wordt thans 25% bij de politie gemeld; dit is minder dan gemiddeld. Vooral seksuele delicten en bedreigingen worden weinig bij de politie gemeld; van het aantal mishandelingen wordt ongeveer 40% gemeld. Het percentage gemelde gewelddelicten was in 1993 met 32 het hoogste binnen de onderzochte periode.

Bij de vermogensmisdrijven is het aandeel van de delicten die bij de politie

24 De term 'veelvoorkomende criminaliteit' omvat veelal lichtere vormen van criminaliteit; zie ook hoofdstuk 7.

Figuur 3.9 Delicten tegen burgers, die bij de politie zijn gemeld*, 1980-2001

* Schattingen op basis van de slachtofferenquêtes.
 Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).
 Bron: CBS

worden gemeld, sinds 1980 vrijwel continu gestegen, tot 55% in 1994; dit is duidelijk meer dan gemiddeld. In 1994 werden meer dan een miljoen vermogensdelicten gemeld. Na 1994 is het meldingspercentage bij vermogensmisdriven tot rond of onder de 50 gezakt. Vrijwel alle inbraken worden bij de politie gemeld. Ook van diefstal uit de auto en van zakkenrollerij wordt relatief vaak melding gemaakt. Van fietsendiefstallen wordt minder dan de helft gemeld; bij overige diefstallen is dit aandeel zelfs minder dan een derde. Het geschatte aantal vernielingen varieert in de loop der tijd nogal, evenals het percentage gemelde vernielingen.

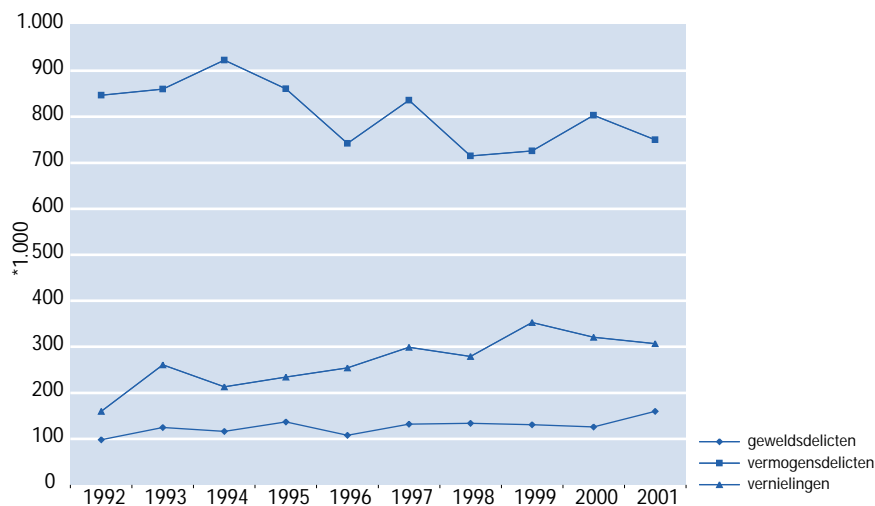
Ondertekening van documenten

Tussen de 75 en 80% van de bij de politie gemelde delicten leiden volgens de slachtoffers tot een ondertekend document, in hoofdzaak in de vorm van een proces-verbaal. Dit komt overeen met ruim een kwart van het totale aantal ondervonden delicten tegen burgers. Het gaat naar schatting jaarlijks om zo'n 1,2 miljoen ondertekende documenten (zie figuur 3.10).

Het percentage delicten tegen burgers waarbij een document is ondertekend, is de laatste jaren in verhouding tot het totale aantal delicten wat gedaald, maar ten opzichte van het aantal bij de politie gemelde delicten vrijwel stabiel gebleven.

Van de bij de politie gemelde vermogensdelicten krijgt bijna 90% een vervolg in

Figuur 3.10 Delicten tegen burgers waarbij een document is ondertekend*, 1992-2001

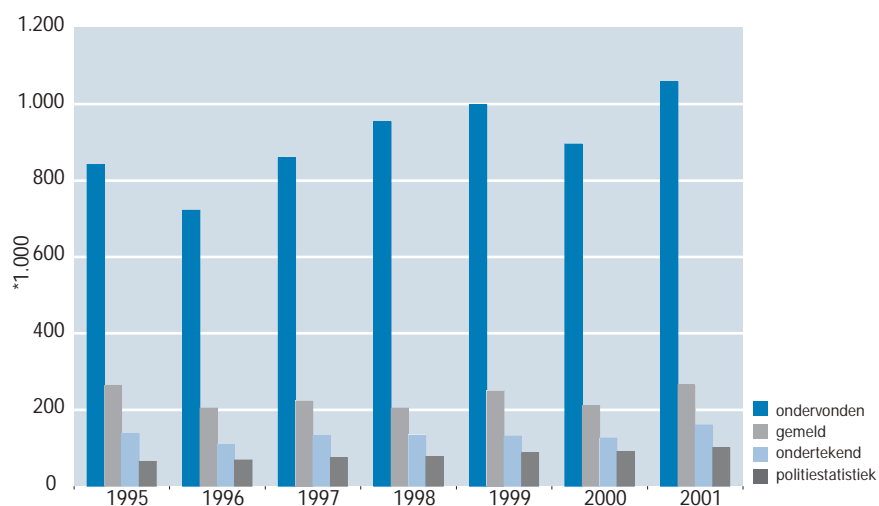
* Schattingen op basis van de slachtofferenquêtes.
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).
Bron: CBS

een ondertekend document. Dit betreft circa 45% van alle ondervonden vermogensdelicten. Het gaat daarbij naar schatting om tussen 700 en 900.000 vermogensdelicten per jaar.

Gemiddeld wordt meer dan 70% van de gemelde vernielingen vastgelegd in een schriftelijk document, ofwel een op de zes ondervonden vernielingen. Sinds 1995 is het aantal vernielingen vastgelegd in een document toegenomen tot meer dan 300.000. Beschadiging van de auto leidt vaker dan andere vernielingen tot een ondertekend document.

In het traject van voorval tot ondertekend document, zoals hier op basis van de resultaten uit de CBS-slachtofferenquêtes onder de bevolking is beschreven, neemt het aandeel van de vermogensdelicten toe. Van alle (in Nederland) ondervonden delicten tegen burgers samen bestaat thans 36% uit vermogensdelicten, ook 36% bestaat uit vernielingen, en ruim 20% van de delicten is een geweldsdelict. Maar van de door of namens de slachtoffers bij de politie gemelde delicten tegen burgers bestaat 54% uit vermogensdelicten, terwijl het aandeel van vernielingen en geweldsdelicten is gedaald tot respectievelijk 25% en 17%. Van alle door of namens de slachtoffers ondertekende delicten bestaat 60% uit vermogensdelicten. Het aandeel van de vernielingen is 24% en het aandeel geweldsdelicten is 13%.

Figuur 3.11 Gewelddelicten volgens de slachtofferenquêtes en de politiestatistiek, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).
Bron: CBS

3.7 Verhouding tussen de slachtofferenquête en de politiestatistiek, 1995-2001

Gewelddelicten

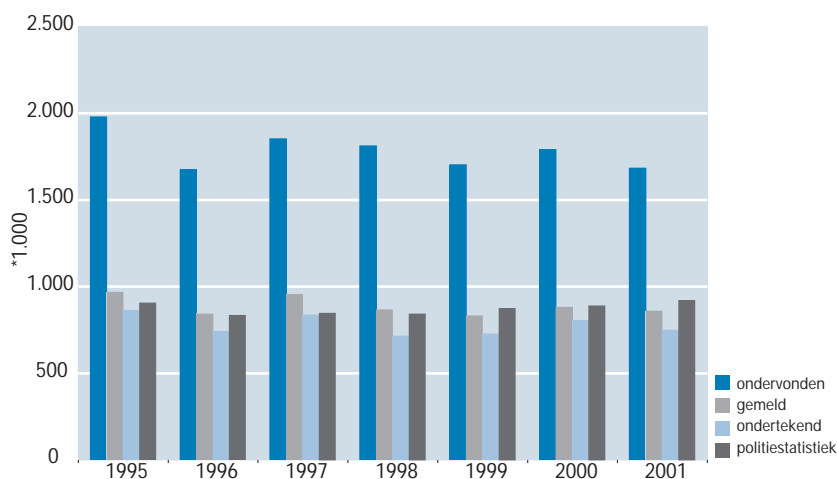
De groep gewelddelicten omvat voor de slachtofferenquêtes seksuele delicten, mishandeling en bedreiging.²⁵ Voor de politie is gerekend met de CBS-standaardclassificatie (zie bijlage 5).

Figuur 3.11 toont voor geweldsmisdrijven de relatie tussen de politiestatistiek en de slachtofferenquête.

Over de periode 1995-2001 stijgt zowel het geschatte aantal door burgers ondervonden delicten als het aantal door de politie opgemaakte processen-verbaal. Dat niet alle ondertekende delicten in de statistiek worden teruggevonden, zou kunnen duiden op het bestaan van een grijs gebied van delicten waarvan slachtoffers melden dat ondertekening heeft plaatsgevonden, maar die de politie vervolgens alsnog terzijde heeft gelegd. Deze verklaring houdt in dat (een deel

25 In de ERV en POLS zijn seksuele delicten omschreven als het op een kwetsende manier met seksuele bedoelingen worden aangeraakt of vastgepakt. In de ESM ging het om handtastelijkheden met seksuele bedoelingen tegen iemands wil. Daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen binnenshuis en buitenshuis. Diefstal met geweld valt in de CBS-enquêtes onder de diefstal delicten. Bij voorvallen met een sterke persoonlijke impact (zoals seksuele delicten) kunnen ook subjectieve ervaringen en de (wisselende) aandacht van de media van invloed zijn op de vraag of een bepaald voorval al dan niet als een delict wordt ervaren.

Figuur 3.12 Vermogensdelicten volgens de slachtofferenquêtes en de politiestatistiek, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).
Bron: CBS

van) het verschil tussen de slachtofferenquête en de politiestatistiek een gevolg is van onderrapportage door de politie. In hoeverre er werkelijk sprake is van een groei van de geweldscriminaliteit, is onderwerp van discussie.

Vermogensdelicten

Figuur 3.12 toont voor vermogensdelicten de relatie tussen de politiestatistiek en de slachtofferenquête. In de periode 1995-2001 daalt zowel het aantal volgens de slachtofferenquête ondervonden delicten als het aantal misdrijven volgens de politiestatistiek.

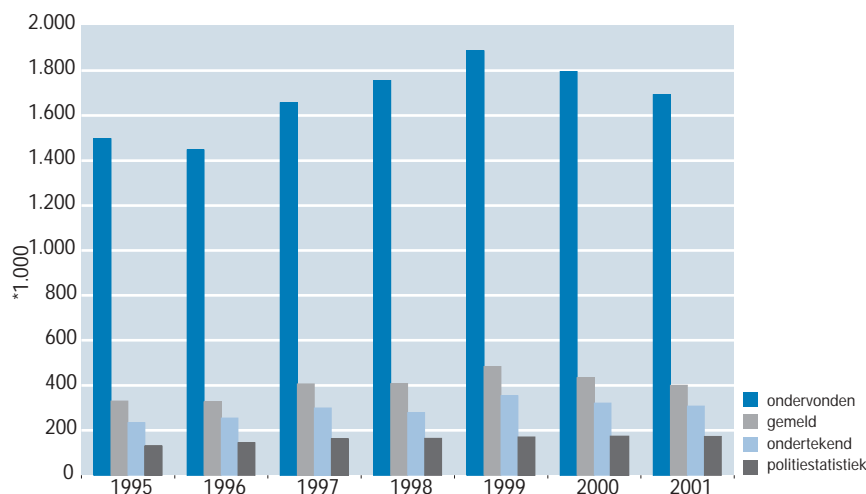
Bij dit delicttype is er een iets andere ontwikkeling te zien dan bij geweldsdelicten. Behalve dat de aantallen een stuk hoger zijn, zijn zij volgens de politiestatistiek over de verslagperiode hoger dan de cijfers van de ondertekende documenten volgens de slachtofferenquêtes.

Hier kunnen twee factoren een rol spelen. De vermogensmisdrijven uit de politiestatistiek omvatten meer soorten van misdrijven dan de enquête (heling, bedrog, fraude enzovoort). Daarnaast omvat de politiestatistiek ook vermogensmisdrijven waarvan bedrijven en instellingen slachtoffer zijn geworden, en die niet in de CBS-slachtofferenquêtes zijn meegenomen.

Vernielingen

Figuur 3.13 toont voor vernielingen de relatie tussen de politiestatistiek en de slachtofferenquête in de periode 1995-2001. Er gaapt een groot gat tussen het

Figuur 3.13 Vernielingen volgens de slachtofferenquêtes en de politiestatistiek, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 3.15 (bijlage 4).
Bron: CBS

aantal mensen dat zegt slachtoffer te zijn van vernieling en de daadwerkelijke melding ervan aan de politie.

In deze periode laten de verschillende lijnen tot en met 1999 alle een duidelijke stijging zien. Vanaf 2000 dalen de aantallen ondervonden en gemelde vernielingen, maar stijgt het aantal dat is geregistreerd.

Er bestaat a priori een verschil tussen de aantallen geschatte delicten uit de slachtofferenquêtes en de geregistreerde criminaliteit volgens de politiestatistiek. Allereerst spelen verschillen in de omschrijving en de keuze van delicten een rol. In de politiestatistiek staat de overtreding van een wetsartikel centraal, ongeacht of daarbij slachtoffers zijn betrokken. In enquêtes gaat het daarentegen primair om zo duidelijk en eenduidig mogelijk omschreven gebeurtenissen die personen hebben meegemaakt, en die tevens aansluiten bij een juridische definitie. De overtreder(s) van de wetsartikelen zijn daarbij van minder belang. Ook een schriftelijk en ondertekend document hoeft voor politie en slachtoffers niet hetzelfde te zijn: voor de politie vormt een (ondertekend) proces-verbaal, meestal het criterium voor een geregistreerd misdrijf, de basis voor mogelijk verdere juridische afwikkeling. Een volgens het slachtoffer ondertekend document is niet altijd een proces-verbaal, maar kan bijvoorbeeld ook een verklaring zijn ten behoeve van de verzekering. In slachtofferenquêtes worden slachtofferloze, zeer ernstige en 'zeldzame' delicten niet waargenomen. Bij de politie kunnen beleidsbeslissingen ten aanzien van prioriteiten in opspo-

ring van delicten, ontwikkelingen rond automatisering en andere factoren van invloed zijn op aard en omvang van de geregistreerde criminaliteit. (Zie box 3.1 voor een nadere beschouwing over de politiestatistiek.)

Versillen zijn verder toe te schrijven aan methodologische factoren die inherent zijn aan slachtofferenquêtes, zoals verschillen in verslag- en onderzoeksperiode, geheugeneffecten bij respondenten, weegfactoren en dergelijke. Fluctuaties in het geschatte aantal ondertekende aangiften op basis van de slachtofferenquêtes hangen samen met het beperkte aantal waarnemingen in de steekproef en met de dienovereenkomstig grote betrouwbaarheidsmarges. (Zie verder box 3.1 en bijlage 2 voor meer informatie over slachtofferenquêtes; vergelijk ook Kester en Junger-Tas, 1994; bijlage 3.)

4 Criminaliteit en opsporing

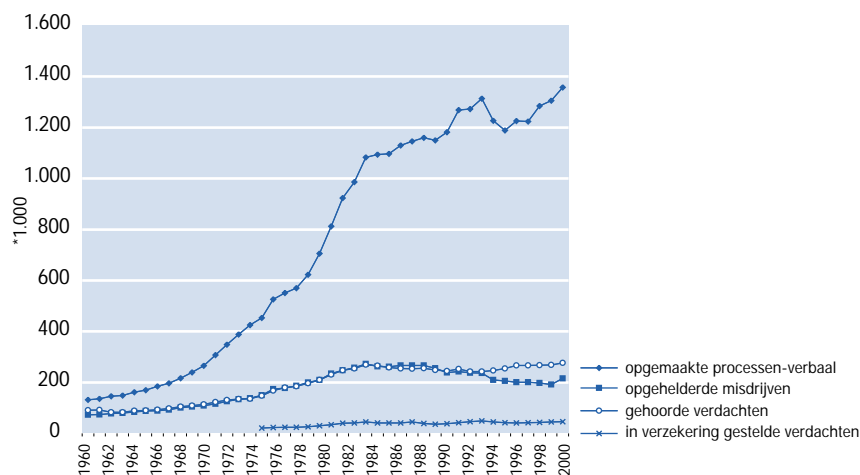
A.Th.J. Eggen, M. Kruissink, P. van Panhuis en M. Blom

- In de periode 1960-2001 is het totaal aantal geregistreerde misdrijven in Nederland vertienvoudigd.
- Het aantal gehoorde verdachten is in de periode 1960-2001 verdrievoudigd.
- In de afgelopen vijftig jaar is het aantal geregistreerde geweldsmisdrijven bijna vervienvoudigd en het aantal geregistreerde vermogensmisdrijven bijna vertwaalfvoudigd.
- Hoe hoger de mate van 'stedelijkheid', hoe meer geregistreerde misdrijven.
- In 2001 is het geschatte aantal delicten tegen burgers volgens de slachtoffer-enquête 4,6 miljoen.
- Er zijn in 2001 158.000 (unieke) verdachten bij de politie geregistreerd. Tegen hen werd in dat jaar 200.000 maal proces-verbaal opgemaakt (dit zijn zogenaamde 'antecedenten'). Deze groep verdachten wordt in 2001 in totaal verdacht van 290.000 misdrijven.
- Mannen van rond de 19 jaar zijn relatief het sterkst vertegenwoordigd onder de verdachten.
- Van alle verdachten is 15% vrouw.
- Veelplegers zijn relatief oud en op heel jonge leeftijd aan hun carrière begonnen. Ze zijn vrijwel altijd man en vaak verslaafd aan drugs of aan alcohol. Ze wonen doorgaans in de vier grootste steden en plegen vooral vermogensdelicten.
- De jeugdcriminaliteit vertoont qua omvang al enkele jaren een stabiel beeld. Sinds 1997 is de jeugdcriminaliteit niet noemenswaardig gestegen of gedaald, zowel in absolute als relatieve zin (per 100.000 minderjarigen bekeken). Cijfers uit self-report onderzoek bevestigen dit beeld.
- In de aard van de jeugdcriminaliteit tekent zich een verschuiving af. De categorie vermogensdelicten vertoont in de afgelopen jaren een lichte daling, terwijl de geweldsdelicten een vrij sterke stijging laten zien. Dit laat onverlet dat de vermogensdelicten nog steeds de grootste categorie vormen.
- Blijkens self-report onderzoek ligt de jeugdcriminaliteit al meer dan tien jaar op ongeveer hetzelfde niveau.

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de ontwikkeling van de door de politie geregistreerde criminaliteit. Het gaat dus om door de politie opgemaakte processen-verbaal van aangifte en eigen opsporing. De gegevens worden gepresenteerd als totaal en naar hoofdcategorieën van delicten. De gegevens zijn ontleend aan de politiestatistiek (zie box 4.1). Tevens komt aan de orde welke activiteiten de politie in de sfeer van opsporing verricht. In dat kader wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van de opgehelderde misdrijven en van de gehoorde (en in verzekering gestelde) verdachten.

De ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit wordt globaal voor een lange periode (1960-2001) en gedetailleerd voor een korte periode (1995-2001) beschreven. Deze geregistreerde criminaliteit omvat veelal de ernstigere delicten waarmee de bevolking, het bedrijfsleven en de overheid worden geconfronteerd.

Figuur 4.1 Geregistreeerde criminaliteit, 1960-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.1 (bijlage 4).
Bron: CBS

Bij lichtere vormen van criminaliteit, zoals diefstallen en vernielingen, blijft een officiële aangifte nogal eens achterwege. Daarom blijven veel vormen van criminaliteit verborgen voor de politie: dit is het *dark number*. Deze komen deels wél naar voren in slachtofferenquêtes, en bij de minderjarigen in de self-report studies. Daarin wordt de geënquêteerden onder meer gevraagd of zij die slachtoffer zijn geworden van een delict, dit hebben gemeld bij de politie, en of zij daarvan een document hebben ondertekend.

In dit hoofdstuk komen niet aan de orde die vormen van criminaliteit die door bijzondere opsporingsdiensten¹ ontdekt worden, zoals fraude, milieumisdrijven en economische misdrijven. Ook wordt niet nader ingegaan op georganiseerde criminaliteit, organisatie- en cybercriminaliteit, mensensmokkel, vrouwenhandel enzovoort.

4.1 Geregistreeerde criminaliteit, 1960-2001

Geregistreeerde misdrijven

In de periode 1960-2001 is het totaal aantal geregistreeerde misdrijven in Nederland vertienvoudigd, van bijna 132.000 in 1960 tot ruim 1,3 miljoen in 2001 (zie figuur 4.1).

¹ In 2001 waren er naast de politie nog 21 zogenaamde bijzondere opsporingsdiensten, elk met een eigen specifieke opsporingstaak. Met ingang van 1 januari 2002 is dit aantal teruggebracht tot vier, te weten: de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst, de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, de Algemene Inspectie Dienst en de VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

Tussen 1960 en 1994 stijgt het aantal geregistreerde misdrijven continu en bereikt het hoogste niveau tot dan toe: 1,3 miljoen. Vanaf 1995 tot en met 1998 schommelt het aantal geregistreerde misdrijven rond de 1,2 miljoen. Maar in 2001 overtreft de totaal geregistreerde criminaliteit het niveau van 1994. Over de periode 1960-2001 is het aantal geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar bijna verzevenvoudigd van circa 1.540 in 1960 tot 10.390 in 2001.

Opgehelderde misdrijven

In de politiestatistiek wordt een misdrijf als opgehelderd beschouwd indien van het desbetreffende misdrijf ten minste één verdachte bij de politie bekend is. Het ophelderingspercentage is dan het aantal opgehelderde misdrijven gedeeld door het aantal geregistreerde misdrijven maal honderd (zie ook box 4.2). Dit percentage is in de periode 1960-2001 sterk gedaald van 55% in 1960 tot 15% in 2001. In dit laatste jaar bedraagt het totaal aantal door de politie opgehelderde misdrijven ruim 215.000. Dit betekent dat ongeveer een op de zeven geregistreerde misdrijven is opgehelderd. In 1993 was dat nog een op de vijf. Absoluut gezien is echter sprake van bijna een verdrievoudiging van het aantal opgehelderde misdrijven: van 73.000 in 1960 tot 215.000 in 2001. Nadat vanaf 1992 jaarlijks steeds minder zaken werden opgehelderd is in 2001 het aantal opgehelderde misdrijven weer bijna op het niveau van 1995.

Gehoorde verdachten

Een gehoorde verdachte is een persoon van wie de politie een redelijk vermoeden heeft dat hij een strafbaar feit heeft begaan, en die op grond daarvan is gehoord (zie ook paragraaf 2.1.4). Het aantal gehoorde verdachten is verdrievoudigd van ruim 90.000 in 1960 tot bijna 277.000 in 2001. Tot en met 1984 is sprake van een voortdurende stijging van het aantal gehoorde verdachten. In de periode 1985-1994 daalt het aantal met 9%. Vanaf 1995 zet zich weer een stijging in welke in 2000 hetzelfde aantal gehoorde verdachten oplevert als in 1984. In 2001 is een recordaantal verdachten gehoord.

Inverzekeringstelling

Inverzekeringstelling gebeurt na verhoor door de (hulp)officier van justitie (OvJ), indien deze het in het belang van het onderzoek nodig acht dat de verdachte ter beschikking van justitie blijft (zie ook paragraaf 2.2.1). De inverzekeringstellingen zijn pas vanaf 1975 in de politiestatistiek opgenomen. De aantallen laten geen spectaculaire ontwikkeling zien. Vanaf 1982 schommelt het aantal inverzekeringstellingen rond de 45.000 per jaar, met een piek in 1994 (49.000).

4.2 Ontwikkeling van enkele misdrijfcategorieën

Geweldsmisdrijven tegen personen

Geweldsmisdrijven kenmerken zich door het opzettelijk gebruik van geweld waarmee inbreuk wordt gemaakt op de fysieke integriteit van de medemens.

Box 4.1 De poliestatistiek

Door de politie geregistreerde criminaliteit

Bij de totstandkoming van de poliestatistiek treedt een filtering op. Allereerst wordt een gedeelte van de gepleegde delicten noch bij de politie aangegeven door slachtoffer of getuige, noch door de politie zelf opgespoord.

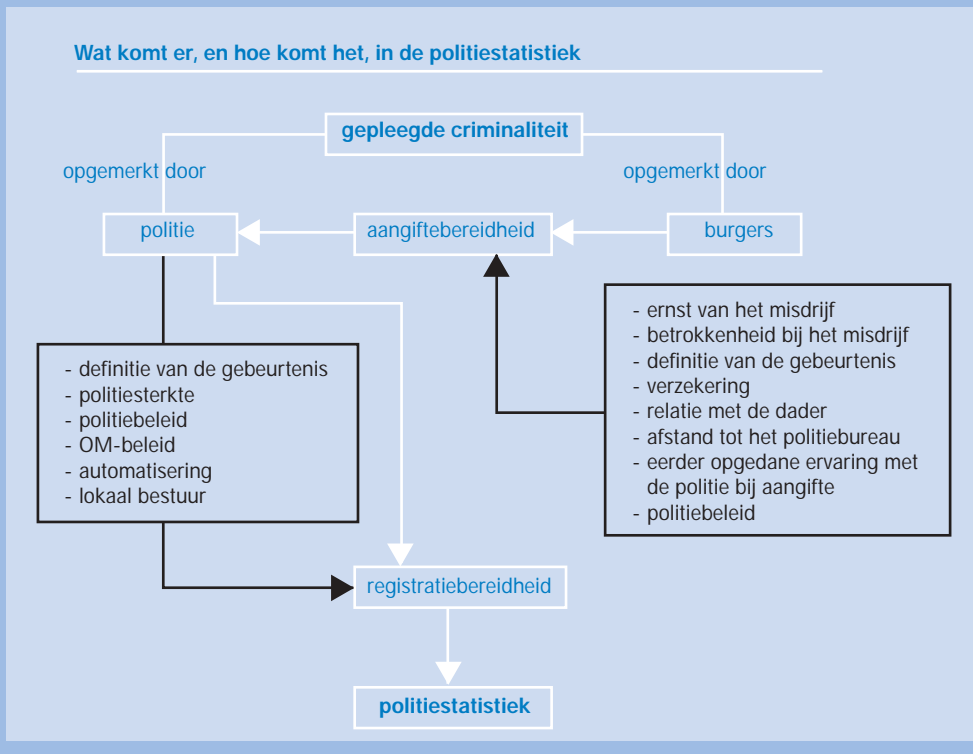
Factoren die de aangiftebereidheid van personen beïnvloeden zijn:

1. de mate waarin de gebeurtenis als een strafbaar feit wordt gezien;
2. de ernst van het delict (mate van lichamelijk letsel, waarde van het gestolen goed, schadebedrag);
3. de mate van betrokkenheid (slachtoffer, getuige);
4. de bereikbaarheid van het politiebureau;
5. eerdere ervaringen met de politie;
6. de eisen die een verzekering stelt over bewijs van aangifte;
7. de relatie tussen dader en slachtoffer (geweld in de gezinsfeer, angst voor represailles).

Vervolgens is de vraag gesteld of de politie het delict registreert. De reactie van de politie kan uiteenlopend zijn, van het 'door de vingers zien' tot het meenemen van de dader naar het bureau. Deze reactie zal in hoge mate de registratie bepalen.

Factoren die daarbij in het spel zijn:

1. de definitie van de gebeurtenis (is dit een strafbaar feit?), onder invloed van de wetskennis en de eigen perceptie van de politieambtenaar;
2. de aandacht van de politie, onder invloed van prioriteiten in politiebeleid en beschikbare middelen (politie-sterkte);
3. de aard van het dienstonderdeel – een wijkagent zal waarschijnlijk eerder preventief of waarschuwend optreden dan een rechercheur;
4. het beleid van het OM (bij welk soort zaken liggen prioriteiten bij de vervolging?) en de weerslag hiervan op de politie;

Box 4.1 (vervolg)

5. het beleid van het lokale bestuur (in het algemeen rond openbare orde en veiligheid);
6. de wijze van verwerking van gegevens (automatisering).

Kortom, niet alle criminaliteit wordt ontdekt en komt ter kennis van de politie, en niet alle criminaliteit die ter kennis komt van de politie, wordt geregistreerd. Dit boek laat overtredingen buiten beschouwing, en

beperkt zich tot misdrijven. De misdrijven die bij de politie bekend zijn geworden en waarvan de politie een proces-verbaal heeft opgemaakt, vormen de geregistreeerde criminaliteit. Deze wordt in de politiestatistiek aangetroffen. De cijfers over de geregistreeerde criminaliteit geven niet zozeer een juist inzicht in de werkelijke omvang van de criminaliteit maar zijn veeleer van belang om inzicht te krijgen in de aard en ontwikkeling van de gepleegde misdrijven.

De geweldsmisdrijven worden onderverdeeld in mishandeling, diefstal met geweld, afpersing, misdrijven tegen het leven en persoon (bedreiging, moord en doodslag en dood door schuld) en seksuele geweldsdelicten (verkrachting, aanranding en overige seksuele misdrijven). Openlijke geweldplegingen (bijvoorbeeld voetbalvandalisme) horen hier niet bij maar vallen in de categorie openbare orde en gezag.

Tot het midden van de jaren zeventig bedraagt het aantal geregistreeerde geweldsmisdrijven minder dan 20.000 per jaar. Vanaf dan laten de geweldsmisdrijven een vrij sterke en continue stijging zien (zie figuur 4.2).

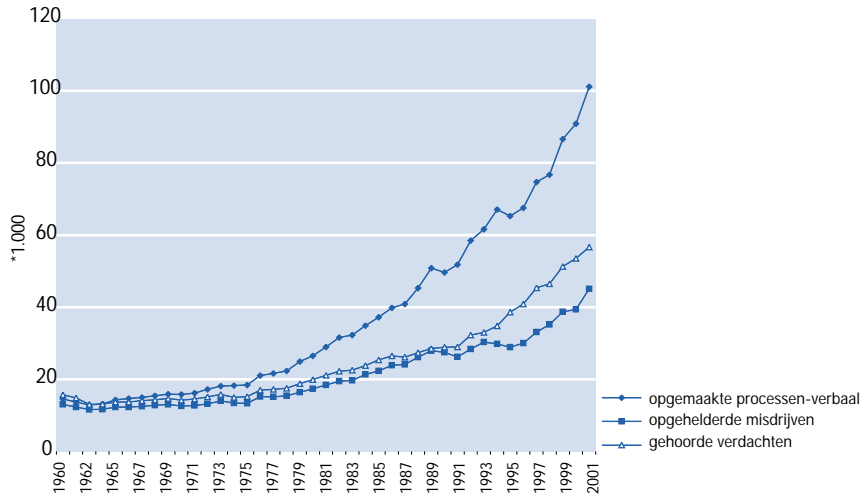
In de afgelopen 25 jaar is het aantal geregistreeerde geweldsmisdrijven bijna vervijfvoudigd: van 21.000 in 1976 naar 101.000 in 2001. Ten opzichte van 1960 is er zelfs sprake van een verzevenvoudiging.

Geweldsmisdrijven hebben een hoger ophelderingspercentage dan andere misdrijfcategorieën. Het feit dat er bij geweldsmisdrijven sprake is van contact tussen dader en slachtoffer (meer aanwijzingen voor de politie) zal hierbij een belangrijke rol spelen. Het aantal opgehelderde geweldsmisdrijven is in de periode 1960-2001 meer dan verdrievoudigd. Gerelateerd aan het aantal opgemaakte processen-verbaal van geregistreeerde geweldsmisdrijven, is het percentage opgehelderde zaken met de helft gereduceerd van 90% in 1960 tot 45% in 2001. Ook het aantal gehoorde verdachten neemt minder snel toe dan het aantal geregistreeerde geweldsmisdrijven. In 2001 zijn 45.000 geweldsmisdrijven opgehelderd. Hierbij zijn bijna 57.000 verdachten gehoord. Figuur 4.3 geeft een overzicht van het aantal geweldsmisdrijven naar type.

Mishandeling

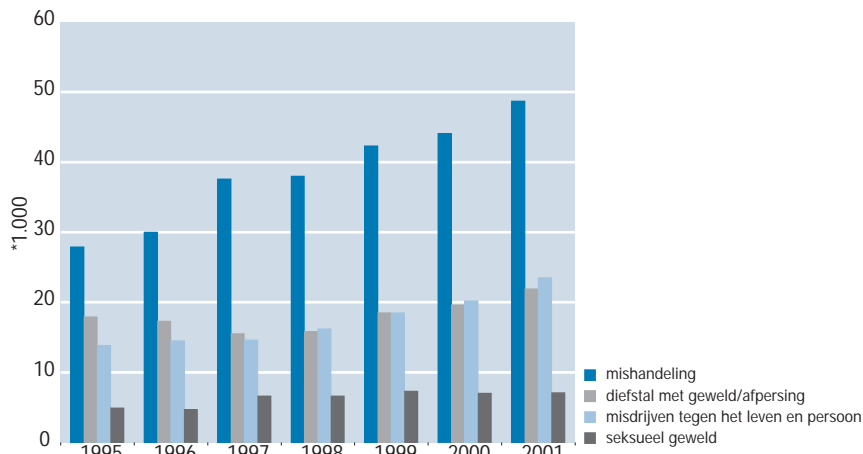
Sinds jaar en dag is mishandeling veruit het meest voorkomende geweldsdelict. In 2001 had bijna 50% van de geweldsmisdrijven betrekking op mishandeling. In de periode 1995-2001 is het aantal geregistreeerde mishandelingen met ruim 20.000 toegenomen tot bijna 49.000. Meer dan de helft ervan wordt opgehelderd. In totaal zijn in 2001 ruim 26.000 verdachten gehoord.

Figuur 4.2 Geregistreerde geweldsmisdrijven, 1960-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.2 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 4.3 Geregistreerde geweldsmisdrijven, naar type, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.6a (bijlage 4).
Bron: CBS

Box 4.2 Het ophelderingspercentage

In deze publicatie wordt onder andere het aantal opgehelderde misdrijven, het aantal geregistreerde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten in beeld gebracht. De verhouding tussen het aantal ophelderingen en het aantal misdrijven geeft het ophelderingspercentage, dat reeds lang een dalende ontwikkeling laat zien.

De betekenis en de waarde van het ophelderingspercentage als maatstaf voor de productiviteit van de politie staat reeds lang ter discussie. Daarbij wijst Rovers (1999) er op, dat in de discussie in het algemeen niet duidelijk is welke eisen men aan het ophelderingspercentage zou willen stellen. Verschillende auteurs hebben op dit gebied verschillende verwachtingen, die vaak niet worden geëxpliciteerd. Door de uiteenlopende verwachtingen is het onmogelijk één overkoepelende maat te construeren.

Kanttekeningen bij of kritiek op de betekenis van het ophelderingspercentage als maatstaf voor de productiviteit van de politie gaan in ten minste vier richtingen:

1. De maatstaf is globaal, omdat het een 'overallmaat' is, waarin zowel kleine als grote, zowel moeilijk als makkelijk oplosbare, zowel haal- als niet-haalmisdrijven doorwerken. Het is echter ook mogelijk om naar ophelderingspercentages per delicttype te kijken.
2. De maatstaf is partieel, omdat de politie veel meer doet dan het ophelderen van misdrijven. Zie voor analyses waarin ook andere typen prestaties van de politie (op het gebied van verkeer, preventie, hulpverlening) worden betrokken Goudriaan e.a. (1989), Wiebrens e.a. (1992), Kruissink (1993).
3. Ook op het gebied van opsporing en vervolging is de maatstaf van beperkte waarde. Wiebrens en Essers (1999) wijzen op de mogelijke invloed van het opsporingsbeleid: '(...) dat het ophelderingspercentage daalt in de loop van de tijd. Dit is toe te schrijven aan veranderingen van daders en delicten en aan beleidsmatige ontwikkelingen, zoals de aanpak van jeugdcriminaliteit en geweld.' Vooral jongere verdachten worden eerder doorgestuurd naar het OM, waardoor zij minder worden verhoord voor andere gepleegde misdrijven. Uiteindelijk resulteert dit in een geringer aantal opgehelderde zaken per verdachte. Daarom pleiten zij voor afschaffing van het aantal ophelderingen als maatstaf voor de productie van de politie. Zij bepleiten

een ketenbreed denken, waarin wordt gekeken naar de resultaten van de opsporing in termen van gepakte daders en de resultaten van vervolging en bestraffing. Daarbij past allereerst de kanttekening van Rovers (1999) dat laatstgenoemde maatstaven ook sterk worden beïnvloed door de prestaties binnen de rechtspraak. Tevens geldt dat de kans op succesvolle vervolging in het algemeen groter zal zijn, naarmate er meer misdrijven zijn opgehelderd en aan de verdachte kunnen worden toegeschreven. De gepresenteerde cijfers suggereren dat meer verdachten worden aangehouden en klaarblijkelijk sneller worden doorgezonden, maar dat OM en rechter daar niet altijd iets mee doen. In die zin blijkt het aantal gehoorde verdachten evenmin een bevredigende maatstaf voor de productie van de politie.

4. Het ophelderingspercentage is om nog twee andere redenen geen goede maatstaf voor de productiviteit van de politie. In de eerste plaats omdat de maat niets zegt over het aantal ophelderingen, maar alleen over het aantal ophelderingen in relatie tot het aantal geregistreerde misdrijven. De maat is in die zin relatief. Een ophelderingspercentage van 20% bij een aantal van één miljoen geregistreerde misdrijven is, in termen van politiestatistiek, van een heel andere orde dan een zelfde ophelderingspercentage bij 1.000 geregistreerde misdrijven. In de tweede plaats dient een productiviteitsmaat rekening te houden met de beschikbare middelen, ofwel de inzet van de politie. Een meer zinvolle maat voor de productiviteit is dan ook te verkrijgen via deling van het aantal opgehelderde misdrijven op de beschikbare inzet van politiepersoneel. Het is dan ook deze maat waar Rovers (1999) zich op richt. Ook eerder genoemde productiviteitsstudies leggen een relatie met de inzet van politiemiddelen.

De conclusies over het gebruik van het aantal ophelderingen en het ophelderingspercentage als maatstaven voor de prestaties van de politie zijn:

- Ze zijn om diverse redenen geen goede allesomvattende maatstaf voor 'de productiviteit van de politie'. Daarvoor zijn de achterliggende misdrijven te heterogeen van karakter, wordt geen rekening gehouden met het omvangaspect (het aantal misdrijven) en de voor het bereiken van het ophelderingspercentage

Box 4.2 (vervolg)

ingezette middelen. De politie doet meer dan het ophelderen van misdrijven. Bovendien is er niet altijd een eenduidige relatie tussen het succes van de opsporing van daders en het aantal opgehelderde misdrijven.

- Dat betekent niet dat het aantal opgehelderde misdrijven niet één van de maatstaven kan zijn voor de prestaties van de politie op het gebied van de opsporing, naast maatstaven in de vorm van het aantal verdachten en het aantal bij het OM ingeschreven

zaken. Steeds dient daarbij rekening te worden gehouden met de invloed van mogelijke veranderingen in de opsporingspraktijk. Zoals Rovers (1999) laat zien, wijzen overigens verschillende maatstaven, op langere termijn gezien, in dezelfde richting.

Diefstal met geweld en afpersing

Onder diefstal met geweld valt ook straatroof. Men moet bedenken dat het hier om twee typen van misdrijven kan gaan: aan de ene kant tasjesroof en diefstal van een mobiele telefoon en aan de andere kant echte straatroof, waarbij meer sprake is van afpersing (al dan niet met een wapen of met fysiek geweld).

Het aantal geregistreerde diefstallen met geweld en afpersing is sterk gestegen, van 15.500 in 1997 tot bijna 22.000 in 2001. Een toename van 50%. Het ophelderingspercentage is vrij laag, namelijk 19. In verband hiermee hoorde de politie in 2001 ruim 4.000 verdachten.

Misdrijven tegen leven en persoon

Het aantal geregistreerde misdrijven tegen leven en persoon is in de tweede helft van de jaren negentig sterk gestegen. Het aantal opgemaakte processen-verbaal bedraagt in 2001 ruim 23.000. In 1995 lag dit iets beneden 14.000. Bedreiging komt het meest voor. Net als bij diefstal met geweld is de dader doorgaans geen bekende van het slachtoffer, maar door de confrontatie kan het slachtoffer vaak wel een goede beschrijving van de verdachte geven.

Ongeveer 50% van deze delicten wordt opgehelderd. De politie hoorde in 2001 bijna 12.000 verdachten.

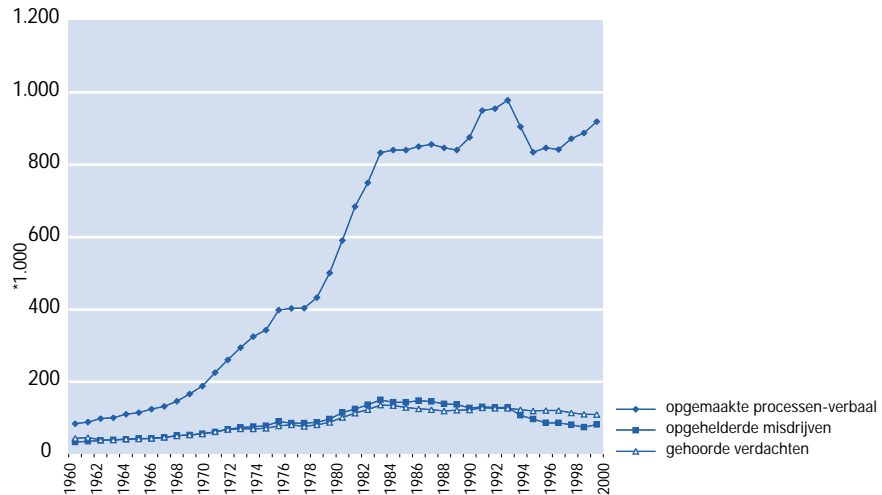
Seksuele geweldsdelicten

Van de seksuele delicten is het aantal geregistreerde verkrachtingen en aanrandingen in de periode 1995-2001 met 8.000 gestegen. De overige seksuele delicten zijn in deze periode meer dan verdubbeld.

De ophelderingspercentages zijn verschillend: bij aanranding 38, bij verkrachting en bij de overige seksuele delicten ruim 50.

Vermogensmisdrijven

Het totale aantal geregistreerde vermogensmisdrijven is in de periode 1960-1994 steeds toegenomen: bijna vertwaalfvoudigd van ruim 84.000 in 1960 tot 977.000 in 1994 (zie figuur 4.4). Daarna treedt een daling op van 8% in 1995 en nog eens

Figuur 4.4 Geregistreerde vermogensmisdrijven 1960-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.3 (bijlage 4).
Bron: CBS

8% in 1996. In de periode 1996-2001 is het aantal vermogensmisdrijven echter weer sterk toegenomen en bedraagt in 2001 alweer 919.000.

Ook het aantal opgehelderde vermogensmisdrijven en gehoorde verdachten neemt in de periode 1960-1990 toe. Daarna neemt het aantal ophelderingen af (tussen 1990 en 1999 met 41%) terwijl het aantal gehoorde verdachten maar een beetje daalt. In 2001 zijn iets meer dan 81.000 vermogensmisdrijven opgehelderd. Hierbij zijn ruim 86.000 verdachten gehoord. Het ophelderingspercentage in 1960 was bijna 40%; in 2001 is dit gezakt naar iets onder de 9%.

De vermogensmisdrijven zijn, berekend per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, in de periode 1960-1999 bijna verzevenvoudigd: van 986 in 1960 tot 7.031 in 2001.

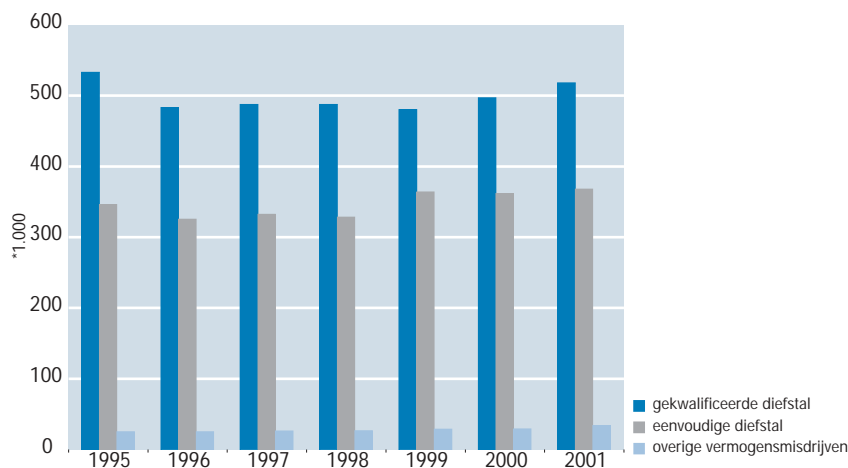
Binnen de vermogensmisdrijven worden drie categorieën onderscheiden: eenvoudige diefstal, gekwalificeerde diefstal (diefstal waarbij onder andere sprake is van twee of meer personen en/of van braak) en overige (verduistering, heling/schuldheling, valsheidsmisdrijven en bedrog). Figuur 4.5 geeft een overzicht van het aantal vermogensmisdrijven naar type.

Eenvoudige diefstal

In de periode 1995-2001 steeg de eenvoudige diefstal van 346.000 tot 368.000. In 2001 is bij 40% van de vermogensmisdrijven sprake van eenvoudige diefstal. Per 1.000 inwoners van 12-79 jaar vonden 28 eenvoudige diefstallen plaats.

Het ophelderingspercentage ligt iets hoger dan voor het totale aantal opgehelderde vermogensmisdrijven. In totaal zijn in 2001 ruim 39.000 zaken opgehelderd, waarbij even zovele verdachten zijn gehoord.

Figuur 4.5 Geregistreerde vermogensmisdrijven naar type, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.6a (bijlage 4).

Bron: CBS

Gekwalificeerde diefstal

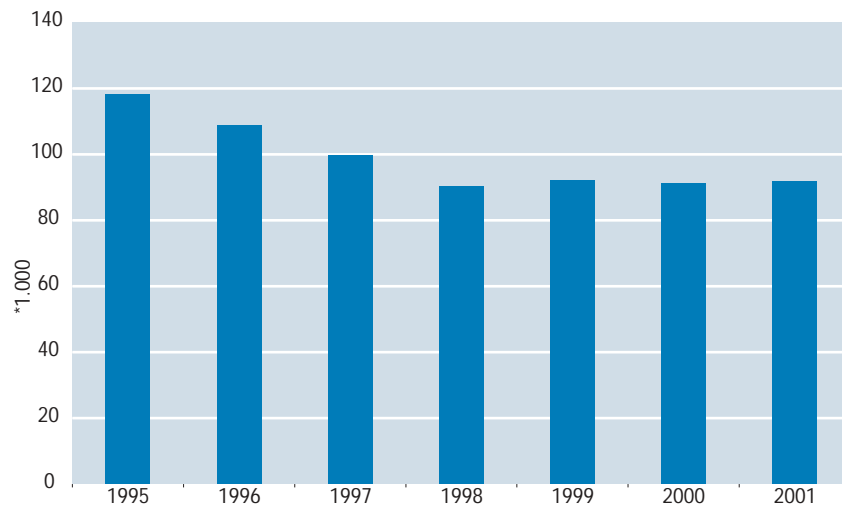
De gekwalificeerde diefstal nam in de periode 1995-2001 af van 533.000 naar 518.000. In 2001 is 56% van de vermogensmisdrijven een gekwalificeerde diefstal. Per 1.000 inwoners van 12-79 jaar zijn bijna 40 gekwalificeerde diefstallen gepleegd. Het ophelderingspercentage is met 5 het laagste van de vermogensmisdrijven. In totaal zijn in 2001 slechts 28.000 zaken opgehelderd, waarbij 33.000 verdachten zijn gehoord.

Overige vermogensmisdrijven

De overige vermogensmisdrijven laten over de periode 1995-2001 een stijging zien, van ruim 25.000 in 1995 naar 33.000 in 2001. Hiervan zijn valsheidsmisdrijven en bedrog het grootst in aantal.

Het aantal opgehelderde zaken is met 38% beduidend hoger dan dat van de eenvoudige en van de gekwalificeerde diefstallen. Ook bij deze misdrijven geldt dat er meer verdachten gehoord zijn dan het aantal zaken dat opgehelderd is.

Zoals hiervoor al is opgemerkt is het aantal vermogensdelicten, na aanvankelijk spectaculair te zijn gedaald, vanaf 1996 weer sterk gestegen. Samenvattend kan worden gezegd dat de aanvankelijke dalende tendens in de vermogensmisdrijven voornamelijk voor rekening komt van de gekwalificeerde diefstallen. Maar ook de recente waargenomen stijging moet worden toegeschreven aan de gekwalificeerde diefstallen. De dalende tendens spoort aardig met de dalende lijn in het aantal diefstallen uit woonhuizen (zie figuur 4.6). De stijgende tendens wordt met name veroorzaakt door de toegenomen diefstallen uit/vanaf voertuig, zakkenrollerij, beroving op straat en diefstallen uit bedrijven.

Figuur 4.6 Geregistreerde diefstallen uit woonhuizen, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.8 (bijlage 4).
Bron: CBS

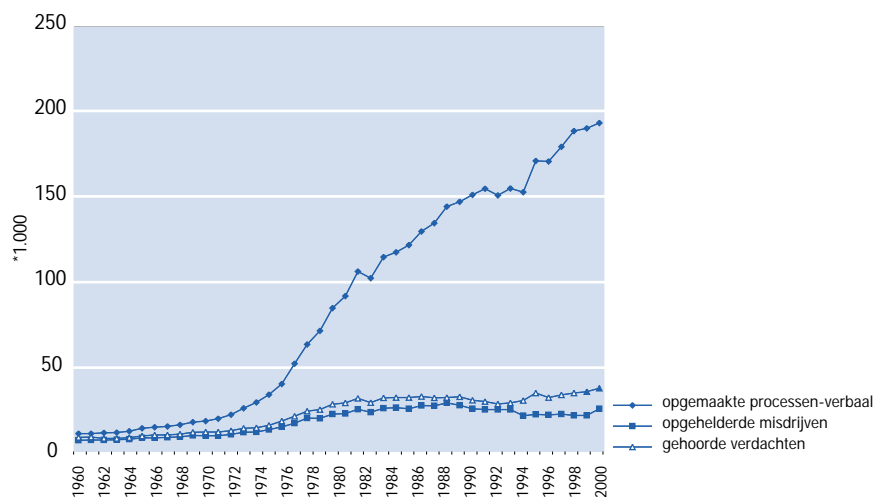
Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde

Het aantal vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde vormt in de periode 1960-2001 de snelst stijgende categorie misdrijven (zie figuur 4.7). In 2001 zijn ruim zestienmaal zoveel misdrijven geregistreerd als in 1960: 193.000 in 2001 tegen 12.000 in 1960. Tussen 1970 en 1979 vindt relatief de grootste stijging plaats, namelijk met 350% tot 85.000.

Het aantal opgehelderde zaken laat in absolute zin een veel minder sterke groei zien: een verdrievoudiging. Dit betekent dat er steeds minder van dit type misdrijven worden opgehelderd. Was het ophelderingspercentage in 1960 nog 66%, in 2001 is dit teruggelopen tot slechts 13%. Vooral in de jaren zeventig is het ophelderingspercentage drastisch gedaald: het daalde van 55% in 1970 tot 27% in 1980. In 2001 is dit percentage dus nog eens gehalveerd tot 13%. Ook bij dit type misdrijf zijn er meer verdachten dan opgehelderde zaken. Dit verschil wordt de laatste jaren steeds groter. Een verklaring hiervoor kan zijn dat misdrijven tegen de openbare orde en het gezag steeds vaker in groepsverband worden begaan. Zeker als men bedenkt dat het misdrijf gezamenlijke openlijke geweldpleging (art. 141 Sr) hiertoe gerekend wordt.

Deze groep misdrijven is onderverdeeld in de categorieën: vernielingen van auto's, van het openbaar vervoer en van gebouwen, overige vernielingen, en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag en overig (te weten discriminatie, schennis der eerbaarheid en gemeengevaarlijke misdrijven, waaronder met name brandstichting). Figuur 4.8 geeft een overzicht.

Figuur 4.7 Geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, 1960-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.4 (bijlage 4).
Bron: CBS

Verkeersmisdrijven

Een deel van de misdrijven uit de Wegenverkeerswet, zoals rijden onder invloed, het besturen van een motorrijtuig na ontzegging van de rijbevoegdheid en het weigeren van medewerking aan een bloedproef, kan slechts geconstateerd worden na een gerichte controle van de politie. Het aantal processen-verbaal zegt dus meer over de opsporingsintensiteit van de politie dan over het werkelijke aantal automobilisten in overtreding. Het is duidelijk dat bij deze delicten overtreding en opheldering bijna altijd samenvallen. Het doorrijden na een ongeval is echter een voorbeeld van een misdrijf waarbij het slachtoffer mogelijk aangifte doet en waarvan de politie een proces verbaal van aangifte opmaakt. Sedert 1960 is het aantal geregistreerde verkeersmisdrijven verachtvoudigd (zie figuur 4.9).

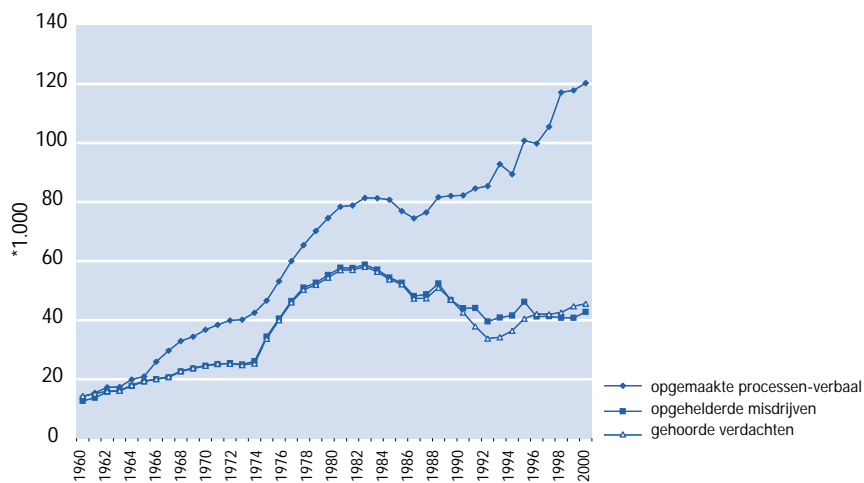
Hierbij moet worden bedacht dat in de periode 1960-2001 het aantal personenauto's meer dan vertienvoudigd is. In de jaren zeventig is de grootste absolute stijging geweest van het aantal processen-verbaal van aangifte en opsporing van verkeersmisdrijven: van 37.000 in 1970 naar 75.000 in 1980, een verdubbeling. Deze stijging was het sterkst bij het rijden onder invloed. In november 1974 is artikel 26 van de Wegenverkeerswet uitgebreid: bij een bepaald alcoholpromillage in het bloed overtreedt men de wet. Deze overtreding kan op eenvoudige wijze door middel van een blaas- en/of bloedproef worden geconstateerd. De verdubbeling van het aantal geregistreerde verkeersmisdrijven is ook terug te vinden in het aantal opgehelderde zaken en het aantal gehoorde verdachten. Deze stijging zet nog door tot 1985; daarna vindt er nog wel een stijging plaats

Figuur 4.8 Geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, naar type, 1995-2001

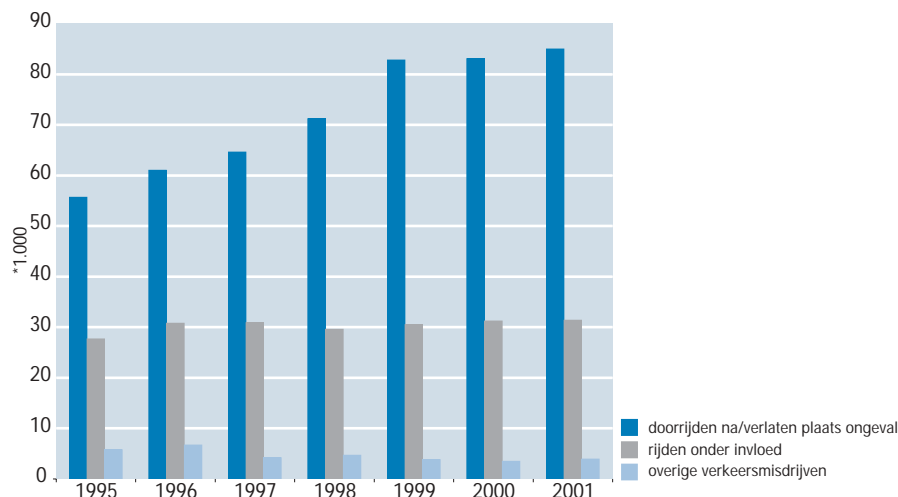
Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.6a (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 4.9 Geregistreerde verkeersmisdrijven, 1960-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.5 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 4.10 Geregistreerde verkeersmisdrijven, naar type, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.6a (bijlage 4).
Bron: CBS

van het aantal opgemaakte processen-verbaal, maar niet meer van het aantal opgehelderde zaken en het aantal gehoorde verdachten.

Was het ophelderingspercentage in 1980 nog 74%, vanaf dan daalt het snel tot 34% in 2001. Dit komt vooral door het misdrijf doorrijden na een ongeval.

Het aantal gehoorde verdachten met betrekking tot de Wegenverkeerswet is vooral toegenomen in de periode 1974-1981: van 25.000 in 1974 tot 57.000 in 1981 (zie tabel 4.5, bijlage 4). In 2001 is dit aantal weer gedaald tot 46.000.

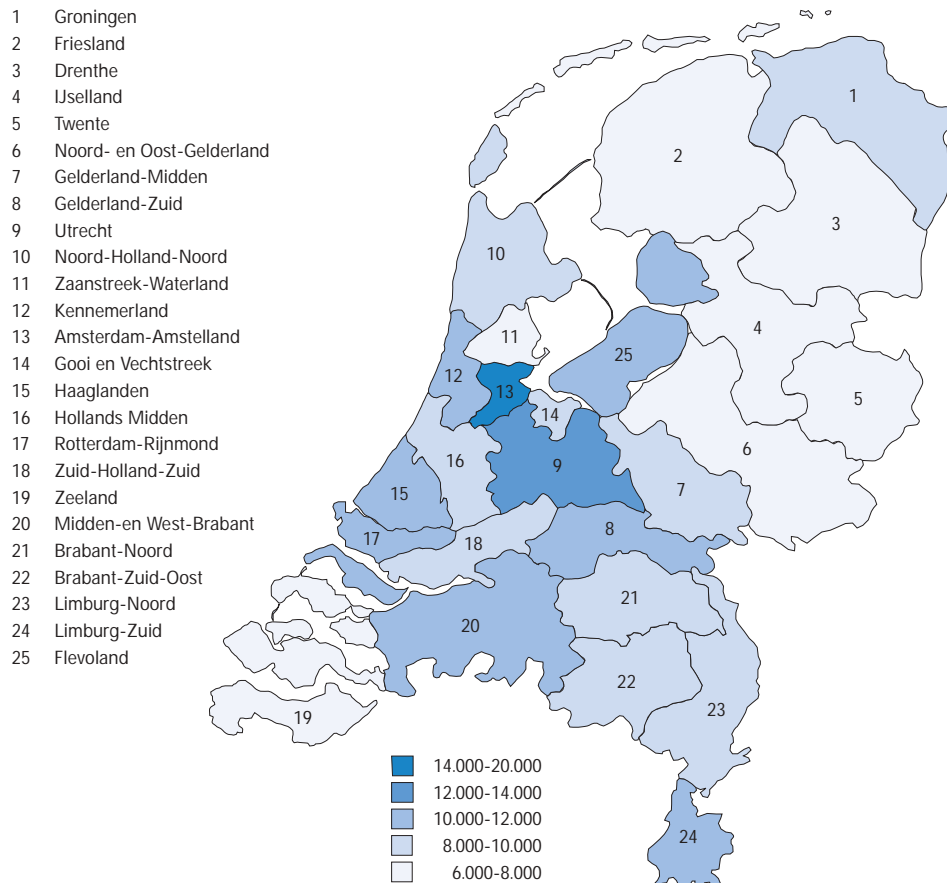
Figuur 4.10 geeft een overzicht van het aantal geregistreerde verkeersmisdrijven naar type. Bedacht moet worden dat met name het aantal geregistreerde gevallen van rijden onder invloed sterk afhankelijk is van de opsporingsactiviteiten van de politie.

4.3 Criminaliteit: politieregio's en stedelijkheid

4.3.1 Politieregio's

Er is een groot verschil in criminaliteitsniveau tussen de verschillende politieregio's. De regio's in de randstad met grote steden hebben een hoger criminaliteitsniveau dan de overige regio's (zie figuur 4.11). De regio Amsterdam-Amstelland is met 19.812 per 100.000 inwoners van 12-79 jaar veruit de koploper, op afstand gevolgd door Utrecht met 13.928. De regio's met relatief de minste misdrijven zijn Noord- en Oost-Gelderland, Drenthe en Twente, elk met 7 duizend of minder misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar.

Figuur 4.11 Geregisteerde criminaliteit per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, naar politieregio, 2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.9 (bijlage 4); tabellen 4.10-4.13 geven de cijfers per misdrijfcategorie.
Bron: CBS

Geweldsmisdrijven

In 2001 is Amsterdam-Amstelland met 1.821 misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar de regio met veruit de meeste geweldsdelicten. De nummers twee en drie van de regio's, Rotterdam-Rijnmond en Haaglanden, blijven daar met 1.070 en 1.008 geweldsmisdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar beduidend bij achter. De regio Twente heeft relatief de minste geweldsmisdrijven.

Over de periode 1995-2001 is de geregisteerde geweldscriminaliteit in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 57% gestegen. Tot de regio's die relatief sterker zijn gestegen behoren Friesland, Drenthe, Haaglanden, Hollands

Midden en de regio's in de provincie Noord-Brabant. In de regio Utrecht is de geregistreerde geweldscriminaliteit per 100.000 inwoners het minst gestegen.

Vermogensmisdrijven

In 2001 is Amsterdam-Amstelland met 14.073 misdrijven de regio met veruit de meeste vermogensdelicten per 100.000 inwoners van 12-79 jaar. De nummer twee van de regio's, Utrecht, heeft er met 10.500 beduidend minder. Zeeland heeft relatief de minste vermogensdelicten.

Over de periode 1995-2001 is de vermogenscriminaliteit in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 1,5% gestegen. De regio's die het sterkst stijgen zijn Friesland, Drenthe en Gelderland-Zuid.

Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag

In 2001 is Flevoland met 2.049 misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar de regio met veruit de meeste vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag. De nummers twee en drie van de regio's, Amsterdam-Amstelland en Limburg-Zuid, hebben er met 1.863 en 1.748 minder. In Limburg-Noord en Twente komen deze delicten relatief het minst voor.

Over de periode 1995-2001 zijn de vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 27% gestegen. De regio's die het sterkst stijgen, zijn Amsterdam-Amstelland en Friesland. De regio Gelderland-Zuid is de enige regio die een daling laat zien, van 37%.

Verkeersmisdrijven

In 2001 is Amsterdam-Amstelland met 1.485 misdrijven de regio met veruit de meeste verkeersdelicten per 100.000 inwoners van 12-79 jaar. De regio's Rotterdam-Rijnmond, Kennemerland en Limburg-Zuid volgen met respectievelijk 1.197, 1.161 en 1.136. Drenthe en IJsselland hebben relatief de minste verkeersmisdrijven. Over de periode 1995-2001 is de geregistreerde verkeerscriminaliteit in Nederland per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 37% gestegen. De regio's die het sterkst stijgen, zijn Gelderland-Zuid, Amsterdam-Amstelland, Friesland en Flevoland. De regio's IJsselland, Noord-Holland-Noord, Zeeland en Kennemerland zijn de regio's die een daling laten zien.

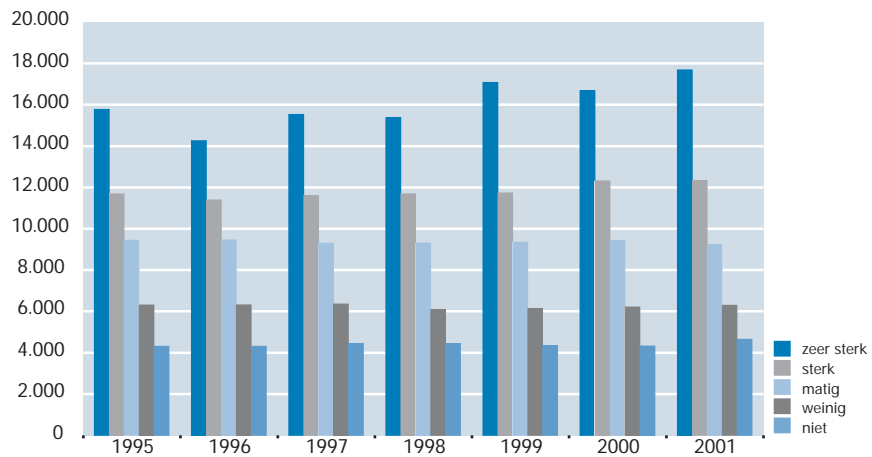
4.3.2 Stedelijkheid

De mate van 'stedelijkheid', de concentratie van het aantal adressen op een bepaalde oppervlakte, is een betere indicator voor criminaliteit dan het inwonertal van de stad (CBS, o.a. 2000).

Er bestaat een samenhang tussen de mate van stedelijkheid van een gemeente en het aantal geregistreerde misdrijven: hoe hoger de mate van stedelijkheid, hoe meer misdrijven. Om de verschillende stedelijkheidsgroepen goed te kunnen vergelijken, wordt gekeken naar het aantal misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar (zie figuur 4.12).

In 2001 hebben de zeer sterk stedelijke gemeenten met 177 per 1.000 inwoners de

Figuur 4.12 Geregisteerde criminaliteit per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, naar stedelijkheid*, 1995-2001

* Stedelijkheid van een gemeente: op basis van aantal adressen per oppervlakte-eenheid. Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.14 (bijlage 4).
Bron: CBS

meeste misdrijven. De sterk stedelijke gemeenten hebben 123, de matig stedelijke 92, de weinig stedelijke 63 en de niet-stedelijke gemeenten 47 misdrijven per 1.000 inwoners van 12-79 jaar.

In de periode 1995-2001 zijn de misdrijven per hoofd van de bevolking in de (zeer) sterk stedelijke gemeenten met 5-6% gestegen en in de overige gemeenten bijna gelijk gebleven of zelfs iets gedaald.

Geweldsmisdrijven

Ook wanneer we ons tot de geweldsmisdrijven beperken, gaat de relatie tussen de stedelijkheid van een gemeente en het aantal geregisteerde misdrijven op: hoe hoger de mate van stedelijkheid, hoe meer geweld. De zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 2001 met 15 per 1.000 inwoners fors meer geweldsmisdrijven dan de overige gemeenten.

In de periode 1995-2001 is het aantal geweldsmisdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar in de weinig en niet-stedelijke gemeenten, met respectievelijk 60 en 82%, sterker gestegen dan de overige drie categorieën. Hoge niveaus van geweldscriminaliteit zijn echter nog steeds voorbehouden aan gebieden met een sterke of zeer sterke mate van stedelijkheid.

Vermogensmisdrijven

Ook voor vermogensmisdrijven geldt: hoe hoger de mate van stedelijkheid, hoe meer vermogensmisdrijven. De zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 2001 met 129 per 1.000 inwoners meer vermogensmisdrijven dan de overige gemeenten. In de periode 1995-2001 is het aantal vermogensmisdrijven per 100.000

Staat 4.1 Verdachten en hun woongemeente in klassen, 2001²

gemeenteklasse naar aantal inwoners	aantal verdachten per 10.000 inwoners*	% van totale aantal verdachten
< 10.000	64	2
10.000-20.000	69	9
20.000-50.000	85	24
50.000-100.000	122	17
100.000-150.000	125	11
150.000-250.000	123	9
vier grote steden	195	22

* Inwoners van 12 jaar en ouder.
Bron: HKS/NRI/CBS

inwoners van 12-79 jaar met 1,5% gedaald. Deze daling was het sterkst in de weinig en matig stedelijke gemeenten (12-13%). Alleen de zeer sterk stedelijke gemeenten daalden niet (4% stijging).

Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag

De relatie tussen de stedelijkheid van een gemeente en het aantal geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde laat een ander beeld zien dan bij de gewelds- en vermogensmisdrijven. De matig, sterk en zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 2001, met 17 per 1.000 inwoners, een vrijwel gelijk aantal vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde. De weinig en niet-stedelijke gemeenten volgen met respectievelijk 12 en 9 op de 1.000 inwoners. In de periode 1995-2001 is het aantal vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde per 100.000 inwoners van 12-79 jaar het sterkst gestegen in de niet-stedelijke gemeenten (34%) en in de zeer sterk stedelijke gemeenten (29%). In de sterk stedelijke gemeenten was de toename het geringst (12%).

Verkeersmisdrijven

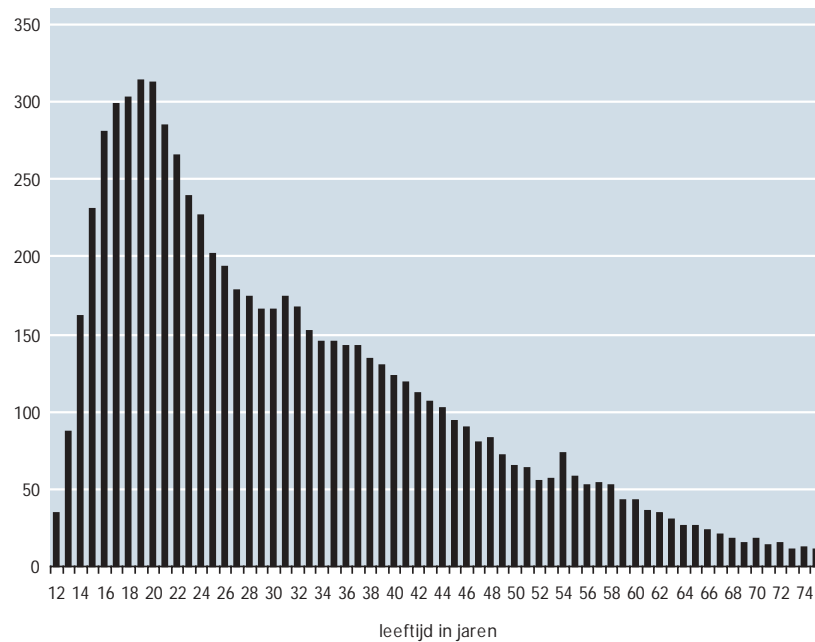
De zeer sterk stedelijke gemeenten hebben in 2001 met 13 op de 1.000 inwoners de meeste verkeersmisdrijven. In de periode 1995-2001 is in deze gemeenten het aantal verkeersmisdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar met 54% gestegen, in de overige met 20 tot 25%.

4.4 Kenmerken van verdachten van misdrijven in 2001³

Paragraaf 4.1 beschrijft onder andere de omvang van het aantal gehoorde

² Laatste bekende woon- of verblijfplaats.

³ Met medewerking van W. van Tilburg, dNRI.

Figuur 4.13 Leeftijdsverdeling verdachten per 10.000 inwoners, 2001

Bron: HKS/NRI/CBS

verdachten op basis van cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek.⁴ Deze paragraaf geeft een korte, globale beschrijving van kenmerken van een aantal van die verdachten, namelijk van diegenen die in 2001 in Nederland zijn aangehouden wegens verdenking van overtreding van één of meer misdrijven. Dit gebeurt aan de hand van gegevens die in het Herkenningssysteem van de politie (HKS) worden vastgelegd.⁵ Dit systeem bevat aangiftegegevens en gegevens over verdachten die zijn aangehouden in een van de 25 politieregio's. Woonplaats, leeftijd, geslacht, verslaving, recidive, geboorteland en de gepleegde delicten worden kort belicht.⁶

In 2001 zijn in Nederland 158.270 verdachten aangehouden die in dat jaar één of meer delicten hadden gepleegd. Deze verdachten vormen 1,2 % van de Nederlandse bevolking van 12 jaar en ouder.

4 Het aantal gehoorde verdachten in 2001 volgens CBS statistiek is bijna 277.000. Volgens HKS-cijfers zijn in 2001 158.270 verdachten aangehouden. Dit verschil wordt veroorzaakt door o.a. definitieverschillen. Zo kunnen verdachten meer keren per jaar gehoord worden, terwijl in HKS deze personen maar 1 keer geteld worden. De CBS-cijfers bevatten ook de gehoorde verdachten, die later blijken niets met het misdrijf te maken te hebben gehad en de jeugdigen die naar bureau Halt worden verwezen. Dit is bij deze gegevens uit het HKS niet het geval.

5 De gegevens die gebruikt worden, zijn afkomstig van de dienst Nationale Recherche, afdeling Onderzoek en Analyse. Voor een uitgebreide analyse van verdachten die in Nederland zijn aangehouden in 1996 tot en met 2001, zie Landelijke Criminaliteitskaart 2000-2001.

6 Enkele van deze kenmerken worden ook onderling vergeleken.

Staat 4.2 Verdachten en hun geboorteland, 2001

	absolute aantal	aantal verdachten per 10.000 inwoners
Oceanië	144	114
Noord-Amerika	241	93
Indonesië	705	43
Amerika (overig)	1.050	264
Azië (overig)	1.563	154
Joegoslavië (voormalig)	1.745	355
Midden-Oosten	2.199	269
Oostblok (voormalig)	2.738	527
West-Europa	3.782	128
Turkije	4.245	239
Afrika (overig)	5.252	474
Ned. Antillen + Aruba	5.254	691
Marokko	6.234	410
Suriname	6.571	359
Nederland	107.143	89
onbekend/overig	9.404	
Totaal aantal	158.270	110

Bron: HKS/NRI/CBS

Woonplaats

Staat 4.1 geeft een beeld van de verdeling naar de woongemeenten van de verdachten. Hierbij gaat het om de gemeenten waarin zij wonen.

De misdrijven kunnen in een andere gemeente zijn gepleegd. In de staat is voor de verschillende gemeenteklassen per 10.000 inwoners het aantal in die gemeenten woonachtige verdachten vermeld en het percentage op het totale aantal verdachten. Ongeveer 5% (8.547) van de verdachten woont in het buitenland.

Het aantal verdachten per 10.000 inwoners is veruit het hoogst in de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht; 195 op de 10.000 inwoners in die steden zijn in 2001 door de politie aangehouden.

Leeftijd, geslacht

In figuur 4.13 is de leeftijdsverdeling per 10.000 inwoners weergegeven. Omdat de strafrechtelijke ondergrens in Nederland op 12 jaar ligt, dat wil zeggen dat kinderen die jonger dan 12 jaar zijn niet strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, is dit de minimumleeftijd van verdachten die in het HKS worden geregistreerd.

Relatief veel verdachten (36%) komen voor in de leeftijdscategorie tussen 17 en 24 jaar. De piekleeftijd treffen we aan bij de 19-jarigen, 314 op de 10.000 inwoners van die leeftijd komen in aanraking met de politie. Ongeveer 4% (6064) van het totale aantal verdachten heeft die leeftijd. De gemiddelde leeftijd van de verdachten is 32 jaar. Gezien de gemiddelde 'startleeftijd' van 27 jaar, hebben de

Staat 4.3 Verslaving en totale aantal antecedenten, verdachten 2001

	geen verslaving	alcohol	drugs	alcohol en drugs	totaal
totale aantal antecedenten					
1 (nieuwkomers)	80.371	44	265	6	80.686
2 t/m 10 (meerplegers)	57.292	341	1.876	117	59.626
11 en meer (veelplegers)	10.789	702	5.600	867	17.958
totaal verdachten	148.452	1.087	7.741	990	158.270
in percentages					
1 (nieuwkomers)	54	4	3	1	51
2 t/m 10 (meerplegers)	39	31	24	12	38
11 en meer (veelplegers)	7	65	72	88	11
totaal	94	1	5	1	100

Bron: HKS/NRI

verdachten uit 2001 gemiddeld een carrière duur achter de rug van 5 jaar. Het merendeel van de verdachten is man (135.319; 85%), 15% (22.951) van de verdachten is vrouw.

Deze sterke ondervertegenwoordiging van vrouwen onder verdachten is een steeds terugkerend fenomeen.

Er is ook verschil in de leeftijd van vrouwelijke en mannelijke verdachten. De gemiddelde leeftijd waarop mannen in 2001 zijn aangehouden en de leeftijd tijdens het plegen van het eerste delict verschilt van die van vrouwen. Mannen komen eerder in aanraking met criminaliteit (gemiddeld 26 jaar, vrouwen op gemiddeld 30 jarige leeftijd) en zijn jonger toen zij in 2001 zijn aangehouden (31 jaar versus vrouwen 33 jaar).

Geboorteland

Als we kijken naar het geboorteland⁷ van de verdachten (zie staat 4.2) blijkt een hoog aantal verdachten afkomstig van de Nederlandse Antillen (691), uit voormalige Oostbloklanden (527) en uit Afrika (474).

Verdachten geboren in Noord-Amerika, Indonesië en Nederland komen relatief gezien minder dan het totale gemiddelde voor onder de verdachten in 2001.

Verslaving

In het HKS wordt geregistreerd of iemand verslaafd is of niet. Dit gebeurt indien de verdachte te kennen geeft dat hij of zij verslaafd is of als verslaving van de verdachte bij de verbalisant bekend is geworden.

Er zijn bij deze variabele wel enige kanttekeningen te plaatsen. Zo wordt de indicatie 'verslaafd' op enig moment aan de persoonsgegevens van een verdachte toegevoegd. Als die persoon afkickt en niet meer verslaafd is, vindt in

7 Deze variabele geeft alleen inzicht in het aantal zogenaamde 'eerste generatie'-verdachten.

Staat 4.4 Verdeling delicten per hoofdgroep*, 2001 (%)

hoofdgroep	totaal
overige seksuele delicten	1
seksuele geweldsdelicten	1
vermogensdelicten met geweld	3
opiumwetdelicten	4
vernieling, openbare orde en gezag	14
geweldsdelicten tegen personen	15
verkeersdelicten	18
vermogensdelicten zonder geweld	34
overige delicten	11
totaal	100

- * 1. Overige seksuele delicten: schennis der eerbaarheid en overige seksuele misdrijven.
 2. Seksuele geweldsdelicten: verkrachting, feitelijke aanranding der eerbaarheid.
 3. Vermogensdelicten met geweld: diefstal met geweld en afpersing.
 4. Opiumwetdelicten: misdrijven strafbaar gesteld in de Opiumwet.
 5. Vernieling-, openbare orde- en gezagdelicten: delicten tegen openbare orde en tegen openbaar gezag gepleegd, discriminatie, gemeengevaarlijke misdrijven, brandstichting en vernieling.
 6. Geweldsdelicten tegen personen gepleegd: bedreiging, misdrijven tegen het leven, mishandeling, dood en lichamelijk letsel door schuld.
 7. Vermogensdelicten zonder geweld: valsheidsmisdrijven, eenvoudige diefstal, diefstal met braak, overige gekwalificeerde diefstal, verduistering, bedrog, heling, schuldheling.
 8. Verkeersdelicten: rijden onder invloed, doorrijden na ongeval, overige misdrijven WVV.
 9. Overige delicten: diverse milieumisdrijven en economische misdrijven, misdrijven tegen de wet wapens en munitie en misdrijven overige wetten.

Bron: HKS/NRI

de regel geen wijziging van zijn gegevens plaats in het systeem. Daarnaast kan het genoemde aantal als een minimumaantal gezien worden, omdat dit kenmerk niet consequent wordt ingevoerd.

De meeste verdachten hebben geen verslavingsindicatie (94%). Van de overige 6% blijken 1.087 personen verslaafd aan alcohol, 990 verslaafd aan alcohol en drugs en 7.741 verdachten verslaafd aan (alleen) drugs. De verslaafde verdachten concentreren zich in belangrijke mate in de grotere steden. Zo blijken 23 van de 10.000 inwoners van de 'G4' als een harddrugverslaafde verdachte bekend te zijn. Het aantal verslaafden in andere gemeenten ligt veel lager.

Negen procent van het aantal verslaafden is vrouw. Het merendeel (86%) van hen is verslaafd aan (hard)drugs. Bij verslaafde mannen ligt dit percentage op 78%. Alcoholverslaving blijkt vooral een mannenaangelegenheid te zijn.

Mensen met een gevarenclassificatie komen op jonge leeftijd in aanraking met de politie en zijn in 2001 gemiddeld ouder dan de andere verdachten.

Vooral de verdachten die aan harddrugs of een combinatie met alcohol getypeerd zijn, komen op veel jongere leeftijd dan andere verdachten in het criminele circuit terecht. Zij zijn ongeveer 19 à 20 jaar, terwijl de 'start'-leeftijd van de andere verdachten 27 jaar is. Drugverslaafden zijn in 2001 gemiddeld 35 jaar, degene met een gecombineerde verslaving 38 jaar. De aan alcohol verslaafden zijn de oudste groep verdachten (41 jaar en beginnen op 23-jarige leeftijd.)

In staat 4.3 is zowel in absolute aantallen als in percentages weergegeven hoe verslaafden 'scoren' in termen van hun aandeel in het totale aantal antecedenten dat zij tijdens hun criminele verleden hebben opgelopen. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen verdachten die in 2001 voor het eerst met de politie in aanraking zijn geweest (51%, nieuwkomers), verdachten met 2 tot en met 10 antecedenten (38%, meerplegers) en de zeer actieve daders (11%, 11 en meer antecedenten, veelplegers⁸).

Er is een verband tussen de hoeveelheid antecedenten die de verdachten hebben en verslaving. De verslaafde verdachten zijn oververtegenwoordigd in de groep 11 of meer antecedenten. Verdachten met beide classificaties hebben op 10% na allen 11 of meer antecedenten. Mensen die in 2001 voor het eerst bij de politie bekend worden, hebben veelal geen verslavingsindicatie.

Delictenmerken

De verdachten worden verdacht van het in 2001 plegen van 289.774 delicten en 199.156 antecedenten.⁹

Staat 4.4 geeft een blik op de opgehelderde delicten waarbij de verdachten betrokken zijn. 34% Van alle gepleegde delicten in 2001 is een vermogensdelict, gevolgd door verkeers- en geweldsdelicten die respectievelijk 18 en 15% van het aantal delicten voor hun rekening nemen.

Hoewel bij alle type delicten het merendeel door mannen is gepleegd, blijkt dat het aandeel mannen en vrouwen per type delict verschilt. Zo ligt het aandeel van mannen versus vrouwen bij vermogensdelicten en bij 'overige' delicten lager dan bij andere delicten (respectievelijk 82%:18%; en 88%:12%).

Meer dan de helft van het aantal feiten door vrouwen gepleegd, is een vermogensfeit. Zedendelicten worden bijna alleen door mannelijke verdachten gepleegd.

4.5 Jeugdcriminaliteit en opsporing

Waar in dit rapport sprake is van minderjarigen, strafrechtelijk minderjarigen of minderjarige verdachten wordt bedoeld op jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar. Op deze categorie is in principe het jeugdstrafrecht van toepassing.

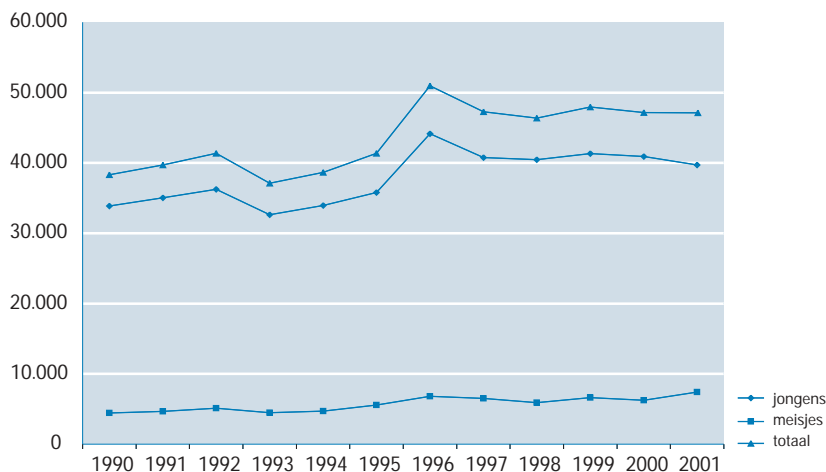
4.5.1 Gehoorde minderjarige verdachten

Het absolute aantal gehoorde minderjarige verdachten is van 1960 tot 1980 verdubbeld. Vervolgens geven de cijfers gedurende de loop van de jaren tachtig een daling te zien. In de jaren negentig zet een stijging in die in 1996 een hoogte-

⁸ Ook wel stelselmatige dader, draaideurcriminelen of routiniers genoemd.

⁹ Een antecedent kan men ongeveer gelijkstellen aan een opgemaakt proces-verbaal. Een antecedent, een proces-verbaal dus, kan meer delicten bevatten.

Figuur 4.14 Gehoorde minderjarige verdachten naar geslacht, 1990-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.16 (bijlage 4).

Bron: CBS

punt bereikt. Met ruim 51.000 gehoorde minderjarige verdachten is dat een piekjaar. Sinds dat jaar lijkt het aantal gehoorde minderjarigen zich te stabiliseren op een wat lager niveau, te weten rond de 47.000 op jaarbasis. Ook de meest recente cijfers van 2001 sluiten bij deze stabiele trend aan (zie figuur 4.14).

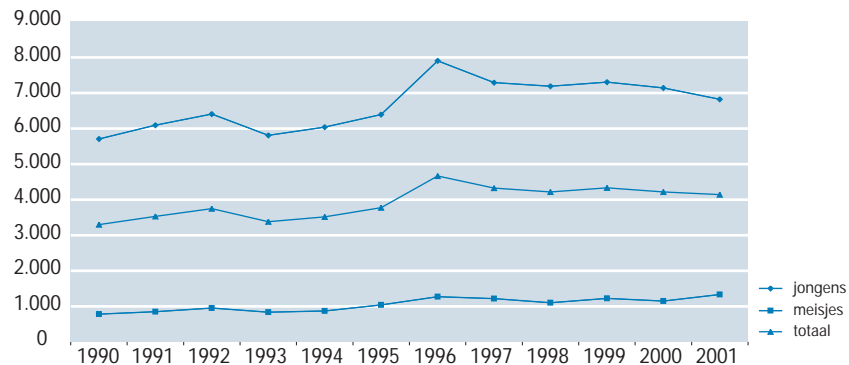
De ontwikkeling van jongens en meisjes apart bekeken, levert het volgende beeld op (zie figuur 4.14). Het patroon van de jongens is vrijwel gelijk aan het hierboven beschreven totale beeld. Dit is niet vreemd, aangezien het merendeel van de geregistreerde jeugdcriminaliteit (circa 85%) voor rekening van de jongens komt. Daarentegen vertonen de meisjes een andere ontwikkeling. In absolute zin nemen zij maar een klein deel van de totaalcijfers voor hun rekening, maar de cijfers vertonen wel een continu stijgende lijn.

Bij de hierboven geschetste ontwikkelingen in het absolute aantal gehoorde minderjarigen moet uiteraard ook de demografische ontwikkeling betrokken worden. Nadat het aantal strafrechtelijk minderjarigen in ons land in de jaren negentig een tijd lang vrij stabiel gebleven is, vertoont dat aantal sinds een paar jaar een lichte stijging. Op 1 januari 2001 telde ons land ruim 1,13 miljoen strafrechtelijk minderjarigen; dat betekent een toename van ruim 41.000 jongeren (bijna 4%) in vergelijking met het midden van de jaren negentig.

De cijfers per 100.000 minderjarigen bekeken, geven een bevestiging van het criminaliteitsbeeld van de absolute cijfers. Het aantal gehoorde minderjarige verdachten geeft per 100.000 jongeren een stabiel beeld te zien.

Deze cijfers zijn in figuur 4.15 in beeld gebracht. Ook de curven van jongens en meisjes zijn hier apart weergegeven. Het eerder – op grond van absolute cijfers –

Figuur 4.15 Gehoorde minderjarige verdachten naar geslacht, per 100.000 jongeren van 12 t/m 17 jaar, 1990-2001

Bron: CBS

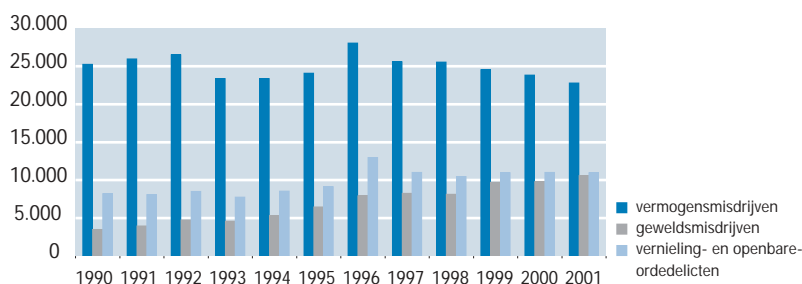
geschetste beeld verandert niet wezenlijk door de cijfers per 100.000 minderjarigen te bekijken. De trend van de jongens volgt wederom grotendeels de trend van de totaalcurve en geeft in de afgelopen paar jaren een vrij constant beeld te zien. Ook de curve van de meisjes geeft per 100.000 een vrij constant beeld te zien. Waar de meisjescurve een lichte neiging tot stijgen vertoont, laat de curve van de jongens het tegenovergestelde zien.

Enkele jaren geleden werd in een andere publicatie van het WODC over dit onderwerp de voorzichtige conclusie uitgesproken dat de jeugdcriminaliteit zich lijkt te stabiliseren (zie Kruissink en Essers, 2001). Dat betref de cijfers tot en met het jaar 1999. Nu aan de reeks weer twee jaren zijn toegevoegd, kan met meer zekerheid dan toen worden gesteld dat de jeugdcriminaliteit zich lijkt te stabiliseren. Sinds 1997 ligt het absolute aantal gehoorde minderjarige verdachten op ongeveer 47.000 per jaar. Per 100.000 jongeren bezien ligt het aantal al vijf jaar rond de 4.200 à 4.300. Deze stabilisering is duidelijk zichtbaar in de figuren 4.14 en 4.15.

4.5.2 Ontwikkeling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit gedifferentieerd

Tot nog toe is uitsluitend gesproken over gehoorde verdachten zonder onderscheid te maken naar typen misdrijven. Het feit dat het aantal gehoorde verdachten al vijf jaar een stabiel beeld vertoont, hoeft uiteraard niet te betekenen dat alle typen misdrijven deze zelfde ontwikkeling vertonen. Om een meer gedifferentieerd beeld te geven, zijn de misdrijven in drie categorieën ingedeeld: vermogensmisdrijven, geweldsmisdrijven (inclusief de seksuele misdrijven) en vernielingen en openbare ordefeiten. In figuur 4.16 is de ontwikkeling van deze drie onderscheiden misdrijfcategorieën grafisch in beeld gebracht. Duidelijk is te zien dat de vermogensfeiten de grootste categorie vormen maar ook dat deze categorie al enkele jaren afneemt. De minst voorkomende categorie is die van de

Figuur 4.16 Strafrechtelijk minderjarige verdachten naar misdrijfcategorie, 1990-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.21 (bijlage 4).
Bron: CBS

geweldsfeiten, maar deze vertoont al jaren een stijging. De categorie misdrijven tegen openbare orde en vernieling vertoont al jaren een stabiel beeld. In de rest van deze paragraaf wordt de ontwikkeling van de drie misdrijfcategorieën afzonderlijk nader bekeken.

Geweldsmisdrijven

Over de lange termijn bezien, vertoont het aantal gehoorde minderjarige verdachten in de categorie geweldsdelicten een gestage, licht stijgende trend tot aan 1990. Vanaf dat jaar zet een sterkere stijging in, die zich doorzet tot en met 2001. De absolute cijfers zijn grafisch weergegeven in figuur 4.17. Aangezien het beeld niet wezenlijk verandert door de cijfers per 100.000 strafrechtelijk minderjarigen te bekijken, zijn die cijfers niet in een grafiek weergegeven.

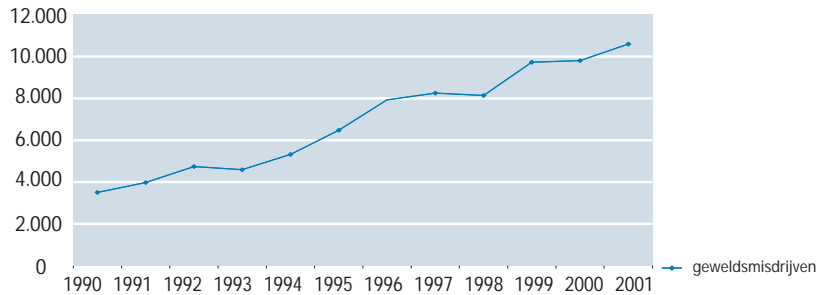
Zie voor de cijfers inzake de afzonderlijke geweldsmisdrijven tabel 4.22 in bijlage 4. Een zeer sterke stijging is waarneembaar bij de cijfers aangaande mishandeling. Lagen de absolute cijfers in 1999 en 2000 nog rond de 5.100 feiten, in 2001 is dat aantal inmiddels opgelopen tot bijna 6.000 incidenten. Dat betekent een stijging van ongeveer 18%. Daarentegen vertoont diefstal met geweld een daling in 2001 waarmee het ongeveer op het niveau van 1999 uitkomt.

Het aantal gehoorde verdachten ter zake van geweldsdelicten vertoont al enkele jaren een nogal sterke stijging. Aan dit verschijnsel en de interpretatie ervan is in de afgelopen jaren al op diverse plaatsen aandacht besteed; zie o.a. De Haan e.a. (1999), Wittebrood (2000), Egelkamp (2002).

Vermogensmisdrijven

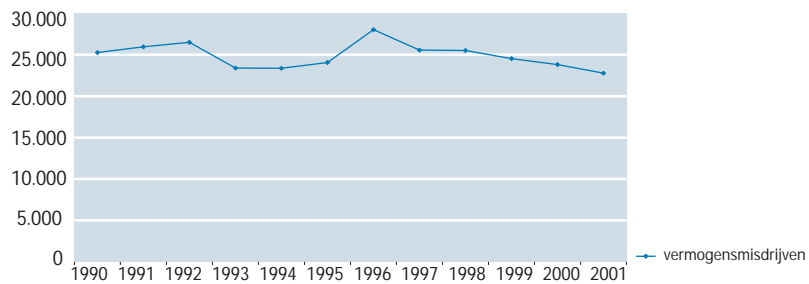
Het aantal minderjarige verdachten van vermogensmisdrijven vertoont, over het totaal bekeken, al jaren een licht dalende tendens. Die tendens zet zich in de laatste twee toegevoegde jaren door (zie figuur 4.18). De teruggang is vooral terug te voeren op een afname van de categorie gekwalificeerde diefstal (zie tabel 4.23 in bijlage 4).

Figuur 4.17 Gehoorde minderjarige verdachten van geweldsdelicten, 1990–2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.22 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 4.18 Gehoorde minderjarige verdachten van vermogensdelicten, 1990–2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.23 (bijlage 4).
Bron: CBS

Vernieling en misdrijven tegen openbare orde en gezag

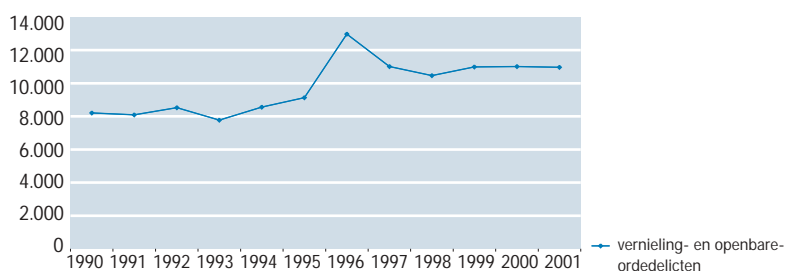
Na een piek in 1996 schommelt het aantal ter zake van vernieling- en openbare-ordefeiten gehoorde minderjarigen al een aantal jaren dicht rond de 11.000 op jaarbasis. De meest recente cijfers sluiten hier naadloos op aan (zie figuur 4.19; zie ook tabel 4.24 in bijlage 4).

Self-report cijfers

Een andere bron die informatie verschaft over de aard en omvang van criminaliteit onder jongeren wordt gevormd door 'self-report' onderzoeken; zie bijlage 2 voor een beschrijving van deze bron. In ons land worden periodiek diverse self-report studies verricht. Omwille van de overzichtelijkheid is in de voorliggende rapportage uitsluitend de self-report reeks van het WODC gebruikt.¹⁰ Kerncijfers uit die bron zijn weergegeven in staat 4.5.

¹⁰ Zie o.a. Kruissink en Essers (2003).

Figuur 4.19 Gehoorde minderjarige verdachten van vernieling- en openbareordedelicten, 1990–2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.24 (bijlage 4).
Bron: CBS

Staat 4.5 Aantal strafrechtelijk minderjarige jongeren* dat een delict heeft gepleegd in 'de afgelopen 12 maanden'**, uitgedrukt in %

delict:	1990	1992	1994	1996	1998	2001
zwartrijden	17,0	19,0	15,7	16,7	16,2	21,3
winkeldiefstal	7,4	6,6	7,0	10,0	7,4	8,1
diefstal op school	6,5	8,4	7,2	10,1	7,2	12,6
fietsendiefstal	3,0	2,7	1,3	3,1	3,5	3,0
inbraak/insluiping	1,6	1,3	1,6	1,2	1,4	2,9
heling	4,1	4,0	4,2	8,6	6,1	6,6
vernieling***	9,9	10,5	9,1	14,6	10,6	11,0
graffiti	8,8	8,6	10,1	11,1	11,0	9,6
meedoen aan vechtpartij in 't openbaar iem. met mes/ander wapen verwonden	6,7	8,8	11,6	14,7	12,4	11,1
	0,6	0,4	0,4	1,1	1,4	0,3

* Bij alle metingen had de steekproef een omvang van ongeveer 1.000 jongeren en is herwogen om representativiteit te verkrijgen ten aanzien van een aantal achtergrondvariabelen.

** In de eerste edities van het project was de referentieperiode niet de afgelopen twaalf maanden, maar het afgelopen schooljaar.

*** De score is gebaseerd op de samenvoeging van enkele items over het aanrichten van vernielingen.
Bron: WODC

De meeste feiten geven een vrij gelijkmatig beeld te zien. Zo ligt het aanbrengen van graffiti al jaren rond de 10%, hetzelfde geldt voor vernieling. Winkeldiefstal wordt al jaren door circa 8% van de jongeren gepleegd; fietsendiefstal en inbraak geven ook een vrij constant beeld te zien. Twee delicten vertonen een afwijking van deze gelijkmatige trend: in de cijfers over 2001 ligt het percentage zwartrijders enkele procenten hoger dan in de voorgaande jaren. Dit geldt in nog sterkere mate voor het pikken van spullen op school (de vraag gaat over zowel eigendommen van school als van medeleerlingen).

5 Vervolging en berechting

C.S. Wang, H.G. Aten, M. Kruissink, M. Brouwers en
M. Blom

- Het aantal bij het OM ingeschreven strafzaken is in de afgelopen veertig jaar flink toegenomen. Zijn het er in 1960 nog 121.000, via 273.000 in 1994 kwam het aantal zaken, de laatste jaren in een dalende trend, uit op 233.000 in 2000. In 2001 was er een lichte stijging naar 236.000 ingeschreven zaken.
- Van deze 236.000 ingeschreven strafzaken doen het OM en de rechter er in 2001 elk ongeveer de helft af, het OM bijvoorbeeld via septs of transacties, de rechter in de meeste gevallen met een schuldigverklaring (95%), soms met een ontslag van alle rechtsvervolging of met vrijspraak.
- Het aantal strafzaken dat het OM afdoet, daalt sterk tussen 1995 en 2001: van 147.000 naar 116.000 zaken; de vermindering zit vooral in de halvering van het aantal afgedane vermogensdelicten, van 60.000 naar 29.000 zaken. Dit ligt in lijn met de gelijktijdige daling aan de kant van de instroom bij het OM, van 103.000 naar 70.000 vermogenszaken.
- Van de 116.000 strafzaken die het OM afdoet in 2001 gebeurt dat in 24% met een sepot en in 57% met een transactie.
- De rechter spreekt in 2001 in 106.000 strafzaken een schuldigverklaring uit. In ongeveer 40% van de gevallen legt hij als sanctie uitsluitend een geldboete op, in rond 35% uitsluitend een gevangenisstraf. Een combinatie van geldboete en gevangenisstraf komt voor in 6% van de afgedane zaken. De percentages zijn de laatste jaren vrij stabiel.
- Het aantal door de rechter opgelegde taakstraffen is tussen 1985 en 2001 opgelopen van 1.100 naar meer dan 22.000.
- Bijna tweederde van alle in 2001 door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraffen is korter dan 3 maanden. Ruim 3% is een gevangenisstraf van drie jaar of meer. Dat was in 1960 nog maar 0,5%.
- Van de 45.000 opgelegde onvoorwaardelijke geldboetes in 2001 valt 42% in de categorie 454 tot 2.269 euro (was 1.000 tot 5.000 gulden).
- Jaarlijks verhoort de politie ongeveer 47.000 minderjarige verdachten. In 18.000 á 20.000 gevallen volgt een Halt-afdoening. Circa 27.000 zaken tegen minderjarigen komen bij het OM terecht.
- Van de 27.000 bij het OM ingeschreven strafzaken tegen minderjarigen doet het OM ongeveer tweederde deel af en de rechter ongeveer eenderde deel.
- De rechter legt aan jeugdigen in de meeste gevallen een taakstraf of jeugdetentie op. Deze twee straffen zijn verantwoordelijk voor respectievelijk 41% en 31% van de sancties die aan jeugdigen worden opgelegd.

De in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfermatige informatie beschrijft, tenzij anders vermeld, de rechtbankstrafzaken. Dit zijn zaken die in eerste aanleg worden behandeld door de arrondissementsrechtbanken, in de hierna volgende tekst ook wel kortweg aangeduid als 'strafzaken'.

Beschreven worden de instroom van strafzaken bij de parketten van het OM en de afdoeningen van strafzaken in eerste aanleg door het OM en door de rechter. Samenvatting wordt verder ingegaan op hoger beroep bij de gerechtshoven en

beroep in cassatie bij de Hoge Raad, op schadevergoeding aan ex-verdachten en op internationale uitlevering.

De gepresenteerde informatie heeft in eerste instantie betrekking op de periode 1995-2001. Cijfers over de periode tussen 1960 en 1995 zijn in beperkte mate opgenomen.¹

Paragraaf 5.1 beschrijft de vervolging en berechting zonder onderscheid te maken tussen minderjarigen, meerderjarigen en rechtspersonen. In paragraaf 5.2 worden de minderjarigen apart belicht.

Box 5.1 geeft een nadere uiteenzetting over de bij het CBS en het parket-generaal in gebruik zijnde informatiesystemen over vervolging en berechting. Onder meer wordt aandacht geschonken aan de werkwijze van de onderscheiden instellingen en de verschillende wijzen van vergaring van statistische informatie.

Box 5.2 gaat in op de vraag wat er met strafzaken in hoger beroep gebeurt. Krijgen schuldigverklaarden lichtere straffen? Weet het OM het aantal vrijspraken te verminderen?

Box 5.3 geeft een beeld van de mate waarin mensen die in 1997 met justitie in aanraking kwamen daarna recidiveerden.

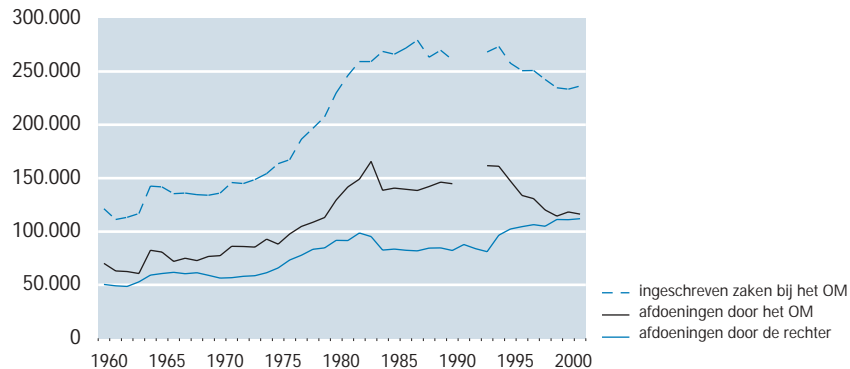
5.1 Vervolging en berechting algemeen

Deze paragraaf beschrijft de vervolging en berechting zonder onderscheid te maken tussen minderjarigen, meerderjarigen en rechtspersonen. Wel worden de rechtspersonen een enkele maal apart besproken.²

In 1960 zijn zo'n 120.000 strafzaken ingeschreven bij de arrondissementsparketten van het OM (zie figuur 5.1). In hetzelfde jaar zijn door het OM 70.000 en door de rechter 50.000 zaken afgedaan. Overigens zijn dit niet precies diezelfde 120.000 zaken, omdat er ook zaken van voorgaande jaren worden afgedaan. Bedacht moet verder worden dat een of meer oorspronkelijk afzonderlijk ingeschreven zaken in het vervolg van het traject door het OM of door de rechter gevoegd kunnen worden. Voor de beoordeling van de langetermijntrend is het ontbreken van de gegevens over de jaren 1991 en 1992 geen onoverkomelijk bezwaar. Te zien is dat vanaf 1970 de inschrijvingen en afdoeningen stijgen. Deze stijging vindt versneld plaats vanaf eind jaren zeventig, maar eindigt begin jaren tachtig. Rond 1994 zijn zowel inschrijvingen als afdoeningen (OM en rechter) weer op het niveau van begin jaren tachtig.

1 In de loop van de beschreven periode (1960-2001) zijn in de basisgegevens over vervolging en berechting (bijvoorbeeld door wijziging in wetgeving, verandering van inzicht of het opstellen van standaardclassificaties) veranderingen opgetreden in de wijze van groepering en weergave van de statistische uitkomsten. De in dit hoofdstuk vermelde cijferreeksen zijn zoveel mogelijk onderling vergelijkbaar gemaakt door het samenvoegen of splitsen van het beschikbare basismateriaal.

2 Het WODC zal in de toekomst extra aandacht besteden aan bedrijven en instellingen als plegers van delicten.

Figuur 5.1 Ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken, 1960-2001

* 1960-1990 = gewone strafzaken, economische strafzaken, belastingstrafzaken, militaire strafzaken; 1993-2001 = Wetboek van Strafrecht, Wegenverkeerswet, Wet op de economische delicten, Opiumwet, Wet wapens en munitie, overige strafwetten en onbekend; OM-cijfers van 1991 en 1992 ontbreken.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.1 (bijlage 4).

Bron: CBS

In de periode 1995-2001 is er zowel bij de inschrijvingen als bij de afdoeningen OM een dalende tendens te zien maar is het laagste punt (1999) alweer verlaten. Uit hoofdstuk 4 blijkt dat de totale geregistreerde criminaliteit in dezelfde periode aanvankelijk even vermindert, maar vanaf 1996 weer stijgt. In 2001 worden 236.000 strafzaken ingeschreven bij het OM; in 1995 waren het er 258.000). Het OM doet in 2001 116.000 zaken af, in 1995 nog 147.000. De rechter doet in de periode 1995-2001 jaarlijks tussen de 110.000 en 115.000 zaken af.

5.1.1 Ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie

In de fase van de opsporing nemen de opsporingsautoriteiten een besluit tot het al dan niet doorzenden van het opgemaakte proces-verbaal inzake een ter kennis gekomen strafbaar feit (overtreding of misdrijf) naar het OM. Van alle misdrijven die bij de opsporingsinstanties (zoals politie) zijn geregistreerd – 1,4 miljoen in 2001 – komt slechts een deel voor verdere behandeling als strafzaak terecht bij de parketten van het OM.

De politie handelt een deel van de minder ernstige strafbare feiten af. Bij misdrijven kan dat gebeuren via een Halt-afdoening (in 2001 16.000 keer) als het om strafrechtelijk minderjarigen gaat, of via een politietransactie als het om strafrechtelijk meerderjarigen gaat. Deze laatste mogelijkheid is in 1993 ingevoerd en is in 2001 toegepast bij circa 14.500 lichtere strafbare feiten: winkeldiefstal en rijden onder invloed. Het aantal politietransacties is de laatste twee jaar bijna verdubbeld.

Daartegenover staat dat het OM niet alleen van de politie processen-verbaal

Box 5.1 Informatiesystemen over vervolging en berechting: CBS en parket-generaal

Het CBS ontleent zijn informatie over vervolging en berechting voor het grootste deel aan COMPAS, het elektronische administratiesysteem van de arrondissementsparketten.

Uit COMPAS ontvangt het CBS informatie over ingeschreven strafzaken, afdoeningen door het Openbaar Ministerie en afdoeningen door de rechter in eerste aanleg. Deze informatie wordt gecompleteerd door berichtgeving van de gerechtshoven en de Hoge Raad. Per inschrijving of beslissing wordt een melding gedaan naar het CBS. De berichtgeving vindt plaats per dossiernummer. Het CBS koppelt de afzonderlijke berichten van de verschillende instanties per dossiernummer tot informatie per strafzaak.

Het parket-generaal beschikt over het informatiesysteem OMDATA. De informatie in OMDATA omvat gegevens over inschrijvingen, afdoeningen door het Openbaar Ministerie en de rechter in eerste aanleg. Deze worden op dossierniveau onttrokken aan Rapsody, een systeem voor beleids- en beheersinformatie dat bij de arrondissementen in gebruik is. Rapsody ontleent zijn gegevens eveneens aan COMPAS. Het WODC heeft toegang tot dit systeem ten behoeve van onderzoek.

Tussen beide waarnemingen bestaat een aantal verschillen, zoals:

1. Een bericht wordt in principe pas naar het CBS verzonden als de dossierinformatie niet meer wordt gewijzigd. Op deze manier ontstaat er een vertraging in de berichtgeving en daarmee ook een vertraging in de termijn waarop cijfers beschikbaar komen.
2. Rapsody wordt per week gevuld vanuit COMPAS. OMDATA kan Rapsody op willekeurige momenten bevragen. Hierbij worden geen eisen gesteld aan de status van de zaak. Het resultaat is dat de gegevens eerder beschikbaar zijn, maar nog wel onderhevig zijn aan mutaties.
3. Het CBS 'bevriest' zijn gegevens in jaarbestanden. OMDATA kent een dynamiek, omdat de gegevens na een vorige bevraging gewijzigd kunnen zijn. Het gevolg is, dat er op een later tijdstip een ander antwoord kan komen op dezelfde vraag.

Het CBS deelt strafzaken naar delicttype in op basis van het delict met de zwaarste strafbedreiging. In OMDATA kan dit (nog) niet op die manier. Een eventuele indeling naar delicttype vindt daar meestal plaats op basis van het als eerste vermelde feit in een zaak.

Door deze verschillen in werkwijze kunnen ook verschillen ontstaan in de uitkomsten.

Keuzes moeten worden gemaakt en verschillen kunnen optreden, niet alleen in de werkwijze bij de vergaring van statistische informatie, maar ook bij de presentatie en de daarbij gekozen afbakening. De ratio achter de keuzes is afhankelijk van achterliggende doelstellingen en uitgangspunten. Dat moge blijken uit het volgende.

Het CBS registreert, overigens evenals het Openbaar Ministerie (OM) in zijn jaarverslagen, voegingen ad informandum en ter berechting als afdoeningen door het OM. De gedachte daarbij is dat deze zaken statistisch 'aan hun eind komen' door een beslissing van het OM. Ze zijn immers in het vervolg van het proces (bij de rechter) niet meer waarneembaar als afzonderlijke statistische eenheid. In 2001 ging het om circa 17.000 voegingen.

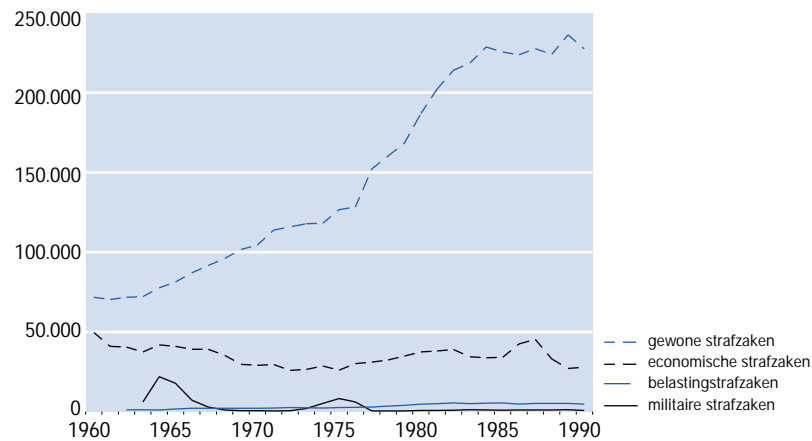
Wanneer echter het doel is om zicht te krijgen op de zaken of feiten die door de rechter worden behandeld, dan zijn deze voegingen daarbij ook van belang. Met andere woorden: ze spelen bij de rechter wel een rol, in tegenstelling tot andere afdoeningwijzen van het OM als sepot of transactie. In die zin zijn voegingen geen 'echte' afdoeningen door het OM. Bij de interpretatie van de cijfers is dus de achterliggende doelstelling van belang.

Er zijn ook verschillen tussen de in dit hoofdstuk gepresenteerde CBS-cijfers en de statistische rapportages in de jaarverslagen van het OM. Ze zijn onder andere het gevolg van een verschil in optiek tussen beide instellingen.

Zo rekent het OM dagvaardingen tot de 'productie' van het OM. Dat is vanuit de optiek van de organisatie begrijpelijk: een dagvaarding is immers een product dat het OM 'verlaat', al is er vervolgens nog wel werk voor het OM bij de rechtszitting en in het verlengde daarvan. In 2001 ging het om circa 131.000 dagvaardingen (Jaarverslag OM, 2001). Vanuit de statistische optiek van het CBS is echter een dagvaarding minder belangrijk: de zaak komt daarmee statistisch niet tot een einde. Die zaak zal immers, later in de tijd, via een afdoening door de rechter in de statistiek opduiken.

De gegevens over vervolging en berechting in deze publicatie zijn steeds gebaseerd op CBS-informatie, tenzij anders vermeld. Berichtgeving van gerechtshoven en Hoge Raad kon daarin nog niet worden verwerkt.

Figuur 5.2 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar soort strafzaken, 1960-1990

Voor enkele corresponderende cijfers, zie tabel 5.2 (bijlage 4).
Bron: CBS

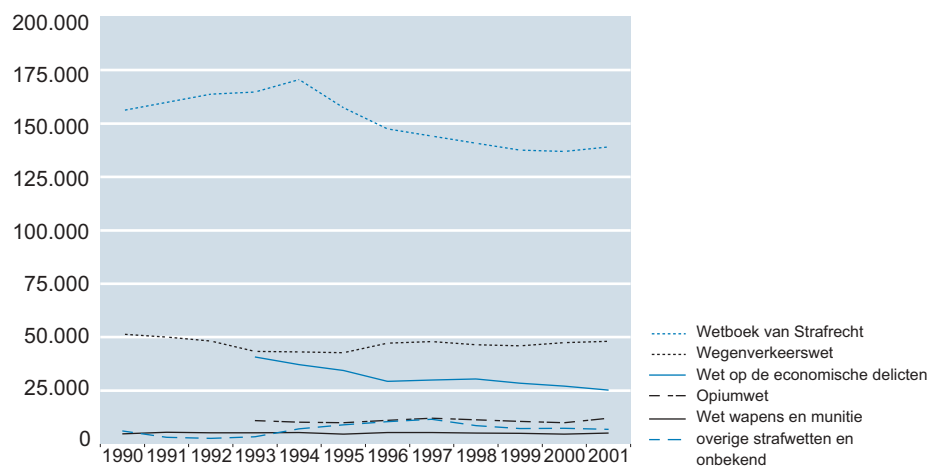
inzake strafbare feiten krijgt, maar ook van bijzondere opsporingsdiensten zoals de, tegenwoordig samengevoegde, Economische Controledienst (ECD, economische fraude) en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD, fiscale fraude en douanefraude). Deze zaken kwamen niet in hoofdstuk 4 aan de orde, maar kunnen leiden tot een strafzaak en komen in dit hoofdstuk wel voor in de cijfers.

Een strafzaak in dit kader is gedefinieerd als 'een bij het Openbaar Ministerie ter (verdere) afhandeling ingeschreven proces-verbaal tegen één verdachte wegens een of meer strafbare feiten' (zie bijlage 3). Eén verdachte (persoon) kan dus meer dan één strafbaar feit hebben gepleegd, terwijl anderzijds bij één strafbaar feit meer verdachten kunnen zijn betrokken. Het OM (met voeging ad informandum of voeging ter berechting³) en de rechter (met voeging ter zitting) kunnen, onder andere om redenen van efficiëntie, afzonderlijk ingeschreven zaken die in voldoende mate met elkaar samenhangen, behandelen of afdoen als één zaak. Bij de strafzaken waarbij de verdachte meer dan één misdrijf heeft gepleegd, is de strafzaak primair geclassificeerd bij het misdrijf waarop in de wet de hoogste strafdreiging staat. De indeling van misdrijven in dit hoofdstuk is gebaseerd op de CBS-standaardclassificatie misdrijven (zie bijlage 5).

Uit de vroegere Justitiële Statistiek blijkt dat in het jaar 1960 bij de parketten bijna 72.000 'gewone' strafzaken en een kleine 50.000 economische strafzaken

³ De voeging ter berechting is het samenvoegen van ingeschreven strafzaken door het OM met het doel om de rechter verschillende zaken tegelijk te laten afdoen. Bij een voeging ad informandum voegt het OM een strafzaak zonder tenlastelegging bij een andere zaak die aan de rechter wordt voorgelegd, met het doel de rechter bij de bepaling van de strafmaat rekening te laten houden met de gevoegde zaak.

Figuur 5.3 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar wet, 1990-2001

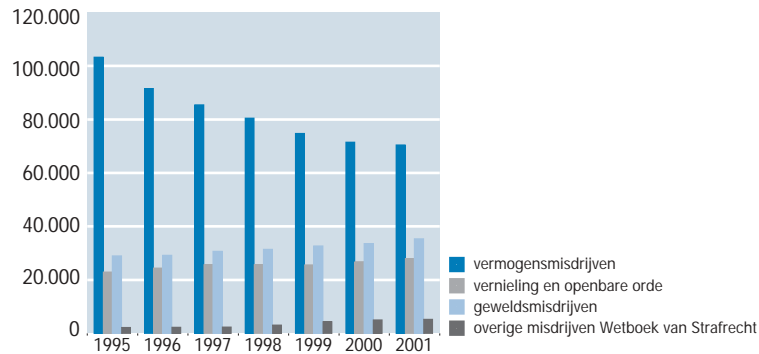
Voor enkele corresponderende cijfers, zie tabel 5.2 (bijlage 4).
Bron: CBS

worden ingeschreven, in totaal 121.000 (figuur 5.2). In 1965 is het aantal zaken opgelopen tot 142.000, inclusief 18.000 belastingstrafzaken (vóór 1963 zijn geen afzonderlijke cijfers van de belastingstrafzaken beschikbaar⁴). Tussen 1970 en 1984 loopt het aantal ingeschreven gewone strafzaken verder op tot 229.000, en blijft dan tot 1990 tamelijk constant. Het aantal economische strafzaken komt via 37.000 zaken in 1980 uiteindelijk uit op bijna 28.000 zaken in 1990. Uit tabel 5.3 (bijlage 4) blijkt dat in de periode 1995-2001 het aantal ingeschreven strafzaken van 258.000 in 1995 geleidelijk is gedaald tot rond de 236.000 in 2001 (-8%). Vooral het aantal ingeschreven vermogensmisdrijven is sterk gedaald, van 103.000 in 1995 tot net 70.000 in 2001. Ingeschreven geweldsmisdrijven daarentegen stijgen sinds 1995. Het zijn er in 2001 meer dan 35.000 (+22%).

De meeste bij de parketten ingeschreven zaken gaan over strafbare feiten uit het Wetboek van Strafrecht: 139.000 in 2001, dit is globaal bijna zes van elke tien zaken, vrijwel evenveel als in 1995 (zie figuur 5.3). Van de overige zaken dragen vooral bij misdrijven uit de Wegenverkeerswet (48.000 in 2001), zoals rijden onder invloed en doorrijden na ongeval, en strafbare feiten uit de Wet op de economische delicten (25.000). De laatste categorie is sinds 1995 in omvang

4 De omvang van het aantal belastingstrafzaken is in de loop van de beschreven periode aan nogal grote schommelingen onderhevig geweest (maximaal ingeschreven 22.000 zaken in 1964, minimaal ingeschreven 400 zaken in 1978). Dit houdt, kort gezegd, verband met verschillen in rubricering van en competentie rond bepaalde parkeer(meter)overtradingen: wel of niet een belastingzaak; behandeling door de rechtbank of door het kantongerecht.

Figuur 5.4 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar enkele delictgroepen van het Wetboek van Strafrecht, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.3 (bijlage 4).
Bron: CBS

meer dan een kwart teruggelopen (-27%). Verder zijn er de misdrijven uit de Opiumwet (11.000), de Wet wapens en munitie (5.000) en de overige strafwetten (7.000).

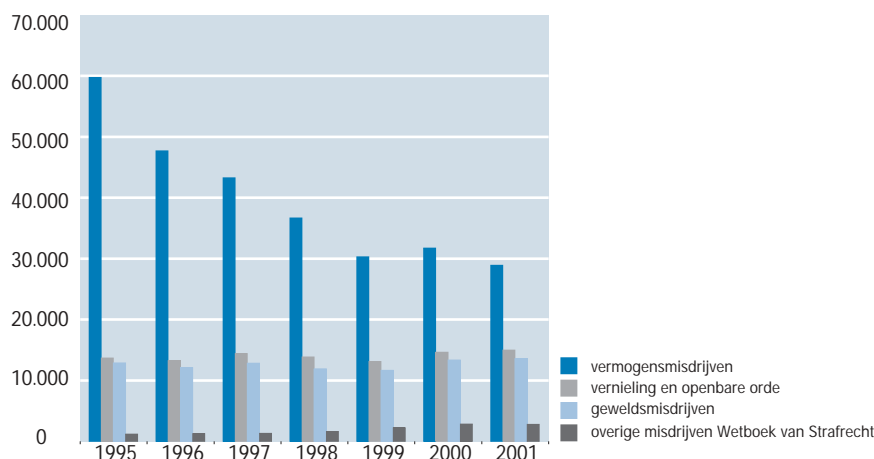
Vermogensmisdrijven vormen het grootste deel van de ingeschreven misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht. In absolute aantallen, maar ook relatief, zijn deze vermogensmisdrijven echter sinds 1995 teruggelopen (zie figuur 5.4). Worden er in 1995 nog iets meer dan 103.000 geteld (66% van het totaal van misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht), in 2001 zijn het er nog 70.000, net de helft van het totale aantal. Eenvoudige en gekwalificeerde diefstal maken bij de vermogensmisdrijven het leeuwendeel uit. Juist deze misdrijven zijn in aantal teruggelopen. Verder toegenomen in de periode 1995-2001 is het aandeel van de geweldsmisdrijven binnen de zaken uit het Wetboek van Strafrecht: van 18% naar 25%. In absolute aantallen zijn vooral de delictsoorten bedreiging en mishandeling in de afgelopen periode gestegen.

5.1.2 Afdoeningen door het Openbaar Ministerie

De arrondissementsparketten van het OM behandelen als eerste de ingeschreven strafzaken. De officier van justitie beslist zelf, mede aan de hand van door het beleid aangegeven criteria, of hij in een bepaalde zaak al dan niet overgaat tot vervolging. Er bestaat geen vervolgingsplicht. De afdoening van strafzaken in eerste aanleg door het OM in het jaar 1960, komt uit op een totaal van 70.000 zaken.⁵ In de volgende jaren stijgt het totale aantal afdoeningen OM geleidelijk

5 De cijfers van 1960 zijn inclusief economische strafzaken maar exclusief belastingstrafzaken.

Figuur 5.5 Door het Openbaar Ministerie afgedane rechtbankstrafzaken naar enkele delictgroepen van het Wetboek van Strafrecht, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.4 (bijlage 4).
Bron: CBS

naar 87.000 in 1975. Daarna gaat de groei sneller: via 130.000 in 1980 naar een top van 166.000 in 1983. Vanaf dat jaar zet een afvlakking in. In 2001 is het totale aantal afdoeningen door het OM met iets meer dan 116.000 zaken weer beland op het niveau van rond 1980 (zie figuur 5.1).

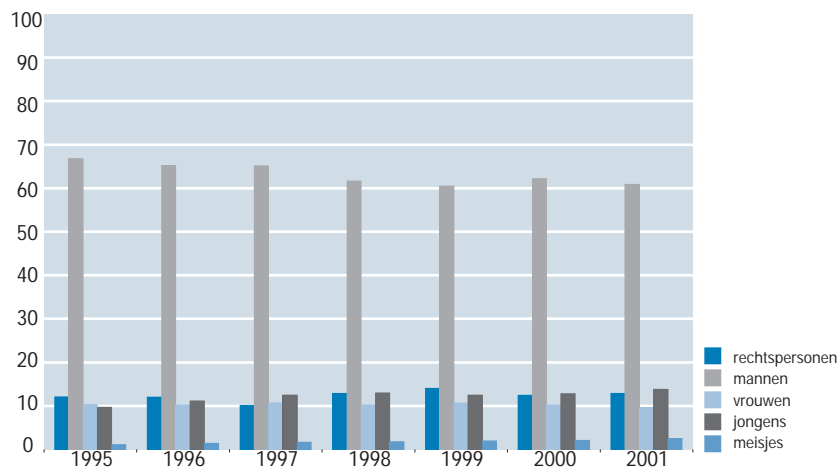
Misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht

Figuur 5.5 geeft een uitsplitsing van de afdoeningen van strafzaken door het OM, ingedeeld naar het ten laste gelegde type misdrijf. In 1995 ging het bij 68% van alle OM-afdoeningen van delicten uit het Wetboek van Strafrecht om een van de vermogensmisdrijven; in 2001 is dat nog 48%. Vooral de diefstalmisdrijven zijn sterk teruggelopen. Door deze sterke afname van de vermogensmisdrijven, is het aandeel van de geweldsmisdrijven enkele procentpunten gestegen, van 15% in 1995 naar 22% in 2001, ondanks een slechts geringe toename in absolute aantallen.

Verdachten in door het OM afgedane strafzaken

Figuur 5.6 laat zien dat in de periode 1995-2001 rond driekwart van alle verdachten meerderjarigen zijn. Hun aandeel loopt terug. In 2001 is het 71%. Het aandeel van de minderjarigen daarentegen is stijgend. Is het in 1995 bijna 11%, in 2001 zijn het al meer dan 16% van alle OM-afdoeningen. Bij de overige zaken (13%) is de verdachte een rechtspersoon. In 2001 zijn drie van de vier verdachten van het mannelijk geslacht en is een van de acht verdachten een vrouw. Bezien naar leeftijd en geslacht van de verdachten en naar type misdrijf blijkt dat

Figuur 5.6 Door het Openbaar Ministerie afgedane rechtbankstrafzaken Wetboek van Strafrecht naar soort verdachte (in %), 1995-2001

Bron: CBS

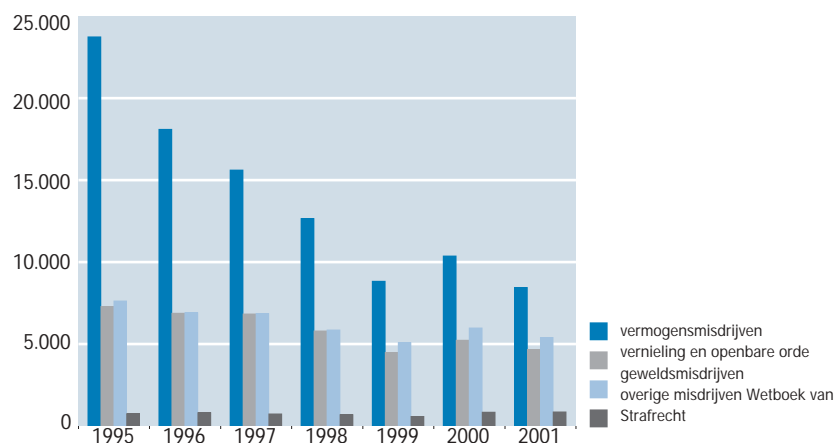
de geweldsdelicten onder (minderjarige) jongens en meisjes tussen 1995 en 2001 duidelijk zijn toegenomen: van alle verdachten van geweldsdelicten was in 1996 16% minderjarig; in 2001 is het aandeel gestegen naar 24%. Ook bij de verdachten van vermogensdelicten gaat het steeds vaker om minderjarigen: in 1995 nog 15% van de OM-afdoeningen inzake vermogensdelicten, in 2001 27%.

Zowel bij vrouwen als meisjes en jongens is bij de in 2001 door het OM afgedane zaken het aandeel van de vermogensmisdrijven (merendeels diefstal delicten) ongeveer de helft. Bij de (volwassen) mannen is het aandeel in dit type misdrijven ongeveer een kwart. De laatsten zijn vaak betrokken bij misdrijven uit de Wegenverkeerswet, vooral rijden onder invloed. Verdachte rechtspersonen wordt in bijna negen van de tien zaken waarbij ze zijn betrokken, een economisch misdrijf ten laste gelegd. Een groot deel van de misdrijven kan uiteraard per definitie niet door een rechtspersoon worden gepleegd. Ruim de helft van de zaken in de periode 1997-2001 betreffen delicten uit de Wet en het Besluit Goederenvervoer over de weg, de Wet milieubeheer, het Rijtijdenbesluit, het Arbeidstijdenbesluit Vervoer en het Warenwetbesluit Bereiding en behandeling van levensmiddelen.

De rechtspersonen zijn in het algemeen in Nederland gevestigde bedrijven. Bij 6% van de zaken zijn in het buitenland gevestigde bedrijven betrokken, meest Belgische en Duitse.

De afdoening van een strafzaak door het OM, zonder tussenkomst van de rechter, gebeurt op diverse wijzen. De belangrijkste daarvan zijn de sepots en (het aanbieden van) transacties. Daarnaast worden in de statistische overzichten

Figuur 5.7 Door het Openbaar Ministerie met sepot afgedane rechtbankstrafzaken naar enkele delictgroepen van het Wetboek van Strafrecht, 1995-2001

Bron: CBS

tot de afdoeningen door het OM de voeging ad informandum en de voeging ter zitting gerekend (zie ook hoofdstuk 2). Ook de overdracht van het ene naar het andere parket wordt beschouwd als een afdoening door het OM. Na een voeging of een overdracht zal een strafzaak in de meeste gevallen uiteindelijk aan de rechter worden voorgelegd.

Sepots

Er zijn twee soorten sepot:

- technische sepot: het OM ziet af van vervolging omdat het meent dat dit niet tot een veroordeling zal leiden, bijvoorbeeld wegens gebrek aan bewijs;
- beleidssepot: het OM ziet af van vervolging op grond van beleidsrichtlijnen (bijvoorbeeld wegens algemeen belang, de leeftijd of de gezondheidstoestand van de verdachte).

Met het totale aantal afdoeningen door het OM steeg het absolute aantal sepot: van 20.000 in 1960 tot ruim 70.000 in 1990. Relatief gezien was er een daling. Werd in 1960 bijna tweederde van de zaken afgedaan met een sepot, in 1990 was dit nog minder dan de helft. Van de 116.000 strafzaken die het OM in 2001 afdoet, gebeurt dat zelfs nog maar in minder dan een kwart van de gevallen in de vorm van een sepot (28.000 zaken of 24%). In de afgelopen zeven jaren is het aandeel van de sepot vrij snel teruggelopen: in 1995 ging het nog om 36% (zie ook tabel 5.5, bijlage 4). Wanneer de officier van justitie een zaak seponereert, zijn het in de meerderheid van de gevallen technische sepot (in 2001 15.000, in 1995 nog bijna 30.000).

Beleidssepots⁶ (13.000 in 2001) kan het OM voorwaardelijk of onvoorwaardelijk toepassen.

Tot de beleidssepots worden ook de 'kale' sepots gerekend: sepots zonder voorwaarden, zonder kennisgeving aan de verdachte en zonder overdracht naar een andere instantie zoals kantonrechter of buitenlandse justitiële autoriteiten. In 2001 waren het er bijna 7.000.

Sepots staan voor bijna driekwart in verband met de (aanvankelijke) verdenking van misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht. Sepots voor verkeersmisdrijven en voor economische misdrijven maken beide zo'n 10% van het totale aantal sepots uit. De sepots voor zaken uit het Wetboek van Strafrecht lopen zowel voor het totaal als voor alle categorieën afzonderlijk in aantal terug (figuur 5.7). In de periode 1995-2001 is vooral het aantal sepots voor vermogensmisdrijven sterk verminderd, van 24.000 naar 8.500. Ook de sepots voor de categorie geweldsmisdrijven en de categorie vernieling en openbare orde daalden flink in omvang.

Transacties

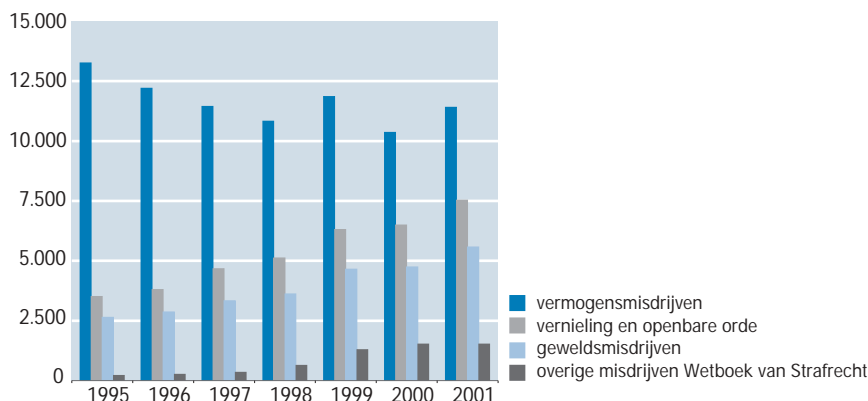
Een andere belangrijke wijze van afdoening die het OM ten dienste staat, is de transactie (artikel 74 Sr). In de meeste gevallen stelt het OM hierbij als voorwaarde het betalen van een bepaalde geldsom (een 'boete'). Bij de invoering van de Wet Vermogenssancties in 1983 werd deze transactiemogelijkheid voor misdrijven in het strafrecht geïntroduceerd. Het aantal en het type van strafbare feiten waarvoor het OM een transactievoorstel kan doen, is in de loop van de jaren steeds verder uitgebreid.

Er is sprake van een relatieve toename van het aantal transacties in de periode 1995-2001. Het absolute aantal transacties bij strafzaken is in de periode 1995-1998 jaarlijks steeds iets minder dan 60.000, maar is in 2001 opgelopen tot bijna 67.000 (tabel 5.5, bijlage 4). Bij een dalend totaal aantal OM-afdoeningen (van 147.000 naar 116.000) neemt het aandeel transacties absoluut (en relatief) toe van 58.000 (39%) in 1995 tot 67.000 (57%) in 2001. De transactie gaat als afdoeningmiddel van het OM ver aan kop. Dit geldt nog sterker voor zaken waar de verdachte een rechtspersoon is: in 1995 werden 12.400 zaken (68%) door het OM met een transactie afgedaan, in 2001 waren dit er 11.700 (78%). Zaken tegen rechtspersonen worden niet vaak voor de rechter gebracht: in 2001 gebeurde dit slechts met een op de tien zaken. De transactie is daarmee veruit de belangrijkste wijze van afdoening. Zaken tegen rechtspersonen zijn niet verantwoordelijk voor de stijging van het absolute aantal transacties. In 2001 is het aantal transacties ongeveer 700 minder dan in 1995.

De verdeling over de delictgroepen is bij de transacties anders dan bij de sepots. Zo is het aandeel van de transacties voor een misdrijf uit het Wetboek van

6 In het midden van de jaren tachtig heeft de regering bepaald dat 'zal moeten worden gestreefd naar halvering van het percentage onvoorwaardelijke beleidssepots (...) in de periode tot 1990'. In 1988 heeft het CBS onderzocht of het gestelde doel werd gehaald (CBS, 1988). Geconcludeerd werd toen dat dit het geval was. Overigens werd opgemerkt dat al in het begin van de jaren tachtig het aantal beleidssepots 'over zijn top heen was op het moment dat het kabinet zijn doelstelling publiceerde'.

Figuur 5.8 Door het Openbaar Ministerie met transactie afgedane rechtbankstrafzaken naar enkele delictgroepen van het Wetboek van Strafrecht, 1995-2001

Bron: CBS

Strafrecht vrij stabiel en ligt dit in 2001 op 37%. Het verkeersmisdrijf rijden onder invloed is na een lichte stijging weer gedaald naar 16%. Omgekeerd zijn de transacties voor economische misdrijven na een daling rond 1997 weer licht gestegen (26%). Van alle transacties in zaken uit het Wetboek van Strafrecht hebben de meeste betrekking op een vermogensmisdrijf (zie figuur 5.8). Het aandeel van de transacties voor misdrijven uit de categorieën geweld en vernieling en openbare orde ligt lager maar is nog aan het toenemen.

Overige wijzen van afdoening

Behalve de afdoening door middel van een sepot of een transactie, heeft de officier van justitie andere manieren om een strafzaak zelf af te doen, dus voordat de rechter er aan te pas komt. De officier van justitie beoordeelt, al naar gelang de aard en de omstandigheden van de aan hem voorgelegde zaken, of het *samenvoegen* van afzonderlijke strafzaken zinvol is, bijvoorbeeld om redenen van efficiëntie. Deze zaken gaan dan alsnog *gevoegd* naar de rechter. Overdracht naar een ander parket gebeurt in beginsel op procestechnische gronden (een ander arrondissement dan waar de inschrijving plaatsvond is bevoegd). Ongeveer een kwart (in 1995) tot een zesde (in 2001) van alle OM-afdoeningen bestaat uit een voeging ad informandum, voeging ter berechting of een overdracht naar een ander parket. Ook in absolute aantallen gezien zijn deze wijzen van afdoening OM sterk verminderd (zie tabel 5.5, bijlage 4). Ongeveer de helft van de ingeschreven zaken wordt door het OM via een dagvaarding voor de rechter gebracht. Deze worden door het CBS *niet* tot de afdoeningen van het OM gerekend (zie box 5.1) en komen in de volgende paragraaf (afdoeningen door de rechter) tot uitdrukking.

5.1.3 Afdoeningen door de rechter

De strafzaken die bij de parketten staan ingeschreven, worden globaal gesproken in de helft van de gevallen afgedaan door het OM. Dit gebeurt, zoals hiervoor is gebleken, in de regel via een sepot of een transactie. De andere helft van de ingeschreven strafzaken legt het OM ter berechting voor aan de rechter. De officier van justitie gaat in dat geval over tot het dagvaarden van de verdachte. De rechter gaat zich dan in eerste aanleg over de zaak uitspreken.

Afdoeningen van strafzaken

De ontwikkeling in de afdoeningen van zaken door de strafkamers van de arrondissementsrechtbanken laat zien dat er tussen 1960 en heden meer dan een verdubbeling in het aantal zaken is geweest. De rechter doet in 1960 50.000 strafzaken af, in 2001 bijna 112.000 (zie figuur 5.1).

Een opvallende ontwikkeling is te zien bij de misdrijven uit de Wegenverkeerswet. In de loop van de jaren zeventig begint het aantal verkeerszaken sterk te stijgen. Deze stijging houdt aan tot na 1980. De stijging wordt vooral veroorzaakt door het misdrijf rijden onder invloed. De verklaring van deze ontwikkeling lijkt dan ook te liggen in de toenmalige nieuwe, strengere wetgeving op het gebied van drankgebruik bij het deelnemen aan het verkeer en de handhaving daarvan sinds 1974. In hoofdstuk 4 (paragraaf 4.2) is reeds aandacht geschonken aan de opsporingskant van dit delict (artikel 26 uit de toenmalige Wegenverkeerswet, artikel 8 uit de Wegenverkeerswet 1994).

In de periode 1995-2001 staat jaarlijks bijna twee derde van alle strafzaken bij de rechter in verband met een misdrijf uit het Wetboek van Strafrecht (zie tabel 5.6, bijlage 4). In dezelfde periode behoort ruim een vijfde van de strafzaken bij de rechter tot de misdrijven uit de Wegenverkeerswet, voornamelijk rijden onder invloed. Het aandeel van de misdrijven tegen de Opiumwet, in absoluut aantal gering, laat een stijgende tendens zien bij de harddrugsdelicten.

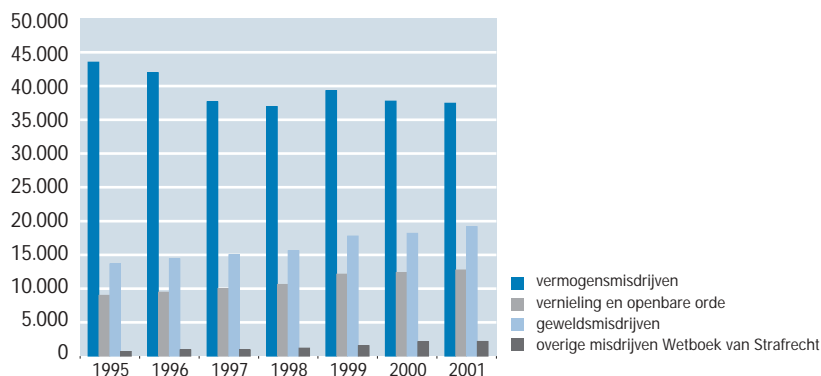
Binnen de categorie Wetboek van Strafrecht zijn in de periode 1995-2001 ook bij de strafzaken die aan de rechter worden voorgelegd, de vermogensmisdrijven in de meerderheid, hoewel het aandeel aan het dalen is: van 67% naar 52% (zie figuur 5.9). Geweldsmisdrijven, in aantal geringer, hebben in de rechterlijke afdoeningen van misdrijven uit het Wetboek van Strafrecht in dezelfde periode een groeiend aandeel: van 20% naar 27%.

Eindbeslissing van de rechter

Bij de strafzaken, zo blijkt uit de cijfers, verklaart de rechter een verdachte in de meeste gevallen schuldig. Van de 112.000 strafzaken die de rechtbanken in eerste aanleg in 2001 hebben afgedaan, eindigen er bijna 106.000 met een schuldigverklaring (zie tabel 5.7, bijlage 4).

In de periode 1995-2001 is in ca. 95% van het totaal aantal door de rechter afgedane strafzaken een schuldigverklaring uitgesproken.

Figuur 5.9 Door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken naar enkele delictgroepen van het Wetboek van Strafrecht, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.6 (bijlage 4).
Bron: CBS

Bezien per groep van delicten zijn kleine verschillen waar te nemen. In strafzaken op grond van het Wetboek van Strafrecht wordt in die periode in bijna 95% van de gevallen een schuldigverklaring uitgesproken, waarvan ruim 95% vermogensdelicten en ruim 93% vernieling en openbare orde betreft. In ruim 97% van de strafzaken inzake de Wegenverkeerswet wordt door de rechter tot een schuldigverklaring besloten. Het percentage schuldigverklaringen van opiumdelicten schommelt rond de 96%; bij zaken waarin softdrugs betrokken zijn, is het percentage schuldigverklaringen de laatste jaren gedaald tot ruim 92% in 2001. In economische strafzaken wordt minder vaak tot een schuldigverklaring besloten; hier ligt dit percentage tussen de 90 en de 91.

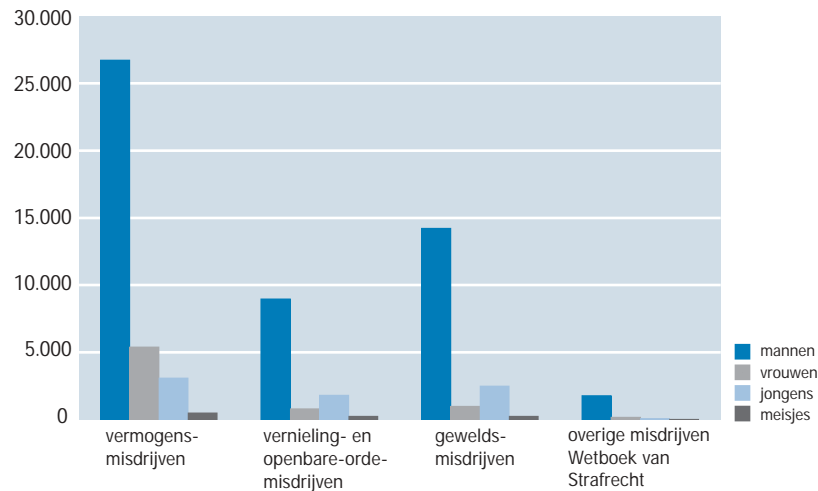
Voor alle hoofdcategorieën zijn de mannen als daders veruit in de meerderheid, het meest prominent bij de Wegenverkeerswet en de Wet wapens en munitie. De rechtspersonen zijn weer 'goed' vertegenwoordigd bij de Wet op de economische delicten.

Ook binnen de hoofdcategorie Wetboek van Strafrecht vormen in 2001 de (volwassen) mannen steeds de grootste groep (figuur 5.10). Bij de geweldsmisdrijven en bij de misdrijven vernieling en de openbare orde is het aandeel jongens binnen de groep daders relatief groot. Vrouwen zijn vooral te vinden bij de vermogensmisdrijven.

In circa 5.000 zaken komt de rechter in 2001 tot een vrijspraak of een ontslag van alle rechtsvervolgning (zie tabel 5.8, bijlage 4). Zo'n 5% van de zaken die het OM voorlegt aan de rechter, eindigt in eerste aanleg dus met een niet-schuldigverklaring. Dit percentage verandert de laatste jaren vrijwel niet. Per misdrijftype lopen overigens de percentages vrijspraken uiteen.

Enige achtergronden van vrijspraken zijn te vinden in een onderzoek over het

Figuur 5.10 Door de rechter in eerste aanleg uitgesproken schuldigverklaringen in rechtbankstrafzaken van enkele delictgroepen van het Wetboek van Strafrecht, naar soort verdachte, 2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.7 (bijlage 4).
Bron: CBS

mislukken van de vervolging van strafzaken (CBS 1994). Bij circa 10% van de vrijspraken gaat het om processuele fouten (de 'vormfouten'), zoals fouten in de tenlastelegging. Verder kan sprake zijn van bewust bij de vervolging genomen risico's, met voor het OM negatieve afloop. Ook ligt soms seponeren meer voor de hand, maar besluit het OM uit het oogpunt van de ernst van het feit en de daaraan verbonden maatschappelijke onrust toch tot vervolging. Soms ook is, vooral bij bepaalde misdrijven tegen het leven, sprake van bewijsproblemen. Tegen de uitspraak van de arrondissementsrechter kunnen de betrokken partijen (OM en advocaat verdachte) bij het gerechtshof in hoger beroep gaan. Na een uitspraak van het gerechtshof is beroep in cassatie bij de Hoge Raad mogelijk. In beroepszaken kan de uitspraak van de lagere rechter worden herzien en kan de zaak met een schuldigverklaring in eerste instantie dus bijvoorbeeld alsnog in vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolging eindigen. Overigens is het omgekeerde ook mogelijk.

Opgelegde sancties naar type

Wanneer de rechter de verdachte schuldig verklaart, zal hij in de meeste gevallen een sanctie opleggen. In veel gevallen legt de rechter een combinatie van straffen op (staat 5.1 en tabel 5.9, bijlage 4).

De verschillende typen van sancties hebben door de tijd heen niet steeds hetzelfde belang gehad. Taakstraffen bijvoorbeeld spelen pas vanaf 1985 een rol van betekenis. In de periode 1960-1995 is het totale aantal opgelegde sancties gestaag gegroeid van 47.000 in 1960 tot 135.000 in 1995 (zie tabel 5.10, bijlage 4).

Staat 5.1 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde straffen in rechtbankstrafzaken, 1995-2001

	1995 (abs.)	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
gevangenisstraf zonder geldboete	33.961	34.472	37.790	36.955	38.590	37
onvoorwaardelijk	19.846	18.718	20.847	20.672	22.413	58
gedeeltelijk onvoorwaardelijk	4.803	5.500	5.650	5.809	6.315	16
voorwaardelijk	9.312	10.254	11.293	10.474	9.862	26
geldboete zonder gevangenisstraf:	39.953	41.577	42.225	43.626	42.275	40
onvoorwaardelijk	33.169	34.482	34.842	36.214	34.748	82
gevangenisstraf met geldboete	8.794	7.821	8.103	7.648	6.328	6

Bron: CBS

Het verloop van de diverse opgelegde sancties is hier en daar nogal grillig. De geldboete is de meest opgelegde hoofdstraf, met een vrij snelle stijging tot 1980 en daarna een stabilisering rond de 50.000. De invloed van de nieuwe alcoholwetgeving binnen de Wegenverkeerswet lijkt ook bij de opgelegde sancties zichtbaar: in het midden van de jaren zeventig steeg het aantal opgelegde ontzeggingen van de rijbevoegdheid zeer snel; daarna zakte het weer af.

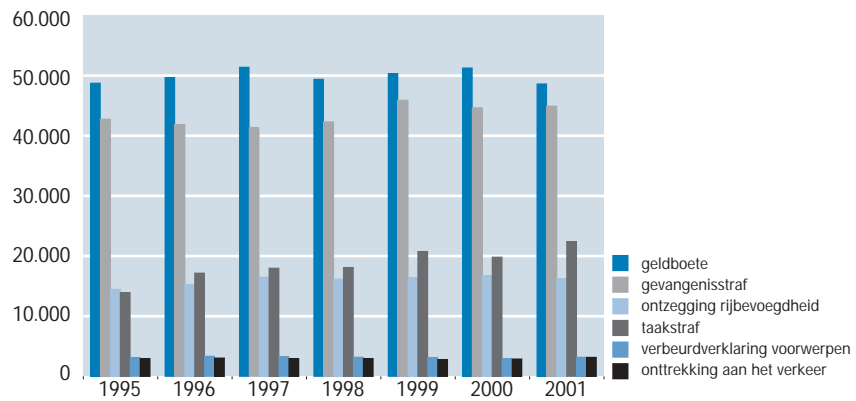
De periode 1995-2001 laat voor de meeste opgelegde sancties (in eerste aanleg) een geleidelijk stijgende trend zien (figuur 5.11). De stijging bij de taakstraffen is wat sterker. Deze straf is nog steeds sterk groeiend. Figuur 5.12 laat zien dat het aandeel taakstraffen opgelegd door de officier van justitie⁷ (het zgn. 'officiersmodel') in het totale aantal opgelegde taakstraffen toeneemt. Overigens worden taakstraffen volgens dit model vooral bij minderjarigen opgelegd (zie paragraaf 5.2).

Uit figuur 5.13 blijkt dat het *aandeel* geweldsdelicten en vernieling/openbare orde delicten in het totale aantal opgelegde taakstraffen groeit ten koste van het aandeel vermogensdelicten. Het *aantal* taakstraffen vanwege een geweldsdelict groeide in de periode 1995-2001 met 246% naar ruim 6.700 en het aantal vanwege de vernieling/openbare orde groeide zelfs met 364% naar bijna 5.800 (zie tabel 5.12 in bijlage 4). Het aantal taakstraffen vanwege een vermogensdelict groeide met 'slechts' 45% naar 13.400 in 2001.

Veranderingen in de verdeling van de langetermijngegevens over de opgelegde onvoorwaardelijke boetes worden uiteraard beïnvloed door inflatie-effecten, door aanpassingen van maximale boetebedreigingen in de wet en door de mate van

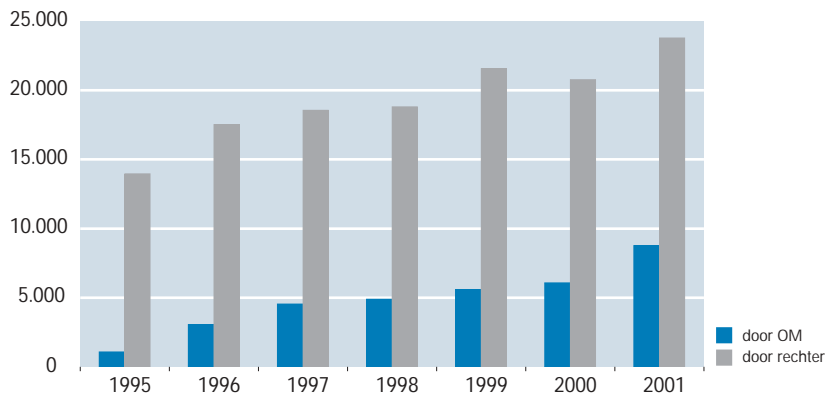
7 Hoewel het in deze paragraaf gaat over afdoeningen door de rechter, worden hier om redenen van praktische aard taakstraffen opgelegd door rechter én OM tezamen in beeld gebracht.

Figuur 5.11 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde sancties in rechtbankstrafzaken naar soort sanctie, 1995-2001

Voor corresponderende cijfers, zie tabel 5.10 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 5.12 Taakstraffen door OM en door rechter, 1995-2001

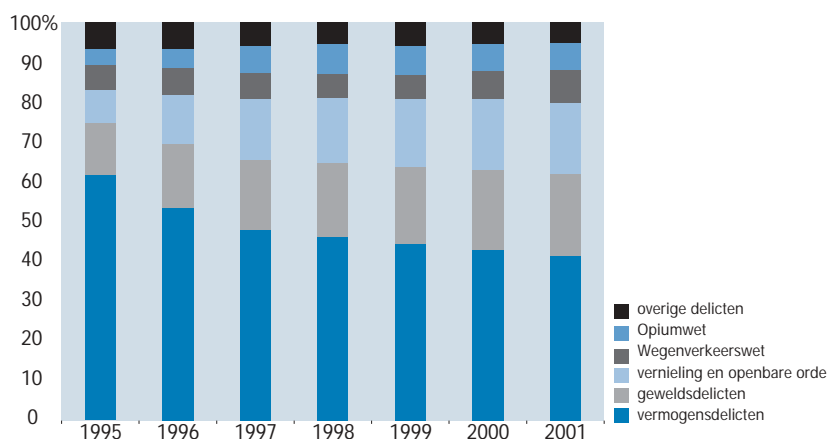

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.12 (bijlage 4).
Bron: Parket Generaal en CBS

strafoplegging door de rechter. Ter illustratie (zie tabel 5.13, bijlage 4): in 1960 beliep nog 58% van de 23.000 opgelegde boetes een bedrag⁸ van minder dan e 22,69 (was f 50), in 2001 ging het om niet meer dan 0,1% (van de 47.000 boetes).

⁸ Vanaf 1 januari 2002, tegelijk met de invoering van de euro als valuta-eenheid in Nederland, zijn in de statistieken alle geldbedragen weergegeven in euro's. Door de omrekeningsfactor (2,20371) komen de tot nu toe gehanteerde klassengrenzen in 'ronde' guldenbedragen na herberekening uit op de overeenkomstige klassengrenzen in 'niet-ronde' eurobedragen. Het is op technische gronden niet mogelijk alle historische reeksen zoals opgenomen in deze publicatie te herberekenen naar nieuwe 'ronde' klassengrenzen.

Figuur 5.13 Het relatieve aandeel van delicten in de door OM en rechter opgelegde taakstraffen (in %), 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.12 (bijlage 4).
Bron: Parket Generaal (OM-data) en CBS

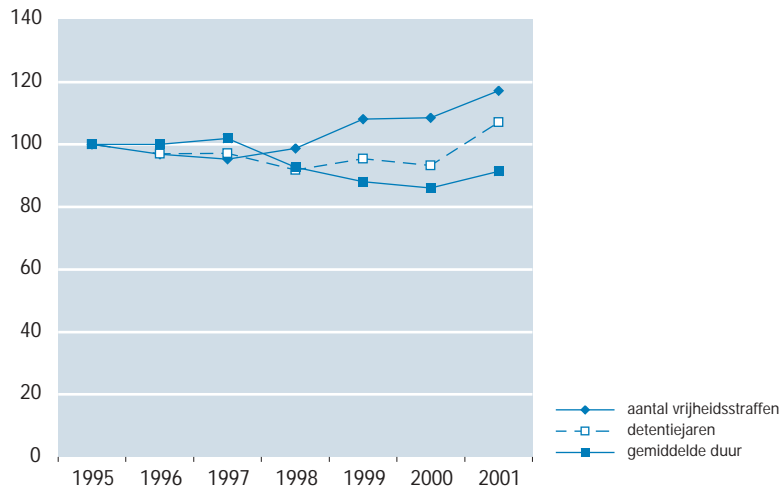
Gevangenisstraffen in duur en volume

Het aantal opgelegde (voorwaardelijke en onvoorwaardelijke) gevangenisstraffen beweegt zich de laatste jaren rond de 45.000. In een studie van het WODC (Grapendaal e.a., 1997) wordt onder meer geconcludeerd dat de toename van het aantal te executeren detentiejaren⁹ in de periode 1985-1995 (van een kleine 6.000 naar bijna 11.000 detentiejaren) voor een belangrijk deel is te verklaren uit een toename van de gemiddelde strafduur (van 133 dagen naar 197 dagen), met name voor geweldsdelicten en delicten betreffende de openbare orde. Voorts is de toename van het aantal (volume) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen¹⁰ sinds 1990 een oorzaak van de toenemende druk op het gevangeniswezen. Uit meer recente straftoemettingsgegevens (CBS) blijkt dat van 1995 tot en met 2000 een daling van de gemiddelde strafduur heeft plaatsgevonden. Dit bij een voortgaande stijging van het aantal gevangenisstraffen. Beide ontwikkelingen worden verklaard door een forse toename van het aantal gevangenisstraffen van 1 tot en met 14 dagen van bijna 4.700 in 1995 tot 7.600 in 2000 (zie ook Van der Heide e.a., 2001b en Moolenaar e.a., 2002).

9 Het aantal detentiejaren wordt berekend op basis van het aantal in eerste aanleg opgelegde vrijheidsstraffen en de duur van deze straffen. De strafduur betreft hier de werkelijk uit te zitten tijd. Het deel dat op grond van de vi-regeling niet behoeft te worden uitgezeten wordt derhalve van de opgelegde strafduur afgetrokken.

10 Hieronder worden gevangenisstraffen, hechtenissen, tuchtschoolstraffen (tot 1995) en jeugddetenties (vanaf 1995) begrepen. In bijlage 4 worden de vrijheidsstraffen voor minder- en meerderjarigen apart in beeld gebracht.

Figuur 5.14 Ontwikkeling vrijheidsstraffen in aantal, gemiddelde duur en detentiejaren (indices, 1995 = 100)

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.14–5.16 (bijlage 4).
Bron: CBS, bewerking: WODC

Omdat de groei vooral de zeer korte vrijheidsstraffen betreft, zijn de consequenties voor de benodigde celcapaciteit beperkt. In 2001 zijn het echter de lange vrijheidsstraffen die in aantal toenemen (staat 5.2). Het aantal detentiejaren groeit daardoor met maar liefst 16% tot 11.700 in 2001 (figuur 5.14).

Een uitsplitsing naar delicttype laat zien dat met name de vermogensdelicten en de delicten tegen de Opiumwet, elk met 500 detentiejaren, hebben bijgedragen aan de groei van het aantal detentiejaren (zie tabel 5.16 in bijlage 4). Tussen 1995 en 2001 is evenwel een stijging zichtbaar van het aantal (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen met 19% (zie tabel 5.14 in bijlage 4). Een verbijzondering naar rechtbank leert dat 1.100 detentiejaren (= 9,4%) in 2001 zijn opgelegd aan personen die door de rechtbank Haarlem zijn schuldig verklaard aan een delict tegen de Opiumwet. Aangenomen moet worden dat het hier vooral om op Schiphol gearresteerde drugskoeriers gaat.

Naast (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen kan de rechter ook geheel voorwaardelijke vrijheidsstraffen opleggen. Jaarlijks doet hij dat ongeveer 20.000 keer. De gemiddelde duur van de voorwaardelijke straf schommelt al jaren rond de 40 dagen. Meestal worden aan een voorwaardelijke straf 'algemene voorwaarden' gesteld. Dat wil zeggen dat wanneer de gestrafte binnen de proeftijd nog een keer wordt gearresteerd voor een strafbaar feit, de voorwaardelijke straf alsnog ten uitvoer wordt gelegd. Het aantal detentiejaren dat hiermee is gemoeid, is niet bekend en komt nog bij de in deze paragraaf vermelde detentiejaren. Naast algemene voorwaarden worden soms bijzondere voorwaarden gesteld, zoals het zich gedragen naar aanwijzing van een hulpverlenende instantie.

Staat 5.2 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen in rechtbankstrafzaken naar duurcategorie*

	1995	1998	1999	2000	2001
1 t/m 7 dagen	1.570	2.412	2.874	2.869	2.838
> 1 t/m 2 weken	3.114	3.636	4.192	4.765	4.458
> 2 weken t/m 1 maand	4.728	4.400	5.117	4.952	5.052
> 1 t/m 3 maanden	7.375	6.455	7.198	7.164	8.796
> 3 t/m 6 maanden	3.999	3.322	3.515	3.349	4.108
> 6 t/m 9 maanden	628	863	810	915	878
> 9 maanden t/m 1 jaar	1.451	1.607	1.414	1.369	1.566
> 1 t/m 2 jaar	2.193	2.045	1.968	1.845	2.136
> 2 t/m 4 jaar	964	851	938	899	1.021
langer dan 4 jaar	388	334	389	370	452
totaal	26.410	25.925	28.415	28.497	31.305

* De duur is exclusief het deel van de opgelegde strafduur dat op grond van de vi-regeling niet behoeft te worden uitgezeten.

Bron: CBS, bewerking: WODC

5.1.4 Doorlooptijd van procedures

Een procedure bij OM en rechter in eerste aanleg heeft een bepaalde doorlooptijd. Vanaf het moment van inschrijving bij het parket van het OM tot aan de einduitspraak gaat geruime tijd voorbij. Van de bijna 112.000 afgedane zaken in 2001 is de doorlooptijd berekend. Het overgrote deel, meer dan 92.000 zaken of 82%, is door de politierechter behandeld. De politierechter behandelt die zaken waarbij als criteria gelden de 'eenvoudigheid' van de zaak en het voornemen van het OM niet meer dan één jaar (tot voor kort: zes maanden) gevangenisstraf te eisen. De meervoudige kamer doet in 2001 ruim 12.000 zaken af, de kinderrechter iets minder dan 7.500.

In 1995 heeft een zaak bij de meervoudige kamer een doorlooptijd van gemiddeld 225 dagen (7,5 maand¹¹), bij de enkelvoudige kamer (politierechter) is het 243 dagen (bijna 8 maanden) en bij de kinderrechter 224 dagen (bijna 7,5 maand). In 2001 zijn deze doorlooptijden respectievelijk 239, 201 en 218 dagen (zie tabel 5.18, bijlage 4).

Bij de politierechter gaan in 2001 de zaken dus gemiddeld het snelst. In de loop van de periode 1995-2001 is de doorlooptijd van de zaken bij de politierechter met zo'n 17% afgenomen; bij de meervoudige kamer is die met 6% toegenomen. Natuurlijk zijn er verschillen tussen de zaken als men kijkt naar het in de tenlastelegging omschreven strafbare feit. Als wordt voorbijgegaan aan de vrij heterogene categorie 'overige wetten', waaronder fiscale zaken, met een relatief lange doorlooptijd, of aan de categorieën met een klein aantal zaken, hebben in 2001 bij de meervoudige kamer de economische misdrijven gemiddeld de

11 Voor deze vergelijking is een maand gesteld op 30 dagen.

langste doorlooptijd met zo'n 500 dagen (bijna 17 maanden). Ook bij de politierechter hebben de economische misdrijven een relatief lange doorlooptijd: ongeveer 10 maanden.

5.1.5 Hoger beroep en beroep in cassatie

Er zijn van de zaken in hoger beroep en beroep in cassatie geen recentere gegevens beschikbaar dan de al eerder gepubliceerde cijfers over het verslagjaar 1999. In de periode 1995-1999 behandelen de gerechtshoven jaarlijks gemiddeld zo'n 9.000 zaken (zie tabel 5.19, bijlage 4). In 3% van de arresten bevestigt het hof een vonnis van de rechtbank. Ruim driekwart van de hoger beroepzaken eindigt met een of andere wijziging van het vonnis, waarbij een grote meerderheid opnieuw op een schuldigverklaring uitloopt. In zo'n 8 à 9% van de in hoger beroep behandelde zaken bij het hof volgt vrijspraak.

De strafkamer van de Hoge Raad heeft jaarlijks een werklast van 2.500 à 3.000 cassatieberoepen. Drie vijfde daarvan handelt de raad jaarlijks af, waarbij in circa 80% van de zaken het cassatieberoep wordt verworpen. In ongeveer 6% van de gevallen volgt een terug- of verwijzing naar een lagere rechter, meestal het hof.

5.1.6 Vergoeding van schade en kosten aan ex-verdachten

Personen die ten onrechte hechtenis hebben ondergaan, ontvangen als ze daarom vragen van de overheid een schadevergoeding. Deze regeling is gebaseerd op de artikelen 89 en 591 e.v. van het Wetboek van Strafvordering. Wanneer een zaak eindigt zonder oplegging van straf, of wanneer wel straf wordt opgelegd maar voor een strafbaar feit waarvoor geen voorlopige hechtenis is toegelaten, heeft een gewezen verdachte recht op vergoeding van de schade die hij ten gevolge van ondergane verzekering, klinische observatie of voorlopige hechtenis heeft geleden (art. 89 e.v. Sv). De vergoeding wordt toegekend door de behandelende rechtbank dan wel, bij kantongerechzaken, de rechtbank van het arrondissement waarin het kanton is gelegen.

Artikelen 591 e.v. regelen de vergoeding van door gewezen verdachten gemaakte kosten (zoals proceskosten, reis- en verblijfskosten) en vergoeding van de schade die hij ten gevolge van tijdverzuim door het gerechtelijk vooronderzoek en de behandeling van de zaak ter terechtzitting werkelijk heeft geleden alsmede de kosten van een raadsman.

Staat 5.5 laat zien dat zowel het aantal beslissingen op verzoeken ex artikelen 89 en 591a Sv, als het aantal toegekende verzoeken tussen 1995 en 2001 fors is gestegen. Het gemiddelde uitgekeerde bedrag is in 2001 bijna 3.000 euro. Ook het totale bedrag aan toegekende schadevergoedingen (in 1995 nog 4 miljoen euro) is zowel in 2000 als in 2001 een bedrag van ongeveer 12 miljoen euro.

Box 5.2 Loont hoger beroep?

Deze box maakt een vergelijking tussen rechterlijke uitspraken in eerste aanleg en uitspraken in hoger beroep en cassatie. Daartoe zijn de ruim 9.000 strafzaken bekeken, die in 1999 in eerste aanleg zijn afgedaan en waarbij hoger beroep is aangetekend. Er is voor het jaar 1999 gekozen om een termijn te hebben die voor de meeste zaken lang genoeg is om inmiddels te zijn behandeld in hoger beroep en eventueel in cassatie. Niettemin blijkt in januari 2003, zo'n drie tot vier jaar later, dat van 22% van deze zaken de onherroepelijke afdoening nog niet is bijgeschreven in de justitiële documentatie.¹²

De vergelijking van uitspraken voor en na het hoger beroep betreft 7.135 zaken.

Als eerste worden de zaken in een zeer grove indeling tegenover elkaar gezet: is er sprake van vrijspraak, strafoplegging of geen strafoplegging voor en na hoger beroep en is deze beslissing hetzelfde op beide momenten? In de kolom 'Geen strafoplegging' zijn de uitspraken 'OM niet ontvankelijk', 'dagvaarding nietig', alsmede 'schuldverklaring zonder oplegging van straf' en 'ontslag van alle rechtsvervolgung' geteld.

Uit staat 5.3 blijkt dat er bij de uitspraken in eerste aanleg vaker sprake is van strafoplegging dan na hoger beroep; het aantal vrijspraken en uitspraken zonder strafoplegging is veel groter na hoger beroep. Het grootste deel van de zaken eindigt niettemin zowel voor als na het hoger beroep met enige vorm van straf. Van de zaken waar in

eerste aanleg is vrijgesproken of waar geen straf is opgelegd, eindigt bijna de helft alsnog in een strafoplegging. Zowel de verdachte als het OM kan tegen de beslissing van de rechter in beroep gaan. Is er in eerste aanleg sprake van straf, dan is degene die beroep aantekent meestal de verdachte (86%), soms het OM (4%) en soms beiden (9%). Het is vrijwel altijd het OM dat in beroep gaat tegen beslissingen zonder straf. Dit is overigens niet zo verwonderlijk: tegen een vrijspraak kan een verdachte niet in beroep gaan.

Staat 5.4 zet alle vrijheidsstraffen, taakstraffen en boetes naast elkaar. De verschillende strafsoorten kunnen in combinatie met elkaar voorkomen. De onderdelen worden ieder apart meegeteld.

Na hoger beroep is het aantal onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen met ongeveer eenderde afgenomen; de gemiddelde duur ligt echter hoger. Daarentegen neemt het aantal voorwaardelijke vrijheidsstraffen wat toe en wordt het aantal taakstraffen bijna verdubbeld. Een deel van de onvoorwaardelijke straffen verandert in een voorwaardelijke straf en/of taakstraf: van de 3.837 (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen blijft 58% onvoorwaardelijk, maar wordt eenderde een (geheel) voorwaardelijke straf en/of taakstraf. Het betreft hier vooral de lagere straffen met een gemiddelde duur van ruim drie maanden.

Staat 5.3 Vonnissen in eerste aanleg en in hoger beroep

	in hoger beroep	geen		
In eerste aanleg	vrijspraak	strafoplegging	strafoplegging	totaal
vrijspraak	121 (1,7%)	9 (0,1%)	102 (1,4%)	232 (3,3%)
geen straf- oplegging	4 (0,1%)	16 (0,2%)	38 (0,5%)	58 (0,8%)
strafoplegging	541 (7,6%)	199 (2,8%)	6.105 (85,6%)	6.845 (95,9%)
totaal	666 (9,3%)	224 (3,1%)	6.245 (87,5%)	7.135 (100%)

Bron: OMDATA en OBJD

12 De afdoeningen in eerste aanleg van deze nog openstaande zaken verschillen enigszins met die van de onherroepelijk afgedane zaken op de volgende punten: er zijn relatief wat meer zaken waar geen vrijheidsstraf, taakstraf of boete is opgelegd en wat minder zaken met een onvoorwaardelijke boete; de gemiddelde onvoorwaardelijke strafduur is wat lager en het gemiddelde boetebedrag hoger. De verschillen zijn echter dermate gering dat een vertekening als gevolg van het buiten beeld blijven van deze zaken onwaarschijnlijk is.

Box 5.2 (vervolg)

Andersom gebeurt ook, zij het in geringere mate: 10% van de voorwaardelijke vrijheidsstraffen en/of taakstraffen wordt na hoger beroep een (deels) onvoorwaardelijke straf. Is er zowel in eerste aanleg als in hoger beroep een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd dan valt deze bij 35% van de zaken lager uit; bij 8% van de zaken is de straf hoger.

De onvoorwaardelijke boetes nemen zowel in aantal als in hoogte af. Bijna de helft van de afname in aantal wordt veroorzaakt door het feit dat in hoger beroep is vrijgesproken. Daarnaast komt de boete bij de uitspraak in eerste aanleg voor tezamen met een vrijheidsstraf of taakstraf en wordt vervolgens in hoger beroep niet meer opgelegd. De afname van het gemiddelde boetebedrag is voor een groot deel toe te schrijven aan een drietal vrijspraken in zaken, waar in eerste aanleg de hoogste boetes waren opgelegd. Laten we deze drie zaken buiten beschouwing, dan daalt het gemiddelde boetebedrag in eerste aanleg naar 1.365 euro. Dit blijft overigens meer dan na hoger beroep.

Tot slot kijken we naar de vrijheidsbenemende maatregelen, zoals de tbs met bevel tot verpleging en de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen. Hoewel de maatregel in de strikte zin van het woord geen 'straf' is, kan hij lang duren en wordt hij vaak als een 'zware sanctie' ervaren. In eerste aanleg zijn zeventig vrijheidsbenemende maatregelen opgelegd, na hoger beroep tweeën-

zestig. Vierenzeventig van deze maatregelen zijn zowel voor als na beroep opgelegd, zesentwintig maatregelen zijn in hoger beroep niet wederom opgelegd, maar in hoger beroep zijn er wel achttien maatregelen extra bijgekomen.

Is het nu zo dat hoger beroep 'loont'? In de hier besproken zaken hebben de verdachten en het OM van tevoren ingeschat dat het aantekenen van hoger beroep in hun voordeel zou zijn. In deze gevallen lijkt het hoger beroep in het algemeen inderdaad gunstiger uit te pakken, uitgaande van een aantal assumpties: de officier, die niet tevreden is met een vrijspraak of schuldigverklaring zonder toepassing van straf, krijgt vaak alsnog een strafoplegging; de verdachte die liever een taakstraf verricht dan te gaan zitten maakt eveneens een goede kans en een niet gering deel van de mensen die hun onvoorwaardelijke vrijheidsstraf behouden zien deze wel verminderd. En dan zijn er natuurlijk de vrijspraken: na hoger beroep fors in aantal toegenomen. Daar tegenover blijft wel een deel van de mensen staan die hun voorwaardelijke straf of taakstraf in een onvoorwaardelijke straf zien veranderen of die een langere straf krijgen opgelegd.

Staat 5.4 Vonnissen in eerste aanleg en hoger beroep naar soort straf

	in eerste aanleg		in hoger beroep	
	aantal	gemiddelde	aantal	gemiddelde
onvoorwaardelijke vrijheidsstraf	3.837	382 dagen	2.446	441 dagen
voorwaardelijke vrijheidsstraf	1.815	75 dagen	1.893	82 dagen
taakstraf	980	112 uren	1.711	112 uren
onvoorwaardelijke boete	1.994	2.710 euro	1.662	1.102 euro
voorwaardelijke boete	326	922 euro	317	970 euro

Bron: OMDATA en OBJD

Staat 5.5 Schadevergoeding aan ex-verdachten wegens ondergane hechtenis*, 1995-2001

	1995 (abs.)	1998	1999	2000	2001
aantal verzoeken om schadevergoeding waarover in het jaar werd beslist	1.977	3.407	3.873	4.660	4.576
aantal verzoeken waarop schadevergoeding werd toegekend	1.668	2.994	3.333	3.839	4.029
toegekende schadevergoedingen (in miljoenen euro's)	4,4	9,1	8,8	11,8	12,0
gemiddeld bedrag per toegekende schadevergoeding (in euro's)	2.630	3.026	2.633	3.087	2.985

* Op grond van artikelen 89 en 591a Sv.
Bron: CBS

5.1.7 Internationale uitlevering

Uitlevering, een aspect van internationale rechtshulp, is het verzoek van de ene staat aan de andere om een persoon die zich bevindt op het grondgebied van laatstgenoemde staat, te laten overbrengen naar de eerste staat op grond van de verdenking van een strafbaar feit. Het doel is om de verdachte in de verzoekende staat te berechten. Uitlevering is in de regel gebaseerd op een verdrag.

Bij uitlevering is er een onderscheid naar een verzoek *aan* Nederland door een vreemde staat of een verzoek *door* Nederland aan een vreemde staat om uitlevering. In de meeste verdragen is overigens geregeld dat staten niet dan bij hoge uitzondering hun eigen onderdanen uitleveren.

In 2001 heeft Nederland ongeveer 300 verzoeken van andere staten om uitlevering van een verdachte gekregen (zie staat 5.6). Verreweg de meeste verzoeken komen uit een van de andere Europese landen, vooral uit de buurlanden België en Duitsland.

Nederland verzoekt in 2001 ongeveer 100 keer aan een andere staat de uitlevering van een verdachte. Ook hier nemen de landen van Europa, met name door verzoeken aan Duitsland, een prominente plaats in. Bij zowel binnenkomende als uitgaande verzoeken gaat het in ongeveer 10% om een land buiten Europa.

5.2 Vervolging en berechting van minderjarigen

De vorige paragraaf betref (ontwikkelingen in) vervolging en berechting voor minder- en meerderjarigen als totaal. Deze paragraaf gaat nader in op de vervolging en berechting van minderjarigen.

Staat 5.6 Verzoeken om uitlevering, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
aan Nederland door een land in							
Europa	207	233	264	260	241	184	265
Azië	1		8	1	3	2	4
Afrika		4	1	2			
Amerika	8	9	10	17	18	22	31
Oceanië			1				1
onbekend	4		1	3	3	2	10
totaal	220	246	285	283	265	210	311
door Nederland aan een land in							
Europa	105	115	131	132	95	78	110
Azië			1	6			
Afrika							3
Amerika	4	9	8	8	10	7	7
Oceanië							1
onbekend			3	1		1	
totaal	109	124	143	147	105	86	121

Bron: MvJ, Directie Internationale Strafrechtelijke Aangelegenheden en Dugsbeleid

Zoals reeds eerder in dit rapport is gesteld, is op strafrechtelijk minderjarigen – jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar – in principe het jeugdstrafrecht van toepassing. Jongeren van 16 en 17 jaar oud kunnen ook berecht worden volgens het strafrecht voor volwassenen, het algemeen strafrecht. Dat kan gebeuren op grond van de ernst van het gepleegde feit, de persoonlijkheid van de dader, of de omstandigheid waaronder het feit is gepleegd.

Omgekeerd is het mogelijk dat jongeren van 18 jaar of ouder volgens het jeugdstrafrecht worden berecht. Dit komt doordat het zogeheten 'daad-criterium' van toepassing is. Volgens dit criterium is de leeftijd op het moment van plegen van de daad bepalend voor de vraag of het volwassenenstrafrecht danwel het jeugdstrafrecht van toepassing is. Het kan gebeuren dat een jongere op zijn zeventiende jaar een feit pleegt, en pas een of meer jaren nadien voor de rechter moet verschijnen. In staat 5.7 is te vinden hoe vaak jongeren van 18 jaar of ouder volgens het jeugdstrafrecht worden berecht en – andersom – hoe vaak op 16- en 17-jarigen het algemeen strafrecht wordt toegepast.

Sinds de invoering van het nieuwe jeugdstrafrecht in 1995 is het aantal jeugdigen dat volgens het algemeen strafrecht wordt berecht, gedaald tot enkele honderden per jaar. Echter in het jaar 2001 doet zich een trendbreuk voor. In dat jaar ligt het aantal jongeren op wie het algemeen strafrecht wordt toegepast, boven de 1.000.

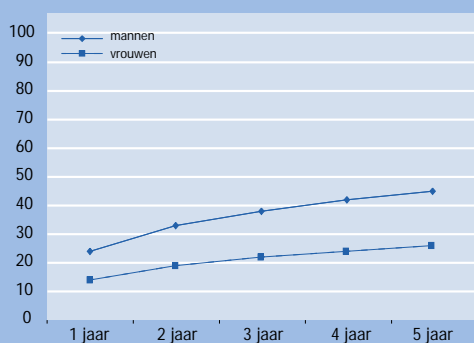
Box 5.3 Recidive na in 1997 afgedane strafzaken

De WODC-Recidivemonitor is een langlopend onderzoeksproject waarin gestandaardiseerde recidivemetingen worden verricht onder verschillende groepen justitiabelen. Het bronbestand voor het onderzoek is de OBJD, de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (zie bijlage 5). De keuze voor de OBJD als bron van onderzoeksgegevens impliceert dat alleen de criminaliteit die het Openbaar Ministerie te verwerken krijgt in kaart wordt gebracht.

In dit geval is er sprake van recidive wanneer iemand opnieuw met Justitie in aanraking komt naar aanleiding van een misdrijf. Dit kan elk misdrijf zijn, ongeacht de aard en de ernst daarvan. Verder gaat deze box alleen in op de vraag of mensen recidiveren en niet hoe vaak of hoe ernstig deze delicten dan zijn. Strafzaken die eindigen in vrijspraak of een technische uitspraak tellen niet mee.

Van alle daders die in 1997 een justitiecontact hadden, is 22% binnen één jaar in herhaling gevallen. In de vier jaar daarna loopt dit op tot 42%. Wanneer we vervolgens de recidive van mannelijke daders vergelijken met de recidive van vrouwelijke daders dan levert dit het volgende beeld op (figuur 5.15). De recidive van mannelijke daders ligt over de hele linie hoger dan de recidive van vrouwelijke daders. Na vijf jaar heeft een kwart van de vrouwen gerecidiveerd en bijna de helft van de mannelijke daders.

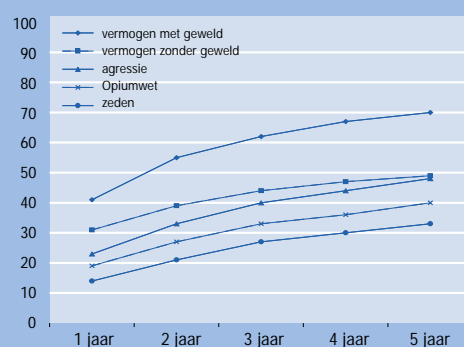
Figuur 5.15 Recidive na een zaak afgedaan in 1997 (in %), naar sekse

Vervolgens is onderzocht hoe het voorkomen van recidive samenhangt met het type delict dat iemand heeft gepleegd (figuur 5.16). Voor alle daders die in 1997 ten minste één justitiecontact hadden, levert dat het volgende beeld op. Mensen die een vermogensdelict met geweld pleegden, hebben de grootste kans om opnieuw met Justitie in aanraking te komen. Binnen vijf jaar heeft 70% een nieuw justitiecontact gehad. De recidive van mensen die een vermogensdelict zonder geweld of een geweldsdelict zonder vermogenscomponent pleegden, ligt een stuk lager. Binnen vijf jaar is bijna de helft van de daders opnieuw in aanraking geweest met Justitie. Verder zien we dat vier op de tien Opiumwetvertreders binnen vijf jaar hebben gerecidiveerd. De recidive van mensen die een zedendelict pleegden, ligt het laagst, namelijk 33% binnen vijf jaar. Dit spoort met de gegevens over recidive na tbs (zie paragraaf 5.1.3).

In figuur 5.17 is te zien hoe hoog de recidive is voor alle volwassen en jeugdige daders¹³ die in 1997 met Justitie in aanraking kwamen. Binnen één jaar heeft bijna een kwart van de volwassen daders een nieuw justitiecontact gehad. In de vier jaar daarna loopt dit op tot meer dan 40%. De recidive van jeugdige daders ligt over de hele linie nog wat hoger. Binnen één jaar stond bijna 30% weer bij Justitie op de stoep. Vier jaar later is dit opgelopen tot 56%.

Figuur 5.16 Recidive na een zaak afgedaan in 1997 (in %), naar type delict

13 Een jeugdige dader is iemand die volgens het jeugdstrafrecht is berecht, een volwassen dader is iemand op wie het strafrecht voor volwassenen is toegepast.

Box 5.3 (vervolg)

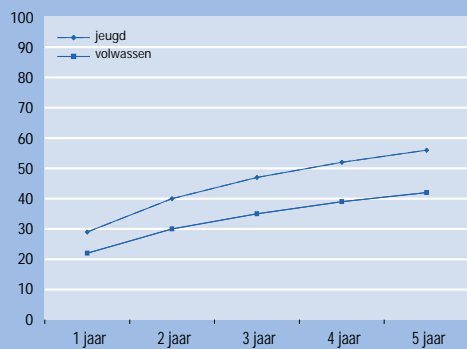
Hiervoor is een algemeen beeld geschetst van de recidive van jeugdige en volwassen daders. We zullen nu de volwassen daders onder de loep nemen en kijken hoe het recidiveverloop is na een selectie van afdoeningen (figuur 5.18). De recidive van mensen die een korte, onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van zes maanden of minder kregen, is het hoogst. Binnen 5 jaar is 75% van de daders opnieuw met Justitie in aanraking geweest. Als we vervolgens de mensen die een taakstraf kregen eruit lichten, dan zien we dat binnen vijf jaar ruim de helft van de daders opnieuw in aanraking is geweest met Justitie. Van alle daders die in 1997 een voorwaardelijke vrijheidsstraf kregen, valt ruim de helft binnen vijf jaar in herhaling. Van alle daders die een geldstraf door de rechter opgelegd kregen, heeft een vijfde binnen één jaar een nieuw justitiecontact. Dit loopt in de vier jaar daarna op tot 45%. De recidive van mensen die een transactie aangeboden kregen is het laagste, namelijk 24% binnen vijf jaar.

Dat de recidive na een transactie lager is dan de recidive na een taak- of een vrijheidsstraf, wil niet zeggen dat een transactie effectiever is in het voorkomen van recidive. Bij

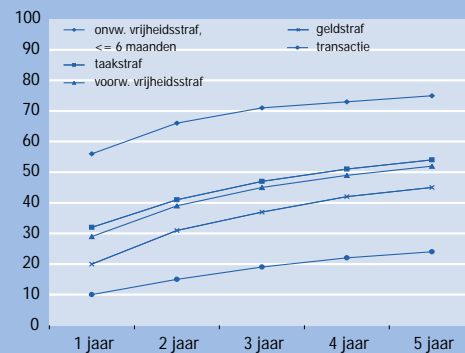
het vergelijken van de recidivepercentages moet men rekening houden met verschillen tussen de daders en de typen delicten die zij plegen. Mensen die een transactie aangeboden krijgen, zijn van een heel ander kaliber dan de mensen die een vrijheidsstraf krijgen. Hun recidivepercentages kunnen niet zonder meer met elkaar worden vergeleken.

Bij het vaststellen van genoemde recidivepercentages is geen rekening gehouden met de invloed van achtergrondkenmerken. De cijfers geven een algemeen beeld van de recidive in de hele populatie, hoewel er natuurlijk op lokaal niveau altijd verschillen kunnen zijn. Binnen de Recidivemonitor wordt onderzocht welke factoren van invloed zijn op de recidive en hoe we daar bij het vergelijken van de ruwe recidivepercentages rekening mee kunnen houden.

Figuur 5.17 Recidive na een zaak afgedaan in 1997 (in %), naar type strafrecht

Figuur 5.18 Recidive na een zaak afgedaan in 1997 (in %), naar type sanctie

Staat 5.7 Toepassing jeugdstrafrecht op minderjarigen (12 t/m 17 jaar) en op volwassenen

	1995	1999	2000	2001
minderjarigen (12 t/m 17 jaar)				
jeugdstrafrecht	6.493	8.646	8.841	8.619
algemeen strafrecht	1.194	223	208	1.080
totaal	7.687	8.869	9.049	9.699
volwassenen				
jeugdstrafrecht	34	55	38	87
algemeen strafrecht	28.563	25.638	24.565	25.321
totaal	28.597	25.693	24.603	25.408

Bron: CBS/Rechtbankstrafzaken

Op kinderen jonger dan 12 jaar is geen enkele vorm van strafrecht van kracht. Wel kunnen deze kinderen op basis van vrijwilligheid meedoen aan een Stop-reactie (zie paragraaf 5.2.1).

5.2.1 Afdoening op het niveau van de politie

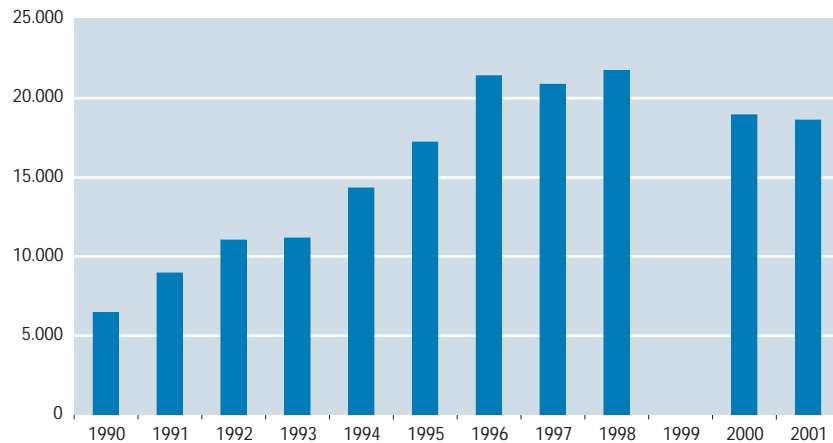
Een strafbaar feit dat ter kennis van de politie komt, leidt niet vanzelfsprekend in alle gevallen tot het opmaken van een proces-verbaal en het opsturen daarvan aan de officier van justitie, die daarop een strafrechtelijke vervolging zou kunnen beginnen. Al op het niveau van de politie kunnen zaken worden afgedaan.

Politiesepot

De politie kan een jongere bijvoorbeeld ernstig vermanend toespreken, al dan niet op het politiebureau en daar al dan niet de ouders bij betrekken, waarna de jongere weer vrijuit gaat. Deze handelwijze staat in de praktijk al jaren bekend als een 'politiesepot', hoewel dat wettelijk als zodanig niet bestaat. Een politiesepot heeft voor de jongere geen (of nauwelijks) consequenties. Er komt geen proces-verbaal, het feit wordt niet vervolgd, er komt geen aantekening in de justitiële documentatie. Het enige wat zou kunnen gebeuren is dat de politie een aantekening in het bedrijfsprocessensysteem van het korps maakt. Die aantekening zou hoogstens een rol kunnen spelen in de besluitvorming inzake een nieuw politie-contact. Van de toepassing van het politiesepot bestaat geen registratie.

Halt

Een andere mogelijkheid is dat de politie een jeugdige dader doorverwijst naar een Halt-bureau. De afdoening via Halt heeft een wettelijke basis (art. 77e Sr). In feite is het een voorwaardelijk politiesepot, toegepast onder verantwoordelijkheid van het OM. Een door de officier van justitie aangewezen opsporingsambtenaar stelt aan een jeugdige bekende verdachte voor om, ter voorkoming van toezending van het proces-verbaal aan de officier van justitie, deel te nemen aan

Figuur 5.19 Halt-verwijzingen, 1990-2001

NB De cijfers over 1999 zijn uit de figuur weggelaten omdat deze een ontraceerbaar aantal verwijzingen naar Stop bevatten, waardoor een vergelijking met de andere jaren niet mogelijk is. Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.21 (bijlage 4).

Bron: Halt Nederland

een Halt-project. De strafbare feiten die voor een Halt-project in aanmerking komen, zijn vastgelegd in een algemene maatregel van bestuur. Grofweg gaat het hierbij om delicten als vernieling, baldadigheid (tot een maximum schadebedrag van 700 euro) en eenvoudige, lichte vermogensdelicten zoals winkeldiefstal, tot een bedrag van maximaal 115 euro.

Deelname aan een Halt-project mag maximaal twintig uren bedragen. Uitgangspunt bij de afdoening via Halt is dat de jeugdige dader gedurende een beperkt aantal uren de schade moet herstellen die hij heeft aangericht, bijvoorbeeld door daadwerkelijk het vernielde te repareren of de graffiti te verwijderen en/of de schade te betalen. Indien de jongere naar behoren aan het project heeft deelgenomen, vervalt het recht op strafvordering (zie verder hoofdstuk 2).

De Halt-afdoening bestaat sinds het midden van de jaren tachtig. Sindsdien heeft het aantal verwijzingen naar Halt een hoge vlucht genomen. In de beginjaren veeleenvoudigde het aantal verwijzingen in rap tempo. In 1987 lag het aantal verwijzingen op 1.184, in 1990 lag het op bijna 6.500. In de jaren negentig heeft die groei zich gestaag doorgezet om aan het einde van dat decennium een piek te bereiken: het jaar 1998 telde bijna 22.000 verwijzingen. Daarna is het aantal verwijzingen weer gedaald naar waarden rond de 18.000 in 2000 en 2001 (zie figuur 5.19; zie ook tabel 5.21 in bijlage 4).

Er zijn diverse ontwikkelingen die de groei van het aantal Halt-verwijzingen in de jaren negentig kunnen verklaren. In de eerste plaats is in de beginjaren van Halt de dekkingsgraad vergroot. (Aanvankelijk was Halt nog niet in het hele land

beschikbaar.) In de tweede plaats is in de loop der tijd het aantal 'Halt-waardige' feiten sterk uitgebreid. Aanvankelijk werden uitsluitend feiten in de sfeer van vandalisme (vernielingen, graffiti) en baldadigheid naar Halt verwezen. Gaandeweg zijn daar steeds meer feiten bijgekomen, onder meer winkeldiefstal en andere kleine vermogensdelicten. In de derde plaats komt het beleid van justitie. In richtlijnen van het College van PG's, uitgevaardigd in 1996, is aangegeven dat de politie alleen bij heel geringe feiten mag volstaan met het waarschuwen (lees: seponeren) van jeugdige verdachten. In de overige gevallen moet direct tot verwijzing naar Halt worden overgegaan. Bovendien mag maar eenmaal worden volstaan met een waarschuwing. Bij een tweede confrontatie volgt zonder meer een verwijzing naar Halt, volgens die richtlijn.

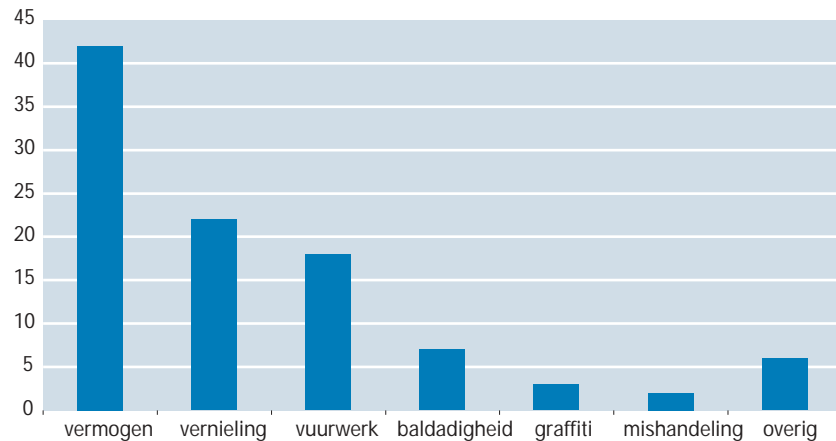
Een ander verschijnsel dat om commentaar vraagt, is de daling van het aantal Halt-verwijzingen in de jaren 2000 en 2001 (zie tabel 5.21). Of hier sprake is van het wegebben van de striktheid in het toepassen van de genoemde PG-richtlijnen of dat hier iets anders aan de hand is, valt niet helemaal goed aan te geven. Een feit is wel dat de delicten vernieling en eenvoudige diefstal blijkens de politiestatistiek in de afgelopen paar jaren een daling van enkele honderden gevallen laten zien (zie het vorige hoofdstuk). Dit hangt hier ongetwijfeld mee samen.

Welke feiten worden uiteindelijk via Halt afgedaan, en in welke hoeveelheden? De categorie vermogensdelicten blijkt de meest voorkomende te zijn. In 2001 geldt dit voor 42% van de afdoeningen, in de meeste gevallen winkeldiefstal. De daarop volgende categorie is vernieling (22% in 2001). Zie verder figuur 5.20 en tabel 5.24 in bijlage 4.

Stop-reactie

Op kinderen jonger dan 12 jaar is geen enkele vorm van strafrecht van toepassing, noch het algemene, noch het jeugdstrafrecht. Deze kinderen kunnen na het plegen van een delict op basis van vrijwilligheid en wanneer hun ouders daarmee instemmen, meedoen aan een Stop-reactie. De Stop-reactie bestaat sinds enkele jaren. De uitvoering ervan ligt in handen van de Halt-bureaus. De inhoud van de Stop-reactie wijkt af van die van de Halt-afdoening. Uitgangspunt bij de inzet van maatregelen voor twaalf-minners is en blijft de ouderlijke verantwoordelijkheid. Vanuit dit principe moet de Stop-reactie dan ook vooral worden gezien als (vrijwillig en vrijblijvend) aanbod tot ondersteuning van ouders bij de correctie van hun kinderen wanneer deze een Halt-waardig delict hebben gepleegd.

Net als de Halt-afdoening vertoont de Stop-reactie een relatie met de aard van het gepleegde delict en kan bestaan uit een schrijfpdracht, een rollenspel, een gesprek met de ouders, het aanbieden van excuses, een bezoek aan bijvoorbeeld de brandweer en dergelijke. De Stop-reactie is niet inzetbaar als een ernstiger feit dan een Halt-waardig delict is gepleegd of wanneer sprake is van een serieus

Figuur 5.20 Halt-afdoeningen in 2001, naar delicttype, in %

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.24 (bijlage 4).
Bron: Halt Nederland

vermoeden van achterliggende problematiek. In die gevallen licht de politie direct de Raad voor de kindbescherming in, die zal onderzoeken of er aanleiding is voor civielrechtelijk ingrijpen. Ditzelfde geldt wanneer sprake is van herhaald delictgedrag.

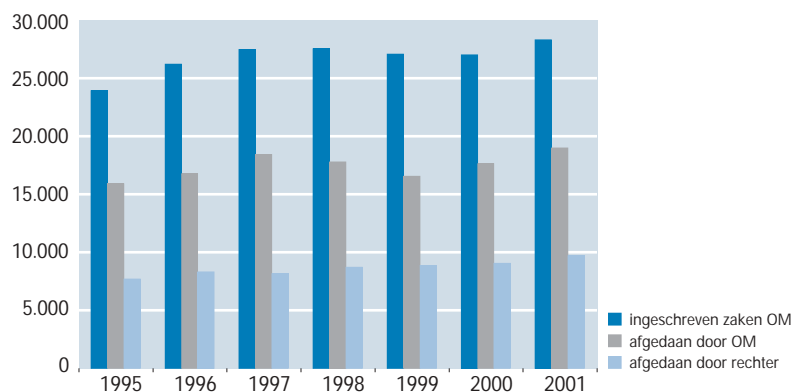
In het jaar 2000 zijn 1.784 kinderen naar Stop verwezen, in 2001 waren dat er 1.579 (zie tabel 5.21, bijlage 4). De verdeling over de diverse categorieën feiten lijkt sterk op die van Halt. In 2001 had 43% van de Stop-reacties op een vermogensfeit betrekking, 26% op een vernieling en 15% op een vuurwerkdeldict (zie verder tabel 5.24, bijlage 4). De kinderen die bij Stop terechtkomen, zijn over het algemeen 10- of 11-jarigen.

5.2.2 Afdoening door het Openbaar Ministerie

Het aantal bij het OM ingeschreven strafzaken tegen minderjarige verdachten ligt al een jaar of vijf rond de 26 à 27.000 op jaarbasis (zie tabel 5.25 in bijlage 4 en figuur 5.21).

De misdrijven waar het in deze bij het OM ingeschreven zaken om gaat, vertonen in grote lijnen hetzelfde beeld als de politiecijfers in hoofdstuk 4. Vermogenszaken komen het meeste voor (bijna de helft van de ingeschreven zaken) maar vertonen een dalende trend. De categorie openbare orde en vernieling blijft min of meer constant (eveneens ongeveer een kwart van de ingeschreven zaken) en het aantal ingeschreven feiten ter zake van een geweldsdelict vormt de kleinste categorie (ongeveer een kwart van de zaken) maar laat een stijgende trend zien.

Figuur 5.21 Instroom en afdoening van rechtbankstrafzaken tegen minderjarigen, periode 1995-2001, in absolute aantallen

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.25 (bijlage 4).
Bron: CBS

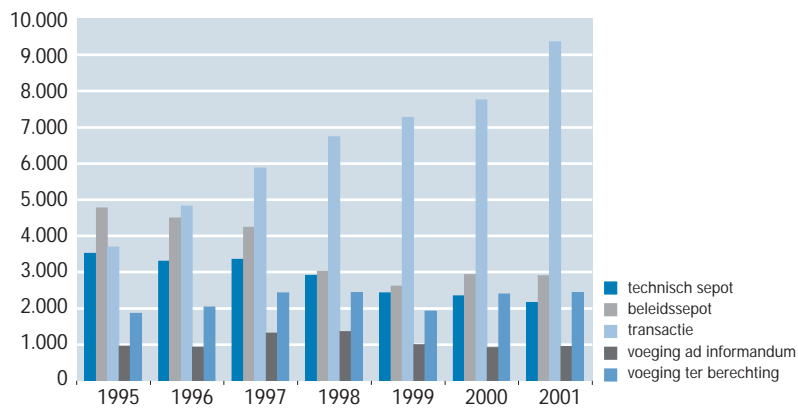
Staat 5.8 Afdoening van strafzaken tegen minderjarigen door het OM, naar wijze van afdoening, 1995-2001, in absolute aantallen

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
technisch sepot	3.518	3.303	3.358	2.916	2.429	2.346	2.163
beleidssepot, waarvan	4.776	4.500	4.237	3.028	2.614	2.931	2.901
voorwaardelijk sepot	1.499	1.746	1.603	866	777	737	989
onvoorwaardelijk sepot	2.403	1.942	1.698	1.289	1.038	832	731
'kale' sepot	874	812	936	873	799	1.362	1.181
transactie	3.689	4.822	5.879	6.738	7.276	7.757	9.366
voeging ad informandum*	958	921	1.312	1.357	998	913	943
voeging ter berechting*	1.861	2.040	2.424	2.443	1.922	2.392	2.437
overdracht naar een ander parket	948	1.026	1.112	1.177	1.197	1.134	1.157
overig	137	157	98	109	97	154	17
totaal	15.887	16.769	18.420	17.768	16.533	17.627	18.984

* Door het CBS worden de voeging ad informandum en de voeging ter berechting tot de OM-afdoeningen gerekend. Uiteraard zijn deze zaken met een voeging niet werkelijk afgedaan en komen gewoon voor de rechter. Ze komen in de tellingen van ZM-afdoeningen echter niet meer voor doordat ze zijn gevoegd bij een andere zaak van dezelfde persoon (zie box 5.1).
Bron: CBS

Het Openbaar Ministerie doet zelf jaarlijks 16.000 à 18.000 zaken af; zie staat 5.8 en figuur 5.21. De belangrijkste mogelijkheden die het openbaar ministerie heeft, zijn seponeren, transigeren en voegen. De frequentie waarmee de diverse OM-afdoeningen in de afgelopen jaren zijn toegepast, is weergegeven in staat 5.8. De gegevens zijn in beeld gebracht in figuur 5.22.

Figuur 5.22 Afdoening van strafzaken tegen minderjarigen door het OM, periode 1995-2001, in absolute aantallen

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.28 (bijlage 4).
Bron: CBS

Het seponeren van zaken maakt ongeveer eenderde van de OM-afdoeningen uit. Het aantal technische sepoten vertoont een dalende lijn. Het aantal beleidssepoten ligt in de laatste jaren aanzienlijk lager dan in de tweede helft van de jaren negentig. Dit geldt niet voor het aantal kale beleidssepoten (waarbij de verdachte niets meer van justitie verneemt, ook de sepotbeslissing niet). Die handelwijze is in 2000 en 2001 sterk toegenomen.

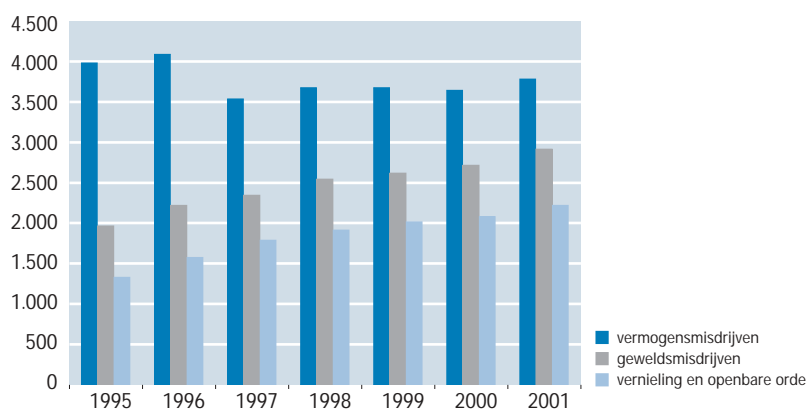
Het aantal transacties laat al jaren een stijging zien. Inmiddels beslaat de transactiemogelijkheid ongeveer een derde van de OM-afdoeningen. In jeugdzaken kan de transactie (art. 74 Sr.) de volgende vormen aannemen:

- betaling van een geldsom van maximaal e 2.269 (f 5.000)
- schadevergoeding
- een alternatieve sanctie van maximaal 40 uren ('officiersmodel')
- begeleiding door de jeugdreclassering

De groei van het aantal transacties is mede de weerslag van de groei van het aantal taakstraffen dat binnen het officiersmodel wordt uitgevoerd. Die groei is waarschijnlijk vooral het gevolg van de beleidslijn 'taakstraf, tenzij' die uitgangspunt is in de requireerrichtlijnen van het College van PG's ter zake van misdrijven gepleegd door minderjarigen (zie o.a. Kruissink en Verwers, 2001).

Circa 3.000 jeugdzaken worden jaarlijks gevoegd. Het aantal voegingen ter berechting is in de afgelopen jaren ruim tweemaal zo vaak toegepast als de voeging ad informandum.

Figuur 5.23 Afdoeningen door de rechter van de omvangrijkste categorieën strafzaken tegen minderjarigen, periode 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.29 (bijlage 4).
Bron: CBS

5.2.3 Afdoening door de kinderrechter

Van de bij het OM ingeschreven strafzaken tegen minderjarigen doet het OM ongeveer tweederde af en de rechter eenderde. Een zorgvuldige beschouwing van figuur 5.21 en de bijbehorende cijfers leert dat die verhouding al jaren vrij constant is. In 2001 kwamen circa 9.000 strafrechtelijk minderjarigen voor de rechter. De zaken die voor de rechter komen, bestaan voor 23% uit vernielings- en openbare orde-delicten, voor ongeveer 39% uit vermogensfeiten en voor ongeveer 30% uit geweldsdelicten; zie figuur 5.23 en het uitgebreide overzicht in tabel 5.29 in bijlage 4.

5.2.4 Het sanctie-arsenaal voor jeugdigen

Op 1 september 1995 is een nieuw jeugdstrafrecht in werking getreden.¹⁴ (In dit gedeelte van het rapport zullen hier en daar ook nog cijfers voorkomen over sancties uit het 'oude' jeugdstrafrecht.) Volgens het jeugdstrafrecht kan de rechter de volgende sancties toepassen; deze zijn ingedeeld in hoofdstraffen, bijkomende straffen en maatregelen.

¹⁴ Zie Kruissink en Verwers (2001) voor een evaluatie van het nieuwe jeugdstrafrecht.

Hoofdstraffen

Jeugddetentie

Deze vrijheidsstraf duurt bij jongeren van 12 tot en met 15 jaar maximaal twaalf maanden, en bij de 16- en 17-jarigen maximaal vierentwintig maanden.

Jeugddetentie komt in plaats van de arrest- en tuchtschoolstraffen uit het oude jeugdstrafrecht (in het oude jeugdstrafrecht duurde een vrijheidsbeneming maximaal 6 maanden). Vrijwel de meeste door de kinderrechter opgelegde vrijheidsstraffen worden omgezet in een taakstraf (zie bijvoorbeeld Bac en Mijnaerends, 2000).

Geldboete

De geldboete bedraagt maximaal e 2.250. Voorheen was dat (omgerekend) e 225.

Taakstraf

Met de op 1 februari 2001 in werking getreden wijziging van het Wetboek van Strafrecht op het gebied van taakstraffen kan de rechter aan een minderjarige een werkstraf of een leerstraf van ten hoogste 200 uur opleggen. De duur van een combinatie van een werk- en leerstraf is maximaal 240 uur. De werkstraf voor jeugdigen is onderverdeeld in 'onbetaalde arbeid' en 'arbeid ter herstel van de aangerichte schade'. Tot de invoering van het nieuwe jeugdstrafrecht werden taakstraffen al langere tijd op experimentele basis toegepast. In het nieuwe jeugdstrafrecht krijgt de alternatieve sanctie voor het eerst een wettelijke grondslag. Met de wetwijziging van 1 februari 2001 is de taakstraf verheven tot hoofdstraf. Tot die tijd kon een taakstraf formeel uitsluitend in plaats van een jeugddetentie of geldboete komen, terwijl in de praktijk door de rechter juist veelvuldig een taakstraf werd opgelegd in combinatie met een geldboete of vrijheidsstraf, met name de voorwaardelijke vrijheidsstraf. Op die manier kreeg een minderjarige de gelegenheid om een werk- of leerproject te doen in plaats van (een deel van) zijn onvoorwaardelijke vrijheidsstraf in een justitiële inrichting uit te zitten. Sinds de wetwijziging van 1 februari 2001 bestaat in het jeugdstrafrecht de combinatiemogelijkheid van een vrijheidsstraf en een taakstraf.

Bijkomende straffen

Verbeurdverklaring

De betrokkene moet hierbij afstand doen van – kort gezegd – voorwerpen met behulp waarvan het strafbare feit is begaan of voorbereid, voorwerpen die zijn verkregen door middel van het misdrijf of voorwerpen die zijn aangewend om de opsporing van het feit te belemmeren.

Ontzegging van de bevoegdheid motorvoertuigen te besturen

Dit houdt bij strafrechtelijk minderjarigen in dat de bevoegdheid om een bromfiet te besturen, wordt ontzegd.

Maatregelen

PIJ-maatregel

Dit is de maatregel tot plaatsing in een inrichting voor jeugdigen. De PIJ-maatregel is een vrijheidsbenemende maatregel die gericht is op heropvoeding en behandeling van betrokkene. De maatregel mag alleen worden opgelegd als een zo goed mogelijke verdere ontwikkeling van de jeugdige daarmee gediend is. Het advies van twee gedragsdeskundigen geldt als eis voor de oplegging. De PIJ-maatregel wordt opgelegd voor de duur van twee jaar. Verlenging tot vier jaar is mogelijk wanneer er sprake is van 'een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van één of meer personen'. Alleen wanneer er ten tijde van het begaan van het feit sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis van de geestvermogens is verlenging tot zes jaar mogelijk.

In het oude strafrecht hadden kinderrechtters drie verschillende strafrechtelijke maatregelen tot hun beschikking: de strafrechtelijke ondertoezichtstelling (ots), de jeugd-tbr en de plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling (pibb). De strafrechtelijke ots is komen te vervallen en de overige twee maatregelen zijn in het nieuwe jeugdstrafrecht vervangen door de PIJ-maatregel.

Onttrekking aan het verkeer

De rechter legt deze maatregel op in die gevallen waarin het gaat om voorwerpen waarvan het ongecontroleerde bezit in strijd is met de wet of het algemeen belang. Voornamelijk gaat het dan om wapens en drugs.

Ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel, ofwel 'plukze'

Deze maatregel wordt toegepast indien de jeugdige met zijn strafrechtelijke transacties zoveel heeft verdiend dat een vordering tot terugbetaling van illegaal verkregen gelden op zijn plaats is. Om deze maatregel te kunnen toepassen moet de betrokkene veroordeeld zijn. De maatregel vindt plaats los van de inhoudelijke strafprocedure.

Schadevergoeding

Het slachtoffer van een strafbaar feit heeft de mogelijkheid om zich in de strafzaak te voegen en een schadeclaim in te dienen op grond van de geleden – materiële of immateriële – schade.

5.2.5 Opgelegde straffen en maatregelen

Welke van de sanctiemogelijkheden de rechter in de afgelopen twee jaren gebruikt heeft, en in welke mate, is aangegeven in staat 5.9 (tabel 5.32 in bijlage 4 geeft deze gegevens voor een langere reeks van jaren weer).

De door de rechter meest opgelegde sanctie blijkt de taakstraf te zijn. Met ruim 5.500 toepassingen neemt deze sanctiemodaliteit in het jaar 2001 meer dan 40%

van de jeugdsancties voor haar rekening. De op-een-na meest voorkomende sanctie is de jeugddetentie. Bijna eenderde van de sancties die aan jeugdigen worden opgelegd, is jeugddetentie; in het jaar 2001 lag het aantal op 31%. In vergelijking hiermee valt de toepassing van alle andere straffen en maatregelen in het niet, getalsmatig bezien (zie staat 5.7).

Volledigheidshalve wordt er op gewezen dat de sancties en maatregelen uit het oude jeugdstrafrecht, dat op 1 september 1995 is vervangen door een herzien jeugdstrafrecht, al enkele jaren niet meer in de statistieken figureren. Dit geldt voor de hoofdstraffen arreststraf, tuchtschoolstraf en berisping, alsmede voor de maatregelen strafrechtelijke ondertoezichtstelling (ots), de plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling (pibb) en de terbeschikkingstelling van de regering (jeugd-tbr).

Staat 5.9 Door de rechter opgelegde straffen en maatregelen voor minderjarigen bij rechtbankstrafzaken, in 2000 en 2001

	2000	2001
hoofdstraffen*		
jeugddetentie	3.970	4.185
geldboete	763	1.042
taakstraf (werk- en leerprojecten)	5.359	5.560
gevangenisstraf**	279	623
bijkomende straffen		
ontzegging rijbevoegdheid	32	55
verbeurdverklaring	131	161
maatregelen		
PIJ-maatregel	213	190
onttrekking aan het verkeer	141	168
betaling aan de staat (schadevergoeding + ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel)	1.127	1.443
onbekend	119	50
totaal***	12.134	13.477

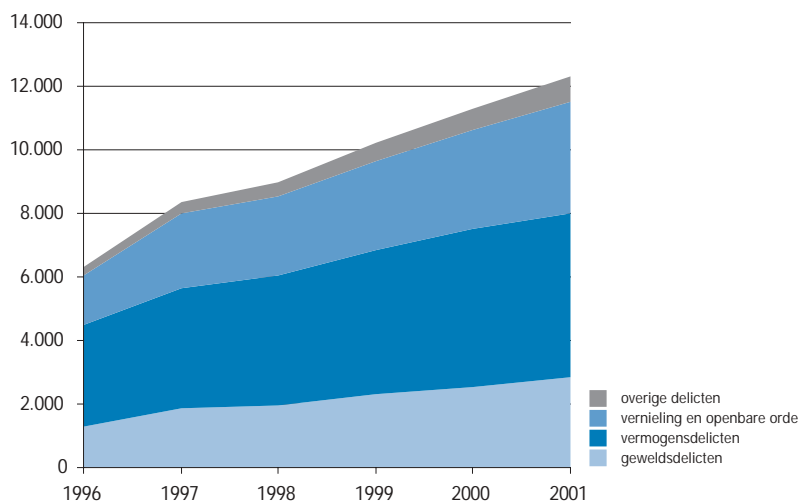
* Het betreft zowel voorwaardelijke als onvoorwaardelijke straffen.

** Gevangenisstraf bestaat in het jeugdstrafrecht niet. De opgelegde gevangenisstraffen in deze staat betreffen zaken waarin het algemeen strafrecht op minderjarigen is toegepast.

*** De totaal aantallen zijn groter dan de 8 à 9.000 jongeren die jaarlijks voor de rechter moeten verschijnen doordat rechters vaak combinaties van straffen opleggen.

Bron: CBS

Figuur 5.24 Door de officier van justitie en de rechter opgelegde taakstraffen naar delict, 1995-2001.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 5.33 (bijlage 4).
Bron: CBS

Figuur 5.24 laat zien dat taakstraffen (door officier van justitie en rechter) vooral werden opgelegd voor vermogensdelicten, geweldsdelicten, vernielingen en openbare-orde-delicten. Van alle geweldsdelicten die in 2001 bij het OM binnenkomen, resulteert bijna een kwart in een taakstraf. In 1996 was dat nog een op de zes. Van de bij het OM binnengekomen vermogensdelicten, vernielingen en openbare-orde-delicten resulteert een op de vijf in een taakstraf.

6 Tenuitvoerlegging van sancties

W. van der Heide en M. Kruissink

- In 2001 zijn ruim 20.000 taakstraffen aan meerderjarigen door de reclassering afgehandeld. Zeven van de tien taakstraffen worden succesvol afgerond. Drie op de tien mislukken, ofwel doordat betrokkene zich niet bij de reclassering meldt ofwel doordat men voortijdig afhaakt.
- Nederland telde in 2001 ongeveer 14.000 meerderjarige gedetineerden, dit met inbegrip van tbs en vreemdelingenbewaring en exclusief de noodcapaciteit voor drugskoeriers. Hiervan was ongeveer 10% ter beschikking gesteld, 38% in voorlopige hechtenis, 38% veroordeeld tot een gevangenisstraf en 14% in vreemdelingenbewaring wachtend op uitzetting.
- De helft van de bevolking van het gevangeniswezen (exclusief vreemdelingenbewaring) is in het buitenland geboren. Het overgrote deel van de bevolking is veroordeeld vanwege een geweldsmisdrijf, een vermogensmisdrijf of een misdrijf tegen de Opiumwet.
- In 2001 kreeg het CJIB ruim 140.000 boetevonnissen ter inning binnen. Hiermee was een boetebedrag gemoeid van in totaal € 56 miljoen.
- Het percentage voorlopig gehechten in het gevangeniswezen is van 1995-2001 fors toegenomen, dit vooral ten koste van de veroordeelden tot een gevangenisstraf.
- Van 1987 tot 1997 heeft zich een forse toename van het aantal cellen en het aantal gedetineerden voorgedaan: het gemiddelde aantal meerderjarige gedetineerden nam toe van 4.800 tot 12.600, met inbegrip van tbs en vreemdelingenbewaring.
- Het aantal gedetineerden in het gevangeniswezen groeide in de periode 1995-2001 met 2.100. Deze groei kan geheel op het conto van de voorlopig gehechten worden geschreven. Het aandeel gedetineerden op titel van voorlopige hechtenis is van 1995-2001 gegroeid van 35% tot 43%. In diezelfde periode daalde het aandeel gevangenisgestraften van 57% naar 43%.
- Jaarlijks is het aantal tbs-opleggingen aanzienlijk hoger dan het aantal beëindigingen, waardoor het aantal lopende tbs-maatregelen in 2001 tot boven de 1.400 is uitgekomen. In 1990 waren dit er nog 500.
- De meest toegepaste sanctie bij minderjarigen is de taakstraf. In 2001 werden 13.400 taakstraffen tenuitvoergelegd. In ongeveer 70% van de gevallen gaat het om een werkproject, in 30% om een leerproject of een combinatie van leer- en werkproject.
- In vergelijking met tien jaar geleden is het aantal opnames in justitiële jeugdinstellingen meer dan verdubbeld. De capaciteit is navenant uitgebreid.
- Ongeveer tweederde van de minderjarigen in opvanginstellingen is allochtoon. Tien jaar geleden bedroeg het aandeel van allochtonen nog ongeveer de helft. In de behandelinstellingen ligt het aantal allochtonen op 40 à 50%.

Het Nederlandse strafrecht kent een grote diversiteit aan straffen en strafrechtelijke maatregelen. Deze diversiteit heeft als gevolg dat verschillende instanties zich bezighouden met de tenuitvoerlegging van sancties. Sommige instanties

beperken zich tot de tenuitvoerlegging van één type sanctie, terwijl andere betrokken zijn bij meerdere soorten. Sommige sanctiesoorten worden door één instantie tenuitvoergelegd, terwijl andere door twee of meer instanties kunnen worden behandeld. Vaak worden sancties voor minderjarigen en voor meerderjarigen door aparte instanties tenuitvoergelegd.

Dit hoofdstuk is opgedeeld in vier paragrafen: paragraaf 6.1 beschrijft de tenuitvoerlegging van sancties aan meerderjarigen; paragraaf 6.2 gaat over de tenuitvoerlegging van sancties aan minderjarigen; in paragraaf 6.3 komen de sancties aan de orde die niet naar leeftijd kunnen worden gespecificeerd en paragraaf 6.4 vat dit hoofdstuk samen.

Voorts zijn in dit hoofdstuk 2 boxen opgenomen: één met een stroomschema van het gevangeniswezen en de tbs-klinieken en één met een stroomschema van de justitiële jeugdinrichtingen.

Hoewel het bij vreemdelingenbewaring niet om de tenuitvoerlegging van een sanctie gaat, komt dit onderdeel van het gevangeniswezen om praktische redenen toch ook in dit hoofdstuk aan de orde (paragraaf 6.1.1).

6.1 Sancties voor meerderjarigen

6.1.1 Gevangenisstraffen, hechtenissen en vreemdelingenbewaring

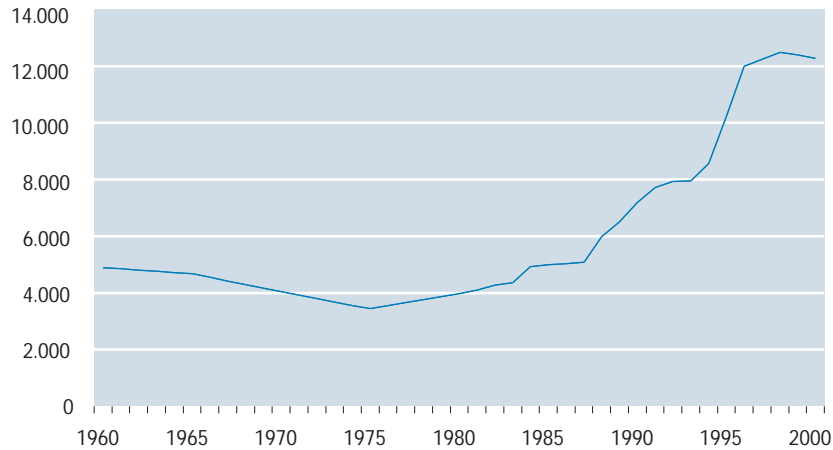
De capaciteit van het gevangeniswezen heeft in de afgelopen decennia een forse groei doorgemaakt. Van 1960 tot medio jaren zeventig was er nog sprake van een daling, maar in de twintig jaar daarna is de capaciteit meer dan verdrievoudigd (zie figuur 6.1)

Op 30 september 1990 was de bezetting van het gevangeniswezen nog geen 7.000 gedetineerden groot, op 30 september 1996 telde deze bijna 12.000 gedetineerden (zie tabel 6.1 in bijlage 4). Vanaf dat moment tot 2000 bleef deze redelijk stabiel. In 2001 is echter toch weer een groei van betekenis zichtbaar (zie staat 6.1). Ook het personeelsbestand is fors toegenomen.

Opvallend is de wijziging in de verhouding tussen de omvang van het personeelsbestand en het aantal gedetineerden. Was er in de periode 1990-2000 meer gevangenispersoneel dan het aantal gedetineerden, in 2001 zijn de gedetineerden voor het eerst in de meerderheid. Deze ontwikkeling is onder meer het gevolg van schaalvergroting bij de ondersteunende afdelingen, regiemsversobering en van een ander nieuwbouwconcept dat gericht is op gelijkblijvende beveiliging met minder personeel (bron: DJI).

Kenmerken van de gedetineerdenpopulatie

De laatste jaren verblijft gemiddeld ongeveer één op de duizend meerderjarigen in Nederland in een inrichting van het gevangeniswezen. Op 30 september 2001 telde het gevangeniswezen 12.400 bewoners. Van deze populatie was gemiddeld 43% preventief gehecht, 43% veroordeeld tot een gevangenisstraf en 7%

Figuur 6.1 Capaciteit in het gevangeniswezen, 1960-2000*

* Capaciteitsgegevens in de periode 1960-1980 zijn alleen om de vijf jaar bekend. Gegevens na 2000 zijn niet bekend in een vorm die vergelijkbaar is met de jaren ervoor. Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.2 (bijlage 4).
Bron: CBS

Staat 6.1 Capaciteit, bezetting en personeel in het gevangeniswezen, 1990-2001 (exclusief de noodcapaciteit t.b.v. drugskoeriers)

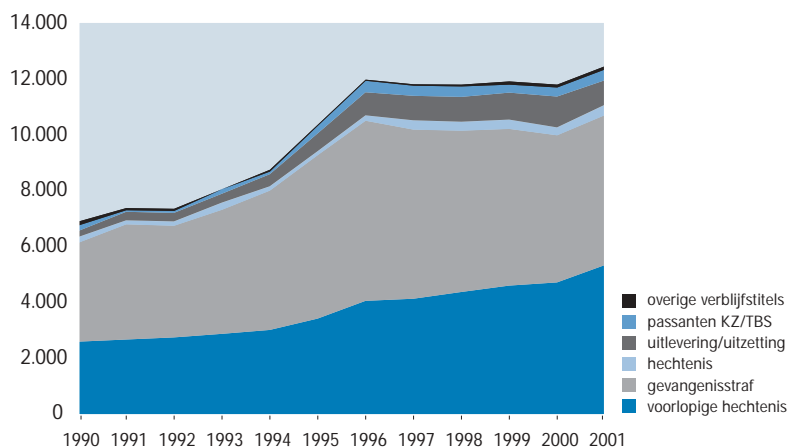
	1990	1995	1999	2000	2001
bevolking op 30 september w.o. wegens	6.892	10.329	11.872	11.759	12.410
voorlopige hechtenis	2.643	3.434	4.614	4.731	5.343
gevangenisstraf	3.511	5.820	5.572	5.223	5.360
capaciteit van de penitentiaire inrichtingen*	7.195	10.208	12.401	12.279	
aantal personeelsleden van de penitentiaire inrichtingen	8.161	10.416	12.022	11.835	12.082

* Van 2001 zijn geen capaciteitsgegevens bekend die op dezelfde wijze zijn berekend als in voorgaande jaren.
Bron: CBS

wachtend op uitlevering of verblijvend in een inrichting voor vreemdelingenbewaring. De overigen waren gegijzeld, subsidiair gehecht, tbs-passant (wachtend op plaatsing in een tbs-kliniek) of verbleven tijdelijk buiten de inrichting (bijvoorbeeld in verband met ziekte). Overigens neemt het aandeel voorlopig gehechten toe en het aandeel veroordeelden af (zie figuur 6.2).

Figuur 6.3 toont de ontwikkeling van de gedetineerdenpopulatie in het gevangeniswezen uitgesplitst naar het delict waarvoor men is veroordeeld of waarvan

Figuur 6.2 Ontwikkeling gedetineerdenbevolking op 30 september uitgesplitst naar verblijfstitel

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.3 (bijlage 4).
Bron: CBS

men wordt verdacht. Het grootste deel van de gedetineerden zit vanwege een geweldsdelict, een vermogensdelict of een delict tegen de Opiumwet.

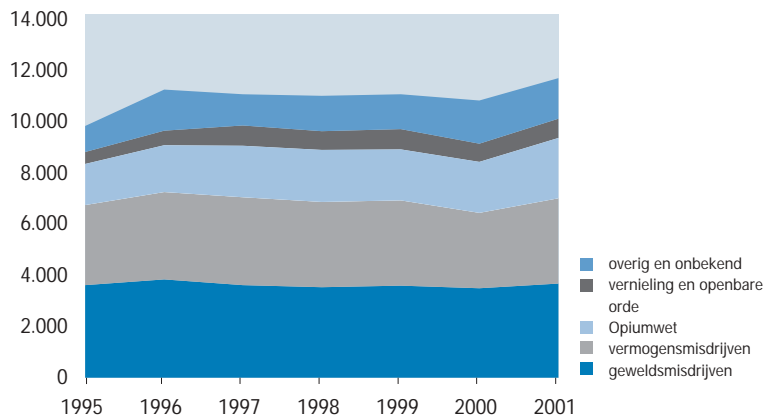
Van alle meerderjarigen die op 30 september 2001 zijn gedetineerd, is 55% in het buitenland geboren. Met name Surinamers, Antillianen en Marokkanen maken hier een belangrijk deel van uit. Bijna 900 gedetineerden zitten overigens niet op strafrechtelijke titel, maar wachten op uitzetting uit Nederland. Wanneer deze gedetineerden buiten beschouwing worden gelaten, heeft nog altijd 51% van de gedetineerdenpopulatie het buitenland als geboorteland (zie tabel 6.4 in bijlage 4). In Nederland geboren gedetineerden zijn relatief vaak gedetineerd vanwege een vermogensdelict of een verkeersdelict. Surinamers en Antillianen zitten relatief vaak vanwege een delict tegen de Opiumwet.

Op 30 september 2001 bestond 6% van het gedetineerdenbestand uit vrouwen. Er bestaan grote verschillen in het aandeel vrouwen wanneer wordt onderscheiden naar geboorteland. Gedetineerden die in Marokko, Turkije, Algerije of voormalig Joegoslavië zijn geboren, zijn voor 99% van het mannelijke geslacht. Een uitsplitsing naar delict en strafduur van dat deel van de gedetineerdenpopulatie dat al door de rechter is veroordeeld, geeft een beeld dat nauw aansluit bij de opgelegde detentiejaren zoals beschreven in hoofdstuk 5. Van de kortgestraften (tot zes maanden) zit ongeveer de helft vanwege een vermogensdelict. Twee op de drie langgestraften (zes maanden of langer) zit vanwege een gewelds- of drugsdelict.

Vervroegde invrijheidstelling

Om verschillende redenen worden gevangenisstraffen vaak slechts gedeeltelijk uitgezeten. Bij gevangenisstraffen van langer dan een half jaar is zelfs wettelijk

Figuur 6.3 Bezetting gevangeniswezen op 30 september (exclusief vreemdelingenbewaring en uitlevering) naar delictsoort, 1995-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.3 (bijlage 4).
Bron: CBS

geregeld dat betrokkene vervroegd in vrijheid wordt gesteld. Deze regeling voor vervroegde invrijheidsstelling (vi-regeling) bepaalt dat straffen tot een half jaar geheel worden uitgezeten, dat van straffen van een half tot een heel jaar het eerste half jaar geheel wordt uitgezeten en het restant voor eenderde deel, en dat straffen langer dan een jaar voor tweederde deel worden uitgezeten (artikel 15 Sr). Overigens geldt deze regeling alleen in het meerderjarigen strafrecht.

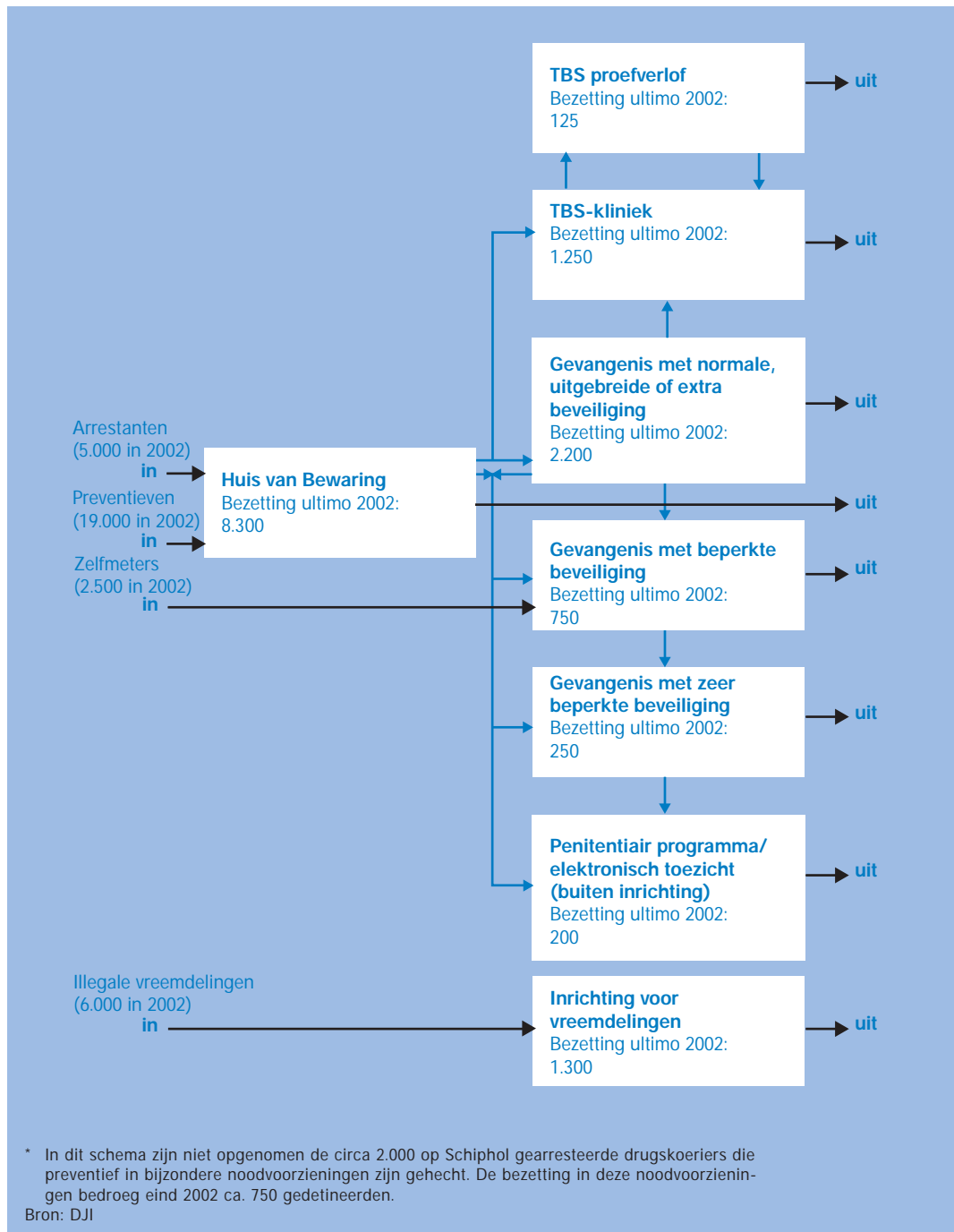
Wanneer de betrokkene zich echter tijdens de detentie zeer ernstig misdraagt of zich aan de detentie onttrekt of probeert te onttrekken (bijvoorbeeld door te ontsnappen) dan kan de vervroegde invrijheidsstelling worden uitgesteld of achterwege blijven. Het OM richt dan een schriftelijke vordering hiertoe tot het gerechtshof in Arnhem (artikel 15a Sr). Dit gebeurt echter slechts zeer incidenteel. Als gevolg van de vi-regeling werden in 2001 3.800 detentiejaren¹ door de rechter opgelegd (eerste aanleg) die op grond van de vi-regeling niet ten uitvoer zullen worden gelegd. Dit is een kwart van het totale aantal door de rechter opgelegde detentiejaren.

Gratie

Strafvermindering kan ook door gratie plaatsvinden. De Kroon kan gratie verlenen. In de regel doet zij dat slechts op grond van een belangrijke wijziging van omstandigheden van de veroordeelde na het vonnis (bijvoorbeeld medische, zakelijke of familieomstandigheden) of op grond van de verwachting dat met

¹ Het aantal vi-jaren kan niet volledig aan de strafvoeringsgegevens worden ontleend, omdat vervolgvonnissen van korter dan zes maanden door cumulatie in totaal boven de zes maanden kunnen komen en dan ook tot vi leiden. De genoemde 3.800 detentiejaren zijn dus een onderschatting.

Box 6.1 Stroomschema gevangeniswezen en tbs*

Box 6.1 (vervolg)

Toelichting op het stroomschema gevangeniswezen en tbs*

Vanuit de eerste penitentiaire inrichting kunnen gedetineerden direct uitstromen naar de vrije maatschappij. Maar het is ook mogelijk dat ze binnen de DJI-sector worden overgeplaatst naar een ander type penitentiaire inrichting of naar een tbs-kliniek. Voor de overzichtelijkheid zijn alleen de belangrijkste stromen binnen het DJI-circuit van meerderjarigen in het schema weergegeven. Overplaatsingen naar een zelfde type inrichting zijn niet aangegeven. Met name overplaatsingen van het ene huis van bewaring naar een ander huis van bewaring komen heel veel voor. Ook de bijzondere (afdelingen van) inrichtingen, zoals verslaafdenbegeleidingsafdelingen, worden in het schema niet onderscheiden. Dat betekent dat ook overplaatsingen van een inrichting met een regulier regiem naar een inrichting met een bijzonder regiem (of andersom) buiten beeld blijven. Hetzelfde geldt voor terugplaatsingen (bijvoorbeeld van een inrichting met beperkte beveiliging naar een huis van bewaring of een gesloten gevangenis).

De vijf belangrijkste categorieën gedetineerden zijn:

1. *Voorlopig gehechten (preventieven)*. Verdachten van (ernstige) misdrijven die door de politie zijn gearresteerd worden voorgeleid voor de officier van justitie. De rechter-commissaris kan op vordering van de officier van justitie beslissen tot voorlopige hechtenis. Meerderjarige verdachten gaan dan naar een huis van bewaring. De voorlopig gehechten vormen de grootste groep binnen de huizen van bewaring. Een aanzienlijk deel van de voorlopig gehechten wordt al ontslagen vóór de zitting of wordt veroordeeld tot een straf gelijk aan het voorarrest. Een aantal verdachten wordt uiteindelijk niet schuldig verklaard of krijgt een gevangenisstraf die korter is dan de in voorarrest uitgezeten tijd (= voorlopige hechtenis en in verzekeringstelling). In dit kader werden in 2001 4.600 verzoeken om schadevergoeding ingediend en 4.000 toegekend. Met een gemiddeld toegekend bedrag van 3.000 euro, werd in totaal 12 mln. euro uitbetaald (bron: CBS / Statline, zie ook paragraaf 5.1.6).

2. *Tot gevangenisstraf veroordeelden na voorlopige hechtenis*. Als de gevangenisstraf langer is dan het voorarrest, maar het nog uit te zitten deel is niet langer dan drie maanden, dan blijft de veroordeelde in het huis van bewaring.

Als de rechter een lange vrijheidsstraf oplegt, bijvoorbeeld 6 jaar, volgt altijd eerst overplaatsing naar een gesloten gevangenis. In het laatste deel van de detentie is overplaatsing mogelijk naar een inrichting met beperkte beveiliging en zeer beperkte beveiliging (respectievelijk halfopen en open gevangenis). Ook een penitentiaal programma waarbij de persoon ook 's avonds en 's nachts niet in een inrichting verblijft, behoort tot de mogelijkheden. Daaraan kan wel de voorwaarde van elektronisch toezicht zijn verbonden (enkelbandje met zender). Of een gedetineerde in aanmerking komt voor detentiefasering met extra vrijheden, hangt niet alleen af van de duur van de strafrestant, maar ook van de persoon van de gedetineerde, zijn gedrag en vaardigheden.

De ongeveer 150 à 200 jaarlijks opgelegde tbs-maatregelen worden vrijwel altijd gecombineerd met een gevangenisstraf. Een aantal van deze personen gaat daarom na het vonnis eerst naar een gesloten gevangenis en wordt pas na verloop van tijd overgeplaatst naar een tbs-inrichting (zie ook paragraaf 6.1.3).

3. *Zelfmelders*. Personen met een bekend woonadres die zich, op het moment dat een hen door de rechter opgelegde vrijheidsstraf onherroepelijk wordt, niet in voorlopige hechtenis bevinden en de opgelegde straf ook niet al eerder volledig in voorlopige hechtenis hebben uitgezeten, kunnen in aanmerking komen voor de zogenoemde zelfmeldprocedure. Dat wil zeggen dat ze de gelegenheid krijgen zichzelf, na een schriftelijke oproep, te melden aan de poort van een gevangenis met een beperkte beveiliging (halfopen gevangenis). De gedetineerde mag dan één maal per vier weken een weekend naar huis. Afhankelijk van de duur van de straf, de persoonlijkheid, het gedrag en de vaardigheden van de gedetineerde, kan overplaatsing volgen naar een inrichting met zeer beperkte beveiliging of een penitentiaal programma.
4. *Arrestanten*. Hieronder worden personen verstaan die door de politie zijn gearresteerd, omdat ze onder de executie van hun straf probeerden uit te komen. De

* Bron: DJI

Box 6.1 (vervolg)

belangrijkste subgroepen binnen de categorie arrestanten zijn:

- Personen die hun boete(s) niet hebben betaald.
- Personen die in het uitvoeren van hun taakstraf zijn mislukt.
- Personen die niet zijn teruggekeerd naar de inrichting die ze met toestemming tijdelijk mochten verlaten.
- Personen die uit een inrichting zijn ontvlucht.
- Personen met een lopend vonnis die niet zijn geselecteerd voor de zelfmeldprocedure, bijvoorbeeld omdat ze geen bekend (vast) adres hebben.
- Personen die wel voor de oproepprocedure zijn geselecteerd, maar die zich niet hebben gemeld.

Overplaatsing van arrestanten naar een inrichting met beperkte of zeer beperkte beveiliging, komt bij deze categorie relatief weinig voor. De instroom van arrestanten was in 2002 uitzonderlijk laag. Door plaatsgebrek in de penitentiaire inrichtingen moest in 2002 aan

ruim 4.000 arrestanten vanuit het politiebureau ambtshalve strafonderbreking worden verleend. De bedoeling is dat deze straffen op een later tijdstip, als er weer voldoende plaats is, alsnog worden geëxecuteerd.

5. *Vreemdelingen*. Buitenlanders zonder geldige verblijfstitel die op grond van de vreemdelingenwet zijn gearresteerd (vreemdelingenbewaring en grenslogies).

Weliswaar wordt geen strafrecht toegepast, maar de directe aanleiding voor vreemdelingenbewaring is niet zelden het plegen van een overtreding of (minder ernstig) misdrijf.

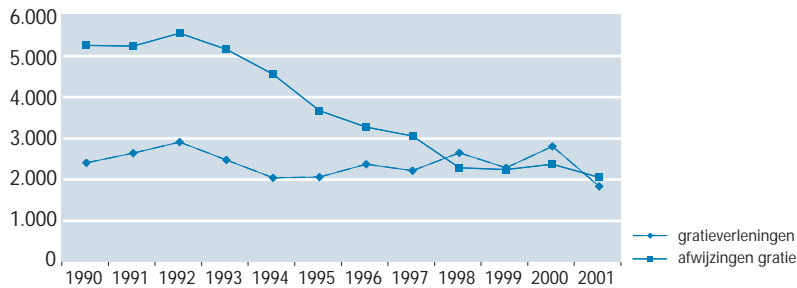
De eerste dagen van de vreemdelingenbewaring worden doorgaans op het politiebureau doorgebracht. Als de politie tijdens die eerste dagen niet genoeg informatie kan verzamelen om directe uitzetting mogelijk te maken, wordt de vreemdelingenbewaring beëindigd of volgt overbrenging naar een inrichting voor vreemdelingen en werkt de politie verder aan de zaak. Daarna volgt alsnog uitzetting of invrijheidstelling.

verdere tenuitvoerlegging van de straf geen redelijk doel wordt gediend (alleen bij langgestraften). De grondwet schrijft voor dat gratie alleen kan worden verleend na advisering door de rechter. De Kroon neemt het rechterlijke advies bijna altijd over.

In 2001 werden bijna 3.900² beslissingen naar aanleiding van een gratieverzoek genomen.³ Van deze beslissingen viel 42% gunstig voor de verzoeker uit. Figuur 6.4 laat zien dat het totale aantal beslissingen naar aanleiding van een gratieverzoek sinds 1992 fors daalt: van 8.500 in 1992 naar 3.900 in 2001 (zie tabel 6.3 in bijlage 4). Mogelijk heeft de volgende ontwikkeling hierbij een rol gespeeld: vroeger werd gratie veel gebruikt als middel om uitstel van executie te bewerkstelligen omdat een gratieverzoek min of meer automatisch opschortende werking had. Tegenwoordig wordt aan die opschortende werking paal en perk gesteld en is er aan het indienen van een gratieverzoek met dit doel dus weinig eer meer te behalen.

² In 2002 waren dat er 3.390.

³ Het betreft hier niet alleen gratieverzoeken inzake gevangenisstraffen, maar ook andere straffen zoals bijv. boetes (een uitsplitsing kan niet worden gemaakt).

Figuur 6.4 Beslissingen ten aanzien van gratieverzoeken

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.3 (bijlage 4).
Bron: MvJ/directie Bestuurszaken

Heenzendingen

Medio jaren negentig werd een hoogtepunt bereikt in het aantal heenzendingen wegens plaatsgebrek. Het gaat hier in meerderheid om verdachten die de officier van justitie eigenlijk in preventieve hechtenis zou willen nemen, maar die hij moet laten gaan omdat er geen plaats voor ze is. Zo werd in 1994 ruim een op de vier preventieven heengezonden. Mede omdat dit leidde tot veel onrust bij bevolking, pers en politiek, is in hoog tempo veel detentiecapaciteit bijgebouwd. In de periode 1994-1999 groeide de capaciteit met bijna 4.000 cellen. Hierdoor is het aantal heenzendingen drastisch gedaald: sinds 1999 is het aantal wegens plaatsgebrek heengezonden verdachten onder de 50 per jaar gebleven (zie tabel 6.3 in bijlage 4). In de tweede helft van 2001 is echter opnieuw een capaciteitstekort ontstaan. Om heenzendingen van preventieven te voorkomen, zijn in 2001 327⁴ veroordeelde gedetineerden versneld uit de detentie ontslagen, variërend van een dag tot enkele weken. De gemiddelde kwijtschelding bedroeg 20 dagen. Bovendien zijn in 2001 als gevolg van het gebrek aan plaatsen in de penitentiaire inrichtingen 97⁵ veroordeelde arrestanten tijdelijk op vrije voeten gesteld.

Niet melden en onttrekken aan detentie

Op verschillende manieren en in wisselende mate onttrekken veroordeelden zich aan de opgelegde detentie. De eenvoudigste en meest voorkomende manier is het zich niet melden bij de inrichting nadat men hiertoe werd opgeroepen. Van de 18.000 door het CJIB⁶ in 2001 behandelde lopende vonnissen leidde slechts 11% tot insluiting na een daadwerkelijke melding door de gestrafte. Een

4 In 2002 waren dat er 4.837.

5 In 2002 waren dat er 4.211.

6 Het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB), gevestigd in Leeuwarden, heeft een coördinerende rol bij de tenuitvoerlegging van lopende vonnissen. Een lopend vonnis is een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf voor een veroordeelde die op het moment van onherroepelijk worden niet was gedetineerd. De veroordeelde wordt later schriftelijk opgeroepen zich te melden bij een zelfmeldinrichting voor het ondergaan van zijn straf. Het aantal gestrafte is aanzienlijk lager dan het aantal vonnissen doordat een gestrafte meer dan één vonnis kan hebben.

Staat 6.2 Onttrekking aan detentie

	1995	1998	1999	2000	2001
alle onttrekkingen aan detentie (incl. (half)open inrichtingen)	1.068	917	764	864	826
aanhoudingen van gedetineerden die zich aan detentie onttrokken	1.038	885	782	852	802
ontvluchtingen uit gesloten inrichtingen	22	21	12	14	15
waarvan op 1 april 2001 al weer gearresteerd	12	15	8	13	4

Bron: DJI

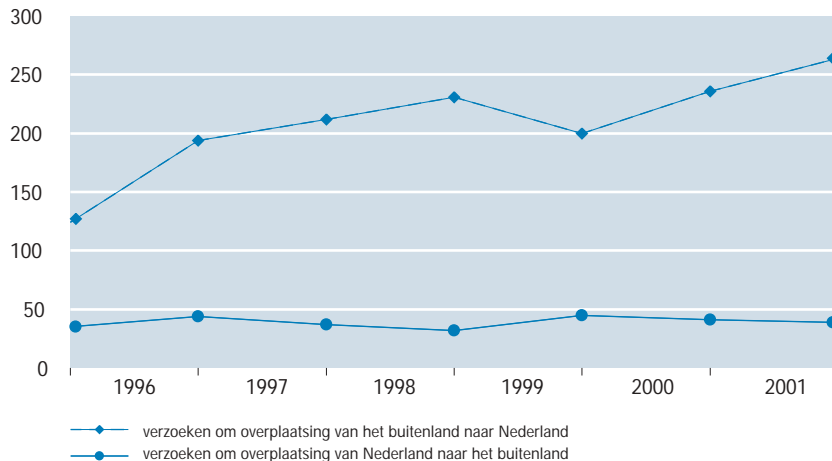
aanzienlijk groter deel (52%) werd na arrestatie ingesloten. Overigens zijn dit niet allemaal gestraften die een oproep tot zelfmelden hebben genegeerd. Het is ook mogelijk dat betrokkene niet kan worden opgeroepen omdat zijn woon- of verblijfplaats onbekend is. De overige door het CJIB afgedane lopende vonnissen betroffen onder andere gestraften die al weer waren ingesloten vanwege het plegen van een nieuw delict (22%) en gestraften die uitstel kregen vanwege een gratieverzoek (11%). Het restant is afgedaan door verjaring.

Het aantal ontvluchtingen uit de huizen van bewaring en de gesloten gevangnissen ligt de laatste jaren rond de 20. Hoewel bij de selectie van gedetineerden voor plaatsing in een gevangenis met (zeer) beperkte beveiliging het vluchtrisico wordt meegewogen, kan een deel van de gedetineerden de verleiding om zich aan de detentie in deze inrichtingen te onttrekken, toch niet weerstaan. Dit gebeurt bijvoorbeeld vaak op het moment dat men zich moet melden bij de inrichting na weekendverlof.

De meeste gedetineerden die zich in enigerlei vorm aan de detentie hebben onttrokken (in 2001 waren dat er ruim 800), worden vroeg of laat weer gearresteerd. Het aantal aangehouden voortvluchtigen wijkt door de jaren heen weinig af van het aantal nieuwe onttrekkingen (zie staat 6.2). Het gevolg is dat het aantal zaken in de Centrale Registratie Onttrekkingen van DJI (waarin de voortvluchtigen geregistreerd staan), nauwelijks toeneemt.

Gevangenisstraf bij internationale uitlevering

In paragraaf 4.4 is sprake van uitlevering van verdachten aan een ander land ter berechting aldaar. Daarnaast maakt een aantal verdragen het mogelijk dat gedetineerden hun gevangenisstraf in hun eigen land uitzitten. Deze verdragen zijn geïmplementeerd in de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS). De gedachte achter deze wet is dat zowel uit een oogpunt van resocialisatie als op humanitaire gronden het de voorkeur verdient om gedetineerden een vrijheidssanctie in hun eigen land te laten ondergaan. Het aantal gedetineerden dat in het kader van de WOTS een verzoek doet om vanuit het buitenland

Figuur 6.5 Verzoeken om overplaatsing in het kader van de WOTS

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.5 (bijlage 4).

Bron: Directie Internationale Strafrechtelijke Aangelegenheden & Drugsbeleid

naar Nederland te worden overgebracht (264 gedetineerden in 2001), is aanzienlijk groter dan vice versa (39 in 2001), zie figuur 6.5 en tabel 6.5 in bijlage 4.

Twee van de drie verzoeken tot overbrenging naar Nederland kwamen in 2001 uit Duitsland (84), Spanje (34), de Verenigde Staten (27) en het Verenigd Koninkrijk (30). Vice versa betreffen de verzoeken onder meer overbrenging naar Turkije (15), België (4) en Duitsland (4).

Lang niet alle verzoeken worden gehonoreerd. In 1999 (het laatste jaar waarover dit gegeven bekend is) werden 83 gedetineerden in het kader van de WOTS naar Nederland overgebracht. Dit is 41% van het totale aantal verzoeken.

*Detentiercidive*⁷

De Dienst Justitiële Inrichtingen heeft onderzocht hoeveel ex-gedetineerden binnen een bepaalde periode weer opnieuw worden ingesloten voor nieuw gepleegde strafbare feiten (Linckens, 2003). Van drie uitstroomcohorten (1995, 1997 en 1999) is de relatie onderzocht tussen detentiercidive en enkele persoonskenmerken. Uit deze studie blijkt dat 17% van de personen die in 1995 uit detentie werden ontslagen binnen een jaar weer minimaal één keer vanwege een nieuw delict werd ingesloten. Dit percentage stijgt geleidelijk naar 49% na zes jaar.

De detentiercidive van het 'uitstroomcohort 1999' blijkt sterk samen te hangen met de aard van het gepleegde delict, de burgerlijke staat van de persoon en het

⁷ Zie voor meer recidivegegevens box 5.3.

Staat 6.3 Tbs-opleggingen zonder en met verpleging 1990-2001

jaar	tbs zonder verpleging	tbs met verpleging
1990	17	95
1995	10	180
1999	23	171
2000	38	151
2001	56	177

Bron: DJI

geslacht. Diefstal (al dan niet met braak of in vereniging) kent de hoogste detentierecidive: bijna de helft wordt binnen twee jaar weer ingesloten vanwege een nieuw delict. Bij diefstal met geweld is dat 40%. Deze percentages zijn bij de delicten 'overig geweld', 'opiumwet' en 'valsheid/bedrog' respectievelijk 22%, 16% en 13%. De zedendelinquenten recidiveren relatief weinig: 10% komt binnen twee jaar in het gevangeniswezen terug.

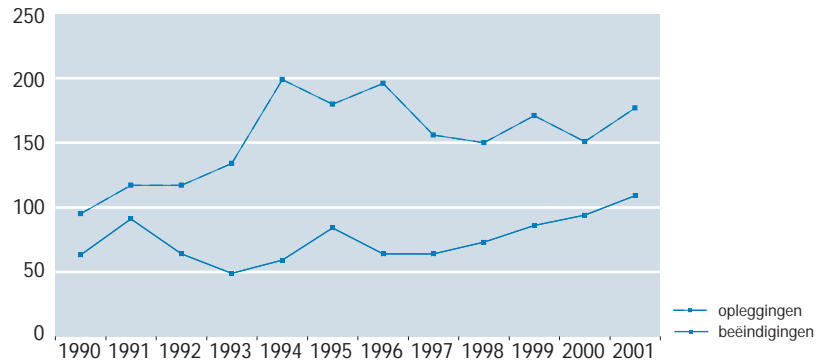
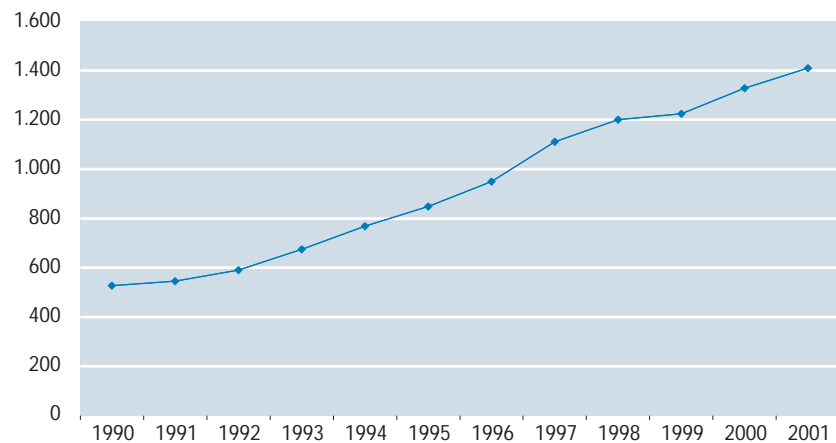
Van de ongehuwden recidiveert 39% binnen twee jaar. Gehuwden recidiveren met 17% een stuk minder. Bij de samenwonenden en de gescheidenen zijn deze percentages respectievelijk 29% en 32%.

Vrouwen recidiveren, met 27% binnen twee jaar, wat minder dan mannen (35%). Ook is detentierecidive onderzocht op het type inrichting waaruit men werd vrijgelaten. Met name gedetineerden die de vrije maatschappij binnenkwamen vanuit een inrichting met weinig beveiliging blijken weinig te recidiveren. Het is echter zeer waarschijnlijk dat het selectiemechanisme binnen het gevangeniswezen in belangrijke mate bijdraagt aan dit effect: van gedetineerden die als zijnde 'minder problematisch' worden geselecteerd voor een regiem met veel vrijheden, is het niet verwonderlijk dat deze na de detentie minder recidiveren.

6.1.2 Terbeschikkingstellingen

Er bestaan twee soorten terbeschikkingstelling (tbs): tbs zonder verpleging en tbs met verpleging. Bij tbs zonder verpleging (bestaat sinds 1988) blijft opname in een tbs-kliniek achterwege. De maatregel, die in 1988 werd ingevoerd, had aanvankelijk de hoedanigheid van tbs met aanwijzing, maar is in 1998 vervangen door tbs met voorwaarden. Een van de mogelijke voorwaarden die de rechter kan opleggen is het gebruik van medicijnen.

Tbs met aanwijzing is sinds de invoering van deze maatregel tot en met 1997 weinig toegepast. Volgens onderzoek dat door de commissie-Fokkens is verricht, is de belangrijkste reden hiervoor het ontbreken in de praktijk van mogelijkheden tot ingrijpen bij niet opvolgen van de aanwijzing of bij toenemende gevaarsdreiging. Tbs met aanwijzing kon in zulke gevallen niet zonder meer worden omgezet in tbs met verpleging. De toenemende toepassing van tbs zonder verpleging vanaf 1998 is toe te schrijven aan de invoering van de maatregel tbs met voorwaarden. Deze als onderdeel van de zogenoemde wet-Fokkens ingevoerde maatregel heeft ruimere mogelijkheden om tbs zonder verpleging

Figuur 6.6 In- en uitstroom van tbr/tbs, 1990-2001**Figuur 6.7** Lopende tbs-maatregelen, 1990-2001

Voor de corresponderende cijfers bij beide figuren, zie tabel 6.8 (bijlage 4).
Bron: DJI

om te zetten in tbs met verpleging. In 2000 is dat negen keer gebeurd, in 2001 zes keer. Bij de uitvoering van de maatregel en het toezicht op de naleving van de voorwaarden heeft de reclassering een belangrijke rol.

Het vervolg van deze paragraaf heeft betrekking op tbs *met* verpleging. Tbs met verpleging wordt ten uitvoer gelegd in een justitiële inrichting of in een inrichting die valt onder de geestelijke gezondheidszorg. Tot 1999 waren de meeste inrichtingen gespecialiseerd in een bepaald soort behandeling. Plaatsing in een bepaalde inrichting gebeurde na selectie door het Dr. F.S. Meijers Instituut, waar de ter beschikking gestelde doorgaans ter observatie werd opgenomen. Uit doelmatigheidsoverwegingen richtten de inrichtingen zich vanaf eind 1999 op een breder aanbod van tbs-gestelden, waarbij de inrichtingen slechts op enkele

Staat 6.4 Tbs-passanten 1990-2001

jaar	aantal passanten	gemiddelde wachttijd (dagen)
1990	28	175
1995	134	320
1999	148	280
2000	138	283
2001	151	259

Bron: DJI

punten van elkaar verschillen, namelijk de mate van beveiliging, het al of niet voorhanden zijn van capaciteit voor vrouwen en de mogelijkheid om zwakbegaafden en zwaar psychotische patiënten te behandelen. Ook worden er enkele inrichtingen aangewezen voor tbs-gestelden bij wie na meerdere mislukte behandelingspogingen weinig uitzicht meer bestaat op een succesvolle behandeling ('longstay'-inrichtingen). Tbs-gestelden worden sinds enkele jaren nog maar op een paar criteria beoordeeld en vervolgens min of meer aselekt aan de geschikte inrichtingen toegewezen.

In de tbs-klinieken verblijft ook een beperkt aantal personen aan wie geen tbs is opgelegd, voornamelijk gedetineerden die door ernstige psychische stoornissen niet langer in het gevangeniswezen te handhaven zijn.

Ontwikkeling van instroom, uitstroom en capaciteit

Figuur 6.6 laat zien dat het aantal tbs-opleggingen al lange tijd aanzienlijk hoger is dan het aantal beëindigingen. Dit al jaren durende verschil tussen in- en uitstroom heeft ervoor gezorgd dat het aantal lopende tbs-maatregelen van 1990 tot 2001 bijna is verdrievoudigd (figuur 6.7). Sinds de inwerkingtreding van de wet-Fokkens (1997) kan, ingeval tbs in combinatie met gevangenisstraf is opgelegd, in beginsel na het uitzitten van een derde van de strafduur plaatsing in een tbs-inrichting plaatsvinden. Formeel begint de tbs na twee derde van de strafduur. Wanneer men dan nog niet is geplaatst, krijgt men de status van passant. Hoewel de behandelcapaciteit fors is uitgebreid, ligt het aantal passanten in 2002 nog altijd boven de 150. De gemiddelde wachttijd groeide van 1990-1997 van bijna 6 maanden tot 1 jaar. Na 1997 daalde de wachttijd weer tot 8,6 maanden in 2001 (staat 6.4). Volgens de Beginselenwet Terbeschikkinggestelden (1997) moet een tbs-gestelde binnen zes maanden nadat de tbs-termijn is gaan lopen, worden geplaatst. Een tbs-passant heeft, conform de jurisprudentie van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, recht op vergoeding vanaf 12 maanden na ingangsdatum tbs. De vergoeding bedraagt € 600 per maand. Dit bedrag wordt per drie maanden verhoogd met € 125. De tbs-gestelde krijgt de vergoeding pas op het moment dat de plaatsing gerealiseerd is.

Op basis van een methode waarbij instroomcohorten worden gevolgd, komt de gemiddelde intramurale behandelduur de laatste jaren uit op negen jaar (Laeven

e.a., 2000). De gemiddelde behandelduur is het afgelopen decennium met een kwart toegenomen (zie tabel 6.7 in bijlage 4). De behandelduur heeft een duidelijke relatie met het gepleegde delict. In het bijzonder seksuele en geweldsdelinquenten kennen een gemiddeld lange behandelduur (Griffioen et al, 1998).

Kenmerken van de tbs-populatie

Het Dr. F.S. Meijers Instituut heeft vanaf 1995 een bestand met gedetailleerde gegevens beschikbaar over de bevolking van de tbs-inrichtingen bijgehouden. Het op deze gegevens gebaseerde rapport 'De Terbeschikkingstelling in Maat en Getal' (Van Emmerik, 2001) presenteert een uitgebreide beschrijving van de tbs-populatie in de periode 1995-2000. Hoofdkenmerken (ten tijde van het plegen van het delict) van de tbs-populatie over de laatste tien jaar zijn:

- voor het overgrote deel mannen;
- gemiddelde leeftijd 35 jaar;
- meestal ongehuwd of gescheiden;
- opleidingsniveau over het algemeen laag;
- ruwweg de helft was werkloos op het moment dat het delict werd gepleegd, een kwart verrichtte ongeschoolde arbeid;
- twee derde had op dat moment een verslavingsprobleem;
- ongeveer twee vijfde bracht een deel van zijn of haar leven voor het achttiende jaar door in een of meer tehuizen.

Deze kenmerken zijn redelijk constant sinds 1990 (zie tabel 6.10 in bijlage 4). Het grootste deel heeft nooit eerder een strafrechtelijke maatregel opgelegd gekregen. Een eerdere veroordeling tot een voorwaardelijke of onvoorwaardelijke vrijheidsstraf komt wel veel voor: 70% van de bevolking in 2000. Bij alle tbs-gestelden in 2000 is sprake van een agressieve component in het gepleegde delict, waarvan 28% met een seksuele component en 25% met dodelijke afloop. Daarnaast is er bij 30% sprake van een vermogenscomponent. Bij 10% van de tbs-populatie was brandstichting (mede) aanleiding voor de tbs.

Beëindiging van de tbs-maatregel

Tbs met bevel tot verpleging wordt voor twee jaar opgelegd. De maatregel kan in de meeste gevallen⁸ door de rechter worden verlengd op vordering van de officier van justitie, na zwaarwegend advies van de behandelinrichting. Wanneer de rechter in afwijking van het advies van de behandelaars de tbs niet verlengt of de officier van justitie tegen het advies van de behandelaars geen vordering doet, wordt gesproken van een contraire beëindiging. Als ideaal wordt de situatie beschouwd waarin de tbs-gestelde wordt ontslagen na een periode van proefverlof, dit in tegenstelling tot ontslag direct uit de inrichting.

⁸ Verlenging is mogelijk 'als de veiligheid van anderen of algemene veiligheid van personen of goederen dat eist' (art. 38d lid 2 Sr). Bovendien mag de totale duur van de tbs niet langer worden dan vier jaar, tenzij betrokkene is veroordeeld vanwege bepaalde omschreven (seksuele) geweldsmisdrijven (art. 38e Sr).

Zowel beëindiging door een contraire beslissing als beëindiging rechtstreeks uit de inrichting worden door de recidiveonderzoeken van het WODC in verband gebracht met een grotere kans op recidive (Van Emmerik, 1985 en 1989; Leuw, 1995 en 1999). Uit de recidiveonderzoeken blijkt verder dat in de voor het onderzoek beschouwde periode, 1974 tot en met 1993, tbs steeds vaker rechtstreeks uit de inrichting werd beëindigd en steeds vaker door een contraire beslissing. In de periode vanaf 1995 wordt slechts een klein en zelfs afnemend percentage van de tbs-maatregelen via de meest gewenste weg beëindigd (Van Emmerik, 1999).

Vanaf de invoering van de wet-Fokkens in oktober 1997 is *voorwaardelijke* beëindiging van de tbs door de rechter mogelijk. Hierbij wordt de behandeling gestopt terwijl de tbs doorloopt, en bestaat de mogelijkheid voor een nieuwe last tot verpleging als niet aan de voorwaarden wordt voldaan of als ernstig gevaar voor recidive ontstaat. De reclassering is belast met de begeleiding van de tbs-gestelde en het toezicht op de naleving van de voorwaarden.

6.1.3 Geldboetes

De gegevensbestanden over inning van geldboetes maken geen onderscheid tussen misdrijven en overtredingen. Anders dan elders in dit rapport, beschrijft deze paragraaf derhalve misdrijven én overtredingen. Administratiefrechtelijke afdoeningen van verkeersvoorschriften blijven hier buiten beschouwing.

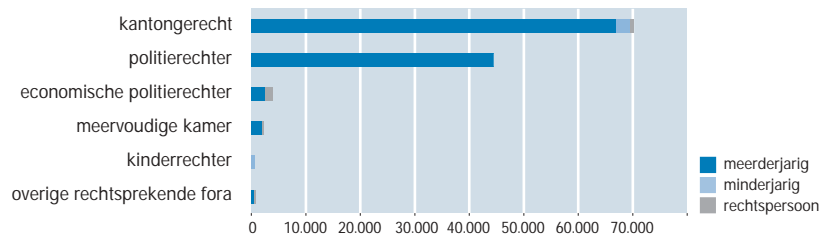
Het inningsproces

Sinds eind 1994 wordt de inning van de door de rechter opgelegde boetes verzorgd door het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB). Bij het onherroepelijk worden van een boetevonnis vindt een elektronische melding aan het CJIB plaats. Het CJIB zal hierop een verzoek tot betaling richten aan de veroordeelde. Wanneer de veroordeelde hierop niet reageert, onderneemt het CJIB actie om het vonnis persoonlijk aan de veroordeelde te doen overhandigen (betekenen). Mocht het adres van de veroordeelde onbekend zijn, dan wordt de zaak opgenomen in het opsporingsregister (OPS).

Na de betekening volgt opnieuw een aanschrijving. Wanneer dit niet binnen de gestelde termijn tot betaling leidt, wordt het boetebedrag van rechtswege verhoogd met € 10 en wordt een aanmaning verstuurd. Wanneer ook daarop niet wordt gereageerd, wordt een tweede aanmaning verstuurd en het bedrag wordt wederom verhoogd, nu met 20% en met een minimum van € 20. Wordt de boete daarna nog niet voldaan, dan wordt een dwangbevel uitgevaardigd en een gerechtsdeurwaarder ingeschakeld. Wanneer ook de gerechtsdeurwaarder niet slaagt, dan wordt een arrestatiebevel uitgezet bij de politie. Na arrestatie wordt de betrokkene voor de keuze gesteld: betalen of zitten. In 2001 werd 9% van alle afdoeningen met vervangende hechtenis afgedaan.⁹ In 72% van de afgedane zaken werd betaald. De overige afdoeningen betroffen onder meer gratie of verjaring (CJIB, 2002).

⁹ Waarbij voor € 25,- één dag hechtenis wordt gerekend.

Figuur 6.8 Bij het CJIB ter inning binnengekomen boetevonnissen, meerderjarigen, minderjarigen en rechtspersonen, naar rechtsprekend forum, 2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.11 (bijlage 4).

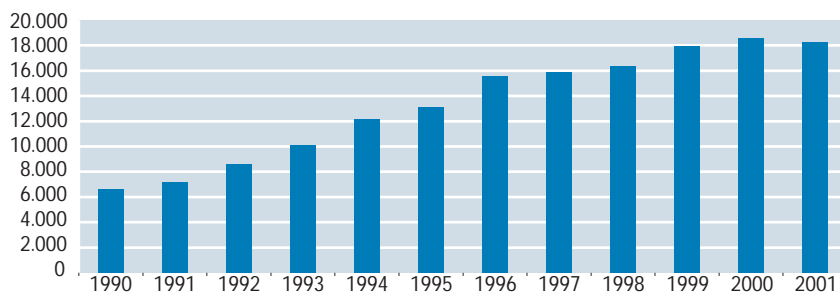
Bron: CJIB

Ongeveer drie op de vijf boetevonnissen wordt binnen één jaar betaald; vier op de vijf binnen twee jaar (zie tabel 6.21 in bijlage 4). Overigens betreffen deze gegevens het totale aantal boetes, inclusief boetes aan minderjarigen en rechtspersonen. Van de in 2001 te innen boetes is 95% opgelegd aan meerderjarigen, 3% aan minderjarigen en 2% aan rechtspersonen. Met de in 2001 ter inning aan het CJIB aangemelde boetes was een totaal bedrag gemoeid van € 52 miljoen. Hiervan was € 45 miljoen opgelegd aan meerderjarigen, nog geen half miljoen aan minderjarigen en bijna € 7 miljoen aan rechtspersonen (zie tabel 6.10 in bijlage 4). De meeste boetes worden opgelegd door de kantongerechten (zie figuur 6.8). Het gemiddelde bij meerderjarigen te innen bedrag was in 2001 € 387.

6.1.4 Taakstraf

In 1989 werd na een periode van experimenteren met de zogenoemde dienstverlening de straf van het verrichten van onbetaalde arbeid ten algemene nutte als hoofdstraf in het Wetboek van Strafrecht (Sr) opgenomen. In de uitwerking daarvan manifesteerde de onbetaalde arbeid ten algemene nutte zich evenwel als een alternatief voor vrijheidsstraf. Artikel 22b, eerste lid, Sr bepaalde dat de onbetaalde arbeid ten algemene nutte in de plaats kwam van een vrijheidsstraf, waarvan het onvoorwaardelijke ten uitvoer te leggen gedeelte niet meer dan zes maanden bedroeg (TK 1997-1998, 26 114).

In 1993 werden 'alternatieve sancties' omgedoopt tot 'taakstraf', dit omdat de sanctie inmiddels zo gewoon was geworden, dat de term 'alternatief' niet meer op zijn plaats was. De taakstraf kon tot 2001 alleen worden opgelegd ter vervanging van een korte vrijheidsstraf (tot zes maanden). Vanaf 1 februari 2001 is door een wijziging van het Wetboek van Strafrecht de reikwijdte van de taakstraf groter geworden. De taakstraf kan sindsdien in combinatie met andere sancties worden opgelegd en is niet meer een substituut voor korte vrijheidsstraffen. De te verrichten taak kan verschillende vormen aannemen: een leerstraf (maximaal

Figuur 6.9 Gestarte werkstraffen voor meerderjarigen, 1990-2001

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.13 (bijlage 4).
Bron: SRN

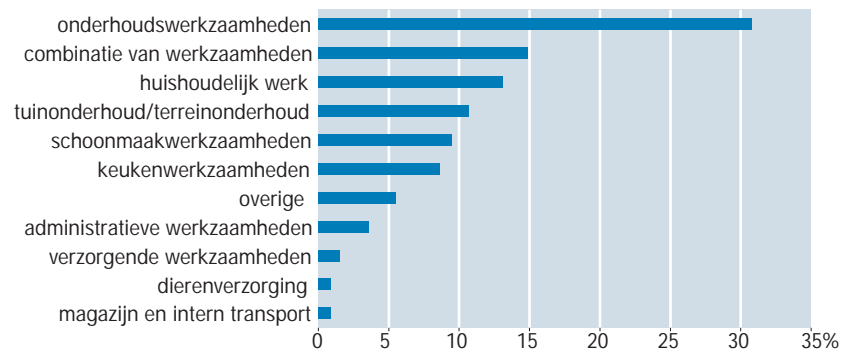
480 uur), een werkstraf (maximaal 240 uur) of een combinatie van beide (maximaal 480 uur).

Taakstraffen voor meerderjarigen worden ten uitvoer gelegd onder de verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie, de uitvoering berust bij de reclassering. Onder reclassering wordt verstaan: de Stichting Reclassering Nederland (SRN) en haar partners de Stichting Verslavingsreclassering GGZ Nederland en de Reclassering Leger des Heils. Tot 1 februari 2001 stuurden de parketten de taakstrafvonnissen of -transacties¹⁰ ter tenuitvoerlegging naar SRN (meerderjarigen) of de Raad voor de kindbescherming (minderjarigen, zie paragraaf 6.2). Met ingang van 1 februari 2001 worden de vonnissen en transacties voor meerderjarigen naar het CJIB gestuurd. Het CJIB verifieert een aantal zaken zoals de vraag of er een arrestatiebevel voor een vrijheidsstraf bij de politie ligt. Als er geen taakstrafversturende factoren bekend zijn, wordt de zaak overgedragen aan de SRN.

Figuur 6.9 laat de spectaculaire groei van het aantal werkstraffen in de jaren negentig zien. De taakstraf behelst tot 2001 nagenoeg altijd een *werkstraf*. Leerstraffen voor meerderjarigen komen tot dat moment alleen binnen een experimenteel kader voor. In het eerste jaar (2001) waarin leerstraffen door de rechter kunnen worden opgelegd, is het aantal nog bescheiden: er werden 382 leerstraffen afgerond (bron: DSRS). Gezien de ontwikkeling die de werkstraffen hebben doorgemaakt, mag worden verwacht dat het aantal leerstraffen in de komende jaren nog zal groeien.

Van de ruim 20.000 in 2001 bij de reclassering afgehandelde taakstraffen is 70%

10 Een taakstraf kan onderdeel zijn van een overeenkomst tussen de officier van justitie en de verdachte en heeft dan de status van een transactie. Bij een succesvolle tenuitvoerlegging blijft vervolging achterwege en wordt geen strafblad aangemaakt of aangevuld. Tot 1 februari 2001 kon een taakstraf volgens dit officiersmodel alleen met minderjarigen worden overeengekomen. Na de wijziging van het Wetboek van Strafrecht op het terrein van taakstraffen kan dit model ook op meerderjarigen worden toegepast. De maximum duur van een taakstraf volgens het officiersmodel is 240 uur, waarvan maximaal 120 uur werkstraf.

Figuur 6.10 Typen werkzaamheden werkstrafprojecten in %, 2002

Bron: SRN

succesvol afgerond. 14% heeft zich nooit bij de reclassering gemeld, ook niet voor het intakegesprek. De overige 16% ging de fout in na het intakegesprek, een op de drie door nooit op de projectplaats te verschijnen en twee op de drie tijdens de uitvoering van het project. De SRN houdt een registratie bij over (onder meer) het verloop van de taakstraffen en over de betrokkenen die de taakstraffen ondergaan. Hieruit blijkt dat jongeren, allochtonen, verslaafden, werklozen en laag opgeleiden vaak mislukken in de tenuitvoerlegging van hun werkstraf. Ruim twee keer zo vaak als gemiddeld falen zij die geen inkomen, uitkering of andere structurele bron van inkomsten hebben. Uitgesplitst naar het delict waarvoor men is veroordeeld, blijken de vermogensdelinquenten het meest te mislukken. Opvallend is het relatief geringe aantal mislukte taakstraffen bij de zedendelinquenten: nog niet half zoveel als bij de vermogensdelinquenten. Het al dan niet samengaan van deze delicten met verslavingsproblematiek speelt hier waarschijnlijk een rol. Uit gegevens van het CJIB blijkt dat taakstraffen die door de rechter zijn opgelegd bijna twee keer zo vaak mislukken als taakstraffen volgens het officiersmodel.

De meeste taakstraffen worden doordeweeks uitgevoerd (13.500 in 2001), maar ook in het weekend worden taakstraffen tenuitvoergelegd (3.500 in 2001). Een minderheid van de taakstrafprojecten legt de reclassering ten uitvoer in een project dat zij in eigen beheer heeft. In 2001 werd 70% van de werkstraffen bij een externe instelling/bedrijf uitgevoerd, dit overigens wel onder supervisie van de reclassering. Figuur 6.10 geeft een beeld van de aard van de werkzaamheden die taakgestraften zoal uitvoeren.

6.2 Tenuitvoerlegging van sancties aan minderjarigen

In deze paragraaf komt de tenuitvoerlegging van aan minderjarigen opgelegde sancties aan bod. Achtereenvolgens passeren de revue: vrijheidsbenemende

straffen en maatregelen, geldboetes en taakstraffen. Aan het slot van de paragraaf wordt ingegaan op de activiteiten van de jeugdreclassering.

6.2.1 Vrijheidsbenemende straffen en maatregelen

De tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen vindt bij minderjarigen plaats in justitiële jeugdinrichtingen. In die jeugdinrichtingen verblijven niet alleen jongeren op strafrechtelijke titel, maar ook jongeren op civielrechtelijke gronden. De capaciteit van de justitiële jeugdinrichtingen is in de afgelopen tien jaar bijna verdrievoudigd, van 685 plaatsen in 1990 tot 1.940 plaatsen in 2001 (zie tabel 6.14 in de bijlage). Ons land kent twee soorten justitiële jeugdinrichtingen: opvanginrichtingen en behandelinrichtingen.

Jongeren worden in een *opvanginrichting* geplaatst voor de tenuitvoerlegging van jeugddetentie¹¹ en voor het ondergaan van voorlopige hechtenis. Ook kunnen tot een PIJ-maatregel veroordeelde minderjarigen tijdelijk in een opvanginrichting verblijven, in afwachting van een plaats in een behandelinrichting. Naast deze strafrechtelijke plaatsingen dienen de opvanginrichtingen ook voor (minderjarige) vreemdelingenbewaring en voor de crisisopvang van civielrechtelijk onder toezicht gestelden.

Een *behandelinrichting* is bestemd voor de opvoeding, verzorging en/of behandeling van minderjarigen aan wie een maatregel is opgelegd. Dat kan de via het strafrecht opgelegde PIJ-maatregel¹² zijn, of een civielrechtelijke ondertoezichtstelling of voogdijmaatregel.

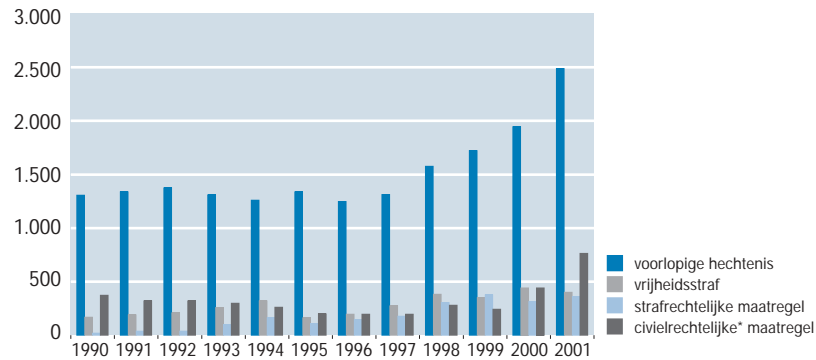
Opvanginrichtingen

Hoe de bevolking van de opvanginrichtingen er uit ziet, is te zien in figuur 6.11 en staat 6.6. De meest voorkomende verblijfstitel in een justitiële opvanginrichting is de voorlopige hechtenis. Een verdachte kan in voorlopige hechtenis genomen worden wanneer een verdachte een ernstig strafbaar feit heeft gepleegd en de officier van justitie een reële kans op herhaling en/of op onttrekking aan het strafproces aanwezig acht. De voorlopige hechtenis kan in principe ten uitvoer gelegd worden op elke plaats¹³ die de kinderrechter – in de hoedanigheid van rechter-commissaris – daartoe geschikt acht, maar doorgaans gebeurt dit in een justitiële opvanginrichting. Zo'n 60 à 70% van de opnames in de opvanginrichtingen betreft een voorlopige hechtenis. Circa 10 à 14% van de bevolking van de opvanginrichtingen zit daar vanwege een jeugddetentiestraf. Sinds enkele jaren ligt het aantal jongeren dat hier een strafrechtelijke maatregel (de PIJ) uitzit, eveneens op 10 à 15%. Voordien lag het aantal jongeren dat op grond van een strafrechtelijke maatregel in een opvanginrichting verbleef, veel lager.

11 Deze is in de plaats gekomen van de tuchtschoolstraf en de arreststraf uit het voormalige jeugdstrafrecht.

12 Voorheen waren dit de maatregelen: plaatsing in een inrichting voor bijzondere behandeling (pibb) en terbeschikkingstelling van de regering (jeugd-ibr).

13 Voorlopige hechtenis kan ook ten uitvoer worden gelegd in een particulier opvangtehuis, in het ouderlijk huis of elders. Nieuwe vormen van voorlopige hechtenis zijn elektronisch huisarrest en nachtdetentie.

Figuur 6.11 Verblijfstitel van de bevolking in de opvanginrichtingen

* De categorie civielrechtelijk omvat tevens de 'voortgezette hulpverlening', dat is de hulp aan ex-ots- en ex-voogdij-jongeren die na het bereiken van de 18-jarige leeftijd kiezen voor een verlenging van hun verblijf in de inrichting.

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.15 (bijlage 4).

Bron: DJI

Staat 6.5 Bevolking van de opvanginrichtingen

	1990	1995	1999	2000	2001
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	297	347	595	663	832
bezettingspercentage (gemiddeld)	93%	98%	100%	97%	97%
totaal aantal opnames	1.866	1.809	2.690	3.139	4.011
geslacht:					
jongens	92%	92%	90%	89%	87%
meisjes	8%	8%	10%	11%	13%
leeftijd:					
t/m 13 jaar		6%	5%	5%	6%
14 en 15 jaar		26%	25%	28%	28%
16 en 17 jaar		63%	55%	54%	51%
18 jaar en ouder		6%	16%	13%	15%
ethniciteit:					
autochtonen	47%	34%	32%	35%	35%
allochtonen	53%	66%	68%	65%	65%

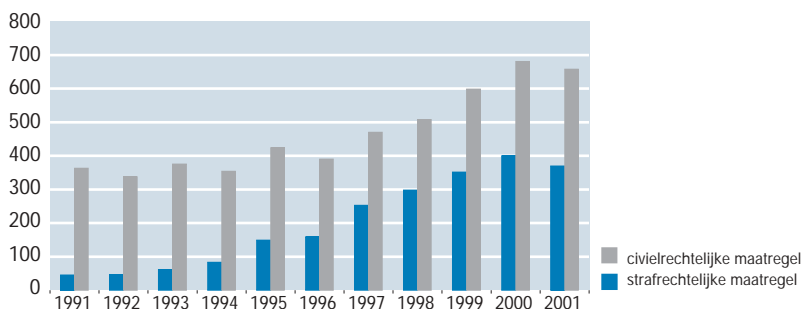
Bron: DJI

Achtergrondgegevens

De capaciteit van de opvanginrichtingen bedroeg in 1990 297 plaatsen (zie staat 6.5 en tabel 4.12 in de bijlage). Ruim tien jaar later, in 2001, ligt dat aantal op 832. Door de jaren heen ligt de bezettingsgraad steeds op 97 à 98%. Het aantal opnames in een opvanginrichting bedroeg in 1991 1.866, tien jaar later is dat ruim verdubbeld tot 4.011.

In 2001 zijn de jongens met 87% in de meerderheid. Ruim tien jaar eerder waren zij – relatief gezien – nog sterker in de meerderheid. Toen was 92% van het mannelijke geslacht.

Figuur 6.12 Verblijfstitel van de bevolking in de behandelinrichtingen

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.16 (bijlage 4).
Bron: DJI

De jongere leeftijdscategorieën zijn relatief ondervertegenwoordigd. Meer dan de helft van de jongeren in opvanginrichtingen is 16 jaar of ouder.

Autochtone jongeren maken – anno 2001 – ongeveer eenderde van de populatie van de opvanginrichtingen uit; tweederde is allochtoon. Vijf jaar eerder lag die verhouding vrijwel hetzelfde, daarentegen ruim tien jaar eerder lag de verhouding anders. Bijna de helft van de jeugdigen in de opvanginrichtingen was toen autochtoon.

Behandelinrichtingen

Hoe de bevolking van de behandelinrichtingen er uit ziet, is te zien in figuur 6.12 en staat 6.6; zie ook tabel 6.16 in bijlage 4). Het gros van de jongeren in de behandelinrichtingen verblijft daar op civielrechtelijke gronden (een ondertoezichstelling met uithuisplaatsing of een voogdijstelling). Dit betreft zo'n 60 à 70% van de plaatsingen. Over het geheel genomen is het aantal plaatsingen in de loop van de jaren gestegen, in beide categorieën. In de verhouding civiele – strafrechtelijke plaatsingen vindt een verschuiving plaats. De strafrechtelijke plaatsingen maakten in het begin van het vorige decennium ongeveer een tiende van de populatie in de behandelinrichtingen uit. Inmiddels is hun aandeel in de behandelinrichtingen gestegen tot meer dan een derde.

Achtergrondgegevens

- De capaciteit van de behandelinrichtingen bedroeg aan het begin van het vorige decennium 443 (zie staat 6.6). In 2001 is dat aantal ruim verdubbeld, tot 1.108 plaatsen. De bezettingsgraad ligt in de afgelopen jaren rond de 95%. Tien jaar geleden lag het aantal opnames in een behandelinrichting op 408. In 2001 lag dat aantal op 1.027 waarmee het aantal opnames in een behandelinrichting eveneens meer dan verdubbeld is.
- De verhouding jongens – meisjes ligt al jaren op ongeveer 70% tegen 30%. Wat dat betreft verandert er weinig.
- Ongeveer tweederde van de opgenomen jongeren is 16 jaar of ouder. Ook wat dit aangaat, is er in tien jaar weinig veranderd.

Staat 6.6 Bevolking van de behandelinrichtingen

	1991*	1995	1999	2000	2001
bruikbare capaciteit (gemiddeld)	443	573	970	1.058	1.108
bezettingspercentage (gemiddeld)	93%	97%	95%	95%	94%
totaal aantal opnames	408	573	950	1.081	1.027
geslacht: jongens	72%	74%	71%	71%	69%
meisjes	28%	26%	29%	29%	31%
leeftijd: t/m 13 jaar		5%	5%	5%	4%
14 en 15 jaar		29%	30%	28%	28%
16 en 17 jaar		48%	43%	44%	45%
18 jaar en ouder		18%	22%	23%	23%
etniciteit: autochtonen	62%	61%	53%	52%	57%
allochtonen	38%	39%	47%	48%	43%

* Aangezien over het jaar 1990 veel gegevens niet voorhanden zijn, is - in afwijking van andere staten in dit rapport - het jaar 1991 in de staat opgenomen.

Bron: DJI

— Het aantal autochtone jongeren schommelt in de afgelopen tien jaar tussen de 50 en 60%. Een duidelijke trend in stijgende of dalende zin tekent zich hier niet af.

6.2.2 Geldboetes

De inning van de geldboetes wordt sinds 1994 verzorgd door het Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB), gevestigd te Leeuwarden. In 2001 zijn 3.406 boetes ter inning aan het CJIB overgedragen, althans voorzover het gaat om minderjarigen. In datzelfde jaar heeft het CJIB 3.853 boetes van minderjarigen afgedaan. Het verschil wordt verklaard, doordat in 2001 ook boetes uit eerdere jaren zijn afgedaan. Het merendeel van de boetes betreft overtredingen. De misdrijven beslaan ongeveer 20% van de boetes die minderjarigen krijgen opgelegd: het CJIB registreerde in 2001 slechts 602 boetes die door de kinderrechter aan minderjarigen zijn opgelegd. In dat jaar deed het CJIB 612 door de kinderrechter opgelegde boetes af.

6.2.3 Taakstraffen

De tenuitvoerlegging van taakstraffen vindt plaats bij niet-commerciële organisaties, zoals stichtingen, gemeentelijke instellingen en dergelijke. De Raad voor de kinderbescherming vervult een coördinerende rol bij het organiseren van de taakstraffen.

Het aantal taakstraffen vertoont al jaren een sterke groei (zie tabel 6.21 in bijlage 4). In 2001 werd 13.388 keer een taakstraf uitgevoerd. Vijf jaar eerder, in 1996 lag

dat aantal nog op ongeveer de helft hiervan. Bedacht moet worden dat deze cijfers geen onderscheid maken tussen taakstraffen die door de rechter zijn opgelegd (als sanctie) en taakstraffen die door de officier van justitie zijn toegepast (in het kader van het officiersmodel).

Ongeveer 70% van de taakstraffen krijgt vorm in een werkproject. De overige 30% betreft een leerproject of een combinatie van een werk- en een leerproject. Onder de taakgestraften zijn jongens ruim in de meerderheid. Zo was in het jaar 2000 13% een meisje. Het overgrote deel van de jongeren met een taakstraf betreft de oudere kinderen; in 2000 was van 88% de leeftijd 15 jaar of ouder. Onder jongeren met een taakstraf komen vermogensdelicten het meest voor (in 2001 in 36% van de gevallen), direct gevolgd door geweldsfeiten (35% in het jaar 2001); zie tabel 6.22 in bijlage 4.

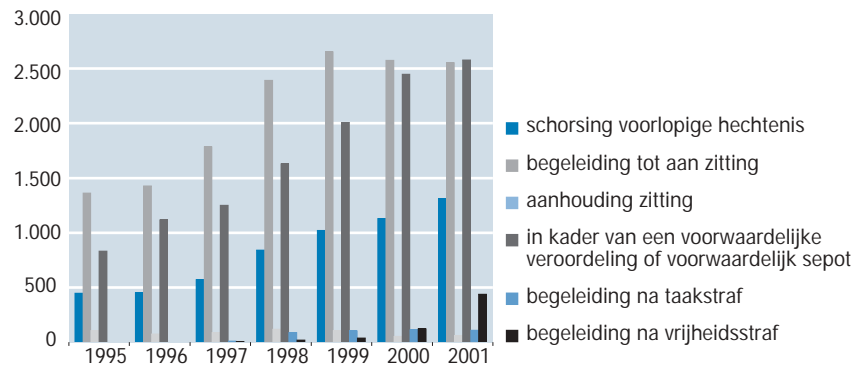
6.2.4 Activiteiten van de jeugdreclassering

Tot slot van dit hoofdstuk komen de activiteiten van de jeugdreclassering aan de orde. Jeugdreclassering is een vorm van begeleiding voor strafrechtelijk minderjarige jongeren die met de politie in aanraking zijn gekomen. Begeleiding door de jeugdreclassering is vooral bedoeld voor een wat zwaardere categorie minderjarigen, voor jongeren die een criminele carrière lijken te gaan opbouwen.

Jeugdreclassering beoogt de sociale integratie van jeugdige daders te versterken en zodoende recidive te verminderen of te doen stoppen. Het achterliggende idee is dat het delinquente gedrag van jeugdigen te maken heeft met een gebrek aan structuur in het dagelijkse leven, het ontbreken van een vaste dagbesteding in de vorm van school of werk, met allerlei problemen in de sociale en psychische sfeer alsmede op het gebied van sociale vaardigheden. Hulp en begeleiding door een gezinsvoogdij-instelling, in een verplicht kader, zou mogelijkheden bieden om in de situatie van deze jongeren verbetering te brengen en de kans op hernieuwde politie- en justitiecontacten te verkleinen. Jeugdreclassering is in feite een pedagogische interventie in een strafrechtelijke context.

Het rapport *Met de neus op de feiten* van de commissie-Van Montfrans (1994) betekende een belangrijke impuls voor de jeugdreclassering. Sindsdien heeft de jeugdreclassering een sterke groei doorgemaakt. De uitvoering van jeugdreclasseringsbegeleiding is in principe in handen van de gezinsvoogdij-instellingen. Jeugdreclasseringsbegeleiding kan plaatsvinden op diverse momenten in het proces van strafvervolgning of -tenuitvoerlegging. Momenteel bestaan er diverse strafrechtelijke kaders waarin jeugdreclassering kan plaatsvinden; zie onder andere Kruissink en Verwers (2002).

Het aantal begeleidingen in de jaren 1997-2001 is grafisch weergegeven in figuur 6.13, uitgesplitst naar het strafrechtelijke kader waarbinnen die begeleiding plaatsvindt. In de figuur is te zien dat het aantal begeleidingen over het geheel genomen al jaren een stijgende lijn vertoont, die zich nog steeds voortzet. Bovendien wordt duidelijk dat de meeste begeleidingen plaatsvinden in het kader van een begeleiding tot aan zitting of een voorwaardelijke veroordeling dan wel een voorwaardelijk sepot.

Figuur 6.13 Strafrechtelijk kader van jeugdreclasseringsbegeleiding

Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 6.23 (bijlage 4).
Bron: Pupillenregistratie DJC (Jaarboek DJC)

Sinds enkele jaren bestaan er nieuwe vormen van jeugdreclasseringsbegeleiding: ITB HK (individuele trajectbegeleiding voor jeugdigen die tot de zogenoemde 'harde kern' behoren) en ITB-CRIEM (individuele trajectbegeleiding voor jongeren die tot etnische minderheden behoren). Beide zijn op specifieke groepen gericht en hebben een intensiever karakter dan 'gewone' jeugdreclasseringsbegeleiding. ITB staat nog enigszins in de kinderschoenen. Ook qua omvang is ITB nog in ontwikkeling. In de afgelopen jaren zijn jaarlijks enkele honderden ITB-trajecten van start gegaan, terwijl het aantal reguliere jeugdreclasseringsbegeleidingen inmiddels bijna 6.000 per jaar bedraagt (zie tabel 6.20 in bijlage 4).

6.3 Overige straffen en maatregelen

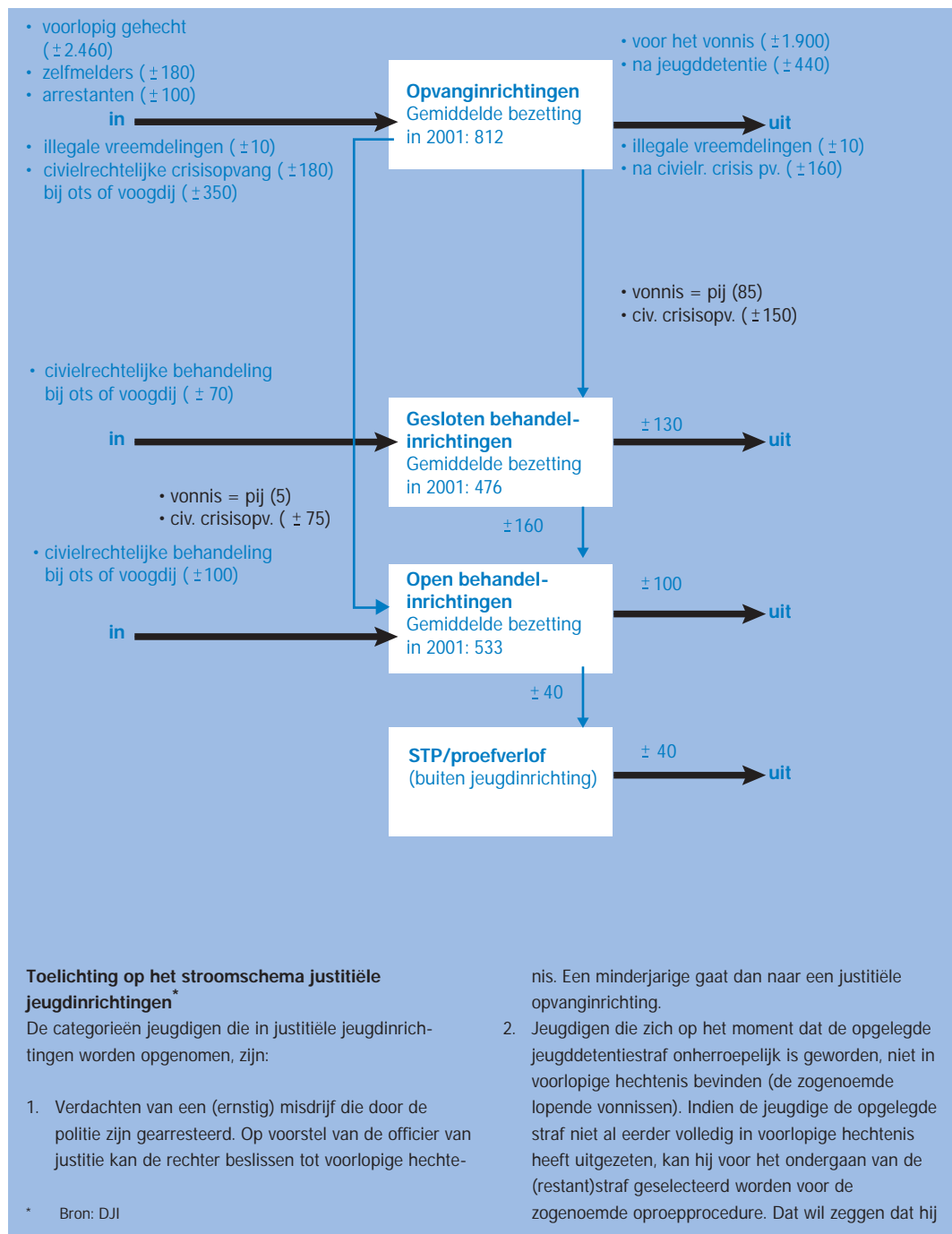
Deze paragraaf beschrijft de tenuitvoerlegging van sancties die niet gedifferentieerd zijn naar minder- en meerderjarigen en de sancties tegen rechtspersonen.

6.3.1 Ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel

De 'Plukze'-wetgeving, waarbij oplegging van de maatregel van ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel door de rechter mogelijk werd, is in 1993 van kracht geworden (zie paragraaf 2.3.1). Vanaf 1996 is de tenuitvoerlegging formeel aan het CJIB opgedragen, en ligt de verantwoordelijkheid bij de landelijke executieofficier.¹⁴ Staat 6.7 geeft een overzicht van de door het OM en het CJIB ten uitvoer gelegde ontnemingsmaatregelen.

¹⁴ Executierichtlijn Ontnemingsmaatregelen, 4 oktober 1995, Stcr. 1995, nr. 246.

Box 6.2 Stroomschema justitiële jeugdinrichtingen

Box 6.2 (vervolg)

- de gelegenheid krijgt zichzelf te melden aan de poort van een opvanginrichting om zijn straf uit te zitten. Uiteraard met aftrek van de dagen die eventueel in voorarrest zijn doorgebracht. De beloning voor het zelf melden bestaat uit een verlening van meer vrijheden, zoals één maal in de vier weken een weekendverlof. De straf voor niet-melding is arrestatie en plaatsing in het 'standaard regiem' van een gesloten opvanginrichting.
3. Jeugdigen die zijn gearresteerd, omdat ze onder de executie van een straf probeerden uit te komen. In vergelijking met het volwassen circuit is deze groep niet alleen absoluut, maar ook relatief erg klein. De belangrijkste subgroepen zijn:
 - Personen die hun boete(s) niet hebben betaald.
 - Personen die niet zijn teruggekeerd naar de inrichting die ze met toestemming tijdelijk mochten verlaten.
 - Personen die uit een inrichting zijn ontvlucht.
 - Personen met een lopend vonnis die niet zijn geselecteerd voor de oproepprocedure, bijvoorbeeld omdat ze geen bekend (vast) adres hebben.
 - Personen die wel voor de oproepprocedure zijn geselecteerd, maar die zich niet hebben gemeld.
 - Arrestanten worden in tegenstelling tot volwassenen niet geplaatst in speciale opvanginrichtingen, maar in reguliere opvanginrichtingen. Omdat het op basis van de beschikbare gegevens niet mogelijk is om arrestanten te onderscheiden van 'reguliere' jeugddetenties en tenuitvoerleggingen van (voorwaardelijke) jeugddetenties, ontbreken het cijfer over het aantal ingestroomde arrestanten in 2001.
 4. Buitenlandse jeugdigen zonder geldige verblijfstitel die op grond van de vreemdelingenwet zijn gearresteerd. Weliswaar wordt geen strafrecht toegepast, maar de directe aanleiding voor de aanhouding van de illegale vreemdeling is niet zelden een (minder ernstig) misdrijf. Ook deze categorie groep is in vergelijking met het volwassen circuit absoluut en relatief erg klein en ook deze groep wordt in reguliere opvanginrichtingen geplaatst.

Als de politie tijdens het verblijf op het politiebureau niet genoeg informatie kan verzamelen om uitzetting mogelijk te maken binnen enkele dagen, wordt de vreemdelingenbewaring beëindigd of volgt overbren-
 - ging naar een opvanginrichting. Daarna wordt verder gewerkt aan de zaak. Maar ook dan is de uitkomst lang niet altijd uitzetting.
 5. Jeugdigen die onder toezicht zijn gesteld of onder voogdij staan en voor wie de rechter civielrechtelijk en op verzoek van de (gezins)voogd een machtiging heeft verleend tot plaatsing in een (gesloten) justitiële jeugdinrichting. In een crisissituatie wordt de jeugdige geplaatst in een opvanginrichting. Directe plaatsing in een justitiële behandelinrichting kan als op grond van rapportages duidelijk is dat alleen een langduriger behandeling in een dergelijke inrichting nog een wending in het leven van de jeugdige kan bewerkstelligen.

De oplegging van een (civielrechtelijke) ondertoezichtstelling, die het gezag van de ouders beperkt, wordt uitgesproken wanneer de jeugdige zodanig opgroeit dat hij met zedelijke of lichamelijke ondergang wordt bedreigd (bijvoorbeeld als gevolg van een zeer problematische thuissituatie).
 6. Jeugdigen die veroordeeld zijn tot de strafrechtelijke maatregel 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' (PIJ). Voor het opleggen van de maatregel dient aan drie voorwaarden te zijn voldaan:
 - er moet sprake zijn van een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan,
 - de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen eist het opleggen van de maatregel,
 - de maatregel dient in het belang te zijn van een zo gunstig mogelijke ontwikkeling van de jeugdige verdachte.

De behandelmaatregel geldt voor de tijd van twee jaar. Verlenging met maximaal twee jaar is mogelijk als een misdrijf is begaan dat gericht is tegen, of gevaar veroorzaakt voor, de onaantastbaarheid van het lichaam van één of meer personen. Een tweede verlenging met nog eens maximaal twee jaar is mogelijk indien bij de verdachte tijdens het begaan van het feit een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestesvermogens bestond. De maximale looptijd van de maatregel is dus zes jaar.

Staat 6.7 Waarde van door OM en CJIB ten uitvoer gelegde ontnemingsmaatregelen*, 1995-2001

	1995	1999	2000	2001
arrondissementsparketten	€ 375.000	€ 0	€ 0	€ 0
ressortsparketten	€ 486.000	€ 0	€ 0	€ 0
CJIB	€ 614.000	€ 2.173.000	€ 3.004.000	€ 5.014.000

* Alle afdoeningen, inclusief als oninbaar afgeboekt.

Bron: Bureau Ontnemingswetgeving OM/CJIB

Staat 6.8 Door het CJIB afgedane ontnemingsmaatregelen, 1997-2001*

	1997	1999	2000	2001
afgedaan door CJIB	225	342	525	671
door betaling	76,5%	85,1%	81,9%	80,3%
opbrengst uit conservatoir beslag	19,1%	9,9%	7,4%	5,2%
vervangende vrijheidsstraf	0,0%	0,9%	2,5%	6,3%
niet geïnd/overig/onbekend	4,4%	4,0%	8,2%	8,1%

* De door de parketten van het OM geëxecuteerde maatregelen zijn hier buiten beschouwing gelaten.

Bron: CJIB

De maatregel tot ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel is het sluitstuk van het traject van de financiële recherche. In dat traject zijn er meer mogelijkheden om het beoogde doel te bereiken: een deel van de ontnemingszaken wordt door het OM afgedaan met een schikking of een transactie. Bij het beslag speelt de Dienst der Domeinen een belangrijke rol, die in de meeste gevallen als bewaarder optreedt en de goederen veilt als tot 'uitwinning' wordt overgegaan.

Inning van ontnemingsmaatregelen door het CJIB

Het proces van inning en incasso door het CJIB start met een verzoek aan de veroordeelde om het opgelegde bedrag te voldoen, of toestemming te verlenen de opbrengst van een eventueel conservatoir beslag aan te wenden om de vordering te voldoen (staat 6.8). Een betalingsregeling behoort tot de mogelijkheden. Wordt niet aan het verzoek voldaan met betaling of toestemming, dan wordt een dwangbevel uitgevaardigd en wordt de incasso in handen van een gerechtsdeurwaarder gegeven. Deze zal altijd eerst een eventueel conservatoir beslag 'uitwinnen', en vervolgens het nog openstaande bedrag proberen te verhalen op de overige bezittingen. Bieden de bezittingen van de veroordeelde geen verhaal, dan wordt doorgaans de tenuitvoerlegging aangehouden. Vervangende hechtenis wordt alleen bij uitzondering ten uitvoer gelegd na een beslissing van de landelijke executie-officier. Aannemelijk moet dan zijn dat de veroordeelde wel kan, maar niet wil betalen (CJIB, 2002).

Hoewel de instroom van maatregelen bij het CJIB de laatste paar jaar afneemt en de uitstroom toeneemt, blijft de werkvoorraad groeien. Dit komt doordat de

Staat 6.9 Schadevergoedingsmaatregelen, 1996-2001

	1996	1999	2000	2001
ter executie aangeboden aan CJIB	1.251	6.335	7.322	8.158
afgedaan door CJIB	126	3.456	4.825	5.834
eindvoorraad CJIB 31 december	1.123	9.259	11.756	14.080

Bron: CJIB

Staat 6.10 Wijze van afdoening schadevergoedingsmaatregelen, 1999-2001 als percentage van het aantal zaken

	1999	2000	2001
betaling	96%	98%	94%
vervangende hechtenis	2%	2%	1%
oninbaar	2%	1%	1%
overig	0%	0%	4%

Bron: CJIB

instroom ook in 2001 nog steeds groter is dan de uitstroom (zie tabel 6.23 in bijlage 4). De tenuitvoerlegging van ontnemingsmaatregelen is dan ook een moeizame zaak; het proces van inning duurt veel langer dan bij boetevonnissen. Van de in 2001 gerealiseerde ontnemingen werd slechts een kwart binnen drie maanden gerealiseerd. Bijna de helft van de afgedane maatregelen heeft langer dan anderhalf jaar geduurd.

6.3.2 Schadevergoeding

Sinds de invoering van de Wet-Terwee (1995) kan de rechter een schadevergoedingsmaatregel opleggen. Sinds medio 1996 is het CJIB belast met de inning van de schadevergoeding (zie staat 6.9).

De inningsprocedure lijkt op de procedure die gevolgd wordt bij de inning van boetes door het CJIB. De veroordeelde ontvangt van het CJIB een aanschrijving met verzoek tot betaling, eventueel gevolgd door een eerste en een tweede aanmaning, inclusief wettelijke verhogingen. Volgt ook op de tweede aanmaning geen betaling, dan wordt een dwangbevel uitgevaardigd, waarna een deurwaarder de schade tracht te verhalen op de goederen van de veroordeelde. Als verhaal niet mogelijk blijkt, dan kan een arrestatiebevel worden uitgevaardigd om de vervangende hechtenis ten uitvoer te leggen. In tegenstelling tot de vervangende hechtenis bij boete, blijft daarbij de betalingsverplichting van de veroordeelde bestaan (CJIB, 2002).

Het overgrote deel van de schadevergoedingsmaatregelen die in 2001 door het CJIB werden afgedaan, eindigde in een betaling, meestal via het CJIB of direct aan het slachtoffer (staat 6.10).

Van de maatregelen die het CJIB in 2001 heeft afgedaan, had 50% een doorlooptijd van minder dan zes maanden, en bijna 61% een doorlooptijd van minder dan een jaar.

6.3.3 Ontzegging van de rijbevoegdheid

Tenuitvoerlegging van de ontzegging van de rijbevoegdheid houdt in dat het rijbewijs wordt ingenomen of ingevorderd, en dat een mutatie wordt doorgevoerd in het Centraal Register Rijbewijzen (CRR). De mutatie wordt uitgevoerd door de politie of door het parket, die daartoe een rechtstreekse verbinding hebben met het CRR. Tenuitvoerlegging van de ontzegging is dus vooral een administratieve handeling. Cijfers over het aantal mutaties zijn niet bekend. Wel is bekend dat het aantal in eerste aanleg door de rechter opgelegde (deels) onvoorwaardelijke ontzeggingen van de rijbevoegdheid in 2001 9.600 bedroeg. Problemen in de zin dat tenuitvoerlegging achterwege blijft of dat achterstand ontstaat, zijn niet waarschijnlijk. Veelal wordt reeds bij constatering van delicten waarvoor de ontzegging van de rijbevoegdheid kan worden opgelegd, het rijbewijs door de politie ingenomen. In die gevallen legt de politie de inhouding vast. De ovj kan besluiten de zaak binnen zes maanden na de inhouding op zitting te brengen. Besluit de ovj de zaak niet op zitting te brengen, dan wordt door het parket de registratie van een eventuele inhouding in het CRR ongedaan gemaakt. Na een uitspraak van de rechter registreert het parket de opgelegde ontzegging in het systeem van het CRR.

6.3.4 Verbeurdverklaring en onttrekking aan het verkeer

Hoewel het hier om sancties met een juridisch verschillend karakter gaat – bijkomende straf respectievelijk maatregel – worden verbeurdverklaring en onttrekking aan het verkeer hier tezamen behandeld, omdat bij de tenuitvoerlegging van beide de Dienst der Domeinen een belangrijke rol speelt.

De Dienst der Domeinen treedt in de meeste gevallen op als bewaarder van in beslag genomen goederen, die zijn verbeurdverklaard of onttrokken aan het verkeer. In 2001 ging het om bijna 50.000 strafrechtelijk in beslag genomen goederen. Het betreft hier een zeer divers scala aan goederen: auto's of kasten, maar ook complete hennepkwekerijen.

De goederen kunnen worden verkocht, vernietigd of teruggegeven aan de betrokkene. Verbeurdverklarde goederen worden meestal verkocht bij inschrijving. Aan het verkeer onttrokken goederen worden over het algemeen vernietigd. In beslag genomen goederen die niet geschikt zijn om te bewaren (bijvoorbeeld vanwege bederfelijkheid), worden met een machtiging van het OM verkocht, ook als de procedure tegen de betrokkene nog loopt. In dat geval komt het beslag op de opbrengst te rusten. De maximale bewaartermijn is twee jaar. Na die termijn wordt eveneens met machtiging verkocht.

7 Nederland in internationaal perspectief

P.R. Smit

- Nederland neemt internationaal geen uitzonderingspositie in. Het scoort hoog waar het gaat om minder zware criminaliteit (fietsendiefstal!), maar is bij de zwaardere criminaliteit een middenmoter.
- De geweldscriminaliteit vertoont al sinds lange tijd een stijging, niet alleen in Nederland, maar ook in andere Europese landen.
- Een resultante van het wat andere drugsbeleid in ons land is dat Nederland relatief weinig drugsdelicten kent: het bezit van softdrugs voor eigen gebruik wordt hier te lande gedoogd, maar wordt elders niet zelden net als handel in drugs als misdrijf beschouwd.
- Verdachten krijgen in Nederland relatief vaak een straf. In vergelijking met de directe buurlanden is dit ook vaker een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De lengte van de straf is vergeleken met andere landen kort, vooral omdat er in Nederland vaker sprake is van minder zware criminaliteit.

Nederland is geen eiland, geïsoleerd van de rest van de wereld. Net als bij macro-economische ontwikkelingen kunnen veranderingen in de omvang en het karakter van de criminaliteit hun oorzaak vinden in binnenlandse factoren (zoals nieuwe wetgeving of veranderende demografische factoren) of in internationale ontwikkelingen (migrantenstromen, politieke en economische ontwikkelingen in Oost-Europa, enzovoort). Cijfermatige vergelijking van de Nederlandse ontwikkelingen met die in andere landen kan een aanwijzing geven waar de oorzaken gezocht moeten worden (zie ook Ministerie van Justitie, 2000). Zo steeg bijvoorbeeld de geweldscriminaliteit in Nederland en in de meeste omliggende landen met ruwweg hetzelfde percentage in de afgelopen 10 jaar. Dan ligt het voor de hand naar oorzaken te zoeken die niet specifiek Nederlands zijn. De manier waarop de rechtshandhaving is georganiseerd en in de praktijk wordt uitgevoerd, is in elk land verschillend. Enerzijds levert dit problemen op bij het maken van vergelijkende statistieken, anderzijds geeft het de gelegenheid te zien wat het effect van bepaalde beleidsmaatregelen zou kunnen zijn op basis van ervaringen in andere landen.

Dit hoofdstuk geeft voor zover mogelijk een vergelijking van de criminaliteit in een aantal Europese landen, de Verenigde Staten, Canada en Japan. Voor zover er cijfers beschikbaar zijn, worden in ieder geval alle EU lidstaten en de kandidaat lidstaten met elkaar vergeleken. En in het bijzonder wordt telkens aandacht besteed aan een vergelijking tussen Nederland, Duitsland, Engeland¹ en Frankrijk.² Ook wordt een aanzet gegeven de gevonden verschillen ten opzichte van Nederland te duiden.

1 Waar in de tekst gesproken wordt over Engeland wordt Engeland en Wales bedoeld. Noord-Ierland en Schotland zijn hier niet bij inbegrepen.

2 Een vergelijking met België is meestal niet goed mogelijk, aangezien informatie uit België vaak ontbreekt.

7.1 Voorbehoud bij het maken van internationale vergelijkingen

Diversiteit in de gehanteerde bronnen

Over het algemeen komen gegevens uit bronnen die specifiek voor één land samengesteld zijn. Dit feit alleen al maakt dat de gegevens niet zonder meer te vergelijken zijn (zie ook *Crime Trends in Europe*, 2000). Ook komt het voor dat gegevens over een bepaald onderdeel van de strafrechtsketen niet in elk land door dezelfde soort instantie verzameld worden. Zo worden bijvoorbeeld de gegevens over het vervolgingstraject, in de regel het terrein van het OM, in Spanje door de rechtbanken verzameld. Ook maakt het verschil of gegevens uit een 'onafhankelijke' bron komen, zoals soms nationale statistische bureaus dat zijn, of door 'belanghebbenden' verzameld worden.

Verschillende definities van (juridische) begrippen

In vrijwel alle landen wordt een onderscheid gemaakt tussen 'misdrijven' (die wel tot de criminaliteit gerekend worden) en 'overtredingen' (gedrag waarbij weliswaar de wet overtreden wordt, maar dat toch niet als crimineel beschouwd wordt). Uit de aard der zaak zijn de Wetboeken van Strafrecht voor elk land verschillend. Dit komt op verschillende manieren tot uitdrukking: sommige gedragingen zijn in het ene land wel strafbaar gesteld en in het andere land niet (bijvoorbeeld prostitutie, abortus, euthanasie); de grens tussen misdrijven en overtredingen is niet in elk land hetzelfde; ook de precieze definities van delict-categorieën zullen verschillend zijn (waar ligt de grens tussen moord/doodslag en dood door schuld; wordt onder 'inbraak' alleen inbraak in een woning verstaan of ook in een auto, een schuur of iets dergelijks; enzovoort).

Verschillen in de rechtssystemen

De manier waarop het justitiële apparaat is georganiseerd, verschilt van land tot land. Vooral de precieze rol van de politie (en bijvoorbeeld de manier waarop de politie zaken registreert) en van het OM heeft een grote invloed op de gegevens. Of bijvoorbeeld een melding van een misdrijf ook daadwerkelijk geregistreerd wordt, zal afhankelijk zijn van de verplichting die de politie heeft om misdrijven voor te leggen aan de vervolgingsautoriteiten, ook als er nog geen verdachte is. Zo is dit in Nederland niet het geval, in Frankrijk wel. Ook de vraag of er bij de vervolging sprake is van een legaliteitsprincipe of een opportuniteitsprincipe zal van invloed zijn op de registratie bij de politie en vervolgens op de beslissing die de politie neemt om een zaak over te dragen aan het OM.

Verschillen in de gemaakte statistische keuzes

Een laatste voorbehoud is van statistische aard. Bij het maken van statistieken moeten er bepaalde keuzes worden gemaakt. In het geval van criminaliteitsstatistieken zijn de belangrijkste keuzes de teleenheid en het telmoment. De teleenheid kan daders betreffen, of strafbare feiten of strafzaken. Deze keuze wordt niet door elk land op dezelfde manier gemaakt. Bij het telmoment gaat het er vooral om op welk moment bepaalde kenmerken aan een zaak worden toege-

kend. Een zaak die bij de politieregistratie gezien wordt als moord, kan bij beoordeling door de ovj veranderen in ‘dood door schuld’.

Vergelijkingsmethoden

Ruwweg zijn er twee manieren om toch te trachten zinvolle vergelijkingen te maken tussen landen onderling. Ten eerste kan worden gepoogd op een zodanige manier gegevens te verzamelen dat de vier bovenstaande punten geheel of gedeeltelijk worden ondervangen. Als voorbeeld kan worden genoemd de Internationale Slachtofferenquête (Kesteren, Mayhew en Nieuwbeerta, 2000). Deze tracht door middel van een gestandaardiseerde vragenlijst zo veel mogelijk de definitieverschillen en de verschillen in statistische keuzes glad te strijken. Het probleem van de verschillende rechtssystemen weegt minder zwaar omdat het hier gaat om een slachtofferenquête waarbij (nog) geen sprake is van een justitiële reactie. In het door het WODC opgebouwde gegevensbestand met internationale gegevens (zie bijlage 2) is door interpretatie van de officiële statistische publicaties van de diverse landen geprobeerd de verschillen in definities en statistische keuzes te verminderen.

Ten tweede kan men een keuze maken in de soort (vergelijkende) analyse die toegepast wordt. In principe zijn er drie soorten van vergelijkende analyse mogelijk.

- *Niveauvergelijkingen*. Bij dit soort van vergelijkingen wordt gekeken naar de verschillen in de (absolute) niveaus. Een voorbeeld is de vraag welk land het hoogste (laagste) ophelderingspercentage kent. Of de vraag waar het aantal diefstallen per 100.000 inwoners het hoogst is. Op deze manier vergelijken is zeer riskant. Alle vier de bovengenoemde kwesties kunnen hier een rol spelen.
- *Verdelingsvergelijkingen*. Hier wordt gekeken naar verhoudingen binnen bepaalde onderverdelingen, zoals tussen delictcategorieën. Zo kan het relatieve aandeel van de jeugdcriminaliteit in internationaal perspectief geplaatst worden. Met dit soort vergelijkingen weegt diversiteit in bronnen minder zwaar. Hetzelfde geldt voor de gemaakte statistische keuzes.
- *Trendvergelijkingen*. Een andere manier van vergelijken is dat er alleen gekeken wordt naar ontwikkelingen in de tijd. Hierbij is bijvoorbeeld te zien welke delictcategorieën in welke landen stijgen of dalen.

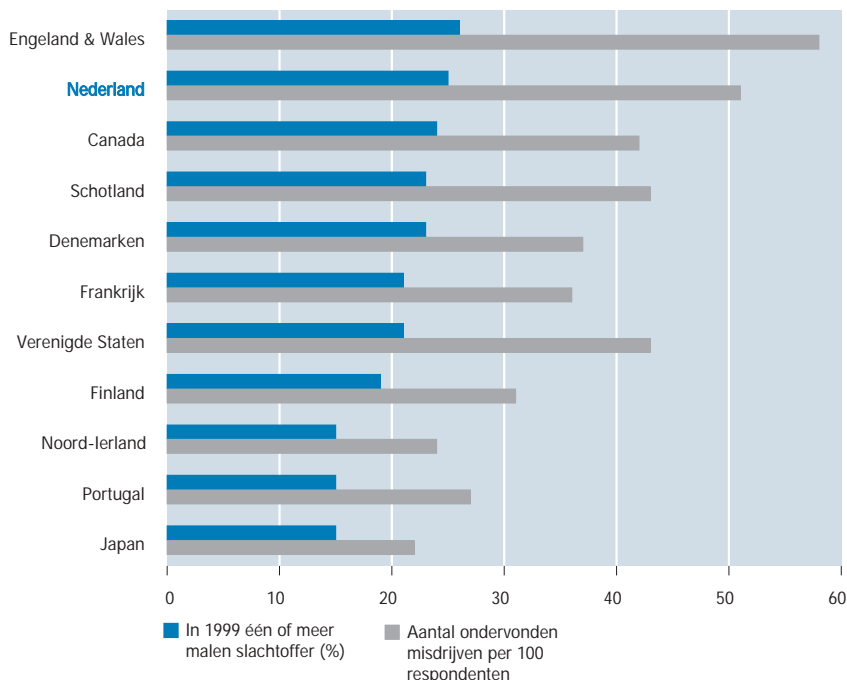
7.2 Ontwikkelingen

7.2.1 *Criminaliteit en slachtofferschap*

Het vergelijken van de omvang van de criminaliteit

De Internationale Slachtofferenquête (ICVS) meet en vergelijkt de omvang van de

Figuur 7.1 Kans op slachtofferschap, 1999

Bron: ICVS

criminaliteit in verschillende landen (Kesteren, Mayhew en Nieuwbeerta, 2000).³ Opmerkelijk is dat Nederland uit deze slachtofferenquête te voorschijn komt als het land met een hoge kans op slachtofferschap: zowel naar de kans dat iemand in 1999 slachtoffer geworden is van een misdrijf als naar het aantal ondervonden misdrijven per 100 geënquêteerden (figuur 7.1).

De hoge positie van Nederland blijkt hoofdzakelijk het gevolg van het veelvuldig voorkomen van twee soorten van delicten, namelijk fietsendiefstal en vandalisme aan auto's. Deze twee delicten tezamen hebben voor Nederland een aandeel van ruwweg 50% in het totale aantal delicten waarnaar gevraagd werd. Bij andere landen is dit een stuk lager, namelijk 25 à 35%.

Naast de specifieke gelegenheidsfactor – er zijn in Nederland nu eenmaal veel meer fietsen dan elders – speelt hierbij mogelijk de hoge graad van verstedelijking in combinatie met het welvaartsniveau een rol. Doorgaans wordt dit als een

3 Bij de interpretatie van de cijfers van de ICVS is het goed te beseffen dat slachtoffers ook in een ander land een delict kunnen ondervinden. Gemeten wordt dus niet exact de criminaliteit in een bepaald land, maar de criminaliteit zoals ondervonden door slachtoffers uit een bepaald woonland. Hoewel hierover door de beperkte steekproefomvang van de ICVS geen duidelijke uitspraken kunnen worden gedaan, lijkt de invloed niet al te groot te zijn. Afhankelijk van het soort delict en het land, ligt het percentage delicten ondervonden in het buitenland tussen 0 en 20. Zie voor methodische kanttekeningen ook: Bruinsma e.a., 1990.

criminogene factor beschouwd, vooral in relatie tot vermogenscriminaliteit. Bij specifieke andere delicten is het beeld duidelijk anders. Bij inbraak (en pogingen daartoe) staat Nederland op een vierde plaats, achter Engeland en Wales, Canada en de Verenigde Staten. Bij misdrijven tegen personen (diefstal met geweld, mishandeling en seksuele misdrijven) staat Nederland in de middenmoot.

Ook in vergelijking met Engeland en Frankrijk⁴ is het ondervonden slachtofferschap in Nederland duidelijk lager waar het gaat om de wat ernstiger delicten zoals autodiefstal en de geweldsmisdrijven diefstal met geweld, bedreiging en mishandeling.

Zie tabel 7.1 (bijlage 4) voor een uitsplitsing van ondervonden slachtofferschap naar delict.

7.2.2 Opsporing

Voor het opsporingstraject worden twee bronnen benut: het European Sourcebook (zie bijlage 2) en de SIBa Internationale Database (WODC; zie bijlage 2).

Het European Sourcebook bevat gedetailleerde informatie over een groot aantal landen over de periode 1990-2000. De SIBa Internationale Database bevat minder landen en minder gedetailleerde informatie (alleen gegevens over het opsporingstraject, uitgesplitst naar vermogens- en geweldsdelicten), maar wel over een langere periode (1980-2001).

De geregistreeerde criminaliteit, 1995 en 2000

In alle landen worden veel minder misdrijven door de politie geregistreerd dan door slachtoffers ondervonden (zie voor ons land hoofdstuk 3). Twee effecten spelen hierbij een belangrijke rol, die in de diverse landen verschillend kunnen uitpakken: de aangiftebereidheid van de slachtoffers en de mate waarin de politie ter kennis gekomen zaken ook daadwerkelijk registreert.

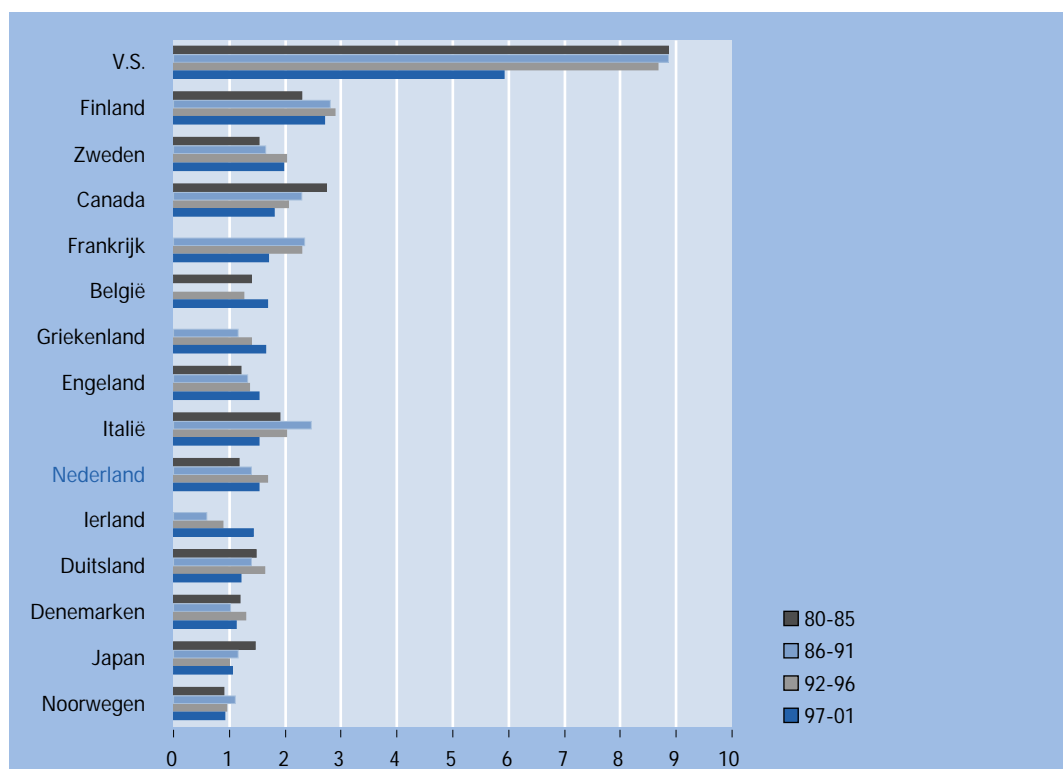
Tabel 7.4 (bijlage 4) geeft het aantal geregistreeerde misdrijven per 100.000 inwoners. Voor Nederland valt het lage aantal drugsdelicten op en het hoge aantal bij moord en doodslag. Bij de drugsdelicten is dit te verklaren uit het gedoogbeleid hier te lande, waarbij niet drugsbezit (voor eigen gebruik) maar alleen de handel in verdovende middelen vervolgd wordt. Bij moord en doodslag is het wat minder duidelijk; de categorie bevat ook de pogingen. Als we alleen naar voltooide moord en doodslag kijken, neemt Nederland een middenpositie in. Dit maakt het waarschijnlijk dat er bij de categorie inclusief de pogingen definitieverschillen een rol spelen.⁵ Box 7.1 geeft het aantal voltooide moorden (en doodslagen) in diverse landen weer.

Figuur 7.2 geeft een nader inzicht in de verdeling over de soorten delicten. Drie geweldsmisdrijven (mishandeling, diefstal met geweld en verkrachting) worden

⁴ Duitsland heeft in 1999 niet geïmparticipeerd in de ICVS.

⁵ Of nauwkeuriger gezegd: het lijkt erop dat in Nederland vaak 'poging to doodslag' ten laste wordt gelegd, waar in vergelijkbare gevallen in andere landen sprake is van bijvoorbeeld 'zware mishandeling'.

Box 7.1 Voltooide moord en doodslag in diverse landen: slachtoffers van moord en doodslag, per 100.000 inwoners*

* De aantallen geven de gemiddelden aan over de jaren waar gegevens over bekend zijn in de genoemde periode.

Zie tabel 7.9 (bijlage 4) voor de corresponderende cijfers.

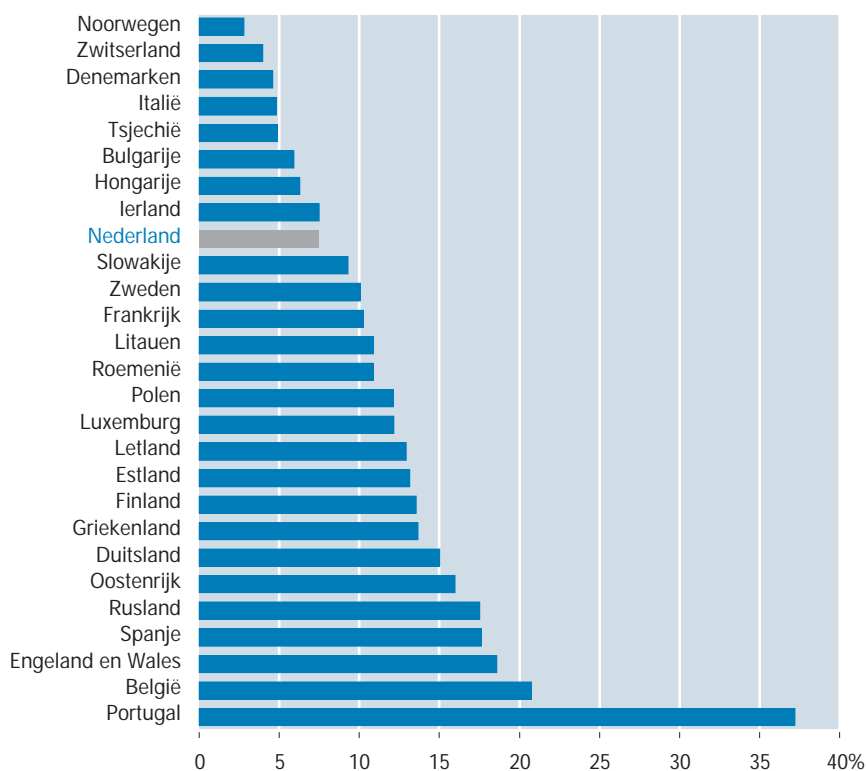
Bron: European Sourcebook, Home Office, Interpol, WODC

De figuur geeft een inzicht in het voorkomen van het meest dramatische delict: moord of doodslag. De getallen stellen het aantal slachtoffers per jaar van dit delict voor, per 100.000 inwoners. Het gaat hier om voltooide moord en doodslag, dus de pogingen zijn niet meegenomen. Steeds is het gemiddelde genomen over een periode van 5 of 6 jaar om 'toevallige' fluctuaties zoveel mogelijk uit te middelen. Gekeken is naar een aantal West-, Noord- en Zuid-Europese landen en een drietal grote niet-Europese landen.

Duidelijk is dat het niveau van moord en doodslag binnen deze Europese landen niet erg verschilt. Tussen landen, maar ook in de tijd gezien zijn de verschillen gering. Wel lijkt het erop dat voor de Europese landen in het algemeen de periode 1992-1996 een wat hoger niveau laat zien, gevolgd door een daling vanaf de tweede helft van de jaren negentig.

In Duitsland ligt het aantal moorden iets lager, in Frankrijk en Engeland daarentegen iets hoger dan in Nederland, waarbij er in Frankrijk een dalende en in Engeland een stijgende trend is waar te nemen.

Figuur 7.2 Verhouding geregistreerde gewelds- en vermogenscriminaliteit, 2000*

* Het aantal mishandelingen, diefstal met geweld en verkrachtingen is gedeeld door het aantal diefstallen.

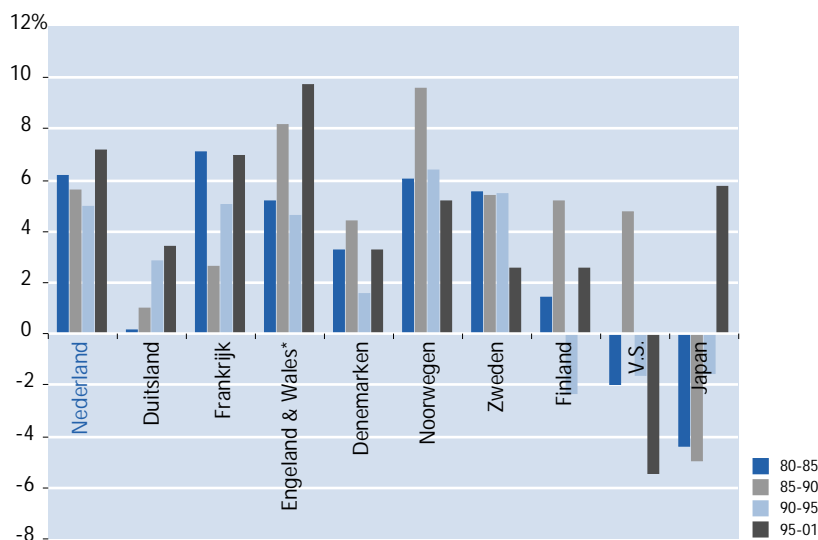
Bron: European Sourcebook

gepresenteerd als percentage van het delict diefstal. Het beeld dat in de slachtofferenquête al naar voor kwam, namelijk dat Nederland relatief veel vermogens- en relatief minder geweldscriminaliteit kent, wordt hier bevestigd. Frankrijk, en vooral Duitsland en Engeland kennen een relatief groter aandeel van geweldsdelicten.

Ontwikkelingen in de geregistreerde criminaliteit, 1980-2001

De figuren 7.3 en 7.4 geven een overzicht van de ontwikkeling van de geregistreerde gewelds- en vermogenscriminaliteit per 100.000 inwoners. (Zie ook bijlage 4, tabellen 7.5 en 7.6.) Als bron is hier niet het European Sourcebook gebruikt, maar de SIBa Internationale Database, gebaseerd op statistische publicaties in de diverse landen. Het voordeel van deze bron is dat over een langere periode (vanaf 1980) trends kunnen worden bekeken, het nadeel is echter dat de

Figuur 7.3 Verandering in de geregistreerde geweldscriminaliteit, 1980-2001. (Jaarlijkse procentuele verandering, gemiddeld over een periode van 6 of 7 jaar)

* De cijfers van Engeland en Wales zijn gecorrigeerd voor het definitieverschil in 1997/1998. Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.5 (bijlage 4).
Bron: WODC

vergelijkbaarheid tussen landen onderling minder goed is dan bij het European Sourcebook.

Wat de geregistreerde geweldscriminaliteit betreft (figuur 7.3), is het opvallend dat de Europese landen eenzelfde stijgende trend vertonen over de gehele periode. De enige uitzondering is Finland waar de geweldscriminaliteit in de periode 1990-1995 daalt.⁶ In Duitsland is de stijging wat minder sterk dan in Nederland, Engeland en Frankrijk.

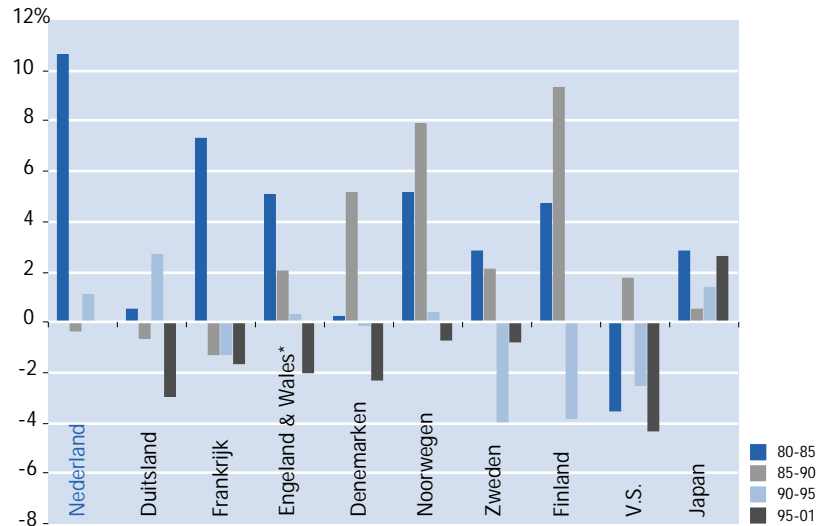
Buiten Europa is er een duidelijke daling in de jaren negentig in de Verenigde Staten. In Japan lijkt er een einde gekomen te zijn aan een lange periode van afname van de geweldscriminaliteit.⁷

Bij de geregistreerde vermogenscriminaliteit (figuur 7.4) is de ontwikkeling geheel anders. Bij een aantal landen zijn er enkele forse stijgingen te zien in de

6 Een van de oorzaken hiervoor is dat in 1991 de definitie van diefstal met geweld gewijzigd is. Een andere mogelijke oorzaak is dat door de economisch slechte situatie in Finland in het begin van de jaren negentig het alcoholgebruik lager lag. Dit zou een minder aantal mishandelingen tot gevolg hebben gehad (Von Hofer; 1997).

7 Hoewel de hier gepresenteerde gegevens van Japan slechts betrekking hebben op de jaren tot en met 1997, blijkt dat de stijging in Japan ook na 1997 is doorgezet (Barclay, Tavares; 2002).

Figuur 7.4 Verandering in de geregisteerde vermogenscriminaliteit, 1980-2001. (Jaarlijkse procentuele verandering, gemiddeld over een periode van 6 of 7 jaar)

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.6 (bijlage 4).
Bron: WODC

jaren tachtig. In het algemeen is er in de jaren negentig sprake van stabiliteit of lichte daling. In Nederland evenals in Duitsland, Frankrijk en Engeland is het niveau van de geregisteerde vermogenscriminaliteit al sinds 1984 stabiel.

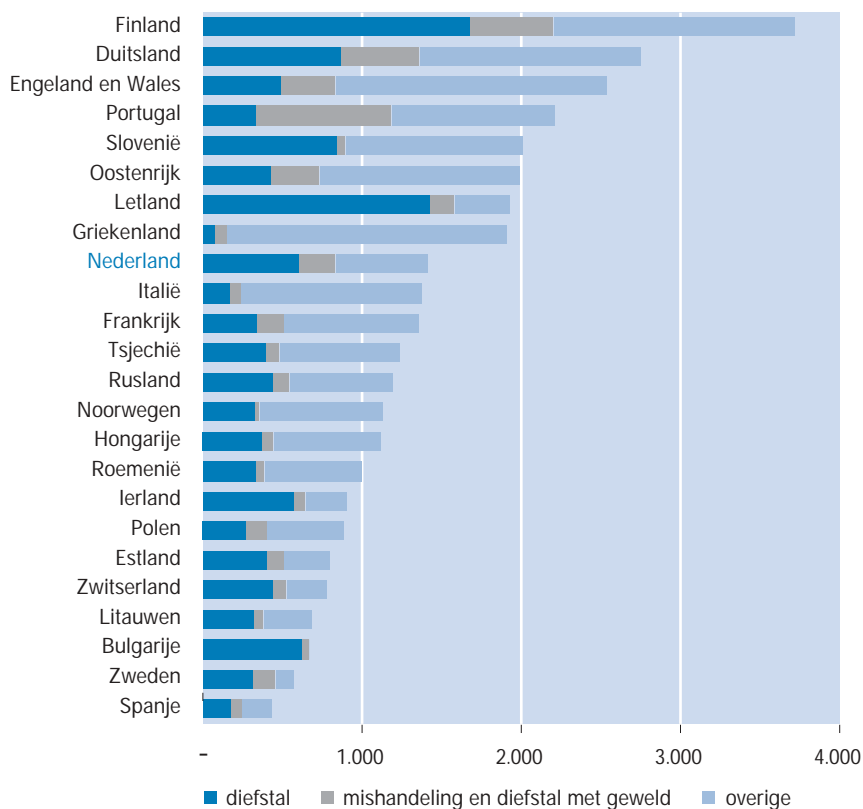
De daders

Voor een overzicht van de daders⁸ van misdrijven is er de registratie van verdachten bij de politie. Figuur 7.5 laat het aantal daders per 100.000 inwoners zien. Tevens is een onderverdeling gemaakt tussen drie delictgroepen: diefstal, mishandeling samen met diefstal met geweld en overigen.

In Duitsland en Engeland zijn er relatief meer verdachten dan in Nederland. Voor beide landen geldt dat het relatieve aandeel van geweldsmisdrijven (waar in het algemeen een verdachte eerder bij de politie bekend is) groter is. In Frankrijk is het aantal bekende verdachten nagenoeg gelijk aan Nederland. In figuur 7.6 is het aandeel van minderjarige en in figuur 7.7 van vrouwelijke verdachten in het jaar 1999 weergegeven. Om een zo goed mogelijke vergelijking tussen landen mogelijk te maken is alleen gekeken naar personen die verdacht

⁸ De definitie van 'dader' verschilt van land tot land. Meestal is er in dit stadium nog alleen sprake van 'verdachte'. Voor Nederland gaat het hier om 'gehoorde verdachte'.

Figuur 7.5 Daders/verdachten* per 100.000 inwoners, 1999

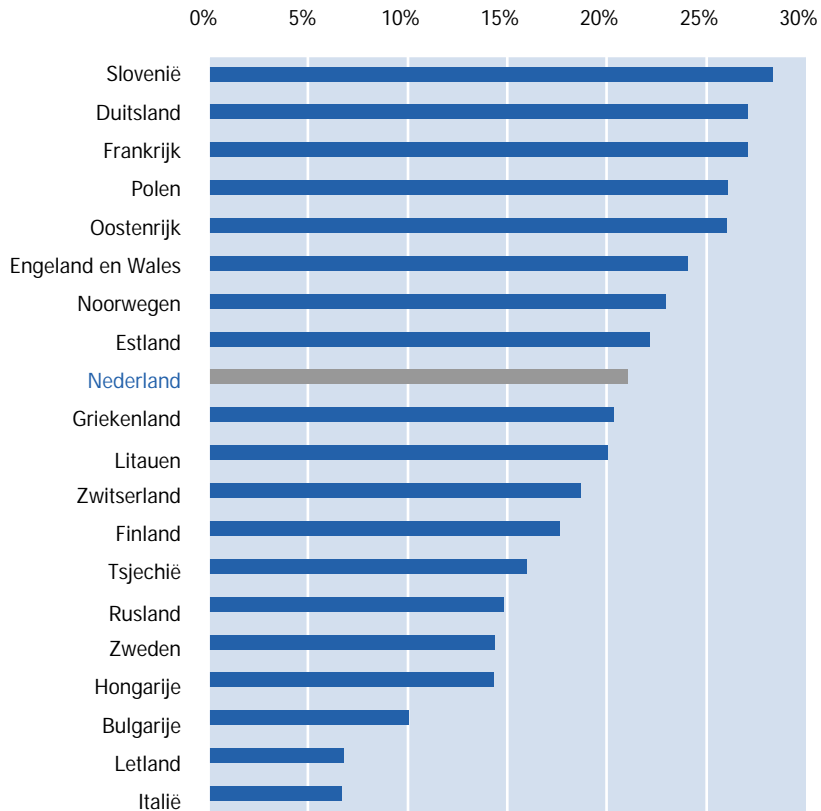

* Daders/verdachten van verkeersmisdrijven zijn hier niet bij inbegrepen.
Bron: European Sourcebook

worden van een van de delicten diefstal, diefstal met geweld, drugsdelicten en mishandeling.⁹ Uit de gegevens blijkt dat Nederland niet ver afwijkt van het gemiddelde. Opvallend is het lage aandeel van vrouwen in Zuid- en Oost-Europese landen. In Duitsland en Engeland is het aandeel van vrouwelijke verdachten wat hoger dan in Nederland, in Frankrijk iets lager.

Bij de minderjarigen is er een minder duidelijke geografische verdeling. Het hoge percentage minderjarigen in Oostenrijk kan (mede) veroorzaakt worden door het feit dat daar 18-jarigen ook als minderjarig beschouwd worden. Zowel Duitsland alsook Engeland en Frankrijk kennen een wat hoger aandeel minderjarige verdachten.

⁹ In de meeste landen beslaan deze vier delicten het grootste gedeelte van de geregistreerde criminaliteit (bijv. Nederland 70%, Duitsland 60%, Frankrijk 68% en Engeland 73%).

Figuur 7.6 Percentage minderjarige verdachten, 1999

Bron: European Sourcebook

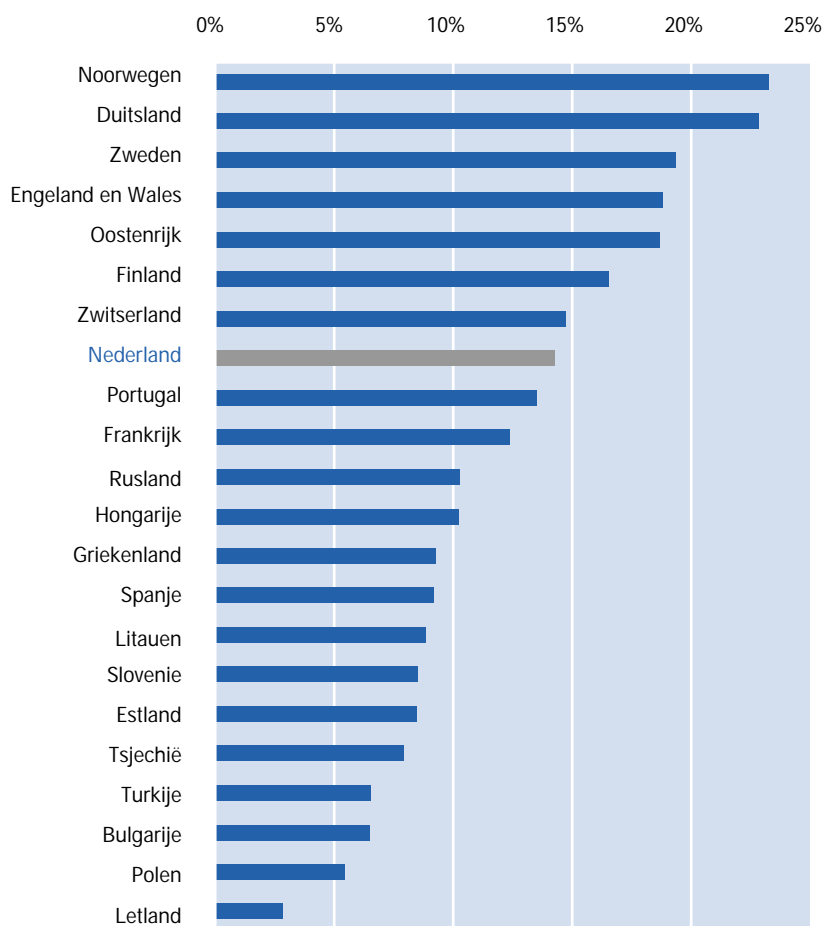
Uit een verdere uitsplitsing van deze gegevens naar delictsoort (zie bijlage 4, tabellen 7.2 en 7.3) blijkt dat minderjarigen zich vooral bezighouden met diefstal, diefstal met geweld en inbraak. Er valt geen duidelijk verschil te ontdekken tussen de jaren 1995 en 1999. In Nederland lijkt het aandeel toe te nemen evenals bijvoorbeeld in Duitsland en Frankrijk. In Engeland daarentegen is er eerder sprake van een daling.

Bij vrouwelijke verdachten valt vooral het hoge aandeel bij diefstal op, voornamelijk in de meer welvarende landen. Zo is dit aandeel in Duitsland, Noorwegen en Zweden boven de 25%. Waarschijnlijk is dit vooral winkeldiefstal.

Ophelderingspercentages

Een vaak gehanteerde maatstaf om te kijken naar de mate waarin de opsporing succesvol is, is het ophelderingspercentage. Dit wordt meestal gedefinieerd als het percentage geregistreerde zaken waarvoor minstens één verdachte gevonden

Figuur 7.7 Percentage vrouwelijke verdachten, 1999

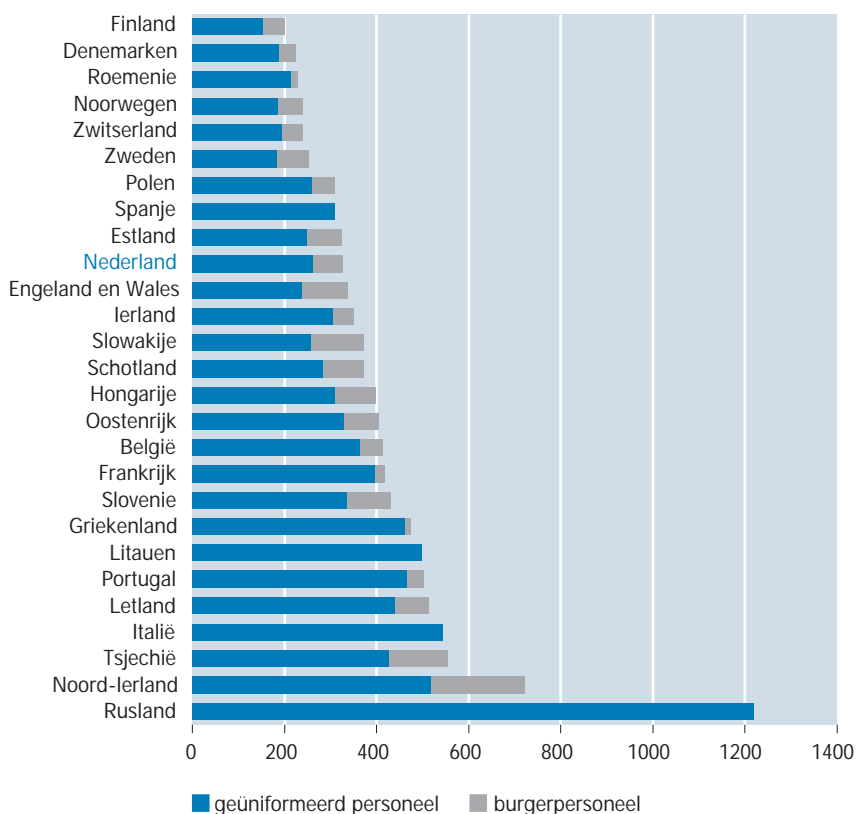
Bron: European Sourcebook

is. In Nederland is het ophelderingspercentage (15% in 2001) laag vergeleken met andere Europese landen. Echter, door de grote diversiteit in de wijze waarop het ophelderingspercentage bepaald wordt, is het niet goed mogelijk landen onderling te vergelijken (Smit e.a.). Wel kan worden gezegd dat het lage ophelderingspercentage in Nederland mede veroorzaakt wordt doordat er in Nederland relatief minder geweldscriminaliteit is. Immers door het persoonlijke contact bij dit soort misdrijven tussen dader en slachtoffer zullen deze in het algemeen een hoger ophelderingspercentage kennen dan vermogensmisdrijven.

Politiesterkte

Figuur 7.8 geeft een indruk van de omvang van de Nederlandse politie ten opzichte van die in andere Europese landen. De omvang van het Nederlandse

Figuur 7.8 Omvang van de sterkte van de politie per 100.000 inwoners, 1999

Bron: European Sourcebook

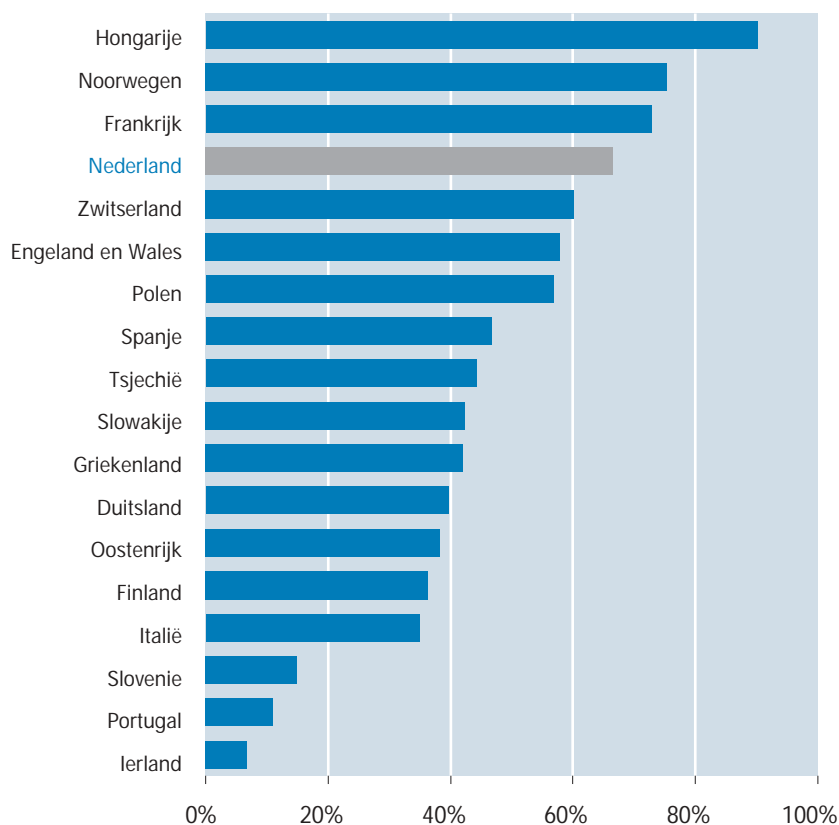
politiekorps blijkt relatief beperkt, iets hoger dan de Scandinavische landen, vergelijkbaar met bijvoorbeeld Engeland en wat lager dan in Frankrijk.¹⁰ Er is zowel naar het geüniformeerde personeel als naar het burgerpersoneel bij de politiekorpsen gekeken.

7.2.3 Vervolging

De manier waarop het vervolgingstraject is georganiseerd, is per land zeer verschillend. In sommige landen heeft de politie de bevoegdheid zaken zelfstandig af te handelen (in Nederland bijvoorbeeld de Halt-zaken: een voorwaardelijke sepotbevoegdheid onder verantwoordelijkheid van het OM); de wijze

¹⁰ Van Duitsland zijn geen cijfers bekend over aantallen politieagenten.

Figuur 7.9 Aantal gestraften* als percentage van het aantal verdachten, 1999

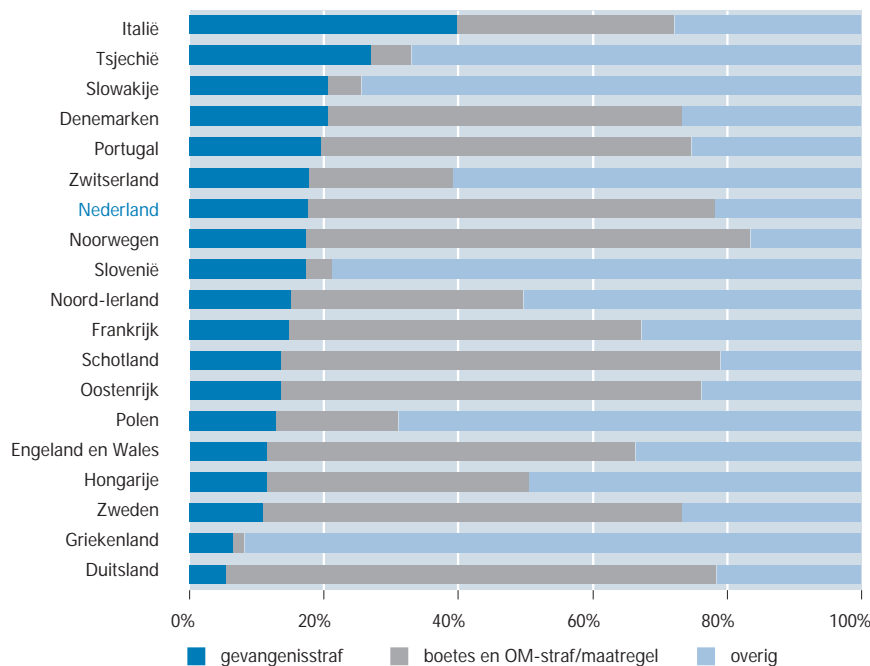
* Gestraften zijn daders die ofwel door de rechter ofwel door het OM een straf/maatregel opgelegd hebben gekregen.¹¹

Bron: European Sourcebook

waarop de vervolgingsautoriteiten (OM) zelfstandig zaken kunnen afdoen, verschilt van land tot land, enzovoort. Het is daarom precair om vergelijkingen tussen landen te maken over de verschillende aspecten van het vervolgingstraject (verschillende soorten van septs, transacties enzovoort). Wel enig houvast biedt een confrontatie van de door de politie gehoorde verdachten (als maat voor 'vervolgingsrijpe' zaken) en de personen die ofwel door het OM, ofwel door de rechter een sanctie, straf of maatregel opgelegd hebben gekregen (als maat voor succesvol vervolgde zaken). Figuur 7.9 geeft hiervan een beeld.

In Nederland krijgt twee derde van de verdachten uiteindelijk een sanctie, straf of maatregel opgelegd. Dit is hoog in vergelijking met andere landen, alleen in

11 Zo zijn in Nederland de transacties meegeteld, in Duitsland de 'Strafbefehlen' en in Frankrijk de 'Ordonnance penale'.

Figuur 7.10 Procentuele verdeling naar soort straf of maatregel, 1999

Bron: European Sourcebook

Hongarije, Noorwegen en Frankrijk is sprake van een hoger percentage. In Engeland is dit percentage iets lager en in Duitsland veel lager (ongeveer 40%).

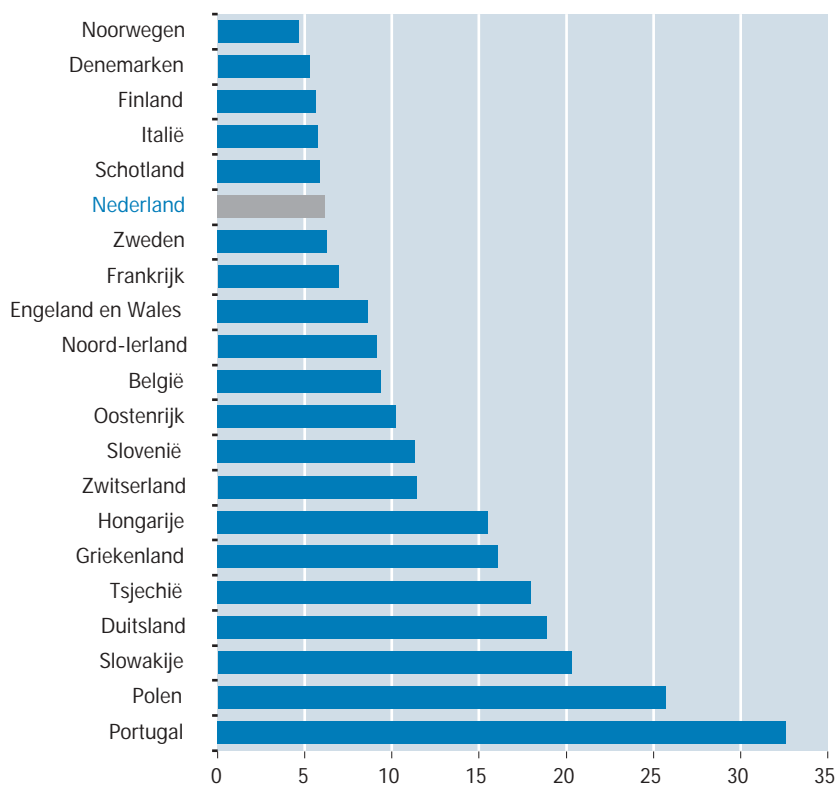
7.2.4 *Berechting en straf*

Tabel 7.7 (bijlage 4) geeft het totale aantal veroordeelde¹² verdachten per 100.000 inwoners (in 1995 en 2000) over de verschillende delictcategorieën. Vergeleken met Duitsland, Frankrijk en vooral Engeland worden er in Nederland minder verdachten door de rechter veroordeeld (mede door het hoge aantal OM-transacties in Nederland). Opvallend is dat van de veroordeelde verdachten er relatief veel (in vergelijking met Frankrijk, Duitsland en Engeland) voor diefstal veroordeeld worden.

In figuur 7.10 wordt een andere onderverdeling gemaakt, namelijk naar soort straf. Drie soorten worden onderscheiden: ten eerste onvoorwaardelijke gevangenisstraffen, ten tweede boetes samen met eventueel door het OM opgelegde

12 Het gaat hier om de door een rechter veroordeelde verdachten. De straffen en maatregelen van het OM zijn dus niet meegenomen. In bijna geen enkel land is het mogelijk om voor de OM-beslissingen een uitsplitsing naar delict te maken.

Figuur 7.11 Gemiddelde lengte uitgevoerde gevangenisstraf in maanden, 1999

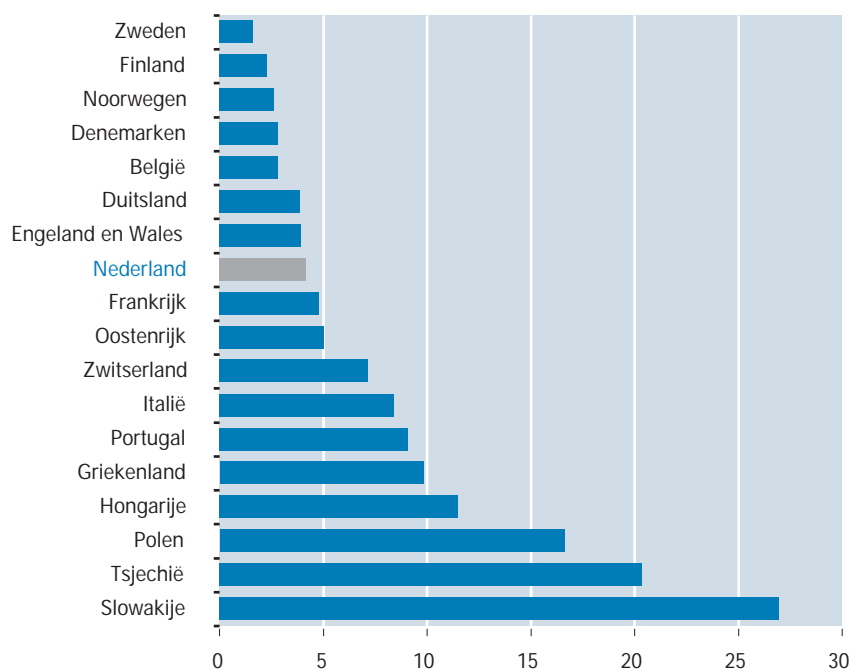
Bron: European Sourcebook

straffen en maatregelen en ten slotte de overige straffen (bijvoorbeeld taakstraffen, maar ook voorwaardelijke gevangenisstraffen).

Duidelijk is dat in de meeste landen het opleggen van boetes de meest voorkomende straf is. Met 18% is het aandeel gevangenisstraffen in Nederland ongeveer gemiddeld. Wel is dit aandeel duidelijk hoger dan in Frankrijk, Engeland en vooral Duitsland. In landen waar het aandeel 'overige' straffen hoog is (zoals bijv. Griekenland), is vaak sprake van een relatief veelvuldig voorkomen van voorwaardelijke gevangenisstraffen.

Naast het aantal gevangenisstraffen is het ook van belang te kijken naar de lengte van de straf. Figuur 7.11 geeft hiervan een overzicht. De gepresenteerde gevangenisstraf is niet de opgelegde, maar de daadwerkelijk uitgevoerde gevangenisstraf. Deze kan geschat worden door het totaal aantal gevangenen op een bepaald moment (wat een schatting is van het aantal jaren uitgevoerde gevangenisstraf) te delen door het aantal opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf-

Figuur 7.12 Gemiddeld aantal dagen gevangenisstraf per geregistreerd misdrijf, 1999 (gecorrigeerd voor relatieve aandeel geweldsmisdrijven)

Bron: European Sourcebook

fen¹³ (zie tabel 7.8 in bijlage 4 voor een overzicht van het aantal gevangenen). Het blijkt dat de gemiddelde lengte van de uitgevoerde gevangenisstraf in Nederland met 6,1 maand vrij laag is binnen Europa. Zo kennen Frankrijk (6,9) en Engeland (8,7) wat langere straffen en met name in Duitsland is de gemiddelde straf veel hoger (18,9 maand).

De relatief lage positie van Nederland kan op twee manieren worden verklaard. Enerzijds wordt in Nederland in vergelijking met andere landen in het algemeen vaker, ook voor de wat lichtere vergrijpen, een gevangenisstraf opgelegd. En omdat dit lichtere delicten betreft, is de lengte van de straf meestal lager. Anderzijds is het aanbod van zaken ook verschillend: in Nederland is het aandeel van de vermogensdelicten, die meestal een wat lichtere straf krijgen, relatief hoog (zie figuur 7.2).

13 Geheel correct is deze schatting niet: zo wordt er bijvoorbeeld geen rekening gehouden met voorlopig gehechten die uiteindelijk geen onvoorwaardelijke straf krijgen.

In Figuur 7.12 wordt op een wat andere manier de gemiddelde lengte van de uitgevoerde gevangenisstraf gepresenteerd. Het totaal aantal dagen gevangenisstraf (geschat door het aantal gevangenen op een peilmoment¹⁴ te vermenigvuldigen met 365) is gedeeld door het totaal aantal geregistreerde misdrijven. Dit geeft het gemiddeld aantal gevangenisdagen per geregistreerd misdrijf en geeft zodoende een beeld van een groot deel van de strafrechtsketen.¹⁵ Dit gegeven is afhankelijk van verschillende factoren: het aantal verdachten per geregistreerd delict (te vergelijken met, maar niet helemaal hetzelfde als het ophelderingspercentage), de mate waarin verdachten gestraft worden (figuur 7.9), het deel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen binnen de straffen en maatregelen (figuur 7.10) en de lengte van de straf (figuur 7.11).

Ook is het afhankelijk van de verhouding van zware en lichte misdrijven, maar hiervoor is in figuur 7.12 gecorrigeerd.¹⁶

Opvallend is de duidelijk geografische indeling: de Scandinavische landen kennen het laagste aantal dagen gevangenisstraf per geregistreerd misdrijf, gevolgd door een aantal West-Europese landen waaronder Nederland, dan Frankrijk, Oostenrijk en Zwitserland, vervolgens de Zuid-Europese landen en ten slotte een aantal landen uit Oost-Europa.

14 Voor de meeste landen 1 september 1999.

15 Het begin van de strafrechtsketen: de door slachtoffers ondervonden criminaliteit blijft hier dus buiten beschouwing.

16 Dat wil zeggen: voor elk land is berekend wat de gemiddelde gevangenisstraf zou zijn als in dat land hetzelfde percentage geweldsmisdrijven (als in Nederland) geregistreerd zou zijn, waarbij de veronderstelling is gemaakt dat geweldsmisdrijven gemiddeld een twee keer zo hoge onvoorwaardelijke gevangenisstraf kennen als andere misdrijven.

8 De strafrechtsketen in samenhang

W. van der Heide

- Het aantal opgemaakte processen verbaal is sinds 1960 vertienvoudigd. De groei van het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal door het OM en de rechter behandelde zaken bleef hier sterk bij achter.
- Het aantal sancties (transacties door OM en schuldigverklaringen door rechter) als percentage van het totale aantal afdoeningen is sinds 1960 gestaag gestegen: van 34% in 1960 naar 76% in 2001.
- Het aantal door de politie gehoorde verdachten groeit de laatste jaren nog, terwijl het aantal bij het OM ingeschreven zaken afneemt.
- Het aandeel van afdoeningen door de rechter in het totaal van afdoeningen door OM en rechter samen is over het totaal van de periode 1993-2001 fors toegenomen. Dit hangt samen met de sterke daling van het aantal geregistreerde septs. De groei van het aantal op andere wijze door het OM afgedane zaken (met name transacties) woog daar niet tegen op.
- Het aandeel onvoorwaardelijke gevangenisstraffen in de door de rechter opgelegde straffen is sinds de jaren tachtig gestegen. In de periode 1995-2001 is het met name het aandeel korte gevangenisstraffen (tot zes maanden) dat toenam. Het aandeel van door de rechter opgelegde taakstraffen is sinds het ontstaan van deze straf (begin jaren tachtig) eveneens sterk gegroeid.
- In Nederland werden in 2001 volgens de slachtofferenquêtes (CBS) grofweg 4,6 miljoen delicten tegen burgers en volgens de Monitor Bedrijven en Instellingen (NIPO Consult) 5 miljoen delicten tegen bedrijven en instellingen gepleegd. De twee bronnen kennen een zekere mate van overlap, maar de omvang hiervan is onbekend. In hetzelfde jaar werden door de politie 1.360.000 processen-verbaal van aangifte opgemaakt en 277.000 verdachten gehoord. Er werden 67.000 transacties (incl. taakstraffen volgens het officiersmodel) tussen de verdachte en het OM overeengekomen en 106.000 schuldigverklaringen door de rechter uitgesproken.
- In 2001 werd 5% van de verdachten door de politie gehoord op verdenking van het plegen van een delict tegen de Opiumwet. Van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen werd 12% opgelegd vanwege een Opiumwetdelict en 24% van de detentiejaren werd in het kader van deze delictsoort opgelegd. Van alle detentiejaren werd 9% opgelegd aan op Schiphol opgepakte drugskoeriers.

Hoofdstukken 3, 4 en 5 beschrijven de verschillende onderdelen van de strafrechtsketen. Zij geven achtereenvolgens een beeld van de geregistreerde criminaliteit en opsporing van verdachten, vervolging en berechting en tenuitvoerlegging van sancties. Dit hoofdstuk beschrijft deze ketenschakels in hun onderlinge samenhang en geeft een beeld van de verschillende stromen in de strafrechtelijke keten. Zoals al in de inleiding werd gemeld, worden in deze rapportage geen verklaringen voor ontwikkelingen in de strafrechtsketen en samenhangen tussen ketenschakels gegeven.

Paragraaf 8.1 beschrijft in hoeverre de verschillende onderdelen van de straf-

rechtsketen zich met elkaar laten vergelijken en hoe de verschillende betrokken informatiebronnen zich tot elkaar verhouden. Paragraaf 8.2 geeft een globaal beeld van ontwikkelingen in de strafrechtsketen in de periode 1960-2001. Paragraaf 8.3 geeft een gedetailleerder beeld van de ontwikkelingen in de periode 1994-2001. Paragraaf 8.4 laat zien hoe enkele delictcategorieën zich in 2001 door de strafrechtsketen bewegen. Paragraaf 8.5 belicht de minderjarigen in de strafrechtsketen.

8.1 De strafrechtsketen en de vergelijkbaarheid van haar schakels

In dit hoofdstuk worden gegevens over de verschillende onderdelen van de strafrechtsketen op basis van verschillende informatiebronnen naast elkaar gezet. De vraag kan echter worden gesteld of deze bronnen onderling wel vergelijkbaar zijn. Dit is om ten minste vijf redenen niet volledig het geval.

1. De gehanteerde definities en de eenheden waarin de aantallen zijn uitgedrukt, kunnen verschillen. Zo komen de definities van misdrijftypen die in de politiestatistiek en in de slachtofferenquêtes gebruikt worden niet geheel overeen. Verder registreert de politie misdrijven, terwijl de rechtbankstatistiek uitgaat van zaken. Een misdrijf kan door meer dan één persoon zijn gepleegd, terwijl een zaak één persoon betreft, maar daarentegen verschillende misdrijven kan omvatten. Bij de verdere afhandeling kunnen verschillende zaken via zogenaamde voegingen 'in elkaar worden geschoven'. Box 8.1 laat zien dat het aantal door de rechter in 2001 opgelegde onvoorwaardelijke sancties groter is dan het aantal door de rechter afgedane zaken. Dit is het logische gevolg van het feit dat meerdere sancties per zaak kunnen worden opgelegd.
2. De criteria om in te delen naar delicttype kunnen verschillen. Een slachtoffer kan een delict anders rubriceren dan de politie en de politie anders dan het OM. Zo kan de politie een tasjesroof als geweldsdelict bestempelen, terwijl het OM besluit het als vermogensmisdrijf in te schrijven. Omdat een zaak verschillende misdrijven kan omvatten, waarbij het zwaarste misdrijf het indelingscriterium vormt, kunnen minder zware misdrijven in de rechtbankstatistiek buiten beeld raken. Zo zal een inbraak niet in de cijfers terug te vinden zijn wanneer deze gepaard gaat met moord.
3. Er verstrijkt tijd tussen de behandeling van een misdrijf of zaak in de verschillende onderdelen van de keten. Dit betekent bijvoorbeeld dat een in 1999 aangegeven en geregistreerd misdrijf mogelijk pas in 2000 bij het OM wordt ingeschreven en in 2001 wordt afgehandeld. Dit 'over de jaargrens heen vallen' zal de verhouding tussen cijfers beïnvloeden, vooral daar waar sterke en abrupte stijgingen of dalingen optreden.
4. Gebreken in registraties kunnen eveneens een rol spelen. Zo is onduidelijk in hoeverre de automatisering bij de politie de registratie heeft beïnvloed. Verschillen in beleid en interpretatie bij de vele statistische berichtgevers kunnen eveneens hun invloed op de statistische informatie hebben.

De kwaliteit van de statistieken en de onderlinge consistentie is lang niet altijd optimaal.

5. Er zijn verschillen in de reikwijdte van informatiesystemen. Zo gaan de CBS slachtofferenquêtes over misdrijven met *individuele personen* als slachtoffer en gaat de Monitor Bedrijven en Instellingen van NIPO Consult over criminaliteit tegen *bedrijven en instellingen*. Deze twee informatiebronnen kennen enige overlap, maar niet duidelijk is hoe groot deze overlap is. Zo is de kans groot dat een geweldsdelict tegen een bedrijfsmedewerker tijdens het werk in beide enquêtes zal worden gemeld.

In tegenstelling tot de twee genoemde enquêtes bevat de registratie van de politie ook zogenaamde 'slachtofferloze' misdrijven (bijvoorbeeld drugshandel). Daarentegen blijven veel misdrijven buiten de politieregistratie, meestal omdat ze niet worden aangegeven of worden opgespoord. Daarnaast is het zo dat niet alle opgespoorde delicten door de *politie* zijn opgespoord. In 2001 waren er naast de politie nog 21 zogenaamde bijzondere opsporingsdiensten, elk met een eigen specifieke opsporingstaak. Met ingang van 1 januari 2002 is dit aantal teruggebracht tot vier, te weten: de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst, de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, de Algemene Inspectie Dienst en de VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

Bij een vergelijking van verschillende onderdelen van de strafrechtsketen dient rekening te worden gehouden met bovengenoemde vertekeningen en beperkingen. Dan zijn er wel degelijk zinvolle vergelijkingen tussen de ketenschakels te maken. Zo kunnen ontwikkelingen binnen bepaalde onderdelen van de strafrechtsketen heel goed naast elkaar worden gelegd, bijvoorbeeld: is de groei van het aantal verdachten van geweldsdelicten terug te vinden in de ontwikkeling van het aantal opgelegde gevangenisstraffen, of is er een ontwikkeling in de verhouding tussen het aantal door het OM afgedane zaken versus het aantal door de rechter afgedane zaken?

Het schema in box 8.1 brengt de verschillende onderdelen van de strafrechtsketen in 2001 in beeld.¹ Voor een exacte beschrijving van de diverse fasen van de strafrechtelijke verwerking van misdrijven wordt verwezen naar hoofdstuk 2. Het schema laat zien dat er in elke fase van de keten een selectieproces plaatsvindt.² Dat begint al bij de registratie door de politie. Lang niet alle misdrijven worden bij de politie gemeld en niet alle aangiftes worden door de politie geregistreerd. Slechts een beperkt deel van de misdrijven wordt opgehelderd. Het aantal verdachten dat de politie hoort, ligt dan ook aanzienlijk onder het aantal

1 Criminaliteit omvat hier, evenals elders in deze publicatie, uitsluitend misdrijven.

2 Bij de interpretatie van dit selectieproces dienen de eerder in deze paragraaf genoemde kanttekeningen in ogenschouw te worden genomen. Zo kunnen uitspraken als 'X% van ketenonderdeel A stroomt door naar ketenonderdeel B' op grond van dit schema over het algemeen niet worden gedaan.

geregistreerde misdrijven.³ Sommige minderjarige verdachten komen in aanmerking voor een Halt-afdoening (zie paragraaf 5.2.1). De politie kan (sinds 1993) met meerderjarige verdachten van kleine winkeldiefstallen of lichtere gevallen van rijden onder invloed een transactie overeenkomen. In andere gevallen legt de politie bij voldoende grond voor verdenking en vervolging een proces-verbaal over de verdachte en de betreffende delicten voor aan het Openbaar Ministerie (OM). Daarnaast krijgt het OM ook een aantal zaken van instanties anders dan de politie. Ongeveer 11% van de instroom bij het OM is afkomstig van deze instanties. Over het algemeen zijn dat de reeds genoemde Bijzondere Opsporingsdiensten.

Bij het OM vindt een verdere selectie plaats. Het OM kan besluiten een zaak betreffende een verdachte (van één of meer misdrijven) te seponeren, omdat voldoende bewijs ontbreekt (technisch sepot) of omdat vervolging niet opportuun wordt geacht (beleidssepot). Tevens kunnen zaken bij andere zaken worden gevoegd. Ook kan het OM sinds 1983 in bepaalde misdrijfzaken een transactie (schikking) aanbieden aan de verdachte. Als deze bereid is aan bepaalde voorwaarden te voldoen, ziet het OM van verdere vervolging af. Die voorwaarden kunnen de vorm hebben van de betaling van een geldbedrag, het meewerken aan een taakstraf, en dergelijke.

De rest van de zaken brengt het OM via een dagvaarding voor de rechter. Deze kan de verdachte vrijspreken of schuldig verklaren. In dat laatste geval zal de rechter meestal een straf of maatregel opleggen. Belangrijke vormen daarvan zijn (onvoorwaardelijke of voorwaardelijke) boetes, (onvoorwaardelijke of voorwaardelijke) gevangenisstraffen, en taakstraffen.

8.2 De strafrechtsketen, 1960-2001

Deze paragraaf schetst een aantal ontwikkelingen binnen de strafrechtelijke keten (van misdrijf tot sanctie) op langere termijn, dat wil zeggen voor de jaren 1960-2001. Het gaat daarbij steeds om de totale criminaliteit.

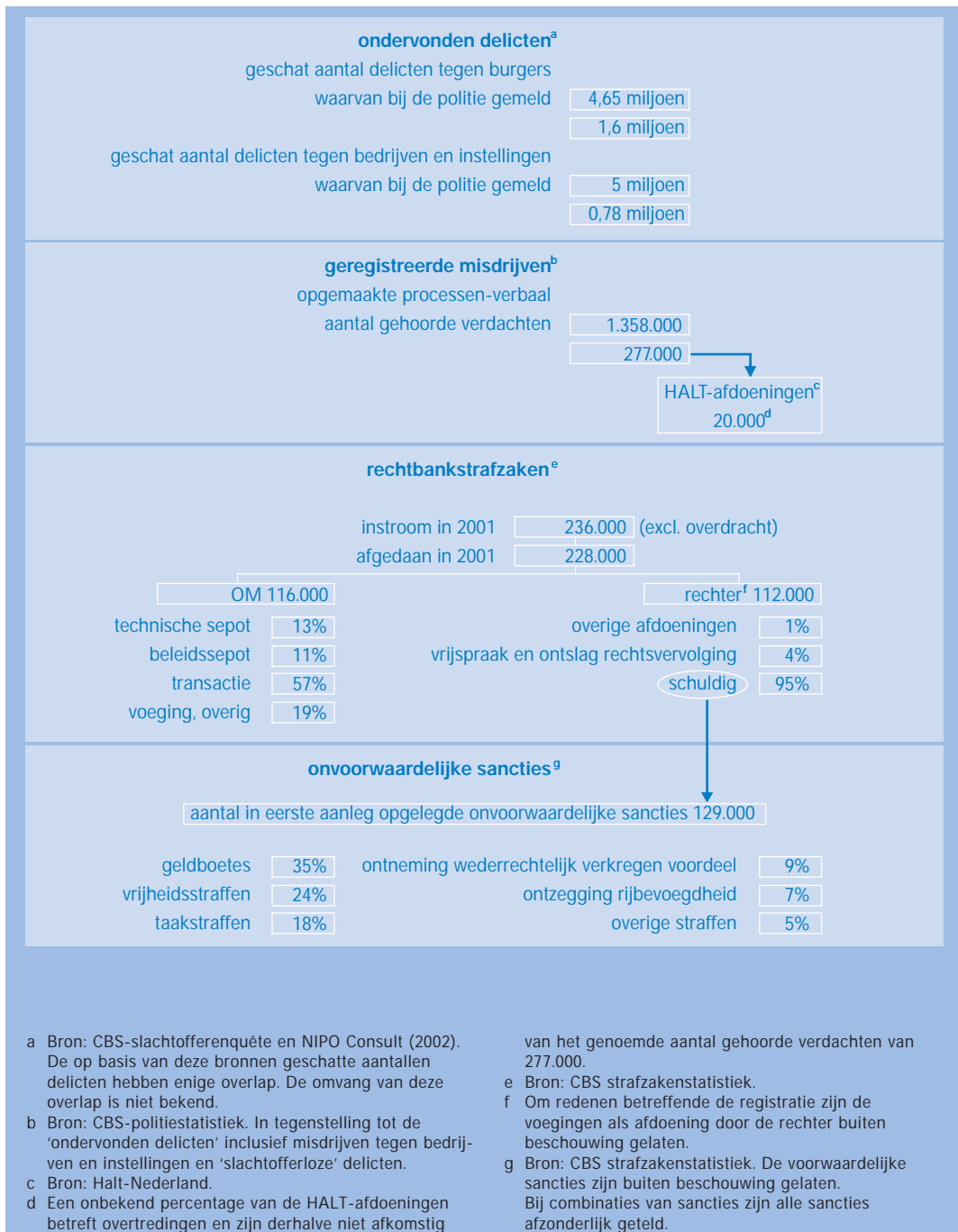
8.2.1 Van misdrijf tot afdoening

Figuur 8.1 laat de ontwikkeling zien van het aantal geregistreerde en opgehelderde misdrijven, het aantal gehoorde verdachten en de inschrijvingen van zaken bij het OM vanaf 1960. De cijfers zijn alle in indices, met voor 1960 de waarde 100. Dit betekent dat in de figuur niet het *niveau*, maar wel de *ontwikkeling* van de verschillende grootheden kan worden vergeleken.

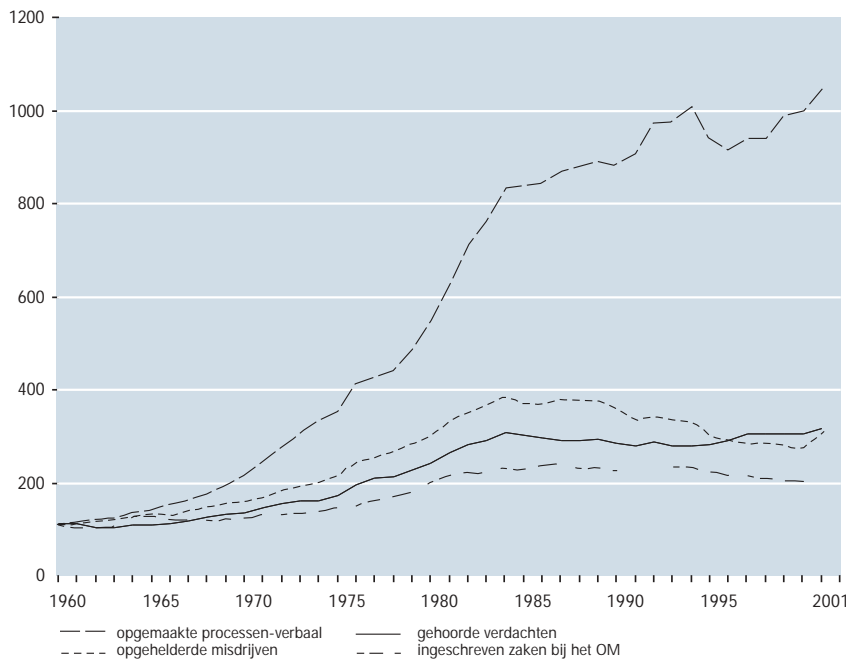
De figuur laat zien dat het aantal ophelderingen tussen 1960 en 2001 verdrievou-

3 Overigens kan een verdachte meer dan één misdrijf op zijn kerfstok hebben. Uit de analyse van verdachten op basis van het HKS-bestand (hoofdstuk 3) blijkt een relatief kleine groep verdachten verantwoordelijk te zijn voor relatief veel misdrijven. Dit zal dus ook bijdragen aan het selectieproces. Daartegenover staat dat een misdrijf door meer dan één dader kan zijn gepleegd.

Box 8.1 Stroomschema misdrijven, 2001

Figuur 8.1 Totaal misdrijven: registratie, opsporing en vervolging, 1960-2001 (indices met 1960 = 100)

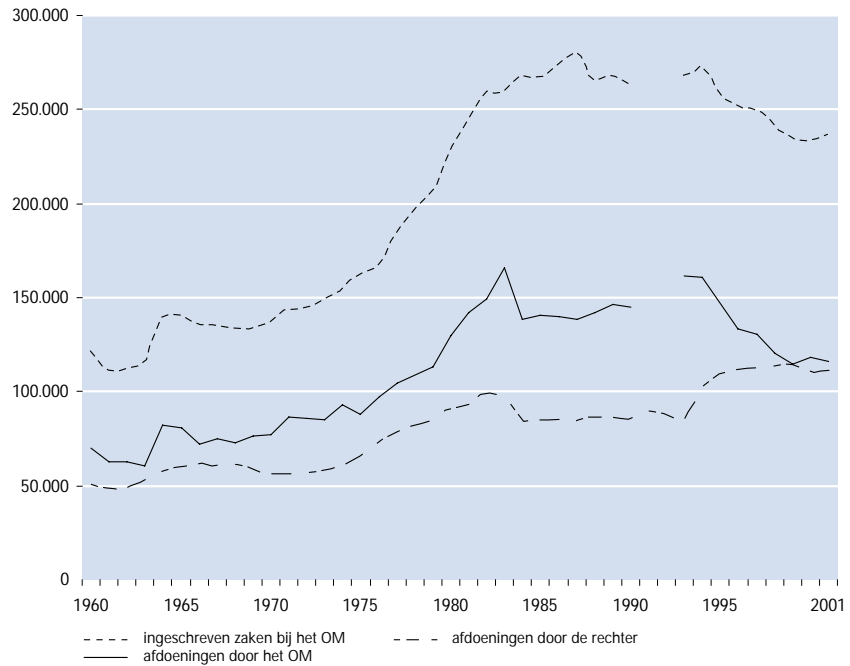

Bron: CBS

digd is en daarmee duidelijk achterblijft bij het aantal geregistreerde misdrijven, dat in dezelfde periode vertienvoudigde. Na een top in het begin van de jaren tachtig is het aantal ophelderingen absoluut gezien zelfs gaan dalen.

Het aantal verdachten blijft in het eerste deel van de periode geleidelijk achter bij het aantal ophelderingen. Dit betekent dat het aantal verdachten per opgehelderd misdrijf afneemt. Vanaf het midden van de jaren zeventig is dit niet langer het geval en 'loopt' het aantal verdachten weer 'in' op de ophelderingen. Figuur 8.1 laat ook zien dat het aantal bij het OM ingeschreven strafzaken bijna verdubbeld is sinds 1960. Daarmee is de instroom geleidelijk achtergebleven bij het aantal door de politie gehoorde verdachten.

Figuur 8.2 brengt de inschrijvingen van strafzaken bij het OM in beeld, alsmede de afdoeningen door het OM en de rechter, vanaf 1960. Het aantal bij het OM ingeschreven strafzaken is tot 1987 meer dan verdubbeld, evenals het aantal afdoeningen door het OM en de rechter tezamen. Vanaf 1987 daalt het aantal inschrijvingen weer. Tot 1998 werd het merendeel van de zaken door het OM afgedaan, maar vanaf 1998 is het aantal afdoeningen door OM en door rechter ongeveer aan elkaar gelijk. Onder de afdoeningen vallen overigens ook sepots en voegingen (zie hoofdstuk 5). De daling van de instroom van strafzaken wordt

Figuur 8.2 Strafbzaken: inschrijvingen en afdoeningen, 1960-2001*

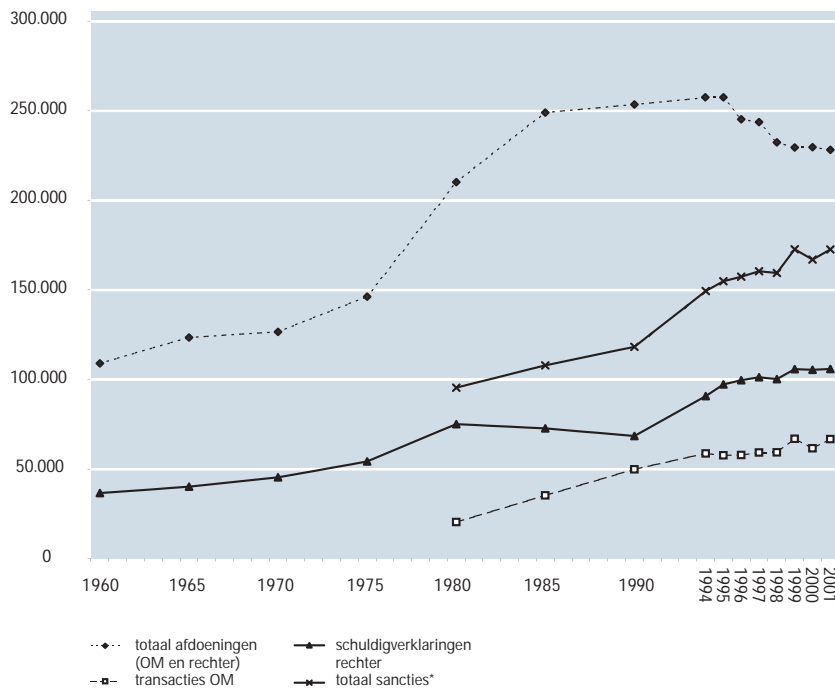
* Cijfers van het OM ontbreken voor de jaren 1991-1993.
 Voor de corresponderende cijfers, zie tabel 4.1 in bijlage 4.
 Bron: CBS

vooral gevolgd door het aantal door het OM afgedane zaken. Daarentegen is bij de afdoeningen door de rechter sprake van een stijging, met name in de periode 1993-1995.

Bedroeg het percentage afdoeningen via de rechter in de jaren zestig gemiddeld 44% van alle afdoeningen, in de periode 1983-1993 is dat gemiddeld nog maar 37%. Na 1993 stijgt het aandeel weer fors en beweegt zich van 1998-2001 rond 49%. De vergroting van de reikwijdte van transacties die in 1983 wettelijk⁴ werd doorgevoerd, heeft dus niet voor een verdere toename van het aandeel OM-afdoeningen geleid. Waarschijnlijk is dit het gevolg van de halverwege de jaren tachtig ingevoerde doelstelling om het aantal septs te verminderen. Het aantal septs daalde dan ook sterk (zie paragraaf 5.1.2). Ook het aantal voegingen is teruggelopen.

4 Tot 1983 konden transacties alleen bij overtredingen worden aangeboden. De Wet Vermogenssancties (31 maart 1983, Stb. 153) geeft het OM de bevoegdheid om transacties aan te bieden bij misdrijven waarop een maximumstraf van maximaal 6 jaar staat.

Figuur 8.3 Strafzaken: afdoeningen en overeengekomen en opgelegde sancties, 1960-2001

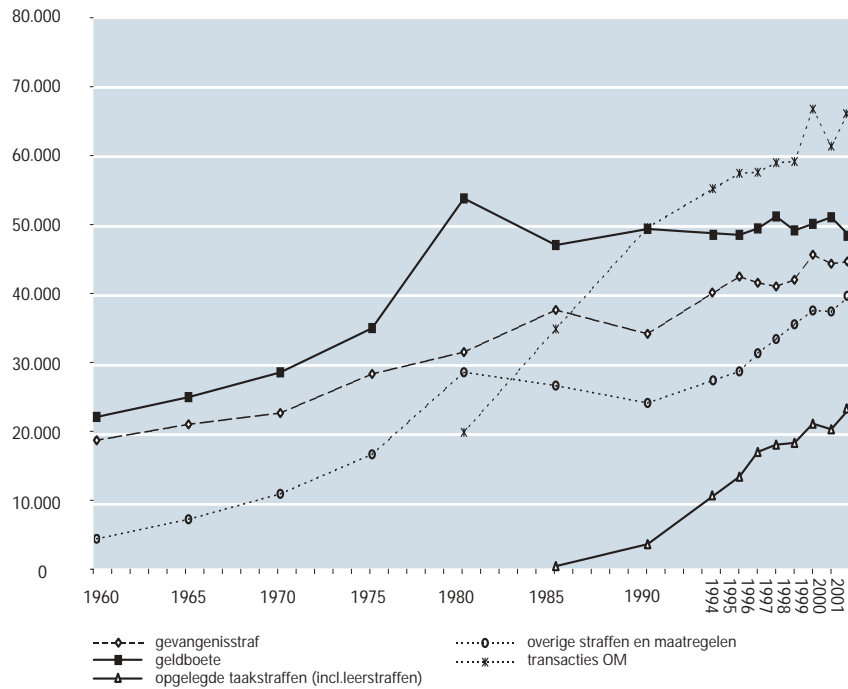
* Totaal sancties is de som van transacties OM en schuldigverklaringen door de rechter. De transactie als afdoeningsmogelijkheid bij misdrijfzaken bestaat pas sinds 1983.
Bron: CBS

8.2.2 Sancties

In het volgende komen de sancties aan de orde die resulteren uit de door de rechtspraak (OM en rechter) behandelde zaken. Figuur 8.3 geeft allereerst een beeld van de ontwikkeling vanaf 1960 in de afdoeningen door OM en rechter en de sancties die daaruit voortkomen. Met 'totaal sancties' wordt de som van het aantal transacties door het OM en schuldigverklaringen door de rechter bedoeld. Hierbij wordt elke schuldigverklaring als één sanctie geteld, ook wanneer een combinatie van sancties is opgelegd. De schuldigverklaringen bevatten overigens ook een gering aantal gevallen waarbij geen sanctie is opgelegd.

Vooral in de jaren zeventig en tachtig vertonen zowel de aantallen afdoeningen als sancties een sterke groei. Het totale aantal afdoeningen door OM en rechter tezamen stabiliseert in het midden van de jaren tachtig, en begint halverwege de jaren negentig te dalen; dit is het gevolg van de eerder geschetste daling van het aantal OM-afdoeningen via septs en voegingen. Zowel het aantal schuldigverklaringen door de rechter als het aantal transacties door het OM vertoont

Figuur 8.4 Strafzaken: transacties door OM en sancties door de rechter, 1960-2001

Bron: CBS

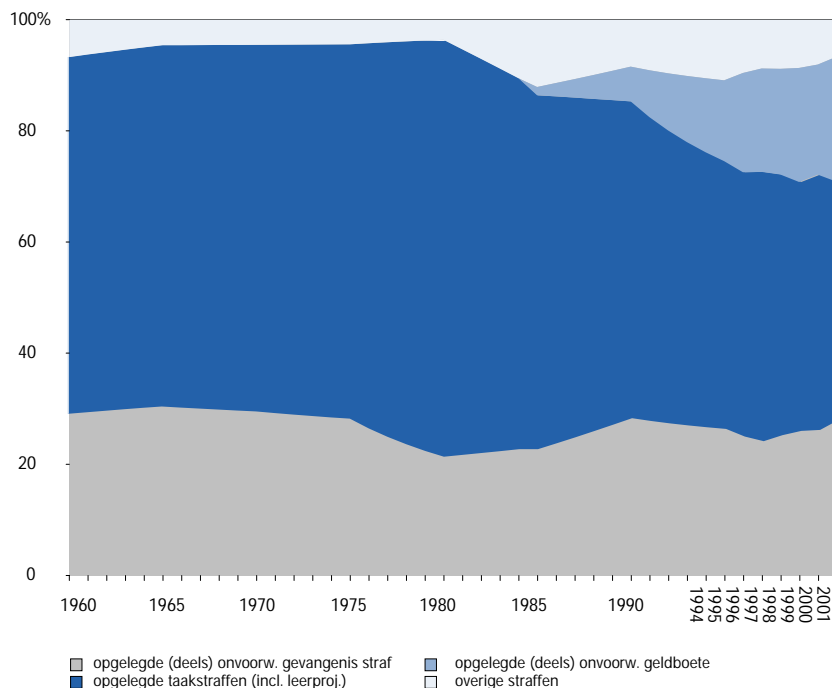
ook na 1990 nog een stijgende lijn. Het aantal sancties als percentage van het aantal afdoeningen is gestaag gestegen: van 34% in 1960 naar 76% in 2001. Met name na 1990 is deze stijging versneld. Als percentage van het aantal verdachten steeg het aantal sancties ook, maar minder, namelijk van 40% in 1960 tot 62% in 2001.

Figuur 8.4 laat zien hoe de verschillende sanctietypen (door de rechter uitgesproken straffen en de opgelegde transacties van het OM) zich hebben ontwikkeld. Bij de taakstraffen gaat het om de door de rechter opgelegde taakstraffen.⁵ Bij combinaties van diverse typen straffen zijn deze typen alle apart meegeteld. Bij geldboetes en gevangenisstraffen gaat het om zowel onvoorwaardelijke als voorwaardelijke straffen.

Vooraf de aantallen transacties van het OM (vanaf begin jaren tachtig) en de taakstraffen (vanaf eind jaren tachtig) zijn fors gegroeid. De al langer bestaande sanctiesoorten maken een meer gematigde ontwikkeling door.

5 De met het OM overeengekomen taakstraffen (het officiersmodel) zijn onderdeel van de transacties.

Figuur 8.5 Strafzaken: door de rechter opgelegde straffen, 1960-2001

Bron: CBS

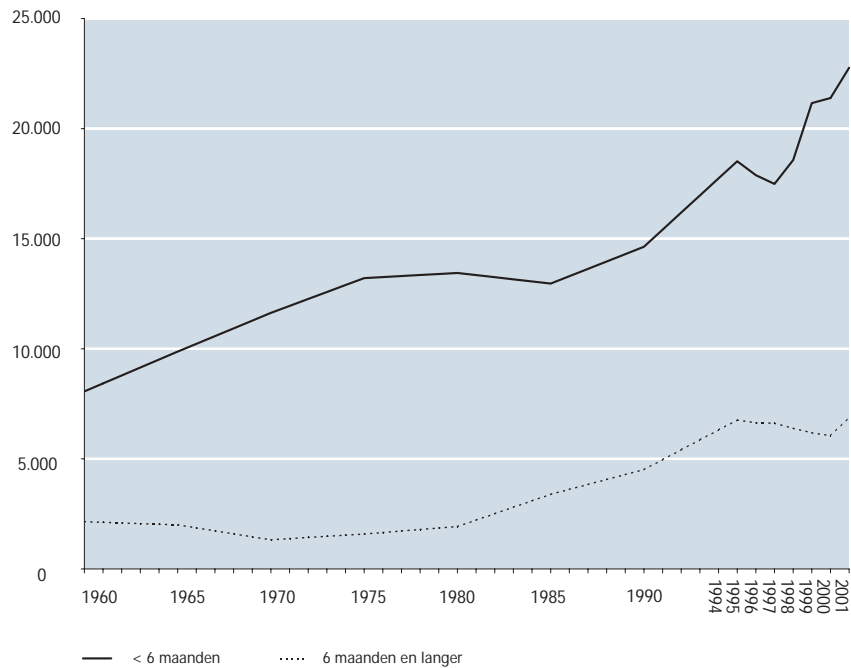
Figuur 8.5 brengt het aandeel van de diverse typen door de rechter uitgesproken straffen in beeld. Anders dan bij figuur 8.4 gaat het bij geldboetes en gevangenisstraffen alleen om de onvoorwaardelijke straffen.

Het percentage (geheel en gedeeltelijk) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen binnen het totaal van door de rechter opgelegde straffen en maatregelen daalde van 1960 tot 1980 en is daarna weer, met enige fluctuaties, gestegen. Over de totale periode bezien is het percentage gevangenisstraffen niet noemenswaardig veranderd. Het aandeel van de boetes (niet gecombineerd met een gevangenisstraf) in het rechterlijke strafarsenaal groeide tot 1980. Daarna zette een daling in. Het percentage ligt in 2001 duidelijk lager dan in 1960. Sinds haar introductie in het begin van de jaren tachtig heeft de taakstraf zich een steeds groter aandeel verworven in het totaal van opgelegde straffen.

Figuur 8.6 brengt de ontwikkeling van de korte en lange (onvoorwaardelijke) vrijheidsstraffen in beeld. 'Kort' staat hier voor 'minder dan 6 maanden'.

Tussen 1960 en 2001 verdrievoudigde het aantal lange gevangenisstraffen bijna. De groei van het aantal korte gevangenisstraffen was iets minder. De grootste groei van beide soorten straffen valt in verschillende perioden. De korte straffen groeiden met name tot 1975, terwijl daarna tot 1995 de groei vooral in de lange straffen zit.

Figuur 8.6 Strafzaken: door de rechter opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraffen, naar duur van het onvoorwaardelijke deel, 1960-2001

Bron: CBS

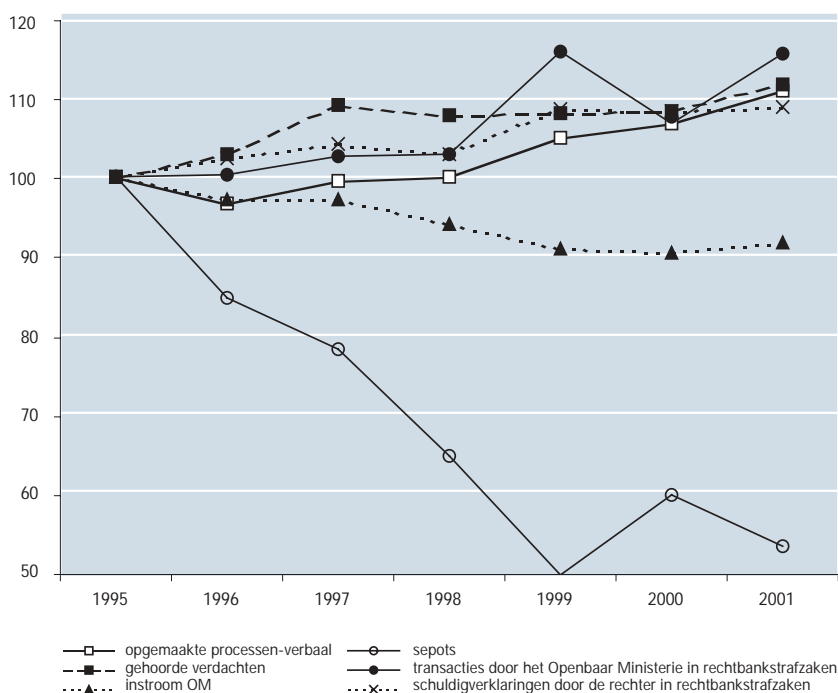
Na 1995 is het beeld weer anders. Terwijl het aantal gevangenisstraffen van 6 maanden en langer in de periode 1995-2001 nauwelijks steeg (+2%), is het aantal kortere gevangenisstraffen met 23% gestegen. Deze stijging deed zich specifiek na 1997 voor, en dan met name in de categorie 1-14 dagen. Het aandeel van de korte gevangenisstraffen in het totaal van de gevangenisstraffen is dus de laatste jaren gestegen. Deze stijging is opvallend, omdat taakstraffen tot de wetswijziging van 1 februari 2001 een substituuut waren voor kortere vrijheidsstraffen. De aantallen taakstraffen stegen nog duidelijk, bij meerderjarigen tussen 1995 en 2001 met circa 37%.

Ofwel het aantal korte gevangenisstraffen zou zonder de komst van de taakstraf nog veel meer zijn gegroeid, ofwel taakstraffen zijn voor een belangrijk deel niet in plaats van korte gevangenisstraffen gekomen, maar in plaats van boetes, voorwaardelijke straffen of andere afdoeningwijzen.

8.3 De strafrechtssketen in detail, 1995-2001

In deze paragraaf komen recente ontwikkelingen in de strafrechtssketen uitgebreider aan de orde. Dit gebeurt aan de hand van gegevens over de periode 1995-2001.

Figuur 8.7 Totaal misdrijven: van registratie tot afhandeling, 1995-2001
(indices met 1995=100)

Bron: CBS

8.3.1 Totale criminaliteit

Figuur 8.7 geeft een beeld van het totale aantal (geregistreerde) misdrijven. Deze en volgende figuren geven ontwikkelingen in indexvorm, met als basisjaar 1995. Dat wil zeggen dat niet de niveaus, maar wel de ontwikkelingen van de verschillende grootheden in de figuur vergelijkbaar zijn.

De figuur laat in de eerste plaats 'uitvergroot' datgene zien, wat aan de hand van figuur 8.1 reeds aan de orde kwam. In de periode 1995-2001 steeg het aantal geregistreerde misdrijven (processen-verbaal) met 11%, en het aantal door de politie gehoorde verdachten met 12%.

De instroom van strafzaken bij het OM daalde van 1995 tot 2001 met 8%. Deels is dit achterblijven van de instroom bij het OM te verklaren uit een toename van de Halt-afdoeningen en de politietransacties. Wanneer minderjarige verdachten van relatief lichte delicten een Halt-afdoening krijgen of meerderjarige verdachten een transactie met de politie overeenkomen, stroomt hun zaak niet in bij het OM. Een verklaring voor de discrepantie tussen de aantallen verdachten en de instroom bij het OM is verder gelegen in het seponeren van door de politie aan-

gebrachte zaken die het OM – ‘om redenen van efficiëntie’ – reeds uitvoert alvorens deze naar het parket worden gestuurd.⁶ Er is hier dus feitelijk sprake van sepots. Omdat deze zaken echter niet worden ingeschreven bij het parket, komen zij niet als zodanig in de statistische rapportages van OM of CBS voor. Wanneer dergelijke vroegtijdige sepots in toenemende mate plaatsvinden, kan het aantal verdachten bij de politie stijgen, terwijl het aantal bij het OM ingekomen zaken, het aantal door het OM geregistreerde sepots en het sepotpercentage teruglopen. Deze vroegtijdig geseponeerde zaken blijven zowel bij de politie als bij het OM buiten beeld.

De dalende instroom van strafzaken gaat gepaard met een stijging van het aantal sancties. Het aantal OM-transacties laat van 1995-2001, weliswaar via een grillig verloop, een stijging zien van 16% en het aantal schuldigverklaringen door de rechter stijgt met 9%. De oorzaak voor deze discrepantie kan (deels) gevonden worden in de reeds genoemde filtering van kansloze/sepot-waardige zaken nog voordat ze bij het OM instromen.

8.3.2 Gewelddiscriminaliteit, 1995-2001

Figuur 8.8 brengt de ontwikkeling van de gewelddiscriminaliteit vanaf 1995 tot 2001 in beeld.

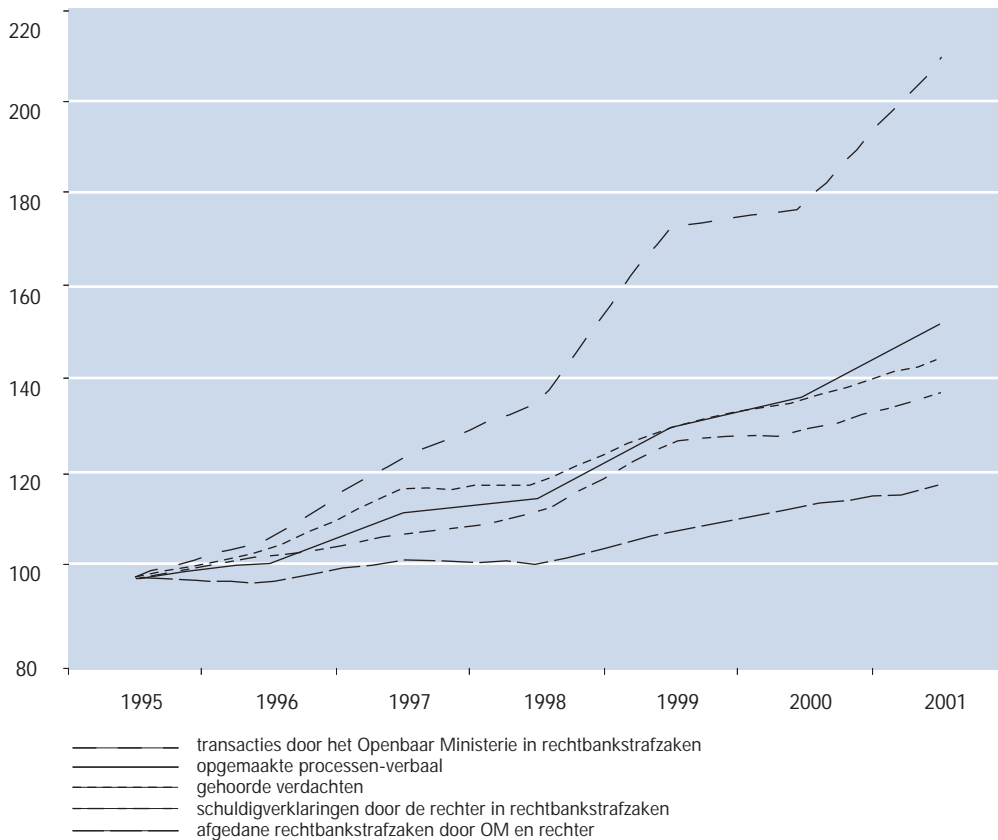
Het aantal door de politie geregistreerde geweldsmisdrijven stijgt over de periode 1995-2001 in totaal met 57%. Dit komt overeen met een gemiddelde groei van 9% per jaar. Met name de groei van het aantal geregistreerde mishandelingen heeft hieraan bijgedragen. Overigens is de stijging die uit de slachtofferenquêtes⁷ (waarin geweld anders wordt gedefinieerd) naar voren komt minder sterk, maar ook deze geeft een gemiddelde groei van ruim 4% per jaar. Beide waarnemingsmethoden geven dus een stijging van de gewelddiscriminaliteit vanaf 1995 weer, maar verschillen in het tempo van deze stijging.

In hoeverre er werkelijk sprake is van een groei van gewelddiscriminaliteit, is onder criminologen onderwerp van discussie. Sommigen (Egelkamp, 2002; Wittebrood en Junger, 1999) wijzen erop dat de slachtofferenquêtes, op langere termijn (vanaf 1982) gezien, geen stijging laten zien. De stijging in de aantallen door de politie geregistreerde geweldsmisdrijven zou dan ook eerder met een toename van de aangifte- en/of de registratiebereidheid te maken hebben. Deze kunnen zowel het gevolg zijn van veranderingen in de verwerking (automatisering) als in een toegenomen aandacht voor geweld. Anderen (Van de Bunt en Bijleveld, 1999) wijzen op de (ook hiervoor geconstateerde) stijging die de laatste jaren ook volgens de slachtofferenquêtes is waar te nemen.

6 Zo meldt het jaarverslag 1998 van het Openbaar Ministerie: ‘Zaken die anders zonder meer geseponneerd zouden worden wegens gebrek aan bewijs, worden nu veel minder ingezonden. (...) deze kwaliteitsverbetering wordt gerealiseerd door decentrale inzet van OM medewerkers op politiebureaus en justitie-in-debuurt kantoren’ (OM, 1999, p. 9).

7 Uitkomsten uit slachtofferenquêtes kunnen zijn beïnvloed door steekproefruis. Een manier om deze ruis te verkleinen, is het berekenen van driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Daarom is hier gekeken naar de groei in de cijfers uit de slachtofferenquêtes over 1995-1998 via driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden.

Figuur 8.8 Gewelddsmisdrijven: van registratie tot afhandeling, 1995-2001
(indices met 1995 = 100)

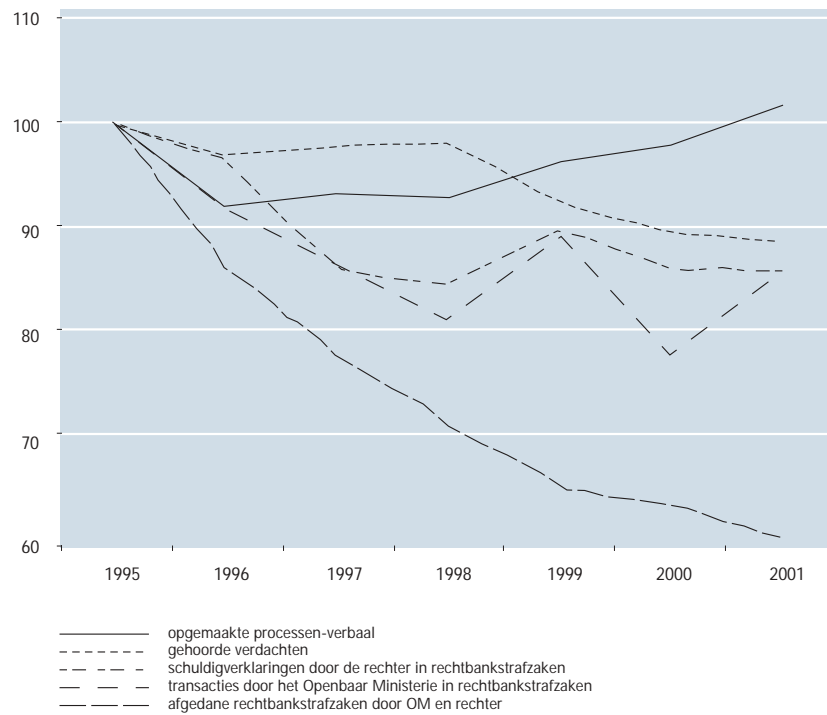

Bron: CBS

De groei van het aantal verdachten dat door de politie werd gehoord in verband met een gewelddsmisdrijf bleef met 47% iets achter bij de groei van het aantal geregistreerde gewelddsmisdrijven. Het totale aantal sancties in geweldszaken steeg tussen 1995 en 2001 met 52%. Het aantal onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen groeide aanzienlijk minder, namelijk met 28%. Doordat de gemiddelde strafd duur in die periode echter aanzienlijk daalde (zie tabel 5.15 in bijlage 4), groeide het beroep op detentiecapaciteit slechts met 3%.

De capaciteitbehoefte in de tbs-sector daarentegen groeit wel fors. Het aantal lopende vonnissen steeg in de periode 1995-2001 van 850 naar 1.400, een groei van 65%. Deze groei wordt overigens niet veroorzaakt door een groei van het aantal tbs-opleggingen, maar door een steeds langer wordende verblijfsduur. Al zo'n vijftien jaar worden er per jaar aanzienlijk meer tbs-maatregelen opgelegd dan dat er worden beëindigd (zie paragraaf 5.1.3). De gehele bevolking van de tbs-inrichtingen is ter beschikking gesteld vanwege een delict met geweld.

Figuur 8.9 Vermogensmisdrijven: van registratie tot afhandeling, 1995-2001 (indices met 1995 = 100)

Bron: CBS

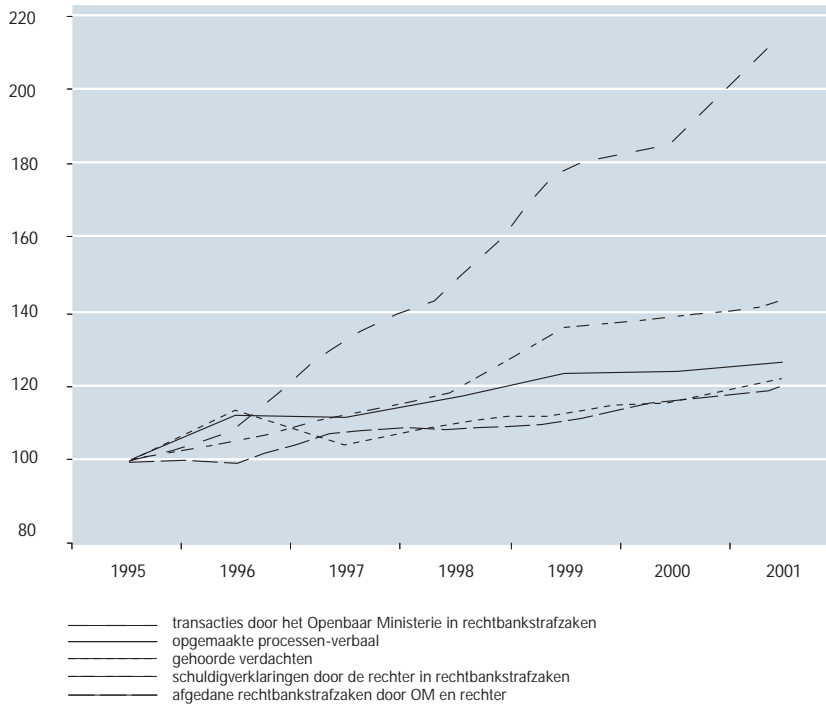
Aan de andere kant worden geweldsdelicten in toenemende mate bestraft met een taakstraf. Deed de rechter in 1995 nog 14% van de geweldsdelicten af met een taakstraf, in 2001 is dat gegroeid tot 37%. De in figuur 8.8 zichtbare explosieve groei van het aantal transacties wordt deels veroorzaakt door de groei van het aantal taakstraffen volgens het officiersmodel. Tot en met 2001 werd dit model overigens alleen bij minderjarigen toegepast.

8.3.3 Vermogenscriminaliteit, 1995-2001

Binnen de geregistreerde criminaliteit vormen de vermogensmisdrijven met 68% veruit de grootste delictcategorie. De getalsmatige ontwikkelingen verschillen sterk met die bij de geweldsdelicten.

Het aantal geregistreerde vermogensmisdrijven daalt van 1995-1996, om daarna langzaam maar zeker weer te gaan stijgen. Over de totale periode 1995-2001 is een stijging van 2% te zien. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door de eenvoudige diefstallen. De gekwalificeerde diefstallen nemen per saldo nog iets af (zie hoofdstuk 4).

Figuur 8.10 Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag: van registratie tot afhandeling, 1995-2001 (indices met 1995 = 100)

Bron: CBS

Figuur 8.11 (paragraaf 8.4) laat zien dat het aantal verdachten van een vermogensdelict ten opzichte van het aantal geregistreerde misdrijven relatief laag is. Hoewel de geregistreerde vermogenscriminaliteit van 1995 tot 2001 iets is toegenomen, is het aantal gehoorde verdachten met 11% gedaald.

Het totale aantal sancties in verband met vermogensdelicten daalde tussen 1995 en 2001 eveneens, namelijk met 14%. Het aantal sancties per gehoorde verdachte is redelijk stabiel op ruim 0,4. Het aandeel van transacties op het totaal van sancties is vanaf 1995 stabiel op circa 23%. Opvallend is de stijging van 28% van het aantal onvoorwaardelijke gevangenisstraffen voor dit delict. Dit gevoegd bij een daling van het aantal gehoorde verdachten geeft aan dat vermogensdelicten in toenemende mate worden bestraft met een gevangenisstraf. Dit ondanks het dalende aandeel van de relatief zware categorie diefstal met braak in het totale aantal vermogensmisdrijven. Overigens doet deze stijging zich hoofdzakelijk voor bij de hele korte gevangenisstraffen van 1-14 dagen, zodat de consequenties voor de capaciteitsdruk bij de penitentiaire inrichtingen gering is.

8.3.4 Vernielingen en delicten tegen de openbare orde en het gezag, 1995-2001

Figuur 8.10 schetst de ontwikkelingen bij het totaal van vernielingen en delicten tegen de openbare orde, in het volgende kortheidshalve ‘vernielingen c.a.’ genoemd.

De (niet in de figuur weergegeven) CBS slachtofferenquête laat over de periode 1995-2000 een stijging zien van bijna 4% per jaar. Dit betreft overigens alleen vernielingen. De politiecijfers op het gebied van vernielingen laten een sterkere stijging zien: 5,5% per jaar.

Wanneer ook de misdrijven tegen de openbare orde worden toegevoegd en de totale periode 1995-2001 wordt bekeken, dan is de stijging in totaal 33%. Het aantal gehoorde verdachten steeg wat minder dan het aantal geregistreerde misdrijven, namelijk met 23%.

Het totaal van, in verband met vernielingen e.a., door OM en rechter opgelegde sancties steeg sterk, met 64% van 1995 tot 2001. Het aantal sancties per gehoorde verdachte steeg daarmee eveneens, van 0,38 in 1995 naar 0,51 in 2001. Met name transacties zijn sterk gestegen. Transacties maken in 2001 circa 39% van de door de rechtspraak opgelegde sancties uit. In 1995 was dit nog slechts 30%.

8.4 De keten nader belicht voor enkele delicttypen in 2001

Deze paragraaf zet vijf delictgroepen en hun gang door de strafrechtsketen naast elkaar. Het betreft de categorieën die ook in de vorige paragrafen aan de orde kwamen, te weten de geweldsdelicten, de vermogensdelicten en de delicten tegen de openbare orde/vernielingen. Daarnaast worden de delicten tegen de Opiumwet en een restcategorie⁸ in beeld gebracht. De delicten tegen de Opiumwet worden als aparte categorie belicht vanwege hun opmerkelijke gang door de keten en het relatief grote beslag dat ze leggen op de capaciteit van het gevangeniswezen.

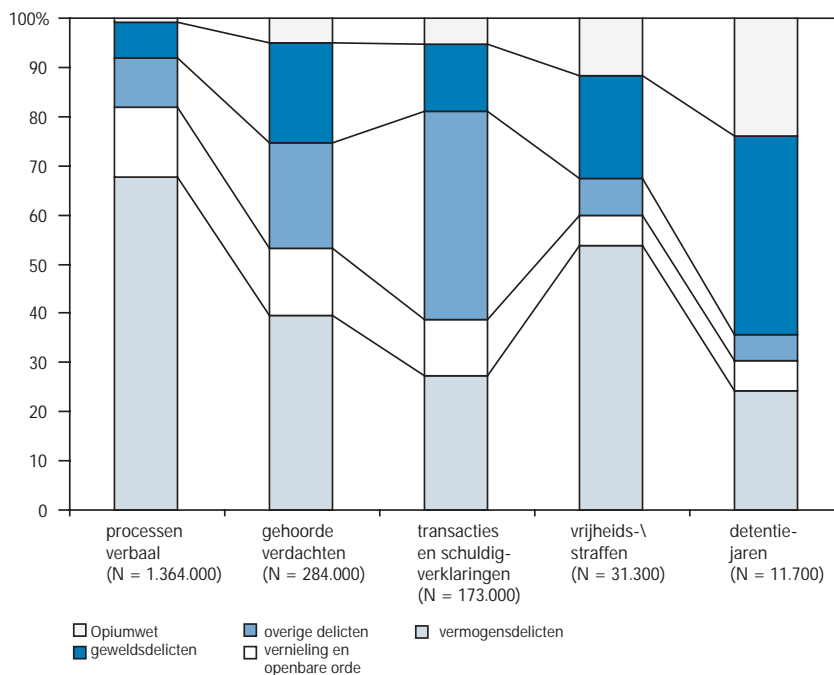
Figuur 8.11 laat het relatieve aandeel van de delictcategorieën in het desbetreffende onderdeel van de keten zien. Omdat schuldigverklaringen bijna altijd gepaard gaan met strafoplegging en een transactie in feite een bestraffing zonder tussenkomst van de rechter is, wordt hier over ‘sancties’ gesproken waar het gaat om transacties door het OM en schuldigverklaringen door de rechter.

Geweldsdelicten

In 2001 werden 101.000 processen-verbaal (pv's) naar aanleiding van een geweldsdelict opgemaakt. Dat is 7% van het totaal aantal pv's (zie figuur 8.11). Met 44.000 ophelderingen is het ophelderingspercentage voor deze delictcategorie drie keer zo hoog als gemiddeld. Naast mogelijke prioriteiten in de opsporingsactiviteiten van de politie speelt hierbij de hoeveelheid informatie die de

⁸ In deze restcategorie zitten onder meer de delicten tegen de Wegenverkeerswet, tegen de Wet economische delicten en tegen de Wet wapens en munitie.

Figuur 8.11 Aandeel delictcategorieën in de strafrechtsketen, 2001

politie ter beschikking heeft een rol. Omdat een geweldsmisdrijf direct contact tussen dader en slachtoffer behelst, heeft de politie bij deze misdrijven vaak meer aanwijzingen dan bij bijvoorbeeld vermogensmisdrijven. Het aandeel in het totale aantal gehoorde verdachten is met 20% dan ook al een stuk hoger dan bij de pv's. Het aandeel in de sancties daalt dan weer naar 14%. De oorzaak voor dit relatief lage aandeel kan voor een deel worden gevonden in een ontwikkeling die niets met deze delictcategorie van doen heeft: het grote aandeel van de economische delicten bij de transacties (zie verder in deze paragraaf, onder het kopje 'overige delicten'). Van de verdachten van een geweldsdelict krijgt 41% een sanctie. In ruime mate de meeste gevallen is dat een schuldigverklaring (met straf). Met een aantal van 6.500 onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen hebben de geweldsdelicten een aandeel in de gevangenisstraffen (21%) dat vergelijkbaar is met dat bij de gehoorde verdachten. Doordat de gemiddeld opgelegde strafduur relatief hoog is (365 dagen), hebben de geweldsdelicten met 40% het grootste aandeel in het aantal opgelegde detentiejaren.

Delicten tegen de Opiumwet

Van delicten tegen de Opiumwet wordt bijna nooit aangifte gedaan. Het aantal in 2001 opgehelderde zaken (9.200) is dan ook weinig lager dan het aantal pv's (10.400). Het aantal gehoorde verdachten is met 13.700 zelfs groter dan het aantal pv's. Met 1% hebben de Opiumwetdelicten dan ook een gering aandeel in de

pv's. Bij de gehoorde verdachten is dat aandeel al gegroeid tot 5%. Ook in het aantal sancties is het percentage Opiumwetdelicten 5%. Een persoon die schuldig is bevonden, heeft een vrij grote kans op een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf (52%). Het aandeel Opiumwetdelicten in de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen is met 12% dan ook alweer groter dan bij de gehoorde verdachten. Het aandeel in de opgelegde detentiejaren komt uiteindelijk zelfs uit op 24%. De oorzaak hiervoor is het feit dat de opgelegde vrijheidsstraffen bij de Opiumwetdelicten gemiddeld het hoogst zijn van de hier beschreven delictgroepen (zie paragraaf 4.3). In 2001 werden in totaal ruim 2.800 detentiejaren vanwege Opiumwetdelicten opgelegd. Hiervan zijn 1.100 opgelegd in het arrondissement Haarlem. Aangenomen dat dit in hoofdzaak op Schiphol gearresteerde drugskoeriers zijn, is 9% van alle in 2001 opgelegde detentiejaren bestemd voor op Schiphol opgepakte drugskoeriers.

Vermogensdelicten

De vermogensdelicten bewegen zich op een geheel andere manier door de keten dan de Opiumwetdelicten. Het aandeel in de processen-verbaal is met 68% groot. Naast het feit dat het een veel voorkomend delicttype is, speelt ook de eis van aangifte die verzekeringsmaatschappijen stellen aan uitkering van een schadebedrag mee. Omdat het oplossingspercentage met 9% het laagste van de hier behandelde delictgroepen is (zie hoofdstuk 4), is het aandeel bij de gehoorde verdachten wel kleiner, maar toch nog 40%. Dit aandeel is bij de sancties verder afgenomen tot 27%. Het is mogelijk dat de bij het OM aangemelde vermogenszaken relatief meer feiten per zaak bevatten dan de overige delictcategorieën (de zogenoemde 'veelplegers'). Ook is het denkbaar dat het OM vooral bij de vermogensdelicten veel zaken voegt, maar dit effect is niet heel sterk gezien het feit dat de vermogensdelicten ook al bij de instroom bij het OM 'slechts' een aandeel van 30% hebben. Opvallend is echter het grote aandeel in de onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen: 54%. Wanneer men eenmaal schuldig is bevonden, is de kans op een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dan ook niet veel kleiner dan bij de Opiumwetdelicten: 47%. Overigens is de gemiddelde strafduur relatief laag waardoor het aantal detentiejaren uiteindelijk gelijk is aan dat bij de Opiumwetdelicten, namelijk 24%.

Vernielingen en delicten tegen de openbare orde/het openbare gezag

Deze categorie bestaat in hoofdzaak uit vernielingen. Het aandeel van deze delictgroep wordt kleiner naarmate deze verder in de keten komt. Bij de pv's, en ook bij de gehoorde verdachten is het aandeel 14%. Tegenover 193.000 pv's in 2001 staan 38.000 gehoorde verdachten. Tegenover dit aantal gehoorde verdachten staan relatief weinig sancties: ruim 19.000. Het aandeel van deze delictsoort in het totaal van sancties is daarmee nog maar 11%. Voor een deel is dit lagere aandeel te verklaren uit het feit dat dit delicttype bij minderjarigen vaak door middel van een Halt-verwijzing wordt afgedaan. In 2001 werden 4.400 minderjarigen door de politie naar een Halt-bureau verwezen naar aanleiding van vernieling. Het aandeel van deze delictsoort in de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen is nog maar 6%. Ook in het aantal opgelegde detentiejaren is het aandeel 6%.

Overige delicten

In het oog springt het grote aandeel in het totaal van sancties tegenover een klein aandeel bij de processen-verbaal en de vrijheidstraffen (figuur 8.11). Het beeld van deze restcategorie wordt bepaald door de delicten tegen de Wegenverkeerswet en de delicten tegen de Wet economische delicten.

De processen-verbaal en de gehoorde verdachten hebben in de categorie 'overige delicten' bijna allemaal betrekking op een verkeersdelict (120.000 pv's en 46.000 gehoorde verdachten). Een groot deel hiervan krijgt uiteindelijk een sanctie: 38.000 in 2001. In twee van de drie gevallen is dat een transactie. Het aandeel verkeersdelicten bij de sancties is met 22% dan ook groot. Verkeersdelicten worden blijkbaar weinig geseponneerd. Onvoorwaardelijke gevangenisstraffen worden niet veel opgelegd voor verkeersdelicten en zijn over het algemeen kort van duur (zie tabel 4.14 in de bijlagen). De verkeersdelicten nemen dan ook slechts 1% van het aantal opgelegde detentiejaren voor hun rekening.

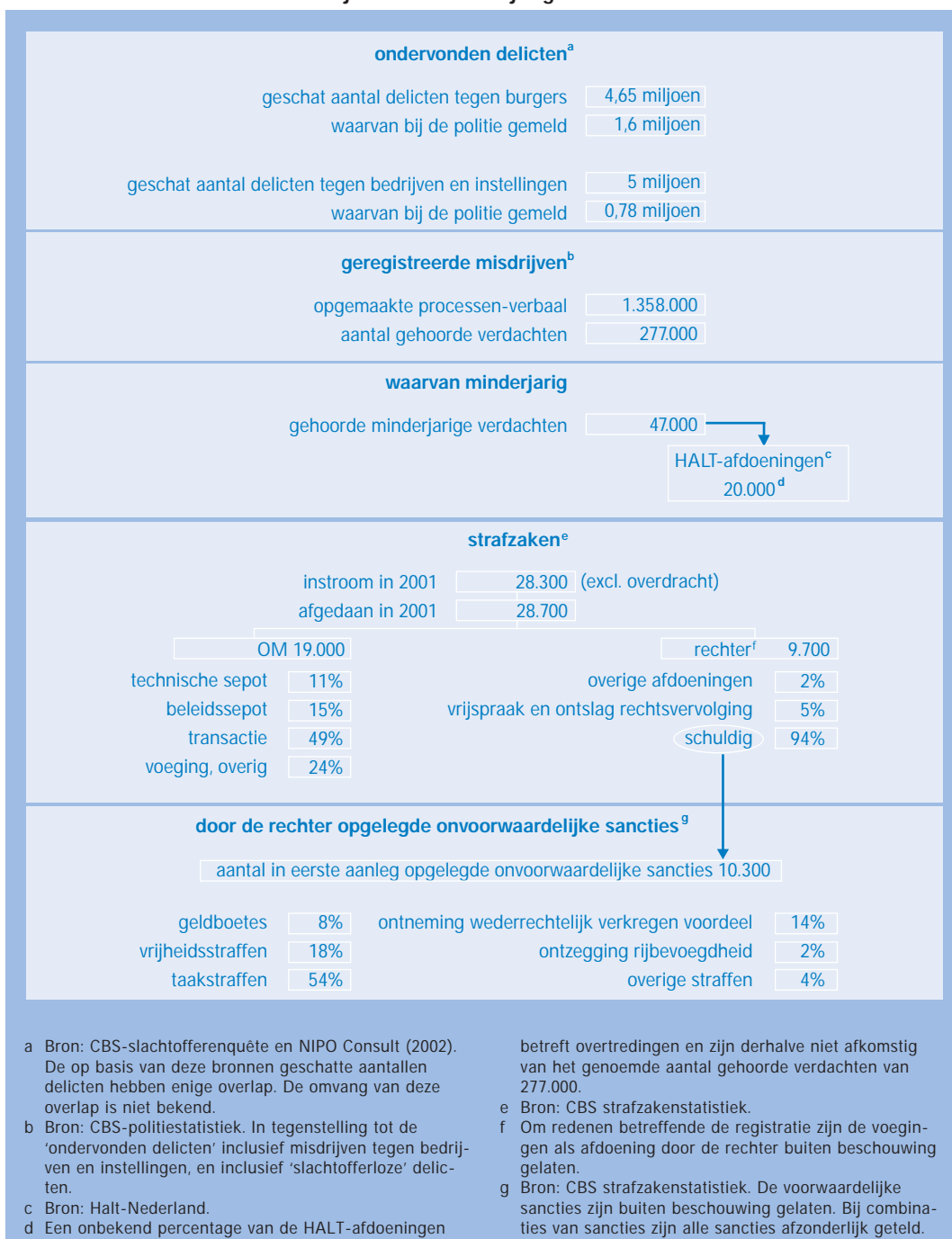
Met 3.600 processen-verbaal en 3.000 gehoorde verdachten hebben de economische delicten een marginaal aandeel in de door de politie geregistreerde criminaliteit. In het vervolgetraject is dit aandeel echter niet meer marginaal: 21.000 transacties en schuldigverklaringen. De vraag waar deze zaken vandaan komen, heeft een tweeledig antwoord: economische zaken worden in 2001 slechts voor 46% door de politie bij het OM aangebracht en in 54% door andere instanties, veelal Bijzondere Opsporingsdiensten (bron: OMDData). Maar ook speelt een rol het feit dat het aantal door de politie bij het OM aangemelde economische delicten (ongeveer 17.000 in 2001) een veelvoud is van het aantal vanwege dit delict gehoorde verdachten. In feite zijn de eerste twee staven door deze ondervertegenwoordiging van de economische delicten in figuur 8.11 niet helemaal vergelijkbaar met de laatste drie. Slechts zelden wordt een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf voor een economisch delict opgelegd (42 in 2001).

8.5 Minderjarigen in de strafrechtsketen, 2001

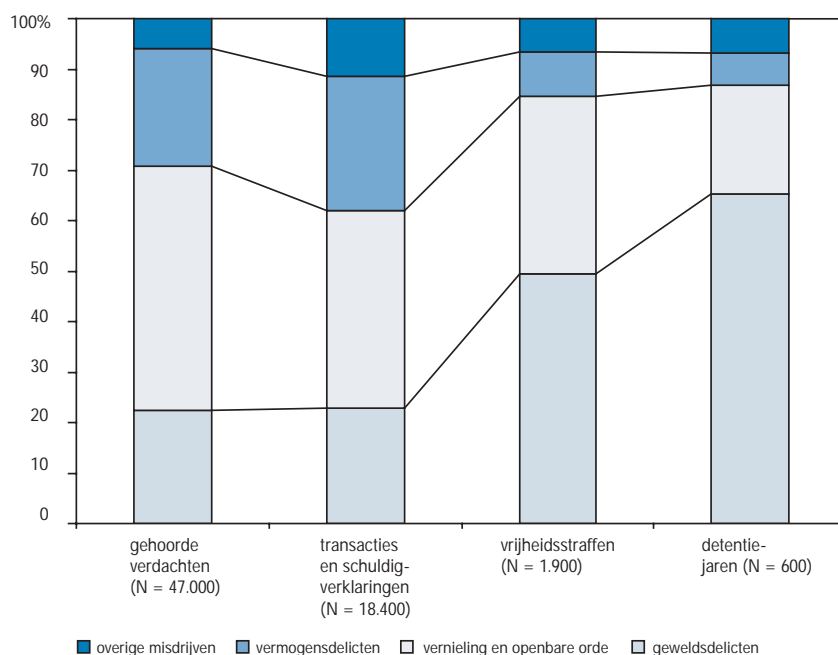
Box 8.2 geeft schematisch de strafrechtsketen voor strafrechtelijk minderjarigen weer. De kanttekeningen die bij box 8.1 worden gemaakt (zie paragraaf 8.1), gelden ook voor box 8.2.

Terwijl minderjarigen 17% van alle door de politie gehoorde verdachten uitmaken, betreft slechts 12% van de bij het OM instromende zaken minderjarige verdachten. Een deel van de door de politie gehoorde minderjarigen wordt naar een Halt-bureau verwezen, maar niet alle 20.000 Halt-afdoeningen die 2001 werden afgerond, waren het gevolg van een gepleegd *misdrijf*. Ook sommige *overtredingen* worden gevolgd door een Halt-afdoening (baldadigheid, vuurwerkdelicten, etc.). Van de in 2001 afgedane strafzaken tegen minderjarigen werd 66% afgedaan door het OM en 34% door de rechter. Bij de minder- en meerderjarigen tezamen was deze verdeling ongeveer 50%-50%. De helft van de zaken van minderjarigen doet het OM af met een transactie. Vaak is dat een taakstraf volgens het officiersmodel (68% van de transacties in 2001). De meest door de rechter aan minderjarigen opgelegde sanctie is de taakstraf: 5.560 in 2001 (zie tabel 5.30 in de bijlagen).

Box 8.2 Stroomschema misdrijven door minderjarigen in 2001

Figuur 8.12 Aandeel delictcategorieën, gepleegd door minderjarigen, in de strafrechtsketen, 2001

Figuur 8.11 liet het relatieve aandeel van de delictcategorieën in de verschillende schakels van de strafrechtsketen zien voor minder- en meerderjarigen tezamen. Figuur 8.12 doet dit voor alleen de minderjarigen in de keten.

De delicten tegen de Opiumwet zijn in deze figuur niet als aparte categorie opgenomen omdat minderjarigen weinig vanwege dit delict met justitie in aanraking komen. Ook is de kolom 'processen-verbaal' weggelaten, omdat processen-verbaal met betrekking tot door minderjarigen gepleegde delicten niet bekend zijn.

Wanneer minderjarigen door de politie worden gehoord, is dat in 48% van de gevallen vanwege een *vermogensdelict* (meestal diefstal, zie tabel 3.24 in de bijlagen). Bij de instroom bij het OM is het aandeel vermogensdelicten verminderd naar 40% en van de opgelegde detentiejaren is nog maar 21% bestemd voor de vermogensdelicten. De geweldsdelicten nemen in loop van de keten een steeds groter aandeel. Bij de gehoorde minderjarigen is het aandeel geweldsdelicten 22%, maar bij de vrijheidsstraffen is het aandeel al 35%. Doordat de vrijheidsstraffen voor geweld relatief lang zijn, is het aandeel bij de detentiejaren 65%. Overigens krijgen zelfs bij de geweldsdelicten maar weinig door de politie gehoorde verdachten uiteindelijk een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf: bijna 400 van de 10.600 gehoorde verdachten. Veruit de meeste verdachten komen uiteindelijk bij een Halt-bureau of bij een taakstrafproject terecht.

Literatuur

Aanwijzing elektronisch toezicht

Staatscourant, nr. 114, 1999 en 2003, 122

Aanwijzing slachtofferzorg

Staatscourant, nr. 141, 1999

Baas, J.

Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV); een literatuurverkenning naar de voor de SOV relevante ervaringen met onvrijwillig geplaatste justitiabele verslaafden in binnen- en buitenland, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1998 WODC-onderzoeksnotities, nr. 1998/4

Bac, J.R. en E.M. Mijnaerends, m.m.v. M.L.C.C. de Bruijn-Lückers

De jeugdige delinquent en het recht, 's-Gravenhage, Elsevier, 2000

Barclay, G., C. Tavares

International comparisons of criminal justice statistics, 2000 London, Home Office, 2002 Issue 05/02

Boendermaker, L.

Justitiële behandelinrichtingen voor jongeren; populatie en werkwijze, Leuven-Apeldoorn, Garant, 1999 (proefschrift)

Bos, J., M. Mehcz

Evaluatie nachtdetentie: eindrapport, Amsterdam, Regioplan, 2001

Bruins, J.

Jeugdreclassering en het nieuwe jeugdstrafrecht, *Proces*, jrg. 74, nr. 10, 1995, pp. 164-172

Bruinsma, G.J.N., H.G. van de Bunt, J.P.S. Fiselier

Hoe onveilig is Nederland? Enkele theoretische en methodische kanttekeningen bij een internationaal vergelijkend victimologisch onderzoek, *Tijdschrift voor Criminologie*, jrg. 32, nr. 2, 1990, pp. 138-155

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

De reductie van het percentage beleidssepots, Voorburg/Heerlen, CBS, 1988, *Recht en Statistiek*, nr. 1

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Profielen van slachtoffers van veel voorkomende criminaliteit, Voorburg, CBS, 1991 *Recht en Statistiek*, nr. 11

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Steeds meer strafzaken gaan door vrijspraak 'over de kop', *Kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid*, jrg. 7, nr. 4, 1994, pp. 6-10

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Vijfennegentig jaar statistiek, Voorburg/Heerlen, CBS, 1994

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Veel voorkomende criminaliteit; kerncijfers 1980-1996, Voorburg/Heerlen, CBS, 1997

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

<http://statline.cbs.nl>, 2002

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Rechtspraak in Nederland 2001, Voorburg/Heerlen, CBS, 2003

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

StatLine databank, Elektronische databank van het CBS, (www.cbs.nl): Mens en maatschappij |, Rechtsbescherming en veiligheid, Voorburg/Heerlen, CBS, 2003

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Criminaliteit en Strafrechtspleging, Voorburg/Heerlen, CBS/Staatsuitgeverij, (diverse jaren)

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Criminele Statistiek, Den Haag, CBS/Staatsuitgeverij, (diverse jaren)

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Justitiële Statistiek, Den Haag, CBS/Staatsuitgeverij, (diverse jaren)

CJIB (Centraal Justitieel Incasso Bureau)

Jaarverslag 1995-2001, Leeuwarden, CJIB (diverse jaren)

Commissie-Donner

Het functioneren van het Openbaar Ministerie binnen de rechtshandhaving, Den Haag, Ministerie van Justitie, 1994

Commissie-Van Traa

Inzake opsporing; eindrapport Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden, Den Haag, Sdu, 1996

Crime trends in Europe

European Journal on Criminal Policy and Research, jrg. 8, nr. 1, maart 2000 (diverse auteurs)

Crombag, H.F.M., P.J. van Koppen, W.A. Wagenaar

De waarde van bewijs in strafzaken, in: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H.F.M. Crombag (red.), *Het hart van de zaak; psychologie van het recht*, Deventer, Gouda Quint, 1997, pp. 245-259

Dienst Nationale Recherche, afdeling onderzoek en analyse

Landelijke criminaliteitskaart 2002, Aangifte- en verdachtenanalyse op basis van HKS-gegevens, Goudriaan, R., F. van Tulder, J. Blank

Dijk, J.J.M van, C.H.D. Steinmetz

De WODC-slachtofferenquêtes 1974-1979, Den Haag, Staatsuitgeverij, 1979
Onderzoek en beleid, nr. 13

Dijk, T. van

Zin en onzin over onveiligheidsgevoelens, SEC, jrg. 10, nr. 6, 1996, pp. 6-8

Directie Criminaliteitspreventie

Bedrijfsleven en criminaliteit; kengetallen uit de eerste Nederlandse slachtofferenquête onder bedrijven, 1988, Den Haag, Ministerie van Justitie, Directie Criminaliteitspreventie, 1990

DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen)

Feiten in cijfers, augustus 2002, Den Haag, Ministerie van Justitie, DJI, 2002

Dorst, A.J.A. van (red.)

Cassatie in strafzaken, Deventer, Tjeenk Willink, 1998 Studiepockets strafrecht, nr. 9

DPJR (Directie Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering)

Criminaliteit en de detailhandel; resultaten van een enquête onder detaillisten, Den Haag, Ministerie van Justitie, DPJR, 1995

DPJR (Directie Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering)

Herhaald slachtofferschap; omvang, verschijningsvormen en mogelijkheden voor een aanpak, Den Haag, Ministerie van Justitie, DPJS, 1996

DPJS (Dienst Preventie, Jeugd en Sancties)

Interne criminaliteit; kenmerken en mogelijkheden voor een aanpak, Den Haag, Ministerie van Justitie, DPJS, 1998a

DPJS (Dienst Preventie, Jeugd en Sancties)

Jaarboek 1998; preventie, jeugd en sancties, Den Haag, Ministerie van Justitie, DPJS, 1998b

DPJS (Dienst Preventie, Jeugd en Sancties)

Jaarboek 2001; preventie jeugd en sancties, Den Haag, Ministerie van Justitie, DPJS, 2002

Egelkamp, M.M.E.

Inflation von Gewalt? Strafrechtliche und kriminologische Analysen von Qualifikationsentscheidungen in den Niederlanden und Deutschland, Groningen: Academisch proefschrift, 2002

Emmerik, J.L. van

TBR en recidive; een beschrijving van ter beschikking gestelden van wie de maatregel is beëindigd in de periode 1974-1979, Den Haag, Staatsuitgeverij, 1985 Onderzoek en beleid, nr. 61

Emmerik, J.L. van

TBS en recidive; een vervolgstudie naar de recidive van ter beschikking gestelden van wie de maatregel is beëindigd in de periode 1974-1979, Arnhem, Gouda Quint, 1989 Onderzoek en beleid, nr. 95

Emmerik, J.L. van

De last van het getal; een overzicht in cijfers van de maatregel tbs, Justitiële verkenningen, jrg. 25, nr. 4, 1999, pp. 9-31

Emmerik, J.L. van

De Terbeschikkingstelling in Maat en Getal, Den Haag, Ministerie van Justitie, 2001

Geerlof, J., T. Spapens, L. van der Vis

Politiemonitor Bedrijven en Instellingen, Den Haag, B&A Groep
Beleidsonderzoek en -advies, 1992

Geveke, H., O. Hennekam, R. Joosten

De paradox van de slachtofferangst, SEC, jrg. 10, nr. 5, 1996, pp. 9-11

Geveke, H., R. Joosten, E. Braam, N. Mertens

Horeca en veiligheid; verslag van een kwantitatief onderzoek onder ondernemers in de Nederlandse horeca – eindrapport, Den Haag, B&A Groep
Beleidsonderzoek en -advies, 1997

Grapendaal, M., P.P. Groen, W. van der Heide

Duur en volume; ontwikkeling van de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf tussen 1985 en 1995, feiten en verklaringen, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1997, Onderzoek en beleid, nr. 163

Grapendaal, M., P.P. Groen, W. van der Heide en Griffioen, R., J. Meerveld, C. Koning

Gemiddelde intramurale behandelduur van terbeschikkinggestelden: Verantwoord beperken NZI, Utrecht, 12 mei 1998

Haan, W.J.M. de, E.F.A.E. de Bie, C. Baerveldt, C. Bouw, Th.A.P.H. Doreleijers, H.P. Ferwerda, J.M.A. Hermanns, P.H. van der Laan

Jeugd en geweld; een interdisciplinair perspectief, Den Haag: Van Gorcum/ Ministerie van VWS, 1999

Heide, W. van der, D.E.G. Moolenaar, F.P. van Tulder

Prognose sanctiecapaciteit 2000-2005: trends en achtergronden, Sancties, 2001, afl. 3

Hielkema, J.

Deskundigen in Nederlandse strafzaken; experts in Dutch criminal cases, Den Haag, Sdu, 1996

Hofer, H. von (ed)

Nordic Criminal Statistics, 1950 – 1995 Stockholm University, Department of Criminology, 1997 Report 1997:2

Huls, F.W.M., M.M. Schreuders, M. H. Ter Horst-van Breukelen, F.P. van Tulder (red.)

Criminaliteit en rechtshandhaving 2000; ontwikkelingen en samenhangen, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 2001 Onderzoek en beleid, nr. 189

Intomart

Criminaliteit en preventie in Nederlandse musea, Hilversum, Intomart, 2000 (in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Directie Cultureel Erfgoed)

Kamerstukken II

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten omtrent de straf van onbetaalde arbeid ten algemene nutte (taakstraffen.) Vergaderjaar 1997-1998, 26 114

Kamerstukken II

Wetsontwerp Toezeggingen aan getuigen in strafzaken, Vergaderjaar 1998-1999, 26 294

Kamerstukken II

Wetsvoorstel herijking van wettelijke strafmaxima, Vergaderjaar 2001-2002, 28 484

Kamerstukken II

Wetsvoorstel invoering van spreekrecht voor slachtoffers, Vergaderjaar 2002-2003a, 27 632

Kamerstukken I

Veiligheidsprogramma, Naar een veiliger samenleving, Vergaderjaar 2002-2003b, 28 600 VII en VI

Kamerstukken II

Wetsvoorstel plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders, Vergaderjaar 2002-2003c, 28 980

Kempkens, L., K. Wittebrood

Wonen, criminaliteit en leefbaarheid, Tijdschrift voor de volkshuisvesting, jrg. 6, nr. 2, 2000, pp. 37-41

Kester, J.G.C., J. Junger-Tas

Criminaliteit en strafrechtelijke reactie; ontwikkelingen en samenhangen, Arnhem, Gouda Quint, 1994 Onderzoek en beleid, nr. 138

Kesteren, J. van, P. Mayhew, J.J.M. van Dijk

Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries; key findings from the 2000 International Crime Victims Survey, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 2000 Onderzoek en beleid, nr. 187

Knaapen, M.H.F.

Internationale rechtshulp in strafzaken; kleine rechtshulp, overdracht strafvervolgning en strafexecutie, Zwolle, Tjeenk Willink, 1996 Nederlandse Staatswetten ed., Schuurman & Jordens, 208a-I

Koopmans, F.A.J.

Het beslissingsmodel van 348/350 Sv, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1996

Korps Landelijke Politiediensten

Landelijke criminaliteitskaart 2000-2001. Aangifte- en verdachtenanalyse op basis van HKS-gegevens, Dienst Nationale Recherche Informatie, Onderzoek en analyse, Zoetermeer 2003

Kruissink, M.

Politie-prestaties meten; problemen en toekomstperspectief, Tijdschrift voor criminologie, jrg. 35, nr. 1, 1993, pp. 27-44

Kruissink, M. en A. Essers

Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit; periode 1980-1999, Den Haag, WODC, 2001

Kruissink, M. en C. Verwers

Het nieuwe jeugdstrafrecht. Vijf jaar ervaring in de praktijk, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 2001

Kruissink, M. en C. Verwers

Jeugdreclassering in de praktijk, Den Haag/Meppel: Ministerie van Justitie, WODC/Boom Juridische uitgevers, 2002

Kruissink, M. en A.A.M. Essers

Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1990-2001, Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC, 2003 (*in voorbereiding*)

Laeven, A.M.W., C. van Vliet

Behandelduur gemeten. Methodieken voor het berekenen van de gemiddelde behandelduur van TBS-gestelden, Utrecht, GGZ Nederland, 2000

Leuw, Ed.

Recidive na ontslag uit tbs, Deventer, Gouda Quint, 1995 Onderzoek en beleid, nr. 141

Leuw, Ed.

Recidive na de tbs; patronen, trends en processen en de inschatting van gevaar, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1999 Onderzoek en beleid, nr. 182

Linckens, P

Detentierecidive; opnieuw ingesloten in een penitentiaire inrichting na ontslag uit detentie, Den Haag, Ministerie van Justitie, Dienst Justitiële Inrichtingen, 2003

Middelhoven, L.K., F.M.H.M. Driessen

Geweld tegen werknemers in de (semi-)openbare ruimte – Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van het Ministerie van Justitie, Utrecht, Bureau Driessen, 2001

Ministerie van Justitie

Rubricering sepotgronden, Den Haag, Ministerie van Justitie, 1986, (interne lijst)

Ministerie van Justitie

Rechtspraak in de 21e eeuw; contourennota modernisering rechterlijke organisatie, Den Haag, Ministerie van Justitie, 1998

Ministerie van Justitie

Juridische infrastructuur in internationaal perspectief, Criminaliteitsbeheersing, Den Haag, februari 2000

Ministerie van Justitie en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Naar een veiliger samenleving, Den Haag, oktober 2002

MKB-Nederland

Ondernemers over criminaliteit en veiligheid, maart 2000 MKB-publicaties (www.mkb.nl)

Moolenaar, D.E.G., F.P. van Tulder, G.L.A.M. Huijbregts, W. van der Heide

Prognose van de sanctiecapaciteit tot en met 2007, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 2002 Onderzoek en Beleid, nr. 196

Mols, G.P.M.F., G. Spong (red.)

De kroongetuige in het Octopus-proces, Deventer, Gouda Quint, 1997

Nelen, J.M.

Integriteitshandhaving in de financiële sector; de rol van het financieel expertisecentrum, Delikt en delinkwent, jrg. 30, nr. 10, 2000, pp. 1038-1045

Nelen, J.M., V. Sabee

Het vermogen te ontnemen; evaluatie van ontnemingswetgeving – eindrapport, Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1998 Onderzoek en beleid, nr. 170

NIPO Consult Amsterdam

Monitor Bedrijven en Instellingen 2002, Handboek Amsterdam, 2002

Perspectief

Terugkeer en preventie; nachtdetentie gestart in Rotterdamse dependance van De Hartelborgt, Perspectief, jrg. 5, nr. 2, 1997, pp. 18-19

Perspectief

Overdag naar school; Commissie 'Lost-Vast' pleit voor nachtdetentie en elektronisch huisarrest, Perspectief, jrg. 6, nr. 1, 1998a, pp. 8-9

Perspectief

Nieuwe wet geeft RECHTEN aan jeugdigen in inrichting; voorstel bij Tweede Kamer ingediend, Perspectief, jrg. 6, nr. 4, 1998b, pp. 25-26

Perspectief

Van cel naar school en terug; Rotterdam experimenteert met nachtdetentie,
Perspectief, jrg. 6, nr. 7, 1998c, pp. 12-14

PMB (Politiemonitor Bevolking)

Meting 1999; landelijke rapportage, Den Haag/Hilversum, Ministerie van
Justitie/Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 1999

PMB (Politiemonitor Bevolking)

Politiemonitor Bevolking 2001; landelijke rapportage; tabellenrapport, Den
Haag/Hilversum, 2001

Richtlijn slachtofferzorg

Staatscourant, nr. 65, 1995 Richtlijn tolkenbijstand in het opsporingsonder-
zoek in strafzaken, *Staatscourant*, nr. 168, 1996

Rovers, B.

*De buurt een broeinest? Een onderzoek naar de invloed van woonomgeving op
jeugdcriminaliteit*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1997

Rovers, B.

*Het aantal opgehelderde misdrijven en gehoorde verdachten neemt al jaren
gestaag af*, Tijdschrift voor de politie, jrg. 61, nr. 11, 1999, pp. 10-14

Schadefonds Geweldsmisdrijven

Jaarverslag 2001

Schemergebied van het straffen, Het

Justitiële verkenningen, 2000 (themanummer, ter gelegenheid van het
afscheid van Henk van de Bunt)

Schoen, E.D., P.R. Defize, M. Bakker

Methodologische evaluatie van de Politiemonitor Bevolking, Den Haag, TNO,
juli 2000

Schreuders M.M., F.W.M. Huls, W.M. Garnier, K.E. Swierstra (red.)

Criminaliteit en rechtshandhaving 1999; ontwikkelingen en samenhangen,
Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1999 Onderzoek en beleid, nr. 180

SCP (Sociaal en Cultureel Planbureau)

Justitie en strafrechtspleging, in: *Sociaal en Cultureel Rapport 2000;*
Nederland in Europa, Rijswijk, SCP, 2000

Slachtofferhulp Nederland

Jaarverslag 2001, Utrecht, Landelijk Bureau Slachtofferhulp Nederland, 2002

Smit, P.R., R.F. Meijer, F.P. van Tulder, P.P.J. Groen

Het ophelderingspercentage nader beschouwd, Den Haag, Ministerie van
Justitie, WODC, Onderzoek en beleid (nog niet gepubliceerd)

Spaans, E.C., C. Verwers

Elektronisch toezicht in Nederland; uitkomsten van het experiment, Den Haag,
Ministerie van Justitie, WODC, 1997 Onderzoek en beleid, nr. 164

Stichting Trendmeter

Criminaliteit treft middenbedrijf steeds zwaarder, Forum, jrg. 4, nr. 4,
26 februari 1998 (middenkatern TrendMeter van het Middenbedrijf)

Stichting Trendmeter

Criminaliteit blijft hoog; ondernemers doen minder aangifte, Forum, jrg. 6, nr.
8, 20 april 2000 (middenkatern TrendMeter van het Middenbedrijf)

Tak, P.J.P. (red.)

Bespiegelingen omtrent de Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden,
Deventer/Antwerpen, Gouda Quint/Kluwer rechtswetenschappen, 1998
Politiestudies, nr. 21

Terlouw, G.J., W.J.M. de Haan, B.M.W.A. Beke

*Geweld: gemeld en geteld; een analyse van aard en omvang van geweld op
straat tussen onbekenden*, Arnhem, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 1999

Terlouw, G.J., P.A. Kamphorst

*Van vast naar mobiel; een evaluatie van het experiment met elektronisch
huisarrest voor minderjarigen als modaliteit voor de voorlopige hechtenis*,
Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 2002 Onderzoek en beleid, nr. 195

Torre, A. van der, B. Kuhry

*Doelmatig dienstverleners; een onderzoek naar de productiestructuur van vier
voorzieningen in de kwartaire sector*, Rijswijk, Sociaal en Cultureel
Planbureau, 1989, Sociale en culturele studie, nr. 11

Vruggink, J.C.

Gepakt en gezakt; invloed van de ontnemingsmaatregel op daders,
Amsterdam, Thela Thesis, 2001

Waard, Jaap de

Veilig onderdak, SEC, jrg. 14, nr. 5, 2000, pp. 7-10

Wang, C.S. (red.)

Begrippenlijst CBS (1998), Kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid,
jrg. 11, nr. 1, 1998, pp. 7-10, Voorburg/Heerlen, CBS, 1998

Wiebrens, C., S. Essers

Schaf het ophelderingspercentage af, Tijdschrift voor de Politie, jrg. 61, nr. 1-2,
1999, pp. 27-34

Wiebrens, C.J., M. Kruissink, G.J. Terlouw

*Vergelijken van politieprestaties; een aanzet tot de ontwikkeling van een
output/effectrapportage van de politie*, Den Haag, Ministerie van Justitie,
WODC, 1992, K-reeks, nr. 21

Wittebrood, K

Buurten en geweldscriminaliteit: een multilevel-analyse, Mens en
Maatschappij, jrg. 75, nr. 2, 2000, pp. 92-109

Wittebrood, K., e.a. (red.)

Nederlanders over criminaliteit en rechtshandhaving, Deventer, Gouda Quint,
1997

Wittebrood, K.

Trends in jeugdgeweld, Justitiële Verkenningen, jrg. 26, nr. 1, pp. 21-34, 2000

Bijlage 1

Samenstelling van de klankbordgroep

Voorzitter

prof. dr. C.D. van der Vijver Universiteit Twente (hoogleraar politiestudies) en
Internationaal Politie Instituut Twente (directeur)

Leden

drs. C.J. Wiebrens	Openbaar Ministerie, Parket-Generaal, Afdeling Ontwikkeling en Onderzoek, beleidsadviseur
mr. dr. W.L. Borst	Ministerie van Justitie, Directie Handhaving, senior beleidsadviseur
drs. F.W.M. Huls	CBS, hoofd Taakgroep Rechtsbescherming en veiligheid
drs. B. van der Linden	Ministerie van Justitie, Directie Sancties, Reclassering & Slachtofferzorg, programma- manager Terugdringen Recidive
dr. F.P. van Tulder	Raad voor de rechtspraak, afdeling Ontwikkeling, senior adviseur

Bijlage 2

Informatiebronnen

In deze publicatie zijn veel verschillende informatiebronnen gebruikt, die allemaal een gedeelte van de strafrechtsketen betreffen: slachtofferenquêtes onder de bevolking, de Politiestatistiek, het Herkenningsdienstsysteem van de politie (registratie van pv's van aangifte van misdrijven), periodieke self report-studies, COMPAS (de zaken die uiteindelijk naar het OM gaan en daar ingeschreven worden), en de systemen die de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen registreren. In deze bijlage wordt ingegaan op de gebruikte gegevensbronnen: kenmerken van de bron, informatiegebied, de periodiciteit van de dataverzameling, de relaties met andere informatiesystemen, privacyaspecten, beperkingen, eigendom en beheer en toekomstverwachtingen voor het systeem.

1 De slachtofferenquêtes

Er worden veel delicten gepleegd die niet in de officiële registraties worden opgenomen: het slachtoffer heeft besloten om geen aangifte te doen, de politie kan alleen maar een waarschuwing hebben gegeven, of het incident komt nooit aan het licht. Om een beter beeld te krijgen van alle delicten, dus ook van het *dark number*, kan aan een steekproef uit de bevolking worden gevraagd, naar slachtofferschap, van criminaliteit. Ook onveiligheidsgevoelens en andere aspecten in verband met criminaliteit kunnen via enquêtes in kaart worden gebracht. De eerste slachtofferenquête in Nederland werd in 1973 gehouden (Fiselier). In de periode 1973-1979 werden deze jaarlijks door het WODC uitgevoerd (Van Dijk en Steinmetz). Sinds 1980 heeft het CBS – tot 1985 in overleg met het WODC – dergelijke enquêtes regelmatig gehouden: in de periode 1981-1985 gebeurde dit jaarlijks, na 1985 telkens in de oneven jaren, via de Enquête Slachtoffers Misdrijven (ESM). Met ingang van 1992 is de Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid (ERV) de opvolger van de ESM. Deze continue enquête is in 1997 opgenomen in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS), een continu CBS-onderzoek naar verschillende aspecten van de leefsituatie van de Nederlandse bevolking.

Sinds 1993 wordt om de twee jaar in opdracht van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de Politiemonitor Bevolking (PMB) uitgevoerd. Voor internationale vergelijking wordt sinds 1989 om de drie à vier jaar een slachtofferenquête uitgevoerd in diverse landen in en buiten Europa (de International Crime Victims Survey (ICVS)).

Kenmerken van slachtofferenquêtes

Slachtofferenquêtes vormen een eigen en onafhankelijke bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit. De slachtofferenquêtes zijn opgezet met als doel inzicht te krijgen in de totale omvang van de criminaliteit, vooral in die criminaliteit die niet in de officiële registraties wordt opgenomen, via een

waarnemingsmethode die onafhankelijk is van de politieregistratie. De gegevens uit de slachtofferenquêtes hebben betrekking op het begin van de strafrechtelijke keten. Elk delict waarvan iemand slachtoffer wordt, kan in principe worden aangegeven bij de politie, en kan daarmee in theorie bijdragen tot opsporing en aanhouding van mogelijke verdachten. Als men de landelijke slachtofferenquêtes als een opeenvolgend geheel in de tijd ziet, zijn er drie momenten aan te wijzen waarop een duidelijke trendbreuk mogelijk is. De eerste ligt in 1980, bij de overgang van de WODC-slachtofferenquête naar de ESM; de tweede is in 1993, toen de ESM overging in de ERV; de derde in 1997, toen de ERV opgenomen werd in het POLS. Deze overgangen zijn gepaard gegaan met grotere of minder grote wijzigingen in onderzoeksdesign, vraagstelling, frequentie en/of periodiciteit. De PMB vormt sinds 1993 met een tweejaarlijkse periodiciteit een eigen reeks.

Beperkingen van slachtofferenquêtes

In de slachtofferenquêtes zijn de definities van een 'delict' niet gelijk aan de strafrechtelijke definities, zoals die in de Politiestatistiek en de justitiële statistieken worden gehanteerd. De betrouwbaarheid van de bevindingen is afhankelijk van (onder andere) het aantal respondenten en het aantal aangetroffen delicten in de steekproef. Ook het (beperkte) geheugen van de geënquêteerden kan de resultaten beïnvloeden, doordat respondenten zich bepaalde gebeurtenissen niet meer juist herinneren of verkeerd in de tijd plaatsen ('telescoping'). Verder wordt alleen over delicten met aanwijsbare slachtoffers gerapporteerd. Gegevens over slachtofferloze delicten (zoals heling en drugshandel) komen niet voor. Zeer zware vormen van geweld, zoals moord, komen per definitie evenmin voor.

1.1 WODC-slachtofferenquête (1973-1980)

Informatiegebied

Tot 1977 was de bevolking van Nederland van 18 jaar en ouder in particuliere huishoudens de doelpopulatie, daarna van 16 jaar en ouder. Opgenomen zijn gegevens over de omvang van de criminaliteit, in de vorm van slachtofferpercentages, verschillen in slachtofferschap tussen bevolkingsgroepen, gegevens over aard en omstandigheden van de gepleegde delicten, de mate waarin door de slachtoffers aangifte wordt gedaan en een schriftelijke verklaring (pv) wordt ondertekend.

De volgende delictsoorten worden onderscheiden: handtastelijkheden op straat met seksuele bedoelingen, bedreiging/mishandeling op straat (vanaf 1975), inbraak thuis (particulieren), fietsendiefstal, bromfietsendiefstal, diefstal van personenauto (vanaf 1974), diefstal uit personenauto, zakkenrollerij/diefstal van portemonnee, beschadiging van eigendom (vanaf 1975), aanrijding buiten schuld, aanrijding buiten schuld plus doorrijden dader. Verder zijn opgenomen: de wijze van aangifte, de redenen waarom eventueel geen aangifte is gedaan, eventuele aanvullende gegevens (schade, letsel, tijdstip, wapengebruik, en dergelijke), preventiemaatregelen in verband met criminaliteit; achtergrond-

kenmerken van de respondent, zoals leeftijd, geslacht, sociale klasse; kenmerken van de woongemeente, zoals inwonertal, en de vier grote steden (G4: Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag).

Een adressenbestand van de Dienst Omroepbijdragen dient als steekproefkader, waaruit jaarlijks een steekproef van 10.000 à 12.500 (start)adressen getrokken is; voor de G4 is oversampling toegepast. Bij één persoon per huishouden is – in principe de jongst aanwezige man, anders de jongst aanwezige vrouw – een persoonlijk interview op basis van een papieren vragenlijst afgenomen. In 1980 werden in totaal circa 6.000 respondenten geïnterviewd. Bij 42% van de start-adressen werd een interview gerealiseerd.

Periodiciteit van de dataverzameling

Het onderzoek is uitgevoerd in elk van de jaren 1974-1980, en in 1981 op beperkte schaal in verband met voortzetting van de slachtofferenquêtes door het CBS.

Beperkingen

Een beperking van de WODC-slachtofferenquête is de verandering betreffende de leeftijd van de respondent: tot 1977 personen van 18 jaar en ouder, daarna 16 jaar en ouder. De gegevens uit eerdere jaren zijn in latere jaren gecorrigeerd. Verder is het aantal onderzochte delictsoorten tussen 1973 en 1975 uitgebreid.

Eigendom en beheer

Bestanden zijn via het Steinmetz-archief in Amsterdam voor onderzoeksdoeleinden beschikbaar.

1.2 CBS-slachtofferenquêtes (1980-heden)

Informatiegebied

De bevolking van Nederland van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens vormt de doelpopulatie van de slachtofferenquête. In alle CBS-slachtofferenquêtes wordt van verschillende soorten delicten en delictgroepen vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in het voorgaande kalenderjaar (ESM) of in de twaalf voorgaande maanden (ERV, POLS); hoeveel van deze voorvallen bij de politie zijn gemeld en bij hoeveel een document (pv) is ondertekend. Bij de ERV en het POLS wordt verder nog geschat hoeveel delicten in Nederland hebben plaatsgevonden. Verder worden vragen gesteld over gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit en over preventiemaatregelen tegen criminaliteit. De ESM onderscheidt handtastelijkheden binnen en buiten, exhibitionisme, bedreigingen binnen en buiten, inbraak, (brom)fiets-/autodiefstal, diefstal uit of vanaf auto, zakkenrollerij, overige diefstal (niet eerder genoemd), beschadiging van auto, overige vernielingen (niet eerder genoemd) en doorrijden na aanrijding.

ERV en het POLS onderscheiden geweldsdelicten, zoals seksuele delicten (in de ERV alleen aan vrouwen gevraagd), mishandeling, bedreiging; vermogens-

delicten, zoals inbraak, fietsendiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij en overige diefstal; vandalisme, zoals diefstal vanaf/beschadiging aan auto, overige vernielingen; doorrijden na ongeval; kwaadwillige telefoontjes (wordt niet als delict geteld); overige delicten (worden niet verder geanalyseerd).

Kenmerken van respondenten en/of het huishouden zijn in alle CBS-enquêtes: leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, huishoudenssamenstelling, opleidingsniveau, inkomen, tijdsbesteding en dergelijke. Het belangrijkste geografisch kenmerk is de urbanisatiegraad of de stedelijkheid van de woongemeente. De CBS-slachtofferenquêtes zijn gebaseerd op een steekproef. De in de jaren 1981 en 1982 uitgevoerde ESM bestond hoofdzakelijk uit een personensteekproef, die voor enkele gemeenten werd aangevuld met een adressensteekproef. Vanaf 1983 is voor de ESM, en voor de ERV, het steekproefkader gebaseerd op het postafgiftepuntenbestand van de PTT. Per huishouden werd in de ESM slechts één persoon ondervraagd. Anders dan in de ESM werden in de ERV per huishouden, indien aanwezig, twee personen van 15 jaar en ouder geïnterviewd. De POLS-steekproeven ten slotte zijn personensteekproeven die worden getrokken uit de Gemeentelijke Bevolkingsadministratie (GBA). In de ESM zijn steeds 5.000 à 10.000 personen ondervraagd. De ERV bevat jaarlijks 5.000 respondenten uit circa 3.000 adressen. In het POLS worden jaarlijks circa 50.000 personen voor het gehele onderzoek ondervraagd, van wie 10.000 voor het onderdeel Slachtofferschap. Vragen over onveiligheidsgevoelens worden aan circa 5.000 respondenten gesteld. Er wordt per soort enquête herwogen naar achtergrondvariabelen als leeftijd, geslacht en mate van verstedelijking. Alle enquêtes worden mondeling (face to face) afgenomen bij persoonlijk bezoek door een enquêteur.

Periodiciteit van de dataverzameling

De ESM is uitgevoerd in elk van de jaren 1981-1985, sindsdien tot en met 1993 alleen in de oneven jaren. De ERV is uitgevoerd in elk van de jaren 1992-1996, het POLS wordt jaarlijks uitgevoerd sinds 1997.

Beperkingen

Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met andere slachtofferenquêtes, zoals de Politie-monitor Bevolking en de Internationale Slachtofferenquête (ICVS). Ook de onderlinge vergelijkbaarheid tussen ESM en ERV is beperkt. De vergelijkbaarheid tussen de ERV en het POLS is beter, omdat de vraagstelling nauwelijks is gewijzigd.

Eigendom en beheer

De slachtofferenquêtes worden zelfstandig uitgevoerd door het CBS. Bestanden voor gebruik door derden worden beheerd door het WSA en zijn (tegen betaling) voor derden beschikbaar. De bestanden zijn niet herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

1.3 Politie-monitor Bevolking

De PMB is opgezet met als doel het verkrijgen van inzicht in door de bevolking ervaren buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap van criminaliteit en de kwaliteit van de basispolitiezorg. Deze informatie dient deels als aanvulling op geregistreerde gegevens over criminaliteit, vooral ten behoeve van het beleid op regionaal (politieregio's) en landelijk niveau, en daarnaast ten behoeve van andere lokale relevante beleidseenheden. Net als de andere slachtofferenquêtes gaan de verzamelde gegevens over criminaliteit aan het begin van de strafrechtssketen. De doelpopulatie van de PMB is de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens van Nederland, van de afzonderlijke politieregio's en van eventuele andere onderscheiden administratieve eenheden. Vooralsnog wordt de PMB elke twee jaar uitgevoerd.

Informatiegebied

Ook de PMB heeft betrekking op aantallen slachtoffers, het wel of geen (ondertekende) aangifte doen, de reden van eventuele aangifte, en eventuele geleden schade; voorts op het oordeel over het optreden van de politie, redenen van eventuele ontevredenheid, en preventieadviezen en informatie over slachtofferhulp. Daarnaast worden vragen gesteld over problemen in de buurt met betrekking tot diverse vermogensdelicten, verkeersoverlast, dreiging en verloedering, gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit, preventiemaatregelen tegen inbraak, andere contacten van burgers met de politie en de tevredenheid hierover, en beschikbaarheid, zichtbaarheid, functioneren en optreden van de politie in de eigen buurt.

De zogenoemde objectgebonden delicten zijn die delicten die de woning of een voertuig als object hebben: (poging tot) inbraak (woning als object), fietsendiefstal, autodelicten, diefstal uit/vanaf de auto en vernieling aan de auto.

Persoonsgebonden delicten zijn: verkeersdelicten (aanrijding met doorrijden); geweldsdelicten, zoals bedreiging, mishandeling, portemonneediefstal met geweld; en overige delicten, zoals portemonneediefstal zonder geweld, overige diefstal, overige vernieling en andere delicten. De achtergrondkenmerken zijn beperkt; standaard worden alleen landelijke en regionale gegevens gepresenteerd. Er vindt geen standaardrapportage plaats naar kenmerken van respondenten en/of het huishouden waartoe zij behoren. In 1991 is wel een analyse uitgevoerd naar leeftijd (jongeren) en stedelijkheid. De steekproef van telefoonadressen wordt getrokken uit het PTT-telefoonregister. Per onderzoeksperiode worden er 50.000 à 75.000 personen geïnterviewd. De interviews worden telefonisch afgenomen, met behulp van een computergestuurde vragenlijst. Er wordt herwogen naar geslacht, leeftijd en politieregio (of een kleinere lokale eenheid indien van toepassing). De respons in 1999 was 46%, variërend per politieregio van 39% tot 55%.

Periodiciteit van de dataverzameling

Het onderzoek wordt sinds 1993 (na een beperkt onderzoek in 1990 in

25 Nederlandse gemeenten) om de twee jaar uitgevoerd. Gevraagd wordt naar de ervaringen van de respondenten in de twaalf maanden voorafgaand aan de interviewdatum. De (telefonische) interviews zijn geconcentreerd in de maanden januari t/m maart.

Beperkingen

De vergelijkbaarheid met andere slachtofferenquêtes wordt beperkt door verschillen in (onder andere) het steekproefkader (telefoonregister versus personen- versus adressensteekproef), de herweging, de methode van dataverzameling (telefonisch versus persoonlijk), de vraagstelling en -volgorde van (onder andere) delicten, en de presentatie van resultaten (centeringsbasis; (sub)totaalcijfers voor groepen van delicten).

Eigendom en beheer

De onderzoeken worden uitgevoerd in opdracht van de ministeries van BZK en Justitie, en zijn primair gericht op de afzonderlijke politieregio's. Kleinschaligere indeling (afzonderlijke gemeenten, politiedistricten) is mogelijk tegen betaling. Rapportage vindt plaats in de vorm van 27 rapporten: een landelijk rapport, een landelijke tabellenset, en 25 rapporten voor de afzonderlijke politieregio's. De PMB is in bestandsvorm voor derden beschikbaar bij de ministeries van Justitie en BZK.

1.4 De Slachtofferenquête Bedrijven

De Slachtofferenquête Bedrijven (SEB) is opgezet met als doel het verkrijgen van inzicht in door bedrijven ervaren slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit, de als gevolg daarvan ondervonden schade, de (kosten van) preventie-maatregelen en verzekeringsmogelijkheden tegen criminaliteit. Net als de andere slachtofferenquêtes gaan de verzamelde gegevens over het begin van de strafrechtsketen: elk delict waarvan een bedrijf slachtoffer wordt, kan worden aangegeven bij de politie, en kan daarmee in theorie bijdragen tot opsporing en aanhouding van mogelijke verdachten. De enquête is tot dusver nog maar eenmaal, in 1988/1989, integraal uitgevoerd.

Kenmerken

De doelpopulatie van de SEB is de totale populatie van bedrijfsvestigingen van commerciële bedrijven in Nederland. (Semi-)overheidsbedrijven en instellingen op het terrein van gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke dienstverlening en dergelijke zijn uitgesloten.

Informatiegebied

Ook in de SEB wordt een beeld geschetst van het percentage slachtoffers, van het aantal ondervonden delicten, en van de eventuele geleden schade. Tevens wordt geïnformeerd naar preventie-maatregelen in verband met criminaliteit en de daaraan verbonden kosten, en naar de mogelijkheden om zich te verzekeren

tegen eventuele schade als gevolg van criminaliteit. In de SEB wordt een onderscheid gemaakt tussen interne criminaliteit (gepleegd door eigen werknemers) en externe criminaliteit (derden als dader). Onder de laatste wordt verstaan: vernieling, inbraak, diefstal en bedreiging van personeel in functie. Onder interne criminaliteit wordt verstaan: vernieling/sabotage, diefstal, fraude, automatiseringscriminaliteit en bedrijfspionage. De eenheid van analyse is de individuele bedrijfsvestiging. Als achtergrondkenmerken zijn alleen branche, grootteklasse (aantal werknemers) en regio opgenomen.

Methode van dataverzameling

De SEB is een enquête onder een steekproef van bedrijfsvestigingen (in 1988 totaal circa 350.000). De steekproef is onderverdeeld naar branches (op basis van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI)). In totaal zijn ruim 1.250 bedrijfsvestigingen geënquêteerd; de respons bedroeg 48%; er was geen selectieve non-respons. Om de nauwkeurigheid van de uitkomsten te verbeteren, is herwogen naar branche, grootteklasse en regio.

Periodiciteit van de dataverzameling

Het onderzoek is (na een methodologisch vooronderzoek) met deze reikwijdte tot nu toe alleen in 1989 uitgevoerd. (Wel zijn incidenteel in bepaalde branches afzonderlijke, meer gedetailleerde deelonderzoeken uitgevoerd, zoals in de detailhandel.) De onderzoeksuitkomsten hebben betrekking op het kalenderjaar 1988.

Relaties met andere informatiesystemen

Slachtofferenquêtes, en dus ook de SEB, vormen een eigen en onafhankelijke bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit.

Beperkingen

De grootste beperking is het ontbreken van actuele gegevens vanwege het (tot nu toe) eenmalige karakter van het onderzoek met deze reikwijdte. Methodologische problemen bij dergelijk onderzoek onder bedrijven (en instellingen) liggen onder meer in de grote verscheidenheid in aard en omvang van diverse bedrijfsvestigingen, in de aard van de delicten waarmee verschillende branches te maken hebben, in de beschikbaarheid van de gevraagde informatie, en in de verscheidenheid van vestigingen als functionele commerciële, juridische, economische of andere eenheden binnen een bedrijf of onderneming. De vergelijkbaarheid met resultaten uit andere slachtofferenquêtes onder bedrijven (waaronder specifieke branches) is beperkt vanwege verschillen in (onder andere) de aard, detaillering, vraagformulering en -volgorde van de delicten.

Privacyaspecten

Aangezien er geen rapportage plaatsvindt naar individuele kenmerken van bedrijfsvestigingen of ondernemingen en de bestanden niet beschikbaar zijn voor derden, is op de gegevens uit de SEB geen privacyreglement voor derden van toepassing.

Eigenaar en beheer

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken (destijds) en Justitie door het Bureau Van Dijk en Van Soomeren BV (thans Van Dijk, Van Soomeren en Partners). Er is een uitgebreide rapportage (verkrijgbaar bij het onderzoeksbureau) en een beknopt samenvattend rapport (verkrijgbaar bij het ministerie van Justitie, directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid).

Toekomst

Er zijn voornemens om – al dan niet in gewijzigde vorm – dit onderzoek periodiek uit te voeren. In dit verband is juli 2000 in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Justitie een adviesrapport opgesteld inzake een te ontwikkelen Monitor Bedrijven en Instellingen (MBI).

1.5 De Monitor Bedrijven en Instellingen (MBI)

De Monitor Bedrijven en Instellingen is opgezet met als doel het verkrijgen van een betrouwbaar beeld van de criminaliteits- en veiligheidssituatie van bedrijven en instellingen in Nederland.

Net als de andere slachtofferenquêtes gaan de verzamelde gegevens over het begin van de strafrechtsketen.

Kenmerken

De doelpopulatie van de MBI wordt gevormd door bedrijven en instellingen uit de volgende sectoren:

- landbouw, jacht en bosbouw, visserij
- industrie
- bouwnijverheid
- detailhandel en autoreparatie
- groothandel
- horeca
- vervoer, opslag en communicatie
- financiële instellingen en zakelijke dienstverlening
- openbaar bestuur en onderwijs
- gezondheids- en welzijnszorg
- cultuur, recreatie en overige dienstverlening

Informatiegebied

In de MBI staan de door de bedrijven en instellingen ondervonden delicten centraal. Per delict komt een aantal zaken aan bod, zoals voorkomen, frequentie, schade, aangiftegedrag etc. Tevens wordt geïnformeerd naar preventiemaatregelen in verband met criminaliteit en de daaraan verbonden kosten, en naar de mogelijkheden om zich te verzekeren tegen eventuele schade als gevolg van criminaliteit.

De eenheid van analyse is de individuele bedrijfsvestiging. Als achtergrondkenmerken zijn alleen branche, grootteklasse (aantal werknemers) en regio opgenomen.

Methode van dataverzameling

De SEB is een enquête onder een steekproef van bedrijfsvestigingen (in 1988 totaal circa 350.000). De steekproef is onderverdeeld naar branches (op basis van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI)). In totaal zijn ruim 1.250 bedrijfsvestigingen geënuquêteerd; de respons bedroeg 48%; er was geen selectieve non-respons. Om de nauwkeurigheid van de uitkomsten te verbeteren, is herwogen naar branche, grootteklasse en regio.

Periodiciteit van de dataverzameling

In 2000 heeft NIPO Consult in samenwerking met onderzoeks- en adviesbureau ES&E een pilot gehouden in drie sectoren. In 2002 is de enquête voor het eerst uitgevoerd. De ze meting is te beschouwen als een nulmeting. De onderzoeksuitkomsten hebben betrekking op het kalenderjaar 2001.

Relaties met andere informatiesystemen

Slachtofferenquêtes, en dus ook de MBI, vormen een eigen en onafhankelijke bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit.

Beperkingen

Methodologische problemen bij dergelijk onderzoek onder bedrijven (en instellingen) liggen onder meer in de grote verscheidenheid in aard en omvang van diverse bedrijfsvestigingen, in de aard van de delicten waarmee verschillende branches te maken hebben, in de beschikbaarheid van de gevraagde informatie, en in de verscheidenheid van vestigingen als functionele commerciële, juridische, economische of andere eenheden binnen een bedrijf of onderneming. De vergelijkbaarheid met resultaten uit andere slachtofferenquêtes onder bedrijven (waaronder specifieke branches) is beperkt vanwege verschillen in (onder andere) de aard, detaillering, vraagformulering en -volgorde van de delicten.

Privacyaspecten

Aangezien er geen rapportage plaatsvindt naar individuele kenmerken van bedrijfsvestigingen of ondernemingen en de bestanden niet beschikbaar zijn voor derden, is op de gegevens uit de SEB geen privacyreglement voor derden van toepassing.

Eigenaar en beheer

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties door Nipo Consult Amsterdam. Er is een samenvattend rapport 'Slachtofferschap criminaliteit bij bedrijven en instellingen' beschikbaar.

2 De Politiestatistiek

Gegevens over ter kennis van de politie gekomen criminaliteit worden door het Centraal Bureau voor de Statistiek verzameld in de Politiestatistiek. In de Politiestatistiek worden niet alleen de delicten waarvoor een pv is opgemaakt geregistreerd, maar ook de mutaties in de dagrapporten. De diepgang van de verzamelde gegevens is daarentegen beperkt. De Politiestatistiek beoogt inzicht te geven in de samenstelling en de ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit en de inspanning van de politie ter bestrijding hiervan. De data zijn in de loop der tijd enorm uitgebreid: van een paar kenmerken van de opsporing en enkele wetten (voornamelijk het Wetboek van Strafrecht) tot bijna alle kenmerken van de opsporing, gegevens van de verdachten, aangevers en veel artikelen uit het Wetboek van Strafrecht en andere wetten. De gegevens in de Politiestatistiek komen rechtstreeks van de politiekorpsen die deze speciaal voor het CBS samenstellen. Tot in de jaren negentig gebeurde de schriftelijke vastlegging van misdrijven door middel van dagrapporten en/of pv's. In toenemende mate maakte de politie gebruik van geautomatiseerde systemen van incidentenregistratie. Vanaf 1997 worden de gegevens per incident (misdrijf of andere activiteit) naar het CBS gestuurd, verzameld naar type misdrijf en dergelijke; soms per wetsartikel, soms per groep van wetsartikelen of van een aantal wetten. Alle misdrijven die door de politie zijn geregistreerd (een aangifte-pv of een dagrapportenmutatie), moeten (kunnen) in de Politiestatistiek opgenomen worden. De gegevens komen op gemeenteniveau binnen; elke regionale indeling kan worden gemaakt, zoals naar arrondissement, politieregio, provincie, grootte van de gemeente, en mate van verstedelijking.

Informatiegebied

De gegevens hebben betrekking op misdrijftype, aangifte, opgehelderde zaak, gehoorde verdachten, invezekeringstelling en voorgeleiding, pv naar het OM. De misdrijven zijn onderverdeeld naar wetten, regelingen en besluiten, per wetboek eventueel uitgesplitst naar wetsartikelen. De kenmerken van de verdachte zijn geslacht en minder- of meerderjarigheid.

Periodiciteit van de dataverzameling

Sinds 1948 worden de gegevens per kwartaal naar het CBS gestuurd. Door de onregelmatige inzendingen van de politieregio's is het niet mogelijk per kwartaal te publiceren. Er wordt jaarlijks gepubliceerd.

Relaties met andere informatiesystemen

De Politiestatistiek is een op zichzelf staand informatiesysteem. Vanaf 1997 leveren de politieregio's het grondmateriaal voor de Politiestatistiek vanuit de incidentenregistraties XPol en BPS. Per incident of activiteit van de politie worden de gegevens uit deze basisprocessensystemen geselecteerd en aangeleverd. De BPS regio's zenden hun gegevensbestanden per kwartaal. Van de XPOL regio's ontvangt het CBS een jaarbestand.

Beperkingen

De Politiestatistiek is beperkt tot de door de politie geregistreerde criminaliteit, en kent de gangbare beperkingen van registratieregimes en -cultuur. Echter, ze geeft belangrijke informatie over het werkaanbod van de politie en is een bruikbaar instrument bij het voorspellen van de werkdruk van de politie, voorzover veroorzaakt door criminaliteit.

Eigendom en beheer

Het CBS verzamelt, bewerkt en publiceert de politiecijfers. Tevens maakt het bureau een jaarbestand waarvan het eigenaar en beheerder is. Het privacyreglement is niet van toepassing, aangezien diepgaande persoonsgegevens ontbreken.

3 Het Herkenningsdienstsysteem

Het Herkenningsdienstsysteem is een landelijk dekkend systeem dat sinds 1986 door de politie gebruikt wordt om gegevens te registreren. Omdat de verschillende politieregio's het systeem beheren, is feitelijk sprake van Herkenningsdienstsysteemen: voor elke politieregio en de Koninklijke Marechaussee (KMar) één.

Het HKS bevat gegevens over het begin van de strafrechtsketen. Het gaat hier om de registratie door de politie van crimineel gedrag.

Informatiegebied

Het HKS bevat zowel de aangiftegegevens van misdrijven, als de persoonsgegevens van de verdachten daarvan. Tegen een verdachte kunnen één of meer processen-verbaal zijn opgemaakt. Een tegen een verdachte opgemaakt proces-verbaal wordt in onderliggende rapportage aangeduid met de term 'antecedent'. Een proces-verbaal, oftewel antecedent, kan bestaan uit een of meer misdrijven (delicten). Zo kan een persoon van bijvoorbeeld een (of meerdere) winkeldiefstal(len) en een woninginbraak verdacht zijn.

Opgenomen worden personen die minimaal 12 jaar zijn en tegen wie als verdachte van een misdrijf proces-verbaal is opgemaakt. Ook minderjarigen die door de politie wegens misdrijf of overtreding naar Halt worden verwezen, moeten sedert 1996 in het HKS worden geregistreerd.

Het HKS bevat informatie over bijvoorbeeld het delict, het tijdstip waarop het gepleegd werd, de modus operandi, maar ook persoonskenmerken van de verdachten als geboortedatum, geslacht, nationaliteit en aanwezigheid van verslavingsproblematiek. Ook is de informatie over antecedenten van de verdachten beschikbaar. Het HKS is zelfs het enige bestand dat op het niveau van de politie de gegevens bevat van alle geregistreerde antecedenten van verdachten in Nederland. Dit biedt de mogelijkheid tot een waardevolle verdieping in informatie over verdachten. De antecedenten kunnen bestaan uit 'automatische' antecedenten (koppeling van plaats, verdachte en gepleegd

delict, zodat informatie van de verdachte en van de aangifte gecombineerd kan worden) en 'handmatige' antecedenten (de meer uitgebreide informatie uit het proces-verbaal van aangifte ontbreekt).

Periodiciteit van de dataverzameling

In principe wordt elk pv opgenomen, dus er is sprake van een continue registratie van feiten.

Relaties met andere informatiesystemen

Het HKS is een op zichzelf staand registratiesysteem. Informatie die in HKS wordt opgenomen, registreert de politie ook in andere bedrijfsprocessensystemen.

Beperkingen

Natuurlijk heeft het HKS ook zijn beperkingen. Daarvan dient de gebruiker van de informatie zich bewust te zijn. De daders die niet gepakt zijn, delicten waarvan geen proces-verbaal is opgemaakt, of de delicten die onbekend blijven bij de politie, worden niet geregistreerd. Selectiemechanismen kunnen een rol spelen bij de registratie in het HKS en leiden tot vertekeningen. In het HKS worden alleen natuurlijke personen opgenomen; rechtspersonen zijn uitgesloten van opname. Gegevens van de bijzondere opsporingsdiensten (bijvoorbeeld FIOD, ECD, douane) zijn uitgezonderd van registratie.

Verder zijn de politieregio's niet altijd eenduidig in de registratiewijze van een delict. De registratie is bijvoorbeeld mogelijk niet uniform indien een verdachte naar een andere (politie)regio verhuist, of een delict pleegt in een (politie)regio waar hij niet woonachtig is. In de praktijk blijkt dat de politieregio waarin de verdachte woont, het meest complete beeld van de verdachte heeft. Daarom zijn bij de analyse de gegevens gerangschikt naar de gemeente waarin verdachten wonen. Overleden verdachten dienen twee jaar na dato uit het bestand gehaald te worden. Dit is echter niet van invloed op het onderhavige selectiejaar.

Gegevens van aangehouden verdachten tegen wie binnen de zes maanden na opname in het HKS (voorlopige opname) nog geen proces-verbaal is opgemaakt, worden verwijderd. De verjaring van gegevens levert een beperking op die van invloed kan zijn op de interpretatie van de HKS-uitkomsten. Dit doet zich vooral voor bij de interpretatie van gegevens over het verleden van verdachten. Als regel wordt de informatie over verdachten na verloop van tijd uit het HKS verwijderd indien zij een aantal jaren niet meer voor nieuwe delicten als verdachten geregistreerd worden. De verjaringsregels impliceren een zekere mate van vertekening in het beeld van de in het verleden gepleegde delicten. De gestelde termijnen zijn echter dermate lang en lopen zo snel op dat al met al toch een behoorlijk beeld, ook van het delictsverleden, verkregen kan worden. Desalniettemin is het mogelijk dat vooral bij oudere verdachten, waarvan momenteel slechts één of een beperkt aantal delicten uit het verleden bekend is/zijn, een incompleet beeld bestaat.

Eigendom en beheer

De verschillende politieregio's zijn eigenaar van het systeem. Vanuit deze regio's wordt het systeem gevoed. Om gegevens aan het HKS te onttrekken, heeft de IT-organisatie van het KLPD de (mede door het WODC gefinancierde) DEX-module (Data-extractie) ontwikkeld. De DEX-module is verder uitgebreid en verbeterd. Het is daarmee recent mogelijk geworden om geautomatiseerd een landelijk HKS-bestand te maken. Zo kunnen verdachten, die in meerdere politieregio's geregistreerd staan, worden geïdentificeerd en tot één unieke verdachte herleid. Een speciaal daarvoor in het leven geroepen beheersinstantie bewaakt de toegang tot dit bestand.

Het HKS valt onder de privacywetgeving. Bewerking van de data vindt echter plaats met geanonimiseerde gegevens.

4 Self report-studies

Niet alle criminaliteit wordt in de politiestatistiek geregistreerd. Veel delicten – vooral relatief minder ernstige feiten zoals graffiti, vernieling en winkeldiefstal – komen nooit ter kennis van de politie (zie ook elders in deze bijlage). Self report-onderzoek geeft inzicht in dit *dark number*.

Beperkingen

Self report-onderzoek kent een aantal beperkingen. Heel globaal zijn er de volgende problemen te onderscheiden. In de eerste plaats zijn er vertekeningen die met het geheugen van de ondervraagde te maken hebben. In de tweede plaats kunnen er vertekeningen optreden doordat jongeren delicten verzwijgen maar omgekeerd ook doordat jongeren juist overdrijven en opscheppen over delicten die zij niet gepleegd hebben. Zowel 'onder'- als 'overrapportage' kunnen dus voorkomen. In de derde plaats worden de uitkomsten van self report-onderzoek beïnvloed door allerlei methodische aspecten zoals de steekproeftrekking en -samenstelling (non-respons), de wijze van dataverzameling (face-to-face interviews, zelf-invullijsten die al dan niet op een laptopcomputer kunnen worden ingevuld, enzovoort), de volgorde van de enquêtevragen en de formulering van de vragen.

4.1 De CBS self report-enquête

De CBS self report-enquête is een onderdeel van een representatieve enquête onder jongeren van 12-29 jaar. Het doel van het meer omvattende onderzoek is een overzicht te geven van de leefsituatie van jongeren in algemene zin.

Gevraagd wordt onder meer naar schoolbeleving, vrijetijdsbesteding, arbeidsomstandigheden, problemen met ouders en drugsgebruik.

Informatiegebied

Een onderdeel van het omvattende onderzoek betreft het daderschap van kleine criminaliteit. Er wordt naar de volgende delicten gevraagd: zwartrijden, onder invloed rijden, graffiti, vandalisme, brandje stichten, meedoen aan gevecht, mishandeling, winkeldiefstal, prijsjes in een winkel verwisselen, diefstal op school, diefstal op het werk, fietsdiefstal, heling, wapen ter verdediging bij zich dragen, iemand verwonden met een wapen en bedreiging. Per delict is eerst gevraagd of de respondent dit ooit heeft gepleegd, vervolgens of dit ook het afgelopen jaar is geweest en hoe vaak dan wel.

Het invullen van de enquête geschiedt door de respondent zelf, rechtstreeks in de computer. De overige delen van de enquête worden gevraagd en vervolgens ingevoerd in de computer door een interviewer. Het is dus voor het grootste deel een 'face to face' enquête.

Periodiciteit van de dataverzameling

De periodiciteit van de dataverzameling is eenmaal per drie jaar.

Relaties met andere informatiesystemen

De enquête onder jongeren is een periodieke module van het grotere integratieve jaarlijkse onderzoek POLS, waarin sinds 1997 ook de ERV is opgenomen.

Beperkingen

De beperkingen zijn hetzelfde als de beperkingen die hiervoor reeds besproken zijn.

Eigendom en beheer

De self report-enquête is onderdeel van de periodieke CBS-dataverzamelingen.

4.2 *Het WODC self report-onderzoek*

Ongeveer elke twee jaar verricht het WODC self report-onderzoek onder jongeren op landelijke schaal, waarbij informatie ingewonnen wordt over – onder meer – criminele gedragingen van jongeren van 12-17 jaar (zie o.a. Kruissink en Essers, 2001).

Informatiegebied

De delicten vallen alle grotendeels onder de noemer 'kleine criminaliteit'. In de loop der tijd is de vragenlijst uitgebreid met extra vragen over bepaalde actuele onderwerpen – zoals bedreiging en bezit en gebruik van wapens. Voorafgaand aan de meest recente dataverzamelingsronde is de formulering van een aantal items gemoderniseerd, iets waar al langere tijd de noodzaak toe gevoeld werd (zie Kruissink en Essers, 2003).

Naast de vragen over delictgedrag ('ooit' en 'in het afgelopen jaar'), worden vragen gesteld over vormen van risico- of probleemgedrag zoals spijbelen,

alcohol- en drugsgebruik en pesten, en wordt een aantal vragen over demografische en sociaal-economische achtergrondkenmerken aan de jongeren gesteld.

Periodiciteit van de dataverzameling

Ongeveer tweejaarlijks wordt een aselecte steekproef van ongeveer 1.000 12-17-jarige jongeren geënquêteerd, voor het eerst is dat in 1986 gebeurd. De meest recente ronde heeft plaatsgevonden in de eerste helft van 2002. De referentieperiode waarop de vragen betrekking hebben, betreft de afgelopen twaalf maanden.

Relaties met andere informatiesystemen

Het self report-onderzoek is een zelfstandige informatiebron. Er zijn geen relaties met andere informatiesystemen.

Privacyaspecten

De jongeren worden thuis door een medewerker van een onderzoeksbureau bezocht. Er vindt dan een 'face-to-face'-interview plaats waarbij de jongere antwoordt en de medewerker van het onderzoeksbureau de antwoorden invoert in een laptop. Echter, het gedeelte over het plegen van delicten wordt zonder tussenkomst van de medewerker direct door de respondent zelf ingevoerd in de laptop. De medewerker bemoeit zich niet met de beantwoording van deze vragen. Deze werkwijze is gekozen om de invloed van van sociaal-wenselijke antwoordtendenties te minimaliseren.

Beperkingen

Ook hier zijn de beperkingen hetzelfde als de hierboven besproken algemene beperkingen. De ondervertegenwoordiging van etnische minderheden in de steekproeven is altijd een belangrijk probleem bij dit onderzoek geweest. In de meest recente gegevens speelt dit probleem voor het eerst niet.

Eigendom en beheer

Het WODC voert al meer dan tien jaar self report-onderzoek onder jeugdigen uit. Eigendom en beheer van de data berusten bij het WODC.

Toekomstverwachtingen

Het ligt in de bedoeling om dit type onderzoek periodiek voort te zetten.

4.3 Het Nationaal Scholierenonderzoek

Het Nationaal Scholierenonderzoek is een bron die specifieke informatie verschaft over jongeren. Dit onderzoek wordt vanaf 1990 periodiek uitgevoerd door het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD). Opdrachtgevers zijn onder meer het NIBUD, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Informatiegebied

Het NSO verschaft informatie over een groot aantal aspecten van de leefsituatie van ongeveer tienduizend scholieren tussen de 12 en 20 jaar uit het reguliere voortgezet onderwijs. Met behulp van deze monitor wordt het gedrag, de gezondheid, opvattingen en ideeën over financiën, leefwijze en toekomst van de huidige generatie scholieren in kaart gebracht.

Periodiciteit van de dataverzameling

Gegevens worden periodiek verzameld met behulp van schriftelijke vragenlijsten (steekproefeenheid: school; entiteit: personen; steekproefmethode: clustersteekproef school/klas; mailing naar alle onderwijsinstellingen; representatieve selectie uit aanmeldingen).

Frequentie van de enquête: 1984, 1990 en sindsdien in principe tweejaarlijks. NSO '99: veldwerkperiode: december 1999-februari 2000; steekproefomvang: ca. 30.000 uitgezette vragenlijsten in het voortgezet onderwijs en ca. 4.000 in het basisonderwijs; respons: ca. 14.000 personen in voortgezet onderwijs en ca. 3.000 in het basisonderwijs.

Relaties met andere informatiesystemen

Het NSO is een zelfstandige informatiebron. Er zijn geen relaties met andere informatiesystemen.

Privacyaspecten

De vragenlijsten worden anoniem en klasgewijs ingevuld.

Beperkingen

Vanaf het jaar 1999 worden ook scholieren uit groep 8 van het basisonderwijs geënquêteerd. Een knelpunt dat zich bij de laatste editie van het NSO voordeed, was de magere vertegenwoordiging van scholieren uit het middelbaar beroeps-onderwijs (mbo).

Eigendom en beheer

Uitvoerder van het veldwerk is het NIBUD. Eigendom en beheer berust bij NIBUD en SCP. De laatste versie ligt bij het Steinmetz-archief en wordt daar ook beheerd.

Toekomstverwachtingen

Het ligt in de bedoeling om dit type onderzoek periodiek voort te zetten.

5 De CBS-statistiek Rechtbankstrafzaken

Informatie over rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie en de rechter wordt binnen het huidige stelsel van criminaliteitsstatistieken verzameld in de CBS-statistiek Rechtbankstrafzaken. Indien van een strafzaak het proces-verbaal

naar het desbetreffende (arrondissements)parket gezonden wordt, besluit het OM of al dan niet vervolgd wordt.¹ De informatie over de jaren 1960-1982 is beschikbaar op papier, verspreid in CBS-jaarpublicaties: Justitiële statistiek, Criminele statistiek, Toepassing der Wegenverkeerswet, Statistiek jeugd-criminaliteit en de (verzamel)publicatie Maandstatistiek politie, justitie en brandweer. Voor de jaren 1982-1991 zijn de relevante onderdelen samengebracht in een nieuwe publicatie Criminaliteit en Strafrechtspleging. Sinds het verslagjaar 1991 komen in een samenwerkingsverband tussen het ministerie van Justitie en het CBS gegevens over criminaliteit en strafrechtspleging beschikbaar vanuit het Communicatiesysteem OM-Parket Administratiesysteem, kortweg COMPAS genoemd. De gegevens van de Criminele statistiek zijn ontleend aan de afschriften van de informatiestaten afkomstig van opsporingsinstanties en via het parket, en van de afloopberichten waarop de parketten de afloop der strafzaken per fase van behandeling aan het CBS melden. De Justitiële statistiek geeft een overzicht van de omvang en de aard van de werkzaamheden van de diverse rechterlijke colleges, waaronder rechtspraak in rechtbankstrafzaken. In de publicatie Criminaliteit en Strafrechtspleging zijn alle door het OM afgedane strafzaken en de door diverse rechterlijke colleges berechte criminaliteit opgenomen.

Informatiegebied

De periode 1960-1982 wordt gekenmerkt door een zeer gedetailleerde weergave in papieren publicaties. In de periode 1982-1991 is de detaillering in de gepubliceerde informatie verminderd. Wel bleef het mogelijk gedetailleerdere gegevens dan de gepubliceerde op te vragen. Vanaf 1990 zijn in COMPAS gegevens opgenomen over de ingeschreven zaken bij het OM alsmede de afdoening van zaken door OM en rechter. Het systeem bevat een grote hoeveelheid gegevens over het verloop en de afloop van elke strafzaak, inclusief gegevens over de betrokken verdachte/dader.

Periodiciteit van de dataverzameling

Er is sprake (geweest) van een continue registratie, zij het dat de verwerking van de gegevens in de loop van de jaren/perioden zeer verschillend is geweest. De gegevens zijn verwerkt per kalenderjaar. Een strafzaak die binnen een kalenderjaar bij verschillende colleges in behandeling is, is ook meer dan eenmaal in de overzichten opgenomen.

Relaties met andere informatiesystemen

Uit COMPAS worden speciaal voor statistische doeleinden ten behoeve van het CBS aparte bestanden vervaardigd waarin elke strafcasus als individueel gegeven traceerbaar is. COMPAS vormt de basis van het systeem Rapsody, een beleidsinformatiesysteem van het OM.

¹ Tegenwoordig vindt in toenemende mate reeds een beoordeling plaats bij de politie door een gedetailleerde OM-functionaris in het kader van het zgn. 'Aanhouden en Uitreiken'-principe (AU).

Beperkingen

De overgang op COMPAS-gegevens had aanvankelijk negatieve invloed op de beschikbaarheid van statistische gegevens: een deel van de uitkomsten in de eerste jaren dat het systeem voor statistische doeleinden werd gebruikt (1991, 1992 en 1993) kwam niet (volledig) beschikbaar; bovendien leidde de beschikbaarheid van een elektronisch systeem ertoe dat de inzending van berichtgeving via formulieren sterk terugliep en in enkele gevallen voortijdig werd gestaakt. Op deze wijze is informatie over een deel van de ingeschreven zaken en vrijwel alle afdoeningen door het OM over de jaren 1991 en 1992 verloren gegaan.

In mindere mate geldt dit ook voor 1993. Ook de cijfers over afdoeningen door de rechter kenden onderrapportage, waardoor op dit gebied over de periode 1991-1993 alleen de totaalcijfers betrouwbaar genoeg zijn voor statistische analyse. Een deel van de uitkomsten moest worden geschat. Met vertraging verscheen in 1994 de eerste publicatie *Criminaliteit en Strafrechtspleging* nieuwe stijl.

Ook na 1993 bleek de berichtgeving onvolledig te zijn geweest en was sprake van onderrapportage. Door het CBS is daarop besloten om in samenwerking met de berichtgevers tot een revisie van de basisgegevens over te gaan. Om praktische redenen is gekozen voor 1994 als startjaar van de revisie. De voorliggende publicatie is gebaseerd op de resultaten van deze revisie. De herziene cijfers komen in de plaats van alle eerder gepubliceerde gegevens over ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken vanaf 1994. Overigens leidden deze inspanningen tot tal van verbeteringen in de gegevensonttrekking vanuit COMPAS.

Eigendom en beheer

De basisgegevens uit de periode van 1960-1991 zijn in beheer van het CBS. Gegevens daaruit zijn voor statistische doeleinden beschikbaar. Vanaf 1991 is er een samenwerkingsverband tussen het ministerie van Justitie, als eigenaar van de COMPAS-informatie, en het CBS. De ontwikkeling van het systeem geschiedt in nauwe samenwerking met het CBS, aangezien de gegevens de basis vormen voor alle statistische informatie over strafzaken. Alle statistische uitkomsten zijn gebaseerd op geanonimiseerde basisgegevens.

6 De Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie

In de jaren 1992-1996 zijn de Algemene Documentatieregisters, waarin de zogenoemde 'strafbladen' werden bijgehouden, geautomatiseerd en samengevoegd in een landelijk systeem, het Justitiële Documentatie Systeem (JDS). De Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) bevat een selectie uit en soms een bewerking van de gegevens uit het JDS.

Informatiegebied

De gegevens in de OBJD zijn geanonimiseerde, persoonsgebonden gegevens over aard en onherroepelijke afdoening van alle misdrijven en een aantal overtre-

dingen, die na 1996 door de rechterlijke macht in behandeling zijn genomen. Het bevat ook een aantal persoonsgegevens, kennisgevingen van gebeurtenissen na het vonnis (bijv. tenuitvoerleggingen of het verstrijken van de proeftijd) en gegevens over buitenlandse strafzaken. De plegers kunnen zowel natuurlijke personen als rechtspersonen zijn.

Van alle personen die na 1996 met justitie in aanraking zijn gekomen, is de justitiële voorgeschiedenis ingevoerd. De OBJD is ten aanzien van deze personen een historisch bestand, dat nog steeds aangevuld wordt. Personen met een strafblad, die na de automatisering geen justitiecontacten meer hebben gehad, zijn met hun personalia op een index geplaatst: op het moment dat zij een nieuw contact hebben wordt hun voorgeschiedenis alsnog ingevoerd.

Periodiciteit van de dataverzameling

De gegevens in de OBJD worden ieder kwartaal aangevuld.

Relaties met andere informatiesystemen

Het bronsysteem JDS betreft dagelijks gegevens uit COMPAS, het administratiesysteem van de arrondissementsparketten. Voorts bevat het gegevens van de hoven, de Hoge Raad en het Centraal Justitiële Incasso Bureau (CJIB).

Uit COMPAS worden ook bestanden aan het CBS geleverd ten behoeve van de statistieken over vervolging en berechting in eerste aanleg. COMPAS is tevens de basis voor OMDATA (voorheen Rapsody), een beleidssysteem van het OM. OMDATA bevat gegevens over vervolging en berechting in eerste aanleg en voor kantonzaken tevens over hoger beroep.

De strafrechtmonitor (SRM) bevat zeer gedetailleerde informatie over strafzaken uit de strafdossiers van een tweejaarlijkse steekproef.

Beperkingen

De OBJD is vanaf 1996 volledig, in de jaren daarvoor bevat het alleen gegevens over personen en hun strafzaken als er ook na 1996 een justitiecontact is geweest. Alle gegevens blijven wel beschikbaar: de gegevens die in het JDS geschoond worden blijven in de OBJD bestaan.

De OBJD heeft de gegevens over de onherroepelijke afdoeningen. Dit betekent dat vonnissen in eerste aanleg alleen opgenomen worden als dit vonnis onherroepelijk is geworden. Als er hoger beroep is ingesteld blijft de zaak in het JDS en de OBJD een openstaande zaak tot het vonnis in hoger beroep onherroepelijk is geworden. De gegevens over deze laatste uitspraak worden dan geregistreerd, niet die van het vonnis in eerste aanleg.

Eigendom en beheer

De OBJD is eigendom van de plaatsvervangend Secretaris Generaal van Justitie. Het WODC is strategisch beheerder, de Centrale Justitiële Documentatiedienst is tactisch en functioneel beheerder.

De OBJD is aangemeld bij de Registratiekamer in het kader van de WPR.

De database is geanonimiseerd, waardoor er in principe geen restricties op het

gebruik zijn. Voor gebruik van de OBJD, waarbij men over persoonsgebonden gegevens dient te beschikken, moet toestemming van de minister tot inzage in de justitiële documentatie worden verkregen.

Toekomst

Het JDS is ingericht voor de levering van de justitiële documentatie van individuen aan derden. De gegevens zijn daardoor niet altijd even geschikt voor analyses ten behoeve van onderzoek en beleid. Sommige gegevens worden reeds bewerkt voordat zij in de OBJD terecht komen. In de toekomst zullen meer van deze voorbewerkingen gerealiseerd worden, waardoor de kwaliteit en het directe bruikbaarheid van de gegevens uit de OBJD zal toenemen.

7 De informatiesystemen tenuitvoerlegging sancties

Er zijn vele soorten straffen en maatregelen die kunnen worden opgelegd. Elk van die soorten afdoeningen kent zijn eigen registratiesystemen van binnenkomst en tenuitvoerlegging (executie). Zo is er een systeem dat de celcapaciteit en doorstroom registreert en het Centraal Justitieel Incasso Bureau.

7.1 Centraal Justitieel Incasso Bureau

Het CJIB in Leeuwarden heeft een belangrijke taak met betrekking tot de uitvoering van opgelegde sancties. CJIB biedt, in zaken die daarvoor in aanmerking komen, namens het OM en de politie transacties aan en draagt zorg voor de inning van de transactiebedragen. Zaken waarin het transactiebedrag niet is betaald, worden weer doorgestuurd naar het OM ter verdere vervolging. Executie van strafrechtelijke vonnissen met een financiële sanctie (boetes, schadevergoedingsmaatregelen, ontneming wvv) worden zelfstandig door het CJIB afgewikkeld, onder verantwoordelijkheid van het OM. Ook bij de tenuitvoerlegging van andere soorten vonnissen als taakstraffen en bepaalde gevangenisstraffen speelt het CJIB een belangrijke rol. Bij die vonnissen neemt het CJIB een groot deel van het administratieve proces voor haar rekening, zorgt voor doorgeleiding aan de met tenuitvoerlegging belaste instantie en bewaakt de voortgang.

Sinds het CJIB werd ingesteld als bureau belast met de inning van administratieve sancties bij verkeersovertredingen is het takenpakket in de loop der jaren uitgebreid met de eerdergenoemde processen. Daardoor zijn niet van alle processen gegevens over dezelfde jaren beschikbaar. De inning van strafrechtelijke boetes verzorgt het CJIB vanaf 1994. De gegevens over strafrechtelijke boetes zijn vanaf 1995 volledig. Over inning van schadevergoedingsmaatregelen is vanaf 1996 informatie beschikbaar. Inning van ontnemingsmaatregelen is sinds 1996 aan het CJIB opgedragen. Overigens geschiedde incassering van ontnemingsmaatregelen ook door het OM, vooral in de overgangperiode na 1996. Het TRIAS-systeem voor de registratie van (politie)transacties is sinds 2000

operationeel. De gegevens uit dat systeem zijn vanaf het jaar 2001 voldoende betrouwbaar.

Informatiegebied

In deze publicatie betreft de gebruikte informatie de afwikkeling van (politie)transacties en executie van de strafrechtelijke vonnissen waarmee het CJIB is belast: geldboetes, opgelegde maatregelen ter ontneming van wv en schadevergoedingsmaatregelen. De geldboetes betreffen zowel misdrijven en overtredingen. Het is voor het CJIB niet goed mogelijk hierin onderscheid te maken.

Periodiciteit van de dataverzameling

De registratie is continu. Gegevens ten behoeve van de statistiek worden per jaar bij het CBS aangeleverd.

Relaties met andere informatiesystemen

Het CJIB ontvangt langs elektronische weg gegevens over aan te bieden transacties van de politie, en uit de negentien COMPAS-systemen van arrondissementsparketten. Deze worden vastgelegd in het TRIAS-systeem. TRIAS meldt de afloop weer terug aan de COMPAS-systemen. Gegevens over te executeren vonnissen ontvangt het CJIB eveneens uit COMPAS en van de vijf ressortsparketten. Verder bestaan koppelingen met systemen van diverse andere ketenpartners van het CJIB (DJI, reclassering). Voor statistiek en onderzoek is de informatie van het CJIB aanvullend ten opzichte van andere informatiebronnen die op COMPAS zijn gebaseerd (CBS, OMDATA).

Eigendom en beheer

Houder en gegevensbeheerder is het CJIB, het eigendom is gekoppeld aan COMPAS. Het systeembeheer is deels in handen van de Facilitaire Dienst Rechterlijke Organisatie (FDRO), een gemeenschappelijke ondersteunende organisatie van Openbaar Ministerie en gerechten. De gegevens in de systemen van het CJIB zijn niet rechtstreeks toegankelijk voor derden zoals het WODC. Het CJIB is bij het beheer en het gebruik van de gegevens waarvan zij houder is, gebonden aan de privacywetgeving.

7.2 Registratie gevangeniswezen (TULP/GW)

TULP/GW dient om het primaire proces in de inrichtingen van het Gevangeniswezen te ondersteunen. Het is een landelijke applicatie en staat lokaal bij elke inrichting van het gevangeniswezen van de DJI. De landelijke applicatie wordt beheerd door ICT Services DJI te Gouda. De informatie in TULP is een feitelijke registratie van gegevens van gedetineerden en van de inrichtingen. TULP wordt gebruikt voor een aantal afgeleide secundaire informatiebronnen: de module stuurinformatie van het hoofd-

kantoor DJI (TULP-SI), en de module CBS-tape. De informatie over het Gevangeniswezen is vooral ontleend aan TULP-SI.

Informatiegebied

De gegevens hebben betrekking op de gedetineerden en op de inrichtingen waarin zij verblijven: personen, zaken, cellen, bestemmingen, doorlooptijden en aantallen dagen straf. Variabelen zijn onder andere: insluitingstitel gedetineerden, geslacht, geboortedatum; zaakgegevens zoals parketnummer, datum uitspraak, opgelegde straf, parket van uitspraak; en inrichtingsgegevens zoals soort inrichting, bestemmingen binnen de inrichting, aantal cellen. Binnen TULP is er een continue registratie.

Relaties met andere systemen

TULP ontvangt en levert gegevens aan VIP (VerwijsIndex Personen), levert gegevens per maand aan TULP-SI (stuurinformatie voor DJI) en tweemaal per jaar gegevens aan het CBS.

Beperkingen

Door datacommunicatieproblemen is de maandelijks levering van de in- en uitstroomrecords vanuit de inrichtingen aan de centrale beleidsinformatiemodule TULP-SI de afgelopen twee jaar niet geheel volledig geweest. Als gevolg hiervan is het niet mogelijk gebleken om de aantallen in- en uitgestroomde gedetineerden over de jaren 2001 en 2002 exact vast te stellen. Met de bouw van TULP-MIR verwacht DJI deze problemen in de toekomst te voorkomen.

Eigendom en beheer

Houder van de informatie is de minister van Justitie, voor hem de directeur Gevangeniswezen. Per inrichting of complex vindt de opslag van de gegevens plaats. Het beheer van het systeem is in handen van ICT Services DJI te Gouda. Het systeem voldoet aan de eisen van Wet bescherming persoonsgegevens.

Toekomst

Tulp-SI gaat in de tweede helft van 2003 op in TULP-MIR (MIR = Management Informatie Reservoir). In TULP-MIR zullen ook andere managementsystemen die zijn afgeleid van het basissysteem TULP/GW, worden ondergebracht. De functionaliteit voor de gebruiker zal aanzienlijk worden verbeterd. Alle interfaces van TULP/GW die TULP-MIR voeden zijn grondig getest, functionele verbeteringen zijn aangebracht en de gegevensopslag is uitgebreid. De gegevens zijn toegankelijker dan voorheen waardoor bijvoorbeeld het centraal georganiseerde plaatsingsproces efficiënter kan verlopen. Voorts is het mogelijk om op managementniveau dagelijks inzicht te verkrijgen verkregen in de ontwikkeling van de celcapaciteit en de bezetting. TULP-MIR biedt ook veel meer garantie op een volledige vulling van de records in vergelijking met het oude TULP-SI.

7.3 Registratie Justitiële Jeugdinstellingen (TULP/JJI)

TULP/JJI is een landelijk geïmplementeerd informatiesysteem waarop alle rijks- en particuliere justitiële jeugdinstellingen zijn aangesloten, alsmede het hoofdkantoor DJI en een aantal niet-justitiële instellingen waar het ministerie van Justitie plaatsen heeft ingekocht. Het systeem wordt door de instellingen gebruikt voor de pupillenadministratie en het registreren en onderhouden van gegevens betreffende de instelling zelf. Daarnaast genereert het systeem onder meer capaciteits- en bezettingsgegevens, bevolkingsgegevens en gegevens over de orde en veiligheid (incidenten en maatregelen) binnen de instelling. TULP/JJI speelt een belangrijke rol bij de centrale selectie en plaatsing van jeugdigen in justitiële jeugdinstellingen. Verder levert TULP/JJI stuur- en beleidsinformatie. DJI beschikt over een speciale module waarmee grotere databestanden kunnen worden samengesteld. Iedere jeugdige die bij een justitiële jeugdinstelling wordt aangemeld, op de wachtlijst wordt geplaatst dan wel in de instelling wordt opgenomen, wordt geregistreerd in TULP/JJI en krijgt een eigen, uniek registratienummer. Dit nummer wordt bij iedere (nieuwe) opname binnen de sector justitiële jeugdinstellingen gebruikt.

Informatiegebied

De gegevens die in TULP/JJI worden opgenomen, zijn onder andere persoonskenmerken van de jeugdigen, gegevens over de huidige en eventueel vorige (tevens in verband met recidive) en volgende verblijfslocatie(s), verblijfstitel(s), opleggende instantie, gepleegde feiten, reden van uitschrijving. Met behulp van de speciale beleidsinformatiemodule kunnen peildatumbestanden, locatie-historische bestanden (plaatsingen, uitplaatsingen, trajecten van jeugdigen) en titel-historische bestanden (titels/titelwijzigingen) worden samengesteld. Voorts bevat TULP/JJI informatie over onder andere de beschikbare capaciteit, bezetting, wachtlijstplaatsingen, enzovoort.

Periodiciteit van de dataverzameling

TULP/JJI is een betrekkelijk nieuw registratiesysteem. In juni 1997 is de laatste justitiële jeugdinstelling aangesloten, zodat vanaf dat moment gesproken kan worden van een landelijke dekking. Er is sprake van een continue registratie.

Relaties met andere informatiesystemen

In TULP/JJI wordt het VIP-nummer van de jeugdige (nog) niet geregistreerd. De gegevens kunnen daardoor niet gekoppeld worden aan latere gegevens van dezelfde persoon in het gevangeniswezen.

Eigendom en beheer

Houder van de informatie in TULP/JJI is de minister van Justitie. De informatie is opgeslagen bij de individuele instellingen en centraal op het Hoofdkantoor DJI. Het beheer van de informatie berust bij de instellingsdirecteuren en bij het

Hoofdkantoor DJI. Het systeem voldoet aan de eisen van Wet bescherming persoonsgegevens.

8 De internationale gegevensbronnen

8.1 *International Crime Victims Survey*

De ICVS, een internationale slachtofferenquête, geeft informatie over delicten zoals door slachtoffers ondergaan. De enquête wordt gehouden onder auspiciën van het Nederlandse ministerie van Justitie, het Engelse Home Office en de United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute (UNICRI). De gegevens worden verzameld door middel van een telefonische enquête, met per land tussen de 1.000 en 4.000 respondenten. Circa twintig, voornamelijk westerse, geïndustrialiseerde landen doen mee aan de dataverzameling.

Informatiegebied

De enquête gaat over de ervaringen die mensen hebben met delicten. Slachtofferloze delicten komen per definitie niet voor. Er bestaat uit de aard van de zaak een verschil in definitie tussen de waarneming van het slachtoffer van het delict en de strafrechtelijke definitie ervan. Van de delicten registreert men de kenmerken: ondervonden misdrijf, zoals het soort misdrijf (autodiefstal, vandalisme, diefstal uit auto/huis, diefstal van fiets, inbraak, diefstal met geweld, geweldsmisdrijven, seksuele misdrijven); of het delict is aangegeven bij de politie; enzovoort. Als persoonskenmerken kent de ICVS variabelen als leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, maatschappelijke positie, informatie over preventiegedrag, enzovoort.

Periodiciteit van de dataverzameling

De ICVS is tot dusver afgenomen in de jaren 1989, 1992, 1996 en 2000.

Relaties met andere informatiesystemen

De ICVS is op te vatten als een onafhankelijk systeem. Er bestaat wel overlap met landelijke slachtofferenquêtes. Omdat het een enquêteonderzoek betreft, op basis van steekproeven in de afzonderlijke landen, bestaat er enige afhankelijkheid met de bestanden waaruit de steekproeven zijn getrokken. Vergelijking is mogelijk met (nationale en internationale) politiecijfers (omdat aangiftecijfers zijn opgenomen).

Beperkingen

De voornaamste beperking van de ICVS is dat niet alle delicten zijn opgenomen. Ook delicten zonder slachtoffer of met een bedrijf als slachtoffer, komen niet voor. Een bron van onzekerheid is voorts het geheugen van de respondent (weet deze de juiste gebeurtenissen te herinneren en deze ook juist in de tijd te plaatsen?); dat geldt ook bij binnenlandse slachtofferenquêtes.

Eigendom en beheer

De gegevens uit het ICVS zijn verkrijgbaar bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Leiden. Er is geen privacyreglement van toepassing op de ICVS.

Toekomst

Naar verwachting zal deze enquête ook in de toekomst om de drie à vier jaar uitgevoerd worden.

8.2 European Sourcebook

Het European Sourcebook bestaat uit een database en een publicatie, waarin een zo compleet mogelijk beeld van de gehele strafrechtsketen gegeven wordt. Tot dusver zijn 39 landen in het European Sourcebook opgenomen. Aan de hand van door elk land afzonderlijk ingevulde vragenlijsten wordt de database gemaakt. Waarop de gegevens gebaseerd zijn, is van land tot land verschillend: sommige landen leveren hun informatie aan op basis van primaire bronssystemen, andere aan de hand van statistische publicaties. Er wordt geen steekproef getrokken.

Informatiegebied

Het informatiegebied omvat in principe de gehele strafrechtsketen, inclusief slachtofferenquêtes. In de praktijk ligt de nadruk op de gegevens vanaf opsporing tot en met tenuitvoerlegging. Meestal betreft de registratie het aantal misdrijven per delictsoort, vaak ook leveren de landen informatie over aantallen veroordelingen en aantallen gedetineerden. De delictcategorieën zijn moord en doodslag, mishandeling, verkrachting, diefstal met geweld, diefstal, autodiefstal, fietsendiefstal, inbraak en drugsdelicten. Als persoonskenmerken worden gegevens over geslacht, meerder- en minderjarigheid en het al dan niet vreemdeling-zijn verzameld. Ook zijn er gegevens over bijvoorbeeld de soort opgelegde straf.

Periodiciteit van de dataverzameling

De gegevens in het European Sourcebook zijn per jaar en beslaan de periode 1990-2000.

Beperkingen

De gegevensverzameling is beperkt tot Europese landen. Ook het direct vergelijken is lastig, aangezien strafrechtssystemen op nogal cruciale punten van elkaar kunnen verschillen. Een ander punt is de verschillende wijze van aanleveren van de gegevens: sommige landen baseren hun informatie op feitelijke registraties, andere gebruiken criminele statistieken. Geprobeerd is dit zo veel mogelijk te verhelpen door vaste definities te geven van een aantal goed omschreven delictcategorieën. Ook zijn er nogal wat lacunes in de berichtgeving. Wel kunnen goed trends in verschillende landen met elkaar worden vergeleken, aangezien het om dezelfde periode van elf jaar gaat.

Eigendom en beheerder

De eigenaar en beheerder van het European Sourcebook is de European Committee on Crime Problems (CDPC) van de Raad van Europa.

Toekomst

Naar verwachting zal het European Sourcebook elke drie tot vier jaar geactualiseerd worden.

8.3 SIBa Internationale database

In de SIBa Internationale database worden van twaalf landen enkele gegevens over de strafrechtsketen (voornamelijk over opsporing) bijgehouden. De basis vormen officiële statistische publicaties van Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Engeland en Wales, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, Italië, de Verenigde Staten, Japan.

Informatiegebied

De informatie die in de SIBa Internationale database is verzameld, heeft voornamelijk betrekking op de geregistreerde criminaliteit, op zaaksniveau. De delictcategorieën zijn geweld en vermogen. Overige informatie betreft het aantal gedetineerden en ophelderingspercentages.

Periodiciteit van de dataverzameling

De gegevens hebben betrekking op de jaren 1980-2001.

Relaties met andere systemen

Er zijn geen directe relaties met andere systemen.

Beperkingen

Als beperkingen van het systeem kunnen het kleine aantal variabelen en het kleine aantal landen worden gezien. Geprobeerd is de kwestie van de internationale vergelijkbaarheid zo veel mogelijk te verhelpen door de cijfers van de verschillende publicaties op een eenduidige manier te interpreteren (zoals welke delicten zijn 'geweld', welke 'vermogen'). Hoewel soms niet alle jaren van een land aanwezig zijn, is de informatie per jaar meestal wel volledig. De vergelijkbaarheid is waarschijnlijk groter dan in het European Sourcebook en er zijn gegevens over een langere periode, namelijk vanaf 1980 in plaats van 1990.

Eigendom en beheer

Eigenaar en beheerder is de afdeling SIBa van het WODC.

Toekomst

Het systeem wordt voortdurend bijgewerkt (afhankelijk van het beschikbaar komen van statistische publicaties). Onderzocht wordt thans hoe het systeem uit te breiden met bijvoorbeeld gegevens over vervolging en berechting. Ook wordt gezocht naar statistische publicaties van andere dan de twaalf genoemde landen.

Bijlage 3

Begrippenlijst

Tenzij uitdrukkelijk anders aangegeven, betreffen de navolgende omschrijvingen alleen de strafrechtelijke context. De beschrijving van de rechterlijke organisatie betreft de periode vóór 1 januari 2002.

Afdoening door het Openbaar Ministerie

Beslissing van het Openbaar Ministerie over de afhandeling van een ten parkette ingeschreven strafzaak. De belangrijkste OM-afdoeningen zijn het sepot en de transactie. Dit zijn in beginsel eindbeslissingen, dat wil zeggen dat de verdachte niet (verder) vervolgd zal worden voor de in deze zaken vermelde strafbare feiten. Ook kan het OM de zaak aan een ander parket overdragen of samen met één of meer andere zaken gevoegd aan de rechter voorleggen. Voegingen en overdrachten zijn geen eindbeslissingen. Soms wordt ook de beslissing van het OM om tot dagvaarding van de verdachte over te gaan tot de OM-afdoeningen gerekend.

Afdoening door de rechter

Beslissing van de rechter over een aan hem voorgelegde zaak. Het gaat hierbij eerst om de ongeldigheid van de dagvaarding, de onbevoegdheid tot kennisname van het strafbare feit, de niet-ontvankelijkheid van het OM en de aanwezigheid van redenen tot schorsing van de vervolging. Als één van deze situaties zich voordoet spreekt de rechter zich (nog) niet uit over de zaak zelf. Formeel gaat het hier dan ook niet om eindbeslissingen: er kan opnieuw worden gedagvaard, de zaak kan aan een welbevoegde rechter worden voorgelegd (als die er is) en de schorsing kan worden opgeheven. Alleen als geen van de vier genoemde situaties zich voordoet, spreekt de rechter zich over de zaak uit. De rechter kan dan besluiten tot vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolging, of overgaan tot schuldigverklaring van de verdachte met of zonder oplegging van een straf of maatregel. Dit zijn in beginsel eindbeslissingen: de zaak is geëindigd en de uitspraak van de rechter kan alleen worden aangetast door het aanwenden van de toepasselijke rechtsmiddelen.

Antecedent

Voorafgaand feit (omstandigheid, handeling, uitspraak enz.) met betrekking tot de gevolgen of gevolgtrekkingen die eruit voortvloeien of waartoe het aanleiding geeft, of waarnaar bijvoorbeeld een gelijksoortig feit beoordeeld kan worden (Van Dale).

Arrest

1 Benaming van de uitspraken van de Hoge Raad en de gerechtshoven, vergelijkbaar met vonnissen van de arrondissementsrechtbanken en kantongerechten.

2 Tot 1 september 1995 de op één na zwaarste straf in het jeugdstrafrecht. De maximale duur van de arreststraf bedroeg 14 dagen, het minimum was 4 uur. De arreststraf werd als regel ten uitvoer gelegd in een tuchtschool.

Arrestant

Iemand die door de politie is aangehouden en is overgebracht naar een plaats voor verhoor (politiebureau). Doorgaans in het kader van aanhouding en in verzekeringstelling; maar ook zij die na te zijn ontvlucht uit een penitentiaire inrichting en zij die met het oog op tenuitvoerlegging van een al dan niet vervangende vrijheidsstraf door de politie worden aangehouden, worden tot de arrestanten gerekend tot het moment dat zij (weer) in een penitentiaire inrichting zijn opgenomen.

Arrondissementsrechtbank

Rechtscollege dat in eerste aanleg kennis neemt van alle misdrijven waarvoor niet een andere rechter is aangewezen, alsmede van enkele specifiek aangeduide overtredingen. Daarnaast nemen zij in hoger beroep kennis van de daarvoor vatbare vonnissen van de kantonrechters in strafzaken in eerste aanleg geweest. Er zijn in Nederland negentien arrondissementsrechtbanken. Wordt korthedshalve ook wel aangeduid met 'de rechtbank'.

Behandelinrichting

Een van de twee onderscheiden typen van justitiële jeuginrichtingen. Rijksinrichting of particuliere inrichting voor opvoeding en verzorging of voor buitengewone behandeling voor jeugdigen. Behoudens enkele andere categorieën van jeugdigen, worden hier jeugdigen opgenomen aan wie door de strafrechter de maatregel 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' is opgelegd. (Tot 1 september 1995: plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling (pibb) of jeugd-tbr). Het tweede type is de opvanginrichting.

Beleidssepot

Beslissing van het Openbaar Ministerie om niet tot (verdere) vervolging over te gaan op gronden aan het algemeen belang ontleend, hoewel de zaak wel tot een schuldigverklaring zou kunnen leiden. Dus niet omdat men de zaak 'niet rond krijgt' (technisch sepot).

Cassatie, in cassatie gaan

Gewoon rechtsmiddel dat door OM of verdachte kan worden ingesteld tegen handelingen, arresten, vonnissen en beschikkingen van gerechtshoven, arrondissementsrechtbanken en kantongerechten. Daarnaast kan de procureur-generaal bij de Hoge Raad een eis tot 'cassatie in het belang der wet' instellen. Tegen arresten van de Hoge Raad is cassatie niet mogelijk. Cassatie is niet mogelijk zolang een ander gewoon rechtsmiddel (verzet of hoger beroep) openstaat of heeft opengestaan. Bij toewijzen van de eis in cassatie vernietigt de Hoge Raad de bestreden handeling, uitspraak of beschikking wegens schending van het recht of verzuim van vormen, voorzover die leiden tot nietigheid. De feiten zelf staan niet meer ter discussie. Tenzij zulks apert overbodig is en de Hoge Raad zelf ten principale recht doet, wordt de zaak verwezen of teruggewezen naar een lagere rechter om opnieuw recht te doen met inachtneming van het arrest van de Hoge Raad.

Dagvaarding

Officieel geschrift waarbij de verdachte wordt medegedeeld wanneer en bij welk gerecht een zaak tegen hem of haar ter terechtzitting wordt behandeld.

De dagvaarding bevat naast een opgave van de door het Openbaar Ministerie op te roepen getuigen en deskundigen ook de tenlastelegging: een opgave van het (de) te behandelen strafbare feit(en) waarvan betrokkene wordt verdacht. De dagvaarding wordt betekend door uitreiking van een gerechtelijk schrijven, doorgaans door de post. In bijzondere (spoedeisende) gevallen kan de dagvaarding door de politie worden uitgereikt. Indien de verdachte in verband met een strafzaak rechtens van zijn vrijheid is beroofd, geschiedt de uitreiking door personeel van de inrichting waar hij/zij verblijft.

Delict

Strafbaar feit: een gedraging of complex van gedragingen waarop een strafbepaling uit het Wetboek van Strafrecht of een andere strafwet van toepassing is of kan zijn. In de Nederlandse wetgeving worden twee soorten delicten onderscheiden: misdrijven en overtredingen.

Dwangmiddelen

Een breed scala van strafprocesrechtelijke bevoegdheden om – anders dan door tenuitvoerlegging van straf – inbreuk te maken op rechten en vrijheden van bijzondere personen, met name van verdachten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen algemene dwangmiddelen, die gedurende het hele verloop van het strafproces kunnen worden toegepast, en bijzondere dwangmiddelen, die alleen kunnen worden toegepast in de fase van het strafproces waarvoor zij zijn toegekend.

Enkelvoudige kamer

Alleensprekende rechter, in tegenstelling tot de meervoudige kamer die uit meer rechters bestaat. Kantonrechters in strafzaken vormen altijd een enkelvoudige kamer. Bij de arrondissementsrechtbanken kent men de politierechter, de economische politierechter en de kinderrechter als enkelvoudige kamer. Ook bij de gerechtshoven en de Hoge Raad worden in bijzondere, door de wet bepaalde gevallen, enkelvoudige kamers geformeerd.

Formele capaciteit

Geeft aan hoeveel personen in een penitentiaire inrichting kunnen worden opgenomen. Ruimten die bestemd zijn voor het ondergaan van disciplinaire maatregelen door de inrichtingsbevolking (zoals straf- en isoleercellen) worden bij het bepalen van de formele capaciteit niet meegerekend.

Gedetineerde

Persoon ten aanzien van wie de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een vrijheidsbenemende maatregel in een penitentiaire inrichting plaatsvindt.

Gerechtigd vooronderzoek (gvo)

Fase in de vervolging waarin, om de zaak tot klaarheid te kunnen brengen, verdergaande bevoegdheden nodig zijn dan die de officier van justitie ten dienste staan, maar die de rechter-commissaris in strafzaken wel heeft. Het gerechtelijk vooronderzoek staat dan ook onder leiding van de rechter-commissaris. Het gvo wordt doorgaans ingesteld op vordering van de officier van justitie, maar ook de verdachte kan er om vragen, terwijl de rechter-commissaris ook ambtshalve tot het instellen van een gvo kan overgaan.

Gerechtshof

Rechtscollege dat het hoger beroep behandelt tegen de daarvoor vatbare vonnissen die in eerste aanleg door de arrondissementsrechtbanken in zijn ressort zijn gewezen. Er zijn vijf gerechtshoven in Nederland. Wordt korthedshalve ook wel met 'het hof' aangeduid.

Gevangenis

Penitentiaire inrichting voor de opnemng van personen die tot een vrijheidsstraf zijn veroordeeld. Tot de inwerkingtreding van de Penitentiaire Beginselenwet (1 januari 1999) uitsluitend voor gevangenisstraffen (en, op verzoek van de gevangene, aansluitende vervangende hechtenis). Tot gevangenisstraf veroordeelden aan wie tevens de maatregel van terbeschikkingstelling met bevel tot verpleging van overheidswege is opgelegd, kunnen na het einde van de vrijheidsstraf in een gevangenis verblijven, zolang opname in de voor hen bestemde plaats niet mogelijk is.

Gevangenisstraf

Soort vrijheidsstraf. De gevangenisstraf is levenslang of tijdelijk. De minimale duur van de tijdelijke gevangenisstraf is één dag, het maximum is vijftien jaar. Onder bepaalde strafverzwarende omstandigheden kan dit maximum worden verhoogd tot ten hoogste twintig jaar. Tot 1 januari 1999 werd gevangenisstraf in beginsel in de gevangenis ondergaan.

Halt (Het alternatief)

Lik-op-stukbenadering van jeugdigen die voor het eerst met de politie in aanraking komen bij enkele vormen van lichte criminaliteit. Door een bepaalde opdracht uit te voeren wordt er geen strafrechtelijk gevolg aan het vergrijp verbonden.

Hechtenis

Soort vrijheidsstraf. Was oorspronkelijk van een lichter karakter dan de andere vrijheidsstraf: gevangenisstraf. Thans zijn de verschillen echter gering. De duur van de hechtenis is minimaal één dag en maximaal één jaar. Onder bepaalde strafverzwarende omstandigheden kan dit maximum worden verhoogd tot ten hoogste één jaar en vier maanden. Er bestaan ook nog voorlopige hechtenis en vervangende hechtenis. Tot 1 januari 1999 werd hechtenis (ongeacht de duur) in een huis van bewaring ondergaan.

Heenzending

Ontslag uit voorlopige hechtenis door het Openbaar Ministerie van personen bij wie wel gronden voor een bevel tot voorlopige hechtenis aanwezig blijven, maar die worden vrijgelaten omdat de (onvoldoende) celcapaciteit beschikbaar moet blijven voor zwaardere gevallen. Geschied(t)(de) soms al voordat tot tenuitvoerlegging van het bevel tot bewaring wordt overgegaan, terwijl soms ook van het vorderen van een bevel tot voorlopige hechtenis wordt (werd) afgezien.

Hoge Raad der Nederlanden

In burgerlijke zaken en strafzaken het hoogste rechtsprekende orgaan in Nederland. Neemt kennis van (en behandelt) de eis tot cassatie tegen de daarvoor vatbare handelingen, uitspraken en beschikkingen van lagere recht-

sprekende organen. Neemt tevens in eerste en laatste aanleg kennis van ambtsmisdrijven en ambtsovertredingen begaan door leden van de Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen. Wordt korthedshalve ook wel aangeduid als Hoge Raad.

Hoger beroep

Gewoon rechtsmiddel tegen daarvoor vatbare vonnissen van arrondissementsrechtbanken en kantongerechten in eerste aanleg geweest. Het hoger beroep tegen vonnissen van de arrondissementsrechtbanken wordt behandeld door het gerechtshof binnen welks ressort de rechtbank ligt. Het hoger beroep tegen vonnissen van de kantongerechten wordt behandeld door de arrondissementsrechtbank binnen welks arrondissement het kantongerecht ligt.

Huis van bewaring

Penitentiaire inrichting voor de tenuitvoerlegging van vrijheidstraffen, voorzover het strafrestant bij het onherroepelijk worden van het vonnis niet meer bedraagt dan drie maanden. Tevens bedoeld voor plaatsing van degenen ten aanzien van wie een vrijheidsstraf wordt ten uitvoer gelegd en die in afwachting zijn van plaatsing in een gevangenis of penitentiair programma. Daarnaast inrichting voor tenuitvoerlegging van voorlopige en vervangende hechtenis, voor vreemdelingenbewaring, voor het huisvesten van gegijzelden en voor het opnemen van tbs-gestelden met dwangverpleging en andere personen die krachtens een rechterlijk bevel of door het openbaar gezag rechtens van hun vrijheid zijn benomen en voor wie geen andere plaats is aangewezen of voor zolang opname in de voor hen bestemde plaats niet mogelijk is. Tot de inwerkingtreding van de Penitentiaire Beginselenwet per 1 januari 1999 was het huis van bewaring de aangewezen plaats voor het ondergaan van hechtenis (ongeacht de duur), militaire detentie en voor opname van de eerder genoemde andere categorieën van personen.

Inverzekeringstelling

Vrijheidsbeneming gedurende een termijn van ten hoogste drie dagen, bij dringende noodzakelijkheid eenmaal voor ten hoogste drie dagen te verlenen. Vindt doorgaans plaats op het politiebureau. Is alleen mogelijk als er sprake is van ernstige bezwaren tegen de verdachte en deze verdacht wordt van een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. (Tot 1 oktober 1994 was de maximumduur van de inverzekeringstelling tweemaal twee dagen.)

Kantongerecht

Rechtscollege dat in eerste aanleg kennis neemt van het misdrijf stroperij (art. 314 Sr) indien de verdachte bij de aanvang van de vervolging tenminste 18 jaar is, en van alle overtredingen waarvan de kennisneming niet aan een andere rechter is opgedragen. Er zijn 61 kantongerechten in Nederland.

Meerderjarige verdachte

Verdachte die ten tijde van het plegen van het delict 18 jaar of ouder is.

Meervoudige kamer

Kamer van een gerecht die uit ten minste drie rechters bestaat. De meervoudige kamer bij de arrondissementsrechtbanken en de gerechtshoven behandelt de strafzaken die niet door een enkelvoudige kamer worden behandeld.

Melding

Kennisgeving aan de politie dat er (vermoedelijk) een delict heeft plaatsgevonden. De melding kan mondeling, schriftelijk, telefonisch of op andere wijze plaatsvinden. Het melden geschiedt veelal door of namens het slachtoffer of door een getuige.

Minderjarige verdachte

Verdachte die ten tijde van het plegen van het delict de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt.

Misdrijven

Categorie van strafbare feiten welke in het algemeen ernstiger wordt geacht dan de andere categorie die wordt aangeduid als overtredingen. Misdrijven kunnen in het algemeen strenger worden bestraft dan overtredingen. De wet bepaalt of een strafbaar feit als misdrijf of overtreding moet worden aangemerkt. Op enkele uitzonderingen na worden misdrijven in eerste aanleg behandeld door de arrondissementsrechtbanken.

Ondertekend document

Door de politie opgesteld schriftelijk document ter zake van een delict. Veelal gaat het om een proces-verbaal van aangifte dat door de aangever is ondertekend, maar het kan ook gaan om andere documenten.

Ontslag van (alle) rechtsvervolging

Uitspraak van de rechter die volgt als het door het OM ten laste gelegde wel bewezen wordt verklaard, maar niet als strafbaar feit wordt aangemerkt of de dader niet strafbaar is voor dat feit.

Ontvluchting

Zich onttrekken aan detentie uit een penitentiaire inrichting of uit het vervoermiddel tijdens vervoer van of naar de inrichting.

Openbaar Ministerie

Onderdeel van de rechterlijke macht dat is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en enkele andere bij de wet vastgestelde taken. In het bijzonder gaat het om de opsporing en vervolging van strafbare feiten en het ten uitvoer leggen van vonnissen in strafzaken.

Opgehelderd misdrijf

Misdrijf waarbij ten minste één verdachte bij de politie bekend is, ook al is deze voortvluchtig of ontkent hij het feit te hebben gepleegd.

Ophelderingspercentage

Het percentage van de delicten waarvan door de politie (of andere opsporingsdienst) proces-verbaal is opgemaakt dat is opgehelderd. Ophelderingspercentages worden ook voor afzonderlijke (categorieën van) delicten berekend.

Opvanginrichting

Een van de twee typen van justitiële jeugdinstellingen. Rijksinstelling of particuliere instelling voor het ondergaan van voorlopige hechtenis van minderjarige verdachten en voor de tenuitvoerlegging van jeugdetentie. Daarnaast is de opvanginstelling ook aangewezen voor vreemdelingenbewaring voor minderjarigen en voor het huisvesten van jongeren die wachten op plaatsing in een behandelinstelling (het andere type justitiële jeugdinstelling).

Overdracht

Het Openbaar Ministerie bij een bepaald gerecht gaat over tot overdracht van een zaak aan het Openbaar Ministerie bij een ander gerecht indien het van oordeel is dat het 'eigen' gerecht niet bevoegd is over de zaak te oordelen, of indien de beslissing tot vervolging en berechting naar het oordeel van het OM beter bij dat andere, eveneens bevoegde, gerecht kan plaatsvinden. Ook kan overdracht naar een buitenlands gerecht plaatsvinden.

Overtredingen

Categorie van strafbare feiten welke in het algemeen minder ernstig worden geacht dan de misdrijven. Overtredingen kunnen in het algemeen minder streng worden bestraft dan misdrijven. De wet bepaalt of een strafbaar feit als misdrijf of overtreding moet worden aangemerkt. Op enkele uitzonderingen na worden overtredingen in eerste aanleg behandeld door de kantongerechten.

Penitentiaire instelling

Verzamelnaam voor gevangenissen en huizen van bewaring.

Plaatsing in een instelling voor buitengewone behandeling (pibb)

Strafrechtelijke maatregel voor jeugdigen. Kon tot 1 september 1995 worden opgelegd. Sinds die tijd vervangen door de maatregel 'plaatsing in een instelling voor jeugdigen' (PIJ). De maatregel kon worden opgelegd wanneer de verdachte niet strafbaar was vanwege ontoerekeningsvatbaarheid door een gebrekkige psychische ontwikkeling of een ziekelijke stoornis van de geestvermogens. Dit is thans een van de gronden voor het opleggen van de maatregel PIJ.

Plaatsing in een instelling voor jeugdigen (PIJ)

Strafrechtelijke maatregel voor jeugdigen sinds 1 september 1995. Behalve in het geval van niet-strafbaarheid van de verdachte door ontoerekeningsvatbaarheid, kan de maatregel ook worden opgelegd in andere gevallen waarbij sprake is van een gebrekkige psychische ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens. De maatregel kan alleen worden opgelegd indien er sprake is van een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten en de veiligheid van anderen (of de algemene veiligheid van personen of goederen) dit vereist. De maatregel is gericht op een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de verdachte. De maatregel geldt voor de tijd van twee jaar, maar deze tijd kan onder voorwaarden nog met ten hoogste twee maal twee jaar worden verlengd.

Politie

Overheidsorgaan dat belast is met de daadwerkelijke handhaving van de

rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven. In het verband van deze publicatie gaat het hierbij vooral om de opsporing van strafbare feiten.

Proces-verbaal (pv)

Ambtsedig opgemaakte schriftelijke weergave van het voorgevallene. Bij de politie gaat het vooral om processen-verbaal van aangifte, van het verhoor van verdachten en het horen van getuigen en deskundigen. Ook van het gerechtelijk vooronderzoek en de terechtzitting wordt proces-verbaal opgemaakt.

Rechter

Lid van een arrondissementsrechtbank. Er zijn 'gewone' rechters, kinderrechters, politierechters en economische politierechters. Ook: verzamelterm voor alle met rechtspraak belaste rechterlijke ambtenaren.

Rechterlijke macht

Verzamelnaam voor de leden van het Openbaar Ministerie en de met de rechtspraak belaste rechterlijke ambtenaren, zoals kantonrechters, rechters bij de arrondissementsrechtbanken, raadsheren bij de gerechtshoven en de Hoge Raad en de presidenten en vice-presidenten van de verschillende rechtscolleges.

Rechtsmiddel

Alleen door het aanwenden van rechtsmiddelen kan men tegen uitspraken en beschikkingen van een gerecht opkomen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen gewone rechtsmiddelen (verzet, hoger beroep, cassatie tegen uitspraken en hoger beroep en bezwaarschrift tegen beschikkingen) en buitengewone rechtsmiddelen (cassatie in het belang der wet en herziening van uitspraken). De wet bepaalt wie onder welke voorwaarden welk rechtsmiddel kan aanwenden.

Reclassering

Instantie die zich ten doel stelt door haar inspanningen een aantoonbare bijdrage te leveren aan de herinpassing van reclasseringscliënten in de samenleving. Daarmee wordt tevens beoogd herhaling van strafbaar gedrag te voorkomen. Dit doet zij door onderzoek en rapportage omtrent de persoon en omstandigheden van de verdachte of veroordeelde, het opstellen van plannen van aanpak om de gestelde doelen te bereiken, het uitoefenen van begeleiding en toezicht tijdens de uitvoering daarvan en het toezicht op de uitvoering van taakstraffen.

Schikking

Regeling waarbij, indien de verdachte aan de in het schikkingsvoorstel gestelde voorwaarden voldoet, het recht tot strafvervolgning vervalt. Wordt ook aangeduid als transactie. De wet bepaalt in welke gevallen door wie een schikkingsvoorstel gedaan kan worden en welke voorwaarden daarbij kunnen worden gesteld. De meest gestelde voorwaarde is het betalen van een geldsom aan de staat. De andere voorwaarden betreffen afstand doen van in beslag genomen voorwerpen, overgave van voorwerpen die vatbaar zijn voor verbeurdverklaring, overgave van het wederrechtelijk verkregen voordeel en

gehele of gedeeltelijke vergoeding van de toegebrachte schade. Wordt door sommige strafrechtjuristen gezien als een bijzondere vorm van het niet in de wet geregelde voorwaardelijk sepot.

Schuldigverklaring

Uitspraak van de rechter waarbij het ten laste gelegde bewezen is verklaard, dit een strafbaar feit is en de verdachte daarvoor strafbaar is.

Sepot

Beslissing van het Openbaar Ministerie om de verdachte niet of niet verder te vervolgen voor de in de beslissing genoemde (strafbare) feiten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen technische sepoten en beleidssepoten.

Slachtoffer

Persoon of instantie tegen wie het strafbare feit is gericht of die de gevolgen van het strafbare feit rechtstreeks heeft ondervonden.

Staande magistratuur

De leden van het Openbaar Ministerie. Wordt zo genoemd omdat zij tijdens de terechtzitting staande het woord voeren.

Strafduur

Duur van de door de rechter opgelegde vrijheidsstraf. Soms wordt alleen de duur van het onvoorwaardelijke deel van de vrijheidsstraf bedoeld, waarbij geen rekening gehouden wordt met aftrek wegens voorarrest en vervoegde invrijheidstelling. Worden deze wel in aanmerking genomen dan spreekt men wel van de 'werkelijke strafduren', dat wil zeggen de tijd die veroordeelde na de uitspraak van de rechter van zijn vrijheid is (blijft) ontnomen.

Strafrechtspleging

Al wat te maken heeft met de opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten en het ten uitvoer leggen van vonnissen, arresten en beschikkingen ter zake van strafbare feiten. Soms wordt het begrip beperkter uitgelegd en betreft het alleen de handelingen van het Openbaar Ministerie en de rechter in een strafzaak.

Strafzaak

In het algemeen: een bij het Openbaar Ministerie ter (verdere) afhandeling ingeschreven proces-verbaal tegen één verdachte wegens één of meer strafbare feiten. Door voeging van strafzaken ontstaat één nieuwe zaak, bestaande uit de oorspronkelijk afzonderlijke zaken.

Technisch sepot

Beslissing van het Openbaar Ministerie waarbij wordt afgezien van (verdere) vervolging omdat men de zaak tegen de verdachte 'niet rond krijgt' en er dus geen schuldigverklaring kan volgen. De andere sepoten zijn de beleidssepoten.

Terbeschikkingstelling (tbs)

Maatregel die door de rechter kan worden opgelegd indien er bij de verdachte tijdens het plegen van een misdrijf sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens, zodat hij niet strafbaar is omdat het feit hem niet (geheel) kan worden toegerekend. Tbs kan alleen worden opgelegd bij door de wet aangeduide misdrijven. In het algemeen gaat het om misdrijven waarop een gevangenisstraf van ten

minste vier jaar is gesteld, maar er zijn ook nog enkele specifiek aangewezen misdrijven. Voorts moet de veroordeelde gevaar opleveren voor anderen of voor de algemene veiligheid van personen of goederen.

Transactie

Zie schikking.

Verdachte

Voor het begin van de vervolging is de verdachte een persoon tegen wie uit feiten en omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit voortvloeit. Daarna is de verdachte degene tegen wie de vervolging is gericht.

Vervroegde invrijheidstelling (vi)

Het vervroegd in vrijheid stellen van een tot vrijheidsstraf veroordeelde volwassene wanneer bij een onvoorwaardelijk deel van de vrijheidsstraf van ten hoogste een jaar een half jaar plus een derde van de rest is verstreken. Wanneer het onvoorwaardelijk deel langer is dan een jaar vindt de vervroegde invrijheidstelling plaats nadat twee derde van de tijd is verstreken. De vi geschiedt van rechtswege, maar onder bepaalde voorwaarden kan de vi op vordering van het Openbaar Ministerie worden uitgesteld of achterwege gelaten. (Tot 1 januari 1987 gold een regeling van voorwaardelijke invrijheidstelling.)

Voeging ter berechting/voeging ter zitting

Loopt tegen een verdachte meer dan één strafzaak tegelijk (en zijn tegen hem dus onder verschillende parketnummers zaken aanhangig), dan kan het Openbaar Ministerie die zaken 'ter berechting voegen', waarbij het uit elk van die zaken een of meer feiten ten laste legt. Bij de 'voeging ter zitting' vindt hetzelfde plaats, alleen op een ander tijdstip, namelijk wanneer tegen dezelfde verdachte in een andere zaak reeds een dagvaarding is uitgegaan. De dagvaarding in de gevoegde zaak roept de verdachte op tegen dezelfde dag en tijd als de eerste dagvaarding. Ook kan de voeging nog plaatsvinden na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting tot het requisitoir van het Openbaar Ministerie. De rechter beslist ter zitting of tot gevoegde behandeling van de zaken wordt overgegaan.

Voeging ad informandum

Het Openbaar Ministerie kan een strafzaak 'ad informandum voegen' bij een andere, waarin al een dagvaarding tegen dezelfde verdachte is uitgebracht of nog zal worden uitgebracht, zonder die dagvaarding aan te vullen. Bij voeging ad informandum worden de gevoegde zaken, anders dan bij een sepot, wel aan de rechter voorgelegd, die ze bij het vaststellen van de strafmaat laat meewegen.

Voorwaardelijke invrijheidstelling jeugdigen

De rechter die de straf jeugddetentie heeft opgelegd kan te allen tijde de jeugdige voorwaardelijk, met een proeftijd van ten hoogste twee jaar, in vrijheid stellen.

Vonnis

Uitspraak van de rechtbank ter terechtzitting die als eindbeslissing in een strafzaak geldt. Overigens betekent het wijzen van een vonnis niet altijd het definitieve einde van de zaak. Wanneer bijvoorbeeld de rechtbank de dagvaarding nietig verklaart, kan het OM een verdachte opnieuw dagvaarden. Wanneer de rechtbank zich onbevoegd acht kan het OM de zaak bij de wel bevoegde rechter (als die er is) aanbrengen, etc. Ook het aanwenden van rechtsmiddelen leidt tot een vervolg. Maar in alle gevallen waarin vonnis wordt gewezen, eindigt op dat moment de behandeling van de zaak.

Voorwaardelijke straf

Straf of deel van een straf, die pas wordt ten uitvoer gelegd wanneer de veroordeelde zich niet aan de gestelde voorwaarden houdt. De wet spreekt overigens niet van voorwaardelijke straffen, maar over (delen van) straffen die voorwaardelijk niet worden ten uitvoer gelegd. Er wordt een proeftijd vastgesteld die nooit langer dan drie jaar kan duren.

Vrijspraak

Uitspraak waarbij de rechter oordeelt dat het ten laste gelegde feit niet bewezen is en/of niet bewezen is dat de verdachte het feit gepleegd heeft.

Vreemdelingenbewaring

Inbewaringstelling van vreemdelingen op grond van artikel 26 van de Vreemdelingenwet. Vreemdelingenbewaring vindt in het algemeen plaats in een huis van bewaring.

Wachtenden tbs-inrichtingen

Gedetineerden die in een penitentiaire inrichting verblijven totdat zij in een tbs-inrichting kunnen worden opgenomen. Voor jeugdigen geldt een overeenkomstig verblijf, waarbij de jeugdige in afwachting van plaatsing in een behandelinrichting verblijft in een opvanginrichting.

Zittende magistratuur

De met rechtspraak belaste rechterlijke ambtenaren. Wordt zo genoemd omdat de rechters tijdens de terechtzitting blijven zitten als zij het woord voeren.

Bijlage 4

Tabellen

3	Slachtoffers van criminaliteit	
Tabel 3.1	Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 16 jaren en ouder, WODC-enquêtes, 1973-1980	271
Tabel 3.2	Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, CBS-enquêtes, 1980-1992	272
Tabel 3.3	Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, CBS-enquêtes, 1995-2001	273
Tabel 3.4	Slachtofferschap, naar geslacht en leeftijd, 2001	274
Tabel 3.5	Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, Politiemonitor Bevolking, 1993-2001	274
Tabel 3.6	Persoonsgebonden slachtofferschap, naar politieregio, 1993-2001, % een of meer keren slachtoffer	275
Tabel 3.7	Percentage werknemers dat is geconfronteerd met verschillende vormen van geweld, naar beroepsgroep, 1999	276
Tabel 3.8	Voorkomen criminaliteit per delict, totaal voor alle bedrijven en instellingen (uit MBI NIPO)	277
Tabel 3.9	Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit, CBS-enquêtes, 1995-2001	278
Tabel 3.10	Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit, Politiemonitor Bevolking, 1993-2001	279
Tabel 3.11	Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, CBS-enquêtes, 1995-2001	279
Tabel 3.12	Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, Politiemonitor Bevolking, 1993-2001	280
Tabel 3.13	Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, naar geslacht en leeftijd, 2001	281
Tabel 3.14	Materiële schade als gevolg van veelvoorkomende criminaliteit, 1995-1999	282
Tabel 3.15	Ontwikkeling van enkele delictscategorieën volgens de CBS-slachtofferenquête en de Politiestatistiek, 1980-2001	283
Tabel 3.16	Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden), 1992-2001	284
Tabel 3.17	Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden) die bij de politie zijn gemeld, 1992-2001	284
Tabel 3.18	Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden) waarbij een document is ondertekend	285

4 Criminaliteit en opsporing

Tabel 4.1	Geregistreerde criminaliteit, 1960-2001	286
Tabel 4.2	Geregistreerde geweldsmisdrijven, 1960-2001	288
Tabel 4.3	Geregistreerde vermogensmisdrijven, 1960-2001	290
Tabel 4.4	Geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, 1960-2001	292
Tabel 4.5	Geregistreerde verkeersmisdrijven, 1960-2001	294
Tabel 4.6a	Geregistreerde criminaliteit, naar aard van de gepleegde misdrijven, 1995-2001	296
Tabel 4.6b	Geregistreerde criminaliteit, naar aard van de gepleegde misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, 1995-2001	297
Tabel 4.7	Geregistreerde criminaliteit, opgehelderde zaken en gehoorde verdachten, naar aard van de gepleegde misdrijven, 2001	298
Tabel 4.8	Geregistreerde diefstallen en verduisteringen, 1980-2001	299
Tabel 4.9	Geregistreerde criminaliteit, per politieregio, 1995-2001	300
Tabel 4.10	Geregistreerde geweldsmisdrijven, per politieregio, 1995-2001	301
Tabel 4.11	Geregistreerde vermogensmisdrijven, per politieregio, 1995-2001	302
Tabel 4.12	Geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, per politieregio, 1995-2001	303
Tabel 4.13	Geregistreerde verkeersmisdrijven, per politieregio, 1995-2001	304
Tabel 4.14	Geregistreerde criminaliteit per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, naar type en stedelijkheid, 1995-2001	305
Tabel 4.16	Gehoorde minderjarige verdachten, 1960-2001	306
Tabel 4.17	Gehoorde minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven, 1960-2001	307
Tabel 4.18	Gehoorde minderjarige verdachten van vermogensmisdrijven, 1960-2001	308
Tabel 4.19	Gehoorde minderjarige verdachten van vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag, 1960-2001	309
Tabel 4.20	Gehoorde minderjarige verdachten van verkeersmisdrijven, 1960-2001	310
Tabel 4.21	Door politie en Koninklijke Marechaussee gehoorde minderjarige verdachten, naar delictsoort, 1985-2001	311
Tabel 4.22	Geweldsmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-2001	312
Tabel 4.23	Vermogensmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-2001	313
Tabel 4.24	Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, gehoorde minderjarige verdachten, naar type misdrijf, 1995-2001	313
Tabel 4.25	Gehoorde jongens en meisjes van 12-17 jaar per 100.000, naar enkele misdrijfcategorieën, 1995-2001	313

5 Vervolgung en berechting

Tabel 5.1	Ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken, 1960-2001	314
Tabel 5.2	Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar soort strafzaken en naar wet, 1960-2001	316
Tabel 5.3	Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar delictgroep, 1995-2001	317
Tabel 5.4	Door het Openbaar Ministerie afgedane rechtbankstrafzaken naar delictgroep, 1995-2001	318
Tabel 5.5	Door het Openbaar Ministerie afgedane rechtbankstrafzaken naar wijze van afdoening, 1995-2001	319
Tabel 5.6	Door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken, naar delictgroep, 1995-2001	320
Tabel 5.7	Door de rechter in eerste aanleg uitgesproken schuldigverklaringen in rechtbankstrafzaken, naar delictgroep, 1995-2001	321
Tabel 5.8	Door de rechter in eerste aanleg uitgesproken vrijspraken en ontslagen van alle rechtsvervolgung in rechtbankstrafzaken, naar delictgroep, 1995-2001	322
Tabel 5.9	Door de rechter opgelegde combinaties van straffen en maatregelen in rechtbankstrafzaken, 1960-2001	323
Tabel 5.10	Door de rechter opgelegde straffen en maatregelen in rechtbankstrafzaken, 1960-2001	324
Tabel 5.11	Door de rechter opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraffen in rechtbankstrafzaken naar duur van het onvoorwaardelijke deel, 1960-2001	326
Tabel 5.12	Door officier van justitie en door rechter in eerste aanleg opgelegde taakstraffen in rechtbankstrafzaken, 1994-2001	327
Tabel 5.13	Door de rechter opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke geldboeten in rechtbankstrafzaken naar hoogte van het onvoorwaardelijke deel, 1960-2001	328
Tabel 5.14	Door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en hechtenissen in rechtbankstrafzaken, naar delictgroep, 1994-2001	329
Tabel 5.15	Gemiddelde duur van (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en hechtenissen opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken, in detentiedagen van het onvoorwaardelijk deel, naar delictgroep A1, 1994-2001	330
Tabel 5.16	Detentiejaren van (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en hechtenissen opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken, naar delictgroep, 1994-2001	331
Tabel 5.17	Door de rechter in eerste aanleg opgelegde gevangenisstraffen en hechtenissen in rechtbankstrafzaken, naar duurcategorie van het onvoorwaardelijke deel, 1995-2001	332

Tabel 5.18	Doorlooptijd (in dagen) van inschrijving tot afdoening van door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken, naar soort rechter en delictgroep, 1995, 2000 en 2001	333
Tabel 5.19	Door de rechter afgedane rechtbankstrafzaken in hoger beroep en beroep in cassatie, 1985-1999	334
Tabel 5.20	Toepassing jeugdstrafrecht voor minderjarigen en voor jongvolwassenen, 1995-2001 (jaar eindbeslissing)	334
Tabel 5.21	Halt- en Stop-verwijzingen, 1987-2001	335
Tabel 5.22	Halt-verwijzingen naar delicttype, 1997-1998	335
Tabel 5.23	Halt- en Stop-afdoeningen, 2000-2001	336
Tabel 5.24	Halt-afdoeningen en Stop-reacties naar delicttype, 2001	336
Tabel 5.25	Ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten, 1995-2001	336
Tabel 5.26	Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie met minderjarige verdachten, naar delict(categorie), 1995-2001	337
Tabel 5.27	Afdoeningen rechtbankstrafzaken door het Openbaar Ministerie, met minderjarige verdachten, naar delict(categorie), 1995-2001	338
Tabel 5.28	Afdoeningen rechtbankstrafzaken door het Openbaar Ministerie, met minderjarige verdachten, naar wijze van afdoening, 1995-2001	339
Tabel 5.29	Door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten naar delictgroep, 1995-2001	340
Tabel 5.30	Schuldigverklaringen van minderjarigen door de rechter, naar delict(categorie), 1995-2001	341
Tabel 5.31	Vrijspraken en ontslagen van minderjarigen van alle rechtsvervolging door de rechter, naar delict(categorie), 1995-2001	342
Tabel 5.32	Opgelegde straffen en maatregelen voor minderjarigen (12 t/m 17 jaar) bij rechtbankstrafzaken, 1997-2001	343
Tabel 5.33	Taakstraffen minderjarigen	344
Tabel 5.34	Door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties, naar delictcategorie, 1994-2001	345
Tabel 5.35	Gemiddelde duur van door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties in detentiedagen, naar delictcategorie, 1996-2001	346
Tabel 5.36	Detentiejaren van door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetentie, naar delictcategorie, 1996-2001	347

Tabel 5.37	Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarigen, waarbij een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke geldboete is opgelegd, naar de hoogte van het onvoorwaardelijke deel, 1995-2001	348
Tabel 5.38	Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten, naar combinaties van opgelegde straffen en maatregelen, 1995-2001	348

6 Teruitvoerlegging van sancties

Tabel 6.1	Capaciteit en bezetting, 1990-2001	349
Tabel 6.2	Capaciteit van de penitentiaire inrichtingen in het gevangeniswezen, naar type inrichting, 1960-2000	350
Tabel 6.3	Tenuitvoerlegging preventieve hechtenis en vrijheidsstraffen meerderjarigen, 1990-2001	351
Tabel 6.4	Gedetineerden naar geboorteland, per werelddeel en enkele landen, naar verblijfstitel, 2001	352
Tabel 6.5	Verzoeken om overplaatsing in het kader van de WOTS	352
Tabel 6.6	Tbr-/tbs-passanten, 1990-2001	353
Tabel 6.7	Intramurale behandelduur tbs (opname in kliniek tot proefverlof of ontslag), 1978-2001	353
Tabel 6.8	Stroomcijfers tbs, 1960-2001	354
Tabel 6.9	Beëindiging tbs-aandeel contraire beslissingen, 1994-2001	354
Tabel 6.10	Kenmerken tbs-populatie, 1990, 1995, 1998 en 1999 (enquête)	355
Tabel 6.11	Ter inning bij het CJIB aangemelde boetevonnissen, 2001	357
Tabel 6.12	Afdoening boetevonnissen door het CJIB, 1995-2001	358
Tabel 6.13	Gestarte werkstraffen meerderjarigen, 1981-2001	359
Tabel 6.14	Capaciteit en populatie van de justitiële jeugdinstellingen, 1990-2001	360
Tabel 6.15	Capaciteit en populatie van de opvanginrichtingen, 1990-2001	361
Tabel 6.16	Capaciteit en populatie van de behandelinstellingen, 1990-2001	362
Tabel 6.17	Strafrechtelijke en civielrechtelijke instroom in justitiële instellingen, autochtonen en allochtonen, 1991-2001	363
Tabel 6.18	Aandeel (in %) van vermogens- en geweldsdelicten onder jongeren in voorlopige hechtenis (1991-2001)	363
Tabel 6.19	Tenuitvoerlegging onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen minderjarigen, 1997-2001	364
Tabel 6.20	Lopende strafrechtelijke maatregelen minderjarigen op 31 december, 1993-2001	364
Tabel 6.21	Ontwikkeling gestarte taakstraffen minderjarigen, 1983-2001	365
Tabel 6.22	Verdeling taakstraffen naar delicttype, onderscheiden naar leeftijdscategorie in %, 1999 en 2001	366

Tabel 6.23	Activiteiten jeugdreclassering, 1995-2001	366
Tabel 6.24	Door OM en CJIB ten uitvoer gelegde ontnemingsmaatregelen, 1995-2001 (in euro's)	367
Tabel 6.25	Ontnemingsmaatregelen, 1995-2001	367
Tabel 6.26	Schadevergoedingsmaatregelen, 1996-2002	367
Tabel 6.27	Wijze van afdoening schadevergoedingsmaatregelen, 1996-2001, als percentage van het totaal geïnde bedrag	368
Tabel 6.28	Wijze van afdoening schadevergoedingsmaatregelen, 1996-2001, als percentage van het aantal zaken	368

7 **Nederland in internationaal perspectief**

Tabel 7.1	Kans op slachtofferschap, naar delict, 1999	369
Tabel 7.2	Percentage minderjarige verdachten, naar delict, 1995 en 1999	370
Tabel 7.3	Percentage vrouwelijke verdachten, naar delict, 1995 en 1999	371
Tabel 7.4	Aantal geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners, naar delict, 1995 en 2000	372
Tabel 7.5	Aantal geregistreerde geweldsmisdrijven per 100.000 inwoners, 1980-2001	373
Tabel 7.6	Aantal geregistreerde vermogensmisdrijven per 100.000 inwoners, 1980-2001	374
Tabel 7.7	Aantal door rechter veroordeelde verdachten per 100.000 inwoners, naar delict, 1995 en 2000	375
Tabel 7.8	Aantal gevangenen per 100.000 inwoners, 1980-2000	377
Tabel 7.9	Moord en doodslag in diverse landen, per 100.000 inwoners, 1980-2001	378

Tabellen bij hoofdstuk 3

Tabel 3.1 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 16 jaar en ouder, WODC-enquêtes, 1973-1980

	1973 (%)	1974	1975	1976	1977	1978	1980
gewelddelicten							
handtastelijkheden buiten			1,1	1,3	1,5	1,4	1,5
handtastelijkheden binnen							0,6
bedreiging buiten			1,5	2,5	2,6	2,8	4,1
bedreiging binnen							1,1
vermogensdelicten							
inbraak	0,9	0,7	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3
fietsdiefstal	4,0	3,0	4,5	7,1	6,3	8,0	7,6
bromfietsdiefstal*	7,0	10,0	6,5	4,0	4,2	4,5	4,9
autodiefstal*		0,5	0,4	0,5	0,6	0,3	0,4
diefstal uit auto*	2,0	2,0	1,7	3,0	2,3	2,3	2,8
diefstal van portemonnee (zonder geweld)	1,0	1,0	1,7	3,0	2,4	2,5	2,1
vernielingen							
overige vernielingen			5,0	5,9	6,8	7,7	10,4
doorrijden na aanrijding			1,0	1,0	0,9	0,9	1,4
aanrijding zonder doorrijden	3,0	3,0	4,5	7,1	6,3	8,0	

* In % van voertuigbezitters.

Bron: WODC/NIPO

Tabel 3.2 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, CBS-enquêtes, 1980-1992

	1980	1981	1982	1983	1984	1986	1988	1990	1992
	(%)								
gewelddelicten									
handtastelijkheden buiten	1,0	0,9	0,8	0,8	1,1	0,7	0,6	0,6	0,7
handtastelijkheden binnen	0,9	1,1	1,5	1,1	1,9	1,7	1,3	1,2	1,4
bedreiging buiten	3,4	3,2	3,1	3,0	3,6	2,3	3,3	3,2	3,3
bedreiging binnen	1,6	1,9	2,7	2,4	2,6	2,2	2,1	2,5	2,4
vermogensdelicten									
inbraak	1,6	1,8	2,2	2,5	2,4	2,7	3,0	2,5	2,9
fietsdiefstal	4,9	5,1	5,5	6,4	5,7	6,3	5,7	5,6	6,0
bromfietsdiefstal	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,5	0,3	0,4	0,4
autodiefstal	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,5	0,3
diefstal uit auto	1,9	2,2	2,2	3,3	3,3	3,5	3,3	3,3	3,8
diefstal van portemonnee (zonder geweld)	2,4	2,5	2,4	2,1	2,8	2,1	2,3	2,2	2,6
overige diefstal	5,5	5,5	6,4	6,0	5,7	5,3	4,7	4,8	5,1
vernielingen									
diefstal vanaf auto	4,9	5,4	5,1	4,8	5,1	3,8	3,8	3,6	3,7
beschadiging van auto	9,0	9,1	9,8	9,2	9,3	8,7	8,1	8,9	8,9
overige vernielingen	6,7	7,0	6,2	6,5	6,0	6,0	5,6	5,2	6,7
doorrijden na aanrijding	1,4	2,0	2,4	1,8	2,4	1,9	2,1	1,7	1,5
exhibitionisme	1,3	1,6	1,7	1,9	1,8	1,7	1,3	1,1	1,1
totaal*	32,8	34,0	35,5	35,2	36,2	34,3	33,6	32,7	35,1
enkelvoudig**	23,0	22,6	24,0	23,7	23,7	23,5	23,2	23,0	23,9
meervoudig***	9,7	11,4	11,6	11,5	12,5	10,8	10,5	9,7	11,2
	(abs.)								
aantal respondenten	8.475	10.738	10.765	10.931	9.730	9.502	4.686	4.513	4.448

* Inclusief exhibitionisme.

** Eenmaal of vaker slachtoffer van een delictsoort.

*** Eenmaal of vaker slachtoffer van meer delictsoorten.

Bron: CBS

Tabel 3.3 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, CBS-enquêtes, 1995-2001

	1995*	1996*	1997	1998	1999	2000	2001
	(%)						
gewelddelicten	5,4	4,2	5,0	5,6	5,5	5,0	5,8
seksuele delicten**	1,1	0,7	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1
mishandeling	1,8	1,2	1,4	1,8	1,6	1,3	1,8
bedreiging	2,8	2,5	2,7	3,1	3,3	3,0	3,4
vermogensdelicten	13,9	12,5	13,2	13,0	12,5	12,3	12,0
inbraak	2,8	2,4	2,3	1,6	1,9	1,8	1,6
fietsdiefstal	4,5	4,2	4,8	5,0	4,6	4,9	4,6
autodiefstal	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1
diefstal uit auto	1,9	1,7	1,9	1,5	1,8	1,7	2,1
diefstal van portemonnee (zonder geweld)	2,6	1,8	2,0	2,2	2,0	2,0	1,9
overige diefstal	3,7	3,4	3,3	3,7	3,0	3,1	2,8
vernielingen	9,7	8,8	10,4	11,1	11,6	11,0	10,5
beschadiging van auto	6,0	5,8	6,2	6,6	7,1	7,0	6,6
overige vernielingen	3,9	3,4	4,8	5,1	5,1	4,8	4,4
doorrijden na aanrijding	1,4	1,3	1,3	1,2	1,5	1,5	1,3
totaal	25,9	23,1	25,5	26,2	26,2	25,7	24,9
enkelvoudig***	20,2	18,6	20,4	20,7	20,6	20,7	19,6
meervoudig****	5,7	4,6	5,2	5,4	5,5	5,0	5,4
	(abs.)						
aantal respondenten	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952	8.756	10.326

* Door wijziging in onderzoekopzet niet zonder meer vergelijkbaar met 1997 en verdere jaren.

** In 1992-1996 alleen aan vrouwen gevraagd.

*** Eenmaal of vaker slachtoffer van een delictsoort.

**** Eenmaal of vaker slachtoffer van meer delictsoorten.

Bron: CBS

Tabel 3.4 Slachtofferschap, naar geslacht en leeftijd, 2001

	mannen (%)	vrouwen
12-17 jaar	39,1	33,5
18-24 jaar	45,7	38,7
25-34 jaar	34,3	26,4
35-44 jaar	28,8	23,8
45-54 jaar	21,0	24,5
55-64 jaar	18,2	15,0
65-74 jaar	14,7	9,3
75 jaar en ouder	6,8	7,1

Bron: CBS

Tabel 3.5 Slachtofferschap van veelvoorkomende criminaliteit onder burgers van 15 jaar en ouder, Politiemonitor Bevolking, 1993-2001

	1993 (%)	1995	1997	1999	2001
gewelddelicten					
mishandeling	0,9	0,8	1,0	1,1	1,1
bedreiging	4,4	4,7	4,9	5,7	5,6
diefstal van portemonnee met geweld*	0,5	0,4	0,3	0,3	0,4
vermogensdelicten					
(poging tot) inbraak**	7,8	8,9	7,7	6,7	5,3
poging inbraak**	5,3	5,9	5,2	4,5	3,5
inbraak**	3,1	3,7	3,0	2,6	2,1
fietsdiefstal***	7,3	7,6	6,6	6,4	5,5
autodiefstal***	1,1	1,1	1,0	0,9	0,8
diefstal uit auto***	10,2	10,2	7,9	7,3	6,9
diefstal van portemonnee zonder geweld*	4,1	4,7	4,0	3,8	3,5
overige diefstal	7,9	9,2	8,9	7,3	7,1
vernielingen					
vernieling aan/diefstal vanaf auto's***	30,3	31,2	27,4	24,4	25,1
overige vernielingen	7,8	8,8	9,3	8,0	8,4
autocriminaliteit totaal	41,5	42,4	36,2	32,5	32,7
aanrijding met doorrijden	2,4	2,7	2,6	2,4	2,4
aanrijding zonder doorrijden	10,1	10,5	10,4	10,2	9,7
andere delicten (abs.)	1,2	1,5	1,4	1,0	1,3
aantal respondenten	50.702	75.560	76.248	77.539	88.608

* 1993, 1995 en 1997 beroving met en zonder geweld.

** In % van aantal woningen.

*** In % van voertuigbezitters.

Bron: Politiemonitor Bevolking

Tabel 3.6 Persoonsgebonden slachtofferschap, naar politieregio, 1993-2001, een of meer keren slachtoffer

	1993	1995	1997	1999	2001	2001 (aantal respon- denten)
	(%)					
Groningen	27,9	30,4	27,5	25,9	25,1	1.005
Friesland	28,8	24,5	29,6	30,6	24,4	9.939
Drenthe	26,6	23,6	25,9	27,8	22,1	3.656
IJsselland	22,5	30,5	28,7	27,6	23,5	3.949
Twente	24,1	27,4	30,4	28,5	20,1	1.007
Noord- en Oost-Gelderland	25,6	28,4	29,5	23,4	22,2	1.604
Gelderland-Midden	30,6	32,3	29,7	27,8	24,1	1.012
Gelderland-Zuid	30,9	33,3	31,0	26,2	27,8	5.809
Utrecht	34,4	37,6	34,4	33,5	34,4	1.005
Noord-Holland-Noord	30,4	31,9	34,1	30,4	35,5	2.401
Zaanstreek-Waterland	29,7	30,9	34,7	26,0	29,5	1.001
Kennemerland	27,5	35,0	34,7	31,0	31,5	6.156
Amsterdam-Amstelland	38,9	39,6	38,4	39,7	39,4	4.676
Gooi en Vechtstreek	33,0	37,0	33,3	29,9	32,0	2.408
Haaglanden	27,1	33,1	36,9	33,0	35,6	8.841
Hollands Midden	36,1	33,2	32,6	31,8	31,8	6.686
Rotterdam-Rijnmond	31,8	33,5	32,1	34,2	34,9	1.002
Zuid-Holland-Zuid	31,8	31,1	30,7	28,9	32,2	1.262
Zeeland	22,9	28,7	27,4	23,5	25,1	4.294
Midden- en West-Brabant	31,2	33,8	32,8	31,0	30,0	10.389
Brabant-Noord	33,0	32,4	32,9	26,3	26,7	2.633
Brabant-Zuid-Oost	26,4	31,2	30,0	31,0	28,0	1.000
Limburg-Noord	30,6	33,9	27,7	25,1	26,4	1.863
Limburg-Zuid	28,3	32,9	31,5	24,9	28,0	1.001
Flevoland	30,1	28,3	31,2	30,5	36,0	4.009
totaal	30,1	32,3	31,9	29,9	29,7	88.608

Bron: Politiemonitor Bevolking

Tabel 3.7 Percentage werknemers dat is geconfronteerd met verschillende vormen van geweld, naar beroepsgroep, 1999

	totaal	politie- agenten	pijpers	treincon- ducteurs	sociale dienst- medewerkers	huisartsen	ziekenhuis- medewerkers	verkoopme- dewerkers	taxi- chauffeurs
	(%)								
verbaal geweld	71,1	90,7	81,5	95,3	77,5	58,1	61,3	49,5	35,9
schelden	65,9	86,6	76,6	93,6	69,2	51,2	52,7	47,2	30,4
dreigende houding	48,7	78,3	57,7	83,2	45,7	25,6	34,0	22,7	19,8
niet serieus dreigen	36,9	58,9	44,1	68,1	34,9	19,2	23,4	15,9	13,4
seksuele opmerkingen	13,8	14,4	16,4	21,5	11,4	3,4	24,1	6,8	6,5
discriminerende opmerkingen	18,8	20,7	27,3	40,3	19,7	4,9	11,4	10,7	9,2
serieuze bedreigingen	31,2	53,1	31,5	63,4	27,0	21,2	14,9	12,6	11,5
serieus dreigen	25,8	37,8	24,1	60,1	26,7	19,7	11,1	9,1	8,8
lastigvallen	1,0	4,0	3,8	9,4	4,8	5,4	1,6	0,6	2,8
volgen	2,2	3,5	0,3	5,7	2,9	0,5	0,3	2,3	0,9
familie dreigen	1,2	2,3	0,3	2,0	1,0	2,5	0,3	0,0	0,9
voorwerp dreigen	10,8	20,7	11,5	27,5	3,2	4,4	3,2	5,5	4,6
poging verwonden	6,5	13,4	8,0	16,4	1,0	3,0	2,2	2,3	1,4
poging slaan, schoppen	18,7	41,8	22,4	42,3	3,8	4,9	7,9	6,1	6,9
fysiek geweld	28,0	54,7	29,7	58,7	11,7	11,8	18,7	9,7	12,9
seksuele handtastelijkheden	2,4	0,5	3,1	5,4	1,0	0,0	7,0	0,0	2,3
meubels vernielen	8,7	19,4	17,1	10,7	5,1	3,0	2,2	1,6	5,1
objecten toegooien	9,1	21,9	13,6	12,4	5,4	3,0	3,8	2,3	3,2
hinderen bij verlaten vertrek	3,2	3,3	0,7	12,4	1,6	3,4	1,6	0,6	1,4
fysiek hinderen bij werk	10,7	32,2	7,7	22,8	1,9	2,0	3,5	1,3	3,2
duwen, trekken, grijpen	16,2	40,6	12,6	36,2	2,5	5,4	8,6	6,5	3,2
spugen	10,7	15,9	6,6	43,6	1,6	0,5	4,8	2,3	4,6
bijten, krabben	2,6	4,5	2,4	2,7	0,6	1,0	6,3	0,6	0,9
slaan, stompen, schoppen	8,3	18,1	5,9	17,8	1,0	2,5	7,3	3,9	4,6
kopstoot	0,6	2,0	0,0	1,3	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
verwond	1,2	3,0	1,7	0,7	0,6	0,5	0,6	1,0	0,9
	(abs.)								
aantal respondenten	2.352	398	286	298	315	206	315	310	224

Bron: Middelhoven en Driessen, 2001

Tabel 3.8 Voorkomen criminaliteit per delict, totaal voor alle bedrijven en instellingen

	% bedrijven en instellingen waar delict voorkomt*	gemiddelde frequentie waarmee delict voorkomt bij getroffen bedrijven en instellingen (keer per jaar)	schatting van het totaal aantal delicten x 1.000
inbraak	15		
in gebouwen	10	1,6	130
in transportmiddelen	8	2,1	100
diefstal	19		
uit gebouwen (of winkels)	14	19,9	2.130
uit transportmiddelen	4	3,3	57
van transportmiddelen	2	1,9	14
vernieling, brandstichting, graffiti	19		
aan gebouwen	13	4,6	450
aan transportmiddelen	9	2,8	100
fraude	10		
van buiten de onderneming	9	4,2	285
door eigen personeel	2	(5,9) **	51 **
computercriminaliteit	11	15,0	1.180
gewelddelicten	7	8,5	440
overige criminaliteit	5	21,3	712

* Het vetgedrukte getal is het totaalpercentage. Het verschil met de som van inbraak in gebouwen en inbraak in transportmiddelen (som is 18%) wordt verklaard door vestigingen die met beide vormen te maken hebben gehad. Deze vestigingen worden in het totaalpercentage maar één keer meegerekend. Dit geldt eveneens voor de overige delicten.

** Het beperkte aantal waarnemingen bij deze criminaliteitsvorm leidt tot cijfers die slechts indicatief zijn.

Bron: NIPO, 2002

Tabel 3.9 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit, CBS-enquêtes, 1995-2001

	1995*	1996*	1997	1998	1999	2000	2001
	(%)						
gewone maatregelen tegen inbraak							
sloten/grendels op buitendeuren	78,7	78,5	79,0	79,2	80,6	81,2	81,4
luiken voor ramen/deuren	10,8	10,3	12,3	12,2	12,8	13,0	12,9
buitenverlichting	72,1	73,3	74,2	75,9	75,6	76,0	74,7
alarminstallatie	5,9	7,2	7,6	8,4	8,5	8,6	9,1
er is een waakhond	17,1	16,0	16,6	16,5	14,7	15,3	16,2
andere voorzieningen	10,9	10,6	9,7	10,7	9,8	10,2	8,8
geen maatregelen (incl. onbekend)	7,3	7,2	7,5	6,6	6,4	6,1	6,1
maatregelen tegen inbraak bij langdurige afwezigheid							
andere mensen tijdelijk in huis	13,9	14,0	13,1	14,4	12,3	13,0	12,3
buren e.a. houden oogje in 't zeil	80,5	81,3	79,2	80,5	80,7	81,6	79,7
politie wordt ingelicht	9,4	11,0	9,9	10,4	10,3	10,0	8,5
er brandt altijd licht	46,0	46,5	43,0	45,7	43,6	46,2	43,8
waardevolle dingen opgeborgen	51,0	50,0	48,2	49,6	49,8	51,1	50,2
er is een waakhond	5,8	5,2	5,7	5,9	5,7	6,2	5,6
andere maatregelen	3,9	3,6	4,7	5,5	4,8	5,0	4,4
n.v.t./geen maatregelen (incl. onbekend)	11,3	10,3	12,4	12,0			
n.v.t./altijd iemand in huis					9,2	7,9	8,7
geen maatregelen (incl. onbekend)					4,0	3,8	5,4
maatregelen tegen fietsdiefstal							
veiligheidsslot**	80,6	80,2	82,2	82,2	83,9	84,6	85,3
postcode gegraveerd**	36,5	36,5	35,8	34,3	32,6	31,5	31,0
fietsregistratiekaart**	25,0	26,2	25,9	24,9	24,3	24,3	22,0
maatregelen tegen diefstal van/uit auto							
alarminstallatie***	9,4	10,5	17,5	23,0	20,2	20,4	18,7
	(abs.)						
aantal huishoudens in steekproef	3.646	3.561	3.586	4.554	4.421	4.338	4.138
aantal respondenten	5.936	5.773	3.586	4.554	4.421	4.338	4.138

* Door wijziging in onderzoeksofzet niet zonder meer vergelijkbaar met 1997 en verdere jaren.

** In % van fietsbezitters.

*** In % van autobezitters.

Bron: CBS

Tabel 3.10 Preventiemaatregelen in verband met criminaliteit, Politie-monitor Bevolking, 1993-2001

	1993	1995	1997	1999	2001
woningen	(%)				
met inbraakalarm	6,2	6,9	7,7	8,3	8,1
met extra hang- en sluitwerk	67,6	71,8	74,4	74,2	76,6
waarbij men wel eens licht laat branden bij afwezigheid	69,1	74,7	75,1	73,5	74,1
met extra buitenverlichting	51,4	64,2	66,6	68,6	70,1
	(schaalscore)				
inbraakpreventie totaal	4,9	5,4	5,6	5,6	5,7
	(abs.)				
aantal respondenten	50.702	75.560	76.248	77.539	88.608

Bron: Politie-monitor Bevolking

Tabel 3.11 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, CBS-enquêtes, 1995-2001

	1995*	1996*	1997	1998	1999	2000	2001					
	(%)		**	***	**	***	**	***				
voelt zich onveilig					21,9	20,7	22,4					
bang alleen thuis	22,6	21,1	18,5	18,1	19,5	19,8	18,7					
angst bij opendoen	55,7	57,0	54,8	53,9	56,8	55,7	56,8					
onveilige plekken in buurt****	34,3	33,4		23,2	22,0	30,7	29,2					
ander uitgaansgedrag	17,4	17,0	15,4	15,4	18,4	15,4	15,0					
grote inbraakkans			9,5	8,8	6,6	5,8	6,1					
	(abs.)											
aantal respondenten	5.936	5.773	3.586	30.181	4.554	77.125	4.421	39.670	4.338	34.593	4.138	20.648

* Door wijziging in onderzoeksofzet niet zonder meer vergelijkbaar met 1997 en verdere jaren.

** POLS, module Recht en participatie.

*** POLS, basisvragenlijst.

**** Door nieuwe vragen en/of andere wijzigingen zijn gegevens vanaf 1999 niet vergelijkbaar met 1997 en 1998.

Bron: CBS

Tabel 3.12 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, Politie-monitor Bevolking, 1993-2001

	1993	1995	1997	1999	2001
	(%)				
voelt zich onveilig					
'wel eens'	29,2	29,0	29,5	30,8	28,5
'vaak'	6,5	6,9	6,0	6,0	5,5
'komt vaak voor'					
mijdt bepaalde plekken	11,9	11,4	11,1	11,2	10,4
rijdt of loopt om	10,5	9,9	10,0	10,2	9,1
doet 's avonds / 's nachts niet open	14,2	16,5	17,7	16,6	16,7
laat waardevolle spullen thuis	19,3	18,5	18,0	16,1	15,5
kinderen mogen ergens niet naar toe	20,4	20,8	23,2	25,4	26,3
	(schaalscore)				
onveiligheid totaal	2,9	2,9	3,0	3,0	2,9
	(abs.)				
aantal respondenten	50.702	75.560	76.248	77.539	88.608

Bron: Politie-monitor Bevolking

Tabel 3.13 Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, naar geslacht en leeftijd, 2001

	12-17 jaar (%)	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65-74 jaar	75 jaar en ouder
voelt zich onveilig*								
mannen	17,8	21,4	18,7	16,3	15,6	16,1	16,6	17,9
vrouwen	29,3	38,8	30,9	27,7	25,1	21,8	22,4	25,0
bang alleen thuis**								
mannen	26,6	7,9	5,9	1,0	2,5	4,1	5,9	10,7
vrouwen	57,5	47,0	41,0	33,0	27,1	20,9	20,4	20,0
angst bij het opendoen**								
mannen	61,9	38,6	36,8	26,5	30,0	42,0	61,1	78,3
vrouwen	85,1	63,7	72,6	66,0	68,8	79,3	90,5	95,5
onveilige plekken in de buurt**								
mannen	34,5	13,5	13,0	10,6	12,5	9,7	16,5	26,4
vrouwen	61,8	49,7	46,8	41,8	45,1	35,2	45,1	46,2
aanpassing uitgaansgedrag**								
mannen	9,9	8,6	6,2	7,6	6,1	9,0	11,8	23,6
vrouwen	19,5	23,8	17,6	14,1	20,1	19,5	27,8	40,5
grote kans op inbraak*								
mannen	2,1	3,3	5,6	5,6	7,9	7,8	5,3	4,8
vrouwen	4,0	3,8	6,4	5,7	8,6	7,7	6,5	4,0
aantal respondenten	(abs.)							
mannen*	1.731	1.461	1.929	1.727	1.616	1.202	860	474
vrouwen*	1.578	1.428	2.163	1.883	1.646	1.111	874	702
mannen**	247	202	364	382	346	325	187	112
vrouwen**	194	184	378	452	378	269	204	160

* POLS, basisvragenlijst.

** POLS, module Recht en participatie.

Bron: CBS

Tabel 3.14 Materiële schade als gevolg van veelvoorkomende criminaliteit, 1995-1999

	1995 (x € 1 miljoen)	1996	1997	1998	1999
gewelddelicten	48	32	49	65	104
diefstaldelicten	772	583	682	547	652
inbraak	390	236	205	142	218
fietsdiefstal	83	84	98	102	110
autodiefstal	85	60	105	80	80
diefstal uit auto	101	94	143	103	128
zakkenrollerij	40	29	35	30	40
overige diefstal	73	80	96	90	77
vandalisme	246	222	437	360	442
beschadiging auto	200	173	273	237	263
overige vernielingen	46	49	164	123	178
doorrijden na ongeval	104	103	97	73	101
totaal	1.170	939	1.265	1.045	1.298
	(abs.)				
aantal respondenten	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952

Bron: CBS

Tabel 3.15 Ontwikkeling van enkele delictscategorieën volgens de CBS-slachtofferenquête en de Politiestatistiek, 1980-2001

	delicten tegen burgers (in Nederland onder- vonden)			delicten* die bij de politie zijn gemeld			delicten* waarbij een document is onder- tekend**			door de politie geregi- streerde misdrijven		
	gewelds- delicten	vermogens- delicten	vernielingen	gewelds- delicten	vermogens- delicten	vernielingen	gewelds- delicten	vermogens- delicten	vernielingen	gewelds- delicten	vermogens- delicten	vernielingen
	(x 1.000)											
1980	654	1.385	1.370	147	643	273				27	501	71
1982	919	1.704	1.501	152	760	292				32	684	90
1984	1.077	1.791	1.416	253	889	323				35	833	97
1986	890	1.834	1.283	235	940	289				40	841	105
1988	886	1.708	1.281	186	882	238				45	857	117
1990	937	1.756	1.273	128	861	309				50	840	124
1992	972	1.895	1.408	250	974	255	98	847	160	59	950	132
1993	849	1.819	1.609	275	951	355	125	860	261	62	956	128
1994	866	1.874	1.559	270	1.035	291	116	923	213	67	978	131
1995	842	1.980	1.496	264	967	329	137	861	234	65	905	130
1996	722	1.673	1.447	204	843	326	108	742	254	68	834	144
1997	860	1.853	1.656	223	953	405	132	836	299	75	846	161
1998	954	1.812	1.755	204	865	407	134	715	279	77	842	163
1999	998	1.703	1.887	249	831	483	131	726	353	87	872	170
2000	896	1.791	1.796	211	881	433	126	803	321	91	888	170
2001	1.058	1.683	1.693	265	858	399	160	750	307	101	919	172

* Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden).

** Vanaf 1992 naar gevraagd in de enquête.

Bron: CBS

Tabel 3.16 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden), 1992-2001

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	(x 1.000)									
gewelddelicten	972	849	866	842	722	860	954	998	896	1.058
seksuele delicten	163	182	202	157	134	200	193	181	157	196
mishandeling	273	217	181	257	159	196	270	242	197	271
bedreiging	536	450	483	428	430	464	491	575	541	591
vermogensdelicten	1.895	1.819	1.871	1.980	1.674	1.853	1.812	1.703	1.791	1.683
inbraak	182	218	204	229	166	168	107	132	125	113
fietsdiefstal	658	586	691	671	634	748	780	701	770	696
diefstal uit auto	267	300	228	251	209	249	193	241	239	281
zakkenrollerij	235	229	259	286	192	206	228	215	211	217
overige diefstal	512	458	466	512	449	458	483	389	416	359
vernielingen	1.408	1.609	1.559	1.497	1.447	1.656	1.755	1.887	1.796	1.693
beschadiging van auto	821	946	879	877	875	882	953	1.071	1.028	998
overige vernielingen	587	663	679	620	572	774	802	816	768	695
doorrijden na ongeval	185	162	234	188	164	174	165	193	191	185
totaal	4.460	4.439	4.535	4.506	4.008	4.544	4.687	4.781	4.674	4.618
	(abs.)									
steekproefaantal	3.949	4.934	5.503	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952	8.756	10.326

Bron: CBS

Tabel 3.17 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden) die bij de politie zijn gemeld, 1992-2001

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	(per 100 delicten)									
gewelddelicten	26	32	31	31	28	26	21	25	24	25
seksuele delicten	13	10	11	15	5	9	5	6	7	9
mishandeling	44	53	45	48	50	47	38	42	41	42
bedreiging	20	32	34	27	28	24	19	24	22	23
vermogensdelicten	51	52	55	49	50	51	48	49	49	51
inbraak	98	83	94	89	98	92	93	89	91	93
fietsdiefstal	48	47	48	40	40	45	43	39	37	41
diefstal uit auto	69	73	75	64	81	72	71	68	80	77
zakkenrollerij	50	55	62	59	59	64	52	65	59	59
overige diefstal	27	26	33	27	29	27	32	30	34	29
vernielingen	18	22	19	22	23	24	23	26	24	24
beschadiging van auto	20	26	23	27	24	23	22	26	24	24
overige vernielingen	15	16	14	15	21	26	24	26	25	23
doorrijden na ongeval	42	29	32	24	29	44	37	34	41	37
totaal	35	37	37	36	36	37	33	34	34	34
	(abs.)									
steekproefaantal	3.949	4.934	5.503	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952	8.756	10.326

Bron: CBS

Tabel 3.18 Delicten tegen burgers (in Nederland ondervonden) waarbij een document is ondertekend, 1992-2001

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	(per 100 delicten)									
gewelddelicten	10	15	14	16	15	15	14	13	14	15
seksuele delicten	2	3	4	7	5	5	2	3	1	6
mishandeling	24	26	24	34	41	39	30	29	30	31
bedreiging	5	14	14	10	8	10	10	9	12	11
vermogensdelicten	45	48	49	44	45	45	39	43	45	45
inbraak	92	75	84	85	91	81	82	81	84	82
fietsdiefstal	44	44	42	36	34	38	36	34	35	37
diefstal uit auto	62	74	75	62	79	72	68	61	77	70
zakkenrollerij	44	48	53	48	51	58	36	57	49	51
overige diefstal	19	18	28	22	21	20	22	23	28	22
vernielingen	11	17	14	16	18	18	16	19	18	18
beschadiging van auto	16	20	18	21	20	19	19	20	20	20
overige vernielingen	5	11	8	8	14	17	13	17	15	16
doorrijden na ongeval	28	19	14	16	23	31	28	24	26	22
totaal	26	29	28	28	29	29	25	26	28	27
	(abs.)									
steekproefaantal	3.949	4.934	5.503	5.936	5.773	8.838	9.007	10.952	8.756	10.326

Bron: CBS

Tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel 4.1 Geregisteerde criminaliteit, 1960-2001

	opgemaakte processen- verbaal (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten			in verzekering gestelde verdachten
			totaal	mannen	vrouwen	
1960	131,8	73,0	91,1	80,7	10,5	
1961	135,7	74,2	92,3	81,9	10,4	
1962	145,7	78,3	82,7	73,8	8,9	
1963	148,4	79,7	83,2	74,5	8,7	
1964	161,9	84,1	88,5	79,3	9,3	
1965	169,2	87,9	90,0	81,0	9,0	
1966	184,4	88,7	92,7	83,2	9,4	
1967	196,7	93,0	97,4	87,6	9,7	
1968	216,1	100,7	104,4	93,8	10,6	
1969	239,8	104,7	109,2	97,8	11,4	
1970	265,7	109,2	113,4	102,1	11,3	
1971	307,7	115,7	122,5	110,9	11,6	
1972	348,2	125,8	130,9	118,7	12,1	
1973	388,0	133,7	135,1	122,5	12,6	
1974	425,5	137,9	136,2	124,0	12,3	
1975	453,2	149,6	147,9	134,3	13,7	20,7
1976	525,6	173,2	167,8	152,7	15,1	23,0
1977	550,7	177,8	179,8	163,8	16,0	23,6
1978	570,0	186,7	184,7	168,9	15,8	24,3
1979	622,4	199,6	196,2	178,9	17,3	25,7
1980	705,7	210,1	209,9	190,3	19,7	29,6
1981	812,1	234,6	230,4	208,5	21,9	34,2
1982	922,9	247,9	247,5	223,6	23,9	40,1
1983	986,3	257,7	254,2	229,2	25,1	40,6
1984	1.083,4	272,5	269,9	241,0	28,7	44,5

Tabel 4.1 (vervolg)

	opgemaakte processen- verbaal (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten			in verzekering gestelde verdachten
			totaal	mannen	vrouwen	
1985	1.093,7	262,8	265,6	235,2	30,5	41,1
1986	1.097,1	261,1	258,5	230,4	28,2	40,5
1987	1.129,5	266,6	254,7	226,0	28,7	41,4
1988	1.146,2	266,1	253,8	224,7	29,1	44,5
1989	1.159,6	266,5	256,0	227,4	28,6	39,0
1990	1.150,2	255,6	249,0	220,1	29,0	36,1
1991	1.181,8	238,1	244,5	216,0	28,5	37,8
1992	1.268,5	242,5	252,5	222,9	29,6	42,0
1993	1.272,3	237,7	242,7	212,3	30,4	45,8
1994	1.313,6	236,3	242,7	212,8	30,0	49,2
1995	1.226,7	209,9	247,0	215,9	31,1	45,3
1996	1.189,2	206,0	254,4	222,7	31,7	42,1
1997	1.226,0	200,2	266,3	233,0	33,3	40,6
1998	1.223,5	200,9	266,9	235,6	31,3	42,2
1999	1.284,3	197,6	267,2	235,6	31,6	42,8
2000	1.305,6	191,2	268,2	236,8	31,4	45,0
2001	1.357,6	215,4	276,6	242,8	33,8	45,6

Bron: CBS

Tabel 4.2 Geregistreerde geweldsmisdrijven, 1960-2001

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	14,5	13,0	15,7	14,2	1,5
1961	13,7	12,3	14,8	13,4	1,4
1962	12,9	11,6	13,0	11,8	1,1
1963	13,2	11,7	13,1	12,0	1,1
1964	14,2	12,4	13,8	12,7	1,1
1965	14,3	12,3	13,7	12,7	1,0
1966	14,7	12,3	13,7	12,8	0,9
1967	15,0	12,5	14,1	13,2	0,9
1968	15,4	12,8	14,3	13,4	1,0
1969	15,9	13,0	14,7	13,7	1,0
1970	15,8	12,6	14,2	13,5	0,8
1971	16,2	12,7	14,5	13,7	0,8
1972	17,2	13,2	15,1	14,3	0,8
1973	18,1	14,0	15,8	15,0	0,8
1974	18,3	13,4	15,0	14,2	0,7
1975	18,4	13,3	15,2	14,5	0,7
1976	21,0	15,2	17,0	16,1	0,9
1977	21,6	15,1	17,2	16,3	0,9
1978	22,3	15,4	17,5	16,7	0,8
1979	24,9	16,4	18,8	18,0	0,8
1980	26,5	17,4	19,9	18,9	1,0
1981	29,0	18,4	21,1	20,1	1,0
1982	31,6	19,5	22,2	21,1	1,1
1983	32,3	19,7	22,5	21,4	1,1
1984	34,9	21,3	23,8	22,6	1,2
1985	37,2	22,3	25,4	24,0	1,4
1986	39,8	23,9	26,5	25,1	1,4
1987	40,9	24,1	26,1	24,7	1,4
1988	45,3	26,1	27,4	25,9	1,6
1989	50,8	27,9	28,5	26,9	1,7

Tabel 4.2 (vervolg)

	opgemaakte processen- verbaal (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1990	49,6	27,5	28,9	27,0	1,9
1991	51,8	26,2	29,0	27,1	1,9
1992	58,5	28,4	32,3	30,1	2,2
1993	61,6	30,3	33,0	30,5	2,5
1994	67,1	29,8	34,8	32,2	2,7
1995	65,3	28,9	38,6	35,4	3,2
1996	67,5	30,0	40,9	37,4	3,5
1997	74,7	33,1	45,4	41,7	3,7
1998	76,7	35,2	46,5	42,9	3,7
1999	86,6	38,7	51,3	47,1	4,3
2000	90,9	39,4	53,5	49,1	4,3
2001	101,1	45,1	56,7	51,7	5,0

Bron: CBS

Tabel 4.3 Geregistreerde vermogensmisdrijven, 1960-2001

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	84,2	33,0	43,6	37,8	5,8
1961	88,6	34,9	45,7	39,5	6,1
1962	97,7	37,5	38,7	33,4	5,3
1963	100,2	38,6	39,3	33,8	5,5
1964	109,7	40,6	41,8	35,7	6,2
1965	114,6	42,6	41,7	35,6	6,1
1966	123,9	42,9	43,1	36,4	6,7
1967	131,6	46,0	46,4	39,5	6,9
1968	146,0	50,6	50,0	42,5	7,6
1969	166,2	52,7	52,8	44,5	8,3
1970	188,2	55,8	55,7	47,3	8,4
1971	225,7	60,6	62,2	53,4	8,9
1972	260,3	68,1	68,1	58,8	9,3
1973	294,0	73,3	69,7	59,9	9,8
1974	324,6	75,7	69,6	60,2	9,4
1975	343,0	77,5	70,8	60,2	10,5
1976	397,9	90,0	78,1	66,6	11,5
1977	403,0	85,5	80,6	68,6	12,0
1978	403,3	85,1	76,7	65,4	11,3
1979	433,0	87,8	80,9	68,2	12,6
1980	500,9	96,8	87,6	73,3	14,3
1981	590,8	114,3	100,9	84,7	16,2
1982	684,1	124,1	113,3	95,7	17,7
1983	750,3	136,3	122,8	104,0	18,8
1984	832,9	149,4	135,2	113,3	21,9
1985	840,7	143,3	134,1	110,6	23,5
1986	840,7	143,0	128,6	107,2	21,4
1987	850,4	147,6	125,0	103,5	21,5
1988	856,7	145,2	122,9	101,2	21,7
1989	846,8	138,5	118,9	98,3	20,6

Tabel 4.3 (vervolg)

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1990	840,4	137,2	121,2	97,9	21,3
1991	875,9	127,3	121,8	100,8	21,0
1992	950,1	130,0	128,1	106,5	21,7
1993	955,5	128,5	126,2	104,3	21,9
1994	978,3	128,9	126,6	105,5	21,2
1995	904,9	106,9	122,9	101,8	21,1
1996	834,4	96,2	119,2	99,1	20,0
1997	846,4	86,4	120,6	99,7	20,9
1998	842,4	86,1	120,5	100,7	19,8
1999	872,4	80,8	114,1	95,3	18,8
2000	887,8	74,2	110,4	92,2	18,2
2001	919,3	81,3	109,4	90,4	19,0

Bron: CBS

Tabel 4.4 Geregistreerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, 1960-2001

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	11,6	7,6	9,3	8,8	0,5
1961	11,6	7,8	9,5	9,0	0,5
1962	12,0	7,8	8,7	8,3	0,4
1963	12,2	8,0	8,8	8,5	0,4
1964	12,9	8,2	9,2	8,8	0,4
1965	14,6	9,0	10,2	9,8	0,4
1966	15,3	9,0	10,8	10,4	0,4
1967	15,8	9,3	10,8	10,4	0,4
1968	16,7	9,6	11,3	10,9	0,4
1969	18,3	10,5	12,3	11,8	0,5
1970	18,8	10,3	12,4	11,8	0,5
1971	20,2	10,3	12,5	12,1	0,5
1972	22,6	11,1	13,2	12,7	0,5
1973	26,3	12,3	14,6	14,0	0,6
1974	29,8	12,5	14,9	14,3	0,6
1975	34,3	13,9	16,3	15,6	0,6
1976	40,6	15,4	18,9	18,2	0,8
1977	52,4	17,7	21,7	20,8	0,8
1978	63,6	20,6	24,7	23,7	1,1
1979	71,6	20,5	25,5	24,4	1,1
1980	84,8	22,9	28,7	27,4	1,4
1981	91,9	23,3	29,4	28,0	1,4
1982	106,2	25,7	32,2	30,8	1,4
1983	102,3	24,0	29,6	28,2	1,4
1984	114,6	26,4	32,5	30,8	1,7
1985	117,5	26,6	32,6	30,9	1,7
1986	121,6	26,0	32,6	31,1	1,6
1987	129,6	27,9	33,2	31,5	1,8
1988	134,5	27,7	32,4	30,7	1,7
1989	144,1	29,4	32,6	31,0	1,6

Tabel 4.4 (vervolg)

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1990	146,9	28,0	33,0	30,4	1,7
1991	151,0	26,0	31,1	29,4	1,7
1992	154,6	25,6	30,2	28,4	1,7
1993	150,6	25,6	28,9	27,0	1,9
1994	154,7	25,5	29,4	27,6	1,9
1995	152,5	22,0	30,9	28,7	2,2
1996	170,7	22,8	35,2	32,5	2,8
1997	170,4	22,4	32,6	31,1	2,5
1998	179,1	22,9	34,2	32,1	2,1
1999	188,2	22,2	35,2	32,7	2,5
2000	189,8	22,1	36,0	33,4	2,6
2001	192,9	26,1	38,0	34,9	3,0

Bron: CBS

Tabel 4.5 Geregistreerde verkeersmisdrijven, 1960-2001

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1960	14,1	12,7	14,3	13,8	0,5
1961	15,4	13,7	15,1	14,6	0,5
1962	17,3	15,7	16,0	15,5	0,5
1963	17,4	16,1	16,2	15,7	0,5
1964	19,9	17,7	18,0	17,7	0,4
1965	21,0	19,2	19,4	18,9	0,5
1966	25,9	20,0	20,1	19,5	0,5
1967	29,7	20,6	20,9	20,3	0,6
1968	32,9	22,6	22,8	22,0	0,8
1969	34,4	23,6	23,8	23,1	0,7
1970	36,8	24,5	24,6	23,8	0,7
1971	38,4	25,1	25,3	24,5	0,8
1972	39,9	25,4	25,2	24,4	0,9
1973	40,2	25,0	24,8	24,0	0,8
1974	42,5	26,1	25,3	24,5	0,8
1975	46,6	34,4	33,7	32,7	1,0
1976	53,2	40,5	40,0	38,8	1,1
1977	60,0	46,5	46,0	44,7	1,4
1978	65,4	51,0	50,3	48,7	1,6
1979	70,2	52,7	52,0	50,4	1,6
1980	74,6	55,3	54,4	52,6	1,7
1981	78,4	57,7	56,9	54,9	2,0
1982	78,9	57,6	57,0	54,8	2,2
1983	81,4	58,8	58,1	55,8	2,3
1984	81,3	57,1	56,4	54,0	2,4
1985	80,8	54,4	53,8	51,5	2,2
1986	76,9	52,7	52,1	49,9	2,2
1987	74,5	48,1	47,3	45,0	2,2
1988	76,5	48,7	47,4	45,0	2,3
1989	81,7	52,4	51,0	48,4	2,6

Tabel 4.5 (vervolg)

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde misdrijven	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
1990	82,1	46,8	47,0	44,6	2,4
1991	82,3	44,0	42,6	40,2	2,4
1992	84,6	44,1	37,9	35,4	2,6
1993	85,4	39,6	33,8	31,3	2,5
1994	92,8	40,9	34,2	31,4	2,8
1995	89,4	41,6	36,4	33,5	2,9
1996	100,8	46,2	40,5	37,0	3,5
1997	99,8	41,2	42,1	38,3	3,8
1998	105,5	41,3	42,0	38,6	3,4
1999	117,1	40,8	42,6	38,9	3,7
2000	117,8	40,8	44,7	40,9	3,8
2001	120,3	42,8	45,6	41,7	3,9

Bron: CBS

Tabel 4.6a Geregistreerde criminaliteit, naar aard van de gepleegde misdrijven, 1995-2001

	1995 (x 1.000)	1996	1997	1998	1999	2000	2001
totaal	1.222,9	1.183,2	1.218,9	1.222,2	1.284,3	1.305,6	1.357,6
Wetboek van Strafrecht	1.124,5	1.073,8	1.103,4	1.101,5	1.152,1	1.173,7	1.219,7
geweldd misdrijven	64,6	66,7	74,4	76,6	86,6	90,9	101,1
verkrachting	1,4	1,4	1,5	1,6	1,8	1,6	1,7
feitelijke aanranding der eerbaarheid	2,4	2,2	2,5	2,5	3,0	2,9	2,9
overige seksuele misdrijven	1,1	1,1	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
misdrijven tegen het leven en persoon*	13,8	14,5	14,6	16,2	18,5	20,2	23,5
mishandeling	27,9	30,0	37,6	38,0	42,3	44,1	48,7
diefstal met geweld	15,7	15,1	14,2	14,4	17,5	18,6	21,1
afpersing	2,2	2,2	1,3	1,4	1,0	1,0	0,8
vermogensmisdrijven	903,9	833,6	846,0	842,3	872,4	887,8	919,3
valsheidsmisdrijven	11,7	11,4	7,6	7,3	7,6	7,0	9,1
eenvoudige diefstal	346,0	325,4	332,2	328,3	363,8	361,7	367,8
gekwalficeerde diefstal	532,7	483,1	487,5	487,3	480,0	497,0	517,9
verduistering	5,8	5,8	7,0	6,9	7,8	7,8	8,5
bedrog	6,6	6,9	10,2	10,6	11,6	12,7	13,9
heling en schuldheiling	1,0	1,0	1,5	1,8	1,6	1,6	2,1
vernieling en openbare orde	152,5	170,4	179,8	178,4	188,2	189,8	192,9
tegen de openbare orde	11,0	13,0	6,2	3,8	4,6	4,9	6,1
discriminatie	0,3	0,4	0,5	0,3	0,4	0,4	0,5
gemeengevaarlijke misdrijven	7,0	8,7	8,1	7,5	8,4	8,6	8,7
tegen het openbaar gezag	2,2	1,8	1,3	1,8	2,4	3,5	3,3
schennis der eerbaarheid	2,5	2,3	2,4	2,3	2,3	2,5	2,2
vernieling	129,5	144,3	161,3	162,7	170,1	170,0	172,0
overige misdrijven WvSr	3,5	3,2	3,1	4,2	4,9	5,1	6,3
Wegenverkeerswet	89,2	98,5	99,7	105,4	117,1	117,8	120,3
rijden onder invloed	27,7	30,8	30,9	29,6	30,5	31,2	31,4
doorrijden na/verlaten plaats ongeval	55,7	61,0	64,6	71,2	82,8	83,1	85,0
overige misdrijven WWW	5,8	6,7	4,2	4,7	3,8	3,5	3,9
Wet op de economische delicten	2,0	1,1	2,2	3,1	3,7	3,5	3,6
milieuhygiënische wetten	1,9	0,9	1,8	2,2	2,9	3,0	3,2
overige misdrijven Wet op de economische delicten	0,1	0,2	0,4	0,9	0,8	0,5	0,4
Opiumwet	3,5	6,6	10,3	7,7	7,6	7,5	10,4
Wet wapens en munitie	1,9	2,2	2,0	3,4	3,4	3,0	3,5
Wetboek van Militair Strafrecht	1,6	0,8	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1
overige wetten	0,3	0,4	0,9	0,8	0,2	0,1	0,1

* Betreft bedreiging, (poging tot) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood en lichamelijk letsel door schuld.
Bron: CBS, Politie-statistiek

Tabel 4.6b Geregistreeerde criminaliteit, naar aard van de gepleegde misdrijven per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	(per 100.000 inwoners van 12-79 jaar)						
totaal	9.654	9.315	9.556	9.532	9.950	10.050	10.384
Wetboek van Strafrecht	8.877	8.453	8.650	8.590	8.925	9.035	9.329
geweldd misdrijven	510	525	584	597	671	700	774
verkrachting	11	11	12	12	14	13	13
feitelijke aanranding der eerbaarheid	19	18	20	19	23	22	22
overige seksuele misdrijven	9	9	21	19	20	20	19
misdrijven tegen het leven en persoon*	109	115	114	125	143	155	180
mishandeling	220	236	295	296	328	340	372
diefstal met geweld	124	119	111	112	135	143	161
afpersing	17	18	10	11	8	7	6
vermogensmisdrijven	7.136	6.562	6.633	6.569	6.758	6.834	7.031
valsheidsmisdrijven	93	89	60	57	59	54	69
eenvoudige diefstal	2.732	2.562	2.605	2.560	2.818	2.784	2.813
gekwalficeerde diefstal	4.205	3.803	3.822	3.800	3.718	3.826	3.961
verduistering	46	45	55	54	60	60	65
bedrog	52	54	80	83	90	98	106
heling en schuldheling	8	8	12	14	12	12	16
vernieling en openbare orde	1.204	1.341	1.409	1.391	1.458	1.461	1.476
tegen de openbare orde	87	102	49	30	35	37	47
discriminatie	3	3	4	2	3	3	4
gemeengevaarlijke misdrijven	55	69	63	58	65	67	67
tegen het openbaar gezag	17	14	10	14	19	27	25
schennis der eerbaarheid	20	18	19	18	18	19	17
vernieling	1.023	1.136	1.264	1.269	1.318	1.308	1.316
overige misdrijven WvSr	28	25	24	33	38	40	48
Wegenverkeerswet	704	775	778	822	907	907	920
rijden onder invloed	219	242	242	231	236	240	240
doorrijden na/verlaten plaats ongeval	440	480	504	555	642	640	650
overige misdrijven WWW	46	53	33	36	29	27	30
Wet op de economische delicten	16	8	18	24	29	27	27
milieuhygiënische wetten	15	7	14	17	22	23	24
overige misdrijven Wet op de economische delicten	1	2	3	7	6	4	3
Opiumwet	27	52	81	60	59	58	79
Wet wapens en munitie	15	17	16	27	27	23	27
Wetboek van Militair Strafrecht	13	6	3	2	2	1	1
overige wetten	2	3	7	6	1	1	1

* Betreft bedreiging, (poging tot) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood en lichamelijk letsel door schuld.

Bron: CBS, Politie-statistiek

Tabel 4.7 Geregistreeerde criminaliteit, opgehelderde zaken en gehoorde verdachten, naar aard van de gepleegde misdrijven, 2001

	opgemaakte pv's (x 1.000)	opgehelderde zaken	gehoorde verdachten		
			totaal	mannen	vrouwen
totaal	1.357,6	215,4	242,8	33,8	276,6
Wetboek van Strafrecht	1.219,7	157,2	182,4	27,7	210,1
geweldd misdrijven	101,1	45,1	51,7	5,0	56,7
verkrachting	1,7	0,9	1,0	0,0	1,0
feitelijke aanranding der eerbaarheid	2,9	1,1	1,3	0,0	1,3
overige seksuele misdrijven	2,5	1,4	1,4	0,0	1,4
misdrijven tegen het leven en persoon*	23,5	11,8	12,5	1,0	13,5
mishandeling	48,7	25,7	29,0	3,5	32,5
diefstal met geweld	21,1	3,9	6,0	0,4	6,4
afpersing	0,8	0,3	0,5	0,0	0,5
vermogensmisdrijven	919,3	81,3	90,4	19,0	109,4
valsheidsmisdrijven	9,1	3,8	3,8	1,1	4,9
eenvoudige diefstal	367,8	39,6	35,9	13,3	49,2
gekwalificeerde diefstal	517,9	28,6	40,9	2,6	43,5
verduistering	8,5	3,2	2,6	0,8	3,4
bedrog	13,9	4,2	4,3	0,8	5,1
heling en schuldheiling	2,1	1,9	3,0	0,4	3,4
vernietiging en openbare orde	192,9	26,1	35,0	3,1	38,1
tegen de openbare orde	6,1	4,0	6,8	0,8	7,6
discriminatie	0,5	0,2	0,2	0,0	0,2
gemeengevaarlijke misdrijven	8,7	1,6	2,3	0,2	2,5
tegen het openbaar gezag	3,3	3,0	3,3	0,4	3,7
schennis der eerbaarheid	2,2	0,9	1,0	0,0	1,0
vernietiging	172,0	16,4	21,4	1,7	23,1
overige misdrijven WvSr	6,3	4,8	5,4	0,7	6,1
Wegenverkeerswet	120,3	42,8	41,7	4,0	45,7
rijden onder invloed	31,4	31,1	30,6	2,4	33,0
doorrijden na/verlaten plaats ongeval	85,0	8,5	7,3	1,2	8,5
overige misdrijven WvW	3,9	3,2	3,7	0,2	3,9
Wet op de economische delicten	3,6	2,5	2,8	0,2	3,0
milieuhygiënisch wetten	2,9	1,9	2,0	0,1	2,1
overige misdrijven Wet op de economische delicten	0,7	0,6	0,8	0,0	0,8
Opiumwet	10,4	9,6	12,0	1,7	13,7
Wet wapens en munitie	3,5	3,2	3,7	0,3	4,0
Wetboek van Militair Strafrecht	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
overige wetten	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1

* Betreft bedreiging, (poging tot) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood en lichamelijk letsel door schuld.

Bron: CBS, Politiestatistiek

Tabel 4.8 Geregistreerde diefstallen en verduisteringen, 1980-2001

	1980 (x 1.000)	1985	1990	1995	1998	1999	2000	2001
diefstal fiets	117,6	185,5	194,2	162,2	143,5	149,4	146,8	147,6
diefstal bromfiets	20,2	18,3	18,9	24,3	20,1	20,0	17,6	16,9
diefstal motoren/scooters	1,5	1,9	1,8	2,8	2,7	2,8	2,9	2,8
diefstal personenauto's	14,5	23,7	27,3	40,9	37,4	37,8	38,3	35,0
diefstal andere motorvoertuigen	1,2	1,2	1,8	3,2	5,6	5,1	5,0	4,9
diefstal uit/vanaf voertuig	68,5	167,7	181,2	179,1	190,0	198,9	223,9	244,5
diefstal vaartuigen	1,4	1,6	1,4	1,3	1,0	1,1	1,2	1,2
diefstal uit/vanaf vaartuig	2,6	3,1	3,8	2,5	2,2	2,1	2,4	2,5
zakkenrollerij	10,8	16,1	28,2	30,7	40,3	48,9	44,9	48,7
beroving op straat			7,7	8,3	10,3	12,3	13,8	16,1
gewapende overval				1,1	3,4	2,9	3,0	2,5
diefstal uit woonhuizen	53,3	101,9	104,0	118,1	90,4	92,0	91,1	91,7
diefstal uit scholen				10,1	7,7	8,1	8,0	10,3
diefstal uit bedrijven			76,6	65,2	66,8	70,7	79,6	74,9
diefstal uit sportcomplexen			11,1	8,8	6,3	6,7	6,1	6,7
winkeldiefstal	31,3	54,1	52,4	45,9	44,0	44,1	42,1	44,9
diefstal van/uit automaten	1,4	2,6	2,6	1,4	0,8	0,9	0,8	0,7
diefstal op kampeerterrein			3,2	3,0	2,4	2,5	2,1	2,2
diefstal op/van(af) militair terrein			3,3	2,6	2,2	1,7	0,4	0,9

Bron: CBS

Tabel 4.9 Geregistreerde criminaliteit, per politieregio, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (pv's per 100.000*)
	(pv's x 1.000)							
Groningen	37,6	38,3	37,8	39,6	39,8	39,0	38,7	8.270
Friesland	24,7	25,4	37,8	38,5	36,8	37,1	37,8	7.387
Drenthe	20,6	21,6	22,4	26,1	25,4	26,9	26,6	6.873
IJsseland	27,9	27,9	30,3	27,9	28,0	27,3	29,3	7.593
Twente	36,4	33,4	31,7	33,8	33,0	33,7	34,0	6.827
Noord-/Oost-Gelderland	46,2	43,4	42,9	41,5	41,4	40,8	44,2	6.938
Gelderland-Midden	47,9	47,0	44,9	45,1	45,5	50,5	50,9	9.674
Gelderland-Zuid	36,7	40,2	39,4	42,7	44,1	42,2	45,0	10.846
Utrecht	108,0	101,6	110,1	109,9	109,5	119,6	125,8	13.928
Noord-Holland-Noord	37,3	38,6	40,1	38,1	38,9	38,1	37,6	7.742
Zaanstreek-Waterland	18,7	18,5	19,2	19,0	18,6	19,2	18,5	7.485
Kenemerland	36,9	40,0	34,2	42,6	42,4	38,5	43,6	10.603
Amsterdam-Amstelland	125,0	121,3	129,0	126,9	144,6	147,5	147,7	19.812
Gooi en Vechtstreek	21,2	20,5	20,1	19,6	19,1	19,9	19,9	10.144
Haaglanden	87,5	80,9	85,2	80,4	88,0	86,8	98,0	12.603
Hollands Midden	45,9	47,4	47,6	45,9	49,9	51,5	55,4	9.055
Rotterdam-Rijnmond	112,7	96,8	112,9	108,1	111,4	115,7	121,4	12.148
Zuid-Holland-Zuid	30,2	28,2	27,9	30,6	32,5	33,1	31,9	8.040
Zeeland	22,9	22,2	20,9	21,2	20,9	20,6	21,5	7.098
Midden-/West-Brabant	79,2	79,8	83,5	84,7	87,5	88,0	89,0	10.382
Brabant-Noord	38,1	39,0	41,0	41,5	43,4	45,6	47,0	9.258
Brabant-Zuid-Oost	53,9	49,7	50,8	53,9	56,0	55,2	59,2	10.045
Limburg-Noord	32,0	30,7	31,5	32,1	34,2	32,0	32,4	7.917
Limburg-Zuid	54,7	56,6	54,9	42,2	60,7	60,5	62,6	11.523
Flevoland	20,4	22,2	19,7	24,0	26,4	27,3	26,3	10.094
totaal	1.371,0	1.171,2	1.215,6	1.216,0	1.277,9	1.296,5	1.344,5	10.283

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 4.10 Geregistreerde geweldsmisdrijven, per politieregio, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (pv's per 100.000*)
	(pv's x 1.000)							
Groningen	2,5	2,5	2,7	2,9	3,0	3,3	3,3	705
Friesland	0,8	0,7	2,5	2,7	2,5	2,7	2,8	556
Drenthe	1,1	1,2	1,6	1,8	1,8	1,9	2,1	551
IJsselland	1,3	1,5	1,8	1,8	1,9	1,9	2,1	542
Twente	1,9	2,0	2,2	2,3	2,6	2,4	2,7	533
Noord-/Oost-Gelderland	2,2	2,2	2,6	2,8	2,9	3,1	3,5	543
Gelderland-Midden	2,3	2,6	2,4	2,4	2,6	3,3	3,7	694
Gelderland-Zuid	1,9	2,4	2,8	2,6	2,7	3,0	3,2	762
Utrecht	6,2	5,0	5,6	5,8	6,1	6,3	6,6	727
Noord-Holland-Noord	2,0	2,2	2,3	2,4	2,8	2,8	3,1	641
Zaanstreek-Waterland	1,2	1,1	1,3	1,3	1,4	1,5	1,4	580
Kennemerland	1,7	1,7	1,7	2,2	2,1	2,1	2,6	621
Amsterdam-Amstelland	9,5	10,2	10,0	9,8	12,2	12,8	13,6	1.821
Gooi en Vechtstreek	0,9	0,8	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	571
Haaglanden	3,9	4,2	4,2	4,6	5,6	5,9	7,8	1.008
Hollands Midden	2,2	2,5	2,8	2,9	3,5	3,8	4,3	702
Rotterdam-Rijnmond	6,7	6,4	7,8	7,9	8,6	9,0	10,7	1.070
Zuid-Holland-Zuid	1,5	1,5	1,6	1,7	2,1	2,2	2,2	546
Zeeland	1,2	1,3	1,5	1,6	1,7	1,6	2,0	671
Midden-/West-Brabant	3,3	3,9	4,4	4,8	5,4	5,6	6,2	725
Brabant-Noord	1,7	1,9	2,3	2,4	2,7	2,8	3,2	620
Brabant-Zuid-Oost	2,5	2,6	2,8	3,3	3,3	3,8	4,4	754
Limburg-Noord	1,6	1,6	2,0	2,0	2,3	2,3	2,4	587
Limburg-Zuid	2,7	2,6	2,7	1,9	3,2	3,3	3,7	679
Flevoland	1,4	1,6	1,6	1,8	2,1	2,2	2,1	795
totaal	64,2	66,3	74,4	76,4	86,3	90,6	100,7	770

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 4.11 Geregistreerde vermogensmisdrijven, per politieregio, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (pv's per 100.000*)
	(pv's x 1.000)							
Groningen	27,7	26,1	26,1	27,4	27,2	26,1	25,9	5.537
Friesland	17,1	24,1	24,1	23,7	23,2	22,3	22,4	4.383
Drenthe	14,1	14,2	14,2	17,1	16,3	17,5	17,2	4.432
IJsselland	19,6	20,1	20,2	18,1	18,1	17,5	19,3	4.997
Twente	26,4	21,0	21,0	22,4	21,6	22,3	22,1	4.438
Noord-/Oost-Gelderland	33,7	29,0	29,0	27,2	26,7	25,6	28,4	4.463
Gelderland-Midden	36,3	31,8	31,8	31,8	31,8	34,4	34,0	6.453
Gelderland-Zuid	24,5	27,8	27,8	30,5	31,4	28,8	31,2	7.514
Utrecht	83,2	82,6	82,7	82,8	81,0	90,2	94,9	10.500
Noord-Holland-Noord	26,0	26,4	26,4	24,3	24,4	23,8	23,4	4.804
Zaanstreek-Waterland	12,3	12,5	12,5	12,3	11,8	11,9	11,7	4.721
Kenemerland	29,4	23,4	23,5	29,3	29,0	25,9	30,0	7.283
Amsterdam-Amstelland	101,7	98,9	98,9	96,7	105,8	106,7	104,9	14.073
Gooi en Vechtstreek	15,7	13,5	13,5	13,7	13,3	13,9	13,8	7.051
Haaglanden	68,0	57,3	57,3	57,8	62,5	62,3	70,5	9.059
Hollands Midden	32,1	31,7	31,7	29,5	31,2	32,8	35,2	5.753
Rotterdam-Rijnmond	82,9	74,1	74,1	70,6	72,0	77,3	82,1	8.213
Zuid-Holland-Zuid	22,0	18,3	18,3	20,3	21,1	21,8	20,2	5.093
Zeeland	15,0	12,4	12,5	12,0	12,3	12,2	12,4	4.080
Midden-/West-Brabant	60,4	59,0	59,1	59,4	60,9	60,4	60,2	7.015
Brabant-Noord	28,5	28,0	28,1	28,4	29,1	30,9	31,3	6.161
Brabant-Zuid-Oost	42,2	36,3	36,3	38,9	39,7	38,3	40,9	6.942
Limburg-Noord	24,4	21,5	21,5	21,6	22,6	20,7	21,3	5.219
Limburg-Zuid	38,2	37,8	37,8	29,1	40,5	40,7	41,1	7.569
Flevoland	14,7	11,7	11,8	14,1	15,8	16,7	15,9	6.109
totaal	896,2	839,4	840,2	838,8	869,3	881,1	910,1	6.961

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 4.12 Geregisteerde vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, per politieregio, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (pv's per 100.000*)
	(pv's x 1.000)							
Groningen	5,1	5,6	6,1	6,5	6,5	6,2	5,8	1.236
Friesland	4,6	5,1	7,3	7,7	7,0	7,3	7,4	1.449
Drenthe	3,9	4,5	4,6	5,2	4,9	5,2	5,1	1.326
IJsselland	4,3	5,5	5,8	5,3	5,2	5,3	5,6	1.464
Twente	5,1	5,5	5,4	5,6	5,2	5,4	5,4	1.085
Noord-/Oost-Gelderland	6,8	7,1	7,5	7,4	7,3	7,6	7,8	1.226
Gelderland-Midden	5,7	6,5	7,0	7,2	7,1	8,1	8,3	1.573
Gelderland-Zuid	9,0	7,8	6,7	6,2	6,0	6,2	6,6	1.600
Utrecht	11,4	12,4	13,7	12,5	13,0	13,6	14,8	1.633
Noord-Holland-Noord	6,1	6,7	7,3	7,5	7,6	7,5	7,5	1.535
Zaanstreek-Waterland	2,7	2,9	3,2	3,2	3,2	3,5	3,0	1.228
Kennemerland	4,7	5,0	5,2	5,9	5,8	5,5	6,0	1.467
Amsterdam-Amstelland	8,5	9,7	9,8	9,0	11,9	13,7	13,9	1.863
Gooi en Vechtstreek	2,4	2,5	3,3	2,8	2,9	2,9	2,8	1.449
Haaglanden	9,1	10,6	10,6	9,9	10,9	10,2	10,8	1.392
Hollands Midden	7,7	8,5	7,9	8,0	8,9	8,8	9,6	1.564
Rotterdam-Rijnmond	12,1	13,4	16,0	15,7	16,6	15,5	14,7	1.466
Zuid-Holland-Zuid	4,2	5,0	4,9	5,2	5,7	5,3	5,5	1.384
Zeeland	3,5	3,6	4,1	4,5	4,1	4,0	3,8	1.261
Midden-/West-Brabant	10,0	11,8	12,7	12,8	12,9	13,0	13,1	1.523
Brabant-Noord	5,0	5,9	6,9	6,8	7,1	7,4	7,2	1.420
Brabant-Zuid-Oost	5,5	6,4	6,8	7,0	7,7	7,8	8,1	1.378
Limburg-Noord	3,3	3,8	4,3	4,5	4,9	4,6	4,4	1.084
Limburg-Zuid	6,7	8,1	7,6	6,1	9,1	8,7	9,5	1.748
Flevoland	4,2	5,5	4,9	5,8	6,0	5,8	5,3	2.049
totaal	151,5	169,6	179,5	178,2	187,4	189,1	192,1	1.470

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 4.13 Geregistreerde verkeersmisdrijven, per politieregio, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (pv's per 100.000*)
	(pv's x 1.000)							
Groningen	2,5	2,4	2,4	2,3	2,6	2,8	2,9	619
Friesland	2,0	2,5	3,1	3,5	3,4	4,0	4,1	801
Drenthe	1,5	1,7	1,8	1,8	2,0	2,0	1,9	493
Usseland	2,1	2,1	2,2	2,4	2,4	2,2	1,9	494
Twente	2,8	3,0	2,6	3,0	3,1	3,2	3,4	673
Noord-/Oost-Gelderland	3,1	3,4	3,2	3,6	3,9	3,8	3,8	598
Gelderland-Midden	3,3	3,4	3,3	3,4	3,6	4,1	4,4	827
Gelderland-Zuid	1,0	1,3	1,5	3,0	3,6	3,6	3,5	845
Utrecht	6,7	7,1	7,2	7,8	8,6	8,6	8,7	963
Noord-Holland-Noord	3,5	4,0	3,7	3,6	3,8	3,7	3,3	671
Zaanstreek-Waterland	1,8	1,9	1,8	2,0	2,0	2,0	2,1	863
Kennemerland	5,3	5,0	3,6	4,4	4,7	4,7	4,8	1.161
Amsterdam-Amstelland	3,5	6,4	6,9	7,6	10,9	10,8	11,1	1.485
Gooi en Vechtstreek	1,7	1,9	2,2	2,0	1,8	1,9	1,9	991
Haaglanden	6,0	6,4	5,9	6,9	7,7	7,1	7,6	979
Hollands Midden	4,0	4,2	4,8	5,1	5,7	5,6	5,8	955
Rotterdam-Rijnmond	10,4	11,7	13,4	12,5	12,8	12,6	12,0	1.197
Zuid-Holland-Zuid	2,4	2,5	2,8	3,1	3,3	3,4	3,6	914
Zeeland	3,2	3,1	2,3	2,4	2,3	2,3	2,7	895
Midden-/West-Brabant	5,2	6,2	6,6	6,9	7,4	8,2	8,5	992
Brabant-Noord	2,9	3,1	3,3	3,5	4,0	4,1	4,6	913
Brabant-Zuid-Oost	3,5	3,8	4,4	4,3	4,7	4,7	4,9	838
Limburg-Noord	2,6	2,7	3,0	3,4	3,7	3,7	3,4	835
Limburg-Zuid	5,5	6,1	5,6	4,1	6,1	6,0	6,2	1.136
Flevoland	1,1	1,3	1,0	1,9	2,0	2,2	2,4	936
totaal	87,5	96,8	98,7	104,3	116,0	117,4	119,6	915

* 100.000 = inwoners 12-79 jaar.

Bron: CBS

Tabel 4.14 Geregisteerde criminaliteit per 100.000 inwoners van 12-79 jaar, naar type en stedelijkheid, 1995-2001

	stedelijkheid zeer sterk	sterk	matig	weinig	niet
totale geregisteerde criminaliteit					
1995	15.779	11.691	9.444	6.309	4.313
1996	14.265	11.394	9.458	6.318	4.310
1997	15.538	11.611	9.299	6.350	4.449
1998	15.377	11.692	9.311	6.084	4.441
1999	17.082	11.727	9.350	6.133	4.350
2000	16.687	12.316	9.430	6.208	4.325
2001	17.691	12.339	9.240	6.295	4.650
w.o. geweldsmisdrijven					
1995	1.041	584	461	268	180
1996	1.004	622	490	293	191
1997	1.065	712	529	342	254
1998	1.109	694	550	353	266
1999	1.304	768	582	380	286
2000	1.332	841	607	388	276
2001	1.501	902	628	429	327
w.o. vermogensmisdrijven					
1995	12.389	8.689	6.763	4.423	2.986
1996	10.685	8.135	6.436	4.181	2.861
1997	11.502	8.122	6.218	4.064	2.794
1998	11.427	8.296	6.145	3.800	2.703
1999	12.432	8.176	6.068	3.787	2.734
2000	12.185	8.536	6.120	3.832	2.611
2001	12.859	8.541	5.932	3.865	2.764
w.o. vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag					
1995	1.306	1.524	1.389	1.022	674
1996	1.377	1.645	1.614	1.180	762
1997	1.466	1.695	1.661	1.233	841
1998	1.419	1.642	1.642	1.220	882
1999	1.670	1.674	1.678	1.204	877
2000	1.624	1.746	1.663	1.220	829
2001	1.689	1.704	1.625	1.212	905
w.o. verkeersmisdrijven					
1995	857	810	758	562	446
1996	970	901	824	615	467
1997	1.080	908	763	610	477
1998	1.116	937	846	628	499
1999	1.380	963	892	679	549
2000	1.289	1.025	924	689	528
2001	1.317	1.014	912	694	555

Bron: CBS

Tabel 4.16 Gehoorde minderjarige verdachten, 1960-2001

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	22,9	21,1	1,8
1961	24,9	22,9	2,0
1962	21,0	19,5	1,5
1963	20,5	19,1	1,4
1964	21,9	20,4	1,5
1965	22,0	20,4	1,6
1966	21,3	19,7	1,6
1967	22,3	20,6	1,7
1968	24,6	22,7	1,9
1969	25,4	23,3	2,1
1970	25,8	23,7	2,1
1971	28,3	26,2	2,1
1972	30,9	28,8	2,1
1973	32,5	30,2	2,3
1974	32,7	30,2	2,5
1975	31,7	28,9	2,8
1976	37,4	34,3	3,1
1977	39,6	36,4	3,2
1978	39,4	36,1	3,3
1979	41,3	37,4	3,9
1980	42,3	38,2	4,1
1981	44,9	40,4	4,5
1982	48,9	44,0	4,9
1983	45,5	40,8	4,7
1984	46,9	41,5	5,4
1985	46,6	40,6	6,0
1986	45,7	40,4	5,3
1987	42,7	37,5	5,2
1988	40,4	35,8	4,6
1989	39,4	35,3	4,1
1990	38,3	33,9	4,4
1991	39,7	35,0	4,7
1992	41,4	36,3	5,1
1993	37,1	32,6	4,5
1994	38,7	34,0	4,7
1995	41,4	35,8	5,6
1996	51,0	44,2	6,8
1997	47,3	40,8	6,5
1998	46,4	40,5	5,9
1999	47,9	41,3	6,6
2000	47,2	40,9	6,3
2001	47,1	39,7	7,4

Bron: CBS

Tabel 4.17 Gehoorde minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven, 1960-2001

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	1,9	1,8	0,1
1961	1,9	1,8	0,1
1962	1,5	1,5	0,1
1963	1,7	1,6	0,1
1964	1,8	1,7	0,1
1965	1,9	1,8	0,1
1966	1,8	1,7	0,1
1967	1,7	1,6	0,1
1968	1,9	1,8	0,1
1969	1,9	1,8	0,1
1970	1,8	1,8	0,1
1971	2,0	1,9	0,1
1972	2,1	2,0	0,1
1973	2,2	2,1	0,1
1974	2,2	2,1	0,1
1975	2,1	2,0	0,1
1976	2,5	2,4	0,1
1977	2,6	2,5	0,2
1978	2,6	2,5	0,1
1979	2,5	2,4	0,1
1980	2,7	2,6	0,1
1981	2,9	2,8	0,2
1982	3,1	2,9	0,2
1983	2,8	2,6	0,2
1984	2,9	2,7	0,2
1985	3,1	2,8	0,2
1986	3,4	3,2	0,2
1987	3,2	2,9	0,2
1988	3,2	2,9	0,2
1989	3,3	3,0	0,3
1990	3,5	3,2	0,3
1991	4,0	3,6	0,3
1992	4,7	4,3	0,4
1993	4,6	4,2	0,4
1994	5,3	4,8	0,5
1995	6,5	5,7	0,8
1996	7,9	7,0	1,0
1997	8,3	7,2	1,1
1998	8,1	7,1	1,0
1999	9,7	8,3	1,4
2000	9,8	8,6	1,2
2001	10,6	9,0	1,6

Bron: CBS

Tabel 4.18 Gehoorde minderjarige verdachten van vermogensmisdrijven, 1960-2001

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	16,4	14,9	1,4
1961	18,2	16,6	1,6
1962	14,9	13,7	1,2
1963	14,6	13,5	1,2
1964	15,9	14,6	1,3
1965	15,8	14,4	1,4
1966	15,2	13,7	1,4
1967	16,2	14,7	1,5
1968	18,1	16,4	1,7
1969	18,6	16,7	1,9
1970	18,9	17,1	1,8
1971	20,8	19,0	1,8
1972	23,8	21,9	1,9
1973	25,0	23,0	2,1
1974	25,1	22,9	2,2
1975	24,0	21,5	2,5
1976	28,1	25,3	2,8
1977	28,7	25,9	2,8
1978	27,2	24,4	2,8
1979	29,3	25,9	3,5
1980	28,8	25,2	3,6
1981	31,1	27,1	3,9
1982	34,0	29,8	4,2
1983	33,1	29,0	4,1
1984	33,5	28,7	4,8
1985	32,9	27,7	5,2
1986	31,0	26,3	4,6
1987	28,0	23,6	4,4
1988	26,2	22,3	3,9
1989	24,7	21,4	3,3
1990	25,3	21,6	3,7
1991	26,0	22,1	3,9
1992	26,5	22,3	4,1
1993	23,4	20,0	3,4
1994	23,4	19,8	3,5
1995	24,1	20,1	4,0
1996	28,0	23,5	4,6
1997	25,6	21,2	4,4
1998	25,5	21,3	4,2
1999	24,5	20,2	4,3
2000	23,8	19,7	4,1
2001	22,8	18,0	4,8

Bron: CBS

Tabel 4.19 Gehoorde minderjarige verdachten van vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag, 1960-2001

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	1,7	1,6	0,0
1961	2,0	2,0	0,1
1962	1,9	1,8	0,1
1963	2,0	2,0	0,1
1964	2,0	2,0	0,0
1965	2,4	2,3	0,1
1966	2,6	2,5	0,1
1967	2,4	2,4	0,1
1968	2,5	2,5	0,1
1969	2,6	2,6	0,0
1970	2,9	2,8	0,1
1971	3,1	3,0	0,1
1972	3,0	3,0	0,1
1973	3,4	3,4	0,1
1974	3,7	3,6	0,1
1975	4,1	4,0	0,1
1976	5,0	4,9	0,1
1977	6,4	6,3	0,1
1978	7,8	7,5	0,2
1979	7,5	7,3	0,2
1980	8,8	8,5	0,3
1981	8,9	8,6	0,3
1982	9,7	9,4	0,4
1983	8,0	7,7	0,3
1984	9,2	8,8	0,4
1985	9,3	8,8	0,4
1986	9,8	9,5	0,4
1987	9,3	8,9	0,4
1988	8,8	8,5	0,4
1989	8,6	8,3	0,4
1990	8,2	7,8	0,4
1991	8,2	7,9	0,4
1992	8,5	8,1	0,4
1993	7,8	7,2	0,5
1994	8,6	8,0	0,5
1995	9,1	8,5	0,6
1996	13,0	11,9	1,1
1997	11,0	10,3	0,8
1998	10,5	9,9	0,6
1999	11,0	10,3	0,7
2000	11,0	10,2	0,8
2001	11,0	10,2	0,8

Bron: CBS

Tabel 4.20 Gehoorde minderjarige verdachten van verkeersmisdrijven, 1960-2001

	totaal (x 1.000)	jongens	meisjes
1960	2,3	2,2	0,1
1961	2,3	2,2	0,1
1962	2,2	2,1	0,1
1963	1,7	1,6	0,1
1964	1,8	1,7	0,0
1965	1,7	1,7	0,1
1966	1,6	1,6	0,1
1967	1,7	1,7	0,1
1968	1,7	1,6	0,1
1969	1,9	1,8	0,1
1970	1,7	1,6	0,1
1971	1,8	1,7	0,1
1972	1,4	1,4	0,1
1973	1,2	1,2	0,0
1974	1,1	1,1	0,1
1975	1,0	0,9	0,0
1976	0,9	0,9	0,0
1977	1,1	1,1	0,0
1978	1,1	1,1	0,0
1979	1,0	1,0	0,0
1980	1,1	1,1	0,0
1981	1,0	0,9	0,0
1982	0,9	0,9	0,0
1983	0,7	0,7	0,0
1984	0,6	0,6	0,0
1985	0,6	0,6	0,0
1986	0,7	0,7	0,0
1987	0,6	0,6	0,0
1988	0,7	0,7	0,0
1989	0,7	0,6	0,0
1990	0,6	0,5	0,0
1991	0,7	0,6	0,0
1992	0,5	0,5	0,1
1993	0,5	0,4	0,0
1994	0,5	0,5	0,1
1995	0,7	0,6	0,1
1996	0,8	0,7	0,1
1997	0,9	0,8	0,1
1998	0,7	0,7	0,0
1999	0,9	0,9	0,1
2000	0,9	0,9	0,0
2001	1,0	0,9	0,1

Bron: CBS

Tabel 4.21 Door politie en Koninklijke Marechaussee gehoorde minderjarige verdachten, naar delictsoort, 1985-2001

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
totaal	46.549	38.321	41.378	50.962	47.263	46.372	47.960	47.161	47.112
Wetboek van Strafrecht	45.564	37.422	40.042	49.388	45.133	44.508	45.669	45.115	44.888
geweldd misdrijven	3.076	3.505	6.482	7.927	8.250	8.136	9.725	9.807	10.596
verkrachting	97	71	144	184	177	141	182	165	205
feitelijke aanranding der eerbaarheid	198	141	322	323	338	308	515	507	415
overige seksuele misdrijven	114	99	118	143	286	227	201	216	201
misdrijven tegen het leven en persoon*	361	472	1.038	1.275	1.071	1.052	1.316	1.384	1.450
mishandeling	1.631	1.587	2.799	3.731	4.670	4.490	5.137	5.082	5.986
diefstal met geweld	555	953	1.721	1.930	1.527	1.731	2.167	2.284	2.173
afpersing	120	182	340	341	181	187	207	169	166
vermogensmisdrijven	32.931	25.255	24.062	28.028	25.574	25.520	24.538	23.817	22.775
valsheidsmisdrijven	105	126	211	228	186	150	277	324	429
eenvoudige diefstal	17.186	12.906	10.942	13.147	11.773	10.700	10.578	10.271	10.600
gekwalificeerde diefstal	14.389	11.195	12.184	13.930	12.734	13.732	12.501	12.020	10.387
verduistering	159	247	235	230	265	286	424	444	431
bedrog	185	185	215	236	266	275	323	304	309
heling en schuldheling	907	596	275	257	350	377	435	454	619
vernietiging en openbare orde	9.250	8.214	9.133	12.969	11.011	10.463	10.986	11.014	10.966
tegen de openbare orde	2.298	2.345	3.137	4.409	1.935	1.414	1.836	2.026	2.143
discriminatie		15	13	53	29	16	14	23	48
gemeengevaarlijke misdrijven**	481	512	844	1.308	1.101	884	1.078	1.002	992
tegen het openbaar gezag	320	226	97	120	144	204	221	264	276
schennis der eerbaarheid	166	74	47	62	47	79	69	89	72
vernietiging	5.985	5.042	4.995	7.017	7.755	7.866	7.768	7.610	7.435

Tabel 4.21 (vervolg)

	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
overige misdrijven WvSr	233	448	365	464	298	389	420	477	551
Wegenverkeerswet	641	567	663	761	906	728	947	919	950
rijden onder invloed	196	274	218	214	231	265	301	336	354
doorrijden na/verlaten plaats									
ongeval	105	94	245	327	315	288	424	359	354
overige misdrijven WWW					360	175	222	224	242
Wet op de economische delicten	4	13	75	55	84	134	190	181	137
milieuhygiënische wetten	0	6	63	47	48	40	55	67	36
overige misdrijven Wet op de economische delicten	4	7	12	8	36	94	135	114	101
Opiumwet	109	127	311	468	539	389	419	358	467
harddrugs	73	101	228	384	462			225	296
softdrugs	36	26	83	84	77			133	171
Wet wapens en munitie	104	124	255	257	579	573	697	574	655
Wetboek van Militair Strafrecht		4	3	1	0	1	0	0	0
overige wetten		64	29	32	22	39	38	14	15
bevolking 12 t/m 17 jaar									
per 1 januari	1.434.547	1.162.112	1.095.057	1.092.525	1.092.979	1.099.274	1.106.685	1.118.659	1.136.495

* Betreft bedreiging, (poging) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood en lichamelijk letsel door schuld.

** Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht, zoals brandstichting, tot ontploffing brengen, vernielen van elektriciteitswerken, vernieling van enig werk dienende voor het openbaar vervoer of luchtverkeer en de vernieling van gebouwen.

Bron: CBS

Tabel 4.22 Geweldsmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
mishandeling	2.799	3.731	4.670	4.490	5.137	5.082	5.986
diefstal met geweld/afpersing	2.061	2.271	1.708	1.918	2.374	2.453	2.339
misdrijven tegen leven/persoon	1.038	1.275	1.071	1.052	1.316	1.384	1.450
seksueel geweld	584	650	801	676	898	888	821
totaal	6.482	7.927	8.250	8.136	9.725	9.807	10.596

Bron: CBS

Tabel 4.23 Vermogensmisdrijven, gehoorde minderjarige verdachten, naar type, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gekwalificeerde diefstal	12.184	13.930	12.734	13.732	12.501	12.020	10.387
eenvoudige diefstal	10.942	13.147	11.773	10.700	10.578	10.271	10.600
overige vermogensmisdrijven	936	951	1.067	1.088	1.459	1.526	1.788
totaal	24.062	28.028	25.574	25.520	24.538	23.817	22.775

Bron: CBS

Tabel 4.24 Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en het gezag, gehoorde minderjarige verdachten, naar type misdrijf, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
totaal vernielingen	4.995	7.017	7.755	7.866	7.768	7.610	7.435
vernieling auto	948	1.250	2.640	2.685	2.508		2.403
vernieling openbaar vervoer/gebouwen	994	1.226	850	869	1.026		981
overige vernieling	3.053	4.541	4.265	4.312	4.234		4.051
misdrijven tegen openbare orde en gezag*	4.138	5.952	3.256	2.597	3.218	3.404	3.531
totaal	9.133	12.969	11.011	10.463	10.986	11.014	10.966

* Hieronder vallen misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag, discriminatie, gemeengevaarlijke misdrijven en schennis der eerbaarheid.

Bron: CBS

Tabel 4.25 Gehoorde jongens en meisjes van 12-17 jaar per 100.000, naar enkele misdrijf-categorieën, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
jongens							
vermogen	3.569	4.177	3.766	3.793	3.577	3.447	3.090
vernieling	1.507	2.106	1.820	1.759	1.820	1.786	1.751
geweld	1.011	1.241	1.282	1.269	1.474	1.499	1.544
meisjes							
vermogen	739	850	820	780	795	747	865
vernieling	120	203	141	106	127	144	140
geweld	146	178	202	186	256	224	291

Bron: CBS

Tabellen bij hoofdstuk 5

Tabel 5.1 Ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken, 1960-2001*

	ingeschreven zaken bij het OM**	afgedane zaken door het OM**	afgedane zaken door de rechter
1960	121.318	70.185	50.468
1961	111.302	63.100	49.039
1962	113.359	62.531	48.534
1963	116.937	60.662	52.774
1964	142.500	82.444	59.189
1965	141.791	80.682	60.729
1966	135.392	71.967	61.736
1967	136.011	75.005	60.530
1968	134.503	72.732	61.490
1969	134.041	76.754	58.922
1970	136.135	77.445	56.431
1971	145.991	86.253	56.845
1972	145.031	86.044	58.007
1973	148.772	85.381	58.548
1974	154.197	92.817	61.372
1975	163.631	88.234	65.794
1976	167.240	97.688	73.379
1977	186.545	104.774	77.700
1978	196.722	108.612	83.293
1979	207.570	113.120	84.636
1980	229.771	129.548	91.764
1981	246.278	141.841	91.576
1982	259.326	149.009	98.622
1983	259.251	165.619	95.253
1984	268.800	138.694	82.689
1985	266.074	140.758	83.512
1986	271.970	139.595	82.407
1987	279.265	138.479	81.975
1988	263.336	142.188	84.476
1989	269.788	146.265	84.725
1990	260.844	144.758	82.341
1991			87.857
1992			83.879
1993	268.248	161.763	81.096
1994	273.311	161.084	96.512

Tabel 5.1 (vervolg)

	ingeschreven zaken bij het OM**	afgedane zaken door het OM**	afgedane zaken door de rechter
1995	257.842	147.472	102.310
1996	250.726	133.765	104.617
1997	250.865	130.790	106.372
1998	242.482	120.232	105.031
1999	234.679	114.451	111.309
2000	233.324	118.369	111.033
2001	236.344	116.273	111.955

* 1960-1990: Gewone strafzaken, economische strafzaken, belastingstrafzaken, militaire strafzaken.
 1993-2000: Wetboek van Strafrecht, Wegenverkeerswet, Wet op de economische delicten,
 Opiumwet, Wet wapens en munitie, overige strafwetten en onbekend.
 1981-2001: Afdoeningen rechter exclusief de voegingen ter zitting.

** OM-cijfers van 1991 en 1992 ontbreken.

Bron: CBS

Tabel 5.2 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar soort strafzaken en naar wet, 1960-2001

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
gewone strafzaken	71.665	81.273	104.515	126.719	186.897	225.530	227.494
economische strafzaken	49.653	40.997	29.021	26.052	37.441	34.110	27.811
belastingstrafzaken		17.860	537	8.292	768	970	828
Wetboek van Strafrecht							
geweldsmisdrijven							
vermogensmisdrijven							
vernieling en openbare orde							
overige misdrijven WvSr							
Wegenverkeerswet							
Wet op de economische delicten							
Opiumwet							
Wet wapens en munitie							
overige strafwetten en onbekend		1.661	2.062	2.568	4.665	5.464	4.711
totaal*	121.318	141.791	136.135	163.631	229.771	266.074	260.844

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gewone strafzaken							
economische strafzaken							
belastingstrafzaken							
Wetboek van Strafrecht	157.356	147.492	144.192	140.724	137.565	136.939	139.075
geweldsmisdrijven	28.931	29.155	30.689	31.402	32.700	33.548	35.352
vermogensmisdrijven	103.276	91.593	85.447	80.520	74.811	71.491	70.464
vernieling en openbare orde	22.921	24.414	25.666	25.661	25.645	26.841	27.984
overige misdrijven WvSr	2.228	2.330	2.390	3.141	4.409	5.059	5.275
Wegenverkeerswet	42.746	47.178	47.958	46.378	45.896	47.457	48.022
Wet op de economische delicten	34.329	29.301	29.868	30.410	28.402	27.113	25.181
Opiumwet	9.911	10.992	12.007	11.314	10.573	9.964	12.100
Wet wapens en munitie	4.597	5.375	5.285	5.090	5.018	4.564	5.092
overige strafwetten en onbekend	8.903	10.388	11.555	8.566	7.225	7.287	6.874
totaal*	257.842	250.726	250.865	242.482	234.679	233.324	236.344

* In 1960 exclusief belastingstrafzaken; in 1990 exclusief Wet op de economische delicten.
Bron: CBS

Tabel 5.3 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven rechtbankstrafzaken naar delictgroep, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	157.356	147.492	144.192	140.724	137.565	136.939	139.075	58,8
geweldd misdrijven	28.931	29.155	30.689	31.402	32.700	33.548	35.352	15,0
verkrachting	1.117	1.048	979	904	975	921	932	0,4
feitelijke aanranding der eerbaarheid	675	705	767	721	844	793	825	0,3
overige seksuele misdrijven	1.236	1.281	1.225	1.160	1.100	1.031	1.064	0,5
bedreiging	3.812	4.066	4.248	4.655	4.998	5.549	6.257	2,6
misdrijven tegen het leven	2.558	2.448	2.540	2.551	2.675	2.865	2.799	1,2
mishandeling	13.167	13.688	15.053	15.450	16.006	16.327	17.439	7,4
dood en lichamelijk letsel door schuld	102	66	88	66	59	62	52	0,0
diefstal met geweld	5.574	5.210	5.105	5.356	5.512	5.453	5.498	2,3
afpersing	682	641	677	539	530	544	481	0,2
overige geweldsdelicten	8	2	7		1	3	5	0,0
vermogensmisdrijven	103.276	91.593	85.447	80.520	74.811	71.491	70.464	29,8
valsheidsmisdrijven	17.187	16.301	14.456	12.025	11.208	9.200	9.064	3,8
eenvoudige diefstal	35.471	32.015	32.705	31.181	29.583	27.899	28.074	11,9
diefstal met braak	14.194	11.411	10.353	9.613	8.336	7.494	7.297	3,1
(overige) gekwalificeerde diefstal	25.691	21.948	19.054	18.620	17.233	16.968	16.498	7,0
verduistering	2.544	2.484	2.230	2.306	2.267	2.567	2.532	1,1
bedrog	2.133	2.113	2.003	2.282	2.117	2.937	2.461	1,0
heling en schuldheiling	6.056	5.321	4.646	4.493	4.067	4.426	4.538	1,9
vernieling en openbare orde	22.921	24.414	25.666	25.661	25.645	26.841	27.984	11,8
tegen de openbare orde	9.053	10.549	10.322	9.847	9.706	10.019	11.084	4,7
discriminatie	164	245	151	144	126	140	129	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	1.155	1.194	1.450	1.288	1.364	1.312	1.344	0,6
tegen het openbaar gezag	3.207	3.093	3.420	3.780	4.390	5.349	5.495	2,3
schennis der eerbaarheid	514	498	582	526	542	576	599	0,3
vernieling	8.828	8.835	9.741	10.076	9.517	9.445	9.333	3,9
overige misdrijven WvSr	2.228	2.330	2.390	3.141	4.409	5.059	5.275	2,2
Wegenverkeerswet	42.746	47.178	47.958	46.378	45.896	47.457	48.022	20,3
rijden onder invloed	29.911	34.360	34.914	33.958	33.724	35.019	35.732	15,1
doorrijden na ongeval	6.867	7.192	7.498	7.138	6.925	7.002	6.875	2,9
overige misdrijven WvW	5.968	5.626	5.546	5.282	5.247	5.436	5.415	2,3
Wet op de economische delicten	34.329	29.301	29.868	30.410	28.402	27.113	25.181	10,7
Opiumwet	9.911	10.992	12.007	11.314	10.573	9.964	12.100	5,1
harddrugs	7.973	7.985	8.069	7.447	7.381	8.274	9.864	4,2
softdrugs	1.938	3.007	3.938	3.867	3.192	1.690	2.236	0,9
Wet wapens en munitie	4.597	5.375	5.285	5.090	5.018	4.564	5.092	2,2
overige strafwetten en onbekend	8.903	10.388	11.555	8.566	7.225	7.287	6.874	2,9
totaal	257.842	250.726	250.865	242.482	234.679	233.324	236.344	100,0

Bron: CBS

Tabel 5.4 Door het Openbaar Ministerie afgedane rechtbankstrafzaken naar delictgroep, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	87.459	74.267	71.801	63.960	57.234	62.493	60.180	51,8
geweldd misdrijven	12.860	12.056	12.792	11.841	11.638	13.314	13.532	11,6
verkrachting	476	404	362	314	278	379	313	0,3
feitelijke aanranding der eerbaarheid	359	408	406	359	317	404	435	0,4
overige seksuele misdrijven	562	494	587	439	437	436	418	0,4
bedreiging	2.042	1.937	2.019	1.994	1.993	2.313	2.540	2,2
misdrijven tegen het leven	531	508	523	368	401	573	495	0,4
mishandeling	7.180	6.820	7.456	7.182	7.353	8.036	8.135	7,0
dood en lichamelijk letsel door schuld	66	56	41	52	37	49	45	0,0
diefstal met geweld	1.376	1.206	1.200	990	732	992	1.030	0,9
afpersing	266	217	193	142	89	129	119	0,1
overige geweldsdelicten	2	6	5	1	1	3	2	0,0
vermogensmisdrijven	59.744	47.698	43.271	36.680	30.298	31.715	28.893	24,8
valsheidsmisdrijven	7.296	6.937	6.220	6.162	5.624	4.397	3.549	3,1
eenvoudige diefstal	23.970	18.491	17.235	13.646	11.239	12.005	10.509	9,0
diefstal met braak	6.991	4.958	4.286	3.324	2.383	2.517	2.107	1,8
(overige) gekwalificeerde diefstal	14.142	11.014	9.774	8.052	6.408	7.109	6.566	5,6
verduistering	1.670	1.377	1.269	1.245	1.045	1.381	1.276	1,1
bedrog	1.276	1.183	1.183	1.320	1.038	1.599	2.056	1,8
heling en schuldheiling	4.399	3.738	3.304	2.931	2.561	2.707	2.830	2,4
vernieling en openbare orde	13.677	13.238	14.429	13.834	13.094	14.625	14.962	12,9
tegen de openbare orde	4.872	5.384	5.630	5.158	4.823	5.352	6.020	5,2
discriminatie	98	141	133	86	73	94	90	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	514	499	617	504	460	520	490	0,4
tegen het openbaar gezag	1.813	1.572	1.868	1.964	2.160	2.558	2.756	2,4
schennis der eerbaarheid	408	381	410	385	341	395	390	0,3
vernieling	5.972	5.261	5.771	5.737	5.237	5.706	5.216	4,5
overige misdrijven WvSr	1.178	1.275	1.309	1.605	2.204	2.839	2.793	2,4
Wegenverkeerswet	21.153	21.771	23.382	20.300	20.418	21.757	20.277	17,4
rijden onder invloed	13.781	14.898	16.208	13.646	13.359	14.737	13.164	11,3
doonrijden na ongeval	4.768	4.842	5.292	5.040	5.095	5.029	5.170	4,4
overige misdrijven WVV	2.604	2.031	1.882	1.614	1.964	1.991	1.943	1,7
Wet op de economische delicten	27.225	24.285	20.610	23.952	25.551	23.166	22.587	19,4
Opiumwet	4.490	4.523	4.820	3.945	2.960	3.073	3.843	3,3
harddrugs	3.155	2.945	2.850	2.269	1.687	2.105	2.709	2,3
softdrugs	1.335	1.578	1.970	1.676	1.273	968	1.134	1,0
Wet wapens en munitie	3.065	3.480	3.706	3.369	3.267	3.000	3.335	2,9
overige strafwetten en onbekend	4.080	5.439	6.471	4.706	5.021	4.880	6.051	5,2
totaal	147.472	133.765	130.790	120.232	114.451	118.369	116.273	100,0

Bron: CBS

Tabel 5.5 Door het Openbaar Ministerie afgedane rechtbankstrafzaken naar wijze van afdoening, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
sepot	53.290	45.083	41.612	34.300	26.253	31.645	28.182	24,2
technisch sepot	29.924	25.978	23.886	18.956	14.880	16.975	15.342	13,2
beleidssepot	23.366	19.105	17.726	15.344	11.373	14.670	12.840	11,0
voorwaardelijk sepot	3.769	3.889	3.638	2.932	2.331	2.310	2.708	2,3
onvoorwaardelijk sepot	12.009	9.176	7.759	6.414	4.295	4.219	3.244	2,8
'kale' sepots	7.588	6.040	6.329	5.998	4.747	8.141	6.888	5,9
voeging ad informandum	9.985	7.205	7.421	6.255	4.788	4.883	4.864	4,2
voeging ter berechting	17.423	15.015	15.355	12.988	9.092	11.980	11.776	10,1
transactie	57.607	57.763	59.140	59.306	66.843	61.517	66.701	57,4
overdracht aan een ander parket	6.302	6.020	5.099	5.096	5.466	4.495	4.656	4,0
overig	2.865	2.679	2.163	2.287	2.009	3.849	94	0,1
totaal	147.472	133.765	130.790	120.232	114.451	118.369	116.273	100,0

Bron: CBS

Tabel 5.6 Door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken naar delictgroep, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	66.864	66.787	63.660	64.359	70.792	70.492	71.565	63,9
gewelddsmisdrijven	13.651	14.415	15.017	15.616	17.772	18.188	19.176	17,1
verkrachting	408	400	405	392	409	375	385	0,3
feitelijke aanranding der eerbaarheid	200	267	296	292	340	388	390	0,3
overige seksuele misdrijven	681	776	803	728	754	746	754	0,7
bedreiging	1.482	1.599	1.736	2.091	2.616	2.789	3.178	2,8
misdrijven tegen het leven	1.058	1.148	1.143	1.199	1.205	1.325	1.434	1,3
mishandeling	5.873	6.172	6.561	6.948	8.187	8.399	8.891	7,9
dood en lichamelijk letsel door schuld	25	28	17	24	25	23	24	0,0
diefstal met geweld	3.559	3.671	3.676	3.578	3.828	3.788	3.780	3,4
afpersing	363	354	373	364	408	354	339	0,3
overige geweldsdelicten	2		7			1	1	0,0
vermogensmisdrijven	43.531	41.980	37.665	36.971	39.316	37.775	37.462	33,5
valsheidsmisdrijven	9.979	8.094	7.087	6.002	6.477	5.421	5.266	4,7
eenvoudige diefstal	10.485	11.438	11.363	12.086	13.038	13.400	12.923	11,5
diefstal met braak	4.414	4.351	3.997	4.065	4.335	4.004	4.103	3,7
(overige) gekwalificeerde diefstal	13.865	13.041	10.736	10.343	10.392	9.778	9.618	8,6
verduistering	981	1.107	981	1.017	1.160	1.347	1.528	1,4
bedrog	675	744	704	662	835	806	876	0,8
heling en schuldheiling	3.132	3.205	2.797	2.796	3.079	3.019	3.148	2,8
vernieling en openbare orde	8.991	9.458	10.036	10.601	12.145	12.396	12.748	11,4
tegen de openbare orde	3.366	3.591	3.920	4.227	4.648	4.668	4.804	4,3
discriminatie	73	51	64	35	47	43	38	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	640	604	685	657	714	723	731	0,7
tegen het openbaar gezag	1.306	1.394	1.364	1.624	2.106	2.484	2.645	2,4
schennis der eerbaarheid	98	113	117	134	165	172	211	0,2
vernieling	3.508	3.705	3.886	3.924	4.465	4.306	4.319	3,9
overige misdrijven WvSr	691	934	942	1.171	1.559	2.133	2.179	1,9
Wegenverkeerswet	20.070	21.393	24.422	23.345	23.601	24.964	24.011	21,4
rijden onder invloed	15.229	16.995	19.479	18.345	17.917	19.151	18.812	16,8
doorrijden na ongeval	1.713	1.658	1.889	2.002	2.339	2.214	2.005	1,8
overige misdrijven WWW	3.128	2.740	3.054	2.998	3.345	3.599	3.194	2,9
Wet op de economische delicten	6.270	6.370	6.883	5.803	5.337	4.988	4.317	3,9
Opiumwet	4.825	5.389	6.457	7.046	7.248	6.678	7.354	6,6
harddrugs	4.091	4.464	4.756	4.817	4.715	5.491	6.444	5,8
softdrugs	734	925	1.701	2.229	2.533	1.187	910	0,8
Wet wapens en munitie	2.099	1.986	2.012	1.883	1.981	1.899	1.945	1,7
overige strafwetten en onbekend	2.182	2.692	2.938	2.595	2.350	2.012	2.763	2,5
totaal	102.310	104.617	106.372	105.031	111.309	111.033	111.955	100,0

Bron: CBS

Tabel 5.7 Door de rechter in eerste aanleg uitgesproken schuldigverklaringen in rechtbankstrafzaken naar delictgroep, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	63.321	63.283	60.271	60.975	66.922	66.350	67.764	64,0
geweldd misdrijven	12.848	13.488	14.141	14.694	16.701	16.933	17.999	17,0
verkrachting	352	329	337	335	337	294	327	0,3
feitelijke aanranding der eerbaarheid	174	241	273	261	301	342	340	0,3
overige seksuele misdrijven	625	695	744	674	682	679	677	0,6
bedreiging	1.394	1.489	1.637	1.976	2.482	2.639	3.038	2,9
misdrijven tegen het leven	969	1.071	1.034	1.111	1.086	1.198	1.282	1,2
mishandeling	5.502	5.755	6.174	6.511	7.726	7.836	8.369	7,9
dood en lichamelijk letsel door schuld	20	22	14	18	24	19	19	0,0
diefstal met geweld	3.459	3.539	3.567	3.464	3.670	3.599	3.621	3,4
afpersing	351	347	359	344	393	327	326	0,3
overige geweldsdelicten	2		2					
vermogensmisdrijven	41.521	40.115	35.874	35.287	37.461	35.871	35.813	33,8
valsheidsmisdrijven	9.364	7.520	6.573	5.574	6.022	5.039	4.925	4,6
eenvoudige diefstal	10.123	11.081	10.980	11.712	12.655	12.912	12.558	11,9
diefstal met braak	4.253	4.179	3.831	3.914	4.164	3.855	3.958	3,7
(overige) gekwalificeerde diefstal	13.350	12.620	10.352	9.954	9.928	9.286	9.176	8,7
verduistering	902	1.017	912	954	1.088	1.262	1.433	1,3
bedrog	616	697	629	604	763	739	812	0,8
heling en schuldheling	2.913	3.001	2.597	2.575	2.841	2.778	2.951	2,8
vernietiging en openbare orde	8.336	8.836	9.387	9.925	11.324	11.582	11.896	11,2
tegen de openbare orde	3.098	3.318	3.632	3.900	4.281	4.298	4.399	4,2
discriminatie	53	35	50	25	40	33	34	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	600	572	638	620	678	679	686	0,6
tegen het openbaar gezag	1.181	1.298	1.265	1.525	1.932	2.330	2.471	2,3
schennis der eerbaarheid	92	104	110	127	155	153	195	0,2
vernietiging	3.312	3.509	3.692	3.728	4.238	4.089	4.111	3,9
overige misdrijven WvSr	616	844	869	1.069	1.436	1.964	2.056	1,9
Wegenverkeerswet	19.513	20.846	23.766	22.831	23.005	24.420	23.436	22,1
rijden onder invloed	14.973	16.759	19.157	18.144	17.699	18.934	18.599	17,6
doorrijden na ongeval	1.565	1.479	1.703	1.823	2.108	2.024	1.799	1,7
overige misdrijven WVV	2.975	2.608	2.906	2.864	3.198	3.462	3.038	2,9
Wet op de economische delicten	5.653	5.788	6.291	5.335	4.810	4.583	3.934	3,7
Opiumwet	4.606	5.143	6.198	6.791	6.914	6.335	7.051	6,7
harddrugs	3.908	4.288	4.562	4.650	4.495	5.217	6.210	5,9
softdrugs	698	855	1.636	2.141	2.419	1.118	841	0,8
Wet wapens en munitie	2.045	1.928	1.936	1.819	1.922	1.820	1.884	1,8
overige strafwetten en onbekend	2.070	2.570	2.775	2.425	2.213	1.885	1.780	1,7
totaal	97.208	99.558	101.237	100.176	105.786	105.393	105.849	100,0

Bron: CBS

Tabel 5.8 Door de rechter in eerste aanleg uitgesproken vrijspraken en ontslagen van alle rechtsvervolging in rechtbankstrafzaken naar delictgroep, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	3.045	3.068	2.908	3.042	3.497	3.656	3.123	61,9
geweldd misdrijven	731	847	788	857	980	1.141	1.023	20,3
verkrachting	51	64	61	55	66	70	52	1,0
feitelijke aanranding der eerbaarheid	23	24	19	28	33	40	46	0,9
overige seksuele misdrijven	51	66	56	49	66	58	69	1,4
bedreiging	84	95	82	102	122	141	121	2,4
misdrijven tegen het leven	81	73	97	82	109	121	133	2,6
mishandeling	337	394	360	418	431	516	465	9,2
dood en lichamelijk letsel door schuld	5	6	3	6	1	4	4	0,1
diefstal met geweld	88	119	95	98	140	168	121	2,4
afpersing	11	6	11	19	12	22	11	0,2
overige geweldsdelicten			4			1	1	0,0
vermogensmisdrijven	1.659	1.578	1.486	1.470	1.653	1.644	1.279	25,4
valsheidsmisdrijven	476	443	428	330	381	317	251	5,0
eenvoudige diefstal	295	320	309	339	355	432	294	5,8
diefstal met braak	128	146	131	131	154	123	93	1,8
(overige) gekwalificeerde diefstal	430	358	318	358	410	431	328	6,5
verduistering	71	84	61	60	64	77	83	1,6
bedrog	56	42	62	50	64	53	56	1,1
heling en schuldheiling	203	185	177	202	225	211	174	3,5
vernietiging en openbare orde	599	563	571	625	754	721	723	14,3
tegen de openbare orde	246	243	254	303	333	327	341	6,8
discriminatie	16	12	13	9	7	10	4	0,1
gemeengevaarlijke misdrijven	39	30	45	31	35	41	36	0,7
tegen het openbaar gezag	118	86	84	97	161	139	157	3,1
schennis der eerbaarheid	6	8	7	6	10	16	14	0,3
vernietiging	174	184	168	179	208	188	171	3,4
overige misdrijven WvSr	56	80	63	90	110	150	98	1,9
Wegenverkeerswet	493	493	504	462	544	480	479	9,5
rijden onder invloed	219	197	212	172	181	178	149	3,0
doorrijden na ongeval	133	172	163	170	224	178	189	3,7
overige misdrijven WWW	141	124	129	120	139	124	141	2,8
Wet op de economische delicten	518	510	526	404	469	344	303	6,0
Opiumwet	198	201	221	223	278	286	217	4,3
harddrugs	168	156	165	147	179	233	169	3,4
softdrugs	30	45	56	76	99	53	48	1,0
Wet wapens en munitie	42	49	60	54	48	70	47	0,9
overige strafwetten en onbekend	93	91	132	143	105	96	874	17,3
totaal	4.389	4.412	4.351	4.328	4.941	4.932	5.043	100,0

Bron: CBS

Tabel 5.9 Door de rechter opgelegde combinaties van straffen en maatregelen in rechtbankstrafzaken, 1960-2001*

	1960 (abs.)	1965	1970	1975	1980	1985	1990
gevangenisstraf (zonder geldboete)	12.576	13.666	14.941	17.124	17.977	21.797	22.077
onvoorwaardelijk	6.395	7.705	8.407	10.099	9.261	10.361	10.051
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	3.817	4.167	4.547	4.698	6.108	5.390	4.582
voorwaardelijk	2.364	1.794	1.987	2.327	2.608	6.046	7.444
geldboete (zonder gevangenisstraf)	15.933	17.570	20.789	23.719	40.084	31.131	27.861
w.o. onvoorwaardelijk						27.509	23.868
gevangenisstraf (met geldboete)	6.612	7.818	8.164	11.608	13.901	16.145	12.431
overig + onbekend						2.899	5.296
totaal**	35.121	39.054	43.894	52.451	71.962	71.972	67.665
(%)							
gevangenisstraf (zonder geldboete)	35,8	35,0	34,0	32,6	25,0	30,3	32,6
onvoorwaardelijk	18,2	19,7	19,2	19,3	12,9	14,4	14,9
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	10,9	10,7	10,4	9,0	8,5	7,5	6,8
voorwaardelijk	6,7	4,6	4,5	4,4	3,6	8,4	11,0
geldboete (zonder gevangenisstraf)	45,4	45,0	47,4	45,2	55,7	43,3	41,2
w.o. onvoorwaardelijk						38,2	35,3
gevangenisstraf (met geldboete)	18,8	20,0	18,6	22,1	19,3	22,4	18,4
overig + onbekend						4,0	7,8
totaal**	100	100	100	100	100	100	100

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gevangenisstraf (zonder geldboete)	33.961	33.584	33.330	34.472	37.790	36.955	38.590
onvoorwaardelijk	19.846	19.024	18.456	18.718	20.847	20.672	22.413
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	4.803	4.886	5.074	5.500	5.650	5.809	6.315
voorwaardelijk	9.312	9.674	9.800	10.254	11.293	10.474	9.862
geldboete (zonder gevangenisstraf)	39.953	41.406	43.389	41.577	42.225	43.626	42.275
w.o. onvoorwaardelijk	33.169	33.841	36.410	34.482	34.842	36.214	34.748
gevangenisstraf (met geldboete)	8.794	8.272	7.997	7.821	8.103	7.648	6.328
overig + onbekend	13.176	14.870	15.080	15.030	17.038	16.536	18.656
totaal**	95.884	98.132	99.796	98.900	105.156	104.765	105.849
(%)							
gevangenisstraf (zonder geldboete)	35,4	34,2	33,4	34,9	35,9	35,3	36,5
onvoorwaardelijk	20,7	19,4	18,5	18,9	19,8	19,7	21,2
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	5,0	5,0	5,1	5,6	5,4	5,5	6,0
voorwaardelijk	9,7	9,9	9,8	10,4	10,7	10,0	9,3
geldboete (zonder gevangenisstraf)	41,7	42,2	43,5	42,0	40,2	41,6	39,9
w.o. onvoorwaardelijk	34,6	34,5	36,5	34,9	33,1	34,6	32,8
gevangenisstraf (met geldboete)	9,2	8,4	8,0	7,9	7,7	7,3	6,0
overig + onbekend	13,7	15,2	15,1	15,2	16,2	15,8	17,6
totaal**	100	100	100	100	100	100	100

* In 1960-1980 uitsluitend voornaamste opgelegde hoofdstraffen; t/m 1990: onherroepelijke afdoeningen; 1991 e.v.: afdoeningen in eerste aanleg.

** In 1995-2001 exclusief afdoeningen met schuldigverklaring zonder oplegging van straf (1995: 662; 1996: 714; 1997: 721; 1998: 638; 1999: 630; 2000: 631; 2001: 685).

Bron: CBS

Tabel 5.10 Door de rechter opgelegde straffen en maatregelen* in rechtbankstrafzaken, 1960-2001**

	1960 (abs.)	1965	1970	1975	1980	1985	1990
hoofdstraffen							
gevangenisstraf	19.188	21.484	23.105	28.732	31.878	37.942	34.508
hechtenis	157	109	82	23	13	67	114
geldboete	22.545	25.388	28.953	35.327	53.985	47.276	49.597
tuchtschool	874						2.333
berisping	9						70
arrest							869
jeugddetentie							
taakstraf						1.074	4.235
leerproject							
bijkomende straffen							
ontzetting van rechten	7	3					
Rijkswerkinrichting	80	50	34	3			
ontzegging rijbevoegdheid	2.696	6.721	9.939	14.473	26.126	21.699	16.309
verbeurdverklaring voorwerpen	492	592	1.163	2.539	2.746	2.738	2.551
overig						1	198
maatregelen							
onttrekking aan het verkeer	254					2.243	1.908
terbeschikkingstelling (van de regering)	436	335	262	123	93	161	74
ondertoezichtstelling						76	62
overig						76	70
totaal (incl. onbekend)	46.738	54.682	63.538	81.220	114.841	113.353	112.898

Tabel 5.10 (vervolg)

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
hoofdstraffen								
gevangenisstraf	42.755	41.856	41.327	42.293	45.893	44.603	44.918	28,6
hechtenis	200	218	209	196	245	223	197	0,1
geldboete	48.747	49.678	51.386	49.399	50.328	51.274	48.603	30,9
tuchtschool	2.824	417	8	1				
berisping	28	2					1	0,0
arrest	785	85						
jeugd detentie	421	2.829	3.007	3.435	3.805	3.993	4.223	2,7
taakstraf	13.885	17.123	17.973	18.062	20.744	19.814	22.402	14,2
leerproject	69	395	584	744	831	954	1.374	0,9
bijkomende straffen								
ontzetting van rechten	9	8	9	12	4	7	8	0,0
Rijkswerkinrichting								
ontzegging rijbevoegdheid	14.466	15.279	16.458	16.122	16.379	16.726	16.227	10,3
verbeurdverklaring voorwerpen	3.161	3.355	3.269	3.197	3.124	2.939	3.204	2,0
overig	48	57	49	41	43	29	27	0,0
maatregelen								
onttrekking aan het verkeer	2.955	3.034	2.920	2.948	2.777	2.893	3.135	2,0
terbeschikkingstelling (van de regering)	241	342	300	194	221	222	268	0,2
ondertoezichtstelling	40	1						
overig	3.091	5.332	6.670	8.638	10.365	10.685	12.368	7,9
totaal (incl. onbekend)	134.552	140.768	145.022	146.375	155.664	155.272	157.275	100,0

* Inclusief dubbeltellingen en zowel opgelegde (deels) voorwaardelijke als (deels) onvoorwaardelijke sancties.

** Tot en met 1990: onherroepelijke afdoeningen; 1991 e.v.: afdoeningen in eerste aanleg.

Bron: CBS

Tabel 5.11 Door de rechter opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraffen in rechtbankstrafzaken naar duur van het onvoorwaardelijke deel, 1960-2001*

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
	(abs.)						
tot < 1 maand	4.176	5.933	7.457	8.394	8.944	6.724	6.797
1 maand - < 3 maanden	1.948	2.052	2.161	2.787	2.541	3.558	4.558
3 - < 6 maanden	1.940	1.886	2.012	2.029	1.959	2.680	3.279
6 maanden - < 1 jaar	1.460	1.318	978	972	1.104	1.821	2.394
1 - < 3 jaar	639	625	311	502	646	1.281	1.507
3 jaar en langer	49	58	35	113	175	287	612
totaal**	10.212	11.872	12.954	14.797	15.369	16.351	19.147
	(%)						
tot < 1 maand	40,9	50,0	57,6	56,7	58,2	41,1	35,5
1 maand - < 3 maanden	19,1	17,3	16,7	18,8	16,5	21,8	23,8
3 - < 6 maanden	19,0	15,9	15,5	13,7	12,7	16,4	17,1
6 maanden - < 1 jaar	14,3	11,1	7,5	6,6	7,2	11,1	12,5
1 - < 3 jaar	6,3	5,3	2,4	3,4	4,2	7,8	7,9
3 jaar en langer	0,5	0,5	0,3	0,8	1,1	1,8	3,2
totaal	100	100	100	100	100	100	100

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	(abs.)						
tot < 1 maand	7.559	7.574	7.939	8.962	10.725	11.158	10.705
1 maand - < 3 maanden	6.280	6.125	5.626	5.756	6.493	6.408	7.766
3 - < 6 maanden	4.678	4.187	3.923	3.856	3.939	3.823	4.294
6 maanden - < 1 jaar	3.062	3.075	3.004	3.097	2.846	2.893	3.231
1 - < 3 jaar	2.732	2.586	2.627	2.435	2.417	2.284	2.620
3 jaar en langer	970	976	986	858	923	875	1.036
totaal**	25.281	24.523	24.105	24.964	27.343	27.441	29.652
	(%)						
tot < 1 maand	29,9	30,9	32,9	35,9	39,2	40,7	36,1
1 maand - < 3 maanden	24,8	25,0	23,3	23,1	23,7	23,4	26,2
3 - < 6 maanden	18,5	17,1	16,3	15,4	14,4	13,9	14,5
6 maanden - < 1 jaar	12,1	12,5	12,5	12,4	10,4	10,5	10,9
1 - < 3 jaar	10,8	10,5	10,9	9,8	8,8	8,3	8,8
3 jaar en langer	3,8	4,0	4,1	3,4	3,4	3,2	3,5
totaal	100	100	100	100	100	100	100

* Tot en met 1990: onherroepelijke afdoeningen; 1991 e.v.: afdoeningen in eerste aanleg.

** Inclusief onbekend.

Bron: CBS

Tabel 5.12 Door officier van justitie en door rechter in eerste aanleg opgelegde taakstraffen in rechtbankstrafzaken, 1994-2001

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
door officier van justitie								
gewelddelicten	101	144	469	742	750	953	1.042	1.545
vermogensdelicten	590	641	1.569	2.219	2.508	2.690	2.764	3.956
vernietiging en openbare orde	250	254	868	1.371	1.398	1.599	1.783	2.274
overige misdrijven Wetboek van Strafrecht	7	4	25	21	13	50	78	115
Wegenverkeerswet	8	9	33	67	63	82	140	206
Opiumwet		1	12	31	25	16	20	249
Wet wapens en munitie	11	3	26	65	87	134	179	261
overig en onbekend	4	13	41	22	36	63	53	150
totaal	971	1.069	3.043	4.538	4.882	5.587	6.059	8.756
door rechter								
gewelddelicten	1.389	1.808	2.803	3.298	3.641	4.343	4.395	5.204
vermogensdelicten	6.505	8.628	9.406	8.834	8.384	9.330	8.706	9.458
vernietiging en openbare orde	789	987	1.718	2.196	2.532	2.983	2.978	3.486
overige misdrijven WvSr	104	136	163	170	176	175	206	231
Wegenverkeerswet	801	927	1.322	1.432	1.328	1.596	1.774	2.490
Opiumwet	540	639	1.005	1.521	1.746	1.945	1.760	1.969
Wet wapens en munitie	295	344	383	403	428	518	461	521
overig en onbekend	309	486	718	703	570	685	492	417
totaal	10.732	13.955	17.518	18.557	18.805	21.575	20.772	23.776
door officier van justitie en rechter								
gewelddelicten	1.490	1.952	3.272	4.040	4.391	5.296	5.437	6.749
vermogensdelicten	7.095	9.269	10.975	11.053	10.892	12.020	11.470	13.414
vernietiging en openbare orde	1.039	1.241	2.586	3.567	3.930	4.582	4.761	5.760
overige misdrijven WvSr	111	140	188	191	189	225	284	346
Wegenverkeerswet	809	936	1.355	1.499	1.391	1.678	1.914	2.696
Opiumwet	540	640	1.017	1.552	1.771	1.961	1.780	2.218
Wet wapens en munitie	306	347	409	468	515	652	640	782
overig en onbekend	313	499	759	725	606	748	545	567
totaal	11.703	15.024	20.561	23.095	23.687	27.162	26.831	32.532

Bron: CBS

Tabel 5.13 Door de rechter opgelegde geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijke geldboeten in rechtbankstrafzaken naar hoogte van het onvoorwaardelijke deel, 1960-2001*

	1960 (abs.)	1965	1970	1975	1980	1985	1990
tot 22,69 euro	13.304	8.023	4.261	1.257	597	319	77
22,69 tot 45,38 euro	6.993	10.267	9.354	4.503	2.640	926	455
45,38 tot 226,89 euro	2.106	6.700	14.546	24.012	26.584	16.547	12.819
226,89 euro of meer	142	398	792	5.555	24.164		
226,89 tot 453,78 euro						15.048	13.336
453,78 tot 2.268,90 euro						12.760	11.671
2.268,90 euro of meer						236	203
totaal	22.545	25.388	28.953	35.327	53.985	45.836	38.561
	(%)						
tot 22,69 euro	59,0	31,6	14,7	3,6	1,1	0,7	0,2
22,69 tot 45,38 euro	31,0	40,4	32,3	12,7	4,9	2,0	1,2
45,38 tot 226,89 euro	9,3	26,4	50,2	68,0	49,2	36,1	33,2
226,89 euro of meer	0,6	1,6	2,7	15,7	44,8		
226,89 tot 453,78 euro						32,8	34,6
453,78 tot 2.268,90 euro						27,8	30,3
2.268,90 euro of meer						0,5	0,5
totaal	100	100	100	100	100	100	100

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001
tot 22,69 euro	117	110	78	50	25	16	18
22,69 tot 45,38 euro	578	471	386	303	249	184	180
45,38 tot 226,89 euro	13.310	12.743	11.273	10.841	10.757	10.738	10.152
226,89 euro of meer							
226,89 tot 453,78 euro	15.090	15.775	17.846	15.964	15.877	16.654	15.280
453,78 tot 2.268,90 euro	16.376	16.930	18.101	18.469	19.407	19.832	18.957
2.268,90 euro of meer	724	647	677	757	796	684	763
totaal	46.195	46.676	48.361	46.384	47.111	48.108	45.350
	(%)						
tot 22,69 euro	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0
22,69 tot 45,38 euro	1,3	1,0	0,8	0,7	0,5	0,4	0,4
45,38 tot 226,89 euro	28,8	27,3	23,3	23,4	22,8	22,3	22,4
226,89 euro of meer							
226,89 tot 453,78 euro	32,7	33,8	36,9	34,4	33,7	34,6	33,7
453,78 tot 2.268,90 euro	35,4	36,3	37,4	39,8	41,2	41,2	41,8
2.268,90 euro of meer	1,6	1,4	1,4	1,6	1,7	1,4	1,7
totaal	100	100	100	100	100	100	100

* Tot en met 1990: onherroepelijke afdoeningen; 1991 e.v.: afdoeningen in eerste aanleg.

Bron: CBS

Tabel 5.14 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en hechtenissen in rechtbankstrafzaken, naar delictgroep, 1994-2001

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gewelddelicten	4.417	4.624	4.571	4.690	4.622	5.148	5.388	5.673
verkrachting	226	233	240	233	225	216	192	212
feitelijke aanranding der eerbaarheid	36	43	43	64	24	69	73	81
overige seksuele misdrijven	224	243	254	261	226	193	212	234
bedreiging	257	300	331	330	394	495	568	731
misdrijven tegen het leven	601	690	709	739	756	748	831	897
mishandeling	700	810	727	829	962	1.185	1.292	1.229
dood en lichamelijk letsel door schuld	3	4	3	1	1		1	
diefstal met geweld	2.118	2.085	2.055	2.010	1.836	1.995	2.020	2.066
afpersing	251	216	209	223	198	247	199	223
overige gewelddelicten	1							
vermogensdelicten	13.589	14.477	13.814	13.204	14.030	15.319	14.994	16.286
valsheidsmisdrijven	1.646	1.856	1.292	1.473	1.397	1.587	1.210	2.036
eenvoudige diefstal	3.005	3.625	4.168	4.501	5.232	6.003	6.240	6.224
diefstal met braak	2.661	2.606	2.485	2.285	2.401	2.600	2.466	2.609
(overige) gekwalificeerde diefstal	5.249	5.303	4.747	3.915	3.867	3.756	3.610	3.777
verduistering	147	172	187	164	187	232	276	282
bedrog	172	204	213	218	221	294	280	335
heling en schuldheling	709	711	722	648	725	847	912	1.023
vernieling en openbare orde	1.126	1.149	1.152	1.223	1.327	1.634	1.727	1.806
tegen de openbare orde	407	426	414	417	478	574	561	596
discriminatie	2		3	2	1	3		4
gemeengevaarlijke misdrijven	191	210	176	230	189	227	210	242
tegen het openbaar gezag	275	278	279	250	324	402	519	537
schennis der eerbaarheid	3	5	4	6	12	12	13	16
vernieling	248	230	276	318	323	416	424	411
Wegenverkeerswet	1.112	1.054	947	933	907	1.095	1.373	1.237
rijden onder invloed	484	391	445	372	292	342	391	527
doorrijden na ongeval	54	47	48	32	58	60	55	59
overige misdrijven WVV	574	616	454	529	557	693	927	651
Wet op de economische delicten	80	199	187	173	92	150	220	42
Opiumwet	2.807	2.974	3.067	3.132	3.282	3.185	3.025	3.634
harddrugs	2.631	2.819	2.929	2.920	3.020	2.868	2.883	3.548
softdrugs	176	155	138	212	262	317	142	86
Wet wapens en munitie	545	505	432	393	359	404	375	453
overige misdrijven en onbekend	338	359	400	417	395	473	397	572
totaal	24.014	25.341	24.570	24.165	25.014	27.408	27.499	29.703

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 5.15 Gemiddelde duur van (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en hechtenissen opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken, in detentiedagen van het onvoorwaardelijk deel, naar delictgroep*, 1994-2001

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gewelddelicten	353	354	346	341	302	294	289	284
verkrachting	452	451	433	469	484	461	466	423
feitelijke aanranding der eerbaarheid	154	193	160	203	166	175	135	135
overige seksuele misdrijven	321	318	332	314	304	302	303	306
bedreiging	72	71	71	74	65	59	59	66
misdrijven tegen het leven	744	749	744	766	693	716	770	702
mishandeling	102	115	94	105	99	95	98	102
dood en lichamelijk letsel door schuld	79	235	208	211	241		180	
diefstal met geweld	356	349	339	325	278	295	264	274
afpersing	359	399	326	302	306	308	297	309
overige gewelddelicten	607							
vermogensdelicten	82	78	73	68	64	58	55	61
valsheidsmisdrijven	96	91	100	91	88	89	89	81
eenvoudige diefstal	34	33	29	26	24	23	23	26
diefstal met braak	102	100	99	92	86	83	79	84
(overige) gekwalificeerde diefstal	95	93	90	92	91	81	76	85
verduistering	81	65	64	62	61	57	58	69
bedrog	94	108	107	118	108	87	83	97
heling en schuldheling	79	86	73	68	75	68	65	80
vernietiging en openbare orde	126	125	138	129	126	108	104	134
tegen de openbare orde	136	133	191	145	163	128	128	186
discriminatie	30		29	14	7	34		15
gemeengevaarlijke misdrijven	309	261	275	294	277	274	265	282
tegen het openbaar gezag	67	81	79	76	77	71	78	90
schennis der eerbaarheid	35	20	31	14	30	21	26	33
vernietiging	39	40	33	32	36	30	29	35
Wegenverkeerswet	27	30	32	29	32	32	33	33
rijden onder invloed	23	22	30	25	22	23	22	28
doorrijden na ongeval	24	24	21	24	21	27	25	37
overige misdrijven WVV	31	36	34	32	39	36	39	37
Wet op de economische delicten	66	50	36	63	52	40	45	119
Opiumwet	253	255	262	291	278	277	277	281
harddrugs	260	262	269	301	292	296	286	285
softdrugs	151	133	120	154	116	105	87	108
Wet wapens en munitie	79	76	87	93	101	100	98	186
overige misdrijven en onbekend	227	206	210	178	170	222	197	167
totaal	153	151	151	154	140	133	130	138

* Berekend op basis van de opgelegde strafduur van het onvoorwaardelijke deel, waarbij het deel dat op grond van de vieregeling niet wordt uitgezeten, van de strafduur is afgetrokken.

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 5.16 Detentiejaren* van (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en hechtenissen opgelegd door de rechter in eerste aanleg in rechtbankstrafzaken, naar delictgroep, 1994-2001

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gewelddelicten	4.275	4.479	4.328	4.385	3.825	4.140	4.259	4.414
verkrachting	280	288	285	299	298	273	245	246
feitelijke aanranding der eerbaarheid	15	23	19	36	11	33	27	30
overige seksuele misdrijven	197	212	231	225	188	160	176	196
bedreiging	50	58	65	66	71	79	92	131
misdrijven tegen het leven	1.225	1.411	1.446	1.544	1.433	1.468	1.750	1.726
mishandeling	196	254	188	239	260	307	347	345
dood en lichamelijk letsel door schuld	1	3	2	1	1		0	
diefstal met geweld	2.064	1.995	1.906	1.790	1.397	1.612	1.460	1.551
afpersing	247	236	187	185	166	209	162	189
overige gewelddelicten	2							
vermogensdelicten	3.054	3.103	2.762	2.464	2.466	2.450	2.249	2.732
valsheidsmisdrijven	431	463	354	368	338	386	295	452
eenvoudige diefstal	283	325	327	320	349	379	391	435
diefstal met braak	747	712	672	574	566	593	537	598
(overige) gekwalificeerde diefstal	1.362	1.345	1.171	983	968	829	755	881
verduistering	33	31	33	28	31	36	44	54
bedrog	44	60	63	71	66	70	64	89
heling en schuldheling	153	167	143	121	149	157	163	224
vernieling en openbare orde	390	393	435	431	458	485	494	665
tegen de openbare orde	151	155	217	165	214	201	196	305
discriminatie	0		0	0	0	0		0
gemeengevaarlijke misdrijven	162	150	133	185	143	170	153	187
tegen het openbaar gezag	51	62	61	52	69	78	111	133
schennis der eerbaarheid	0	0	0	0	1	1	1	1
vernieling	26	25	25	28	32	34	34	39
Wegenverkeerswet	83	88	82	74	80	95	125	113
rijden onder invloed	30	23	36	26	18	22	24	40
doorrijden na ongeval	4	3	3	2	3	4	4	6
overige misdrijven WWW	49	61	43	46	59	69	98	67
Wet op de economische delicten	15	26	19	30	13	16	27	14
Opiumwet	1.946	2.077	2.201	2.495	2.498	2.415	2.293	2.797
harddrugs	1.873	2.021	2.155	2.406	2.415	2.324	2.259	2.771
softdrugs	73	56	45	89	83	92	34	26
Wet wapens en munitie	118	105	103	100	100	110	100	230
overige misdrijven en onbekend	210	202	230	203	184	288	214	261
totaal	10.091	10.473	10.159	10.182	9.625	10.001	9.763	11.226

* Detentiejaren zijn berekend door de som te nemen van de opgelegde strafduur van het onvoorwaardelijke deel, waarbij het deel dat op grond van de vi-regeling niet wordt uitgezeten eerst van de strafduur is afgetrokken.

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 5.17 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde gevangenisstraffen en hechtenissen in rechtbankstrafzaken, naar duurcategorie van het onvoorwaardelijke deel, 1995-2001

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1 t/m 7 dagen	1.257	1.545	1.810	2.009	2.385	2.842	2.822	2.749
> 1 t/m 2 weken	2.885	3.024	3.246	3.252	3.594	4.155	4.709	4.351
> 2 weken t/m 1 maand	4.372	4.542	4.058	4.104	4.316	5.008	4.845	4.889
> 1 t/m 3 maanden	6.624	6.935	6.562	6.001	6.176	6.920	6.901	8.231
> 3 t/m 6 maanden	3.453	3.657	3.216	3.098	2.978	3.147	2.990	3.633
> 6 t/m 9 maanden	645	628	741	743	796	709	816	760
> 9 maanden t/m 1 jaar	1.366	1.450	1.509	1.433	1.549	1.358	1.325	1.500
> 1 t/m 2 jaar	2.095	2.191	2.120	2.185	2.033	1.942	1.820	2.117
> 2 t/m 4 jaar	943	964	910	940	851	938	899	1.021
langer dan 4 jaar	374	388	398	397	333	389	370	452
totaal	24.014	25.341	24.570	24.165	25.014	27.408	27.499	29.703

* De duurcategorieën zijn gebaseerd op de strafduur zoals deze door de rechter is opgelegd. Er is hierbij niet gecorrigeerd voor het deel van de straf dat op grond van de vi-regeling niet hoeft te worden uitgezeten.

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 5.18 Doorlooptijd (in dagen) van inschrijving tot afdoening van door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken naar soort rechter en delictgroep, 1995, 2000 en 2001*

	meervoudige kamer			politierechter			kinderrechter		
	1995	2000	2001	1995	2000	2001	1995	2000	2001
Wetboek van Strafrecht									
geweldd misdrijven	197	211	223	266	219	228	212	200	228
verkrachting	214	272	283	373	360	374	273	395	329
feitelijke aanranding der eerbaarheid	286	284	245	283	286	284	242	237	259
overige seksuele misdrijven	299	327	342	307	373	352	232	243	240
bedreiging	276	195	228	254	197	204	219	195	210
misdrijven tegen het leven	193	197	226	307	267	328	260	177	263
mishandeling	245	229	241	278	234	243	220	196	225
dood en lichamelijk letsel door schuld	383	470	496	*	*	*	*	*	*
diefstal met geweld	157	170	177	209	130	150	197	193	224
afpersing	163	186	161	268	249	187	196	217	233
overige geweldsdelicten	*	*	*						
vermogensmisdrijven	264	273	278	235	170	174	230	201	214
valsheidsmisdrijven	374	444	465	282	261	244	230	189	171
eenvoudige diefstal	260	229	178	199	129	132	225	196	216
diefstal met braak	168	171	192	199	130	145	224	214	237
(overige) gekwalificeerde diefstal	218	199	208	226	168	179	228	201	214
verduistering	363	414	407	292	219	240	281	192	214
bedrog	342	356	388	289	253	255	*	211	211
heling en schuldheling	265	291	276	269	221	216	249	211	207
vernietiging en openbare orde	250	251	276	266	207	215	227	207	219
tegen de openbare orde	302	311	346	261	224	235	224	208	219
discriminatie	*	*		319	234	284		*	*
gemeengevaarlijke misdrijven	200	206	216	298	255	304	234	214	211
tegen het openbaar gezag	279	208	225	238	171	181	244	199	220
schennis der eerbaarheid	*	*	*	274	245	251	*	200	*
vernietiging	316	265	187	278	210	213	230	203	225
overige misdrijven WvSr	276	273	291	292	184	204	210	196	199
Wegenverkeerswet									
rijden onder invloed	334	310	358	208	160	179	146	217	188
doorrijden na ongeval	*	*	*	255	264	273	224	208	212
overige misdrijven WvW	300	307	314	261	232	244	197	184	222
Wet op de economische delicten	496	438	493	296	287	314	*	*	*
Opiumwet									
harddrugs	167	177	168	182	150	159	184	156	174
softdrugs	295	405	472	299	321	313	*	244	*
Wet wapens en munitie	274	225	232	293	213	229	278	210	232
totaal**	225	231	239	243	193	201	224	202	218

* Bij gering aantal zaken (<10) geen gemiddelde doorlooptijd weergegeven.

** Inclusief overige strafwetten en onbekend.

Bron: CBS

Tabel 5.19 Door de rechter afgedane rechtbankstrafzaken in hoger beroep en beroep in cassatie, 1985-1999

	1985 (x 1.000)	1990	1995	1996	1997	1998	1999
hoger beroep bij het hof	7,4	8,5	9,7	9,2	8,9	9,0	9,1
bevestiging vonnis eerste aanleg	0,9	0,6	0,4	0,3	0,1	0,1	0,3
schuldigverklaring, incl. strafwijziging	0,3	6,3	7,3	7,0	7,1	7,1	7,1
vrijspraak	0,5	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
ontslag van alle rechtsvervolging		0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
overige eindbeslissingen	5,7	0,8	1,1	1,1	0,9	0,9	0,9
cassatie	0,7	1,4	1,8	1,6	1,4	1,4	1,7
verwerping van het beroep	0,6	1,2	1,5	1,3	1,1	1,2	1,3
terugwijzing/verwijzing	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
overige eindbeslissingen	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4
	(%)						
hoger beroep bij het hof							
bevestiging vonnis eerste aanleg	12	7	4	3	2	2	3
schuldigverklaring, incl. strafwijziging	4	74	75	76	79	79	78
vrijspraak	7	9	8	8	9	9	9
ontslag van alle rechtsvervolging		1	1	1	1	0	1
overige eindbeslissingen	77	9	12	12	10	10	10
totaal	100	100	100	100	100	100	100
cassatie							
verwerping van het beroep	75	80	83	81	79	80	74
terugwijzing/verwijzing	13	7	6	6	7	7	5
overige eindbeslissingen	13	13	11	13	14	13	21
totaal	100	100	100	100	100	100	100

Bron: CBS

Tabel 5.20 Toepassing jeugdstrafrecht op minderjarigen en op volwassenen, 1995-2001 (jaar eindbeslissing)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
minderjarigen (12 t/m 17 jaar)							
jeugdstrafrecht	6.493	7.789	7.845	8.475	8.646	8.841	8.619
algemeen strafrecht	1.194	508	309	239	223	208	1.080
totaal	7.687	8.297	8.154	8.714	8.869	9.049	9.699
volwassenen							
jeugdstrafrecht	34	43	44	51	55	38	87
algemeen strafrecht	28.563	27.071	25.298	24.576	25.638	24.565	25.321
totaal	28.597	27.114	25.342	24.627	25.693	24.603	25.408

Bron: CBS/Rechtbankstrafzaken

Tabel 5.21 Halt- en Stop-verwijzingen, 1987-2001

	Halt (abs.)	Stop (abs.)	totaal (abs.)	per 1.000 jongeren van 12 t/m 17 jaar ^a
1987			1.184	0,9
1988			2.154	1,7
1989			4.738	4,0
1990			6.456	5,6
1991			8.948	8,0
1992			11.084	10,1
1993			11.167	10,2
1994			14.316	13,0
1995			17.235	15,8
1996			21.413	19,6
1997			20.867	19,0
1998			21.748	19,7
1999			22.756 ^b	20,5
2000	18.948	1.784	20.732	18,4
2001	18.607 ^d	1.579 ^d	20.186 ^c	17,6

a Jaargemiddelde.

b In 1999 is de Stop-reactie ingevoerd. Het is niet mogelijk om voor dit jaar het totaal aantal verwijzingen uit te splitsen naar Halt- en Stop-verwijzingen.

c Wegens de overgang naar een elektronische gegevensverzameling was het voor 2001 niet mogelijk om over alle Halt-bureaus te rapporteren. Het totaal aantal verwijzingen voor 2001 is door Halt-Nederland met 6% opgehoogd om toch tot een landelijk beeld te komen.

d De Halt- en Stop-verwijzingen in 2001 hebben slechts betrekking op 56 van de 62 Halt-bureaus.

Bron: Halt Nederland, bewerking WODC

Tabel 5.22 Halt-verwijzingen* naar delicttype, 1997-1998

	1997 (%)	1998
vernieling	20	20
graffiti	3	4
vermogen	50	44
mishandeling	2	2
baldadigheid	7	8
vuurwerk	13	19
overig	5	5
totaal	100	100

* De jaren 1999 en 2000 zijn vanwege vergelijkbaarheidsproblemen niet in deze tabel opgenomen; de brongegevens over die twee jaren bevatten namelijk een onbekend aantal Stop-reacties, terwijl de overige jaren louter Halt-verwijzingen betreffen.

Bron: Halt Nederland

Tabel 5.23 Halt- en Stop-afdoeningen*, 2000-2001

	totaal	Halt	Stop
2000	21.243	19.482	1.761
2001**	17.508	16.227	1.281

- * Het aantal afdoeningen is niet gelijk aan het aantal verwijzingen (zie tabel 5.21), omdat:
- 1 in een jaar ook verwijzingen uit het voorgaande jaar kunnen zijn afgehandeld via Halt of Stop;
 - 2 afronding van een Halt-afdoening of Stop-reactie in een volgend jaar zal plaatsvinden en in dat jaar geteld wordt;
 - 3 verwijzingen niet in een Halt-afdoening of Stop-reactie geresulteerd hebben (zijn niet in behandeling genomen).

** De cijfers voor 2001 hebben slechts betrekking op 56 van de 62 Halt-bureaus.
Bron: Halt Nederland

Tabel 5.24 Halt-afdoeningen en Stop-reacties naar delicttype*, 2001

	Halt (%)	Stop
vernieling	22	26
graffiti	3	2
vermogen	42	43
mishandeling	2	2
baldadigheid	7	11
vuurwerk	18	15
overig	6	2
totaal	100	100

* De cijfers voor 2001 hebben slechts betrekking op 56 van de 62 Halt-bureaus.
Bron: Halt Nederland

Tabel 5.25 Ingeschreven en afgedane rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ingeschreven zaken OM	23.923	26.213	27.456	27.535	27.071	26.993	28.307
afdoeningen door het OM	15.887	16.769	18.420	17.768	16.533	17.627	18.984
afdoeningen door de rechter*	7.017	7.580	7.442	7.895	8.311	9.004	9.697

* Exclusief voegingen ter zitting.
Bron: CBS

Tabel 5.26 Ingeschreven rechtbankstrafzaken bij het Openbaar Ministerie met minderjarige verdachten, naar delict(categorie), 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	21.846	23.996	24.947	24.960	24.629	24.748	25.830	91,2
geweldd misdrijven	4.444	5.093	5.606	5.668	6.099	6.229	6.597	23,3
verkrachting	158	145	173	125	156	161	189	0,7
feitelijke aanranding der eerbaarheid	205	224	244	217	317	279	270	1,0
overige seksuele misdrijven	150	178	193	180	204	158	160	0,6
bedreiging	399	564	551	588	645	688	719	2,5
misdrijven tegen het leven	168	192	173	229	207	253	259	0,9
mishandeling	1.759	2.217	2.578	2.571	2.753	2.863	3.048	10,8
dood en lichamelijk letsel door schuld	4	3	8	4	1	5	3	0,0
diefstal met geweld	1.440	1.389	1.481	1.622	1.689	1.703	1.827	6,5
afpersing	161	181	205	132	127	119	122	0,0
vermogensmisdrijven	12.659	12.745	12.572	12.493	11.684	11.487	11.382	40,2
valsheidsmisdrijven	207	208	200	202	270	385	421	1,5
eenvoudige diefstal	2.949	3.230	3.525	3.492	3.387	3.376	3.340	11,8
diefstal met braak	2.207	2.176	2.026	1.924	1.303	1.004	987	4,0
(overige) gekwalificeerde diefstal	6.049	5.943	5.609	5.665	5.443	5.359	5.166	18,2
verduistering	189	177	225	226	332	402	408	1,4
bedrog	95	144	127	158	140	143	149	0,5
heling en schuldheiling	963	867	860	826	809	818	911	3,2
vernietiging en openbare orde	4.594	6.011	6.587	6.531	6.498	6.545	7.278	25,7
tegen de openbare orde	2.653	3.757	3.802	3.605	3.588	3.709	4.360	15,4
discriminatie	9	38	16	14	15	14	33	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	336	381	496	508	533	544	540	1,9
tegen het openbaar gezag	264	259	305	330	448	441	515	1,8
schennis der eerbaarheid	23	33	47	29	31	49	39	0,1
vernietiging	1.309	1.543	1.921	2.045	1.883	1.788	1.791	6,3
overige misdrijven WvSr	149	147	182	268	348	487	573	2,0
Wegenverkeerswet	595	645	736	799	783	829	918	3,2
rijden onder invloed	180	200	266	325	330	372	461	1,6
doorrijden na ongeval	202	237	267	277	253	280	270	1,0
overige misdrijven WWW	213	208	203	197	200	177	187	0,7
Wet op de economische delicten	84	79	121	295	115	91	88	0,3
Opiumwet	331	417	599	434	390	324	514	1,8
harddrugs	248	341	490	351	316	278	427	1,5
softdrugs	83	76	109	83	74	46	87	0,3
Wet wapens en munitie	427	534	640	584	641	515	624	2,2
overige strafwetten en onbekend	640	542	413	463	513	486	333	1,2
totaal	23.923	26.213	27.456	27.535	27.071	26.993	28.307	100

Bron: CBS

Tabel 5.27 Afdoeeningen rechtbankstrafzaken door het Openbaar Ministerie, met minderjarige verdachten, naar delict (categorie), 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	14.405	14.914	16.654	15.797	14.793	15.818	17.060	89,9
geweldd misdrijven	2.060	2.306	2.679	2.616	2.602	2.892	3.259	17,2
verkrachting	50	56	62	32	44	38	43	0,2
feitelijke aanranding der eerbaarheid	122	120	130	111	119	165	194	1,0
overige seksuele misdrijven	83	76	115	80	89	71	84	0,4
bedreiging	246	302	335	365	354	409	483	2,5
misdrijven tegen het leven	25	35	19	28	31	45	32	0,2
mishandeling	1.092	1.316	1.554	1.582	1.659	1.816	1.999	10,5
dood en lichamelijk letsel door schuld	2	2	3	4		3	3	0,0
diefstal met geweld	353	338	387	361	274	309	374	2,0
afpersing	87	61	74	53	32	36	47	0,2
vermogensmisdrijven	9.094	8.683	9.027	8.564	7.524	7.931	7.910	41,7
valsheidsmisdrijven	153	139	124	153	145	260	307	1,6
eenvoudige diefstal	2.305	2.339	2.599	2.448	2.331	2.383	2.368	12,5
diefstal met braak	1.166	969	936	918	696	613	500	2,6
(overige) gekwalificeerde diefstal	4.316	4.083	4.190	3.930	3.248	3.461	3.448	18,2
verduistering	142	143	161	176	219	308	313	1,6
bedrog	70	110	105	109	113	96	116	0,6
heling en schuldheiling	942	900	912	830	772	810	858	4,5
vernietiging en openbare orde	3.171	3.805	4.788	4.464	4.423	4.647	5.459	28,8
tegen de openbare orde	1.638	2.196	2.729	2.370	2.338	2.527	3.219	17,0
discriminatie	11	17	24	5	6	13	29	0,2
gemeengevaarlijke misdrijven	179	203	285	232	229	255	271	1,4
tegen het openbaar gezag	193	185	260	268	315	307	405	2,1
schennis der eerbaarheid	16	25	34	16	22	39	30	0,2
vernietiging	1.134	1.179	1.456	1.573	1.513	1.506	1.505	7,9
overige misdrijven WvSr	80	120	160	153	244	348	432	2,3
Wegenverkeerswet	437	536	521	620	594	693	760	4,0
rijden onder invloed	161	181	194	267	262	320	383	2,0
doorrijden na ongeval	129	201	207	215	189	243	217	1,1
overige misdrijven WWW	147	154	120	138	143	130	160	0,8
Wet op de economische delicten	70	76	95	289	120	91	84	0,4
Opiumwet	183	250	329	252	156	150	245	1,3
harddrugs	123	158	239	176	105	116	192	1,0
softdrugs	60	92	90	76	51	34	53	0,3
Wet wapens en munitie	356	414	567	479	516	460	552	2,9
overige strafwetten en onbekend	436	579	254	331	354	415	283	1,5
totaal	15.887	16.769	18.420	17.768	16.533	17.627	18.984	100

Bron: CBS

Tabel 5.28 Afdoeningen rechtbankstrafzaken door het Openbaar Ministerie, met minderjarige verdachten, naar wijze van afdoening, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001 (%)
sepot	8.294	7.803	7.595	5.944	5.043	5.277	26,7
technisch sepot	3.518	3.303	3.358	2.916	2.429	2.346	11,4
beleidssepot	4.776	4.500	4.237	3.028	2.614	2.931	15,3
voorwaardelijk sepot	1.499	1.746	1.603	866	777	737	5,2
onvoorwaardelijk sepot	2.403	1.942	1.698	1.289	1.038	832	3,9
'kale' sepot	874	812	936	873	799	1.362	6,2
voeging ad informandum	958	921	1.312	1.357	998	913	5,0
voeging ter berechting	1.861	2.040	2.424	2.443	1.922	2.392	12,8
transactie	3.689	4.822	5.879	6.738	7.276	7.757	49,3
overdracht aan een ander parket	948	1.026	1.112	1.177	1.197	1.134	6,1
overig	137	157	98	109	97	154	0,1
totaal	15.887	16.769	18.420	17.768	16.533	17.627	100

Bron: CBS

Tabel 5.29 Door de rechter* in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken, met minderjarige verdachten, naar delictgroep, 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	6.661	7.234	7.030	7.416	7.847	8.499	9.028	93,1
geweldd misdrijven	1.822	2.051	2.175	2.356	2.492	2.703	2.911	30,0
verkrachting	72	52	58	54	65	62	78	0,8
feitelijke aanranding der eerbaarheid	62	97	100	121	101	125	125	1,3
overige seksuele misdrijven	81	83	118	106	111	113	103	1,1
bedreiging	104	110	139	142	183	219	222	2,3
misdrijven tegen het leven	52	86	90	91	87	82	149	1,5
mishandeling	506	582	594	729	761	927	967	10,0
dood en lichamelijk letsel door schuld	5	1	1	3	1	3	2	0,0
diefstal met geweld	887	979	1.002	1.033	1.095	1.106	1.192	12,3
afpersing	53	61	73	77	88	66	73	0,8
vermogensmisdrijven	3.545	3.657	3.134	3.212	3.362	3.623	3.781	39
valsheidsmisdrijven	91	69	74	49	52	106	98	1,0
eenvoudige diefstal	366	404	398	417	480	565	637	6,6
diefstal met braak	270	291	255	282	251	289	305	3,1
(overige) gekwalificeerde diefstal	2.533	2.550	2.117	2.119	2.176	2.173	2.149	22,2
verduistering	39	61	45	51	80	131	194	2,0
bedrog	18	12	12	32	22	29	44	0,5
heling en schuldheiling	228	270	233	262	301	330	354	3,6
vernietiging en openbare orde	1.259	1.490	1.683	1.795	1.935	2.070	2.220	22,9
tegen de openbare orde	780	1.016	1.100	1.165	1.210	1.269	1.449	14,9
discriminatie	2	3	2	4	4	1	3	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	187	142	186	217	219	268	250	2,6
tegen het openbaar gezag	30	47	49	49	113	123	142	1,5
schennis der eerbaarheid	6	6	11	4	9	13	10	0,1
vernietiging	254	276	335	356	380	396	366	3,8
overige misdrijven WvSr	35	36	38	53	58	103	116	1,2
Wegenverkeerswet	81	77	98	132	133	145	195	2,0
rijden onder invloed	25	20	27	48	42	41	75	0,8
doorrijden na ongeval	22	25	33	37	39	47	67	0,7
overige misdrijven WWW	34	32	38	47	52	57	53	0,5
Wet op de economische delicten	7	5	5	12	6	10	6	0,1
Opiumwet	123	133	180	204	177	164	220	2,3
harddrugs	118	127	173	187	161	151	213	2,2
softdrugs	5	6	7	17	16	13	7	0,1
Wet wapens en munitie	95	75	89	87	100	109	123	1,3
overige strafwetten en onbekend	50	56	40	44	48	77	125	1,3
totaal	7.017	7.580	7.442	7.895	8.311	9.004	9.697	100

* Exclusief voegingen ter zitting.

Bron: CBS

Tabel 5.30 Schuldigverklaringen van minderjarigen door de rechter, naar delict(categorie), 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	6.373	6.931	6.727	7.074	7.420	7.990	8.493	93,6
geweldd misdrijven	1.748	1.967	2.100	2.258	2.368	2.533	2.740	30,2
verkrachting	62	40	51	47	55	46	66	0,7
feitelijke aanranding der eerbaarheid	54	94	97	114	92	107	110	1,2
overige seksuele misdrijven	77	73	114	100	107	105	98	1,1
bedreiging	99	100	136	137	173	211	212	2,3
misdrijven tegen het leven	51	83	86	84	82	77	137	1,5
mishandeling	476	560	563	691	718	871	903	9,9
dood en lichamelijk letsel door schuld	5	1	1	3	1	3	1	0,0
diefstal met geweld	874	956	982	1.012	1.055	1.052	1.144	12,6
afpersing	50	60	70	70	85	61	69	0,7
vermogensmisdrijven	3.414	3.532	3.028	3.088	3.211	3.442	3.589	39,5
valsheidsmisdrijven	88	63	69	49	49	98	94	1,0
eenvoudige diefstal	337	377	378	391	440	529	589	6,5
diefstal met braak	255	280	228	268	231	269	278	3,1
(overige) gekwalificeerde diefstal	2.466	2.490	2.076	2.057	2.108	2.086	2.059	22,7
verduistering	37	53	43	48	79	125	188	2,1
bedrog	17	11	9	29	20	29	40	0,4
heling en schuldheiling	214	258	225	246	284	306	341	3,8
vernieling en openbare orde	1.178	1.398	1.565	1.675	1.788	1.922	2.062	22,7
tegen de openbare orde	738	959	1.034	1.085	1.127	1.179	1.352	14,9
discriminatie	2	2	2	3	4	0	3	0,0
gemeengevaarlijke misdrijven	180	137	172	209	213	254	238	2,6
tegen het openbaar gezag	23	40	41	45	82	116	126	1,4
schennis der eerbaarheid	6	5	10	4	7	12	9	0,1
vernieling	229	255	306	329	355	361	334	3,7
overige misdrijven WvSr	33	34	34	53	53	93	102	1,1
Wegenverkeerswet	79	75	94	127	129	139	190	2,1
rijden onder invloed	25	19	27	47	42	40	74	0,8
doorrijden na ongeval	21	25	31	34	37	45	63	0,7
overige misdrijven WWW	33	31	36	46	50	54	53	0,6
Wet op de economische delicten	7	5	4	9	5	8	6	0,1
Opiumwet	118	125	176	196	168	155	213	2,3
harddrugs	113	119	170	180	152	144	208	2,3
softdrugs	5	6	6	16	16	11	5	0,1
Wet wapens en munitie	90	72	85	86	95	101	118	1,3
overige strafwetten en onbekend	43	52	36	39	42	68	56	0,6
totaal	6.710	7.260	7.122	7.531	7.859	8.461	9.076	100

Bron: CBS

Tabel 5.31 Vrijspraken en ontslagen van minderjarigen van alle rechtsvervolging door de rechter, naar delict(categorie), 1995-2001

	1995 (abs.)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
Wetboek van Strafrecht	205	251	260	299	370	439	390	85
geweldd misdrijven	59	68	64	86	107	145	133	28,9
verkrachting	8	10	6	7	8	12	12	2,6
feitelijke aanranding der eerbaarheid	7	3	2	6	7	17	14	3,0
overige seksuele misdrijven	3	8	4	5	3	6	5	1,1
bedreiging	5	7	3	2	8	8	6	1,3
misdrijven tegen het leven	1	3	4	7	5	5	8	1,7
mishandeling	23	19	25	35	41	47	54	11,7
dood en lichamelijk letsel door schuld	0	0	0	0	0	0	0	
diefstal met geweld	9	18	18	17	33	46	31	6,7
afpersing	3	0	2	7	2	4	3	0,7
vermogensmisdrijven	76	94	86	105	124	151	121	26,2
valsheidsmisdrijven	1	5	4	0	2	7	3	0,7
eenvoudige diefstal	20	21	16	22	34	32	32	6,9
diefstal met braak	7	8	24	12	18	13	11	2,4
(overige) gekwalificeerde diefstal	38	43	30	52	52	72	56	12,1
verduistering	1	7	2	3	1	4	6	1,3
bedrog	1	0	2	3	1	0	3	0,7
heling en schuldheiling	8	10	8	13	16	23	10	2,2
vernietiging en openbare orde	68	87	106	108	135	133	127	27,5
tegen de openbare orde	33	53	59	72	77	79	79	17,1
discriminatie	0	1	0	0	0	1		
gemeengevaarlijke misdrijven	6	5	14	8	5	14	9	2,0
tegen het openbaar gezag	6	7	8	4	30	7	13	2,8
schennis der eerbaarheid	0	1	1	0	2	0	1	0,2
vernietiging	23	20	24	24	21	32	25	5,4
overige misdrijven WvSr	2	2	4	0	4	10	9	2,0
Wegenverkeerswet	2	2	3	2	3	5	4	0,9
rijden onder invloed	0	1	0	0	0	0	1	0,2
doorrijden na ongeval	1	0	1	1	2	2	3	0,7
overige misdrijven WvW	1	1	2	1	1	3		
Wet op de economische delicten	0	0	0	3	1	1		
Opiumwet	2	6	3	7	7	7	2	0,4
harddrugs	2	6	2	6	7	6	1	0,2
softdrugs	0	0	1	1		1	1	0,2
Wet wapens en munitie	2	2	3		4	12	3	0,7
overige strafwetten en onbekend	4	1	2	3	3	0	62	13,4
totaal	215	262	271	314	388	464	461	100

Bron: CBS

Tabel 5.32 Opgelegde straffen en maatregelen voor minderjarigen (12 t/m 17 jaar) bij rechtbankstrafzaken, 1997-2001

	1997 (abs.)	1998	1999	2000	2001	2001 (%)
hoofdstraffen*						
gevangenisstraf	284	254	265	279	623	4,6
geldboete	952	855	771	763	1.042	7,7
jeugddetentie	2.988	3.405	3.778	3.970	4.185	31,1
taakstraf	4.026	4.411	4.864	5.359	5.560	41,3
bijkomende straffen						
ontzegging rijbevoegdheid	21	39	33	32	55	0,4
verbeurdverklaring voorwerpen	134	120	156	131	161	1,2
maatregelen						
onttrekking aan het verkeer	130	135	148	141	168	1,2
betaling aan staat (schadevergoeding + ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel)	517	770	1.012	1.127	1.443	10,7
PIJ maatregel	192	240	224	213	190	1,4
overige straffen en maatregelen	24	2	1	1	6	0,0
onbekend	85	168	111	118	44	0,4
totaal	9.353	10.399	11.363	12.134	13.477	100

* Het betreft zowel voorwaardelijke als onvoorwaardelijke straffen.

Bron: CBS

Tabel 5.33 Taakstraffen minderjarigen

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
door officier van justitie						
gewelddelicten	464	739	742	948	1.040	1.269
vermogensdelicten	1.553	2.084	2.221	2.490	2.703	2.903
vernieling en openbare orde	840	1.329	1.375	1.572	1.754	2.026
overige misdrijven WvSr	25	20	13	50	78	103
Wegenverkeerswet	33	64	63	82	134	153
Opiumwet	12	31	25	16	20	43
Wet wapens en munitie	25	65	85	134	179	214
overig en onbekend	40	18	33	58	31	41
totaal	2.992	4.350	4.557	5.350	5.939	6.752
door rechter						
gewelddelicten	839	1.117	1.223	1.350	1.492	1.568
vermogensdelicten	1.616	1.705	1.877	2.058	2.270	2.261
vernieling en openbare orde	728	1.036	1.099	1.239	1.353	1.478
overige misdrijven WvSr	19	13	23	20	45	23
Wegenverkeerswet	17	33	44	51	52	73
Opiumwet	60	91	95	79	79	81
Wet wapens en munitie	21	21	39	54	52	58
overig en onbekend	18	11	11	13	16	18
totaal	3.318	4.027	4.411	4.864	5.359	5.560
door officier van justitie en rechter						
gewelddelicten	1.303	1.856	1.965	2.298	2.532	2.837
vermogensdelicten	3.169	3.789	4.098	4.548	4.973	5.164
vernieling en openbare orde	1.568	2.365	2.474	2.811	3.107	3.504
overige misdrijven WvSr	44	33	36	70	123	126
Wegenverkeerswet	50	97	107	133	186	226
Opiumwet	72	122	120	95	99	124
Wet wapens en munitie	46	86	124	188	231	272
overig en onbekend	58	29	44	71	47	59
totaal	6.310	8.377	8.968	10.214	11.298	12.312

Bron: CBS

Tabel 5.34 Door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugd-detenties, naar delictcategorie, 1996-2001

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gewelddelicten	418	417	462	497	500	847
verkrachting	13	12	13	14	14	31
feitelijke aanranding der eerbaarheid	9	11	6	15	10	13
overige seksuele misdrijven	12	11	12	12	12	22
bedreiging	10	17	21	17	22	24
misdrijven tegen het leven	36	35	37	27	28	65
mishandeling	40	46	34	51	38	87
diefstal met geweld	289	270	314	340	358	585
afpersing	9	15	25	21	18	20
vermogensdelicten	420	333	324	370	350	520
valsheidsmisdrijven	6	7	5	8	11	13
eenvoudige diefstal	21	30	32	33	43	53
diefstal met braak	51	37	22	42	33	76
(overige) gekwalificeerde diefstal	326	249	242	262	236	324
verduistering	1	1	3	3	5	11
bedrog		2	2	2	4	5
heling en schuldheling	15	7	18	20	18	38
vernietiging en openbare orde	71	80	80	85	94	146
tegen de openbare orde	58	48	44	51	52	82
discriminatie				1		
gemeengevaarlijke misdrijven	7	28	29	20	29	49
tegen het openbaar gezag	2		4	3	6	8
vernietiging	4	4	3	10	7	7
overige misdrijven WvSr	2		5	7		10
Wegenverkeerswet		1	1	2	2	3
rijden onder invloed				1		
doorrijden na ongeval					1	1
overige misdrijven WWW		1	1	1	1	2
Opiumwet	29	35	37	40	50	58
harddrugs	29	35	37	40	50	58
Wet wapens en munitie	5	5	5	6	4	13
onbekend	1					5
totaal	946	871	914	1.007	1.000	1.602

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 5.35 Gemiddelde duur van door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties in detentiedagen, naar delictcategorie, 1996-2001

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gewelddelicten	127	143	170	160	160	127
verkrachting	137	237	239	235	145	162
feitelijke aanranding der eerbaarheid	84	72	156	131	84	124
overige seksuele misdrijven	119	111	137	151	99	101
bedreiging	83	93	70	77	68	87
misdrijven tegen het leven	209	236	183	194	277	204
mishandeling	73	75	88	90	76	87
diefstal met geweld	128	146	185	173	170	126
afpersing	116	134	138	121	156	106
vermogensdelicten	80	83	89	90	78	72
valsheidsmisdrijven	92	72	76	67	33	38
eenvoudige diefstal	48	38	50	57	45	42
diefstal met braak	89	100	80	88	95	94
(overige) gekwalificeerde diefstal	81	87	98	96	87	77
verduistering	90	70	122	70	44	44
bedrog		135	52	195	75	62
heling en schuldheling	55	39	55	66	32	57
vernieling en openbare orde	67	107	89	86	95	81
tegen de openbare orde	68	80	64	70	90	69
discriminatie				14		
gemeengevaarlijke misdrijven	96	161	136	163	130	114
tegen het openbaar gezag	34		61	19	37	41
vernieling	24	64	21	40	34	31
overige misdrijven WvSr	135		125	124		126
Wegenverkeerswet		7	21	8	105	29
rijden onder invloed				2		
doorrijden na ongeval					120	14
overige misdrijven WvW		7	21	14	90	37
Opiumwet	92	95	100	133	105	105
harddrugs	92	95	100	133	105	105
Wet wapens en munitie	63	22	50	67	42	77
onbekend	35					32
totaal	100	114	130	126	122	103

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 5.36 Detentiejaren van door de rechter in eerste aanleg opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetentie, naar delictcategorie, 1996-2001

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gewelddelicten	146	163	215	218	219	295
verkrachting	5	8	9	9	6	14
feitelijke aanranding der eerbaarheid	2	2	3	5	2	4
overige seksuele misdrijven	4	3	5	5	3	6
bedreiging	2	4	4	4	4	6
misdrijven tegen het leven	21	23	19	14	21	36
mishandeling	8	9	8	13	8	21
diefstal met geweld	101	108	159	161	167	202
afpersing	3	5	9	7	8	6
vermogensdelicten	92	76	79	91	74	103
valsheidsmisdrijven	2	1	1	1	1	1
eenvoudige diefstal	3	3	4	5	5	6
diefstal met braak	12	10	5	10	9	20
(overige) gekwalificeerde diefstal	73	59	65	69	56	68
verduistering	0	0	1	1	1	1
bedrog		1	0	1	1	1
heling en schuldheling	2	1	3	4	2	6
vernietiging en openbare orde	13	23	19	20	24	32
tegen de openbare orde	11	10	8	10	13	16
discriminatie				0		
gemeengevaarlijke misdrijven	2	12	11	9	10	15
tegen het openbaar gezag	0		1	0	1	1
vernietiging	0	1	0	1	1	1
overige misdrijven WvSr	1		2	2		3
Wegenverkeerswet		0	0	0	1	0
rijden onder invloed				0		
doorrijden na ongeval					0	0
overige misdrijven WvW		0	0	0	0	0
Opiumwet	7	9	10	15	14	17
harddrugs	7	9	10	15	14	17
Wet wapens en munitie	1	0	1	1	0	3
onbekend	0					0
totaal	260	272	326	347	333	453

Bron: CBS, bewerking WODC

Tabel 5.37 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarigen, waarbij een (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke geldboete is opgelegd, naar de hoogte van het onvoorwaardelijke deel, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
tot 22,69 euro	33	19	19	15	11	5	6
22,69 tot 45,38 euro	149	100	82	57	53	43	48
45,38 tot 226,89 euro	839	661	490	424	366	401	481
226,89 tot 453,78 euro	202	155	98	90	127	137	249
453,78 tot 2.268,90 euro	23	13	25	24	28	16	56
2.268,90 euro of meer	0	0	0	0	1	0	1
totaal	1.246	948	714	610	586	602	841

Bron: CBS

Tabel 5.38 Afdoeningen door de rechter van rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten, naar combinaties van opgelegde straffen en maatregelen, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
gevangenisstraf (zonder geldboete)	468	327	258	227	239	265	566
onvoorwaardelijk	151	101	76	69	73	82	192
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	105	68	60	47	59	51	134
voorwaardelijk	212	158	122	111	107	132	240
geldboete (zonder gevangenisstraf)	1.433	1.188	926	827	745	749	985
onvoorwaardelijk	958	752	595	509	463	511	688
gedeeltelijk (on)voorwaardelijk	193	153	93	73	97	77	96
voorwaardelijk	282	283	238	245	185	161	201
gevangenisstraf (met geldboete)	95	43	26	27	26	14	57
overig*	4.418	5.444	5.660	6.215	6.742	7.315	7.468
totaal*	6.414	7.002	6.870	7.296	7.752	8.343	9.076

* Exclusief schuldigverklaring zonder strafoplegging.

Bron: CBS

Tabellen bij hoofdstuk 6

Tabel 6.1 Capaciteit en bezetting, 1990-2001

	bevolking op 30 september	voorlopige hechtenis	gevangenis- straf	gedeti- neerden in de loop van het jaar aanwezig*	bevolking per dag	verblijfs- dagen per gedetineerde	capaciteit van de penitentiaire inrichtingen	aantal personeels- leden van penitentiaire inrichtingen
1990	6.892	2.643	3.511	31.219	6.616	77	7.195	8.161
1991	7.302	2.671	3.980	33.940	7.111	76	7.713	8.273
1992	7.495	2.784	3.989	35.490	7.232	75	7.935	8.005
1993	8.037	2.931	4.414	37.285	7.432	73	7.948	8.503
1994	8.737	3.041	4.943	31.543	8.393	97	8.567	9.446
1995	10.329	3.434	5.820	32.523	9.646	108	10.208	10.416
1996	11.931	4.067	6.404	38.756	11.059	105	11.992	11.057
1997	11.770	4.139	6.020	40.836	11.745	105	12.250	11.662
1998	11.759	4.392	5.731	40.198	11.775	107	12.491	12.120
1999	11.872	4.614	5.572	42.251	11.673	102	12.401	12.022
2000	11.759	4.731	5.223	43.210	11.844	101	12.279	11.835
2001	12.410	5.343	5.360					12.082

* Totale bevolking van de inrichtingen op 1 januari plus het aantal personen dat in de loop van het jaar uit de vrije maatschappij en de politiecel werd opgenomen, exclusief bijzondere inrichtingen, inclusief vreemdelingenbewaring.
Bron: CBS

Tabel 6.2 Capaciteit van de penitentiaire inrichtingen in het gevangeniswezen, naar type inrichting*, 1960-2000**

	huizen van bewaring (hvb) + bijzondere inrichtingen (bi)		gevangenis kort/lang (gev) + half-open inrichtingen (hoi) + zelfmeldinrichtingen (zi) + penitentiair open inrichtingen (poi)				gecombineerde inrichtingen voor mannen (gim) + penitentiaire inrichtingen voor vrouwen (piv)		
	totaal		gev+ hoi+ zi+poi				gim + piv		
1960	4.896	2.546	2.350				1.107		
1965	4.676	2.065	1.504				696		
1970	4.037	2.264	1.077				487		
1975	3.440	1.950	1.003				520		
1980	3.983	2.274	1.189				528		
1981	4.091	2.387	1.176				631		
1982	4.278	2.430	1.217				734		
1983	4.366	2.409	1.223						
		hvb + bi	gev+ hoi + zi		poi	gim	piv		
1984	4.918	2.451	1.264		101	986	116		
1985	4.997	2.458	1.342		105	959	133		
1986	5.033	2.481	1.356		105	957	134		
1987	5.075	2.473	1.394		105	877	226		
		hvb	bi	gev	hoi	zi	poi	gim	piv
1988	5.979	2.882	77	1.151	240	639	119	645	226
1989	6.512	3.540	77	1.189	316	674	125	349	242
1990	7.195	3.349	77	1.335	290	632	143	1.086	286
1991	7.713	3.931	77	1.645	300	642	136	642	340
1992	7.935	4.633	77	1.829	320	600	136		340
1993	7.948	4.614	125	1.291	80	190	189	1.050	409
		hvb	bi	gev	hoi + zi		poi	gim	piv
1994	8.567	4.505	173****	1.487	483		202	1.303	414
1995	10.208	6.323	168	1.088	563		193	1.459	414
1996	11.992	7.736	172	1.180	703		299	1.425	477
1997	12.250	7.110	176	1.872	905		376	1.378	433
1998	12.491	7.908	178	1.516	443		573	1.361	512
1999	12.401	6.933	35	2.210	871		273	1.468	647
2000	12.279	7.502	279	1.415	518		271	1.653	641

* Tot en met 1987 is gebruikgemaakt van gegevens die verstrekt zijn door de bevolkingsadministraties van de penitentiaire inrichtingen. Met ingang van 1988 worden de gegevens verwerkt die rechtstreeks afkomstig zijn van het ministerie van Justitie. Tot en met 1987 was de peildatum 31 december. Met ingang van 1988 is de peildatum 30 september. Met ingang van 1988 zijn de gesloten inrichtingen uitgesplitst in gevangenis, halfopen inrichtingen en zelfmeldinrichtingen.

** Van 2001 zijn geen capaciteitsgegevens die vergelijkbaar zijn met voorgaande jaren bekend.

*** Anders dan hvb of gevangenis, bijv. een penitentiair ziekenhuis, het Penitentiair Selectiecentrum, enz.

**** De omvang van de categorie bijzondere inrichtingen is uitgebreid ten gevolge van een verbeterde registratie.

Bron: CBS

Tabel 6.3 Tenuitvoerlegging preventieve hechtenis en vrijheidsstraffen meerderjarigen, 1990-2001

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Bron
gedetineerden op 30 september naar delict waarvan zij worden verdacht dan wel waarvoor zij worden veroordeeld														
geweldsmisdrijven	7.302	7.495	8.037	8.737	10.329	11.931	11.770	11.759	11.872	11.759	11.759	12.410		CBS
vermogensmisdrijven	27%	33%	36%	36%	34%	32%	29%	30%	30%	29%	29%	29%		CBS
vernieling en openbare orde	32%	29%	28%	28%	30%	28%	27%	28%	28%	25%	26%	26%		CBS
overige misdrijven	4%	4%	4%	4%	5%	5%	6%	6%	7%	6%	6%	6%		CBS
Wegenwetkeerswet	1%	2%	4%	3%	3%	4%	3%	3%	3%	3%	3%	4%		CBS
Opluwwet	2%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%		CBS
overige wetten	21%	18%	18%	16%	15%	15%	16%	17%	17%	17%	17%	19%		CBS
onbekend / n.v.t. (waaronder vreemdelingenbewaring)	4%	3%	0%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	2%	2%		CBS
gemiddelde bevulling in de penitentiaire inrichtingen naar titel	9%	7%	8%	11%	11%	15%	17%	17%	13%	14%	18%	13%		CBS
waaraan preventief gehecht	6.846	7.432	8.393	9.646	11.059	11.745	11.745	11.775	11.673	11.844				CBS
waaraan tot gevangenisstraf veroordeeld	2.576	2.718	2.790	3.135	3.629	3.997	4.290	4.373	4.663					CBS
waaraan tot hechtenis veroordeeld	3.405	4.198	4.864	5.594	6.230	6.277	6.039	5.740	5.452					CBS
waaraan vreemdelingen	168	179	201	91	156	276	262	277	265					CBS
overigen	230	252	348	573	747	883	887	1.000	1.121					CBS
467	85	85	190	253	297	312	297	283	343					CBS
gratie														
gratieverleningen	2.403	2.644	2.907	2.473	2.043	2.058	2.372	2.216	2.650	2.285	2.809	1.832	1.438	Bestuurszaken
afwijzingen gratie kwijtgescholden detentie-jaren	5.258	5.236	5.548	5.160	4.551	3.670	3.271	3.053	2.288	2.241	2.376	2.055	1.952	Bestuurszaken
onttrekking aan detentie														Bestuurszaken
onttrekkingen aan detentie (incl. (half)open inrichtingen), bijv. niet terug na weekendverlof														
aantal ontvluchtelingen uit gesloten inrichtingen			1.224	937	1.068	1.014	997	917	764	864	826			DJI
waaraan per 1 april 2001 inmiddels weer zijn aangehouden	75	50	44	59	21	22	17	13	21	12	14	15		DJI
aanhoudingen van gedetineerden die zich aan detentie onttrekken			41	51	15	12	15	12	15	8	13	4		DJI
aantal heenzendingen meerderjarige personen wegens plaatsgebrek			1.161	960	1.038	980	1.018	885	782	852	802			DJI
strafonderbreking als gevolg van plaatsgebrek	857	1.204	2.930	4.340	5.316	4.200	1.809	891	400	0	19	46		DJI
incidenteel versneld ontslag uit detentie wegens plaatsgebrek (IVO)							0	0	0	0	0	97	4.211	DJI
suicides in penitentiaire inrichtingen							0	0	0	0	0	327	4.837	DJI
5	4	7	8	3	14	16	10	10	10	12	9	11		DJI

Tabel 6.4 Gedetineerden naar geboorteland, per werelddeel en enkele landen, naar verblijfstitel, 2001

	totaal	voorlopige hechtenis	gevangenisstraf	hechtenis	uitzetting/ uitlevering	passant KZ/TBS	overige
	(%)						
werelddeel							
Europa (w.o. Nederland)	57	60	60	68	15	67	71
Afrika	15	13	12	8	50	11	11
Azië	7	6	5	5	25	4	1
Noord- en Midden-Amerika	1	1	1	1	2	2	0
Zuid-Amerika	19	20	21	18	5	15	17
Oceanië en onbekend	1	1	1	1	2	1	1
enkele landen							
Nederland	45	46	49	59	0	59	65
Suriname	9	9	9	8	4	8	9
Nederlandse Antillen en Aruba	9	9	10	9	0	6	7
Marokko	7	7	6	4	8	5	7
Turkije	5	5	5	3	3	3	3
Algerije	2	1	2	1	16	0	0
voormalig Joegoslavië	2	2	1	1	4	1	0
	(abs.)						
totaal	12.410	5.343	5.330	360	874	383	120

Bron: CBS

Tabel 6.5 Verzoeken om overplaatsing in het kader van de WOTS

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
verzoeken om overplaatsing van het buitenland naar Nederland	124	194	212	231	200	236	264	340
verzoeken om overplaatsing van Nederland naar het buitenland	35	44	37	32	45	41	39	74

Bron: DISAD

Tabel 6.6 Tbr-/tbs-passanten, 1990-2001

	gemiddeld aantal passanten	gemiddelde wachttijd (dagen)
1990	28	175
1991	26	126
1992	37	168
1993	52	175
1994	83	230
1995	134	320
1996	180	347
1997	171	365
1998	173	299
1999	148	280
2000	138	283
2001	151	259

Bron: DJI

Tabel 6.7 Intramurale behandelduur tbs (opname in kliniek tot proefverlof of ontslag), 1978-2001*

	gemiddelde duur (maanden)
1978	43
1983	49
1990	50
1992	57
1994	56
1995	59
1996	65
1997	
1998	60
1999	65
2000	66
2001	71

* Deze gegevens zijn bepaald aan de hand van de in een jaar beëindigde intramurale behandelingen. Bepaald volgens een andere methode, waarbij instroomcohorten worden gevolgd, komt de gemiddelde intramurale behandelduur in de laatste jaren eerder op 7 jaar uit (Brand e.a., 1998).

Bron: DJI

Tabel 6.8 Stroomcijfers tbs, 1960-2001

	aantal opleggingen	aantal beëindigingen	aantal pers. met lopende tbs-maatregel (ultimo)	aantal passanten (ultimo)	formele capaciteit tbs-inricht. (ultimo)	bezetting tbs-inricht. (ultimo)	proefverl. (ultimo)	ontvluchting- en uit gesloten inricht.
1965	142	243	1.493	65				
1970	131	250	985	21				
1975	99	143	461					
1980	85	105	391	10				
1985	106	81	452	19	421	395	19	
1990	95	63	522	18	405	378	27	
1991	117	91	550	32	506	496	41	
1992	117	64	597	42	541	541	42	
1993	134	49	685	71	570	565	63	
1994	199	59	772	109	607	606	72	20
1995	180	84	855	158	630	624	79	7
1996	196	64	840	170	728	705	95	7
1997	156	64	1.110	167	866	853	101	6
1998	150	73	1.200	171	970	935	80	6
1999	171	86	1.224	148	1.175	1.003	76	2
2000	151	94	1.328	138	1.183	1.109	97	2
2001	177	109	1.409	136	1.222	1.164	116	3

Bron: DJI

Tabel 6.9 Beëindiging tbs-aandeel contraire beslissingen, 1994-2001

	1994 N = 59	1995 N = 69	1996 N = 56	1997 N = 81	1998 N = 66	1999 N = 70
contraire beëindigingen	49%	43%	41%	36%	38%	28%
vanuit inrichting	20%	17%	20%	14%	17%	18%
vanuit proefverlof	29%	26%	21%	22%	21%	10%
overige beëindigingen *	50%	57%	59%	64%	62%	71%
vanuit inrichting	25%	29%	30%	33%	32%	51%
vanuit proefverlof	25%	28%	29%	31%	30%	20%

* Dit zijn beëindigingen conform het advies van de behandelaars en beëindigingen zonder beslissing van de rechter, bijvoorbeeld beëindigingen van rechtswege, of doordat de duur van de tbs bij oplegging was gelimiteerd.

Bron: DJI

Tabel 6.10 Kenmerken tbs-populatie, 1990, 1995, 1998 en 1999 (enquête)

	30-06-1990	01-01-1995	01-01-1998	01-01-1999
persoonsgegevens				
geslacht				
man	97%	95%	95%	95%
vrouw	3%	5%	5%	5%
leeftijd (mediaan)				
op peildatum	31	36	34	34
bij oplegging tbs	26	27	28	29
culturele achtergrond				
Nederlands	76%	72%	70%	69%
Turks/Marokkaans/mediterraan	4%	5%	6%	7%
Antilliaans/Surinaams	12%	15%	15%	15%
overig	8%	8%	9%	9%
situatie ten tijde van het delict				
burgerlijke staat				
ongetrouwd		76%	76%	75%
getrouwd		8%	7%	8%
gescheiden		14%	16%	16%
weduwstaat		2%	1%	1%
opleidingsniveau				
geen	17%	4%	4%	5%
buitengewoon of lager onderwijs	72%	83%	83%	81%
middelbaar onderwijs of hoger	11%	13%	13%	14%
beroepsniveau				
geen beroep/gepensioneerd/werkloos		68%	56%	48%
ongeschoolde arbeid		19%	27%	32%
geschoolde arbeid/lagere employees		11%	13%	15%
middelbaar en hoger		1%	2%	4%
zelfstandig		1%	1%	1%
bron van inkomsten				
arbeid/ziektewet		28%	27%	27%
uitkering		58%	55%	54%
geen inkomen		6%	9%	9%
overig		7%	9%	10%
verslavingsprobleem				
nee	39%	30%	32%	36%
ja	61%	70%	68%	64%
justitiële voorgeschiedenis en hulpverleningshistorie				
eerdere veroordeling				
gevangenisstraf				
geen	21%	33%	32%	30%
ja	79%	67%	68%	70%

Tabel 6.10 (vervolg)

	30-06-1990	01-01-1995	01-01-1998	01-01-1999
eerdere tbs met verpleging				
nee	92%	91%	91%	92%
ja	8%	9%	9%	8%
tehuiservaring				
nee		58%	62%	63%
ja		42%	38%	37%
eerder hulpverleningscontact				
nee	34%	32%	31%	28%
ja	66%	68%	69%	72%
delictkenmerken				
agressieve component in delict	96%	100%	100%	100%
seksuele component	34%	28%	27%	28%
vermogenscomponent	27%	26%	29%	30%
brandstichting	9%	12%	12%	10%
diagnostische gegevens				
persoonlijkheidsstoornis	60%	75%	78%	80%
psychotische stoornis	24%	23%	26%	25%
aan misbruik van middelen				
gerelateerde stoornis		33%	38%	39%
verwacht zorgsysteem				
langdurig verblijf tbs (> 8 jr)	5%	5%	7%	8%
intramurale GGZ	12%	11%	9%	8%
beschermde woonvorm	22%	23%	21%	22%
zelfstandig	38%	28%	42%	42%
zwakzinnigenzorg	0%	0%	1%	1%
anders	0%	0%	1%	2%
geen beoordeling mogelijk	23%	32%	19%	16%

Bron: Dr. F.S. Meijers Instituut, afd. Monitoring en Research

Tabel 6.11 Ter inning bij het CJIB aangemelde boetevonnissen, 2001

rechtsprekend forum		minderjarigen	meerder- jarigen	rechts- personen	totaal
economische politierechter	aantal	4	2.601	1.375	3.980
	initieel bedrag	334	2.161.827	2.539.328	4.701.488
	gem. initieel bedrag	83	831	1.847	1.181
enkelvoudige kamer	aantal	30	2.725	16	2.771
	initieel bedrag	4.089	881.228	10.175	895.492
	gem. initieel bedrag	136	323	636	323
gerechtshof	aantal		10	1	11
	initieel bedrag		85.819	272	86.091
	gem. initieel bedrag		8.582	272	7.826
kantongerecht	aantal	2.729	66.876	706	70.311
	initieel bedrag	248.366	13.585.047	396.699	14.230.112
	gem. initieel bedrag	91	203	562	202
kinderrechter	aantal	602	14		616
	initieel bedrag	91.437	2.904		94.342
	gem. initieel bedrag	152	207		153
meervoudige economische kamer	aantal		125	94	219
	initieel bedrag		270.939	1.277.153	1.548.092
	gem. initieel bedrag		2.168	13.587	7.069
meervoudige kamer	aantal	20	1.934	72	2.026
	initieel bedrag	3.204	8.345.022	2.458.706	10.806.932
	gem. initieel bedrag	160	4.315	34.149	5.334
militaire kantonrechter	aantal	1	208		209
	initieel bedrag	340	39.068		39.409
	gem. initieel bedrag	340	188		189
militaire meervoudige kamer	aantal		26		26
	initieel bedrag		25.797		25.797
	gem. initieel bedrag		992		992
militaire politierechter	aantal	6	271		277
	initieel bedrag	1.679	132.894		134.573
	gem. initieel bedrag	280	490		486
politierechter	aantal	14	41.783	21	41.818
	initieel bedrag	5.014	19.589.103	115.421	19.709.539
	gemiddeld initieel bedrag	358	469	5.496	471
totaal	aantal	3.406	116.573	2.285	122.264
	initieel bedrag	354.462	45.119.649	6.797.755	52.271.867
	gemiddeld initieel bedrag	104	387	2.975	428

Bron: CJIB / STRABIS

Tabel 6.12 Afdoening boetevonnissen door het CJIB, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
werkvoorraad op 1 januari	196.078	254.837	226.463	215.485	197.568	191.294	196.317	onbekend
van parketten ontvangen boetevonnissen	165.571	144.772	136.163	118.853	117.840	128.591	122.264	144.631
totaal boetebedrag (€)	63.138.881	47.549.390	53.593.516	56.687.521	52.974.553	64.170.919	53.181.852	56.000.000*
afgedaan	106.812	173.146	147.141	136.770	124.114	123.568	118.041	125.949
door betaling	84%	61%	64%	64%	68%	70%	72%	67%
opgelegd/oninbaar	14%	31%	23%	18%	16%	16%	14%	16%
gratie/rechtsmiddel	1%	3%	5%	6%	6%	5%	5%	6%
vervangende hechtenis	1%	5%	8%	12%	10%	9%	9%	11%
betaald binnen 1 jaar	59%	62%	62%	65%	65%	63%	63%	61%
betaald binnen 2 jaar	77%	75%	79%	80%	79%	80%	78%	78%
totaal geïnd bedrag (€)	27.104.503	33.621.248	34.214.153	31.799.411	34.441.918	36.195.111	35.798.195	34.700.000*

* Bedragen van 2002 zijn afgerond.

Bron: CJIB

Tabel 6.13 Gestarte werkstraffen meerderjarigen, 1981-2001

	aantal werkstraffen	mislukkingpercentage*
1981	217	
1982	917	
1983	1.668	
1984	2.431	
1985	2.814	
1986	3.419	
1987	4.005	
1988	4.913	
1989	5.942	
1990	6.626	13
1991	7.159	15
1992	8.608	16
1993	10.099	14
1994	12.171	13
1995	13.126	10
1996	15.589	
1997	15.896	
1998	16.372	12
1999	17.920	13
2000	18.570	14
2001	18.284	

* Het mislukkingpercentage is gedefinieerd als het aantal na intake niet gestarte en op project mislukte taakstraffen gedeeld door dit aantal vermeerderd met het totaal aantal voltooide taakstraffen.
Bron: SRN

Tabel 6.14 Capaciteit en populatie van de justitiële jeugdinrichtingen, 1990-2001

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
capaciteit												
formele (ultimo het jaar)	722	802	832	846	888	1.045	1.214	1.410	1.581	1.700	1.906	2.130
formele (gemiddeld)	716	799	807	841	874	972	1.098	1.278	1.464	1.625	1.762	2.017
bruikbare (gemiddeld)	685	754	769	807	858	920	1.064	1.227	1.414	1.564	1.721	1.940
bezetting												
bezettingspercentage* (gemiddeld)	94%	94%	97%	96%	97%	97%	96%	97%	95%	97%	96%	95%
bezetting absoluut (gemiddeld)	640	707	745	778	831	895	1.025	1.181	1.335	1.500	1.645	1.855
t/m 13 jaar			5%	6%	5%	5%	5%	4%	5%	5%	5%	5%
14 en 15 jaar			29%	29%	27%	28%	29%	28%	26%	27%	28%	28%
16 en 17 jaar			56%	56%	56%	54%	53%	53%	51%	48%	48%	48%
18 jaar en ouder			10%	9%	12%	13%	13%	15%	18%	20%	19%	19%
jongens			79%	80%	81%	81%	80%	80%	80%	78%	78%	77%
meisjes			21%	20%	19%	19%	20%	20%	20%	22%	22%	23%
strafrechtelijk												
voorlopige hechtenis	30%	30%	30%	28%	26%	28%	27%	24%	26%	25%	24%	27%
vrijheidsstraf	4%	4%	4%	6%	6%	4%	4%	5%	6%	5%	5%	4%
strafrechtelijke maatregel	7%	6%	8%	11%	14%	18%	21%	26%	27%	28%	27%	25%
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette												
hulpverlening**	59%	60%	58%	55%	54%	50%	48%	45%	41%	41%	44%	44%
opnames		2.293	2.264	2.419	2.435	2.382	2.331	2.680	3.346	3.640	4.220	5.038
autochtonen			46%	44%	40%	40%	40%	41%	36%	37%	39%	39%
allochtonen			54%	56%	60%	60%	60%	59%	64%	63%	61%	61%
heenzendingen minderjarigen		56	54	53	149	124	169	136	72	18	27	2

* Als percentage van de bruikbare capaciteit (gemiddeld).

** Voortgezette hulpverlening is de hulp aan ex-ots- en ex-voogdij-jongeren die na het bereiken van de 18-jarige leeftijd in overleg met de inrichting en na toestemming van het ministerie kiezen voor een verlengd verblijf in de inrichting.

Bron: DJJ

Tabel 6.15 Capaciteit en populatie van de opvanginrichtingen, 1990-2001

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
capaciteit												
formele (ultimo het jaar)	320	340	360	350	366	401	457	575	634	650	813	987
formele (gemiddeld)	314	340	338	359	351	366	416	485	612	629	690	888
bruikbare (gemiddeld)	297	311	320	344	350	347	409	450	585	595	663	832
bezetting												
bezettingspercentage (gemiddeld) *	93%	95%	97%	95%	97%	98%	97%	97%	96%	100%	97%	97%
bezetting absoluut (gemiddeld)	276	294	310	327	340	341	395	434	557	588	642	812
t/m 13 jaar		4%	4%	4%	4%	6%	5%	4%	4%	5%	5%	6%
14 en 15 jaar		26%	27%	26%	26%	26%	28%	26%	27%	25%	28%	28%
16 en 17 jaar		65%	64%	63%	61%	63%	60%	59%	55%	55%	54%	51%
18 jaar en ouder		5%	5%	7%	9%	6%	7%	11%	15%	16%	13%	15%
jongens	92%	92%	92%	92%	92%	92%	88%	90%	91%	90%	89%	87%
meisjes	8%	8%	8%	8%	8%	8%	12%	10%	9%	10%	11%	13%
strafrechtelijk	80%	83%	83%	85%	87%	89%	89%	90%	89%	92%	86%	81%
voorlopige hechtenis	70%	71%	73%	66%	63%	74%	70%	67%	62%	64%	62%	62%
vrijheidsstraf	9%	10%	11%	13%	16%	9%	11%	14%	15%	13%	14%	10%
strafrechtelijke maatregel	1%	2%	2%	5%	8%	6%	8%	9%	12%	14%	10%	9%
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette hulpverlening**	20%	17%	17%	15%	13%	11%	11%	10%	11%	9%	14%	19%
opnames	1.866	1.885	1.881	1.983	1.998	1.809	1.782	1.957	2.540	2.690	3.139	4.011
autochtonen	47%	43%	45%	43%	37%	34%	36%	37%	30%	32%	35%	35%
allochtonen	53%	57%	55%	57%	63%	66%	64%	63%	70%	68%	65%	65%
gemiddelde verblijfsduur in één inrichting (in dagen)	55	56	60	59	62	68	80	75	77	79	76	72

* Bezetting als percentage van de bruikbare capaciteit (gemiddeld).

** Voortgezette hulpverlening is de hulp aan ex-ots- en ex-voogdij-jongeren die na het bereiken van de 18-jarige leeftijd in overleg met de inrichting en na toestemming van het ministerie kiezen voor een verlengd verblijf in de inrichting.

Bron: DJJ

Tabel 6.16 Capaciteit en populatie van de behandelinrichtingen, 1990-2001

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
capaciteit												
formele (ultimo het jaar)	402	462	472	496	522	644	757	835	905	1.050	1.093	1.143
formele (gemiddeld)	402	459	469	482	523	606	682	793	852	996	1.072	1.129
bruikbare (gemiddeld)	388	443	449	463	508	573	655	777	829	970	1.058	1.108
bezetting												
bezettingspercentage (gemiddeld)	94%	93%	97%	97%	97%	97%	96%	96%	95%	95%	95%	94%
bezetting absoluut (gemiddeld)	364	414	434	451	492	554	630	746	781	912	1.003	1.043
t/m 13 jaar			6%	6%	6%	5%	5%	5%	4%	5%	5%	4%
14 en 15 jaar			31%	31%	28%	29%	30%	29%	27%	30%	28%	28%
16 en 17 jaar			51%	51%	51%	48%	49%	48%	48%	43%	44%	45%
18 jaar en ouder			13%	11%	15%	18%	16%	18%	21%	22%	23%	23%
jongens		72%	70%	71%	73%	74%	74%	74%	72%	71%	71%	69%
meisjes		28%	30%	29%	27%	26%	26%	26%	28%	29%	29%	31%
strafrechtelijke maatregel	11%	11%	12%	14%	19%	26%	29%	35%	37%	37%	37%	36%
civielrechtelijk (ots, voogdij) en voortgezette hulpverlening	89%	89%	88%	86%	81%	74%	71%	65%	63%	63%	63%	64%
opnames		408	383	436	437	573	549	723	806	950	1.081	1.027
autoctonen		62%	60%	56%	54%	61%	56%	54%	54%	53%	52%	57%
alloctonen		38%	40%	44%	46%	39%	44%	46%	46%	47%	48%	43%
gemiddelde verblijfsduur in één inrichting (in dagen)		394	411	426	365	388	424	358	378	356	361	350

Bron: DJI

Tabel 6.17 Strafrechtelijke en civielrechtelijke instroom in justitiële inrichtingen, autochtonen en allochtonen, 1991-2001

	strafrechtelijk		civielrechtelijk	
	autochtoon	allochtoon	autochtoon	allochtoon
1991	669	1.033	368	181
1992	703	1.007	332	176
1993	743	1.109	311	207
1994	672	1.252	283	202
1995	619	1.222	330	182
1996	595	1.177	315	188
1997	758	1.377	355	190
1998	780	1.893	417	256
1999	877	1.969	477	317
2000	1.096	2.186	557	381
2001	1.233	2.642	734	429

Bron: DJI

Tabel 6.18 Aandeel (in %) van vermogens- en geweldsdelicten onder jongeren in voorlopige hechtenis (1991-2001)

	vermogensdelicten (zonder geweld)	geweld tegen personen
1991	50	45
1992	47	47
1993	47	46
1994	42	51
1995	37	58
1996	36	56
1997	31	57
1998	32	56
1999	27	62
2000	26	56
2001	28	58

Bron: DJI

Tabel 6.19 Tenuitvoerlegging onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen minderjarigen*, 1997-2001

	jeugddetentie	gevangenisstraf
1997	508	128
1998	671	120
1999	583	138
2000	658	108
2001	762	33**

* Bij combinaties is steeds de zwaarste straf gekozen.

** Voorlopige cijfers.

Bron: DJI

Tabel 6.20 Lopende strafrechtelijke maatregelen minderjarigen op 31 december, 1993-2001

	bijzondere behandeling	jeugd-tbr	PIJ
1993	144	12	
1994	183	16	
1995	222	22	10
1996	150	13	160
1997	89	5	304
1998	33	1	424
1999	4	0	512
2000	2	0	555
2001	0	0	547

NB Vanaf 1 september 1995 wordt alleen nog de PIJ-maatregel opgelegd.

Bron: DJI

Tabel 6.21 Ontwikkeling gestarte taakstraffen minderjarigen, 1983-2001

	taakstraffen niet gedifferentieerd	werkstraffen	leer- en combinatiestrafen
1983		298	6
1984		746	34
1985		839	33
1986		1.321	77
1987		1.648	242
1988		1.687	590
1989		1.799	655
1990		2.062	918
1991		1.923	932
1992		1.884	1.205
1993		2.306	1.701
1994		2.822	1.157
1995		2.767	1.754
1996*	6.452		
1997	7.925		
1998	9.808	7.160	2.648
1999	11.004	7.923	3.081
2000	11.764	8.235	3.529
2001	13.388	9.238	4.150

* Door een wijziging in de registratie zijn de aantallen vanaf 1996 niet vergelijkbaar met de jaren daarvoor.

Bron: DJC

Tabel 6.22 Verdeling taakstraffen minderjarigen naar delicttype, onderscheiden naar leeftijdscategorie in %, 1999 en 2001

	12 jaar*	13 jaar	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar en ouder
1999							
geweld	37	37	37	37	33	31	30
vermogen	46	44	46	43	47	48	49
vernieling	7	10	9	9	9	8	8
overig	9	8	8	10	11	12	13
2000							
geweld	25	31	33	31	31	28	29
vermogen	59	49	50	51	50	53	50
vernieling	8	12	10	9	8	8	8
overig	8	9	7	9	11	12	12
2001							
geweld	45	33	42	35	36	33	34
vermogen	42	49	41	46	44	10	44
vernieling	8	10	9	10	9	47	9
overig	6	7	7	9	11	11	13

* De aantallen in de leeftijdscategorie 12-jarigen zijn klein.
Bron: Raad voor de kindbescherming (Jaarboek DJC).

Tabel 6.23 Activiteiten jeugdreclassering, 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
schorsing voorlopige hechtenis	447	449	572	840	1.022	1.130	1.312
begeleiding tot aan zitting	1.363	1.426	1.784	2.392	2.653	2.575	2.554
aanhouding zitting	105	73	87	117	105	53	59
in kader van voorwaardelijke veroordeling of voorwaardelijk sepot	830	1.116	1.249	1.629	2.008	2.447	2.578
begeleiding na taakstraf	0	0	9	86	103	111	109
begeleiding na vrijheidsstraf	0	0	2	19	36	122	436
ITB Harde Kern						93	313
ITB CRIEM						12	305
totaal	2.745	3.064	3.703	5.083	5.927	6.543	7.666

Bron: pupillenregistratie DJC (zie jaarboek 2001)

Tabel 6.24 Door OM en CJIB ten uitvoer gelegde ontnemingsmaatregelen*, 1995-2001
(in euro's)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
arrondissementsparketten	375.049	44.833	168.489	0	0	0	0
ressortsparketten	485.545	437.898	0	0	0	0	0
CJIB	613.602	1.243.857	3.814.613	1.550.113	2.172.927	3.004.207	5.013.708

* Alle afdoeningen, inclusief als oninbaar afgeboekt.
Bron: Bureau Ontnemingswetgeving OM/CJIB

Tabel 6.25 Ontnemingsmaatregelen, 1995-2001*

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ter executie aangeboden aan CJIB	264	473	774	694	853	823	788
waarde van de vorderingen (€)	4.550.871	5.440.144	onbek.	onbek.	onbek.	13.799.960	9.214.842
afgedaan door CJIB	40	87	225	280	342	525	671
binnen drie maanden			69%	44%	37%	17%	26%
tussen drie en 18 maanden			24%	36%	29%	46%	27%
na 18 maanden			6%	20%	34%	37%	48%
eindvoorraad 31 december	224	610	1.159	1.573	2.089	2.387	2.504

* Buiten beschouwing door parketten OM geëxecuteerd.
Bron: CJIB

Tabel 6.26 Schadevergoedingsmaatregelen, 1996-2002

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
beginvoorraad CJIB 1 januari	0	1.123	3.523	6.380	9.259	11.756	
ter executie aangeboden aan CJIB	1.251	3.864	4.898	6.335	7.322	8.158	9.763
afgedaan door CJIB	126	1.464	2.156	3.456	4.825	5.834	6.738
eindvoorraad CJIB 31 december	1.123	3.523	6.265	9.259	11.756	14.080	17.175

Bron: CJIB

Tabel 6.27 Wijze van afdoening schadevergoedingsmaatregelen, 1996-2001, als percentage van het totaal geinde bedrag

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
betaling aan CJIB	78	78	77	63	58	54
betaald aan deurwaarder	12	1	5	8	12	10
betaald aan politie/parket	10	1	1	1	4	6
betaald aan slachtoffer		11	12	11	8	5
vervangende hechtenis		0	1	3	6	13
oninbaar		9	5	9	5	3
regeling slachtoffer en veroordeelde				4	7	9
overig				1	0	0
totaal	100	100	100	100	100	100

Bron: CJIB

Tabel 6.28 Wijze van afdoening schadevergoedingsmaatregelen, 1996-2001, als percentage van het aantal zaken

	1999	2000	2001
betaling aan CJIB	90	92	86
betaald aan deurwaarder	4	2	1
betaald aan parket	0	0	0
betaald aan slachtoffer	2	4	7
vervangende hechtenis	2	2	1
oninbaar	2	1	1
regeling slachtoffer en veroordeelde	0	0	0
overig	0	0	4
totaal	100	100	100

Bron: CJIB

Tabellen bij hoofdstuk 7

Tabel 7.1 Kans op slachtofferschap, naar delict, 1999

	autodiefstal	diefstal uit auto	vandalisme aan auto	diefstal van motor	fietsendiefstal	inbraak	poging tot inbraak	diefstal met geweld	diefstal van persoonlijke bezittingen	seksuele incidenten	bedreiging en mishandeling
In 1999 een of meer keer slachtoffer											
Nederland	0,4	3,9	8,9	0,6	7,0	1,9	2,7	0,8	4,7	3,0	3,4
Frankrijk	1,7	5,5	8,2	0,3	1,8	1,0	1,3	1,1	3,0	1,1	4,2
Engeland en Wales	2,1	6,4	8,8	0,4	2,4	2,8	2,8	1,2	4,6	2,7	6,1
Schotland	0,7	4,2	9,0	0,1	2,0	1,5	1,9	0,7	4,6	1,1	6,1
Noord-Ierland	1,2	2,7	4,5		1,4	1,7	0,9	0,1	2,2	0,6	3,0
Denemarken	1,1	3,4	3,8	0,7	6,7	3,1	1,5	0,7	4,1	2,5	3,6
Finland	0,4	2,9	3,7	0,1	4,9	0,3	1,0	0,6	3,3	3,7	4,2
Portugal	0,9	4,9	6,3	0,3	0,8	1,4	1,2	1,1	1,9	0,6	0,9
Verenigde Staten	0,5	6,4	7,2	0,3	2,1	1,8	2,7	0,6	4,9	1,5	3,4
Canada	1,4	5,4	5,5	0,1	3,5	2,3	2,3	0,9	4,7	2,1	5,3
Japan	0,1	1,6	4,4	1,0	6,6	1,1	0,8	0,1	0,5	1,2	0,4
Aantal ondervonden misdrijven per 100 respondenten											
Nederland	0,4	5,7	13,2	0,7	10,2	2,3	3,0	1,5	6,0	5,7	5,3
Frankrijk	2,0	6,2	11,0	0,3	1,9	1,0	1,9	1,8	3,1	1,3	6,0
Engeland en Wales	2,4	8,5	13,2	0,5	3,2	3,4	3,8	2,0	5,7	6,1	12,4
Schotland	0,9	5,8	13,0	0,2	2,3	1,5	2,2	0,9	5,0	2,1	10,3
Noord-Ierland	1,5	3,3	6,0		2,4	1,7	0,9	0,1	2,6	1,4	4,3
Denemarken	1,2	4,1	4,6	1,0	8,7	3,3	1,6	0,8	4,4	4,6	4,7
Finland	0,4	3,2	5,0	0,1	5,8	0,5	1,3	0,7	3,9	8,4	6,1
Portugal	1,0	6,9	9,0	0,3	0,8	1,8	1,7	1,3	2,1	1,2	2,0
Verenigde Staten	0,6	8,1	9,2	0,3	2,7	3,3	3,3	0,6	6,7	2,8	6,5
Canada	1,4	6,9	6,3	0,1	4,2	2,9	2,7	1,2	6,3	3,8	8,5
Japan	0,1	1,7	5,8	1,0	7,9	1,7	1,2	0,1	0,5	3,1	0,6

Bron: ICVS

Tabel 7.2 Percentage minderjarige verdachten, naar delict, 1995 en 1999

	totaal exclusief verkeer		diefstal		diefstal met geweld		drugs		inbraak totaal		mishandeling		moord en doodslag (incl. poging)		verkrachting	
	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995
Nederland	21%	21%	23%	25%	33%	33%	4%	4%	23%	27%	15%	18%	8%	5%	14%	17%
Bulgarije	12%	23%	10%	5%	17%	17%	14%	14%	27%	12%	7%	2%	8%	4%	15%	13%
Duitsland	19%	30%	33%	35%	40%	40%	12%	17%	32%	34%	16%	20%	6%	8%	8%	11%
Engeland en Wales	17%	41%	31%	45%	42%	42%	12%	13%	36%	34%	23%	18%	6%	7%	8%	9%
Estland	18%	25%	23%	26%	23%	23%	0%	8%	30%	29%	6%	7%	4%	8%	34%	19%
Finland	16%	24%	20%	27%	32%	32%	9%	9%	20%	20%	13%	14%	4%	5%	6%	4%
Frankrijk	21%	28%	33%	31%	40%	40%	10%	20%	30%	34%	12%	16%	7%	8%	15%	21%
Griekenland	7%	11%	29%	4%	29%	29%	1%	24%	12%	27%	1%	5%	4%	10%	5%	18%
Hongarije	9%	20%	15%	28%	29%	29%	4%	18%	25%	18%	10%	7%	5%	4%	12%	13%
Ierland	2%	15%	2%	17%	0%	0%	5%	4%	27%	2%	15%	1%	9%	0%	10%	0%
Italië	3%	9%	9%	6%	7%	7%	3%	3%	23%	5%	2%	3%	2%	3%	3%	6%
Letland	7%	23%	7%	20%	8%	8%	1%	1%	4%	5%	5%	3%	4%	6%	25%	7%
Litouwen	13%		21%		27%		4%	4%				5%		7%		17%
Luxemburg		17%		16%		16%	5%	5%	5%	5%	5%		6%	7%	2%	
Noorwegen	19%	29%	30%	15%	48%	48%	6%	11%	27%	22%	15%	15%	10%	4%	16%	25%
Oostenrijk	19%	26%	30%	28%	38%	38%	19%	29%	34%	33%	12%	17%	4%	5%	8%	14%
Polen	15%	29%	29%	26%	27%	27%	1%	2%	38%	34%	17%	21%	6%	7%	13%	10%
Roemenië	7%	21%		22%	20%	20%	4%	7%			5%	13%	5%	5%	11%	8%
Rusland	11%	20%	16%	20%	20%	20%	8%	6%			5%	6%	6%	6%	21%	14%
Slovenië	17%	38%	30%	50%	39%	39%	12%	15%	40%	32%	10%	10%	3%	3%	9%	6%
Slowakije	19%															
Spanje	14%			17%	23%	23%			15%	17%				5%	3%	
Tsjechië	14%	32%	16%	32%	27%	27%	19%		35%	35%	11%	9%	5%	2%	9%	12%
Turkije	10%		4%		7%	7%			5%	5%		3%		3%		
Zweden	15%	25%	18%	28%	22%	22%	4%	4%	25%	15%	20%	15%	7%	3%	8%	5%
Zwitserland	29%	31%	27%	33%	38%	38%	8%	12%	26%	26%	12%	16%	7%	6%	5%	8%

Bulgarije, Duitsland, Finland, Oostenrijk, Tsjechië: 2000 in plaats van 1999.
Ierland: 1998 in plaats van 1999.

Bron: European Sourcebook

Tabel 7.3 Percentage vrouwelijke verdachten, naar delict, 1995 en 1999

	totaal exclusief verkeer		diefstal		diefstal met geweld		drugs		inbraak totaal		mishandeling		moord en doodslag (incl. poging)		verkrachting		
	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Nederland	12%	17%	16%	8%	6%	12%	12%	9%	7%	9%	11%	9%	9%	4%	0%	0%	0%
Bulgarije	11%	7%	7%	4%	3%	7%	4%	4%	4%	6%	1%	8%	11%	0%	0%	0%	0%
Duitsland	23%	29%	31%	8%	9%	12%	6%	9%	9%	13%	14%	10%	12%	1%	1%	1%	1%
Engeland en Wales	19%	26%	23%	8%	8%	10%	5%	6%	6%	12%	17%	10%	10%	0%	0%	0%	0%
Estland	9%	7%	9%	5%	6%	5%	19%	4%	4%	8%	8%	9%	8%	0%	0%	0%	0%
Finland	17%	17%	19%	13%	9%	10%	13%	8%	8%	10%	11%	12%	11%	0%	0%	0%	0%
Frankrijk	14%	15%	16%	7%	7%	10%	8%	7%	7%	10%	10%	13%	14%	4%	2%	2%	2%
Griekenland	19%	5%	10%	2%	4%	9%	7%	4%	9%	11%	11%	4%	2%	3%	2%	0%	0%
Hongarije	14%	9%	10%	10%	9%	12%	13%	5%	4%	9%	9%	17%	13%	1%	0%	0%	0%
Ierland	1%	13%	1%	3%	0%	9%	10%	4%	0%	6%	1%	12%	0%	0%	0%	0%	0%
Letland	4%	11%	3%	4%	2%	5%	11%	11%	11%	8%	8%	14%	8%	0%	0%	0%	0%
Litouwen	13%		9%	4%	4%	23%		9%		9%		10%		0%	0%	0%	0%
Luxemburg		11%				15%				15%		20%		0%	0%	0%	0%
Noorwegen	18%	10%	27%	9%	8%	17%	20%	6%	7%	9%	6%	7%	0%	0%	0%	0%	0%
Oostenrijk	20%	23%	23%	13%	10%	18%	17%	6%	7%	12%	13%	20%	20%	0%	1%	0%	1%
Polen	9%	9%	5%	4%	5%	1%	1%	3%	2%	7%	8%	13%	13%	0%	1%	0%	1%
Portugal	16%	14%	14%	4%	3%	15%	11%	10%	11%	19%	19%	7%	7%	2%	2%	2%	2%
Roemenië	12%	9%	10%	18%	5%	13%	12%	4%	4%	4%	6%	4%	4%	0%	0%	0%	0%
Rusland	15%	13%	10%	7%	8%	11%	14%	13%	13%	13%	13%	13%	12%	1%	1%	1%	1%
Slovenië	12%	13%	9%	3%	6%	8%	9%	2%	2%	1%	3%	10%	12%	2%	0%	0%	0%
Spanje	10%		9%	11%	11%			6%	7%	6%	6%	11%	11%	1%	1%	1%	1%
Tsjechië	12%	7%	8%	8%	7%			4%	5%	7%	8%	14%	16%	0%	0%	0%	0%
Turkije	12%	5%	8%	1%	3%	3%		3%	3%	3%	6%	3%	3%	3%	3%	3%	3%
Zweden	21%	27%	27%	5%	4%	15%	14%	6%	7%	9%	9%	11%	11%	1%	0%	0%	0%
Zwitserland	15%	17%	16%	6%	8%	15%	15%	4%	6%	11%	10%	13%	12%	1%	0%	0%	0%

Bulgarije, Duitsland, Finland, Oostenrijk, Tsjechië: 2000 in plaats van 1999.

Ierland: 1998 in plaats van 1999.

Bron: European Sourcebook

Tabel 7.4 Aantal geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners, naar delict, 1995 en 2000

	totaal		diefstal		diefstal met geweld		drugs		inbraak totaal		mishandeling		moord en doodslag (incl. poging)		verkrachting	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Nederland	7.911	8.215	5.684	5.403	102	117	49	47	3.446	3.127	181	278	17,5	17,5	9,1	10,4
België	7.439	8.558	3.459	3.743	130	212	324	438	480	547	4,1	5,3	4,1	5,3	13,4	18,0
Bulgarije	2.374	1.779	1.788	1.121	69	55	0	10	975	479	15	4	10,1	6,7	9,1	7,0
Denemarken	10.300	9.447	5.390	5.499	39	59	15	17	2.036	1.867	165	183	3,9	4,1	8,4	9,3
Duitsland	8.151	7.616	4.704	3.627	78	72	194	297	837	565	370	464	5,5	3,8	7,5	9,1
Engeland en Wales	9.831	9.817	7.116	5.660	131	181	215	215	2.389	1.587	392	856	2,7	3,0	9,9	16,3
Estland	2.667	4.038	1.975	2.781	210	332	3	110	1.385	1.626	27	29	20,5	13,2	6,9	5,1
Finland	9.778	10.262	4.277	4.418	43	50	177	260	1.110	881	434	538	10,3	9,9	8,7	11,2
Frankrijk	6.337	6.405	3.958	3.722	129	187	137	176	749	630	122	181	5,2	4,0	12,7	14,4
Griekenland	3.138	3.482	671	629	15	16	28	100	400	300	65	68	2,7	2,7	2,2	2,2
Hongarije	4.876	4.445	2.265	2.311	26	35	4	34	798	707	103	108	4,0	3,5	4,1	2,9
Ierland	2.838	1.930	2.448	1.997	225	81	107	221	858	568	16	45	1,5	1,8	23,4	23,6
Italië	3.960	4.123	2.337	2.572	50	68	67	78	371	407	38	52	4,9	4,3	1,7	3,3
Letland	1.552	2.087	976	1.195	36	131	11	27	24	18	24	34	11,1	9,1	6,3	5,6
Litouwen	1.656	2.275	1.133	1.470	77	121	11	26	24	34	24	34	13,7	11,0	5,4	5,1
Luxemburg	6.925	5.216	3.389	2.774	62	70	186	280	1.924	1.561	291	260	13,7	14,2	11,2	6,9
Noorwegen	9.190	10.137	4.531	4.665	22	40	535	983	1.066	1.077	58	78	2,2	2,6	8,5	12,4
Oostenrijk	6.049	6.891	2.658	3.199	26	37	145	223	790	944	403	460	2,3	2,5	10,7	14,3
Polen	2.526	3.278	1.338	1.661	53	111	11	50	790	944	75	84	3,5	3,7	6,1	6,7
Portugal	3.276	3.616	1.397	1.634	144	171	64	65	505	471	348	433	21,4	21,8	8,4	5,4
Rusland	1.861	2.022	924	897	120	118	54	167	496	824	25	22	4,8	4,0	6,4	6,2
Slovenië	2.019	3.614	1.038	2.028	23	30	23	72	731	472	83	69	2,4	2,6	3,9	2,4
Slowakije	2.137	1.642	1.489	1.019	24	23			561	562	33	43	2,4	3,0	4,3	3,5
Spanje	2.285	2.308	1.555	1.592	220	234			970	723	78	70	2,7	2,7	7,0	4,9
Tsjechië	3.638	3.811	2.588	2.465	39	46	11	40	1.615	1.471	616	663	2,3	2,2	19,3	22,8
Zweden	12.985	13.693	7.695	7.831	65	101	323	365	936	832	52	75	2,3	2,2	4,2	5,6
Zwitserland	4.256	3.732	3.888	3.329	46	52	586	641								

België, Italië: 1999 in plaats van 2000.
 Nederland, drugs: 1998 in plaats van 1995.
 Spanje, mishandeling: 1997 in plaats van 1995.
 Bron: European Sourcebook

Tabel 7.5 Aantal geregistreerde geweldsmisdrijven per 100.000 inwoners, 1980-2001

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Nederland	145	159	173	178	189	198	214	215	234	257	256
België											
Duitsland*	372	389	384	386	372	387	389	388	391	397	410
Frankrijk	135	149	165	175	186	189	168	162	178	191	205
Engeland en Wales**	229	243	266	270	280	299	311	345	375	413	431
Denemarken	143	158	150	156	163	175	180	175	194	205	214
Noorwegen	112	124	124	143	141	152	151	169	197	219	224
Zweden	360	353	405	417	441	457	465	490	528	563	580
Finland	427	441	458	441	461	463	476	476	517	566	586
Italië											
V.S.	597	594	571	538	539	557	618	610	637	663	732
Japan	41	41	39	37	36	33	31	30	30	26	25

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Nederland	261	291	305	318	316	323	364	367	415	431	476
België					629	648	729	738			
Duitsland*	436	435	455	455	480	505	526	542	560	574	591
Frankrijk	224	234	243	253	268	282	296	308	339	383	
Engeland en Wales**	459	493	508	534	537	596	595	1.080	1.255	1.307	1.450
Denemarken	225	236	245	251	222	224	233	227	240	263	266
Noorwegen	226	256	278	288	294	296	302	313	346	384	378
Zweden	577	630	694	708	731	724	748	772	833	820	820
Finland	559	503	476	497	538	581	584	598	609	646	624
Italië	291	414	380	384	386						
V.S.	765	773	747	716	685	637	611	568	528	526	
Japan	24	25	24	24	23	23	26				

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.

** Vanaf 1998 is in Engeland en Wales overgegaan op een andere definitie van lichtere vormen van geweldscriminaliteit. Het niveauverschil tussen 1997 en 1998 is het gevolg hiervan.

Bron: WODC

Tabel 7.6 Aantal geregistreerde vermogensmisdrijven per 100.000 inwoners, 1980-2000

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Nederland	3.554	4.157	4.787	5.231	5.781	5.812	5.780	5.813	5.814	5.716	5.715
België											
Duitsland*	5.002	4.850	5.210	5.272	4.974	5.108	5.256	5.344	5.124	4.997	5.067
Frankrijk	3.827	4.229	5.005	5.212	5.519	5.313	4.844	4.598	4.547	4.681	4.964
Engeland en Wales	4.441	4.892	5.412	5.314	5.677	5.773	6.118	6.128	5.706	5.863	6.934
Denemarken	7.211	7.144	7.220	7.156	7.298	7.244	7.805	8.227	8.861	9.077	9.251
Noorwegen	2.542	2.699	3.065	3.243	3.049	3.311	3.297	3.980	4.335	4.598	4.538
Zweden	7.517	7.425	7.777	7.688	8.131	8.666	9.310	9.097	8.996	9.368	10.018
Finland	2.756	2.989	3.213	3.149	3.231	3.652	3.869	3.896	4.197	4.913	5.813
Italië											
V.S.	5.353	5.264	5.033	4.637	4.492	4.650	4.863	4.940	5.027	5.078	5.087
Japan	1.074	1.154	1.200	1.206	1.240	1.251	1.227	1.220	1.261	1.285	1.252

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Nederland	5.835	6.280	6.270	6.370	5.861	5.381	5.447	5.377	5.517	5.565	5.695
België					4.134	3.950	4.164	4.398			
Duitsland*	5.194	5.658	5.993	5.686	5.710	5.515	5.368	5.146	5.153	4.794	4.812
Frankrijk	5.222	5.171	5.127	5.088	4.624	4.399	4.204	4.246	4.151	4.253	
Engeland en Wales	8.132	8.533	8.329	7.684	7.381	7.085	6.348	6.535	6.587	6.251	6.546
Denemarken	9.097	9.014	8.866	9.104	9.212	9.131	8.964	8.827	8.794	8.197	8.013
Noorwegen	4.213	4.334	4.571	4.010	4.749	4.652	4.483	4.756	4.592	4.691	4.392
Zweden	9.585	9.390	8.906	8.091	8.430	8.761	8.921	8.700	8.650	8.578	8.023
Finland	4.818	4.987	4.961	4.709	4.483	4.393	4.277	4.456	4.581	4.652	4.230
Italië	4.215	3.886	3.786	3.944	4.161						
V.S.	5.185	5.003	4.738	4.659	4.592	4.450	4.319	4.056	3.777	3.763	
Japan	1.303	1.323	1.366	1.351	1.344	1.358	1.416				

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.
Bron: WODC

Tabel 7.7 Aantal door de rechter veroordeelde verdachten per 100.000 inwoners, naar delict, 1995 en 2000

	totaal		diefstal		diefstal met geweld		drugs	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Nederland	628,8	658,2	179,4	171,3	22,4	24,6	29,8	42,9
België	1.506,8	1.446,2	89,4	75,4	21,6	23,9	51,1	41,0
Bulgarije	139,8	388,3	73,5	195,3	7,1	17,4	0,1	2,9
Denemarken	926,3	766,6	473,2	382,8	10,5	12,9	6,5	8,5
Duitsland	1.123,5	1.071,1	228,1	208,6	11,1	13,1	46,4	65,9
Engeland en Wales	2.589,1	2.683,8	249,4	267,3	10,0	11,2	60,9	84,0
Estland	539,6	716,8	303,7	305,5	60,9	75,9	1,0	22,6
Finland	3.353,0	3.350,7	653,2	687,0	9,3	10,5	46,1	112,5
Frankrijk	612,7	957,3	104,6	157,4	9,5	8,7	33,4	37,8
Hongarije	937,5	1.033,8	328,2	339,9	14,5	15,3	1,9	15,4
Ierland	146,3	192,7	126,7	132,8	4,2	9,0	0,3	96,3
Italië	357,1	484,0	52,0	88,0	9,9	11,5	28,6	31,5
Letland	388,4	527,6	180,1	232,9	17,1	26,8	3,6	6,7
Noorwegen	1.274,4	1.427,0	175,4	181,7	3,9	5,0	94,9	186,2
Oostenrijk	867,7	763,8	211,0	189,9	5,7	5,4	40,5	41,4
Polen	506,3	576,4	135,3	139,9	14,2	22,8	4,8	7,4
Portugal	364,9	534,2	80,3	55,4	16,2	14,6	27,1	35,2
Rusland	699,3	810,7	325,8	409,9	52,6	63,2	26,0	67,9
Slovenië	207,4	357,7	65,6	88,4	2,4	5,0	1,5	12,5
Slowakije		399,2		131,8		12,7		6,5
Spanje	293,7	277,3	105,7	96,3	16,4	12,0	18,8	18,1
Tsjechië	532,3	615,4	169,9	160,8	11,6	13,9	1,6	9,5
Zweden	1.603,4	1.338,0	374,5	274,4	6,4	9,0	69,8	90,8
Zwitserland	937,3	971,2	87,4	90,5	4,8	5,2	113,9	110,9

Denemarken, Italië, Oostenrijk en Zwitserland: 1999 in plaats van 2000.

Spanje: 1998 in plaats van 2000.

Rusland: 1996 in plaats van 1995.

Bron: European Sourcebook

Tabel 7.7 (vervolg)

	inbraak totaal		mishandeling		moord en doodslag (incl. poging)		verkrachting	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Nederland	113,9	88,1	35,7	48,6	6,3	6,9	2,3	2,0
België			46,2	42,8	1,4	1,5	3,7	4,5
Bulgarije			1,3	2,8	2,6	2,0	1,7	2,3
Denemarken	70,7	50,0	80,6	79,2	1,1	0,8	1,4	1,4
Duitsland	36,8	23,4	50,9	70,6	1,2	1,1	1,5	2,7
Engeland en Wales	68,1	49,0	109,4	150,2	0,5	0,6	1,1	1,1
Estland			16,8	18,4	13,5	7,7	4,0	2,7
Finland			153,4	181,1	3,8	3,2	1,2	1,2
Frankrijk			35,4	87,4	1,4	1,1	1,8	2,9
Hongarije			60,9	52,5	2,8	3,0	2,3	1,6
Ierland	41,6	37,1	1,9	16,9	0,1	0,4	0,6	1,4
Italië			5,0	8,2	1,3	1,3	1,7	2,1
Letland	103,6	112,2			7,4	4,0	4,2	3,7
Noorwegen	63,9	47,7	16,8	14,3		0,6	0,8	0,6
Oostenrijk	28,6	22,4	124,7	88,3	0,7	0,7	2,2	2,0
Polen	85,2	83,9	35,5	44,3	1,7	1,6	2,5	2,2
Portugal			27,0	53,5	3,4	2,6	1,3	0,6
Rusland			22,2	24,0	12,5	13,3	6,1	4,4
Slovenië	14,3	32,8	15,4	32,8	1,9	2,5	2,2	3,9
Slowakije		39,2		30,8		1,2		1,1
Spanje	73,7	70,8	8,6	10,1	1,3	0,7	0,7	0,8
Tsjechië			21,9	32,5	1,3	1,6	1,8	1,4
Zweden	15,1	13,3	105,9	88,5	1,4	1,7	1,5	1,4
Zwitserland	8,6	8,5	14,0	18,2	1,2	0,9	1,2	1,3

Denemarken, Italië, Oostenrijk en Zwitserland: 1999 in plaats van 2000.

Spanje: 1998 in plaats van 2000.

Rusland: 1996 in plaats van 1995.

Bron: European Sourcebook

Tabel 7.8 Aantal gevangenen per 100.000 inwoners, 1980-2000

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Nederland	23	23	27	29	34	33	34	34	43	42	46
België	56	57	60	64	66	64	64	66	64	66	65
Duitsland (*)	91	93	100	101	100	95	88	84	83	82	82
Frankrijk	66	72	56	63	70	78	77	86	88	80	84
Engeland en Wales	86	87	88	88	87	93	93	97	99	96	90
Denemarken	63			64	63	65	67	66	67	69	67
Noorwegen	44			49	49	51	48	48	50	52	56
Zweden	55	58	60	58	52	52	51	53	58	57	58
Finland	106	101	99	97	93	90	86	85	80	68	69
Italië	56	52	62	71	76	73	59	56	55	54	46
V.S.				275	287	312	330	352	385	434	462
Japan			45	45	45	46	45	45	44	42	39

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nederland	49	50	53	57	67	77	75	75	75	73
België	61	68	74	75	76	78	84	77	80	83
Duitsland (*)	81	74	81	80	81	88	91	95	97	97
Frankrijk	86	86	89	93	92	93	93	91	92	80
Engeland en Wales	90	89	87	95	99	106	119	125	123	124
Denemarken	69	70	68	70	65	61	60	63	66	61
Noorwegen	60	57	61	58	57	57	58	56	57	57
Zweden	58	60	65	70	71	65	59	60	59	64
Finland	69	69	67	64	63	62	58	54	53	56
Italië	62	83	88	89	83	85	87	86	89	94
V.S.	488	518	531	567	594	615	648	670	688	685
Japan	37	36	36	36	37	38	40	42	43	47

* Tot en met 1990: West-Duitsland; 1991: West-Duitsland en Berlijn; vanaf 1992 geheel Duitsland.
Bron: WODC, Home Office

Tabel 7.9 Moord en doodslag (exclusief pogingen) in diverse landen, per 100.000 inwoners, 1980-2001

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Nederland				1,3	1,2	1,0	1,2	1,1	1,5	1,5	1,5
België	1,4	1,1	1,8	1,3							
Duitsland	1,4	1,5	1,6	1,5	1,5	1,4	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2
Frankrijk									2,3	2,4	2,4
Engeland en Wales	1,3	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,2	1,3	1,3
Ierland											0,5
Denemarken	1,5	1,3	1,1	1,1	0,9	1,3	1,0	0,9	1,0	1,1	0,8
Zweden	1,6	1,8	1,5	1,5	1,4	1,5	1,8	1,6	1,7	1,8	1,4
Noorwegen	0,8	0,7	1,1	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,5	1,1
Finland	2,3	2,2	2,2	2,3	2,2	2,5	3,0	2,4	2,4	2,8	3,0
Italië		1,4	2,5	2,1		1,6	1,5	1,9	2,2		3,2
Griekenland											1,0
V.S.	10,2	9,8	9,1	8,3	7,9	7,9	8,6	8,3	8,4	8,7	9,4
Japan	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,2	1,1	1,0
Canada	2,6	2,8	2,7	2,8	2,7	2,8	2,2	2,5	2,2		

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Nederland	1,4	1,6	1,7	1,5	1,8	1,8	1,7	1,5	1,4	1,4	1,6
België				1,2	1,4	1,2	1,4	2,1	1,7	1,5	
Duitsland	1,6	1,5	1,8	1,7	1,7	1,5	1,4	1,2	1,2	1,2	1,0
Frankrijk	2,4	2,3	2,4	2,4	2,3	2,0	1,6	1,6	1,6	1,8	1,8
Engeland en Wales	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7
Ierland	0,7	0,7	0,6	0,7	1,2	1,2	1,4	1,4	1,3	1,5	1,5
Denemarken	1,3	1,2	1,4	1,4	1,1	1,3	1,7	0,9	1,0	1,1	1,0
Zweden	1,6	2,0	2,0	1,8	2,0	2,3	1,8	2,1	2,1	2,0	1,9
Noorwegen	1,2	1,1	0,9	0,8	1,0	1,0	0,9	0,9	0,8	1,1	0,9
Finland	3,1	3,1	2,6	2,9	2,9	3,0	2,7	2,2	2,8	2,8	3,0
Italië	3,5	2,7	2,0	1,8	1,8	1,8	1,6	1,6	1,5	1,4	
Griekenland	1,3	1,3	1,4	1,3	1,4	1,6	1,9	1,7	1,5	1,5	
V.S.	9,8	9,3	9,5	9,0	8,2	7,4	6,8	6,1	5,6	5,5	5,6
Japan	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0	1,1	
Canada				2,1	2,0	2,1	2,0	1,8	1,7	1,7	1,8

Bron: European Sourcebook, Home Office, WODC, Interpol

Bijlage 5

Standaardclassificatie misdrijven CBS

Laatstelijk gewijzigd medio 2000

Misdrijven strafbaar gesteld in:

1 Wetboek van Strafrecht

geweldsmisdrijven

- verkrachting (art. 242)
- feitelijke aanranding der eerbaarheid (art. 246)
- overige seksuele misdrijven (art. 243 t/m 245, 247 t/m 249, 250, 250bis)
- bedreiging (art. 285)
- misdrijven tegen het leven (art. 287 t/m 291, 293, 294, 296)
- mishandeling (art. 300 t/m 306)
- dood en lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)
- diefstal met geweld (art. 312)
- afpersing (art. 317)

vermogensmisdrijven

- valsheidsmisdrijven (art. 208 t/m 235)
- eenvoudige diefstal (art. 310)
- diefstal d.m.v. braak (art. 311-5, 311-4-5)
- overige gekwalificeerde diefstal (art. 311)
- verduistering (art. 321 t/m 323)
- bedrog (art. 326 t/m 337)
- heling en schuldheling (art. 416 t/m 417bis)

vernieling en openbare orde

- tegen de openbare orde (art. 131 t/m 136, 138 t/m 151a)
- discriminatie (art. 137c t/m 137g)
- gemeengevaarlijke misdrijven (art. 157 en 158)
- tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)
- schennis der eerbaarheid (art. 239)
- vernieling (art. 350 t/m 352)

overige misdrijven Wetboek van Strafrecht

2 Wegenverkeerswet

- rijden onder invloed (art. 26)
- doorrijden na ongeval (art. 30)
- overige misdrijven Wegenverkeerswet

- 3 **Wet op de economische delicten**
milieuhygiënische wetten
overige misdrijven Wet op de economische delicten
- 4 **Opiumwet**
middelenlijst I
middelenlijst II
- 5 **Wet wapens en munitie**
- 6 **Wetboek van Militair Strafrecht**
- 7 **Overige wetten**

Verkorte standaardclassificatie misdrijven

Misdrijven strafbaar gesteld in:

- 1 Wetboek van Strafrecht, w.v.
 - geweldsmisdrijven
 - vermogensmisdrijven, w.o.
 - enkelvoudige diefstal
 - gekwalificeerde diefstal
 - vernielingen en openbare orde
 - overige misdrijven
- 2 Wegenverkeerswet
- 3 Wet op de economische delicten
- 4 Opiumwet
- 5 Wet wapens en munitie
- 6 Wetboek van Militair Strafrecht
- 7 Overige wetten

Bijlage 6

Afkortingen

ABRIO	Aanpak Bedrijfsvoering Recherche en Informatiehuishouding Opleidingen
abs.	absoluut
AID	Algemene Inspectiedienst
AMvB	algemene maatregel van bestuur
ATAN	arbeid ten algemenen nutte
AWR	Algemene Wet inzake Rijksbelastingen
BAS	Bureau Alternatieve Sancties
BBD	Bureau Bijzondere Diensten (van de DJI)
BOB	wetsvoorstel Bijzondere Opsporingsbevoegdheden
BOD	Bijzondere Opsporingsdienst
BOOM	Bureau Ontnemingswetgeving van het Openbaar Ministerie
BOPZ	Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen
BSGW	Bureau Schadefonds Geweldsmisdrijven
BUPO	Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDPC	European Committee on Crime Problems
CJIB	Centraal Justitieel Incasso Bureau
COMPAS	Communicatiesysteem Openbaar Ministerie – Parket Administratie Systeem
CRI	Centrale Recherche Informatie
CRR	Centraal Register Rijbewijzen
CSO	Centrale Systeembeheer Organisatie
CVS	Centrum voor Verzekeringsstatistiek
CVS-JC	cliënt-volgsysteem jeugdcriminaliteit
DBSA	module voor MICA
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DRJB	directie Rechtsbijstand en Juridische Beroepen
DRp	directie Rechtspleging
DPJR	Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering
DPJS	directie Preventie Jeugd en Sanctiebeleid (voorheen DPJR)
DTC	dagtrainingscentrum
EBI	Extra Beveiligde Inrichting
ECD	Economische Controledienst
EHRM	Europees Hof voor de rechten van de mens
ERV	Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid
ESM	Enquête Slachtoffers Misdrijven
ET	elektronisch toezicht
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
FDRO	Facilitaire Dienst Rechterlijke Organisatie
FIOD	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
FOBA	Forensische Observatie- en Begeleidingsafdeling

fte	fulltime equivalent
GBA	Gemeentelijke Bevolkingsadministratie
GSB	Grote-Stedenbeleid
gvo	gerechtelijk vooronderzoek
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
G4	de vier grote steden
G21	de 21 middelgrote steden
Halt	Het alternatief
HKS	Herkenningssysteem
HOI	Halfopen inrichting detentiefasering
HR	Hoge Raad der Nederlanden
hvb	huis van bewaring
IBIS	Interim Boete Incasso Systeem
IBO	Interdepartementaal Beleidsonderzoek
ICT	informatie- en communicatietechnologie
ICVS	International Crime Victims Survey
IT	informatietechnologie
IOO	Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
IVR	Integrale Veiligheidsrapportage
JDS	Justitieel Documentatie Systeem
KLPD	Korps Landelijke Politie Diensten
KMar	Koninklijke Marechaussee
KZ	Krankzinnigenwet (vervangen door PZ)
LCA	Landelijk Coördinatiepunt Arrestatiebevelen
LOS	Landelijke Organisatie Slachtofferhulp
LRT	Landelijk Recherche team
MICA	Management Informatie Capaciteit Ministerie van Justitie
MKB	midden- en kleinbedrijf
MvJ	ministerie van Justitie
NeVIV	Nederlandse Vereniging van Instellingen voor Verslavingszorg
NIBUD	Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
NIPO	Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie en het Marktonderzoek
NSCR	Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving
OBJD	Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
O&B	Onderzoek en Beleid (rapportenreeks van het WODC)
OM	Openbaar Ministerie
OPS	Opsporingsregister
ots	ondertoezichtstelling
ovj	officier van justitie
pg	procureur-generaal
PI	Penitentiaire Inrichting
pibb	plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling
PIJ	plaatsing in een inrichting voor jeugdigen

PMB	Politiemonitor Bevolking
PMBI	Politiemonitor Bedrijven en Instellingen
POI	penitentiair open inrichting
POLS	Permanent Onderzoek Leefsituatie
pv	proces-verbaal
PVRO	project Versterking Rechterlijke Organisatie
PW	Politiewet
PZ	psychiatrisch ziekenhuis
RAIO	Rechterlijk Ambtenaar in Opleiding
RB	rechtbank
rc	rechter-commissaris
REM	module Recht en Milieu
REP	module Recht en Participatie
RSJ	Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
SBI	Standaard Bedrijfsindeling
SCO	Samenwerkende Centrales Overheidspersoneel
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
SCV	Stichting Consument en Veiligheid
SEB	Slachtofferenquête Bedrijven
sfo	strafrechtelijk financieel onderzoek
SEH	afdeling Spoedeisende Hulp
SGW	Schadefonds Geweldsmisdrijven
SIBa	Statistische Informatievoorziening en Beleidsanalyse (afdeling WODC)
SOV	Strafrechtelijke Opvang Verslaafden
Sr	Wetboek van Strafrecht
SRM	WODC-Strafrechtmonitor
SRN	Stichting Reclassering Nederland
Stcrt.	Staatscourant
Strabis	Strafrecht Boete Incasso Systeem
Sv	Wetboek van Strafvordering
tbr	terbeschikkingstelling van de regering
tbs	terbeschikkingstelling
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
TULP	tenuitvoerleggingprogramma
TULP/GW	tenuitvoerleggingsprogramma gevangeniswezen
TULP/JJI	tenuitvoerleggingprogramma justitiële jeugdinrichtingen
UNICRI	United Nations Interregional Criminal Justice Institute
vi	vervroegde invrijheidstelling
VIP	Verwijs Index Personen
WAHV	Wet Administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Wet-Mulder)
WBP	Wet bescherming persoonsgegevens
WED	Wet op de economische delicten

Wet RO	Wet op de rechterlijke organisatie
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WOTS	Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen
WPR	Wet op de Persoonsregistratie
WSA	Wetenschappelijk Statistisch Agentschap
WVW	Wegenverkeerswet
wvv	wederrechtelijk verkregen voordeel

Bijlage 7

Trefwoordenregister

- aangifte** 60, 73-75, 82-94, 195-200, 206-216, 286-305
- advocaten** – taken en rechtspositie 19-20
- afdoening door Openbaar Ministerie** 25-26, 109-120, 139-141, 189-191, 195-202, 206-216, 314-319, 327, 336
- afdoening door politie** 31-33, 136-139, 195-200, 206-216
- afdoening door rechter (zie: vonnis)
- afkortingenlijst** 381-384
- allochtonencriminaliteit** (zie ook: daderprofiel; verdachten) 100-101, 352
- alternatieve (jeugd)straffen** (zie ook: Halt; jeugdstraffen en – maatregelen) 38-39, 43, 123-126, 143-146, 163-165, 169-170, 202-205, 214-216, 324-325, 327, 343-344, 359, 365-366
- angst voor criminaliteit (zie: Onveiligheidsgevoelens)
- arrondissementsrechtbank (zie: rechterlijke macht)
- bedrijven als slachtoffer** (zie ook: preventiemaatregelen door bedrijven) 57-63, 69, 277
- begrippenlijst** – met verklaringen 253-263
- behandelinrichtingen voor jeugdigen (zie: justitiële jeugdinstellingen)
- beleidssepot (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- beroepsgroepen als slachtoffer** 56, 69, 276
- beslissing omtrent vervolging (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- beslissing van de rechter (zie: vonnis)
- beveiligingsmaatregelen (zie: preventiemaatregelen)
- bijzondere opsporingsdiensten** 23
- boete (zie: geldboete)
- brandstichting** 356
- burgers als slachtoffer (zie: slachtoffers)
- Buro Slachtofferhulp – organisatie en taken (zie: slachtofferhulp)
- cassatie (zie: rechtsmiddelen)
- Centraal Justitieel Incasso Bureau** (zie ook: inning van geldboete; inning van voordeelsontneming) 30-31
- classificatie van misdrijven** 379-380
- computercriminaliteit** 60-62, 277
- criminaliteitsontwikkeling** (zie ook: internationale vergelijking criminaliteit; regionale criminaliteit; stadscriminaliteit) 71-79, 81-108, 177-188, 195-196, 198-202, 206-216, 286-305, 370-374
- criminele carrière (zie: recidive)
- daderprofiel** (zie ook: verdachten) 98-103, 352, 355-356, 360-362
- dark number (zie: ongeregistreerde criminaliteit)
- delinquenten – kenmerken (zie: daderprofiel; verdachten)
- deskundigen in het strafproces (zie: getuige-deskundigen)
- detailhandel als slachtoffer (zie: bedrijven als slachtoffer)
- diefstal (zie: vermogensdelicten)
- Dienst Justitiële Inrichtingen** 30
- discriminatie** 311, 320-322, 329-331, 333, 337-338, 340-341
- doorlooptijd van strafzaken** 128-129, 333
- doorrijden na ongeval (zie: verkeersdelicten)
- drugsdelicten** 101-103, 111-115, 121-122, 127, 134-135, 150-151, 181, 212-213, 296-298, 312, 320-322, 327, 329-331, 333, 340-347, 351, 370-372, 375
- dwangmiddelen** 32

- economische delicten** 111-115, 121-122, 214, 277, 296-298, 312, 320-322, 329-331, 333, 340-342
- eindonderzoek (zie: terechtzitting)
- elektronisch huisarrest** 41, 44
- fraude (zie: economische delicten; vermogensdelicten)
- gedetineerden – kenmerken (zie: gevangenisbevolking)
- geldboete** (zie ook: inning van geldboete) 39, 43, 123-125, 143-144, 162-163, 169, 191-192, 202-205, 214-216, 323-325, 328, 348
- gerechtelijk vooronderzoek** 33
- gerechtshof (zie: rechterlijke macht)
- geregistreerde criminaliteit (zie: criminaliteitstontwikkeling)
- getuige-deskundigen** 21
- getuigen** 20-21
- gevangenisbevolking** – kenmerken 147-150, 152-154, 166-169, 247-250, 349, 351-352, 363-377
- gevangenscapaciteit** – bezetting en doorstroming 147-149, 152-154, 166-169, 172-173, 349-350, 360-362,
- gevangnissen (zie: penitentiaire inrichtingen)
- gevangenisstraffen** 37-38, 123-125, 144, 147-158, 191-194, 323-326, 329-332, 335-347, 349, 352, 364, 366
- gewelddelicten** 47, 50, 60-62, 72-77, 83, 86, 88, 95, 97, 105-108, 113-126, 134-135, 145-146, 150-151, 170, 177, 180-187, 191-193, 202-209, 211-212, 271-274, 276-277, 283-285, 288-289, 296-299, 301, 307, 311-313, 320-322, 327, 329-331, 333, 344-347, 351, 369-373, 375-376, 378
- gratie** 151-155, 351
- griffie** 27
- Halt** (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen) 42-43, 136-139, 214-215, 335-336
- hechtenis (zie: gevangenisstraffen; voorlopige hechtenis)
- heenzendingen** 155, 351, 360-361
- herhaald slachtofferschap (zie: meervoudig slachtofferschap)
- Herkenningssysteem (HKS)** 98-99, 237-239
- Hoge Raad (zie: rechterlijke macht)
- hoger beroep (zie: rechtsmiddelen)
- huis van bewaring (zie: penitentiaire inrichtingen)
- informatiebronnen criminaliteit en rechtshandhaving** 227-252
- inning van geldboete** (zie ook: geldboete) 162-163, 246-247, 357-358
- inning van voordeelsontneming** (zie ook: voordeelsontneming) 171-175, 367
- internationale rechtshulp** (zie ook: overdracht van strafteuitlevering; uitlevering) 35-36
- internationale vergelijking criminaliteit** 177-188, 251-252, 369-374
- internationale vergelijking strafrechtspleging** 189-194, 252, 375-378
- interne criminaliteit (zie: bedrijven als slachtoffer)
- inverzekeringstelling (zie: voorlopige hechtenis)
- jeugdbescherming – organisatie (zie: Raad voor de Kinderbescherming)
- jeugdbeschermingsmaatregelen** 166-169, 172-173, 343, 360-362
- jeugdcriminaliteit** (zie ook: meisjescriminaliteit) 99-101, 103-108, 116-117, 132-133, 136, 185-187, 306-313, 334-348, 370
- jeugddetentie** 43, 143-144, 166-167, 172-173, 216, 343, 345-348, 360-362, 364
- jeugdmaatregelen (zie: jeugdstraffen en -maatregelen)
- jeugdreclassering** 170-171, 366
- jeugdstraffen en -maatregelen** (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen;

- jeugddetentie, PIJ-maatregel)
142-146, 214-216, 324-325, 343, 360
- jeugdstrafrechtspleging** 41-42, 132-146, 214-216, 334-348
- justitiële documentatie** 244-246
- justitiële inrichtingen (zie: justitiële jeugdinrichtingen; penitentiaire inrichtingen)
- justitiële jeugdinrichtingen** – doelgroep, capaciteit, bezetting en doorstroming 165-169, 172-173, 360-362
- kantongerechten (zie: rechterlijke macht)
- kinderbescherming (zie: Raad voor de Kinderbescherming)
- kosten van criminaliteit** 55, 60-63, 282
- kroongetuigen (zie: getuigen)
- landelijk parket (zie: Openbaar Ministerie)
- landenvergelijking (zie: internationale vergelijking)
- lichamelijk letsel bij slachtoffers** (zie ook: slachtoffers) 55
- maatregelen (zie: straffen en maatregelen)
- meervoudig slachtofferschap** (zie ook: slachtoffers; slachtofferrisico) 47, 54-55, 275
- meisjescriminaliteit** (zie ook: jeugdcriminaliteit; vrouwencriminaliteit) 104-105, 116-117, 306-310, 313
- milieudelicten** 296-298
- Minister van Justitie** - organisatie en taken 16-17
- nachtdetentie** 44
- ondertoezichtstelling (zie: jeugdbeschermingsmaatregelen)
- ongeregistreerde criminaliteit** 60-63, 195-200
- ontneming van wederrechtelijk verkre-
gen voordeel (zie: voordeels-
ontneming)
- ontslag van rechtsvervolging
(zie: vonnis)
- onttrekking aan het verkeer** 39, 124-125, 144-145, 176-177, 324-325, 343
- ontvluchtingen** 155-156, 351, 354
- ontzegging van rijbevoegdheid** 43, 124-125, 143-144, 176, 324-325, 343
- onveiligheidsgevoelens** 67-69, 280-281
- Openbaar Ministerie** – organisatie, taken en omvang (zie ook: afdoening door Openbaar Ministerie) 23-26
- ophelderingspercentage** 83, 87-94, 177-179, 187-188, 198-200, 286-295, 298
- opsporingsonderzoek** 31-33
- opvanginrichtingen voor jeugdigen (zie: justitiële jeugdinrichtingen)
- overdracht van strafteuitlegging** 35-36, 156-157, 352
- parketten (zie: Openbaar Ministerie)
- penitentiair programma** 38
- penitentiaire inrichtingen** – doelgroep, bestemming en mate van beveiliging 35, 152-154, 172-173
- PIJ-maatregel** (zie ook: jeugdstraffen en -maatregelen) 43, 144, 166-169, 172-173, 343, 350, 364
- plaatsing in psychiatrisch ziekenhuis** 40
- politie** – organisatie, taken en omvang 22-23, 188-189, 276
- politiekosten (zie: kosten van (straf)rechtshandhaving)
- politiemonitor** (zie ook: slachtoffer-enquête) 231-232
- politiesept (zie: afdoening door politie)
- politiestatistiek** (zie ook: criminaliteitsontwikkeling) 76-79, 84-86
- politietransactie (zie: afdoening door politie)
- processen-verbaal (zie: aangifte)
- preventiemaatregelen door bedrijven** (zie ook: bedrijven als slachtoffer) 65-67, 278

- preventiemaatregelen door burgers** 63-65, 279
- psychisch letsel bij slachtoffers** 55, 70
- Raad voor de Kinderbescherming** (zie ook: Jeugdbescherming) 29-30
- Raad voor de Rechtspraak** 28
- Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming** 30
- raadsmanen (zie: advocaten)
- rassendiscriminatie (zie: discriminatie)
- rechterlijke macht** – organisatie, taken en omvang 26-27
- rechters** 26-27
- rechtsmiddelen** 34-35, 129-131, 334
- recidive** 101-103, 134-135, 157-158, 355-356
- reclassering** – organisatie, omvang en taken (zie ook: Jeugdreclassering) 28-29
- regionale criminaliteit** (zie ook: criminaliteitsontwikkeling; stadscriminaliteit) 52-54, 94-98, 275, 300-304
- rijden onder invloed (zie: verkeersdelicten)
- sancties (zie: straffen en maatregelen)
- schade van criminaliteit (zie: kosten van criminaliteit)
- Schadefonds Geweldsmisdrijven** 56-57
- schadevergoeding aan ex-verdachten** 129, 132
- schadevergoedingsmaatregel** 40, 56, 145, 175-176, 343, 368
- schikking (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- schuldigverklaringen (zie: vonnis)
- seksuele delicten (zie: zedendelicten)
- self report-studies (zie: zelfrapportages)
- sepot (zie: afdoening door Openbaar Ministerie; afdoening door politie)
- schuldigverklaring (zie: vonnis)
- slachtofferenquête** (zie ook: internationale vergelijking criminaliteit) 45-46, 48-49, 57-60, 71-79, 179-181, 227-230, 232-237, 250-251, 271-285
- slachtofferhulp** (zie ook: lichamelijk letsel bij slachtoffers; psychisch letsel bij slachtoffers) 18, 70-71
- slachtofferisico** 52-54, 369
- slachtoffers** – kenmerken en rechtspositie (zie ook: bedrijven als slachtoffer; beroepsgroepen als slachtoffer; meervoudig slachtofferschap; Victim Impact Statement) 17-18, 45-79, 271-276, 280-281, 369
- snelheid van berechting (zie: doorlooptijden van strafzaken)
- staande magistratuur (zie: Openbaar Ministerie)
- stadscriminaliteit** (zie ook: regionale criminaliteit) 52-54, 96-98, 100, 305
- Stop-reactie** (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen) 138-139, 335-336
- straffen en maatregelen** (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen; jeugdstraffen en -maatregelen) 36-44, 191-194, 202-205, 323-332
- strafmaat** 126-128, 145-146, 191-194, 202-205, 326, 328, 332, 346-348
- strafproces** – organisatie en fasen 31-36, 195-205
- strafrechtelijk financieel onderzoek** (zie ook: voordeelsontneming) 33-34
- strafrechtelijke opvang verslaafden** 40
- strafrechtspleging** (zie ook: doorlooptijd van strafzaken; internationale vergelijking strafrechtspleging) 109-146, 189-194, 195-216, 242-244, 315-348
- strafrechtstelsel** 15-44
- strafteuitlegging** 35-36, 147-176, 191-194, 349-368
- taakstraffen (zie: alternatieve (jeugd)straffen)
- tbs** – tenuitvoerlegging, capaciteit, bezetting en doorstroming 40, 148-149, 152-154, 158-162, 324-325, 353-354, 364

- tbs-bevolking** – kenmerken 161, 352, 355-356
- technisch sepot (zie: afdoening door Openbaar Ministerie)
- tenuitvoerlegging (zie: straftenuitvoering)
- terbeschikkingstelling (zie: tbs)
- terechtzitting** 34
- tolken** 20
- transactie (zie: afdoening door Openbaar Ministerie; afdoening door politie)
- uitlevering** 35-36, 132-133, 148-150, 352
- vandalisme** 47, 50-51, 59-62, 73-75, 77, 91-93, 96, 98, 105-108, 113-126, 145-146, 150-151, 210-214, 271-274, 276-277, 283-285, 292-293, 296-298, 303, 309, 311, 313, 320-322, 327, 329-331, 333, 335-347, 351, 366, 369
- veel voorkomende delicten (zie: criminaliteitsontwikkeling)
- verbeurdverklaring** 39, 43, 124-125, 143-144, 176-177, 324-325, 343
- verdachten** – rechtspositie (zie ook: daderprofiel) 19, 84, 98-108, 116-117, 185-191, 195-200, 286-295, 298
- vergelijking criminaliteit en strafrechtpleging (zie: internationale vergelijking criminaliteit; internationale vergelijking strafrechtpleging)
- verkeersdelicten** 50-51, 57, 92-94, 96, 98, 114-115, 121-122, 214, 271-274, 284-285, 294-298, 304, 310, 313, 320-322, 327, 329-331, 333, 337-338, 340-347, 351
- vermogensdelicten** 47, 50-51, 59-63, 73-75, 77-78, 88-91, 96-98, 105-108, 113-126, 134-135, 145-146, 150-151, 170, 180-181, 183-187, 191-193, 209-210, 212-213, 216, 271-274, 277, 283-285, 290-291, 296-299, 302, 308, 311-313, 320-322, 327, 329-331, 333, 335-347, 351, 363, 366, 369-372, 374-376
- vernietiging (zie: vandalisme)
- vervolgning en berechting (zie: strafrechtpleging)
- vervroegde invrijheidstelling** 37, 150-151, 351
- Victim Impact Statement** (zie ook: slachtoffers) 18
- vonnis** 34, 109-111, 121-131, 142, 189-194, 195-196, 199-205, 314-315, 320-334, 340-348
- voordeelsontneming** (zie ook: inning van voordeelsontneming; strafrechtelijke financieel onderzoek) 39, 144-145, 171, 174-175, 343, 367
- voorlopige hechtenis** (zie ook: heenzendingen) 32-33, 38, 83, 148-149, 152-154, 166-167, 172-173, 286-287, 349, 352, 360-363
- vreemdelingenbewaring** 148-150, 351
- vrijheidsstraffen (zie: gevangenisstraffen)
- vrijspraak (zie: vonnis)
- vrouwencriminaliteit** (zie ook: meisjescriminaliteit) 100-101, 103, 116-117, 134-135, 185-188, 286-295, 298, 371
- Waarborgfonds Motorverkeer** 57
- wapendelicten** 108, 114-115, 296-298, 312, 320-322, 327, 329-331, 333, 340-347
- wetgever** – taken 16
- woordenlijst (zie: begrippenlijst)
- zedendelicten** 50, 88, 102-103, 134-135, 272, 284-285, 296-298, 311-312, 320-322, 329-331, 333, 369-372, 376
- zelfmoord tijdens detentie** 351
- zelfrapportages** 107-108, 239-242
- zittende magistratuur (zie: rechterlijke macht)

De WODC-rapporten

Om zo veel mogelijk belanghebbenden te informeren over de onderzoeksresultaten van het WODC wordt een beperkte oplage van de rapporten kosteloos verspreid onder functionarissen, werkgroepen en instellingen binnen en buiten het ministerie van Justitie. Dit gebeurt aan de hand van een verzendlijst die afhankelijk van het onderwerp van het rapport opgesteld wordt. De rapporten in de reeks Onderzoek en beleid (O&B) worden uitgegeven door Boom Juridische uitgevers en zijn voor belangstellenden die niet voor een kosteloos rapport in aanmerking komen, te bestellen bij Boom distributiecentrum, postbus 400, 7940 AK Meppel, tel.: 0522-23 75 55, via e-mail: bdc@bdc.boom.nl.

Een complete lijst van de WODC-rapporten is te vinden op de WODC-site (www.wodc.nl). Daar zijn ook de uitgebreide samenvattingen te vinden van alle vanaf 1997 verschenen WODC-rapporten. Volledige teksten van de rapporten (vanaf 1999) zullen met terugwerkende kracht op de WODC-site beschikbaar komen. Hieronder volgen de titelbeschrijvingen van de in 2001, 2002 en 2003 verschenen rapporten.

Huls, F.W.M., M.M. Schreuders, M.H. Ter Horst-van Breukelen, F.P. van Tulder (red.)

Criminaliteit en rechtshandhaving 2000; ontwikkelingen en samenhangen
2001, O&B 189

Jungmann, N., E. Niemeijer, M.J. ter Voert

Van schuld naar schone lei; evaluatie Wet Schuldsanering natuurlijke personen
2001, O&B 190

Leuw, Ed., N. Mertens

Evaluatie beginselenwet Tbs/wet Fokkens
2001, O&B 191

Huijbregts, G.L.A.M., F.P. van Tulder, D.E.G. Moolenaar

Model van justitiële jeugdvoorzieningen voor prognose en capaciteit
2001, O&B 192

Kruissink, M., C. Verwers

Het nieuwe jeugdstrafrecht; vijf jaar ervaring in de praktijk
2001, O&B 193

Verrest, P.A.M.

Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken
2001, O&B 194

Kamphorst, P.A., G.J. Terlouw

Van vast naar mobiel; een evaluatie van het experiment met elektronisch huisarrest voor minderjarigen als modaliteit voor de voorlopige hechtenis
2002, O&B 195

Moolenaar, D.E.G., F.P. van Tulder, G.L.A.M. Huijbregts, W. van der Heide

Prognose van de sanctiecapaciteit tot en met 2006
2002, O&B 196

Bokhorst, R.J., C.H. de Kogel, C.F.M. van der Meij

Evaluatie van de Wet BOB; fase 1: de eerste praktijkervaringen met de Wet bijzondere opsporingsbevoegdheden
2002, O&B 197

- Kleemans, E.R., M.E.I. Brienen, H.G. van de Bunt m.m.v. R.F. Kouwenberg,
G. Paulides, J. Barendsen
*Georganiseerde criminaliteit in Nederland; tweede rapportage op basis van de
WODC-monitor*
2002, O&B 198
- Voert, M. ter, J. Kuppens
Schijn van partijdigheid rechters
2002, O&B 199
- Daalder, A.L.
Het bordeelverbod opgeheven; prostitutie in 2000-2001
2002, O&B 200
- Klijn, A.
Naamrecht
2002, O&B 201
- Kruissink, M., C. Verwers
Jeugdreclassering in de praktijk
2002, O&B 202
- Eshuis, R.J.J.
*Van rechtbank naar kanton; evaluatie van de competentiegrensverhoging voor
civiele handelszaken in 1999*
2002, O&B 203
- Meijer, R.F., M. Grapendaal, M.M.J. van Ooyen, B.S.J. Wartna, M. Brouwers,
A.A.M. Essers
*Geregistreeerde drugcriminaliteit in cijfers; achtergrondstudie bij het
Justitieonderdeel van de Nationale Drugmonitor: Jaarbericht 2002*
2003, O&B 204
- Tak, P.J.J.
*The Dutch criminal justice system; organization and operation – second revised
edition*
2003, O&B 205
- Kromhout, M., M. van San
Schimmige werelden; nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit
2003, O&B 206
- Kogel, C.H. de, C. Verwers
De longstay afdeling van Veldzicht; een evaluatie
2003, O&B 207
- Moolenaar, D.E.G., G.L.A.M. Huijbregts
Sanctiecapaciteit 2007; een beleidsneutrale prognose
2003, O&B 208
- Eshuis, R.J.J.
Claims bij de rechtbank
2003, O&B 209

Combrink-Kuiters, L., E. Niemeyer, M. ter Voert m.m.v. N. Dijkhoff,
M. van Gammeren-Zoetewij, J. Kuppens

Ruimte voor Mediation

2003, O&B 210

Heide, W. van der, A.Th.J. Eggen (red.)

Criminaliteit en rechtshandhaving 2001; Ontwikkelingen en samenhangen

2003, O&B 211